

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 08162135 5

7
K

George Bancroft

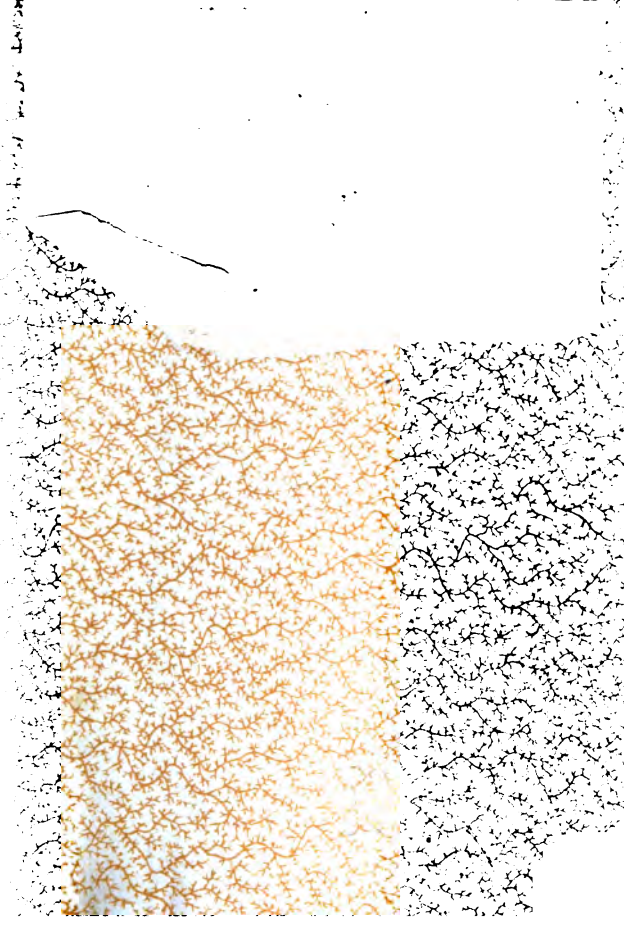
1851

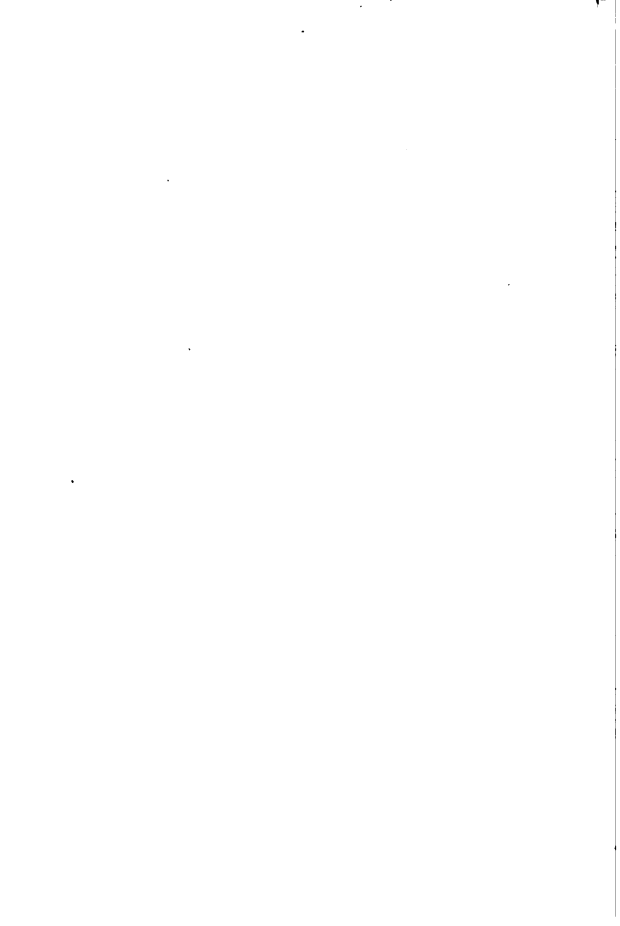

7
K

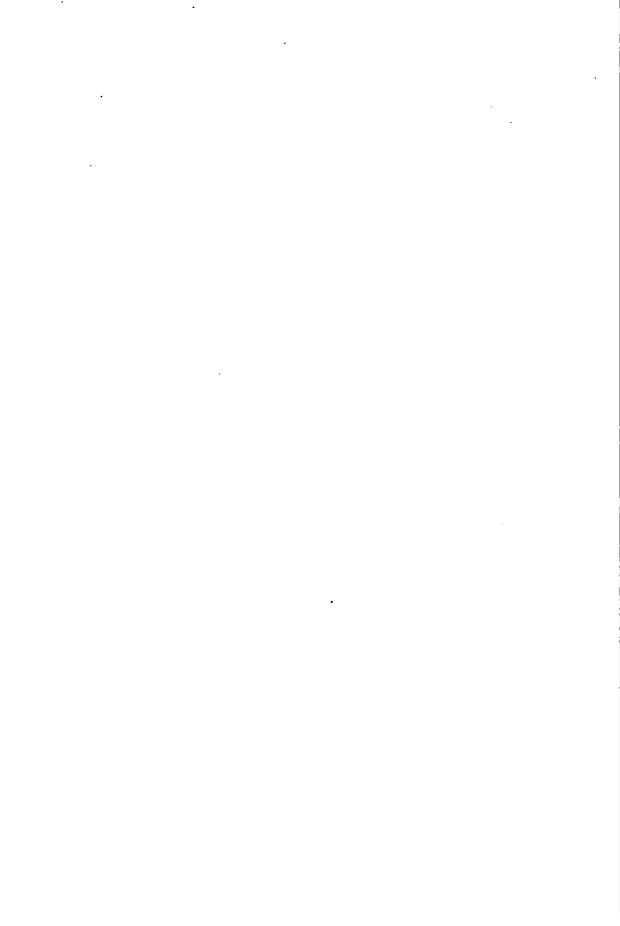
George.

1812

NSPK

P L V T A R C H I
V I T A E P A R A L L E L A E

AD

OPTIMORVM LIBRORVM

FIDEM EDIDIT

GODOFREDVS HENRICVS

SCHAEFER.

T O M V S VII.

LIPSIAE

SVNTIVS ET TYPIS CAROLI TAVCHNITZII.

1814.

G.S.

NOV 19 1941

CLUB
YRABEL

PLVTARCHI

C. IVLIVS CAESAR, PHOCION,
CATO MINOR, AGIS,
CLEOMENES.

AD

OPTIMORVM LIBRORVM

FIDEM EDIDIT

GODOFREDVS HENRICVS

SCHAEFER.

LIPSIAE

SVNTIBVS ET TYPIS CAROLI TAVCHNITZII

1814.

NOV 1964
JAN 1965
MAR 1965

Γ. ΙΟΥΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ.

Τὴν Κόνα τῷ μοναρχήσαντος Δυνατάρα, Κορνη-
λίαν, ὡς ἐπικράτησι Σύλλας, οὐτ' ἐλπίσιν, οὔτε φό-
βῳ δυνηθεὶς ἀποσπάσαι Καίσαρος, ἐδήμευσε τὴν
φερνήν αὐτῆς. Αἰτία δὲ Καίσαρι τῆς πρὸς Σύλλαν
ἀπεχθείας ἡ πρὸς Μάριον οἰκισότης ἦν. Ἰουλίῳ
γὰρ, πατρὸς ἀδελφῇ Καίσαρος, ὁ πρεσβύτερος συν-
ῳκει Μάριος, ἐξ ἧς ἐγγόνει Μάριος ὁ νεώτερος,
ἀνεμὸς ὢν Καίσαρος. Ὡς δ' ὑπὸ πλήθους φόνων
ἐν ἀρχῇ καὶ δι' αἰσχυρίας ὑπὸ Σύλλᾳ παρεστῶμενος
οὐκ ἠγάπησεν, ἀλλὰ μετῶν ἐκασύντην εἰς τὸν ἐξ-
μον προῆλθεν, οὐπω πάνυ μετῶν ὢν, ταύτης
μὲν ἐκπεσεῖν αὐτὸν ὑπεραντιπαθὲς Σύλλας παρεσκεύα-
σι· περὶ δ' ἀνακρέσεως βουλευόμενος, ἐνίων λεγόν-
των, ὡς οὐκ ἔχει λόγον ἀποκρινόμενος, ποῦτα σπλη-
κούτον, οὐκ ἔφη τοῦν ἔχειν αὐτοῖς; εἰ μὴ πολλοὺς
ἐν τῷ παιδί τούτῳ Μαρίους ἐνορῶσι. Ταύτης τῆς
φωνῆς ἐνεχθείσης πρὸς Καίσαρα, συχνὸν μὲν τινα
χρόνον πλανώμενος ἐν Σαβίνοις ἑλεπτεν ἑαυτὸν· ἔπει-
τα δι' ἀρρώστειαν εἰς οἰκίαν ἑτέραν μετακομίζόμενος,
κατὰ ρύττα περιπίπτει στρατιώταις τοῦ Σύλλα δι-

ρεσσωμένοις ἐκείνα τὰ χωρία, καὶ τοὺς κεικρυμένους
 ἀλλὰ μβάνουσιν. Ὡν τὸν ἡγεμόνα, Κορνήλιον, πεί-
 σας δυοὶ ταλάντοις ἀφείθη, καὶ καταβάς εὐθύς ἐπὶ
 θάλατταν, ἐξέπλευσεν εἰς Βιθυνίαν πρὸς Νικομήδην
 τὸν βασιλέα. Παρ' ᾧ διατρίψας χρόνον οὐ πολὺν,
 εἶτ' ἀποπλέων, ἀλίσκεται περὶ τὴν Φαρμακουῦσαν νῆ-
 σον ὑπὸ πειραιῶν, ἥδη τότε σιόλοις μεγάλοις καὶ
 σκάφευσιν ἀπλείτοις κατεχόντων τὴν θάλατταν.

II. Πρῶτον μὲν οὖν αἰτηθεὶς ὑπ' αὐτῶν λύτρα
 εἴκοσι τάλαντα κατεγέλασιν, ὥς οὐκ εἰδότων, ὃν ἡρή-
 κοιν· αὐτὸς δ' ὁμολόγησε πεντήκοντα δάμειν. Ἐπει-
 τα τῶν περὶ αὐτῶν ἄλλον εἰς ἄλλην διαπέμψας πό-
 λιν ἐπὶ τὸν ἰῶν χρημάτων πορισμόν, ἐν ἀνθρώποις
 φονικωτάτοις Κίλιξιν μεθ' ἑνὸς φίλου καὶ δυοῖν ἀκο-
 λούθοιεν ἀπολελειμμένος, οὕτω καταφρονητικῶς εἶχεν,
 ὥστε πέμπων, δσάκις ἀναπαύοιτο, προσέιαπτεν αὐ-
 τοῖς· ὁ δὲ πῶς ἔστιν ἡμέρας δὲ παραρράκοντα δυεῖν δεού-
 σαις, πῶς τὸν οὐ φεθαίρουσιν ὅς, ἀλλὰ δορυφοροῦμε-
 νος ὑπ' αὐτῶν, ἐπὶ πολλῇς ἀδείας συνέπαιζε καὶ συν-
 εγυμνάζετο. Καὶ ποιήματα γράφων καὶ λόγους τινας,
 ἀκροαταῖς ἐκείνοις ἐχρήτο· καὶ τοὺς μὴ θαυμάζον-
 τας ἀντικεῖν ἀπειθαδικούς· καὶ βαρβάρους ἀπεκάλει,
 καὶ οὐδ' ἑλλήτας πολλοὺς ἠπειλῆσαι κρεμᾶν αὐτούς.
 Οἱ δ' ἔχαιρον, ἀφελείη τινὶ καὶ παιδιᾷ τὴν παρόρη-
 σίαν ταύτην νέμοντες. Ὡς δ' ἤκον ἐκ Μιλήτου τὰ
 λύτρα, καὶ δοὺς ἀφείθη, πλοῖα πληρώσας εὐθύς
 ἐκ τοῦ Μιλησίων λιμένος, ἐπὶ τοὺς ληστὰς ἀνήγετο·
 καὶ καταλαβὼν ἔτι πρὸς τῇ νήσῳ ναυλοχοῦντας, ἐκρά-

της τῶν πλείστον. Καὶ τὰ μὲν χρήματα λείαν ἐποίησατο, τοὺς δ' ἄνδρας ἐν Περγάμῳ καταθέμενος εἰς τὸ δεσμωτήριον, αὐτὸς ἐπορεύθη πρὸς τὸν διέποντα τὴν Ἀσίαν Ἰούνιον, ὡς ἐκείνῳ προσῆκον, ὄντι στρατηγῷ, κολάσαι τοὺς ἐαλωκότας. Ἐκείνου δὲ καὶ τοῖς χρήμασιν ἐποφθαλμιῶντος, (ἦν γὰρ οὐκ ὀλίγα) καὶ περὶ τῶν αἰχμαλώτων σκέψασθαι φάσκοντος ἐπὶ οὐχ ὀλίγῃ, χαίρειν ἔσας αὐτὸν ὁ Καῖσαρ, εἰς Πέργαμον ὤχετο, καὶ προαγαγὼν τοὺς λησιᾶς ἅπαντας ἀνισταύρωσεν, ὥσπερ αὐτοῖς δοκῶν παίζειν ἐν τῇ νήσῳ προειρήκει πολλάκις.

III. Ἐκ δὲ τούτου, τῆς Σύλλα θυνάμειος ἤδη μαραινομένης, καὶ τῶν οἰκοὶ καλούντων αὐτὸν, ἐπλευσεν εἰς Ῥόδον ἐπὶ σχολὴν πρὸς Ἀπολλώνιον τὸν τοῦ Μόλωνος, οὗ καὶ Κικέρων ἠκροῦτο, σοφιστεύοντος ἐπιφανῶς, καὶ τὸν τρόπον ἐπισκοπῶν εἶναι δοκεῦντος. Λέγεται δὲ καὶ φῦναι πρὸς λόγους πολιτικούς ὁ Καῖσαρ ἄριστα, καὶ διαπονεῖσθαι φιλοτιμώτατα τὴν φύσιν, ὡς τὰ δευτερεῖα μὲν ὠθηρέτως ἔχειν, τὸ δὲ πρωτεῖον, ὅπως τῇ δυνάμει καὶ τοῖς ὅπλοις πρῶτος εἴη μᾶλλον, ἄλλοις ἀσχοληθεῖς ὑφείναι, πρὸς ὅπερ ἡ φύσις ὑψηλεῖτο· τῆς ἐν τῷ λέγειν δεινότητος, ὑπὸ στρατιῶν καὶ πολιτείαις, ἣ κατεκτήσατο τὴν ἡγεμονίαν, οὐκ ἐξικόμενος. Αὐτὸς δ' οὖν ὕστερον ἐν τῇ πρὸς Κικέρωνα περὶ Κάτωνος ἀντιγραφῇ παραιτεῖται, μὴ στρατιωτικοῦ λόγον ἀνδρὸς ἀντεξετάζειν πρὸς δεινότητα ῥήτορος εὐφυοῦς, καὶ σχολὴν ἐπὶ τούτῳ πολλὴν ἄγοντος.

IV. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ῥώμην, Δολοβέλλαν ἔκρι-
 να κακώσεως ἐπαρχίας, καὶ πολλὰ ἀπὸ τῆς Ἑλλά-
 δος τῶν πόλεων μαρτυρίας αὐτῷ παρέσχον. Ὁ μὲν
 οὖν Δολοβέλλας ἀπέφυγε τὴν δίκην. Ὁ δὲ Καῖσαρ,
 ἀμειβόμενος τὴν Ἑλλάδα τῆς προθυμίας, συνηγό-
 ρησεν αὐτῇ Πόπλιον Ἀντώνιον διωκοῦσιν δωροδο-
 κίας, ἐπὶ Λευκούλλου τοῦ Μάρκου, Μακεδονίας
 στρατηγοῦ. Καὶ τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὥστε τὸν Ἀντώ-
 νιον ἐπικαλέσασθαι τοὺς δημάρχους, σκηψάμενον
 οὐκ ἔχειν τὸ ἴσον ἐν τῇ Ἑλλάδι πρὸς Ἕλληνας. Ἦν
 δὲ Ῥώμη πολλὴ μὲν ἐπὶ τῷ λόγῳ περὶ τὰς συνηγο-
 ρίας αὐτοῦ χάρις ἐξέλαμπε, πολλὴ δὲ τῆς περὶ τὰς
 δεξιώσεις καὶ ὁμιλίας φιλοφροσύνης εὖνοια παρὰ
 τῶν δημοτῶν ἀπήντα, θεραπευτικοῦ παρ' ἡλικίαν
 ὄντος. Ἦν δὲ τις καὶ ἀπὸ δειπνων καὶ τραπέζης,
 καὶ ὅλως τῆς περὶ τὴν διαίταν λαμπρότητος αὐξανο-
 μένῃ, κατὰ μικρὸν αὐτῷ δύναμις εἰς τὴν πολιτείαν.
 Ἦν τὸ πρῶτον οἱ φθονοῦντες, οἰόμενοι ταχὺ, τῶν
 ἀναλωμάτων ἐπιλιπόντων, ἐξίτηλον ἔσεσθαι, περιεώ-
 ρων ἀνθοῦσαν ἐν τοῖς πολλοῖς ὥπ' ὃ ἦσ' ὄντο, με-
 γάλῃς καὶ δυσανατρέπτου γενομένης, καὶ βαδίζού-
 σης ἀντικρὺς ἐπὶ τὴν τῶν ὅλων μεταβολὴν, ὥς οὐ-
 δεμίαν ἀρχὴν πρᾶγματος ἡγητὸν οὕτω μικρὰν, ἣν οὐ
 ταχὺ ποιῆ μεγάλην τὸ ἐνδελεχές, ἐκ τοῦ καταφρο-
 νηθῆναι τὸ μὴ κωλυθῆναι λαβεῦσαν. Ὁ γοῦν πρῶτος
 ὑπιδέσθαι δοκῶν αὐτοῦ καὶ φοβηθῆναι τῆς πολι-
 τείας, ὥσπερ θαλάττης, τὰ διαγλῶντα, καὶ τὴν
 ἐν τῷ φιλανθρώπῳ καὶ ἰλαρῷ κεικρυμένην δεινότη-

τα τοῦ ἥθους καταμαθὼν Κικίρων, ἔλεγε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπ' βουλευμασίν αὐτοῦ καὶ πολιτεύμασι τυρρηνικὴν ἐνοσχῆν διάνοιαν. „Ἀλλ' ὅταν (ἔφη) τὴν κήμην οὕτω διακειμένην περιτιῶς ἴδω, κάκιστον ἐνὶ θακύλῳ κρύμενον, οὐ μοι δοκεῖ πάλιν οὗτος ἄνθρωπος εἰς νοῦν ἂν ἐμβάλῃσθαι τηλικούτο κακὸν, ἀναίρεσιν τῆς Ῥωμαίων πολιτείας.“ Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον.

V. Τοῦ δὲ δήμου πρώτην μὲν ἀπόδειξιν τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας ἔλαβεν, ὅτε πρὸς Γάϊον Ποπίλιον ἐρίσας ὑπὲρ χιλιαρχίας, πρότερος ἀνηγορεύθη· δευτέραν δὲ, καὶ καταφανεστέραν, ὅτε, τῆς Μαρίου γυναικὸς, Ιουλίας, ἀποθανούσης, ἀδελφιδοῦς αὐτῆς ἐγκώμιόν τε λαμπρὸν ἐν ἀγορᾷ διήλθε, καὶ περὶ τὴν ἐκφορὰν ἐτόλμησεν εἰκόνα· Μαρίου προθεῖσθαι, τότε πρῶτον ὀφθείσας μετὰ τὴν ἐπὶ Σύλλα πολιτείαν, πολεμίων τῶν ἀνδρῶν κριθέντων. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἦσαν καταβοησάντων τοῦ Καίσαρος, ὁ δῆμος ἀντήχησε λαμπρῶς· δεξιόμενος κρότῳ, καὶ θαυμάσας ὥσπερ ἐξ ἥθους διὰ χρόνων πολλῶν ἀνάγοντι τὰς Μαρίου τιμὰς εἰς τὴν πόλιν. Τὸ μὲν οὖν ἐπὶ γυναιξὶ προσβυτέραις λόγους ἐπιταφίους διεξίεναι πατέριον ἦν Ῥωμαίοις· νέαις δ' οὐκ ὄν ἐν ἔθει, πρῶτος εἶπε Καῖσαρ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἀποθανούσης· καὶ τοῦτ' ἤνεγκεν αὐτῷ χάριν τινα, καὶ συνεδημαγωγῆσαι τῷ πάθει τοὺς πολλοὺς ὡς ἡμερον ἄνδρα καὶ περίμεστον ἥθους ἀγαπήν. Θάψας δὲ τὴν γυναῖκα, ταμίαν εἰς Ἰβηρίαν ἐπὶ τῶν στρατηγῶν, Βέτιοι, συνε-

ἦλθεν, ὃν αὐτόν τε τιμῶν αἰεὶ διετέλεσε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ πάλιν αὐτὸς ἄρχων ταμίαν ἐποίησε. Γενόμενος δ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, τρίτην ἡγάγετο γυναῖκα, Πομπηΐαν, ἔχων ἐκ Κορνηλίας θυγατέρα, τὴν ὕστερον Πομπηΐῳ Μάγνῳ γαμηθεῖσαν. Χρῶμενος δὲ ταῖς δαπάναις ἀφειδῶς, καὶ δοκῶν μὲν ἐφῆμερον καὶ βραχεῖαν ἀντικαταλλάττεσθαι μεγάλων ἀναλωμάτων δόξαν, ὠνούμενος δὲ ταῖς ἀληθείαις τὰ μέγιστα μικρῶν, λέγεται, πρὶν εἰς ἀρχὴν τινα καθίστασθαι, χιλίων καὶ τριακοσίων γενέσθαι χρεωφειλέτης ταλάντων. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο μὲν, ὁδοῦ τῆς Ἀππίας ἀποδεῖχθεις ἐπιμελητῆς, πᾶμπολλα χρήματα προσανάλωσε τῶν ἑαυτοῦ· τοῦτο δ', ἀγορανομῶν, ζεύγη μονομάχων τριακόσια καὶ εἴκοσι παρέσχε, καὶ ταῖς ἄλλαις περὶ τὰ θῆατρα καὶ πομπὰς καὶ δεῖπνα χορηγαῖς καὶ παλυντελείαις τὰς πρὸ αὐτοῦ κατέκλυσε φιλοτιμίαις, οὕτω διέθηκε τὸν δῆμον, ὥς καινὰς μὲν ἀρχάς, καινὰς δὲ τιμὰς ζητεῖν ἑκάστον, αἷς αὐτὸν ἀμείψαιτο.

VI. Δυσεῖν δ' οὐσῶν ἐκ τῇ πόλει σιάσεων, τῆς μὲν ἀπὸ Σύλλα, μέγα δυναμένης, τῆς δὲ Μαριανῆς, ἣ τότε κατεπτήχει καὶ διέσπαστο, κομιδῇ ταπεινὰ πράττουσα, ταύτην ἀναρρῶσαι καὶ προαγαγεῖσθαι βουλόμενος, ἐν ταῖς ἀγορανομικαῖς φιλοτιμίαις ἄκμην ἔχουσας εἰκόνας ἐποίησατο Μαρίου κρῦφα, καὶ νίκας τροπαιοφόρους, αἷς φέρων νυκτὸς εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνίστησεν. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ τοὺς θρασυμένους μαρμαίροντα πάντα χρυσῷ καὶ τέχνῃ κατεσκευασμένα περιτιτῶς (διεδήλου δὲ γράμμασι τὰ Κιμβρικὰ κατορ-

θώματα) θάμβος ἔσχε τῆς τόλμης τοῦ ἀναθέντος·
 οὐ γὰρ ἦν ἄδελος· ταχὺ δὲ περιῶν ὁ λόγος ἤθροι-
 ζε πάντας ἀνθρώπους πρὸς τὴν ὄψιν. Ἄλλ' οἱ μὲν
 ἔβδων, τυραννίδα πολιτεύεσθαι Καίσαρα, νόμοις
 καὶ δόγμασι κατορθωγμένας ἐπανιστάντα τιμᾶς, καὶ
 τοῦτο πείραν ἐπὶ τὸν δῆμον εἶναι προμαλατιόμενον,
 εἰ τετιθάσσευται ταῖς φιλοτιμίαις ὑπ' αὐτοῦ, καὶ δι-
 δῶσι παίζειν τοιαῦτα καὶ καινοτόμειν. Οἱ δὲ Μαρία-
 νοὶ παραθαρήναντες ἀλλήλους, πλήθει τε θαύμαστοι
 ὅσοι διεφάνησαν ἐξαίφνης, καὶ κρότῳ κατεῖχον τὸ
 Καπιτώλιον· πολλοῖς δὲ καὶ δάκρυα τὴν Μαρίου
 θνωμένοις ὄψιν ὑφ' ἡδονῆς ἔχῳρει· καὶ μέγας ἦν ὁ
 Καῖσαρ ἐγκωμίσις αἰρόμενος, ὥς ἀντὶ πάντων ἄξιος
 εἶη ὁ ἀνὴρ τῆς Μαρίου συγγενείας. Συναχθείσης δὲ
 περὶ τούτων τῆς βουλῆς, Κάτλος Λουτάτιος, ἀνὴρ
 εὐδοκίμων τότε μάλιστα Ῥωμαίων, ἀναστὰς καὶ κα-
 τηγορήσας Καίσαρος, ἐπιφθέγγετο τὸ μνημονεύμε-
 νον· „Οὐκ ἔτι γὰρ ὑπονόμοις (ἔφη) Καῖσαρ, ἀλλ'
 ἤδη μηχαναῖς αἰρεῖ τὴν πολιτείαν.“ Ἐπεὶ δ' ἀπολο-
 γησάμενος πρὸς ταῦτα Καῖσαρ ἔπεισε τὴν σύγκλη-
 τον, ἔτι μᾶλλον οἱ θαυμάζοντες αὐτὸν ἐπήρθησαν,
 καὶ παγεκελεύοντο μηδενὶ τοῦ φρονήματος ὑφίεσθαι·
 πάντων γὰρ ἐκόντι τῷ δήμῳ περιέεσθαι καὶ προ-
 τεύσειν.

VII. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ Μ.τέλλου τοῦ ἀρχιερέως τε-
 λεωτήσαντος, καὶ τὴν ἱερῶσύνην περιμάχητον οὔσαν
 Ἰσαυρικοῦ καὶ Κάτλου μετιόντων, ἐπιφανεστάτων
 ἀνδρῶν καὶ μέγιστον ἐν βουλῇ δυναμένων, οὐχ ὑπεῖ-

ξεν αὐτοῖς ὁ Καῖσαρ, ἀλλὰ καταβὰς εἰς τὸν δῆμον
 ἀντιπαρήγγαλλεν. Ἀγχωμίλου δὲ τῆς σπουδῆς φαι-
 νομένης, ὁ Κάτλος ἀπὸ μείζονος ἀξίας μᾶλλον ὀρώ-
 δων τὴν ἀδελότητα, προσέπεμψε πείθων ἀπουτῆναι
 τὸν Καῖσαρα τῆς φιλοτιμίας ἐπὶ πολλοῖς χρήμασιν.
 Ὁ δὲ καὶ πλείω προσδανεισάμενος ἔφη διαγωνισθῆναι.
 Τῆς δ' ἡμέρας ἐνστάσης, καὶ τῆς μητρὸς ἐπὶ ταῖς
 θύρας αὐτὸν οὐκ ἄδακρυτὸ προσημπούσης, ἄσπα-
 σάμενος αὐτῇ· „ὦ μήτηρ (εἶπεν) τήμερον ἢ ἀρχι-
 ρεία τὸν υἱόν, ἢ φυγάδα ὄψει.“ Διανεχθείσης δὲ τῆς
 κήφου, καὶ γανομένης ἀμίλλης, ἐκράτησα, καὶ πα-
 ρίσχε τῇ βουλῇ καὶ τοῖς ἀρίστοις φόβον, ὥς ἐπὶ πᾶν
 θρασυτέτος προάξων τὸν δῆμον. Ὅθεν οἱ περὶ Πέλ-
 σωνα καὶ Κάτλον ἠτιῶντο Κικέρωνα, φαισάμενον Καί-
 σαρος· ἐν ταῖς περὶ Κατιλίαν λαβὴν παρσχόντος.
 Ὁ γὰρ δὴ Κατιλίαν, οὐ μόνον τὴν πολιτείαν μετα-
 βαλεῖν, ἀλλ' ὅλην ἀνελεῖν τὴν ἡγεμονίαν καὶ πάντα
 τὰ πράγματα συγχέαι διανοηθεῖς, αὐτὸς μὲν ἐξέ-
 πισε περικταίνας ἰδιότησιν ἐλέγχους, πρὸ τοῦ τὰς
 ἐσχάτας αὐτοῦ βουλὰς ἀποκαλυφθῆναι. Λένιλον δὲ
 καὶ Κέσθηγον ἐν τῇ πόλει διαδόχους ἀπέλιπε τῆς συν-
 νομοσίας, οἷς εἰ μὲν κρυφα παρῆχέ τι θάρρους καὶ
 φυνάμεως ὁ Καῖσαρ, ἄδελός ἐστιν· ἐν δὲ τῇ βουλῇ
 κατὰ κράτος ἐξελεγχθέντων, καὶ Κικέρωνος τοῦ ὑπά-
 του γνώμας ἐρωτῶντος περὶ κολάσεως ἕκαστον, οἱ
 μὲν ἄλλοι μέχρι Καίσαρος θανατοῦν ἐκέλευον· ὁ δὲ
 Καῖσαρ ἀναστὰς λόγον διῆλθε-πεφρονημένον, ὥς
 ἀποκτείναι μὲν ἀκρίτους ἄνδρας ἀξιόματι καὶ γέναι

λαμπροὺς, οὐ δοκῇ παύριον, οὐδὲ δίκαιον εἶναι, μὴ μετὰ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης· αἱ δὲ φρουροῖντο δεδέντες ἐν πόλεσι τῆς Ἰταλίας, ὥς ἂν αὐτοῖς ἔληται Κικέρων, μέχρις οὐ κατεπελεμηθῇ Κατίλωνας, ὕστερον ἂν εἰρήνῃ καὶ καθ' ἡσυχίαν περὶ ἐκαστοῦ τῇ βουλῇ γινώσκει ὑπάρχει.

VIII. Οὕτω δὲ τῆς γνώμης φιλονεικίου φανείσης, καὶ τοῦ λόγου δυνατῶς ἐπ' αὐτῇ ῥηθέντος, οὐ μόνον οἱ μετὰ τοῦτον ἀνιστάμενοι προστίθεντο, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ τὰς εἰρημένας γνώμας ἀπειπάμενοι, πρὸς τὴν ἐκείνου μετέστησαν· ἕως ἐπὶ Κάτωνι τὸ πρῶμα καὶ Κάτιον περιήλθε. Τούτων δὲ πανικῶς ἐναντιωθέντων, Κάτωπος δὲ καὶ τὴν ὑπόνοιαν ἅμα τῷ λόγῳ συνεπερείσαντος αὐτοῦ, καὶ συνεδυσσαστάς ἐρρωμένους, οἱ μὲν ἄνδρες ἀποθανοῦντο παριδόθησαν· Καίσαρι δὲ τῆς βουλῆς εἰδόντι πολλοὶ τῶν Κικέρων φρουρούντων τότε νέων γυναικὰ τὰ ἕφη συνδραμόντες ἐπέσχον. Ἀλλὰ Κουρίων τότε λέγεται τῇ τηβένῳ περιβαλὼν ὑπεξαγαγεῖν· αὐτὸς τε ὁ Κικέρων, ὥς οἱ νεανίσκοι προσάβλεψαν, ἀντανῦσαι, φοβηθεὶς τὸν δῆμον, ἢ τὸν φόβον ὅλως ἄδικον καὶ παράνομον ἡγούμενος. Τοῦτο μὲν οὖν οὐκ οἶδα ὅπως ὁ Κικέρων, εἴπερ ἦν ἀληθὲς, ἐν τῷ περὶ τῆς ὑπατείας οὐκ ἔγραψεν· αἰτίαν δ' εἶχεν ὕστερον, ὥς ἄριστα τῷ κριτοῦ τότε παρῶντι κατὰ τοῦ Καίσαρος μὴ χρησάμενος, ἀλλ' ἀποδειλιάσας τὸν δῆμον, ἐν φρονίᾳ περιεχόμενον τοῦ Καίσαρος. Ὅς γε καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, εἰς τὴν βουλὴν εισελθόντος αὐτοῦ,

καὶ περὶ ὧν ἐν ὑποψίαις ἦν ἀπολογουμένου, καὶ περιπίπτοντος θορύβοις πονηροῖς, ἐπειδὴ πλείων τοῦ συνήθους ἐγίνετο τῇ βουλῇ καθιζομένη χρόνος, ἐπῆλθε μετὰ κραυγῆς καὶ περιέστη τὴν σύγκλητον, ἀπαιτῶν τὸν ἄνδρα, καὶ πελεύων ἀφείναι. Διὸ καὶ Κάτων, φοβηθεὶς μάλιστα τὸν ἐκ τῶν ἀπόρων νεωτερισμὸν, οἱ τοῦ παντὸς ὑπέκκαυμα πλήθους ἦσαν, ἐν τῷ Καίσαρι τὰς ἐλπίδας ἔχοντες, ἔπεισε τὴν σύγκλητον ἀπονεῖμαι σιτηρέσιον αὐτοῖς ἔμμηνον, ἐξ οὗ δαπάνης μὲν ἑπτακόσiai πεντήκοντα μυριάδες ἐναιῶσιοι προσεγίνοντο τοῖς ἄλλοις ἀναλώμασι. Τὸν μὲντοι μέγαν ἐν τῷ παρόντι φόβον ἔωβισε περιφανῶς τὸ πολίτευμα τοῦτο, καὶ τὸ πλείστον ἀπέρρηξε τῆς Καίσαρος-δυνάμεως καὶ διενκέδασεν ἐν καιρῷ, στρατηγεῖν μέλλοντος, καὶ φοβερωτέρου διὰ τὴν ἀρχὴν ὄντος.

ΙΧ. Οὐ μὴν ἀπέβητι ταραχῶδες ἀπ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τύχη τις ἄχαρις τῷ Καίσαρι συνηνέχθη περὶ τὸν οἶκον. Πόπλιος Κλώδιος ἦν ἀνὴρ γένει μὲν εὐπατρίδης, καὶ πλούτω καὶ λόγῳ λαμπρὸς, ὕβρει δὲ καὶ θρασύτητι τῶν ἐπὶ βδελυρίᾳ περιβοήτων οὐδενὸς δεύτερος. Οὗτος ἦρα Πομπηΐας, τῆς Καίσαρος γυναικὸς, οὐδ' αὐτῆς ἀκούσης. Ἀλλὰ φυλακαὶ τε τῆς γυναικωνίτιδος ἀκριβεῖς ἦσαν, ἥ τε μήτηρ τοῦ Καίσαρος, Ἀδρηλῖα, γυνὴ σώφρων, περιέπουσα τὴν νόμφην αἰεὶ, χαλεπὴν καὶ παρακεκινδυνευμένην αὐτοῖς ἐποίει τὴν ἐντευξίν. Ἔστι δὲ Ῥωμαίοις θεὸς, ἦν Ἀγαθήν ὀνομάζουσιν, ὥσπερ Ἕλληνας Γυναικείαν.

Καὶ Φρύγες μὲν οἰκιοῦμενοι, Μίδα μητέρα, τοῦ βασιλέως, γενέσθαι φασί, Ῥωμαῖοι δὲ νύμφην Δρυάδα, Φαύνῃ συνοικήσασαν, Ἕλληνες δὲ τῶν Διονύσου μητέρων τὴν ἄρρητον. Ὅθεν ἀμπελίοις τε ταῖς σκηναῖς κλήμασιν ἐορτάζουσαι κατερέφουσι, καὶ δρυάκων ἱερὸς παρακαθίδρυται τῇ θεῇ κατὰ τὸν μῦθον. Ἄνδρα δὲ προσελθεῖν οὐ θέμις, οὐδ' ἐπὶ τῆς οἰκίας γενέσθαι, τῶν ἱερῶν ὀργαζομένων. Αὐταὶ δὲ καθ' ἑαυτὰς αἱ γυναῖκες πολλὰ τοῖς Ὀρφικοῖς ὁμολογοῦντα θρᾶν λέγονται περὶ τὴν ἱερουργίαν. Ὅταν οὖν ὁ τῆς ἐορτῆς καθήκη χρόνος, ὑπατεύοντος, ἢ στρατηγοῦντος ἀνδρὸς, αὐτὸς μὲν ἐξίσταται, καὶ πᾶν τὸ ἄρρεν· ἢ δὲ γυνὴ τὴν οἰκίαν παραλαβοῦσα διακρομεῖ, καὶ τὰ μέγιστα γήκτωρ τελεῖται, παιδιᾶς ἀναμειγμένης ταῖς παννυχίαι, καὶ μουσικῆς ἄμα πολλῆς παρούσης.

Χ. Ταύτην τότε τὴν ἐορτὴν τῆς Πομπηΐας ἐπιτελοῦσης, ὁ Κλώδιος οὐπω γενεῶν, καὶ διὰ τοῦτο λήσειν οἰόμενος, ἐσθῆτα καὶ σκευὴν ψαλτρίας ἀναλαβὼν ἐχώρει, νῆα γυναικὶ τὴν ὄψιν ἰοικώς. Καὶ ταῖς θύραις ἐπιτυχὼν ἀνιωγμέναις, εἰσῆχθη μὲν ἀδελῶς ὑπὸ τῆς συνειδυίας θεραπαινίδος· ἐκείνης δὲ προδραμούσης, ὥς τῇ Πομπηΐᾳ φράσειε, καὶ γενομένης διατριβῆς, περιμένειν μὲν, ὅπου κατελείφθη, τῷ Κλωδίῳ μὴ καρτεροῦντι, πλανωμένῳ δ' ἐν οἴκῳ μεγάλῃ, καὶ περιφιύγοντι τὰ φῶτα, προσπεσοῦσα τῆς Αὐρηλίας ἀκόλουθος, ὥς δὴ γυνὴ γυναῖκα παίζειν προὔκαλῆτο· καὶ μὴ βουλόμενον, εἰς τὸ μέσον

εἶλκε, καί, τίς ἔστι καὶ πόθιν, ἐπυνθάπτο. Τοῦ
 δὲ Κλωδίου φήσαντος, ἄβραν περιμένειν Πομπητίας,
 αὐτὸ τοῦτο καλουμένην, καὶ τῇ φωνῇ γενομένου
 καταφανούς, ἥ μὲν ἀκόλουθος εὐθὺς ἀπεπήδησε
 κραυγῇ πρὸς τὰ φῶτα καὶ τὸν ὄχλον, ἄνδρα πεφω-
 ραέναι βοῶσα. Τῶν δὲ γυναικῶν διαπιοθηθεῖσων,
 ἡ Αὐρηλία τὰ μὲν ὄργια τῆς θεοῦ κατέπαυσε καὶ
 συνεκάλυψε, αὐτὴ δὲ τὰς θύρας ἀποκλείσαι κε-
 λεύσασα, περιήει τὴν οἰκίαν ὑπὸ λαμπάδων, ζη-
 τοῦσα τὸν Κλώδιον. Εὐρίσκεται δ' εἰς οἶκημα παι-
 δίσκης, ἣ συνεισῆλθε, καταπεφευγώς· καὶ γινόμε-
 νος φανερὸς ὑπὸ τῶν γυναικῶν ἐξελαύνεται διὰ τῶν
 θυρῶν. Τὸ δὲ πρῶγμα καὶ νυκτὸς εὐθὺς αἱ γυναῖ-
 κες ἀπιοῦσαι τοῖς αὐτῶν ἑφραζον ἀνδράσι· καὶ μεθ'
 ἡμέραν ἔχωρει διὰ τῆς πόλεως ὁ λόγος, ὡς ἀθέ-
 σμοις ἐπικειρημένος τοῦ Κλωδίου, καὶ δίκην οὐ
 τοῖς ὑβρισμένοις μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς
 θεοῖς ὀφείλοντος. Ἐγράψατο μὲν οὖν τὸν Κλώδιον
 εἰς τῶν δημάρχων ἀσιβείας, καὶ συνέστησαν ἐπ' αὐ-
 τὸν οἱ δυνατώτατοι τῶν ἀπὸ τῆς βουλῆς, ἄλλας τε
 δεινὰς ἀσελγείας καταμαρτυροῦντες, καὶ μοιχείαν
 ἀδελφῆς, ἣ Λευκούλλῳ συνακῆκει. Πρὸς δὲ τὰς
 τούτων σπουδαῖς ὁ δῆμος ἀντιτάξας ἑαυτὸν, ἤμυνε
 τῷ Κλωδίῳ, καὶ μέγα πρὸς τοὺς δικαστὰς ὄφελος
 ἦν, ἐκπεπληγμένους καὶ δεδοικότας τὸ πλῆθος. Ὁ
 δὲ Καῖσαρ ἀπεπέμψατο μὲν εὐθὺς τὴν Πομπητίαν·
 μάρτυς δὲ πρὸς τὴν δίκην κληθεὶς, οὐδὲν ἔφη τῶν
 λεγομένων κατὰ τοῦ Κλωδίου γινώσκειν. Ὡς δὲ,

τοῦ λόγου παραδόξου φανέντος, ὁ κατήγορος ἡρώτη-
σε· „Πῶς οὖν ἀπ' πέμψῃ τὴν γυναῖκα;“ „Ὅτι (ἔφη)
τὴν ἐμὴν ἡξίου μὴδ' ὑποσηθῆναι.“ Ταῦτα οἱ μὲν
οὕτω φρονούοντα τὸν Καίσαρα λέγουσιν εἰπεῖν, ὃς
δὲ τῷ δήμῳ χαριζόμενον ὠρμημένῳ σώζειν τὸν Κλώ-
διον. Ἀποφεύγει δ' οὖν τὸ ἔγκλημα, τῶν πλείωτων
δικαστῶν συγκιχυμένας τοῖς γράμμασι τὰς γνώμας
ἀποδόντων, ὅπως μὴτε παρακινδυνεύουσιν ἐν τοῖς
πολλοῖς καταψηφισάμενοι, μὴτ' ἀπολύσαντες ἀδο-
ξήσωσι παρὰ τοῖς ἀρίστοις.

XI. Ὁ δὲ Καῖσαρ, εὐθύς ἀπὸ τῆς στρατηγίας
τῶν ἐπαρχιῶν τὴν Ἰβηρίαν λαβὼν, ὥς ἦν δυσδι-
διτον αὐτῷ τὸ περὶ τοὺς δανεισταίς, ἐνοχλοῦντας
ἐξόντι καὶ καταβοῶντας, ἐπὶ Κράσσον κατέφυγε
πλουσιώτατον ὄντα Ῥωμαίων, δεδομενον δὲ τῆς Καί-
σαρος ἀμῆς καὶ θερμότητος ἐπὶ τὴν πρὸς Πομπή-
ϊον ἀντικολλητιαν. Ἀναδεξαμένου δὲ τοῦ Κράσσου
τοὺς μάλιστα χαλεποὺς καὶ ἀπαφαιτήτους τῶν δα-
νειστῶν, καὶ διαγγυήσαντος ὀκτακοσίων καὶ τριά-
κοντα ταλάντων, οὕτως ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν ἐπαρχίαν.
Λέγεται δὲ, τῆς Ἀλπείας ὑπερβαλόντος αὐτοῦ, καὶ
πολίχτων τι βαρβαρικῶν, οἰκούμενον ὑπ' ἀνθρώπων
παντάπασιν ὀλίγων καὶ λυπρῶν, παρερχομένων, τοὺς
ἐταίρους ἅμα γέλωτι καὶ μετὰ παιδιᾶς· „Ἦπου (φά-
ται) πάντα ὅθ' εἰσὶν ἐπὶ ἀρχῶν φιλοτιμίαι,
καὶ περὶ πρωτείων ἀμιλλαι, καὶ φθόνοι τῶν δυνα-
τῶν πρὸς ἀλλήλους;“ Τὸν δὲ Κρίσαρα σπουδάζοντα
πρὸς αὐτοὺς εἰπεῖν· „Εγὼ μὲν ἐβουλόμην παρὰ τοῦ-

ταῖς εἶναι μᾶλλον πρότερος, ἢ παρὰ Ῥωμαίοις δεύ-
τερος.“ Ὁμοίως δὲ πάλιν ἐν Ἰβηρίᾳ, σχολῆς οὔσης,
ἀναγκινώσκοντά τι τῶν περὶ Ἀλεξάνδρου γεγραμμέ-
νων, σφόδρα γενέσθαι πρὸς ἑαυτῷ πολὺν χρόνον,
εἴτα καὶ δακρῦσαι· τῶν δὲ φίλων θαυμασάντων τὴν
αἰτίαν, εἰπεῖν· „Ὅν δοκεῖ ὑμῖν ἄξιον εἶναι λύπης, εἰ
τηλικοῦτος μὲν ὢν Ἀλέξανδρος, ἔθνων τοσούτων ἐβα-
σίλευεν, ἐμοὶ δὲ λαμπρὸν οὐδὲν οὕτω πέπραχται;“

XII. Τῆς γοῦν Ἰβηρίας ἐπιβὰς, εὐθύς ἦν ἐνερ-
γὸς, ὥσθ' ἡμέραις ὀλίγαις δέκα σπείρας συναγαγεῖν
πρὸς ταῖς πρότερον οὔσαις εἴκοσι· καὶ στρατεύσας
ἐπὶ Καλλαϊκοὺς καὶ Λουσιτανοὺς, κρατῆσαι, καὶ
προελθεῖν ἄχρι τῆς ἕως θαλάσσης, τὰ μὴ πρότερον
ὑπακούοντα Ῥωμαίοις ἔθνη καταστρεφόμενος. Θέ-
μενος δὲ τὰ τοῦ πολέμου καλῶς, οὐ χεῖρον ἐβρά-
βευε τὰ τῆς εἰρήνης, δμόνοιάν τε ταῖς πόλεσι κα-
θιστάς, καὶ μάλιστα τὰς τῶν χρεωφειλετῶν καὶ δα-
νειστῶν ἰώμενος διαφορὰς. Ἐίαξε γὰρ τῶν προσιών-
των τοῖς ὀφείλουσι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν δύο μὲν
μέρη τὸν δανειστὴν ἀναιρεῖσθαι, τῷ δὲ λοιπῷ χρη-
σθαι τὸν δεσπότην, ἄχρις ἂν οὕτως ἐκλυθῇ τὸ δά-
νειον. Ἐπὶ τοῦτοις εὐδοκιμῶν, ἀπηλλάγη τῆς ἐπαρ-
χίας, αὐτὸς τε πλοῦσις γεγωνὼς, καὶ τοὺς στρα-
τιώτας ὠφελικῶς ἀπὸ τῶν στρατηγιῶν, καὶ προσ-
ηγχορευμένος αὐτοκράτωρ ὑπ' αὐτῶν.

XIII. Ἐπεὶ δὲ τοὺς μὲν μνημένους θύλακτον
ἕως διατρίβειν ἔδει, τοὺς δὲ μετιόντας ὑπατεῖαν πα-
ρόντας ἐν τῇ πόλει τοῦτο πράττειν, ἐν τοιαύτῃ γε-

γονῶς ἀντινομία, καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ὑπατικὰς ἀρι-
 γμέτος ἀρχαιοσύνης, ἔπεμψε πρὸς τὴν σύγκλητον, αἰ-
 τούμενος αὐτῷ δοθῆναι παραγγέλλειν εἰς θτατείαν
 ἀπόντι διὰ τῶν φίλων. Καίτωνος δὲ πρῶτον μὲν
 ἰσχυριζομένου τῷ νόμῳ πρὸς τὴν ἀξίωσιν, εἶτα, ὥς
 ἑώρα πολλοὺς τεθραπευμένους ὑπὸ τοῦ Καίσαρος,
 ἰκκρούσαντος τῷ χρόνῳ τὸ πρᾶγμα, καὶ τὴν ἡμέραν
 ἐν τῷ λέγειν κατατρέψαντος, ἔγνω τὸν θρίαμβον
 ἀφείς ὁ Καῖσαρ ἔχισθαι τῆς ὑπατείας· καὶ παρὰ
 θῶν εὐθὺς, ὑποδύεται πολίτευμά τι πάντα· ἀν-
 θρώπους ἐξαπατήσαν πλὴν Καίτωνος. Ἦν δὲ τοῦτο
 διαλλαγὴ Πομπηίου καὶ Κράσσου, τῶν μέγιστον ἐν
 τῇ πόλει δυναμένων· οὓς συναγαγὼν ὁ Καῖσαρ εἰς
 φιλίαν ἐκ διαφορᾶς, καὶ τὴν ἀπ' ἀμφοῖν συνενεγκά-
 μενος ἰσχὺν εἰς ἑαυτὸν, ἔργῳ φιλάνθρωπον ἔχοντι
 προσηγορίαν ἔλαθε μεταστήσας τὴν πολιτείαν. Οὐ
 γὰρ, ὥς οἱ πλεῖστοι νομίζουσιν, ἡ Καίσαρος καὶ
 Πομπηίου διαφορὰ τοὺς ἐμφυλίους ἀπειργάσατο
 πολέμους, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ φιλία, συστάντων ἐπὶ
 καταλύσει τῆς ἀριστοκρατίας τὸ πρῶτον, εἶτα οὕτω
 καὶ πρὸς ἀλλήλους διαστάντων. Κάτωι δὲ, πολ-
 λάκις τὰ μέλλοντα προθεσπίζοντι, περιῆν δυσκόλου
 μὲν ἀνθρώπου τότε καὶ πολυπράγμονος, ὕστερον
 δὲ φρονίμου μὲν, οὐκ εὐπνεχοῦς δὲ συμβούλου λα-
 βεῖν δόξαν.

XIV. Οὐ μὲν ἀλλ' ὁ Καῖσαρ ἐν μέσῳ τῆς Κράσ-
 σου καὶ Πομπηίου φιλίας δορυφορούμενος, ἐπὶ τὴν
 ὑπατείαν προήχθη, καὶ λαμπρῶς ἀναγορευθεὶς μετὰ

Καλπουρνίου Βίβλου, καὶ καταστάς εἰς τὴν ἀρχήν, εὐθύς εἰσέφερε νόμους οὐχ ὑπὸ τῷ προσήκοντι, ἀλλὰ δημάρχῳ τινὶ θρασυτάτῳ, πρὸς ἡδονὴν τῶν πολλῶν πληροσυχίας τινὰς χώρας καὶ διαχομὰς εἰσηγούμενος. Ἐν δὲ τῇ βουλῇ τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἀντικρουσάντων, πάλαι δεδομένος προφάσεως, ἀνακραγὼν καὶ μαρτυρούμενος, ὥς εἰς τὸν δῆμον ἄκων ἐξελαύνοιτο, θεραπεύσων ἐκείνον ἐξ ἀνάγκης, ὕβρει καὶ χαλιπότητι τῆς βουλῆς, πρὸς αὐτὸν ἐξεπήδησε· καὶ περιστησάμενος ἔνθεν μὲν Κράσσον, ἔνθεν δὲ Πομπηϊόν, ἠρώτησεν, εἰ τοὺς νόμους ἐπαινοῦν. Ἐπαινεῖν δὲ φασκόντων, παρεκάλει βοηθεῖν πρὸς τοὺς ἐνίστασθαι μετὰ ξιφῶν ἀπειλοῦντας. Ἐκείνοι δ' ὑπισχνοῦντο· Πομπηϊὸς δὲ καὶ προσεπέειπεν, ὥς ἀφίξοιτο πρὸς τὰ ξίφη μετὰ τοῦ ξίφους καὶ θυρεὸν κομίζων. Ἐπὶ τούτῳ τοὺς μὲν ἀριστοκρατικούς ἠνίασεν, οὐκ ἀξίαν τῆς περὶ αὐτὸν αἰδοῦς, οὐδὲ τῇ πρὸς τὴν σύγκλητον εὐλαβείᾳ πρέπουσάν, ἀλλὰ μανικὴν καὶ μειρικιώδη φωνὴν ἀκούσαντας· ὃ δὲ δῆμος ἦσθη. Καῖσαρ δὲ μεζόνως εἰς τῆς Πομπηϊοῦ δυνάμειος ἐπιδρατιτόμενος, (ἦν γὰρ αὐτῷ Ἰουλίᾳ θυγάτηρ, ἐγγεγυνημένη Σερουίλιῳ Καίπιῳ) ταύτην ἐνεγγύησε Πομπηϊῷ· τὴν δὲ Πομπηϊὸν τῷ Σερουίλιῳ δώσειν ἔφησεν, αὐδ' αὐτὴν ἀνέγγυσεν οὖσαν, ἀλλὰ φαύστῃ, τῷ Σύλλᾳ παιδί, καθωμολογημένην. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον Καῖσαρ ἠγάγετο Καλπουρνίαν, θυγατέρα Πείσωνος, τὸν δὲ Πείσωνα κατέστησεν ὑπάτον εἰς τὸ μέλλον. Ἐνταῦθα δὲ καὶ σφόδρὰ μαρτυρομένου Κάτωνος, καὶ

βοῶντος, οὐκ ἀνεκτὸν εἶναι, γάμοις διαμαστροπυνο-
μένης τῆς ἰουλιανῆς, καὶ διὰ γυναικῶν εἰς ἐπαρχίας
καὶ στρατεύματα καὶ δυνάμεις ἀλλήλους ἀντισταγόν-
των. Ὁ μὲν οὖν συνάρχων τοῦ Καίσαρος, Βίβλος,
ἐπεὶ καλύων τοὺς νόμους οὐδὲν ἐπέβαιναν, ἀλλὰ
πολλάκις ἐκινδοῦν τε μετὰ Κάτωνος ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς
ἀποθανεῖν, ἔγκειντο οἱ οἴκοι τὸν τῆς ἀρχῆς χρό-
νον διατέλλεσι. Πλομπήϊος δὲ γήμας, εὐθύς ἐνέπλησε
τὴν ἀγορὰν θύλων, καὶ συνεπεκύρου τῷ δήμῳ τοὺς
νόμους. Καίσαρι δὲ τὴν ἐκτὸς Ἀλπειῶν καὶ τὴν ἐκτὸς
ἅπασαν Κελτικὴν, προσθεῖς τὸ Ἰλλυρικὸν μετὰ ταγ-
μάτων τεσσάρων εἰς πανταετίαν. Κάτωνα μὲν οὖν,
ἐπιχειρήσαντα τοῦτοις ἀντιλέγειν, ἀπῆγεν εἰς φυλα-
κὴν ὁ Καῖσαρ, οἰόμενος αὐτὸν ἐπικαλέσασθαι τοὺς
δημάρχους· ἐκείνου δ' ἀφώνου βαδίζοντος, ὄρων δὲ
Καῖσαρ οὐ μόνον τοὺς κρατίστους δυστροχούτας,
ἀλλὰ καὶ τὸ δημοτικὸν αἶδοι τῆς Κάτωνος ἀρετῆς
σιωπῇ καὶ μετὰ κατηφείας ἐπύθμενον, αὐτὸς ἐδεήθη
κρύφα τῶν δημάρχων ἐνδὲς ἀφελῆσθαι τὸν Κάτωνα.
Τῶν δ' ἄλλων συγκλητικῶν ὀλίγοι παντάπασιν αὐτῷ
συνήεσαν εἰς βουλὴν, οἱ δὲ λοιποὶ δυσχεραίνοντες
ἐκποδὼν ἦσαν. Εἰπόντος δὲ Κορσιδίου τινὸς τῶν
σφόδρα γερόντων, ὥς φοβοῦμνοι τὰ ὅπλα καὶ τοὺς
στρατιώτας οὐ συνέρχονται· „Τί οὖν (ἔφη ὁ Καῖσαρ)
οὐ καὶ σὺ ταῦτα δεδιώς οἰκουρεῖς;“ καὶ ὁ Κορσιδίος
εἶπεν· „Ὅτι μὲ ποιεῖ μὴ φοβεῖσθαι τὸ γῆρας· ὁ γὰρ
ἔτι λειπόμενος βίος οὐ πολλῆς, ὀλίγος ὢν, δεῖται
προνοίας.“ Ἀσχιστον δὲ τῶν τότε πολιτευμάτων ἔδο-

ξεν, ἐν τῇ Καίσαρος ὑπατείᾳ δῆμαρχον αἰρεθῆναι Κλωδίον ἰκτῖνον, ὑφ' οὗ τὰ περὶ τὸν γάμον καὶ τὰς ἀπορρήτους παρενομήθη παννυχίδα. Ἠιρέθη δ' ἐπὶ τῇ Κικέρωνος καταλύσει· καὶ Καῖσαρ οὐ πρότερον ἐξῆλθεν ἐπὶ τὴν στρατείαν, ἣ καταστασιάζει Κικέρωνα μετὰ Κλωδίου, καὶ συνεβαλεῖν ἐκ τῆς Ἰταλίας.

XV. Τῶντα μὲν οὖν λέγεται γενέσθαι τὰ πρὸ τῶν Γαλατικῶν. Ὁ δὲ τῶν πολέμων, οὓς ἐπολέμησε μετὰ ταῦτα, καὶ τῶν στρατειῶν, αἷς ἡμερώσατο τὴν Κελτικὴν, χρόνος, ὥσπερ ἄλλην ἀρχὴν λαβόντος αὐτοῦ, καὶ καταστάντος εἰς ἑτέραν τινὰ βίαν καὶ πραγμάτων καινῶν ὁδόν, οὐκ ἔστιν ὅτου τῶν μάλιστα τεθαύμασμένων ἐφ' ἡγεμονία καὶ μεγίστων γεγονότων ἀπολείποντά πολέμιστὴν καὶ στρατηλάτην ἀπέδειξεν αὐτόν· ἀλλ' εἴτε Φαβίους καὶ Σκιπίωνας καὶ Μετέλλους καὶ τοὺς κατ' αὐτόν, ἢ μικρόν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, Σύλλαν καὶ Μάριον, ἀμφοτέρους τε Λευκούλλους, ἢ καὶ Πομπήϊον αὐτόν, οὗ κλέος ὑποφάνιον ἦν· οὗτε πάντοτε περὶ πόλεμον ἔρετῆς, παρὰ βάλαι τις, αἱ Καίσαρος ὑπερβάλλουσι πράξεις, τὸν μὲν χαλεπότητι τόπων, ἐν οἷς ἐπολέμησε, τὸν δὲ μεγέθει χώρας, ἣν προσεκλήσατο, τὸν δὲ πλήθει καὶ βίᾳ πολεμίων, οὓς ἐνίκησε, τὸν δ' ἀποπείσας καὶ ἀπιστίας ἡθῶν, ἃ καθωμάλισε, τὸν δ' ἐπεικεία καὶ προκίητι πρὸς τοὺς ἀλισκομένους, τὸν δὲ δώροις καὶ χάρισι πρὸς τοὺς συστρατευομένους, πάντας δὲ τῷ πλείωτος μεμαχῆσθαι μάχας, καὶ πλεί-

συνεῖν ἀντισταθέντων. Ἐπεὶ γὰρ οὐδὲ δέκα πολεμήσας περὶ Γαλατίαν, πόλεις μὲν ὑπὲρ ὀκτακοσίας κατὰ κράτος εἶλεν, ἔθνη δ' ἐχειρώσατο τριακόσια· μυριάσι δὲ παραταξάμενος κατὰ μέρος τριακοσίαις, ἑκατὸν μὲν ἐν χειρὶ διέφθειρεν, ἄλλας δὲ τοσαύτας ἐξώγησεν.

XVI. Εὐνοίᾳ δὲ καὶ προθυμίᾳ στρατιωτῶν ἐχρήσατο τοσαύτη περὶ αὐτὸν, ὥστε τοὺς ἐτέρων μὴδὲν ἐν ταῖς ἄλλαις στρατείαις διαφέροντας, ἀμάχους καὶ ἀνυποστάτους φέρεσθαι πρὸς πᾶν δαινὸν ὑπὲρ τῆς Καίσαρος δόξης. Οἷός ἦν τοῦτο μὲν Ἀκίμιος, ὃς ἐν τῇ περὶ Μασσαλίαν ναυμαχίᾳ, νέως πολέμιος ἐπιβεβηκώς, τὴν μὲν δεξιὰν ἀπεκόπη χεῖρα μαχαίρᾳ, τῇ δ' ἀριστερᾷ τὸν θυρεὸν δὺκ ἀφῆκεν, ἀλλὰ τύπτων εἰς τὰ πρόσωπα τοὺς πολέμιους, ἀπέτρεψε πάντας, καὶ τοῦ σκάφους ἐπικράτησε· τοῦτο δὲ Κάσιος Σκεύας, ὃς ἐν τῇ περὶ Λυγυράχιον μάχῃ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκοπεῖς τοξεύματι, τὸν δ' ὤμον ὕψω καὶ τὸν μηρὸν ἐτέρω διεληλαμένος, τῷ δὲ θυρεῷ βελῶν ἑκατὸν καὶ τριάκοντα πλήγας ἀναδεδεγμένος, ἐκάλει τοὺς πολέμιους, ὥς παραδώσων αὐτόν. Λυεῖν δὲ προσιδόντων, τοῦ μὲν ἀπέκοψε τὸν ὤμον τῇ μαχαίρᾳ, τὸν δὲ κατὰ τοῦ προσώπου πατάξας ἀπέστρεψεν· αὐτὸς δὲ διεσώθη, τῶν οἰκίων περισχόντων. Ἐν δὲ Βρεττανίᾳ τῶν πολέμιων εἰς τόπον ἐλώδη καὶ μεστὸν ὕδατος ἐμπεσοῦσι τοῖς πρώτοις ταξιάρχαις ἐπιθεμένων, στρατιώτης, Καίσαρος αὐτοῦ τὴν μάχην ἐφορῶντος, ὠσάμενος εἰς μέσους, καὶ πολλὰ

καὶ περισπῶντα τόλμης ἀποδειξάμενος ἔργα, τοὺς μὲν ταξιδάρχους ἔσωσε, τῶν βαρβάρων φυγόντων, αὐτὸς δὲ χαλεπῶς ἐπὶ πᾶσι διαβαίνων, ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς ρεύματα τελευτωδῆ, καὶ μόλις ἄνευ τοῦ θυρεοῦ, τὰ μὲν νηχόμενος, τὰ δὲ βαδίζων, διεπέρασε. Θανατοζόντων δὲ τῶν περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ μετὰ χαρᾶς καὶ κραυγῆς ἀπαντῶντων, αὐτὸς εὖ μάλα κατηγῆς καὶ διδασκρυμένος προσέειπε τῷ Καίσαρι, συγγνώμην αἰτούμενος ἐπὶ τῷ προέσθαι τὸν θυρεόν. Ἐν δὲ Λιβύῃ ταῦν ἔχοντες οἱ περὶ Σηπίωνα Καίσαρος, ἐν ᾗ Γράνιος Πέτρων ἐπέπλει, ταμίης ἀποδιδαιγμένου, τοὺς μὲν ἄλλους ἐποιοῦντο λείαν, τῷ δὲ ταμίᾳ δίδόναι τὴν σωτηρίαν ἔφασαν. Ὁ δ', εἰπὼν, ὅτι τοῖς Καίσαρος στρατιώταις οὐ λαμβάνειν, ἀλλὰ δίδοναι σωτηρίαν ἔθος ἐστίν, ἑαυτὸν τῷ ἔφρι πατάξας ἀνείλεν.

XVII. Τὰ δὲ τοιαῦτα λήματα καὶ τὰς φιλοτιμίας αὐτὸς ἀνέθραψε καὶ κατεσκεύασε Καῖσαρ, κρῶτον μὲν τῷ χαρίζεσθαι καὶ τιμᾶν ἀφειδῶς, ἐνδεικνύμενος, ὅτι τὸν πλοῦτον οὐκ εἰς τρυφᾶς ἰδίας, οὐδέ τινος ἡδοναθείας ἐκ τῶν πολέμων ἀθροίζει, κοινὰ δ' ἄθλα τῆς ἀνδραγαθίας παρ' αὐτῷ φυλασσόμενα ἀπόκειται· καὶ μέττισιν ἐκείνῳ τοῦ πλουτεῖν, ὅσα τοῖς ἄλλοις τῶν στρατιωτῶν δίδωσιν· ἔπειτα τῷ πάντα μὲν κίνδυνον ἐκὼν ὑφίστασθαι, πρὸς μηδένα δὲ τῶν πόρων ἀπυγορεύειν. Τὸ μὲν οὖν φιλοκίνδυνον οὐκ ἐθαύμαζον αὐτοῦ διὰ τὴν φιλοτιμίαν· ἡ δὲ τῶν πόρων ὑπομονή, παρὰ τὴν τοῦ σώματος δύνα-

μιν ἐγκαρτερεῖν δοκοῦντος, ἐξέκλητεν· ὅτι καὶ τὴν
 ἔξιν ὧν ἰσχνός, καὶ τὴν σάρκα λευκὸς καὶ ἀπαλός,
 καὶ περὶ τὴν κεφαλὴν ποσώνης, καὶ τοῖς ἐπιληπτι-
 κοῖς ἔνοχος, ἐν Κορδύβῃ πρῶτον αὐτῷ τοῦ παίδους,
 ὡς λέγεται, τούτου προσπισόντος, οὐ μαλακίας ἐποιή-
 σατο τῇ ἀρρώστιαν πρόφασιν, ἀλλὰ στρατείαν τῆς
 ἀρρώστιας τὴν στρατίαν, ταῖς ἀγρύτοις ὁδοιπορίαις,
 καὶ ταῖς εὐτείλει διαίταις, καὶ τῷ θυραυλεῖν ἐνδελεχῶς
 καὶ ταλαιπωρεῖν ἀπομαχόμενος τῷ παίδει, καὶ τὸ σῶμα
 φρουρῶν δυσάλωτον. Ἐκοιμᾶτο μὲν γὰρ τοὺς πλείστους
 ὕπνους ἐν ὀρήμασιν, ἢ φορεῖοις, εἰς πρᾶξιν τὴν ἀνά-
 πανσιν κατατιθέμενος· ὥχετο δὲ μεθ' ἡμέραν ἐπὶ
 τὰ φρούρια καὶ τὰς πόλεις καὶ τοὺς χάρακας, ἐνὸς
 αὐτῷ συγκαθημένου παιδός, τῶν ὑπογράφειν ἅμα
 διώκοντος εἰθισμένων, ἐνὸς δ' ἐξόπισθεν ἐφιστηκό-
 τος στρατιώτου, ἕλφος ἔχοντος. Συντόμως δ' ἤλαν-
 νεν οὕτως, ὥστε τὴν πρώτην ἔξοδον ἀπὸ Ῥώμης
 ποιησάμενος, ὀγδοαῖος ἐπὶ τὸν Ῥοδανὸν ἐλθεῖν. Τὸ
 μὲν οὖν ἱππεύειν ἐκ παιδός ἦν αὐτῷ ῥάδιον· εἶδε-
 στο γὰρ εἰς τοῦπίσω τὰς χεῖρας ἀπάγων, καὶ τῷ
 νώτῳ περιπλέκων, ἀνὰ κράτος ἐλαύνειν τὸν ἵππον.
 Ἐν ἐκείνῃ δὲ τῇ στρατείᾳ προειξήσκησεν ἱππαζόμε-
 νος τὰς ἐπιστολάς ὑπαγορεύειν, καὶ δυεῖν ὁμοῦ γρά-
 φουσιν ἐξαρκεῖν· ὡς δ' Ὀπιδίος φησι, καὶ πλείους.
 Λέγεται δὲ καὶ τὸ διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμι-
 λῖν Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι, τὴν κατὰ
 πρόσωπον ἔντευξιν ὑπὲρ τῶν ἐπιειγόντων τοῦ καιροῦ
 διὰ τε πλῆθος ἀρχολέων καὶ τῆς πόλεως τὸ μέγεθος

μὴ περιμένοντος. Τῆς δὲ περὶ τὴν διαίταν εὐκολίας καὶ κείνο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι, τοῦ δεσπνίζοντος αὐτὸν ἐν Μεδιολάνῳ ξένου, Οὐαλερίου Λέοντος, παρὰ θέντος ἀσπάραγον, καὶ μύρον ἀντ' ἐλαίου καταχέαντος, αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἔφαγε, τοῖς δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν. „Ἡρκει γὰρ (ἔφη) τὸ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἀπαρέσκουσιν· ὁ δὲ τὴν τοιαύτην ἀγροικίαν ἐξελέγχων, αὐτὸς ἔστιν ἄγροικος.“ Ἐν ὁδῷ δὲ ποτε συνελασθῆς ὑπὸ χειμῶνος εἰς ἔπαυλιν ἀνθρώπου πέρητος, ὡς οὐδὲν εὔρε πλεον οἰκήματος ἐνὸς γλισχρῶς ἕνα δέξασθαι δυναμένου, πρὸς τοὺς φίλους εἰπὼν, ὡς τῶν μὲν ἐντίμων παραχωρητέον εἶη τοῖς κρατίστοις, τῶν δ' ἀναγκαίων τοῖς ἀσθενεστάτοις, Ὅππιον ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· μετὰ δὲ τῶν ἄλλων αὐτὸς ἐν τῷ προστεγίῳ τῆς θύρας ἐκάθευδεν.

XVIII. Ἀλλὰ γὰρ ὁ μὲν πρῶτος αὐτῷ τῶν Κελτικῶν πολέμων πρὸς Ἑλβητιτῶν συνέστη καὶ Τιγυρινοὺς, οἱ τὰς αὐτῶν δώδεκα πόλεις καὶ κώμας τετρακοσίας ἐμπρήσαντες, ἐχώρουν πρόσω διὰ τῆς ὑπὸ Ῥωμαίοις Γαλατίας, ὥσπερ πάλαι Κίμβροι καὶ Τεύτονες, οὔτε τέλμαν ἐκείνων ὑποδεέστεροι δοκοῦντες εἶναι, καὶ πληθὸς ὁμαλῶς τριάκοντα μὲν αἱ πᾶσαι μυριάδες ὄντες, εἴκοσι δ' αἱ μαχόμεναι μιᾶς δέουσαι. Τούτων Τιγυρινοὺς μὲν οὐκ αὐτὸς, ἀλλὰ Λαβηηνδὸς πεμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, περὶ τὸν Ἀραρα ποταμὸν συνέτριψεν. Ἑλβητιτῶν δ' αὐτῷ πρὸς τινα πόλιν φίλην ἄγοντι τὴν στρατιάν, καθ' ἑδὼν

ἀπροσδοκῆτως ἐπιθεμένων, φθάσας ἐπὶ χωρίον καρτερὸν κατέφυγε. Κακεῖ συναγαγὼν καὶ παρατάξας τὴν δύναμιν, ὡς ἵππος αὐτῷ προσήχθη· „Τούτῳ μὲν (ἔφη) νικήσας χρήσομαι πρὸς τὴν δίωξιν, νῦν δ' ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους.“ καὶ πεζὸς ὁρμήσας ἐπέβαλε. Χρόνῳ δὲ καὶ χαλεπῶς ὠσάμενος τὸ μάχιμον, περὶ ταῖς ἀμάξαις καὶ τῷ χάρακι τὸν πλεῖστον ἔσχα πόνον, οὐκ αὐτῶν μόνον ὑφισταμένων ἐκεῖ καὶ μαχομένων, ἀλλὰ καὶ παῖδες αὐτῶν καὶ γυναῖκες ἀμυνόμεναι μέχρι θανάτου συγκατεκόπησαν, ὥστε τὴν μάχην μόλις εἰς μέσας νύκτας τελετῆσαι. Καλῶ δὲ τῷ τῆς νίκης ἔργῳ κρεῖττον ἐπέθηκε, τὸ συνοικίσαι τοὺς διαφυγόντας ἐκ τῆς μάχης τῶν παρόντων βαρβάρων, καὶ καταναγκάσαι τὴν χώραν ἀναλαβεῖν, ἣν ἀπέλιπον, καὶ τὰς πόλεις, αἷς διεφθιραν, ὅσας ὑπὲρ δέκα-μυριάδας. Ἐπραξε δὲ τοῦτο, δεδιὼς, μὴ τὴν χώραν ἔρημον γενομένην οἱ Γερμανοὶ διαβάντες κατάσχωσι.

XIX. Δεύτερον δὲ πρὸς Γερμανοὺς ἄντικρυς ὑπὲρ Κελτῶν ἐπολέμησε, καίτοι τὸν βασιλεῖα πρότερον αὐτῶν, Ἀριόβυστον, ἐν Ῥώμῃ σύμμαχον πεποιτημένος· ἀλλ' ἦσαν ἀφόρητοι τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ γέιτονες, καὶ καιροῦ παραδόντος, οὐκ ἂν ἰδοῦσιν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἀτρεμήσειν, ἀλλ' ἐπινεμήσασθαι καὶ καθέξιν τὴν Γαλατίαν. Ὅρῳ δὲ τοὺς ἡγεμόνας ἀποδειλιῶντας, καὶ μάλιστα ὅσοι τῶν ἐπιφανῶν καὶ νέων αὐτῷ συνεξήλθον, ὡς δὴ τρυφῇ χρησόμενοι καὶ χρηματισμῷ τῇ μετὰ Καίσαρος στρα-

τείχε· συναγαγὼν εἰς ἐκκλησίαν, ἐκέλευσεν ἀπιέναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν παρὰ γνώμην, οὕτως ἀνάνδρως καὶ μαλακῶς ἔχοντας· αὐτὸς δ' ἔφη τὸ δέκατον τάγμα μόνον παραλαβὼν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους πορεύεσθαι, μήτε κρείττοσι μέλλων Κέλμων μάχεσθαι πολέμοις, μήτ' αὐτὸς ὢν Μαρτίου χείρων στρατηγός. Ἐκ τούτου τὸ μὲν δέκατον τάγμα πρεσβεντάς ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν, χάριν ἔχειν ὁμολογοῦντες· τὰ δ' ἄλλα τοὺς ἑαυτῶν ἐκάκιζον ἡγεμόνας· ὁρμῆς δὲ καὶ προθυμίας γενόμενοι πλήρεις ἅπαντες ἡκολούθησαν ὁδὸν ἡμερῶν πολλῶν, ἕως ἐν διακοσίοις τῶν πολεμίων σταδίοις κατιστρατοπέδευσαν. Ἦν μὲν οὖν ὅ, τι καὶ πρὸς τὴν ἔφοδον αὐτὴν ἐπέθραυστο τῆς τόλμης τοῦ Ἀριοβύστου. Γερμανοὶς γὰρ ἐπιθήσεσθαι Ῥωμαίους, ὃν ἐπερχομέναν οὐκ ἂν ἐδόκουν ὑπεριτῆναι, μὴ προσδοκήσας, ἐθαύμαζε τὴν Καίσαρος τόλμαν, καὶ τὸν στρατὸν ὥρα ισταραγμένον. Ἐπεὶ δὲ μάλλον αὐτοὺς ἡμβλυνε τὰ μαντεύματα τῶν ἱερῶν γυναικῶν, αἱ ποταμῶν δίναις προσβλέπουσαι, καὶ ῥευμάτων ἐλγμοῖς καὶ ψόφοις τεκμαιρόμεναι προσθέσπιζον, οὐκ ἴῳσαι μάχην τίθεσθαι, πρὶν ἐπιλάμψαι νέαν σελήνην. Ταῦτα τῷ Καίσαρι πυνθανομένῳ, καὶ τοὺς Γερμανοὺς ἡσυχάζοντας ὁρῶντι, καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἀπροθύμοις οὖσιν αὐτοῖς συμβαλεῖν μάλλον, ἢ τὸν ἐκείνων ἀναμένοντα καιρὸν καθῆσθαι. Καὶ προσβολὰς ποιούμενος τοῖς ἐρῦμασι καὶ λόφοις, ἐφ' ὧν ἑστρατοπέδευον, ἐξηγρίαινε καὶ παρώξυνε καταβάντας πρὸς ὁργὴν διαγωνί-

εκσθαι. Γίνομένης δὲ λαμπρῆς τρεπῆς αὐτῶν, ἐπὶ σταδίοις τριακοσίοις ἄχρι τοῦ Ῥήνου διώξας, κατέπλησε τοῦτο πᾶν νεκρῶν τὸ πεδίον καὶ λαφύρων. Ἀριόβυστος δὲ, φθάσας μετ' ἄλλων, διαπέρασε τὸν Ῥήνον. Ἀριθμὸν δὲ νεκρῶν μυριάδας ὅκτω γενέσθαι λέγουσι.

XX. Ταῦτα διαπραξάμενος, τὴν μὲν δύναμιν ἐν Σηκουανδίς ἀπέλιπε διαχειμάσουσάν, αὐτὸς δὲ τοῖς ἐν Ῥώμῃ προσέειν βουλόμενος, εἰς τὴν περὶ Πάδον Γαλατίαν κατέβη, τῆς αὐτῇ δεδομένης ἐπαρχίας οὖσαν. Ὁ γὰρ καλούμενος Ῥουβίκων ποταμὸς ἀπὸ τῆς ὑπὸ ταῖς Ἀλπεσι Κελτικῆς ὀρίζει τὴν ἄλλην Ἰταλίαν. Ἐνταῦθα καθήμιενος ἐδημαγωγῶν, πολλῶν πρὸς αὐτὸν ἀφικνουμένων, διδοὺς, ὡς ἕκαστος δεηθείη· καὶ πάντας ἀποπέμπων, τὰ μὲν ἔχοντας ἤδη παρ' αὐτοῦ, τὰ δ' ἐλπίζοντας. Καὶ παρὰ τὸν ἄλλον δὲ πάντα τῆς στρατίας χρόνον ἐλάνθανε τὸν Πομπήϊον, ἐν μέρεσι νῦν μὲν τοὺς πολεμίους τοῖς τῶν πολιτῶν ὅπλοις καταστρεφόμενος, νῦν δὲ τοῖς ἀπὸ τῶν πολεμίων χρήμασιν αἰφῶν τοὺς πολίτας καὶ χειροῦμενος. Ἐπεὶ δὲ Βέλγας ἤκουσε δυνατωτάτους Κελτῶν, καὶ τὴν τριπλὴν ἀπάσης τῆς Κελτικῆς νεμομένους, ἀφειπῶναι, πολλὰς δὴ τινὰς μυριάδας ἐνόπλιον ἀνδρῶν ἡθροικίας, ἐπιστρέψας εὐθὺς ἐχώρει τάχει πολλῷ· καὶ πορθοῦσι τοὺς συμμάχους Γαλάτας ἐπιπεσὼν τοῖς πολεμίοις, τοὺς μὲν ἀθρουστάτους καὶ πλείστους αἰσχυρῶς ἀγωνισαμένους τρεψάμενος διέφθειρεν, ὥστε καὶ λίμνας καὶ ποταμούς βαθεῖς τοῖς Ῥωμαίοις νεκρῶν πλήθει

περατοὺς γενέσθαι. Τῶν δ' ἀποστάντων οἱ μὲν παρωικῶνιοι πάντες ἀμαχί προσεχώρησαν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἀγρωτάτοις καὶ μαχιμωτάτοις τῶν τῆδε, Νερβίους, ἐστράτευσεν, ὅπερ εἰς συμμιγεῖς δρυμοὺς κατωκημένοι, γυναῖκας δὲ καὶ κτήσεις ἐν τινὶ βυθῷ τῆς ὕλης ἀπωτάτω-θέμενοι τῶν πολεμίων, αὐτοὶ τῇ Καίσαρι, ποιουμένῳ χάρακα, καὶ μὴ προσδεχομένῳ τηνικαῦτα τὴν μάχην, ἑξακισμῦριοι τὸ πλῆθος ὄντες, αἰφνιδίως προσέπεσον· καὶ τοὺς μὲν ἱππεῖς ἐτρέψαντο, τῶν δὲ ταγμάτων τὸ δωδέκατον καὶ τὸ ἑβδομον περισχόντες, ἅπαντας ἀπέκτειναν τοὺς ταξιάρχους. Εἰ δὲ μὴ Καῖσαρ ἀρπάσας τὸν θυρεὸν, καὶ διασχὼν τοὺς πρὸ αὐτοῦ μαχομένους, ἐνέβαλε τοῖς βαρβάροις, καὶ ἀπὸ τῶν ἄκρων τὸ δέκατον κινδυνεύοντος αὐτοῦ κατέδραμε, καὶ διέκοψε τὰς τάξεις τῶν πολεμίων, οὐδεὶς ἂν δοκίῃ περιγενέσθαι. Νῦν δὲ τῇ Καίσαρος τόλμῃ τὴν λεγομένην ὑπὲρ δύναμιν μάχην ἀγωνισάμενοι, τρέπονται μὲν οὐδ' ὥς τοὺς Νερβίους, κατακόπτουσι δ' ἀμυνομένους. Πεντακόσιοι γὰρ ἀπὸ μυριάδων ἐξ σωθῆναι λέγονται, βουλευταὶ δὲ τρεῖς ἀπὸ τετρακοσίων.

XXI. Ταῦτα ἡ σύγκλητος πυθομένη, πεντεκαίδεκα ἡμέρας ἐψηφίσατο θῦναι τοῖς θεοῖς, καὶ σχολάζειν ἐορτάζοντας, ὅσας ἐπ' οὐδεμιᾷ νίκη πρότερον. Καὶ γὰρ ὁ κίνδυνος ἐφάνη μέγας, ἐθνῶν ἅμα ἰσασούτων ἀναρῶσαντων, καὶ τὸ νίκημα λαμπρότερον, ὅτι Καῖσαρ ἦν ὁ νικῶν, ἡ πρὸς ἐκείνον εὐνοία τῶν πολλῶν ἐποίει. Καὶ γὰρ αὐτὸς εὖ θέμενος τὰ κατὰ

τὴν Γαλατίαν, πάλιν ἐν τοῖς περὶ Πάδου χωρίοις
 διεχέιμαζε, συσκευαζόμενος τὴν πόλιν. Οὐ γὰρ μό-
 νον οἱ τὰς ἀρχὰς παραγγέλλοντες, ἐκείνῳ χρώμενοι
 χορηγῶ, καὶ τοῖς παρ' ἐκείνου χρήμασι διαφθεί-
 ροντες τὸν δῆμον, ἀνηγορεύοντο, καὶ πᾶν ἑπράττον,
 ὃ τὴν ἐκείνου δύναμιν αὖξιν ἔμελλεν, ἀλλὰ καὶ τῶν
 ἐπιφανιστάων ἀνδρῶν καὶ μεγίστων οἱ πλεῖστοι συν-
 ῆλθον πρὸς αὐτὸν εἰς Λοῦκαν, Πομπηϊὸς τε καὶ
 Κράσσος, καὶ Ἀππίος, ὁ τῆς Σαρδόνος ἡγεμὼν, καὶ
 Νέπωσ, ὁ τῆς Ἰβηρίας ἀνθύπατος· ὥστε ῥαβδούχους
 μὲν ἑκατὸν εἴκοσι γενέσθαι, συγκλητικὸὺς δὲ πλείο-
 νας, ἢ διακοσίους. Βουλὴν δὲ θέμενοι, διεκρίθησαν
 ἐπὶ τούτοις· ὅτι Πομπηϊὸν μὲν καὶ Κράσσον ὑπά-
 τους ἀποδειχθῆναι. Καίσαρι δὲ χρήματα καὶ πεν-
 ταετίαν ἄλλην ἐπιμετρηθῆναι τῆς στρατηγίας· ὃ καὶ
 παραλογώτατον ἐφαίνεται τοῖς νοῦν ἔχουσιν. Οἱ γὰρ
 τοσαῦτα χρήματα παρὰ Καίσαρος λαμβάνοντες, ὥς
 οὐκ ἔχοντι διδόναι τὴν βουλὴν ἑπειθόν, μῦλλον δ'
 ἠνάγκαζον ἐπιστένουσαν οἷς ἐψηφίζοντο, Κάτωτος
 μὲν οὐ παρόντος· ἐπέτηδες γὰρ αὐτὸν εἰς Κύπρον
 ἀποδιεπομπήσαντο· Φαωνίου δ', ὃς ἦν ζηλωτὴς Κά-
 τωτος, ὥς οὐδὲν ἐπέβαινεν ἀντιλέγων, ἐξαλλομένου
 διὰ θυρῶν, καὶ βοδίντος εἰς τὸ πλῆθος. Ἀλλὰ προσ-
 εἶχεν οὐδεὶς, τῶν μὲν Πομπηϊὸν αἰδουμένων καὶ
 Κράσσον· οἱ δὲ πλεῖστοι, Καίσαρι χαριζόμενοι, καὶ
 πρὸς τὰς ἀπ' ἐκείνου ζῶντες ἐλπίδας ἡσύχαζον.

XXII. Τραπόμενος δ' αὖθις ὁ Καῖσαρ ἐπὶ τὰς
 ἐν τῇ Κελτικῇ δυνάμει, πολὺν καταλαμβάνει πόλε-

μον ἐν τῇ χώρᾳ, δύο Γερμανικῶν ἔθνων μεγάλων ἐπὶ κατακτῆσει γῆς ἄρτι τὸν Ῥῆνον διαβιβηκότων· Οὐσίπας καλοῦσι τοὺς ἐτέρους, τοὺς δὲ Τεντερίδας. Περὶ δὲ τῆς πρὸς τοὺτους γενομένης μάχης ὁ μὲν Καῖσαρ ἐν ταῖς ἐφημερίαις γέγραπεν, ὡς οἱ βαρβάροι διαπρσιβεύμενοι πρὸς αὐτὸν, ἐν σπονδαῖς ἐπιθοῖντο καθ' ὁδόν, καὶ διὰ τοῦτο τρέψαιντο τοὺς αὐτοῦ, πεντακισχιλίους ὄντας ἵππεῖς, ὀπτακοσίοις τοῖς ἐκάλων μὴ προσδοκῶντας· εἴτα πέμψειαν ἐτέρους πρὸς αὐτὸν αὐθις ἑκατατῶντας, οὓς κατασχὼν ἐπαγάγοι τοῖς βαρβάροις τὸ στρατεύμα, τὴν πρὸς οὕτως ἀπίστους καὶ παρασπόνδους πίστιν εὐήθειαν ἡγούμενος. Γανύσιος δὲ λέγει, Κάτωνα, τῆς βουλῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ ψηφισομένης θαρτῆς καὶ θυμίας, ἀποφῆναισθαι γνώμην, ὡς ἐκδοτέον εἶναι τὸν Καῖσαρα τοῖς βαρβάροις, ἀφοσιουμένους τὸ παρασπόνδημα ὑπὲρ τῆς πόλεως, καὶ τὴν ἄρὰν εἰς τὸν αἴτιον τρέποντας. Τῶν δὲ διαβάντων αἱ μὲν κατακοπτεῖσαι τισσαράκοντα μυριάδες ἦσαν· ὀλίγους δὲ τοὺς ἀποπεράσαντας αὐθις ὑπεδέξαντο Σούγαμβροι, Γερμανικὸν ἔθνος. Καὶ ταύτην λαβὼν αἰτίαν ἐπ' αὐτοὺς ὁ Κυῖσαρ, ἄλλως δὲ δόξης ἐφιέμενος καὶ τοῦ πρώτος ἀνθρώπων στρατῷ διαβῆναι τὸν Ῥῆνον, ἐγεφύρου πλάτος τε πολὺν ὄντα, καὶ κατ' ἐκτεῖνο τοῦ πόρου μάλιστα πλημμυροῦντα, καὶ τραχὺν καὶ ῥοώδη, καὶ τοῖς καταφερομένοις στελέχεσι καὶ ξύλοις πληγὰς καὶ σπαραγμοὺς ἐνδιδόντα κατὰ τῶν ἐριδόντων τὴν γέφυραν. Ἀλλὰ ταῦτα προβόλοις ξύλων μεγάλων δια

τοῦ πόρου κατακεπηγόντων ἀναδεχόμενος, καὶ χαλινώσας τὸ προσκίπτιον ῥεῦμα τῷ ζεύγματι, πρίστως πάσης θάλαμα κρεῖττον ἐπιδείξατο, τὴν γέφυραν ἡμέραις δέκα συντελειθεῖσαν.

XXIII. Περαιώσας δὲ τὴν δόναμιν, οὐδενὸς ὑπαντάσαι τολμήσαςτος, ἀλλὰ καὶ τῶν ἡγεμονικωτάτων τοῦ Γερμανικοῦ, Σουήβων, εἰς βαθεῖς καὶ ὑλώδεις αὐλῶνας ἀνασκευασάμενων, πυσπολήσας μὲν τὴν τῶν πολεμίων, θαρρόντας δὲ τοὺς ἀεὶ τὰ Ῥωμαίων ἀσπαζομένους, ἀνιχώρησεν αὐθις εἰς τὴν Γαλατίαν, εἰκοσι θυεῖν δεούσας ἡμέρας ἐν τῇ Γερμανικῇ διατριφῶς. Ἡ δ' ἐπὶ τοὺς Βρετανοὺς στρατεία τὴν μὲν τόλμαν εἶχεν ὀνομαστήν· πρῶτος γὰρ εἰς τὸν ἑσπέριον Ὠκεανὸν ἐπέβη στόλερ, καὶ διὰ τῆς Ἀτλαντίδος θαλάττης, στρατὸν ἐπὶ πόλεμον κομίζων, ἔπλευσε καὶ νῆσον, ἀπιστουμένην ὑπὸ μεγέθους, καὶ πολλὴν ἔριν παμπέλλοις συγγραφεῦσι παρασχοῦσαν, ὡς ὄνομα καὶ λόγος οὐ γεγορένης, οὐδ' οὔσης, πέπλασται, κατασχεῖν ἐπιθέμενος, προήγαγεν ἔξω τῆς οἰκουμένης τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. Δις δὲ διαπλεύσας εἰς τὴν νῆσον ἐκ τῆς ἀντιπέρας Γαλατίας, καὶ μάχαις πολλαῖς κατέσας τοὺς πολεμίους μᾶλλον, ἢ τοὺς ἰδίους ὀφελήσας, (οὐδὲν γὰρ, ὅ τι καὶ λαβεῖν ἦν ἄξιον ἀπ' ἀνθρώπων κακοβίων καὶ πενήτων) οὐχ, οἷον ἐβούλετο, τῷ πολέμῳ τέλος ἐπέθηκεν, ἀλλ' ὀμήρους λαβὼν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ταξάμενος φόρους, ἀπῆρξεν ἐκ τῆς νήσου. Καὶ καταλαμβάνει γραῦματι μέλλοντι διαπλεῖν πρὸς αὐτόν, ἀπὸ τῶν ἐν Ῥώ-

μη φίλων, δηλοῦντα τὴν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τελευ-
τὴν· ἐτελεύτα δὲ τίκτουσα παρὰ Πομπηίου. Καὶ μέ-
γα μὲν αὐτὸν ἔσχε Πομπηίου, μέγα δὲ καὶ Καίσαρα
πένθος· οἱ δὲ φίλοι συνετυράχθησαν, ὥς τῆς ἐν εἰ-
ρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τὰλλα νοσοῦσαν τὴν πολιτείαν φυ-
λασσούσης οἰκειότητος λελυμένης. Καὶ γὰρ τὸ βρέ-
φος εὐθύς, οὐ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν μητέρα δια-
ζῆσαν, ἐτελεύτησε. Τὴν μὲν οὖν Ἰουλίαν βίᾳ τῶν δη-
μάρχων ἀράμενον τὸ πλῆθος εἰς τὸ Ἄρειον ἤνεγκε
πεδίον, καὶ κεῖ κηδευθεῖσα κεῖται.

XXIV. Τοῦ δὲ Καίσαρος μεγάλῃν ἤδη τὴν δύνα-
μιν αὔσαν εἰς πολλὰ κατ' ἀνάγκην χειμᾶδια διελόν-
τος, αὐτοῦ δὲ πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ εἰώθει, τρα-
πομένου, πάντα μὲν αἰθῆς ἀν' ὀρήγυντο τὰ τῶν Γα-
λατῶν, καὶ στρατοὶ μεγάλοι περιϊόντες, ἐξέκοπτον τὰ
χειμᾶδια, καὶ προσεμάχοντο τοῖς χαρακώμασι τῶν
Ῥωμαίων. Οἱ δὲ πλείστοι καὶ κράτιστοι τῶν ἀπο-
στάντων μετ' Ἀμβιβρίγου Κότιαν μὲν αὐτῷ στρατο-
πέδῳ καὶ Τιτούριον διέφθειραν· τὸ δὲ ὑπὸ Κικέρ-
ρωνι τάγμα μυριάσιν ἑξ περισχόντες ἐπολιόρχουν,
καὶ μικρὸν ἀπέλιπον ἡρξέναι κατὰ κράτος, συντε-
τρωμένων ἐπάντων, καὶ παρὰ δύναμιν ὑπὸ προθυ-
μίας ἀμυνομένων. Ὡς δ' ἠγγέλη ταῦτα τῷ Καίσαρι
μακρὰν ὄντι, ταχέως ἐπιστρέψας καὶ συναγαγὼν ἑπτα-
κισχιλίους τοὺς σύμπαντας, ἠπέλγετο τὸν Κικέρωνα
τῆς πολιορκίας ἐξαιρησόμενος. Τοὺς δὲ πολιορκοῦν-
τας οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἀπήντων ὥς ἀναρπασόμενοι,
τῆς ὀλιγότητος καταφρονήσαντες. Κακῆϊνος ἐξαπα-

τῶν ὑπέφευγεν αἰεὶ, καὶ χωρία λαβὼν ἐπιτηδεύας ἔχοντα πρὸς πολλοὺς μαχομένῳ μετ' ὀλίγων, φράσσονται στρατόπεδον· καὶ μάχης ἔωχ' τοὺς ἑαυτοῦ πάσης, ἀναγαγεῖν δὲ τὸν χάρακα καὶ τὰς πύλας ἰσοικοδομεῖν, ὡς δεδοικίας, ἠνάγκαζε, καταφρονήθηται στρατηγῶν· μέχρις οὗ σποράδην ὑπὸ θράσους προσβάλλοντας ἐπιξελθὼν ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς αὐτῶν διέφθειρε.

XXV. Τοῦτο τὰς πολλὰς ἀποστάσεις τῶν ἐνταῦθα Γαλατῶν κατεστόρισε, καὶ τοῦ χειμῶνος αὐτὸς, ἐπιφοιτῶν τε πανταχόσε, καὶ προσέχων ὀξείως τοῖς νεωτερισμοῖς. Καὶ γὰρ ἦκ' ἐξ Ἰταλίας ἀντὶ τῶν ἀπολλωδίων αὐτῷ τρία τάγματα. Πομπηίου μὲν ἐκ τῶν ὑφ' αὐτῷ δύο χεῖσαντος, ἐν δὲ νεοσβλήκτον ἐκ τῆς περὶ Πάδον Γαλατίας. Πόρρω δὲ τούτων αἱ πάλαι καταβεβλημέναι κρύφα καὶ νυμόμεναι διὰ τῶν δυνατοτάτων ἀνδρῶν ἐν τοῖς μαχιμωτάτοις γένεσιν ἀρχαὶ τοῦ μεγίστου καὶ κινδυνωδεστάτου τῶν ἐκεῖ πολέμων ἀνεφαίνοντο, ὥς θεῖσαι πολλῇ μὲν ἡλικίᾳ, καὶ πανταχόθεν ὅπλοις ἀθροισθεῖσαι, μεγάλοις δὲ πλούτοις εἰς ταῦτ' συνερχθεῖσιν, ἰαχυραῖς δὲ πόλεσι, δυσεμβόλοις δὲ χώραις. Τότε δὲ χειμῶνος ὥρα, πάγοι ποταμῶν, καὶ νιφετοῖς ἀποκεκρυμμένοι ὄριμοί, καὶ πιδία χειμάρροισι ἐπιλεημνασμένα, καὶ πῃ μὲν ἀτέμματοι βύθει χιόνος ἀτραποί, πῃ δὲ δι' ἐλῶν καὶ ρευμάτων παρατριπομένων ἀσάφεια πολλῇ τῆς πορείας, παντάπασιν ἐδόκουν ἀνεπιχείρητὰ Καίσαρι τὰ τῶν ἀφίσταμένων ποιεῖν. Ἀφριστήκει μὲν οὖν

μη φίλων, δηλοῦντα τὴν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τελευ-
τὴν· ἐτελεύτα δὲ τίκτουσα παρὰ Πομπηίου. Καὶ μέ-
γα μὲν αὐτὸν ἔσχε Πομπηϊόν, μέγα δὲ καὶ Καίσαρα
πένθος· οἱ δὲ φίλοι συνεταράχθησαν, ὥς τῆς ἐν εἰ-
ρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ τὰλλα νοσοῦσαν τὴν πολιτείαν φυ-
λασσοῦσης οἰκειότητος λελυμένης. Καὶ γὰρ τὸ βρέ-
φος εὐθύς, οὐ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὴν μητέρα δια-
ζῆσαν, ἐτελεύτησε. Τὴν μὲν οὖν Ιουλίαν βίᾳ τῶν δη-
μάρχων ἀράμενον τὸ πλῆθος εἰς τὸ Ἄρειον ἤνεγκαι
πεδίον, καὶ κεὶ κηδευθεῖσα κῆται.

XXIV. Τοῦ δὲ Καίσαρος μεγάλῃν ἤδη τὴν δύνα-
μιν αἶσαν εἰς πολλὰ κατ' ἀνάγκην χειμᾶδια διελόν-
τος, αὐτοῦ δὲ πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ εἰώθει, τρα-
πομένον, πάντα μὲν αἰεὶς ἀν' ὀρήγνυτο τὰ τῶν Γα-
λατῶν, καὶ στρατοὶ μεγάλοι περιϊόντες, ἐξέκοπτον τὰ
χειμᾶδια, καὶ προσεμάχοντο τοῖς χαρακώμασι τῶν
Ῥωμαίων. Οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ κράτιστοι τῶν ἀπο-
στάντων μετ' Ἀμβιδόριος Κότιαν μὲν αὐτῷ στρατο-
πέδῳ καὶ Τιτούριον διέφθειραν· τὸ δὲ ὑπὸ Κικέρ-
ωνι τάγμα μυριάσιν ἐξ περισχόντες ἐπολιόρκουν,
καὶ μικρὸν ἀπέλιπον ἡρηκέναι κατὰ κράτος, συντε-
τρωμένων ἐπάντων, καὶ παρὰ δύναμιν ὑπὸ προθυ-
μίας ἀμυνομένων. Ὡς δ' ἡγγέλη ταῦτα τῷ Καίσαρι
μακρὰν ὄντι, ταχέως ἐπιστρέψας καὶ συναγαγὼν ἐπιτα-
κισχιλίους τοὺς σύμπαντας, ἠπέλκεο τὸν Κικέρωνα
τῆς πολιορκίας ἐξαιρησόμενος. Τοὺς δὲ πολιορκουν-
τας οὐκ ἔλαθεν, ἀλλ' ἀπήντων ὥς ἀναρπασόμενοις
τῆς ὀλιγότητος καταφρονήσαντες. Κακῆϊνος ἐξαπα-

τῶν ὑπέφευγον αἰεὶ, καὶ χωρία λαβὼν ἐπιτηδεύειν
 ἔχοντα πρὸς πολλοὺς μηχανομένη μετ' ὀλίγων, φράγνυ-
 ται στρατόπεδον· καὶ μάχης ὥχα τοὺς αὐτοῦ πάσης,
 ἀναγαγεῖν δὲ τὸν χάρακα καὶ τὰς πύλας· νοικοδο-
 μεῖν, ὡς δεδοικίας, ἡνάγκαζε, καταφρονήσῃσι στρα-
 τηγῶν· μέχρις οὗ σποράδην ὑπὸ θρόασσους προσβάλλ-
 οντας ἐπιτελθὼν ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς αὐτῶν διέ-
 φθειρε.

XXV. Τοῦτο τὰς πολλὰς ἀποστάσεις τῶν ἐνταῦ-
 θα Γαλατῶν κατεστόρεσε, καὶ τοῦ χειμῶνος αὐτός,
 ἐπιφοιτῶν τε πανταχόσε, καὶ προσέχων ὀξίως τοῖς
 νεωτερισμοῖς. Καὶ γὰρ ἦκεν ἐξ Ἰταλίας ἀντι τῶν ἀπο-
 λωλῶν αὐτῷ ἰσθία τάγματα. Πομπηίου μὲν ἐκ τῶν
 ὑφ' αὐτοῖς δύο χρησάντος, ἐν δὲ νεοσθλλεκτον ἐκ τῆς
 περὶ Πάδον Γαλατίας. Πόρρω δὲ τούτων αἱ πάλας
 καταβεβλημέναι κρύφα καὶ νεμόμεναι διὰ τῶν δυνα-
 τοτάτων ἀνδρῶν ἐν τοῖς μαχιμωτάτοις γένεσιν ἀρχαὶ
 τοῦ μεγίστου καὶ κινδυνωδεστάτου τῶν ἐκτὶ πολέμων
 ἀνεφαίνοντο, ὥς θεῖσαι πολλῇ μὲν ἡλικίᾳ, καὶ παν-
 ταχόθεν ὅπλοις ἀθροισθεῖσαι, μεγάλοις δὲ πλούτοις
 εἰς ταῦτό συνερχθεῖσιν, ἰσχυραῖς δὲ πόλεσι, δυσεμ-
 βόλοις δὲ χώραις. Τότε δὲ χειμῶνος ὥρα, πάγοι
 ποταμῶν, καὶ νεφετεῖς ἀποκικρυμμένοι ὄρημοί, καὶ
 πιδία χειμάρροισ ἐπιλελιμνασμένα, καὶ πῇ μὲν ἀτέ-
 κμαστοὶ βύθει χιόνος ἀτραποὶ, πῇ δὲ δι' ἐλῶν καὶ
 ρευμάτων παραιρητομένων ἀσάφεια πολλὴ τῆς πο-
 ρείας, παντάπασιν ἐδόκουν ἀνεπιχείρητα Καίσαρι
 ἐκ τῶν ἀφισταμένων ποιεῖν. Ἀφιστήκει μὲν οὖν

πολλὰ φύλα, πρόσχημα δ' ἦσαν Ἀρβέρνοι καὶ Καρ-
νονίνοι. Τὸ δὲ σύμπαν αἰραθεὶς κράτος εἶχε τοῦ
πολέμου Οὐεργεντόριξ, οὗ τὸν πατέρα Γαλάται, τυ-
ραννίδα δοκοῦντα πρῶτειν, ἀπέκτειναν.

XXVI. Οὗτος οὖν, εἰς πολλὰ διελὼν τὴν δύναμιν
μέρη, καὶ πολλοὺς ἐπιστήσας ἡγεμόνας, ὀκειοῦτο
τὴν πέριξ ἄπασαν ἄχρι τῶν πρὸς τὸν Ἀραρα κειλι-
μένων, διανοούμενος, ἤδη τῶν ἐν Ῥώμῃ συνισταμέ-
νων ἐπὶ Καίσαρα, σὺμπασαν ἐγείρειν τῷ πολέμῳ Γα-
λατίαν. Ὅπερ εἰ μικρὸν ὕστερον ἔπραξε, Καίσαρος
εἰς τὸν ἐμφύλιον ἐμπεσόντος πόλεμον, οὐκ ἂν ἐλα-
φρότεροι τῶν Χιμβρικῶν ἐκείνων φόβοι τὴν Ἰταλίαν
κατέσχον. Νινί δ' ὁ πᾶσι μὲν ἄριστα χρῆσθαι δο-
κῶν τοῖς πρὸς πόλεμον, μάλιστα δὲ καιρῷ πεφυκῶς
Καίσαρ, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὴν ἀπόστασιν, ἅρας
ἐχώρει ταῖς αὐταῖς ἑθοῖς, ὡς διήλθε, καὶ βία καὶ
τάχει τῆς πορείας διὰ τοσούτου χειμῶνος, ἐπιδειξά-
μενος τοῖς βαρβάροις, ὡς ἄμαχος αὐτοῖς καὶ ἀήτ-
ητος ἔπαισι στρατός. Ὅπου γὰρ ἄγγελον, ἢ γραμ-
ματοφόρον, διαδύναμι παρ' αὐτοῦ χρόνῳ πολλῷ ἦν
ἄπιστον, ἐνταῦθα μετὰ πάσης ἐωρῶτο τῆς στρατιᾶς,
ἅμα χώρας λυμαίνόμενος αὐτῶν καὶ ἐκκόπτων τὰ χω-
ρία, καταστρεφόμενος πόλεις, ἀναλαμβάνων τοὺς με-
τακτιθεμένους· μέχρι καὶ τὸ τῶν Αἰδούων ἔθνος ἐξ-
πολεμώθη πρὸς αὐτὸν, οἱ τὸν ἄλλον χρόνον ἀδεί-
φους ἀναγορεύσαντες αὐτοὺς Ῥωμαίων, καὶ τιμώμε-
νοι διαπριπῶς, τότε δὲ τοῖς ἀποσταταῖς προυγενό-
μενοι, πολλὴν τῇ Καίσαρος στρατιᾷ περιέστησαν αἰθυ-

μίαν. Διδότω καὶ κινήσας ἐκείθεν, ὑπερέβαλε τὰ Λιγυονικά, βουλόμενος ἄψασθαι τῆς Σηκουανῶν, φίλων ὄντων καὶ προκειμένων τῆς Ἰταλίας πρὸς τὴν ἄλλην Γαλατίαν. Ἐνταῦθα δ' αὐτῷ τῶν πολεμίων ἐπιπεσόντων, καὶ περισχόντων μυριάσι πολλαῖς, δρμήσας διαγωνίσασθαι, τοῖς μὲν ὅλοις καταπολεμῶν ἐκράτησε, χρόνῳ πολλῷ καὶ φόρῳ καταβιασόμενος τοὺς βαρβάρους· ἔδοξε δὲ κατ' ἀρχάς τι καὶ σφαλῆναι, καὶ δεικνύουσιν Ἀρβέρνοι ξιφίδιον πρὸς ἱερῷ κρεμύμενον, ὡς δὴ Καῖσαρος λάφυρον. Ὁ θρασυμένος αὐτὸς ὕστερον, ἐμειδίασε, καὶ τῶν φίλων κατελείν κελυόντων, οὐκ εἶσιν, ἰσθὺν ἡγούμενος.

XXVII. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τῶν διαφυγόντων οἱ πλεῖστοι μετὰ τοῦ βασιλέως εἰς πόλιν Ἀλησίαν συνέφυγον, καὶ πολιορκοῦντι ταύτην Καῖσαρι, δοκοῦσαν ἀνάλωτον εἶναι μεγέθει τε τειχῶν καὶ πλήθει τῶν ἀπομαχομένων, ἐπιπίπτει παντὸς λόγου μείζων κίνδυνος ἔξωθεν. Ὁ γὰρ ἦν ἐν Γαλατίᾳ κράτιστος ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἀθροισθὲν, ἐν ὅπλοις ἦσαν ἐπὶ τὴν Ἀλησίαν, τριάκοντα μυριάδες· αἱ δ' ἐν αὐτῇ τῶν μαχομένων οὐκ ἐλάττωρες ἦσαν ἑπτακαίδεκα μυριάδων· ὥστα ἐν μέσῳ πολέμου τοσούτου τὸν Καῖσαρα κατειλημμένον καὶ πολιορκούμενον ἀναγκασθῆναι διττὰ τεύχη προβαλέσθαι, τὸ μὲν πρὸς τὴν πόλιν, τὸ δ' ἀπὸ τῶν ἐπεληλυθόντων, ὥς, εἰ συνέλθοιεν αἱ δυνάμεις, κομιδῇ διασπεραγμένων τῶν καθ' αὐτόν. Διὰ πολλὰ μὲν οὖν εἰκότως ὁ πρὸς Ἀλησίαν κίνδυνος ἔσχατόν ἦν, ὥς ἔργα τόλμης καὶ δεινότητος, οἷα τῶν ἄλ-

λων αἰώνων οὐδείς, παρασχόμενος· μάλιστα δ' ἄν
 τις θαυμάσειε τὸ λαθεῖν τοὺς ἐν τῇ πόλει Καίσαρι
 ποσαῖταις μυριάσι ταῖς ἔξω συμβαλόντα καὶ περιγε-
 γόμενον· μᾶλλον δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων τοὺς τὸ πρὸς
 τὴν πόλιν τεῖχος φυλάττοντας. Οὐ γὰρ πρότερον
 ἤσθθητο τὴν νίκην, ἢ κλαυθμὸν ἐκ τῆς Ἀλησίας ἀν-
 δρῶν καὶ κοπιτῶν γυναικῶν ἀκουσθῆναι, θριασα-
 μίνων ἄρα κατὰ θύτερα μέρη πολλοὺς μὲν ἀργύρῳ
 καὶ χρυσῷ πεκοσμημένους θυρεοὺς, πολλοὺς δ' αἵ-
 ματι πεφυρμένους θώρακας, ἔτι δ' ἐκπώματα καὶ
 σκηναῖς Γαλατικαῖς ὑπὸ Ῥωμαίων εἰς τὸ στρατόπεδον
 κομιζόμενας. Οὕτως ὁξέως ἢ τοσαύτη δύναμις, ὥσπερ
 εἰδωλον, ἢ ὄνειρον, ἤρπαιστο καὶ διεπεφόρητο, τῶν
 πλείστων ἐν τῇ μάχῃ πεσόντων. Οἱ δὲ τὴν Ἀλησίαν
 ἔχοντες, οὐκ ὀλίγα πράγματα παρασχόντες ἑαυτοῖς
 καὶ Καίσαρι, τέλος παρέδωκαν ἑαυτούς. Ὁ δὲ τοῦ
 σὺμπαντος ἡγεμῶν πόλεμον, Οὐρεγεκάριξ, ἀναλα-
 βῶν τῶν ὀπλῶν τὰ κάλλιστα, καὶ κοσμήσας τὸν ἵπ-
 πον, ἐξελπάσατο διὰ τῶν πυλῶν· καὶ κύκλῳ περὶ
 τὸν Καίσαρα καθεζόμενον ἐλάσας, εἴτ' ἀφαιλόμενος
 τοῦ ἵππου, τὴν μὲν πανοπλίαν ἀπέρριψεν, αὐτὸς δὲ
 καθίσας ὑπὸ πόδας τοῦ Καίσαρος ἡσυχίαν ἤγεν, ἄχρης
 οὗ παρεδύθη φρουρησόμενος ἐπὶ τὸν θρίαμβον.

XXVIII. Καίσαρι δὲ πάλαι μὲν ἐδέδοκτο κατα-
 λύειν Πομπηϊον, ὥσπερ ἀμέλει καὶ κείνῳ τοῦτον.
 Κράσσου γὰρ ἐν Πάρθοις ἀπολωλὸς, ὃς ἦν ἔφε-
 δρος ἀμφοῖν, ἀπελείπατο τῷ μὲν, ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι
 μεγίστῳ, τὸν ὄντα καταλύνειν, τῷ δ', ἵνα μὴ πάθῃ

τοῦτο, προαναγρῖν, ὃν ἔδεδοίκει. Τοῦτο δὲ Πομπητῆρ
 μὲν ἐξ ὀλίγου φοβέσθαι παρέστη, τέως ὑπεραρῶντι
 Καίσαρος, ὡς οὐ χαλεπὸν ἔργον ὄν, ὃν αὐτὸς, ἠϋξίσει,
 καταλυθῆναι πάλιν ὑπ' αὐτοῦ. Καῖσαρ δ', ἀπ' ἀρ-
 χῆς ὑπόθεσιν ταύτην πεποιημένος, ἀπὸ τῶν ἀνταγω-
 νιστῶν, ὥσπερ ἀθλητῆς, ἑαυτὸν ἀποστήσας μακρὰν,
 καὶ τοῖς Κελτικοῖς ἐγγυμνασάμενος πολέμοις, ἐπῆ-
 σκησε μὲν τὴν δύναμιν, ἠϋξίσει δὲ τὴν δόξαν ἀπὸ
 τῶν ἔργων, εἰς ἀντίπαλον ἀρθεῖς τοῖς Πομπητῆου κα-
 τορθώμασι, λαμβάνων προφάσεις, τὰς μὲν αὐτοῦ
 Πομπητῆου, τὰς δὲ τῶν καιρῶν ἐνδιδοχίων, καὶ τῆς
 ἐν Ῥώμῃ κακοπολιτείας, δι' ἣν οἱ μὲν ἀρχαῖς μετιόν-
 τες, ἐν μέσῳ θέμενοι τραπέζας, ἐδέκαζον ἀναισχύν-
 τως τὰ πλήθη, κατῆει δ' ὁ δῆμος ἔμμισθος, οὐ
 ψήφοις ὑπὲρ τοῦ δεδοκτοῦ, ἀλλὰ τόξοις καὶ ἐλφεσι
 καὶ σφενδόταις ἀμιλλώμενος. Αἵματι δὲ καὶ
 νεκροῖς πολλάκις ἀσχύναντες τὸ βῆμα διεκρίθη-
 σαν, ἐν ἀναρχίᾳ τὴν πόλιν, ὥσπερ ἀκυβέρνητον ὑπο-
 φερομένην, ἀπολιπόντες· ὥστε τοὺς νοῦν ἔχοντας
 ἀγαπᾶν, εἰ πρὸς μηδὲν αὐτοῖς χεῖρον, ἀλλὰ μοναρχί-
 ας, ἐκ τοιαύτης παραφροσύνης καὶ τσοῦτιου κλύ-
 δωνος ἐκπτεσεῖται τὰ πράγματα. Πολλοὶ δ' ἦσαν οἱ
 καὶ λέγειν ἐν μέσῳ τολμῶντες ἤδη, πλὴν ὑπὸ μοναρχί-
 ας ἀνῆκεστον εἶναι τὴν πολιτείαν, καὶ τὸ φάρμά-
 κον τοῦτο χρῆναι τοῦ πρασιτάτου τῶν ἱατρῶν ἀνα-
 σχέσθαι προσφέροντος· ὑποδηλοῦντες τὸν Πομπητῆον.
 Ἐπεὶ δὲ κακέϊνος, λόγῳ παραιτεῖσθαι καλλωπιζόμε-
 νος, ἔργῳ παντὸς μᾶλλον ἐπέραινεν ἔξ ὧν ἀναδει-

χρηῆσονται δικτάτωρ, συμφρονήσαντες οἱ περὶ Κά-
 τωνα, πείθουσι τὴν γερούσιαν ὑπατον αὐτὸν ἀπο-
 δεῖξαι μόνον, ὥς μὴ βιάσαιτο δικτάτωρ γενέσθαι,
 νομιμωτέρᾳ μοναρχίᾳ παρηγορηθεῖς. Οἱ δὲ καὶ χρό-
 νον ἐψηφίσαντο τῶν ἐπαρχιῶν. Δύο δ' εἶχεν, Ἰβη-
 ρίαν καὶ Λιβύην σύμπασαν, ἃς διώκει πρεσβευτὰς
 ἀποστέλλων, καὶ στρατεύματα τρέφων, οἷς ἐλάμβαν-
 εν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου χίλια τάλαντα καὶ ἑ-
 ξάστον ἐνιαυτόν.

XXIX. Ἐκ τούτου Καῖσαρ ὑπάτειαν ἐμνάτο πέμ-
 πων, καὶ χρόνον ὁμοίως τῶν ἰδίων ἐπαρχιῶν. Τὸ μὲν
 οὖν πρῶτον Νομπηίου σιωπῶντος, οἱ περὶ Μάρκελ-
 λον καὶ Λέντλον ἠναντιοῦντο, μισοῦντες ἄλλως Καί-
 σαρα, καὶ τοῖς ἀναγκαίοις οὐκ ἀναγκαῖα προστι-
 θέντες εἰς ἀτιμίαν αὐτοῦ καὶ προπηλακισμόν. Νεο-
 κωμίας γὰρ ἔναγχος ὑπὸ Καίσαρος ἐν Γαλατίᾳ κα-
 τὰκισμένους ἀφηρεοῦντο τῆς πολιτείας· καὶ Μάρκελ-
 λος ὑπατεύων, ἵνα τῶν ἐκεῖ βουλευτῶν, εἰς Ῥώμην
 ἀφικόμενον, ἥκιστο ῥάβδοις, ἐπιλέγων, ὥς ταῦτα
 τοῦ μὴ Ῥωμαῖον εἶναι παράσημα προστίθῃσιν αὐτῷ,
 καὶ δεικνύειν ἀπιόντα Καίσαρι ἐκέλευε. Μετὰ δὲ
 Μάρκελλον, ἥδη Καῖσαρος τὸν Γαλατικὸν πλοῦτον
 ἀρύεσθαι ῥύθην ἀφεικότος πᾶσι τοῖς πολιτευομένοις,
 καὶ Κουρίωνα μὲν δημαρχοῦντα πολλῶν ἐλευθερώ-
 σαντος δανείων, Παύλῳ δὲ, ὑπάτῳ ὄντι, χίλια καὶ
 πεντακόσια τάλαντα δόντος, ἀφ' ὧν καὶ τὴν βασι-
 λικὴν ἐκεῖνος, ὀνομαστὸν ἀνάθημα, τῇ ἀγορᾷ πρόσ-
 ωκοδόμησεν, ἀντὶ τῆς Φουλβίας οἰκοδομηθεῖσαν οὕτω

δὴ φοβηθεὶς τὴν σύστασιν ὁ Πομπηῖος, ἀναφρανδὼν ἤδη δι' ἑαυτοῦ καὶ τῶν φίλων ἔπραττεν ἀποδειχθῆναι διώδοχον Καίσαρι τῆς ἀρχῆς· καὶ πέμπων ἀπῆλθε τοὺς στρατιώτας, οὓς ἔχρησεν αὐτῷ πρὸς τοὺς Κελτικούς ἀγῶνας. Ὁ δ' ἀποπέμπει, δωρησάμενος ἕκαστον ἄνδρα πεντήκοντα καὶ διακοσίαις δραχμαῖς· οἱ δὲ τούτους Πομπηῖω κομίσαντες, εἰς μὲν τὸ πλήθος οὐκ ἐπιεικῆς, οὐδὲ χρηστοὺς κατέσπειραν λόγους ὑπὲρ τοῦ Καίσαρος, αὐτὸν δὲ Πομπηῖον ἐλλείπει κεναῖς διάφθειραν, ὥς ποθοῦμενον ὑπὸ τῆς Καίσαρος στρατιῆς, καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα διὰ φθόνον καὶ πολιτείας ὑπούλους μὲν ἔχοντα, τῆς δ' ἐκεῖ δυνάμεως ἐτοίμης ὑπαρχούσης αὐτῷ, καὶ μόνον ὑπερβάλλωσιν εἰς Ἰταλίαν, εὐθὺς ἰσομένης πρὸς ἐκείνον· οὕτω γεγονέναι τὸν Καίσαρα πλήθει στρατιωτῶν λυπηρὸν αὐτοῖς, καὶ φόβῳ μοναρχίας ὑποπτον. Ἐπὶ τούτοις Πομπηῖος ἔχαινοντο, καὶ παρασκευῆς μὲν ἡμέλει στρατιωτῶν, ὥς μὴ δεδοικώς, λόγοις δὲ καὶ γνώμας κατεπολιτεύετο τῷ δοκεῖν Καίσαρα, καταψηφίζόμενος. Ὡς ἐκεῖνος οὐδὲν ἐφρόντιζεν· ἀλλὰ λέγεται, τινὰ τῶν ἀφιγμένων παρ' αὐτοῦ ταξιαρχῶν, ἐστῶτα πρὸ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ πυθόμενον, ὥς οὐ δίδωσιν ἢ γεροντία Καίσαρι χρόνον τῆς ἀρχῆς· „Ἄλλ' αὕτη (φάνει) δώσει“· κρούσαντα τῇ χειρὶ τὴν λαβήν τῆς μαχαίρας.

XXX. Οὐ μὲν ἀλλ' ἢ γε παρὰ Καίσαρος ἀξίωσις τὸ πρόσχημα τῆς δικαιολογίας λαμπρὸν εἶχεν. Ἡβίου γὰρ αὐτός τε καταθέσθαι τὰ ὄπλα, καὶ Πομ-

πηϊον ταῦτό πράξαντες, ἀμφοτέρους ἰδιώτας γενο-
 μένους εὐρίσκεισθαι τι παρὰ τῶν πολιτῶν ἀγαθόν·
 ὥς τοὺς αὐτὸν μὲν ἀφαιρουμένους, ἐκείνῳ δ' ἦν εἶχε
 βεβαιούοντας δύναμιν, ἕτερον διαβάλλοντας, ἕτερον
 κατασκευάζειν τύραννον. Ταῦτα προκαλοῦμενος ἐν
 τῷ δήμῳ Κουρίων ὑπὲρ Καίσαρος, ἐκροτεῖτο λαμπρῶς·
 οἱ δὲ καὶ στεφάνους ἐπ' αὐτόν, ὥσπερ ἀθλητὴν, ἀν-
 θροβολοῦντες ἠφίεσαν. Ἀντώνιος δὲ δημαρχῶν Καί-
 σαρς ὑπὲρ τούτων ἐπιστολὴν κομισθεῖσαν εἰς τὸ
 πλῆθος ἐξήνεγκε, καὶ ἀνέγνω βίᾳ τῶν ὑπάτων. Ἐν δὲ
 τῇ βουλῇ Σκιπίων μὲν, ὁ Πομπηϊὸν περθερός, εἰσ-
 ηγγήσατο γνώμην, ἃν ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ μὴ κατάθῃται
 τὰ ὅπλα Καίσαρ, ἀποδειχθῆναι πολέμιον αὐτόν.
 Ἐρωτῶντων δὲ τῶν ὑπάτων, εἰ δοκεῖ Πομπηϊὸν ἀφεῖ-
 ναι τοὺς στρατιώτας, καὶ πάλιν, εἰ δοκεῖ Καίσαρα,
 τῇ μὲν ὀλίγοι παντάπασι, τῇ δὲ πάντες παρ' ὀλίγους
 προσέθεντο. Τῶν δὲ περὶ Ἀντώνιον πάλιν ἀξιοῦντων
 ἀμφοτέρους τὴν ἀρχὴν ἀρεῖναι, πάντες ὁμαλῶς προσ-
 εχώρησαν. Ἄλλ' ἐκβιαζομένου Σκιπίωνος, καὶ Λέν-
 τλου τοῦ ὑπάτου βρωντος, ὅπλων δεῖν πρὸς ἄνδρα
 ληστὴν, οὐ ψήρων, τότε μὲν διελύθησαν, καὶ μετε-
 βάλλοντο τὰς ἐσθῆτας ἐπὶ πένθει διὰ τὴν στάσιν.

XXXI. Ἐπεὶ δὲ παρὰ Καίσαρος ἦκον ἐπιστολαὶ
 μετριάξαι δοκοῦντος, (ἡξίου γὰρ ἀρεῖς τὰλλα πάντα,
 τὴν ἐντὸς Ἀλπεων, καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν μετὰ θυεῖν ταγ-
 μάτων αὐτῷ δοθῆναι, μέχρις οὗ τὴν δευτέραν ὑπα-
 τεῖαν μέτεισι) καὶ Κικέρων ὁ ῥήτωρ, ἄρτι παρὼν ἐκ
 Κιλικίας καὶ διαλλαγὰς πρῶτῳ, ἐμάλαττε τὸν Πομ-

πῆϊον· ὁ δὲ, τὰλλα συγχωρῶν, τοὺς στρατιώτας ἀπή-
ρει. Καὶ Κινέρων μὲν ἔπειθε τοὺς Καίσαρος φίλους
συνηδόντας· ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ἐπαρχίαις, καὶ στρα-
τιώταις μόνοις ἐξακισχιλίαις, ποιεῖσθαι τὰς διαλύσεις.
Πορπητίου δὲ καρπιτομένου καὶ διδόντος, οἱ περὶ
Λέντιον οὐκ εἶον ὑπατεύοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς βουλῆς
Ἀντώντου καὶ Κουρίωνα προπηλακίσαντες ἐξήλασαν
αἰτίμους, τὴν εὐπρεπεστάτην Καίσαρι τῶν προαράσεων
αὐτοῖ· μηχανησάμενοι, καὶ δι' ἧς μάλιστα τοὺς στρα-
τιώτας παρώξυνεν, ἐπιδεικνύμενος ἄνδρας ἰλλογίμους
καὶ ἄρχοντας ἐπὶ μισθίων ζευγῶν πεφυγῶτας ἐν
ἰσθῆσιν οἰκετικαῖς. Οὕτω γὰρ ἀπὸ Ῥώμης σπενά-
σαντες ἑαυτοὺς διὰ φόβον ὑπεξήσαν.

XXXII. Ἦσαν μὲν ὅθι περὶ αὐτὸν οὐ πλείους
ἑπτακισχιλίων καὶ πεντακισχιλίων ὁπλιτῶν· τὸ
γὰρ ἄλλο στράτευμα πέραν Ἀλπεων ἀπολειμμένον
ἔμελλον ἄξιιν οἱ πεμφθέντες. Ὅρῳν δὲ τὴν ἀρχὴν
ὣν ἐνίστατο πραγμάτων καὶ τὴν ἑποδὸν οὐ πολυχαι-
ρίας θεομένην ἐν τῷ παρόντι μᾶλλον, ἢ θάμβει τε
τόλμης καὶ τάχει καιροῦ καταληπτέαν οὔσαν, (ἐκ-
πλήξιν γὰρ ἀπιστοῦμενος ῥῆσον, ἢ βιάσασθαι μετὰ
παρασκευῆς ἐπελθὼν) τοὺς μὲν ἡγεμόνας καὶ ταξιαρ-
χοὺς ἐκάλεσε, μαχητὰς ἔχοντας ἄνευ τῶν ἄλλων
ὄτιλιν, κατασχεῖν Ἀρλμινον, τῆς Ἰταλίας μεγάλῃς
πόλιν, ὡς ἐνδέχεται μάλιστα φεισαμένους φόβου καὶ
τάραχῆς· Ὅρησῃ δὲ τὴν δύναμιν παρέδωκεν. Αὐ-
τὸς δὲ τὴν μὲν ἡμέραν δεήγαγεν ἐν φανερῷ, μοτομά-
χοις ἰφρεστῶς γυμνάζομένοις καὶ θειόμενος. Μικρὸν

δὲ πρὸ ἐσπέρας θεραπεύσας τὸ σῶμα, καὶ παρηλθὼν
 εἰς τὸν ἀνδρῶνα, καὶ σιγῇ ὄρετος βραχέα τοῖς κε-
 κλημένοις ἐπὶ τὸ δαῖπνον, ἥδη μυκοιῶζοντος ἐξάνε-
 στη, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους φιλορρονηθεὶς, καὶ κε-
 λεύσας περιμένειν αὐτὸν ὡς ἐπανελευσόμενον· ὁλί-
 γοις δὲ τῶν φίλων προείρητο, μὴ κατὰ τὸ αὐτὸ πάν-
 τας, ἄλλον δ' ἄλλη διώκειν. Αὐτὸς δὲ τῶν μισθίων
 ζευγῶν ἐπιβῆς ἑνός, ἤλκυεν εἰέραν τινὰ πρῶτον
 ὁδόν, εἶτα πρὸς τὸ Ἀρίμινον ἐπιστρέψας, ὡς ἦλθεν
 ἐπὶ τὸν ὀρίζοντα τὴν ἐνιὸς Ἀλτιῶν Τιλατίαν ἀπὸ
 τῆς ἄλλης Ιταλίας ποταμὸν, (Ρουβίκων, καλεῖται)
 καὶ λογισμὸς αὐτὸν εἰσῆει μᾶλλον ἐγγίζοντα τῷ δει-
 νῷ, καὶ περιφερόμενον τῷ μεγέθει τῶν τολμωμένων,
 ἔσχετο δρόμον· καὶ τὴν πορείαν ἐπιστήσας, πολλὰ
 μὲν αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ διήνηκε, σιγῇ τὴν γνώμην ἐπ'
 ἀμφοτέρω μεταλαμβάνων, καὶ τροπὰς ἔσχεν αὐτῷ
 τότε τὸ βούλεμα πλείωτας· πολλὰ δὲ καὶ τῶν φί-
 λων τοῖς παροῦσιν, ὧν ἦν καὶ Πολλίων Αὔριος, συν-
 διηπόρησεν, ἀνυλογιζόμενος, ἡλικίαν κακῶν ἄρξει
 πᾶσιν ἀνθρώποις ἢ διάβασις, ὅσον τε λόγον αὐτῆς
 τοῖς αὐθις ὑπολείψουσι. Τέλος δὲ μετὰ θυμοῦ τι-
 νος, ὥσπερ ἀρεῖς ἑαυτὸν ἐκ τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὸ
 μέλλον, καὶ τοῦτο δὴ τὸ κοινὸν τοῖς εἰς τὴν χάσιν ἐμ-
 βαίνουσιν ἀπόρον καὶ τόλμας προήμιον ὑπειπὼν·
 „Ἀνεφρίθω κύβος“· ὤρμησε πρὸς τὴν διάβασιν καὶ
 δρόμῳ τὸ λοιπὸν ἥδη χρώμενος, εἰσέπεισε πρὸ ἡμέ-
 ρας εἰς τὸ Ἀρίμινον, καὶ κατέσχε. Λέγεται δὲ τῇ
 προτέρᾳ νυκτὶ τῆς διαβάσεως ὄναρ ἰδεῖν ἐκθεσμον·

ἰδοῦναι γὰρ αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ μίγνυσθαι τὴν ἄρσῃτον μέλιν.

XXXIII. Ἐπεὶ δὲ κατελήφθη τὸ Ἀρίμινον, ὥσπερ ἀνεωγμένου τοῦ πολέμου πλατείαις πύλαις ἐπὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν γῆν καὶ θαλάσσαν, καὶ συγκλισμένων ἅμα τοῖς ὄρεσι τῆς ἐπαρχίας τῶν νόμων τῆς πόλεως, οὐκ ἄνδρας ἂν τις ᾤηθη καὶ γυναῖκας, ὥσπερ ἄλλοτε, σὺν ἐκπλήξει διαφοριτῶν τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ τὰς πόλεις αὐτὰς ἀνισταμένας, φυγῇ διαφρέσθαι δι' ἀλλήλων· τὴν δὲ Ῥώμην, ὥσπερ ὑπὸ ῥευμάτων περιπλαμένην, φυγαῖς τῶν πέριξ θήμων καὶ μετασιώσειςιν, οὔτ' ἄρχοντι πεῖσαι ῥαδίαν οὔσαν, οὔτε λόγῳ καθεκτὴν, ἐν πολλῷ κλύδωνι καὶ σάλῳ, μικρὸν ἀπολιπεῖν αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς ἀνατιτράφθαι. Πάθη γὰρ ἀντίπαλα, καὶ βλαία κατεῖχε κινήματα πάντα τόπον. Οὔτε γὰρ τὸ χαῖρον ἡσυχίαν ἦγεν, ἀλλὰ τῷ δεδοικότε καὶ λυπούμενῳ κατὰ πολλὰ συμπύκτον ἐν μεγάλῃ πόλει, καὶ θρασυνόμενον ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος, δι' ἐρίδων ἦν· αὐτὸν τε Πομπήϊον ἐκτεπληγμένον ἄλλος ἀλλαχόθεν ἐτάραττε, τοῖς μὲν, ὡς ἠὔξησε Καίσαρα καθ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἡγεμονίας, εὐθύνας ὑπέχοντα, τῶν δ', οἷτι παραχωροῦντα καὶ προτεινόμενον εὐγνώμονας διαλύσεις ἀφῆκε τρεῖς περὶ Δένιλον ὑβρίσαι, κατηγοροῦντων. Φαώνιος δ' αὐτὸν ἐκέλευσε τῷ ποδὶ τύπτειν τὴν γῆν· ἐπεὶ μεγάλῃ ποτε πρὸς τὴν σύγκλητον, οὐδὲν ἔα πολυπραγμονεῖν, αὐτὸς φροντίζειν ἐκείνους τῆς ἐπὶ τὸν πόλεμον παρασκευῆς· αὐτὸς γὰρ, ὅποι ἂν ἐπὶ, κρού-

σας τὸ ὄρατος τῷ ποδὶ, στρατευμάτων ἐμπλήσειν τὴν Ἰταλίαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τότε πλήθει θυνάμεως ὑπερέβαλεν ὁ Πομπηΐος τὴν Καίσαρος· εἶσας δ' οὐδεὶς τὸν ἄνδρα χρήσασθαι τοῖς ἑαυτοῦ λογισμοῖς, ἀλλ' ὑπ' ἀγγελμάτων πολλῶν καὶ ψευδῶν καὶ φόβων, ὡς ἐφεσιώτας ἤδη τοῦ πολεμίου, καὶ πάντα κατέχοντος, εἶξας συνεξεκρούσθη τῇ πάντων φορᾷ, καὶ ψηφίζεται ταράχην δοῦναι, καὶ τὴν πόλιν ἐξελίπε, κελεύσας ἐπεσθαι τὴν γερουσίαν, καὶ μηδένα μένειν τῶν πρὸ τῆς τέρρανίδος ἡρημένων τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν.

XXXIV. Οἱ μὲν οὖν ὕπατοι μὴδ' ἔτι νόμος ἐστὶ πρὸ ἐξόδου θύσαντες ἔφυγον· ἔφευγον δὲ καὶ τῶν βουλευτῶν οἱ πλείστοι, τρόπον τινὰ δι' ἀρπαγῆς ἀπὸ τῶν ἰδίων, ὃ τι τύχοιεν, ὥσπερ ἀλλοτρίων, λαμβάνοντες. Εἶσι δ' οἱ, καὶ σφόδρα τὰ Καίσαρος ἡρημένοι πρότερον, ἐξέπιπον ὑπὸ θάμβους τότε τῶν λογισμῶν, καὶ συμπαρηνέχθησαν, οὐδὲν δειόμενοι, τῷ θεύματι τῆς φορᾶς ἐκείνης. Οἰκτρότατον δὲ θέαμα τῆς πόλεως ἦν, ἐπιφερομένου τοσούτου χειμῶνος, ὥσπερ νεῶς ὑπὸ κυβερνητῶν ἀπαγορευόντων πρὸς τὸ συντυχεῖν ἐκπεσεῖν ἀναγκαζομένης. Ἀλλὰ, καίπερ οὕτω τῆς μεταστάσεως οἰκτρᾶς οὖσης, τὴν μὲν φύγην οἱ ἄνθρωποι πατρίδα διὰ Πομπηίων ἡγοῦντο, τὴν δὲ Ρώμην, ὡς Καίσαρος στρατόπεδον, ἐξέλειπον. Ὅπου καὶ Λαβηνός, ἀνὴρ ἐν τοῖς μάλιστα φίλος Καίσαρος, καὶ πρεσβευτὴς γεγονώς, καὶ συνηγωνισμένος ἐν πῶσι προθυμώτατα

ταῖς Κελτικοῖς πολέμοις, τότε ἐκείνον ἀποδράς, ἔρχετο πρὸς Πομπήϊον. Ἀλλὰ τούτῳ μὲν καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰς ἀπουκινὰς ἀπέπαμψεν ὁ Καῖσαρ. Δομιτίῳ δ' ἡγουμένῳ σπειρῶν τριάκοντα, καὶ κατέχοντι Κορφίνιον, ἐπιλθὼν παρυστρατοπέδευσεν. Ὁ δ', ἀπογνούς τὰ κατ' ἑαυτὸν, ἤτησε τὸν ἰατρόν, οἰκίτην ὄντα, φάρμακον· καὶ λαβὼν τὸ δοθὲν, ἔπινε ὡς τεθνηξόμενος. Μῆτε' ὀλίγον δ' ἀκούσας, τὸν Καίσαρα θανυμᾶσθαι τινα φιλανθρωπία χρησθαι πρὸς τοὺς ἐαλωκότας, αὐτὸς αὐτὸν ἀπεθρήνει, καὶ τὴν ὀξύτητα τοῦ βουλευματος ἡπιάτω. Τοῦ δ' ἰατροῦ θαρβύνοτες αὐτόν, ὡς θπρωτικόν, οὐ θανάσιμον, πεπωκότα, περιχαρῆς ἀναστὰς ἔπηγε πρὸς Καίσαρα, καὶ λαβὼν δεξιάν, αὐτῷς διεξέπασσε πρὸς Πομπήϊον. Ταῦτ' εἰς τὴν Ῥώμην ἀπαγγελλόμενα τοὺς ἀνθρώπους ἡδίους ἐποίει, καὶ τινες φυχόντες ἀνέστρεψαν.

XXXV. Ὁ δὲ Καῖσαρ τὴν τε τοῦ Δομιτίου στρατιὴν παρέλαβε, καὶ τοὺς ἄλλους, δσους ἐν ταῖς πόλεσι Πομπηίῳ στρατολογουμένους ἔφθασε καταλαβών. Πολὺς δὲ γεγυνώς ἤδη καὶ φαβερός ἐπ' αὐτὸν ἤλαινε Πομπηίον. Ὁ δ' οὐκ ἐδίεξατο τὴν ἔφοδον, ἀλλ' εἰς Βρεντήσιον φυγὼν, τοὺς μὲν ὑπάτους πρότερον ἔστειλε μετὰ θυνάμειος εἰς Λυρρόρχιον, αὐτὸς δ' ὀλίγον ὑστερὸν ἐπιελθόντος Καίσαρος ἐξέπλευσεν, ὡς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γραφησομένοις τὰ κατ' ἕκαστα δηλωθήσεται. Καῖσαρι δὲ βουλομένῳ μὲν εὐθὺς διώκειν ἀπορία νεῶν ἦν. Εἰς δὲ τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε, γεγυνώς ἐν ἡμέραις ἐξήκοντα πάσης ἀναι-

μοσι τῆς Ἰταλίας κύριος. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν πόλιν
 εὖρε μᾶλλον, ἢ προσεδόκα, καθεστῶσαν, καὶ τῶν
 ἀπὸ βουλῆς ἐν αὐτῇ συχνοὺς, τούτοις μὲν ἐπεικῇ
 καὶ δημοτικὰ διελέχθη, παρακαλῶν αὐτοὺς καὶ πρὸς
 Πομπηϊὸν ἀποστέλλειν ἄνδρας ἐπὶ συμβάσει προ-
 πούσαις * ὑπήκουσε δ' οὐδεὶς, εἴτε φοβούμενοι
 Πομπηϊὸν ἐγκαταλειμμένον, εἴτε νομίζοντες, οὐχ
 οὕτω Καίσαρα φρονεῖν, ἀλλ' εὐπρεπεῖα λόγων χρῆ-
 σθαι. Τοῦ δὲ δημάρχου, Μετέλλου, καλύοντος
 αὐτὸν ἐκ τῶν ἀποθέτων χρήματα λαμβάνειν, καὶ
 νόμους τινὰς προφέροντος, οὐκ ἔφη τὸν αὐτὸν ὄντων
 καὶ νόμων καιρὸν εἶναι. „Σὺ δ' εἰ τοῖς πραττομένοις
 δυσκολαίνεις, νῦν μὲν ἐκποδὼν ἅπιθι· παρῴρσις
 γὰρ οὐ δεῖται πόλεμος. Ὅταν δὲ καταθῶμαι τὰ
 ὅπλα, συμβάσεων γενομένων, τότε παριῶν δημαγω-
 γήσεις. Καὶ ταῦτα (ἔφη) λέγω τῶν ἐμαυτοῦ δικαί-
 ων ὑφιστάμενος. Ἐμὸς γὰρ εἰ σὺ, καὶ πάντες, ὅσους
 εἴληφα τῶν πρὸς ἐμὲ στασιασάντων.“ Ταῦτα πρὸς
 τὸν Μετέλλον εἰπὼν, ἐβράδιζε πρὸς τὰς θύρας τοῦ
 ταμείου. Μὴ φαινομένων δ' αὐτῶν κλειδῶν, χαλκεῖς
 μεταπεμψάμενος, ἐκκόπτειν ἐκέλευεν· αὐθις δ' ἐνι-
 σταμένου τοῦ Μετέλλου, καὶ τινων ἐπαινούντων, δια-
 τεινόμενος ἠπειλήσεν ἀποκτενεῖν αὐτὸν, εἰ μὴ παύ-
 σαιτο παρενοχλῶν. „Καὶ τοῦτο (ἔφη), μειράκιον,
 οὐκ ἄγνοεῖς, ὅτι μοι δυσκολώτερον ἦν εἰπεῖν, ἢ
 πράξαι.“ Οὗτος ὁ λόγος τότε καὶ Μετέλλον ἀπελ-
 θεῖν ἐποίησε καταδείωντα, καὶ τὰλλα ῥηδίως αὐτῷ
 καὶ ταχέως ὑπηρετεῖσθαι πρὸς τὸν πόλεμον.

XXXVI. Ἐστράτευε δ' εἰς Ἰβηρίαν, πρότερον ἰγνώκως τοὺς περὶ Ἀτράνιον καὶ Βάρωνα Πομπηίου πρῶθεντας ἐκβαλὼν, καὶ τὰς ἐκείνῃ δυνάμεις καὶ τὰς ἐπαρχίας ὑφ' αὐτῷ ποιησάμενος, οὕτως ἐπὶ Πομπηίου ἐλαύνειν, μηδένα κατὰ νότου τῶν πολεμίων ὑπολιπόμενος. Κινδυνεύσας δὲ καὶ σώματι πολλάκις κατ' ἐνέδρας, καὶ τῷ στρατῷ μάλιστα διὰ λιμὸν, οὐκ ἀνῆκε πρότερον διώκων καὶ προκαλούμενος καὶ περιταφρεύων τοὺς ἄνδρας, ἢ κύριον βία γενέσθαι τῶν στρατοπέδων, καὶ τῶν δυνάμεων. Οἱ δ' ἡγεμόνες ὄχοντο πρὸς Πομπηίου φεύγοντες.

XXXVII. Ἐπαυελθόντα δ' εἰς Ῥώμην Καίσαρ Πείσων μὲν ὁ πενθερός παρεκάλει πρὸς Πομπηίου ἀποσιλλεῖν ἄνδρας ὑπὲρ διαλύσεως, Ἰσαυρικός δὲ Καίσαρι χαριζόμενος ἀντιῖπεν. Αἰρεθεὶς δὲ δικτάτωρ ὑπὸ τῆς βουλῆς, φυγάδας τε κατέγαγε, καὶ τῶν ἐπὶ Σύλλα δυστυχησάντων τοὺς παῖδας ἐπιτίμους ἐποίησε, καὶ σπασαχθείᾳ τινὶ τόκων ἐκούφιζε τοὺς χρεωφειλέτας· ἄλλων τε τοιούτων ἤψατο πολιτευμάτων, οὐ πολλῶν· ἀλλ' ἐν ἡμέραις ἑνδεκα τῇν μὲν μοναρχίαν ἀπειπύμενος, ὕπατον δ' ἀναδείξας ἑαυτὸν καὶ Σερουίλιον Ἰσαυρικόν, εἶχετο τῆς στρατείας. Καὶ τὰς μὲν ἄλλας δυνάμεις καθ' ὁδὸν ἐπιγόμενος παρήλθιν, ἵππεις δ' ἔχων λογάδας ἑξακοσίους, καὶ πάντα τάγματα, χειμῶνος ἐν τροπαῖς ὄντος, ἵσταμένου Ἰανουαρίου μηνός, (οὗτος δ' ἂν εἴη Ποσειδεῶν Ἀθηναίσις) ἀφῆκεν εἰς τὸ πέλαγος· καὶ διαβαλὼν τὸν Ἰόνιον, Ὠρικὸν καὶ Ἀπολλωνίαν αἰ-

ρεῖ, τὰ δὲ πλοῖα πάλιν ἀπέπεμψεν εἰς Βρεντήσιον ἐπὶ τοὺς ὑστερίσαντας τῇ πορείᾳ στρατιώτας. Οἱ δ', ἄχρι μὲν καθ' ὁδὸν ἦσαν, αἵ τε δὴ καὶ παρηγμακότες ἤδη τοῖς σώμασι, καὶ πρὸς τὰ πλήθη τῶν πολέμων ἀπειρηκότες, ἐν αἰτίαις εἶχον τὸν Καίσαρα. „Ποῖ δὴ, καὶ πρὸς τί περας, ἡμᾶς δ' ἀνὴρ καταθήσεται, περιφέρον καὶ χρώμενος ὥσπερ ἀπύτοις καὶ ἀψύχοις ἡμῖν; καὶ σίδηρος ἐξέκαμν πληγαῖς, καὶ θυρεοῦ τις ἐστὶ φειδῶ ἐν χρόνῳ τουσούτῳ καὶ θώρακος. Οὐδ' ἀπὸ τῶν τραυμάτων ἄρ' αὖ λογίζεται Καῖσαρ, ὅτι θνητῶν μὲν ἄρχει, θνητὰ δὲ πεφύκαμεν πάσχειν καὶ ἀλγεῖν; ὥραν δὲ χειμῶνος καὶ πνιύματος ἐν θάλαττῃ καιρὸν οὐδὲ θεῶ βιάζεσθαι δυνατόν· ἀλλ' οὗτος παραβάλλεται, καθάπερ οὐ διώκων πολέμους, ἀλλὰ φεύγων.“ Τοιαῦτα λέγοντες ἐπόρευοντο σχολαίως εἰς τὸ Βρεντήσιον. Ὡς δ' ἐλθόντες εὗρον ἀνηγμένον τὸν Καίσαρα, ταχὺ πάλιν αὖ μεταβαλόντες, ἐκάνκισον ἑαυτοὺς, προδόντας ἀποκαλοῦντες τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκάνκισον δὲ καὶ τοὺς ἡγεμόνας οὐκ ἐπιταχύναντας τὴν πορείαν. Καθήμενοι δ' ἐπὶ τῶν ἄκρων πρὸς τὸ πέλαγος καὶ τὴν Ἥπειρον, ἀπεσκόπουσαν τὰς ναῦς, ἐφ' ὧν ἔμελλον περαιοῦσθαι πρὸς ἐκείνους.

XXXVIII. Ἐν δ' Ἀπολλωνίᾳ Καῖσαρ, οὐκ ἔχων ἀξιόμαχον τὴν μεθ' ἑαυτοῦ δύναμιν, βραδυνούσης δὲ τῆς ἐκείθεν, ἀπορούμενος καὶ περιπαθὼν, δεινὸν ἐβούλευσε βούλευμα, κρύφα πάντων εἰς πλοῖον ἐμβὰς, τὸ μέγεθος δωδεκάσκαλμον, ἀναχρῆναι πρὸς

τὴν Ἐρεντήσιον, τηλικούτοις σιόλοις περιχομένου τοῦ
 πελάγους ὑπὸ τῶν πολέμων. Νυκτὸς οὖν ἐσθῆτι
 διεράποντος ἐπικρυψάμενος ἀνέβη, καὶ καταβαλὼν
 ἑαυτὸν, ὥς τινα τῶν παρημελημένων, ἥσυχάζε. Τοῦ
 δὲ Ἀνίου παταμοῦ τὴν ναῦν ὑποφέροντος εἰς τὴν θα-
 λασσαν, τὴν μὲν ἑωθινὴν αὖραν, ἣ παρῆχε τηρι-
 καῦτα περὶ τὰς ἐμβολὰς γαλήνην, ἀπωθοῦσα πόρρω
 τὸ κύμα, πολὺς πνεύσας πελάγιός διὰ νυκτὸς ἀπέ-
 σβισε· πρὸς δὲ τὴν πλημμύραν τῆς θαλάσσης καὶ
 τὴν ἀντίβλασιν τοῦ κλύδωνος ἀγριαίνων, ὃ ποταμὸς
 καὶ τραχὺς ἄμα καὶ κτύπων· μεγάλῃ καὶ σκληραῖς ἀνα-
 κοπιόμενος δίναις, ἄπορος ἦν βίβασθῆναι τῷ κυβερ-
 νῆτι· καὶ μεταβαλεῖν ἐκέλευσε τοὺς ναῦτας, ὥς ἀπο-
 στρέψων τὰν πλοῦν. Αἰσθόμενος δ' ὁ Καῖσαρ ἀνα-
 δείκνυσιν ἑαυτὸν, καὶ τοῦ κυβερνήτου λαβόμενος
 τῆς χειρὸς, ἀπεπληγμένον πρὸς τὴν ὄψιν· „Ἴθι
 (ἦρ), γυναιε, τόλμα καὶ διέδιθι μηδέν· Καίσαρ
 φέρεις, καὶ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσιν.“ Ἐλά-
 θοντο τοῦ χειμῶνος οἱ καῦται, καὶ τοῖς κόπαις ἐμ-
 φύντες, ἐβιάζοντο πάσῃ προθυμίᾳ τὸν ποταμόν.
 Ὡς δ' ἦν ἄπορος, διέξόμενος πολλὴν θάλατταν, καὶ
 κινδυνεύσας ἐν τῷ σιόματι, συνχώρησε μάλ' ἄκων
 τῷ κυβερνήτῃ μεταβαλεῖν. Ἀνιόντι δ' αὐτῷ κατὰ
 πληθος ἀπήκτων οἱ στρατιῶται, πολλὰ μεμφόμενοι
 καὶ δυσπαθοῦντες, εἰ μὴ πέπεισται καὶ σὺν αὐτοῖς
 μόνοις ἱκανὸς εἶναι νικᾶν, ἀλλ' ἀχθεταὶ καὶ παρα-
 βύλλεται διὰ τοὺς ἀπόντας, ὥς ἀπιστῶν τοῖς πα-
 ρούσιν.

XXXIX. Ἐκ τούτου κατέπλευσε μὲν Ἀντώνιος ἀπὸ Βρεντιμίου τὰς δυνάμεις ἄγων. Θαρσύνσας δὲ Καῖσαρ προῦκαλεῖτο Πομπήϊον, ἰδρυμένον ἐν καλῷ, καὶ χορηγούμενον ἔκ τε γῆς καὶ θαλάττης ἀποχρῶν-
τως, αὐτὸς ἐν οὐκ ἀφθόνοις διαγῶν κατ' ἀρχαῖς, ὕστατον δὲ καὶ σφόδρα πεισθεὶς ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαιῶν. Ἀλλὰ ῥίζαν τινὰ κόπτοντες οἱ στρατιῶται, καὶ γάλακτι φυρῶντες, προσέφεροντο, καὶ ποτε καὶ διαπλάσαντες ἐξ αὐτῆς ἄρτους, καὶ τοῖς προφυλακαῖς τῶν πολεμίων ἐπιδραμόντες, ἔβαλλον εἰς αὐτοὺς καὶ διεφθίπτον, ἐπιλέγοντες, ὥς, ἄχρῃς ἂν ἡ γῆ τδι-
αύτας ἐκφέρει ῥίζας, οὐ παύσονται πολιορκοῦντες Πομπήϊον. Ὁ μὲντοι Πομπήϊος οὔτε τοὺς ἄρτους, οὔτε τοὺς λόγους εἶω τοὺτους ἐκφέρεισθαι πρὸς τὸ πλῆθος. Ἡθύμουν γάρ οἱ στρατιῶται, τὴν ἀγριότη-
τητα καὶ τὴν ἀπάθειαν τῶν πολεμίων, ὥσπερ θηρίων, ὀρῶντο. Αἰεὶ δὲ τινες περὶ τοῖς ἐρύμασι τοῖς Πομπήϊου μάχαι σποράδες ἐγίγνοντο· καὶ πε-
ριτὴν πάσαις ὁ Καῖσαρ, πλὴν μᾶς, ἐν ᾗ, τροπῆς μεγάλης γενομένης, ἐκινδύνευσεν ἀπολέσαι τὸ στρα-
τόπεδον. Πομπήϊου γὰρ προσβαλόντος, οὐδεὶς ἔμει-
γεν, ἀλλὰ καὶ τάφροι κατεπίμπλυντο κτεινομένων, καὶ περὶ τοῖς αὐτῶν χαρακώμασι καὶ περιτειχίσμα-
σιν ἔπιπτον ἐλαυνόμενοι προτροπάδην. — Καῖσαρ δ' ὑπαντιάζων, ἐπειρᾶτο μὲν ἀνασιρῆσαι τοὺς φεύγον-
τας, ἐπέραινε δ' οὐδέν· ἀλλ' ἐπιλαμβανομένου τῶν σημείων ἀπερῶντο οἱ κομίζοντες, ὥστε δύο καὶ τριάκοντα λαβεῖν τοὺς πολεμίους, αὐτὸς δὲ παρὰ

μικρὸν ἦλθεν ἀποθανεῖν. Ἄνδρὶ γὰρ μεγάλῳ καὶ ῥωμαλέῳ, φεύγοντι παρ' αὐτόν, ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα, μένειν ἐκέλευσε, καὶ σιγῆσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ὁ δὲ, μεσιδὸς ὢν ταραχῆς παρὰ τὸ δεινόν, ἐπήρατο τὴν μάχαιραν, ὥς καθιζόμενος· φθάνει δ' ὁ τοῦ Καίσαρος ὑπασπιστῆς ἀποκόψας αὐτοῦ τὸν ὤμον. Οὕτω δ' ἀπέγνων τὰ καθ' αὐτόν, ὥστ', ἐπεὶ Πομπηῖος ὑπ' εὐλαβείας τινός, ἢ τύχης, ἐργῇ μεγάλῳ τέλος οὐκ ἐπέθηκεν, ἀλλὰ καθείρξας εἰς τὸν χάρακα τοὺς φεύγοντας, ἀνεχώρησεν, εἶπεν ἄρα πρὸς τοὺς φίλους ἀπὶ τῶν ὁ Καῖσαρ· „Σήμερον ἂν ἡ νίκη παρὰ τοῖς πολεμίοις ἦν, εἰ τὸν νικῶντα εἶχον.“ Αὐτὸς δὲ παρελθὼν εἰς τὴν σκηνὴν καὶ κατακλιθεὶς, νύκτα πασῶν ἐκείνην ἀνιαιρωτάτην διήγαγεν, ἐν ἀπόδοις λογισμοῖς, ὥς κακῶς ἐστρατηγηκῶς, ὅτι, καὶ χώρας ἐπικειμένης βραδείας καὶ πόλεων εὐδαιμόνων τῶν Μακεδονικῶν καὶ Θετταλικῶν, ἐάσας ἐκεῖ περιεπάσαι τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα καθέξοιτο πρὸς θαλάττῃ, ναυκρατούντων τῶν πολεμίων, πολιορκουμένος τοῖς ἀναγκαίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς ὅπλοις πολιορκῶν. Οὕτω δὲ περισπασθεὶς καὶ ἀνιάθεις πρὸς τὴν ἀπορίαν καὶ χαλεπότητα τῶν παρόντων, ἀνίστη τὸν στρατὸν, ἐπὶ Σκιπίωνι προάγειν εἰς Μακεδονίαν ἐγνωκῶς· ἡ γὰρ ἐπισπάσσεσθαι τὸν Πομπηῖον, ὅπου μαχεῖται μὴ χορηγούμενος ὁμοίως ἀπὸ τῆς θαλάττης, ἢ περιέσεσθαι μεμονωμένου Σκιπίωνος.

XL. Τοῦτο τὴν Πομπηίου στρατιάν ἐπῆρε, καὶ τοὺς περὶ αὐτόν ἡγεμόνας, ὥς ἡττημέναν καὶ φεύ-

γοντος ἔχεσθαι Καίσαρος. Αὐτὸς μὲν γὰρ εὐλαβῶς εἶχε Πομπηϊὸς ἀναρῶναι τὴν μάχην περὶ τηλικούτων, καὶ παρσκευασμένος ἄριστα πᾶσι πρὸς τὸν χρόνον, ἡξίου τρίβειν καὶ μαραίνειν τὴν τῶν πολέμιων ἀκμὴν βραχεῖαν οὖσαν. Τὸ γὰρ τοι μαχιμώτατον τῆς Καίσαρος δυνάμεως ἐμπειρίαν μὲν εἶχε καὶ τόλμαν ἀνυπόστατον πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἐν δὲ ταῖς πλάναις καὶ ταῖς στρατιοπιδείαις τειχοφυλάκουντες καὶ νυκτιγεγροῦντες ἐξέκαμνον ὑπὸ γήρωος, καὶ βαρεῖς ἦσαν τοῖς σώμασι πρὸς τοὺς πόρους, δι' ἀσθένειαν ἐγκαταλείποντες τὴν προθυμίαν. Τῷτε δὲ καὶ τι νόσημα λοιμῶδες ἐλέχθη, τὴν αἰτοπίαν τῆς διαίτης ποιησάμενον ἀρχήν, ἐν τῇ στρατιᾷ περιφέρεσθαι τῇ Καίσαρος. Καὶ τὸ μέγιστον, οὔτε χρήμασιν ἐρῶμενος, οὔτε τροφῆς εὐπορῶν, χρόνου βραχείος ἐδόκει περὶ αὐτῷ καταλυθῆσεν.

XLI. Διὰ ταῦτα Πομπηϊὸν μάχεσθαι μὴ βουλόμενον—μόνος ἐπὶναι Κάτων, φειδοῖ τῶν πολιτῶν· ὅς γε καὶ τοὺς πεσόντας ἐν τῇ μάχῃ τῶν πολέμιων, εἰς χιλίους τὸ πλῆθος γενομένους, ἰδὼν, ἀπῆλθεν ἐγκαλυψάμενος καὶ καταδακρύσας. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκίκιζον τὸν Πομπηϊὸν φυγομαχοῦντα, καὶ παρώξυνον, Ἀγαμέμνονα καὶ βασιλέα βασιλέων ἀπακαλοῦντες, ὥς δὴ μὴ βουλόμενον ἀποθέσθαι τὴν μοναρχίαν, ἀλλ' ἀγαλλόμενον, ἡγεμόνων τοσούτων ἐξηρηγμένων αὐτοῦ καὶ φοιτῶντων ἐπὶ σκηνήν. Φαῶνιος δὲ, τὴν Κάτωνος παρῶρησιν ὑποποιούμενος, μανικῶς ἐσχετλιάζεν, εἰ μὴδὲ τῆτες ἔσται τῶν περὶ

Τουσκλάνον ἀπολαύσαι σύκων, διὰ τὴν Πομπηίου φιλαρχίαν. Ἀφράνιος δὲ, (γεωστὶ γὰρ ἐξ Ἰβηρίας ἀφῆκε κακῶς στρατηγήσας,) διαβαλλόμενος ἐπιχρήμασι προδοῦναι τὸν στρατὸν, ἡρώτα, διὰ τί πρὸς τὸν ἔμπαρόν οὐ μάχονται τὸν ἐωνημένον παρ' αὐτοῦ τὰς ἐπαρχίας. Ἐκ τούτων ἀπάντων συνελανόμενος ἄκων εἰς μάχην ὁ Πομπηῖος ἐχώρει τὸν Καίσαρα διώκων. Ὁ δὲ τὴν μὲν ἄλλην πορείαν χαλιπῶς ἤνυσεν, οὐδενὸς παρέχοντος ἀγορὰν, ἀλλὰ πάντων καταφρονοῦντων διὰ τὴν ἑναγχος ἦταν. Ὡς δ' εἶλε Γόμφους, Θεσσαλικὴν πόλιν, οὐ μόνον ἔθρεψε τὴν στρατιάν, ἀλλὰ καὶ τοῦ νοσήματος ἀπήλλαξε παραλόγως. Ἀφθόνῳ γὰρ ἐνέτυχον οἶνω, καὶ πιδόντες ἀνέδην, εἴτα χρώμενοι κώμοις, καὶ βακχεύοντες ἀνὰ τὴν ὁδόν, ἐκ μέθης διεκρούσαντο καὶ παρήλλαξαν τὸ πάθος, εἰς ἕξιν ἐτέρων τοῖς σώμασι μεταπεσόντας.

XLII. Ὡς δ' εἰς τὴν Φαρσαλίαν ἐμβαλόντες ἀμφοτέρωι κατεστρατοπέδευσαν, ὁ μὲν Πομπηῖος αὐθις εἰς τὸν ἀρχαῖον ἀνεκρούετο λογισμὸν τὴν γνώμην, εἴτε καὶ φασμάτων οὐκ αἰσίων προσγενομένων, καὶ καθ' ὕπνον ὄψεως. Ἐδόκει γὰρ ἑαυτὸν ὄρεῖν ἐν τῷ θεάτρῳ κροτούμενον ὑπὸ Ῥωμαίων. . . . Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν οὕτω θρασεῖς ἦσαν, καὶ τὸ νίκημα ταῖς ἐλπίσι προεληφότες, ὥστε φιλονεικεῖν ὑπὲρ τῆς Καίσαρος ἀρχιερωσύνης Δομίτιον καὶ Σπινθῆρα καὶ Σκιπίωνα, διαμιλλωμένους ἀλλήλοις· πέμπειν δὲ πολλοὺς εἰς Ῥώμην μισθουμένους καὶ προκαταλαμβάνοντας

οἰκίας ὑπατεύουσι καὶ στρατηγοῦσιν ἐπιτηδεύουσιν, ὥς
 εὐθὺς ἄρξοντες μετὰ τὸν πόλεμον. Μάλιστα δ' ἐσφά-
 δαζον οἱ ἱππεῖς ἐπὶ τὴν μάχην, ἡσχημένοι περιττῶς
 ὅπλων λαμπρότησι, καὶ τρυφῶς ἵππων, καὶ κάλλει
 σωμάτων μέγα φρονοῦντες, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, ἐπτα-
 κισχίλιοι πρὸς χιλίους τοὺς Καίσαρος ὄντες. Ἦν δὲ
 καὶ τὸ τῶν πεζῶν πλῆθος οὐκ ἄγχώμαλον, ἀλλὰ τε-
 τρακισμύριοι καὶ πεντακισχίλιοι παρετάττοντο δισ-
 μυρίοις καὶ διοχιλίοις.

XLIII. Ὁ δὲ Καῖσαρ, τοὺς στρατιώτας συναγα-
 γῶν, καὶ προειπὼν, ὥς δύο μὲν αὐτῷ τάγματα
 Κορνήλιος ἄγων ἐγγὺς ἐστίν, ἄλλαι δὲ πεντεκαίδεκα
 σπεῖραι μετὰ Καλπηνοῦ κάθονται περὶ Μείγαρα καὶ
 Ἀθήνας, ἠρώτησεν, εἴτε βούλονται περιμένειν ἐκεί-
 νους, εἴτ' αὐτοὶ διακινδυνεύσαι καθ' ἑαυτούς. Οἱ
 δ' ἀνεβόησαν, δεόμενοι μὴ περιμένειν, ἀλλὰ πάλ-
 λον, ὅπως τάχιστα συνίωσιν εἰς χεῖρας τοῖς πολε-
 μίοις, τεχνάζεσθαι καὶ στρατηγεῖν. Ποιούμενῳ δὲ
 καθαρμὸν αὐτῷ τῆς δυνάμεως, καὶ θύσαντι τὸ πρῶ-
 τον ἱερεῖον, εὐθὺς ὁ μῆνις ἔφραζε, τριῶν ἡμερῶν
 μάχῃ κριθῆσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. Ἐρριμένου
 δὲ τοῦ Καίσαρος, εἰ καὶ περὶ τοῦ τέλους ἐνόηεν τι
 τοῖς ἱερεῖοις εὐσημον, „Αὐτός ἂν (ἔφη) σὺ τοῦτο
 βέλτιον ὑποκρίναιο σεαυτῷ. Μεγάλην γὰρ οἱ θεοὶ
 μεταβολὴν καὶ μετέπτασεν ἐπὶ τὰ ἐναντία τῶν κα-
 θεσιώτων δηλοῦσιν· ὥστ', εἰ μὲν εὖ πράττειν ἡγή-
 σεαυτὸν ἐπὶ τῷ παρόντι, τὴν χεῖρονα προσδόκα τύ-
 χην· εἰ δὲ κακῶς, τὴν ἀμείνονα.“ Τῇ δὲ πρὸ τῇ

μάχης νυκτὶ, τὰς φυλακὰς ἐφοδεύοντος αὐτοῦ, περὶ τὸ μεσονύκτιον ὥφθη λαμπρὰς οὐρανίου πυρός, ἣν ὑπερενχθίσαν τὸ Καίσαρος στρατόπεδον, λαμπρὰν καὶ φλογώδη γενομένην, ἔδοξεν εἰς τὸ Πομπηίου καταπεσεῖν. Ἐωθινής δὲ φυλακῆς καὶ πανικὸν τάρachon ἤσθοντο, γιγνόμενον παρὰ τοῖς πολέμοις. Οὐ μὴν μαχεῖσθαι γε κατ' ἐκείνην προσεδόκα τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ὥς ἐπὶ Σκοτούσσης ὁδούων ἀνεξεύγνυσεν.

XLIV. Ἐπεὶ δὲ, τῶν σκηνῶν ἤδη καταλειμμένων, οἱ σκοποὶ προσίπνευσαν αὐτῷ, τοὺς πολέμους ἐπὶ μάχῃ καταβαίνειν ἀπαγγέλλοντες, περιχαρὲς γεγόμενος, καὶ εὐχόμενος τοῖς θεοῖς, παρέτατε τὴν φάλαγγα, τὴν τάξιν τριπλὴν ποιῶν. Καὶ τοῖς μὲν μέσοις ἐπέστησε Καλβίνον Δομίτιον, τῶν δὲ κερῶτων τὸ μὲν εἶχεν Ἀντώνιος, αὐτὸς δὲ τὸ δεξιόν, ἐν τῷ δεκάτῳ τάγματι μέλλων μάχεσθαι. Κατὰ τοῦτο δὲ τοὺς τῶν πολέμων ἱππεῖς ἀκτιπαραιατιζομένους ὁρῶν, καὶ δεδοικὼς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἀπὸ τῆς ἐσχάτης τάξεως ἀδήλως ἐκέλευσε παρελθεῖν πρὸς ἑαυτὸν ἐξ σπέρας, καὶ κατόπιν ἔστησε τοῦ δεξιοῦ, διδάξας, ἃ χρὴ ποιεῖν, ὅτι οἱ τῶν πολέμων ἱππεῖς προσφέρονται. Πομπηῖος δὲ ἐὼς αὐτὸς εἶχε τῶν κερῶτων, τὸ δ' εὐώνυμον Δομίτιος, τοῦ δὲ μέσου Σκιπίων ἤρχεν ὁ πενθερός. Οἱ δ' ἱππεῖς ἅπαντες ἐπὶ τὸ ἀριστερόν ἔβρισαν, ὡς τὸ δεξιὸν κυκλωσόμενοι τῶν πολέμων, καὶ λαμπρὰν περὶ αὐτὸν τὸν ἡγεμόνα ποιησόμενοι τροπὴν. Οὐδὲν γὰρ ἀνθέξειν βάθος ἐπλητικῆς φάλαγγος.

ἀλλὰ συνιγρίψασθαι καὶ καταρῥάξεσθαι πάντα τοῖς ἐναντίοις, ἐπιβολῆς ἅμα-τοσούτων ἱππέων γενομένης. Ἐπεὶ δὲ σημαίνειν ἔμελλον ἀμφότεροι τὴν ἔφοδον, Πομπήϊος μὲν ἐκέλευσε τοὺς ὀπλίτας ἐσιῶτας ἐν προβολῇ καὶ μένοντας ἀραρότως δέχεσθαι τὴν ἐπιδρομὴν τῶν πολεμίων, μέχρις ἂν ὑσσοῦ βολῆς ἐνιὸς γένωνται. Καῖσαρ δὲ καὶ περὶ τοῦτο διαμαρτεῖν φησιν αὐτόν, ἀγνοήσαντα τὴν μετὰ δρόμου καὶ φορᾶς ἐν ἀρχῇ γινομένην σύρραξιν, ὥς ἐν τε ταῖς πληγαῖς βίαν προστίθῃσι, καὶ συνεκκαίει τὸν θυμὸν, ἐκ πάντων ἀναρῥιπιζόμενον. Αὐτὸς δὲ, κινεῖν τὴν φάλαγγα μέλλων, καὶ προῖὼν ἐπ' ἔργον ἦδη, πρῶτον ὄρεξ' τῶν ταξιαρχῶν ἄνδρα τινα πιστὸν αὐτῷ καὶ πολέμων ἔμπειρόν, ἐπιθαρσύνοντα τοὺς ὑπ' αὐτῷ καὶ προκαλούμενον εἰς ἄμυναν ἀλκῆς. Τοῦτον ὀνομαστί προσαγορεύσας· „Τί ἐλπίζομεν (εἶπεν), ὦ Γάϊε Κρασσίνιε, καὶ πῶς τοῦ θράσους ἔχομεν;“ Ὁ δὲ Κρασσίνιος, ἐκτείνας τὴν δεξιάν, καὶ μέγα βοήσας· „Νικήσομεν (ἔφη) λαμπρῶς, ὦ Καῖσαρ· ἐμὲ γὰρ ἢ ζῶντα τήμερον, ἢ τεθνηκότα, ἐπαινήσεις.“ Ταῦτ' εἰπὼν, πρῶτος ἐμβάλλει τοῖς πολεμίοις δρόμῳ, συνεπισπασάμενος τοὺς περὶ αὐτὸν ἑκατὸν εἰκοσι στρατιώτας. Διακόψας δὲ τοὺς πρῶτους, καὶ πρόσω χωρῶν φόνῳ πολλοῖ- καὶ βιαζόμενος, ἀνακόπτεται ξίφει πληγεῖς διὰ τοῦ στόματος, ὥστε καὶ τὴν αἰχμὴν ὑπὲρ τὸ ἰνόν ἀνασχεῖν.

XLV. Οὕτω δὲ τῶν πεζῶν κατὰ τὸ μέσον συρῥάγγοντων καὶ μαχομένων ἀπὸ τοῦ κέρατος, οἱ τοῦ Πομ-

πηϊ του ἱππεῖς σοβαρῶς ἐπήλαυνον, εἰς κύκλωσιν τοῦ
 δεξιοῦ τὰς ἵλας ἀνιχόμενοι· καὶ πρὶν ἢ προσβαλεῖν
 αὐτοὺς, ἐκτρέχουσιν αἱ σπεῖραι παρὰ Καίσαρος, οὐχ,
 ὥσπερ εἰώθασιν, ἀκοντίσμασι χρώμενοι τοῖς ὑσσαῖς,
 οὐδὲ μηροὺς παίοντες ἐκ χειρὸς, ἢ κνήμας τῶν πο-
 λεμίων, ἀλλὰ τῶν ὀψίων ἐφιέμενοι, καὶ τὰ πρόσσωπα
 συντιτρώσκοντες· ὑπὸ Καίσαρος δεδιδαγμένοι τοῦτο
 ποιεῖν, ἐλπίζοντος ἄνδρας οὐ πολλὰ πολέμοις, οὐδὲ
 τραύμασιν, ὠμοληκότας, νέους δὲ καὶ κομῶντας ἐπὶ
 κάλλει καὶ ὥρᾳ, μάλιστα τὰς τοιαύτας πληγὰς ὑπό-
 ψεσθαι, καὶ μὴ μενεῖν, τὸν ἐν τῷ παρόντι κίνδυνον
 ἅμα καὶ τὴν αὐθις αἰσχύνην δεδοικότας. Ὁ δὲ καὶ
 συνέβαινε· οὐ γὰρ ἠνέλχοντο τῶν ὑσσῶν ἀναφερο-
 μένων, οὐδ' ἐτόλμων ἐν ὀφθαλμοῖς τὸν σίδηρον ὀρῶν-
 τες, ἀλλ' ἀπεστρέφοντο καὶ συνικαλύπτοντο, φει-
 δόμενοι τῶν προσώπων. Καὶ τέλος οὕτω ταραξάντες
 ἑαυτοὺς ἐτρέποντο φεύγειν, αἰσχιστα λυμηνάμενοι
 τὸ σύμπαν. Εὐθύς γὰρ οἱ μὲν νενικηκότες τούτους,
 ἐκυκλοῦντο τοὺς πιζοὺς, καὶ κατὰ νότου προσπί-
 πτοντες ἔκοπτον. Πορπηῆος δ' ὡς κατεῖδεν ἀπὸ θα-
 τέρου τοὺς ἱππεῖς φυγῇ σκεδασθέντας, οὐκέτ' ἦν δ'
 αὐτός, οὐδ' ἐμέμνητο Πορπηῆος ὢν Μάγνος, ἀλλ'
 ὑπὸ Θεοῦ μάλιστα βλαπτομένῳ τὴν γνώμην ἑοικώς,
 ἢ διὰ θείας ὅτις τεθαμβημένος, ἄφθογγος ἔχετ'
 ἀπὼν ἐπὶ σκηνήν· καὶ καθιζόμενος ἐκαρὰδόκει τὸ
 μέλλον, ἄχρις οὗ, τροπῆς ἀπάντων γενομένης, ἐπέ-
 βαινον οἱ πολέμοι τοῦ χάρακος, καὶ διεμάχοντο
 πρὸς τοὺς φυλάττοντας. Τότε δ', ὥσπερ ἔηνους γε-

νόμος, καὶ ταύτην μόνην, ὥς φασι, φωνὴν ἀφ' αὐτοῦ.
 „Οὐκοῦν καὶ ἐπὶ τὴν παρεμβολήν;“ ἀπεδύσατο μὲν
 τὴν ἑναγώνιον καὶ στρατηγικὴν ἐσθῆτα, φεύγοντι
 δὲ πρέπουσαν μεταλαβὼν ὑπεξῆλθεν. Ἄλλ' οὗτος
 μὲν ὁποῖαις ὕστερον χρησάμενος τύχαις, ὅπως τε παρα-
 δοὺς ἑαυτὸν τοῖς Αἰγυπτίοις ἀνδράσιν ἀνῆρέθη, δη-
 λοῦμεν ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γράμμασιν.

XLVI. Ὁ δὲ Καῖσαρ, ὥς ἐν τῷ χάρακι τοῦ Πορ-
 πητοῦ γενόμενος, τοὺς τε κειμένους νεκροὺς ἤδη τῶν
 πολεμίων εἶδε, καὶ τοὺς ἐπικτεινομένους, εἶπεν ἄρα
 στενάχας· „Τοῦτ' ἐβουλήθησαν, εἰς τοῦτό με ἀνάγκης
 ὑπηγάγοντο, ἵνα Γαῖος Καῖσαρ, ὁ μεγίστους πολέ-
 μους κατορθώσας, εἰ προηκάμην τὰ στρατεύματα,
 κῶν κατεδικάσθην.“ Ταῦτά φησι Πολλίων Αἰνίος.
 τὰ ῥήματα Ῥωμαῖσι μὲν ἀναφθέγγεσθαι τὸν Καί-
 σαρα παρὰ τὸν τότε καιρὸν, Ἕλλησι δ' ὑπ' αὐτοῦ
 γιγνῶσθαι. Τῶν δ' ἀποθανόντων τοὺς πλείστους
 οἰκέτας γενέσθαι, περὶ τὴν κατάληψιν τοῦ χάρακος
 ἀναιρεθέντας· στρατιώτας δὲ μὴ πλείους ἑξακισχι-
 λίων πεσεῖν. Τῶν δὲ πεζῶν τῶν ἁλόντων κατέμιξε τοὺς
 πλείστους ὁ Καῖσαρ εἰς τὰ τάγματα· πολλοῖς δὲ καὶ
 τῶν ἐπιφανῶν ἄδεια ἔδωκεν, ὧν καὶ Βροῦτος ἦν ὁ
 κτείνας αὐτὸν ὕστερον· ἐφ' ᾧ λέγεται μὴ φαινομέ-
 νῳ μὲν ἀγωνιάσαι, σῶθέντος δὲ καὶ παραγενομένου
 πρὸς αὐτὸν ἡσθῆναι διαφερόντως.

XLVII. Σημείων δὲ πολλῶν γενομένων τῆς νίκης,
 ἐπιφανέστατον ἱστορεῖται τὸ περὶ Τράλλεις. Ἐν γὰρ
 ἐερῷ Νίκης ἀνδρίας εἰστέκει Καῖσαρ, καὶ τὸ περὶ

αὐτὸ χωρίον αὐτὸ τε στερεὸν φύσει, καὶ λίθῳ σκληρῷ κατεστρωμένον ἦν ἄνωθεν· ἐκ τούτου λέγουσιν ἀναπύλαι φοίνικα παρὰ τὴν βᾶσιν τοῦ ἀνδριάντος. Ἐν δὲ Παταβίῳ Γάιος Κορνήλιος, ἀνὴρ εὐδόκιμος ἐπὶ μαντικῇ, Διβίου τοῦ συγγραφέως πολίτης καὶ γνῶριμος, ἐτύχχανεν ἐπ' αἰωνοῖς καθήμενος ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς Δίβιος φησί, τὸν καιρὸν ἔγνω τῆς μάχης, καὶ πρὸς τοὺς παρόντας ἔφη, ὅτι καὶ δὴ περσίνεται τὸ χρῆμα, καὶ συνίσσιν εἰς ἔργον οἱ ἄνδρες. Αὐτὸς δὲ πρὸς τῇ θιᾷ γενόμενος, καὶ τὰ σημεῖα κατιδὼν, ἀνῆλθε μετ' ἐνθουσιασμοῦ, βοῶν „Νικᾷς, ὦ Καῖσαρ.“ Ἐκπλαγέντων δὲ τῶν παρατυχόντων, περιελὼν τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, ἐνωμότως ἔφη, μὴ πρὶν ἐπιθήσεσθαι πάλιν, ἢ τῇδε τῇ τέχνῃ μαρτυρῆσαι τὸ ἔργον. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Δίβιος οὕτω γενέσθαι καταβεβαίονται.

XLVIII. Καῖσαρ δὲ, τῷ Θετταλῶν ἔθνει τὴν ἐλευθερίαν ἀναθεῖς νικητήριον, ἐδίδωκε Πομπηίων ἡψάμενος δὲ τῆς Ἀσίας, Κνιδίους τε, Θεοδόμπην, τῷ συναγαγόντι τοὺς μύθους, χαρίζομενος, ἡλευθέρασε, καὶ πᾶσι τοῖς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦσι τὸ τρίτον τῶν φόρων ἀνῆκεν. Εἰς δ' Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ Πομπηίῳ τεθυγκότι καταχθείς, Θεόδοτον μὲν ἀπεστράφη, τὴν Πομπηίου κεφαλὴν φέροντα, τὴν δὲ σφραγίδα δεξιόμενος τοῦ ἀνδρὸς κατεδάκρυσεν· ὅσῃ δὲ τῶν ἐταίρων αὐτοῦ καὶ συνήθων πλανώμενοι κατὰ τὴν χώραν ἐαλώκεσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως, πάντας εὐεργέτησε καὶ προσηγάγετο. Τοῖς δὲ φίλοις εἰς Ῥώμην

ἔγραφεν, διὲ τῆς νίκης ἀπολαύει τεῦτο μέγιστον καὶ ἥδιστον, τὸ σῶζειν τινὰς ἀεὶ τῶν πεπολεμηκότων πολιτῶν αὐτῷ. Τὸν δ' αὐτόθι πόλεμον οἱ μὲν οὐκ ἀναγκαῖον, ἀλλ' ἔρωτι Κλεοπάτρας ἄδοξον αὐτῷ καὶ κινδυνώδη, γενέσθαι λέγουσιν· οἱ δὲ τοὺς βασιλικοὺς αἰτιῶνται, καὶ μάλιστα τὸν εὐνοῦχον Ποθεινόν, ὃς πλεῖστον δυνάμενος, καὶ Πομπήϊον μὲν ἀνηρηκὸς ἔναγχος, ἐκβεβληκὸς δὲ Κλεοπάτραν, κρύφα μὲν ἐπεβούλευε τῷ Καίσαρι· καὶ διὰ τοῦτο φασὶν αὐτὸν, ἀρξάμενον ἐκ τότε, διανυκτερεύειν ἐν τοῖς πότοις, ἕνεκα φυλακῆς τοῦ σώματος· φανερῶς δ' οὐκ ἦν ἀνεκτός, ἐπίφθονα πολλὰ καὶ πρὸς ὕβριν εἰς τὸν Καίσαρα λέγων καὶ πράττων. Τοὺς μὲν γὰρ στρατιώτας, τὸν κάκιστον μετρομένους καὶ παλαιότατον σῆτον, ἐκέλευσεν ἀνέχεσθαι καὶ στέργειν, ἐσθλόντας τὰ ἀλλότρια· πρὸς δὲ τὰ δεῖπνα σκεύειν ἐχοῖτο ξυλίνοις καὶ κεραμεῖς, ὥς τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ πάντα Καίσαρος ἔχοντος εἰς τι χρέος. Ὡφειλε γὰρ ὁ τοῦ βασιλεύοντος τότε πατὴρ Καίσαρι χιλίας ἑπτακοσίας πεντήκοντα μυριάδας, ὧν τὰς μὲν ἄλλας ἀνῆκε τοῖς παισὶν αὐτοῦ πρότερον ὁ Καῖσαρ, τὰς δὲ χιλίας ἡξίου τότε λαβὼν διαθρεῖναι τὸ στράτευμα. Τοῦ δὲ Ποθεινοῦ νῦν μὲν αὐτὸν ἀπιέναι καὶ τῶν μεγάλων ἔχουσθαι πραγμάτων κελεύοντος, ὕστερον δὲ κομιεῖσθαι μετὰ χάριτος, εἰπὼν, ὥς Αἰγυπτίων ἐλάχιστα δέοιτο συμβούλων, κρύφα τὴν Κλεοπάτραν ἀπὸ τῆς χώρας μετεπέμπετο.

XLIX. Κακίην παραλαβοῦσα τῶν φίλων Ἀπολ-

λῶδωρον τὸν Σικελιώτην μόνον, εἰς ἀκάτιον μικρὸν
 ἐμβᾶσα, τοῖς μὲν βασιλεῖσι προσέσχευεν, ἤδη συσκο-
 τάζοντος· ἀπόρου δὲ τοῦ λαθεῖν ὄντος ἄλλως, ἣ μὲν
 εἰς στρωματόδεσμον ἐνδύσα προτείνει μακρὰν ἐαυ-
 τήν, ὃ δ' Ἀπολλόδομος ἰμάντι συνδήσας τὸν στρω-
 ματόδεσμον, εἰσπομίζει διὰ θυρῶν πρὸς τὸν Καί-
 σαρα. Καὶ τοῦτω τε πρώτῳ λέγεται τῷ τεχνήματι
 τῆς Κλεοπάτρας ἁλῶναι, λαμυρᾶς φανείσης, καὶ
 τῆς ἄλλης δμιλλίας καὶ χάριτος ἦτις γενόμενος, διαλ-
 λάξαι πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὥς συμβασιλεύσουσαν. Ἐπὶ
 δὲ ταῖς διαλλαγαῖς ἐστιωμένων ἀπάντων, οἰκίτης
 Καίσαρος κουρεὺς, διὰ διελίαν, ἥ πάντας ἀνθρώ-
 πους ὑπερέβαλλεν, οὐδὲν ἔων ἀνξέταστον, ἀλλ' ὥτα-
 κουσίων καὶ πολυπραγμονῶν, συνῆκεν ἐπιβουλήν
 Καίσαρι πραττομένην ὑπ' Ἀχιλλᾶ, τοῦ στρατηγοῦ,
 καὶ Ποθειοῦ, τοῦ εὐνοῦχου. Φωράσας δ' ὁ Καῖσαρ,
 φρουρὰν μὲν περιέστησε τῷ ἀνδρῶνι, τὸν δὲ Ποθει-
 νὸν ἀνείλεν· ὃ δ' Ἀχιλλᾶς, φυγὼν εἰς τὸ στρατόπε-
 δον, περιτότησιν αὐτῷ βαρὺν καὶ δυναμειταχείριστον
 πόλεμον, ὀλίγοσσι τῷ τῷ αὐτῇ ἀμυνομένῳ πόλιν καὶ
 δύναμιν. Ἐν δὲ πρώτον μὲν ἐκινδύνευσεν ὕδατος
 ἀποκλεισθείς· αἱ γὰρ διώρυχες ἀπωκοδομήθησαν
 ὑπὸ τῶν πολεμίων. Δεύτερον δὲ, περικοπτόμενος
 τὸν στόλον, ἠναγκάσθη διὰ πυρὸς ἀπώσασθαι τὸν
 κίνδυνον, ὃ καὶ τὴν μεγάλην βιβλιοθήκην ἐκ τῶν
 νεωρίων ἐπινεμόμενον διέφθειρε. Τρίτον δὲ, περὶ τῇ
 Φάρῳ μάχης ἀνεσιτώσης, κατεπήδησε μὲν ἀπὸ τοῦ
 χώματος εἰς ἀκάτιον, καὶ παρβροῇθει τοῖς ἀγωνι-

ζομένοις. Ἐπιπλέοντων δὲ πολλαχόθεν αὐτῶν τῶν Αἰγυπτίων, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀπενήξατο μόλις καὶ χαλεπῶς. Ὅτε καὶ λέγεται βιβλίδια κρατῶν πολλὰ, μὴ προΐσθαι βαλλόμενος καὶ βαπτιζόμενος, ἀλλ' ἀνέχων ὑπὲρ τῆς θάλασσης τὰ βιβλίδια, τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ νήχεσθαι· τὸ δ' ἀκάτιον εὐθὺς ἐβυθίσθη. Τέλος δὲ, τοῦ βασιλέως πρὸς τοὺς πολεμίους ἀποχωρήσαντος, ἐπελθὼν καὶ συνάψας μάχῃ ἐπέκρησε, πολλῶν πεσόντων, αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως ἀφανοῦς γενομένου. Καταλιπὼν δὲ τὴν Κλεοπάτραν βασιλεύουσιν Αἰγύπτου, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐξ αὐτοῦ τεκοῦσαν υἱόν, ὃν Ἀλεξανδρεῖς Καισαρίωνα προσηγόρευσαν, ὥρμησεν ἐπὶ Συρίᾳ.

L. Κάκειθεν ἐπιὼν τὴν Ἀσίαν, ἐπυνθάνετο, Δομίτιον μὲν, ὑπὸ Φαρνάκου, τοῦ Μιθριδάτου παιδός, ἡττημένον, ἐκ Πόντου πεφευγέναι σὺν ὀλίγοις, Φαρνάκην δὲ τῇ νίκῃ χρώμενον ἀπλήστως, καὶ Βιθυνίαν ἔχοντα καὶ Καππαδοκίαν, Ἀρμενίας ἐφίεσθαι τῆς μικρᾶς καλουμένης, καὶ πάντα ἀνιστάναι τοὺς ταύτῃ βασιλεῖς καὶ τετράρχας. Εὐθὺς οὖν ἐπὶ τὸν ἄνδρα τρισὶν ἡλανσε τάγμασι, καὶ περὶ πόλιν Ζήλαν μάχην μεγάλην συνάψας, αὐτὸν μὲν ἐξέβαλε τοῦ Πόντου φεύγοντα, τὴν δὲ στρατιάν ἄρδην ἀνείλε. Καὶ τῆς μάχης ταύτης τὴν ὀξύτητα καὶ τὸ τάχος ἀναγγέλλων εἰς Ρώμην, πρὸς τινα τῶν φίλων, Ἀμύντιον, ἔγραψε τρεῖς λέξεις· „Ἡλθον, εἶδον, ἐνίκησα.“ Ῥωμαῖοι δὲ αἱ λέξεις εἰς ὁμοίον ἀπολήγουσαι σχῆμα ῥήματος, οὐκ ἀπίθανον τὴν βραχυλογίαν ἔχουσιν.

LI. Ἐκ τούτου διαβαλὼν εἰς Ἰταλίαν, ἀνέβαινον εἰς Ῥώμην, τοῦ μὲν ἐνιαυτοῦ καταστρέφοντος, εἰς ὃν ἦρθε δικτάτωρ τὸ δεύτερον, οὐδέποτε τῆς ἀρχῆς ἐκείνης πρότερον ἐνιαυτοῦ γενομένης. Εἰς δὲ τοῦ-
πιόν ὕπατος ἀπεδείχθη· καὶ κακῶς ἤκουσεν, ὅτι, τῶν στρατιωτῶν στασιωσάντων, καὶ δύο στρατηγι-
κοὺς ἄνδρας ἀνελόντων, Κοσώνιον καὶ Γύλβαν, ἐπε-
τίμησε μὲν αὐτοῖς τοσοῦτον, ὅσον ἀντὶ στρατιωτῶν πολέτας προσαγορεύσαι, χιλίας δὲ δίδειμιν ἐκάστην δραχμὰς, καὶ χώραν τῆς Ἰταλίας ἀπεκλήρωσε πολ-
λὴν. Ἦν δ' αὐτοῦ διαβολὴ καὶ ἡ Δολοβέλλα μανία, καὶ ἡ Ἀμιντίου φιλαργυρία, καὶ μεθύων Ἀντώνιος, καὶ Κορφίνιος τὴν Πομπηίου σκευωρούμενος οἰκίαν καὶ μετοικοδομῶν, ὥς ἱκανὴν οὐκ οὔσαν. Ἐπὶ τοί-
τοις γὰρ ἔδυσφόρουν Ῥωμαῖοι. Καῖσαρ δὲ διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς πολιτείας, οὐκ ἔγνοῶν, οὐδὲ βουλό-
μενος, ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς ὑπουργοῦσι.

LII. Τῶν δὲ περὶ Κάτωνα καὶ Σκιπίωνα μετὰ τὴν ἐν Φαρσάλῃ μάχην εἰς Λιβύην φυγόντων, κατέβη, τοῦ βασιλέως Ἰόβα βοηθοῦντος αὐτοῖς, ἡθροικῶν δυνάμεις ἀξιολόγους, ἔγνω στρατεύειν ὁ Καῖσαρ ἐπ' αὐτούς· καὶ περὶ τροπᾶς χειμερινὰς διαβάς εἰς Σικελίαν, καὶ βουλόμενος εὐθὺς ἀποκόψαι τῶν περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων ἅπασαν ἐλπίδα μελλήσεως καὶ δια-
τριβῆς, ἐπὶ τοῦ κλύσματος ἔπηξε τὴν ἑαυτοῦ σκη-
νὴν· καὶ γενομένου πνεύματος, ἐμβάς, ἀνήχθη μετὰ τρισχιλίων πεζῶν καὶ ἑπτεῶν ὀλίγων. Ἀποβιβάσας δὲ τούτους καὶ λαθὼν, ἀνήχθη πάλιν, ὑπὲρ τῆς

μείζονος ὀρῶντων δυνάμεως · καὶ κατὰ θάλατταν
 οὖσιν ἤδη προστυχὼν καὶ ἡγαγεν ἅπαντας εἰς τὸ στρα-
 τώπεδον. Πυνθανόμενος δὲ χρησμῶ τινι παλαιῷ
 θαρρύνει τοὺς πολεμίους, ὡς προσῆκον αἰεὶ τῷ Σκι-
 πίωνος γένει κρατεῖν ἐν Λιβύῃ, χαλεπὸν εἰπεῖν, εἴτε
 ἐκπλαυρίζων ἐν παιδιᾷ τινι τὸν Σκιπίωνα στρατη-
 γοῦντα τῶν πολεμίων, εἴτε καὶ σπουδῇ τὸν οἰωνόν
 οἰκειούμενος, (ἦν γὰρ παρ' αὐτῷ τις ἄνθρωπος, ἄλ-
 λως μὲν εὐκαταφρόνητος καὶ παρημελημένος, οἰκίας
 δὲ τῆς Ἀφρικανῶν Σκιπίων ἐκαλεῖτο Σαλλουτίων·)
 τοῦτον ἐν ταῖς μάχαις προέταττεν, ὥσπερ ἡγεμόνα
 τῆς στρατιᾶς, ἀναγκασόμενος πολλὰν εἰς ἐξάπτεσθαι
 τῶν πολεμίων καὶ φιλομαχεῖν. Ἦν γὰρ οὔτε σῖτος
 τοῖς ἀνδράσιν ἄφθονος, οὔτε ὑποζυγίοις χιλὸς, ἄλ-
 λὰ βρῦοις ἠναγκάζοντο θαλαττίοις, ἀποπλυνθείσης
 τῆς ἀλμυρίδος, ὀλίγην ἀγρωστίν ὥσπερ ἡδυσμα πα-
 ραμειγνύντες, ἐπάγειν τοῖς ἵπποις. Οἱ γὰρ Νομά-
 δες ἐπιφαινόμενοι πολλοὶ καὶ ταχεῖς ἐκαστοτε κατεῖ-
 χον τὴν χώραν. Καί ποτε τῶν Καίσαρος ἱππέων σχο-
 λὴν ἀγόντων, (εἵτυχε γὰρ αὐτοῖς ἀνὴρ Λίβυς ἐπιδιε-
 κνύμενος ὄρχησιν ἅμα καὶ μοναυλῶν θαύματος ἀξίως·
 οἱ δὲ τερπόμενοι ἐκάθηντο, τοῖς παισὶ τοὺς ἵππους
 ἐπιτρέψαντες) ἐξαίφνης δὲ περιελθόντες ἐμβάλλουσαν
 οἱ πολέμιοι, καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν κτείνουσι, τοῖς δ'
 εἰς τὸ στρατώπεδον προτροπαδὴν ἐλαυνομένοις συγ-
 εισέπεσον. Εἰ δὲ μὴ Καῖσαρ αὐτός, ἅμα δὲ Καί-
 σαρι Πολλίων Ἀσίνιος, βοηθοῦντες ἐκ τοῦ χάρακος
 ἔχον τὴν φυγὴν, διεπέπρακτ' ἄν-δ' πόλεμος. Ἔστι

δ' ὅτε καὶ καθ' ἑτέραν μάχην ἐπλεονέκτησαν οἱ πολέμιοι, συμπλοκῆς γενομένης, ἐν ᾗ Καῖσαρ τὸν αἰτοφόρον φεύγοντα λέγεται κατασχών ἐκ τοῦ αὐχένος, ἀναστρέψαι, καὶ εἰπέν· „Ἐνταῦθα εἰσὶν οἱ πολέμιοι.“

LIII. Τούτοις μέντοι τοῖς προτερήμασιν ἐπήρθη Σκιπίων μάχῃ κριθῆναι· καὶ καταλιπὼν χωρὶς μὲν Ἀφράνιον, χωρὶς δὲ Ἰόβαν, δι' ὀλίγου στρατοπεδεύοντας, αὐτὸς ἐτείχιζεν ὑπὲρ λίμνης ἔρυμα τῷ στρατοπέδῳ, περὶ πόλιν Θάψον, ὡς εἴη πᾶσιν ἐπὶ τῇ μάχῃν ὁρμητήριον καὶ καταφυγὴν. Πορουμένῳ δ' αὐτῷ περὶ ταῦτα, Καῖσαρ ὑλώδεις τόπους καὶ προσβολαῖς ἀφράστους ἔχοντας ἀμνηστὶ τάχει διελθὼν, τοὺς μὲν ἐκυκλοῦτο, τοῖς δὲ προσέβαλλε κατὰ στόμα. Τριψάμενος δὲ τούτους, ἐχρῆτο τῷ καιρῷ καὶ τῇ ῥύμῃ τῆς τύχης· ὑφ' ἧς αὐτοβοεῖ μὲν ἦρει τὸ Ἀφρανίου στρατόπεδον, αὐτοβοεῖ δὲ, φεύγοντος Ἰόβα, διαπύρρθαι τὸ τῶν Νομάδων· ἡμέρας μὲν μιᾶς μέρει μικρῷ ἐριῶν στρατοπέδων ἐγκρατὴς γεγονώς, καὶ πεντακισμυρίους τῶν πολεμίων ἀνηρεκώς, οὐδὲ πεντήκοντα τῶν ἰδίων ἀπέβαλεν. Οἱ μὲν ταῦτα περὶ τῆς μάχης ἐκείνης ἀναγγέλλουσιν· οἱ δ' οὐ φασὶν αὐτὸν ἐν τῷ ἔργῳ γενέσθαι, συντάττοκος δὲ τὴν στρατιάν καὶ διακοσμοῦντος ἄψασθαι τὸ σύνηδες νόσημα· τὸν δ', εὐθύς αἰσθόμενον ἀρχομένου, πρὶν ἐκταράττευσθαι καὶ καταλαμβάνευσθαι παντιάπασιν ὑπὸ τοῦ πάθους τὴν αἰσθησιν, ἤδη σειόμενον εἰς τινα τῶν πλησίων πύργον κομισθῆναι; καὶ διαγα-

γεῖν ἐν ἡσυχίᾳ. Τῶν δὲ πεφευγόντων ἐκ τῆς μάχης ὑπατικῶν καὶ στρατηγικῶν ἀνδρῶν, οἱ μὲν ἑαυτοὺς διέφθειραν ἀλλισκόμενοι, συχνοὺς δὲ Καῖσαρ ἔπει-
γεν ἀλόντας.

LIV. Κάτωνα δὲ λαβεῖν ζῶντα φιλοτιμούμενος, ἔσπευδε πρὸς Ἰνύκην· ἐκείνην γὰρ παραφυλάττων τὴν πόλιν, οὐ μετέσχε τοῦ ἀγῶνος. Πυθόμιτος δ', ὡς ἑαυτὸν ὁ ἀνὴρ διαγινώσκαιτο, δῆλος μὲν ἦν δη-
χθῆς, ἐφ' ᾧ δ', ἄδελον. Εἶπε δ' οὖν· „ὦ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου· καὶ γὰρ σὺ μοι τῆς σω-
τηρίας ἐφθόνησας.“ Ὁ μὲν οὖν μετὰ ταῦτα γραφεὶς ὑπ' αὐτοῦ πρὸς Κάτωνα τεθνεῶτα λόγος οὐ δοκεῖ
πρῶως ἔχοντος οὐδ' εὐδιαλλάκτως σημεῖον εἶναι. Πῶς γὰρ ἂν ἐφείσαστο ζῶντος, εἰς ἀναίσθητον ἐκχέας ὄργην τσαυτήν; Τῇ δὲ πρὸς Κικέρωνα καὶ Βρού-
τον αὐτοῦ καὶ μυρίους ἄλλους τῶν πεπολεμηκότων ἐπιεικίᾳ τακμαίρονται, καὶ τὸν λόγον ἐκείνον, οὐκ
ἐξ ἀπεχθείας, ἀλλὰ φιλοτιμίας πολιτικῆς, συντε-
τάχθαι διὰ τῶν αὐτῶν αἰτίαν. Ἐγραψε Κικέρων ἐγκώ-
μιον Κάτωνος, ὅσομα τῷ λόγῳ θέματος Κάτωνα·
καὶ πολλοῖς ὁ λόγος ἦν διὰ σπουδῆς, ὡς εἶδος, ὑπὸ
τοῦ δεινοτάτου τῶν ῥητόρων εἰς τὴν καλλίστην πε-
ποιημένος ὑπόθεσιν. Τοῦτ' ἦν Καίσαρα, πατη-
γορίαν αὐτοῦ νομίζοντα τὸν τοῦ τεθνηκότος δι' αὐ-
τὸν ἔπαινον. Ἐγραψεν οὖν πολλὰς τινας κατὰ τοῦ
Κάτωνος αἰτίας συσσεγαγόν· τὸ δὲ βιβλίον Ἀντιπά-
των ἐπιγέγραπται. Καὶ σπουδαστάς ἔχει τῶν λό-
γων ἐκείνος διὰ Καίσαρα καὶ Κάτωνα πολλοίς.

LV. Ἀλλὰ γάρ, ὥς ἐπανήλθιν εἰς Ῥώμην ἀπὸ Λιβύης, πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς νίκης ἐμεγαληγόρησε πρὸς τὸν δῆμον, ὥς τοσαύτην κειρωμένους χώραν, ὅση παρίξει καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς τὸ δημόσιον σίτου μὲν εἴκοσι μυριάδας Ἀττικῶν μεδίμων, ἐλαίου δὲ λιτρῶν μυριάδας τριακοσίας. Ἐπειτα Θραμβοὺς κατήγε τὸν Αἰγυπτιακόν, τὸν Ποντικόν, τὸν Λιβυκόν, οὐκ ἀπὸ Σκιπίωνος, ἀλλ' ἀπὸ Ἰόβα δηθέν τοῦ βασιλέως. Τότε καὶ Ἰόβας, υἱὸς ὦν ἐκείνου, κομιδῇ νήπιος, ἐν τῷ Θριάμβῳ παρήχθη, μακαριωτάτην ἄλους ἄλυσιν, ἐκ βαρβάρου καὶ Νομάδος Ἑλλήνων τοῖς πολυμαθιστάτοις ἐνάριθμος γενέσθαι συγγραφεῦσι. Μετὰ δὲ τοὺς Θριάμβους στρατιώταις τε μεγάλας δωρεὰς ἐδίδου, καὶ τὸν δῆμον ἀνελάμβανεν ἐστιασίᾳ καὶ θείαις· ἐστιασας μὲν ἐν διαμυρλοῖς καὶ δισχιλίῳις τρικλίνοις ὁμοῦ σύμπαντας, θείας δὲ καὶ μονομάχων καὶ ναυμάχων ἀνδρῶν παρασχὼν ἐπὶ τῇ θυγατρὶ Ἰουλίᾳ πάλαι τέθνεώσῃ. Μετὰ δὲ τὰς θείας, γενομένων τιμώσεων, ἀντὶ τῶν προτέρων δυεῖν καὶ τριάκοντα μυριάδων ἐξητάσθησαν αἱ πᾶσαι πεντεκαίδεκα. Τηλικαύτην ἡ στάσις ἀπειργάσατο συμφορὰν, καὶ τοσοῦτον ἀπανήλωσε τοῦ δήμου μέρος· ἔξω τοῦ λόγου τιθεμένοις τὰ κατασχόντα τὴν ἄλλην Ἰταλίαν ἀτιχήματα καὶ τὰς ἐπαρχίας.

LVI. Συντελεσθέντων δὲ τούτων, ὕπατος ἀποδειχθεὶς τὸ τέταρτον, εἰς Ἰβηρίαν ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Πομπηΐου παῖδας, νέους μὲν ὄντας ἔτι, θαυμαστήν δὲ τῷ πλήθει στρατιὰν συνελληχότας, καὶ

τὸλμων ἀποδεικνυμένους ἀξιόχρεων πρὸς ἡγεμονίαν,
 ὥστε κίνδυνον τῷ Καίσαρι περιστῆσαι τὸν ἔσχατον.
 Ἡ δὲ μεγάλῃ μάχῃ περὶ πόλιν σὺνέστη Μοῦνδαν, ἐν
 ᾗ Καῖσαρ ἐκθλιβομένους ὄρων τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ
 κακῶς ἀντέχοντας, ἐβόα διὰ τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν τά-
 ξων διαθίων, εἰ μὴδὲν αἰδοῦνται λαβόντες αὐτὸν
 ἀγχειρίσαι τοῖς παιδαρίοις. Μόλις δὲ προθυμία
 πολλῇ τοὺς πολεμίους ὥσάμενος, ἐκείνων μὲν ὑπὲρ
 τρισμυρίους διέφθαιρε, τῶν δ' αὐτοῦ χίλους ἀπώ-
 λασι τοὺς ἀρίστους. Ἀπίων δὲ μετὰ τὴν μάχην πρὸς
 τοὺς φίλους εἶπεν, ὥς πολλάκις μὲν ἀγωνίαται περὶ
 νίκης, νῦν δὲ πρῶτον περὶ ψυχῆς. Ταύτην τὴν μά-
 χην ἐνίκησε τῇ τῶν Διονυσίων ἐορτῇ, καθ' ἣν λέ-
 γεται καὶ Πομπηΐος Μάγνος ἐπὶ τὸν πόλεμον ἐξελ-
 θεῖν· διὰ μέσου δὲ χρόνος ἐνιαυτῶν τεσσάρων διῆλ-
 θε. Τῶν δὲ Πομπηΐου παίδων ὁ μὲν νεώτατος διέ-
 φυγε, τοῦ δὲ πρεσβυτέρου μεθ' ἡμέρας ὀλίγας Δί-
 διος ἀνήνεγκε τὴν κεφαλὴν. Τοῦτον ἔσχατον Καῖ-
 σαρ ἐπολέμησε τὸν πόλεμον· ὁ δ' ἀπ' αὐτοῦ κατα-
 χθεις θάλαμπος, ὥς οὐδὲν ἄλλο, Ῥωμαίους ἠνέωσεν.
 Οὐ γὰρ ἄλλοφύλους ἡγεμόνας, οὐδὲ βαρβάρους βα-
 σιλεῖς, κατηγωνισμένον, ἀνδρὸς δὲ Ῥωμαίων κρα-
 τίστου, τύχῃ κερημένον, παῖδας καὶ γένος ἄρδην
 ἀνηροκότα, ταῖς τῆς πατρίδος ἐπιπομπεύειν συμφο-
 ραῖς οὐ καλῶς εἶχεν, ἀγαλλόμενον ἐπὶ τούτοις, ὧν
 μία καὶ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς ἀνθρώπους ἀπολογία
 τὸ μετ' ἀνάγκης πεπραχθαι· καὶ ταῦτα, πρότερον
 μὴτ' ἄγγελον, μῆτε γράμματα, δημοσίᾳ πέμψαντα

περὶ νίκης ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων πολέμων, ἀλλ' ἀπο-
σάμενον αἰσχύνῃ τὴν δόξαν.

LVII. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τύχην τοῦ ἀν-
δρός ἐγκλικότες, καὶ δευγμένοι τὸν χαλινόν, καὶ
τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ κακῶν ἀναπνοὴν ἡγοῦ-
μενοι τὴν μοναρχίαν, δικτάτωρα μὲν αὐτὸν ἀπέδει-
ξαν διὰ βίου. Τοῦτο δ' ἦν ὁμολογουμένη μὲν τυ-
ραννίς, τῷ ἀντιπευθύνῳ τῆς μοναρχίας τὸ ἀκατάπαν-
στον προσλαβούσης. Τιμᾶς δὲ τὰς πρώτας Κικί-
ρανος εἰς τὴν βουλὴν γράψαντος, ὧν ἀμωσγίης
ἀνθρώπων ἦν τὸ μέγεθος, ἔτιροι προστιθέντες
ὑπερβολὰς, καὶ διαμιλλώμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἐξείρ-
γάσαντο καὶ τοῖς προκοιτάτοις ἐπαχθῇ τὸν ἄνδρα καὶ
λυπηρὸν γενέσθαι διὰ τὸν ὄγκον καὶ τὴν ἀτοπίαν
τῶν ψηφιζομένων. Οἷς οὐδὲν ἦτις οἴονται συν-
αγωνίσασθαι τῶν κολακευόντων Καίσαρα τοὺς μι-
σοῦντας, ὅπως οὐ πλείστας κατ' αὐτοῦ προφάσεις
ἔχουσι, καὶ μετὰ μεγίστων ἐγκλημάτων ἐπιχειροῦν
δοκῶσιν. Ἐπεὶ τὰ γ' ἄλλα, τῶν ἐμφυλίων αὐτῷ
πολέμων πέρας ἐσχηκότων, ἀνέγκλητον ἑαυτὸν παρεῖ-
χε· καὶ τό γε τῆς Ἐπίεικτας ἱερὸν οὐκ ἀπὸ τρέπου
δοκοῦσι χαριστήριον ἐπὶ τῇ πρᾶσσει ψηφισ-
σθαι. Καὶ γὰρ ἀφῆκε πολλοὺς τῶν πεπολεμηκότων
πρὸς αὐτόν, ἐνίοις δὲ καὶ τιμᾶς καὶ ἀρχάς, ὡς Βροῦ-
τω καὶ Κασσίω, προσέθηκεν· ἐστρατήγον γὰρ ἀμ-
φότεροι. Καὶ τὰς Πομπηίου καταβεβλημένας ἐν-
δόνας οὐ περιεῖδεν, ἀλλ' ἀνέστησεν· ἐφ' ᾧ καὶ Κί-
κρων εἶπεν, ὅτι Καῖσαρ, τοὺς Πομπηίου στήσας

ἀνδράντας, τοὺς ἰδίους ἔπηξε. Τῶν δὲ φίλων ἀξι-
οῦντων αὐτὸν δορυφορεῖσθαι, καὶ πολλῶν ἐπὶ τοῦ-
το παρεχόντων ἑαυτοὺς, οὐχ ὑπέμεινεν· εἰπὼν, ὡς
βέλτιόν ἐστιν ἑπαξ ἀποθανεῖν, ἢ αἰεὶ προσδοκᾶν.
Τὴν δ' εὖνοίαν ὡς κάλλιστον ἑαυτοῦ ἅμα καὶ βε-
βαιότατον ἑαυτῷ περιβαλλόμενος φυλακτῆριον, αὐ-
θις ἀνελάμβανα τὸν δῆμον ἐστιάσεις καὶ σιτηρεσίαις,
τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀποικίαις· ὧν ἐπιφανέσταται
Καρχηδὼν καὶ Κόρινθος ἦσαν. Αἷς καὶ πρότερον
τὴν ἁλώσιν, καὶ τότε τὴν ἀνάληψιν ἅμα καὶ κατὰ
τὸν αὐτὸν χρόνον ἀμφοτέραις γεγεῖσθαι συνέτυχε.

LVIII. Τῶν δὲ δυνατῶν τοῖς μὲν ὑπατείας καὶ
στρατηγίας εἰς τοῦπιόν ἐπηγγέλλετο, τοὺς δ' ἄλλαις
ταῖς ἐξουσίαις καὶ τιμαῖς παρεμυθαῖτο, πᾶσι δ'
ἐλπίζειν ἐνεδίδου, μνηστευόμενος ἄρχεῖν ἐκόντων·
ὡς καὶ Μυξίμου τοῦ ὑπάτου τελευτήσαντος, εἰς τὴν
περιοῦσαν τῆς ἀρχῆς μίαν ἡμέραν ὑπατον ἀποδείξαι
Κανίνιον· Ρεβίλιον. Πρὸς δ' ὃν, ὡς ἔοικε, πολλῶν
δεξιώσασθαι καὶ προπέμψαι βαδιζόντων, ὁ Κικέρων
„Σπένδωμεν (ἔρη), πρὶν φθάσῃ τῆς ὑπατείας ἐξελ-
θὼν ὁ ἄνθρωπος.“ Ἐπεὶ δὲ τὸ φύσει μεγαλουργὸν
αὐτοῦ καὶ φιλότιμον αἰ παλλαὶ κατορθώσεις οὐ πρὸς
ἀπφλαυσιν ἔγρεπον τῶν πεπονημένων, ἀλλ' ὑπέκταν-
μα καὶ θάρσος οὔσαι πρὸς τὰ μέλλοντα, μειζόνων
ἐνέτικτον ἐπινοίας πραγμάτων, καὶ καινῆς ἔρωτα
δόξης, ὡς ἀποκεχρημένῳ τῇ παρούσῃ· τὸ μὲν πά-
θος αὐτὸν ἦν ἕτερον, ἢ ζῆλος αὐτοῦ, καθάπερ ἄλ-
λου, καὶ φιλονεικία τις ὑπὲρ τῶν μελλόντων πρὸς

τὰ πεπραγμένα· παρασκευὴ δὲ καὶ γνώμη, στρα-
τεύειν μὲν ἐπὶ Πάροδους, κατωστρεψαμένῳ δὲ τού-
τους, καὶ δι' Ἐρεβίας παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασ-
σαν καὶ τὸν Καύκασον ἐκπεριελθόντι Πόντον, εἰς
τὴν Ἑκυθικὴν ἐμβαλεῖν· καὶ τὰ περὶ χωρὰ Γερμα-
νοῖς, καὶ Γερμανίαν αὐτὴν ἐπιδραμόντι, διὰ Κελ-
τῶν ἐπανελθεῖν εἰς Ἰταλίαν, καὶ συνάψαι τὸν κύ-
κλον τούτων τῆς ἡγεμονίας τῷ παταχόθεν Ὀκτιανῷ
περιορισθείσης. Διὰ μέσου δὲ τῆς στρατείας τῶν
τε Κορινθίων Ἰσθμὸν ἐπιχειροῦ διασκήπτειν, Ἀνι-
τῶν ἐπὶ τούτῳ προχειρισάμενος, καὶ τὸν Τίβεριν εὐ-
θύς ἀπὸ τῆς πόλεως ὑπολαβὼν διώρυγι βαθεῖαν,
καὶ περικλάσας ἐπὶ τὸ Κιρκαῖον, ἐμβαλεῖν εἰς τὴν
πρὸς Ταρξάζινθ θάλατταν, ἀσφάλειαν ἅμα καὶ ῥα-
στώνῃ τοῖς δι' ἐμπορίας φοιτῶσιν εἰς Ῥώμην μη-
χανώμενος· πρὸς δὲ τούτοις τὰ μὲν ἔλη τὰ περὶ Πω-
μύντιον καὶ Σήτιον ἐκτρέψας, πιδίον ἀποδείξαι πολ-
λαῖς ἐνεργὺν ἀνθρώπων μυριάσι· τῇ δ' ἔγγιστα τῆς
Ῥώμης θάλασση κλειῖθρα διὰ χωμάτων ἐπαγαγὼν,
καὶ τὰ τυφλά καὶ δύσσορμα τῆς Ἰσθμικῆς ἡδόνος ἀνα-
καθηράμενος, λιμένας ἐμποιήσασθαι καὶ ναύλοχα
πρὸς τοσαύτην ἀξιώπιστα ναυτιλίαν. Καὶ ταῦτα
μὲν ἐν παρασκευαῖς ἦν.

LIX. Ἡ δὲ τοῦ ἡμερολογίου διάθεσις, καὶ διόρ-
θωσις τῆς περὶ τὸν χρόνον ἀνωμαλίας, φιλοσοφη-
θεῖσα χαριέντως ἐπ' αὐτοῦ, καὶ τέλος λαβοῦσα, γλα-
φυρωτάτην παρέσχε χρεῖαν. Οὐ γάρ μόνον ἐν τοῖς
παλαιῶς πάντῃ χρόνοις τεταραγμέναις ἔχρωτο Ῥω-

μαῖοι ταῖς τῶν μηκῶν πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν περιόδοις, ὥστε τὰς θυσίας καὶ τὰς ἐορτάς, ὑποφερομένας καὶ ἄμικρὸν, εἰς ἐναντίας ἐκπεπτωκέναι τοῖς χρόνοις ὄρας, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν τότε οὖσαν ἡλιακὴν οἱ μὲν ἄλλοι παντάπασι τούτων ἀσυλλογίστως εἶχον, οἱ δ' ἱερεῖς μόνοι τὸν καιρὸν εἰδότες, ἐξαίφνης, καὶ προησθημένου μηδενός, τὸν ἐμβόλιμον προσέγραφον μῆνα, Μερκή-
δοριαν ὀνομάζοντες, ὃν Νομῆς ὁ βασιλεὺς πρῶτος ἐμβαλεῖν λέγεται, μικρὰν καὶ διατείνουσαν οὐ πόρ-
ρῳ βοηθείαν ἔξευρὼν τῆς περὶ τὰς ἀποκαταστάσεις πλημμελείας, ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκαίνου γέγραπται. Καί-
σαρ δὲ, τοῖς ἀρίστοις τῶν φιλοσόφων καὶ μαθημα-
τικῶν τὸ πρόβλημα προθεῖς, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἤδη μεθόδων ἔδειξεν ἰδίαν τινὰ καὶ διηκριβωμένην μᾶλλον ἐπανόρθωσιν, ἣ χρώμενοι μέχρι νῦν Ρω-
μαῖοι δοκοῦσιν ἥτιον ἑτέρων σφαλῆσθαι περὶ τὴν ἀνωμαλίαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς βασιλεί-
νους καὶ βαρυνομένοις τὴν δυνάμιν αἰτίας παρέϊχε. Κικέρων γάρ ὁ φήτωρ, ὥς ἔοικε, φήσαντος τινός αὐριον ἐπιτέλλειν Λύραν· „Ναί (εἶπεν), ἐν διατάγ-
ματος“ ὥς καὶ τοῦτο πρὸς ἀνάγκην τῶν ἀνθρώπων
δεχομένων.

LX. Τὸ δ' ἐμφανὲς μάλιστα μῖσος καὶ θανατη-
φόρον ἐπ' αὐτὸν δ τῆς βασιλείας ἔως ἐξειργάσατο,
τρεῖς μὲν πολλοῖς αἰτίαι πρώτη, τοῖς δ' ὑπούλοις πά-
λαι πρόφασις εὐπρεπεστάτη γενομένη. Καίτοι καὶ
λόγον τινὰ κατέσπειραν εἰς τὸν δῆμόν οἱ ταύτην Καί-
σαρι τὴν τιμὴν προδεδόντες, ὥς ἐκ γραμμάτων Σι-

βυλλείων ἀλώσιμα τὰ Πάρθων φαίνοιτο Ῥωμαίοις
 σὺν βασιλεῖ στρατευομένοις ἐπ' αὐτούς, ἄλλως ἀνέ-
 φικτα ὄντα· καὶ, καταβαίνοντες ἐξ Ἀλβης Καίσαρος
 εἰς τὴν πόλιν, ἐτόλμησαν αὐτὸν ἀσπάζεσθαι βασι-
 λέα. Τοῦ δὲ δήμου διαταραχθέντος, ἀχθισθεῖς
 ἐκείνος, οὐκ ἔφη βασιλεὺς, ἀλλὰ Καῖσαρ, καλεῖσθαι
 καὶ γενομένης πρὸς τοῦτο πάντων σιωπῆς, οὐ πάνυ
 φαιδρός, οὐδ' εὐμενῆς παρῆλθεν. Ἐν δὲ συγκλήτῳ
 τιμὰς τινὰς ὑπερφυεῖς αὐτῷ ψηφισαμένων, ἔτυχε
 μὲν ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων καθιζόμενος· προσιδόντων δὲ
 τῶν ὑπάτων καὶ τῶν στρατηγῶν, ἅμα δὲ καὶ τῆς
 βουλῆς ἀπάσης ἐπομένης, οὐχ ὑπεξαναστίας, ἀλλ'
 ὥσπερ ἰδιώταις τισὶ χρηματίζων, ἀπεκρίνατο, συστο-
 λῆς μᾶλλον, ἢ προσθέσεως, τὰς τιμὰς δεῖσθαι. Καὶ
 τοῦτ' οὐ μόνον ἠρίασε τὴν βουλήν, ἀλλὰ καὶ τὸν
 δῆμον, ὥς ἐν τῇ βουλῇ τῆς πόλεως προσηλακίζομέ-
 νης· καὶ μετὰ δεινῆς κατηφείας ἀπῆλθον εὐθύς, οἷς
 ἐξῆν μὴ παραμένειν· ὥστε κακῶν ἐννοήσαντα,
 παραχρῆμα μὲν οἴκαδε τραπέεσθαι, καὶ βοᾶν πρὸς
 τοὺς φίλους, ἀπαγαγόντα τοῦ τραχήλου τὸ ἱμάτιον,
 ὥς ἔτοιμος εἶη τῷ βουλομένῳ τὴν σφαγὴν παρέχειν,
 ὕστερον δὲ προφασίζεσθαι τὴν νόσον· οὐ γὰρ ἐθέ-
 λειν τὴν αἴσθησιν αἰρεμεῖν τῶν οὕτως ἐχόντων, ὅταν
 ἰσταμένοι διαλέγονται πρὸς ὄχλον, ἀλλὰ σιωπῶντες
 ταχὺ καὶ περιφερομένην εὐλίγγους ἐπισπᾶσθαι καὶ
 καταλαμβάνεσθαι. Τὸ δ' οὐκ εἶχεν οὕτως, ἀλλὰ καὶ
 πάνυ βουλόμενον αὐτὸν ὑπεξανασιῆσαι τῇ βουλῇ,
 λέγουσιν ὑπὸ τῶν φίλων, μᾶλλον δὲ πολέων,

Κορνηλίου Βάλβου, κατασχεθῆναι, φήσαντος· „Οὐ μέμνησθ Καίσαρ ὧν, οὐδ' ἀξιῶμαι ὥς κρατίστα θε-
ραπείεσθαι σεαυτὸν;“

LXI. Ἐπιγίνεται τούτοις τοῖς προσκρούσμασιν ὁ
τῶν δημάρχων προπηλακισμός. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν
Δουπερκαλίων ἑορτὴ, περὶ ἧς πολλοὶ γράφουσιν, ὥς
ποιμένων τὸ παλαιὸν εἶη, καὶ τι καὶ προσήκει τοῖς
Ἀρκαδιοῖς Λυκαίοις. Τῶν δ' εὐγενῶν νεανίσκων καὶ
ἀρχόντων πολλοὶ διαθέουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν γυμνοί,
σκύτεσι λασίοις τοὺς ἐμποδῶν ἐπὶ παιδιᾷ καὶ γέλωτι
παίοντες. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπί-
τηδες ὑπαντῶσαι παρέχουσιν, ὥσπερ ἐν διδασκαλίᾳ,
τῷ χεῖρε ταῖς πληγαῖς, πεπεισμένοι πρὸς εὐτοκίαν
κνούσαις, ἀγόνους δὲ πρὸς κύνειαν ἀγαθὸν εἶπαι.
Ταῦτα Καῖσαρ εἶδε, καθήμενος ἐπὶ τῶν ἐμβό-
λων ἐπὶ δάφνου χρυσοῦ, θριαμβικῶ κόσμῳ κεκοσμη-
μένος. Ἀντώνιος δὲ τῶν θεόντων τὸν ἑρὸν δρόμον
εἰς ἦν· καὶ γὰρ ὑπάτευεν. Ὡς οὖν εἰς τὴν ἀγορὰν
ἐνέβαλε, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ διέστη, φέρων διάδη-
μα στεφάνῳ δάφνης περιπεπλεγμένον, ὥρεξε τῷ Καί-
σαρι. Καὶ γίνεται κρότος οὐ λαμπρὸς, ἀλλ' ὀλίγος
ἐκ παρασκευῆς. Ἀπωσαμένου δὲ τοῦ Καίσαρος, ἔπαυε
ὁ δῆμος ἀνεκρότησιν. Αὐθις δὲ προσφέροντος, ὀλί-
γοι, καὶ μὴ δεξαμένου, πάλιν ἅπαντες. Οὕτω δὲ
τῆς παίρας ἐξελεγχομένης, Καῖσαρ μὲν ἀνίσταται, τὸν
στεφάνον εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀπενεχθῆναι κελεύσας.
Ὡφθησαν δὲ ἀνδριάντες αὐτοῦ διαδήμασιν ἀναδεδε-
μένοι βασιλικοῖς· καὶ τῶν δημάρχων δύο, Φλαούτος

καὶ Μάρκῳ, ἐπιθόντες ἐπίσπασαν, καὶ τοὺς ἀσπασμένους βασιλεῖα τὸν Καίσαρα πρῶτους ἐξυρόντες, ἀπῆγον εἰς τὸ διασρωτήριον. Ὁ δὲ δῆμος εἰπετο πρῶτῶν, καὶ Βρούτους ἀπεκάλεε τοὺς ἄνδρας, οἳ Βρούτος ἦν ὁ καταλύσας τὴν τῶν βασιλέων διαδοχὴν, καὶ τὸ κράτος εἰς βουλὴν καὶ δῆμον ἐκ μοναρχίας καταστύψας. Ἐπὶ τούτῳ Καῖσαρ παροξυνθεὶς, τὴν μὲν ἀρχὴν ἀφείλετο τῶν περὶ τὸν Μάρκῳ, ἐν δὲ τῇ κατηγορεῖν αὐτῶν, ἅμα καὶ τὸν δῆμον ἐφυβρίζων, πολλάκις Βρούτους τε καὶ Κυμαιοὺς ἀπεκάλεε τοὺς ἄνδρας.

LXII. Οὕτω δὴ τρέπονται πρὸς Μάρκον Βρούτον οἱ πολλοί, γένος μὲν ἐκείθεν εἶναι δοκοῦντα πρὸς πατέρων, καὶ πρὸς μητρός δ' ἀπὸ Σερβιλίων, οἰκίδας ἑτέρας ἐπαγαγούς, γαμβρόν δὲ καὶ ἀδελφιδοῦν Κάτωνος. Τούτον μὲν ἐξ ἑαυτοῦ ὀρμήσαι πρὸς κατάλυσιν τῆς μοναρχίας ἤμβλυνον αἱ παρὰ Καίσαρος τιμαὶ καὶ χάριτες. Οὐ γάρ μόνον ἐσώθη περὶ Φάρσαλον ἀπὸ τῆς Πομπηίου φυγῆς, οὐδὲ πολλοὺς τῶν ἐπιτηδείων ἔφωσεν ἐξαιτησάμενος, ἀλλὰ καὶ πίστιν εἶχε μεγάλην παρ' αὐτοῦ. Καὶ στρατηγίαν μὲν ἐν τοῖς τότε τὴν ἐπιφανεστάτην ἔλαβεν, ὑπατεύειν δ' ἔμελλεν εἰς τέταρτον ἔτος, ἐρίσαντος Κασσίου προτιμηθεὶς. Λέγεται γάρ ὁ Καῖσαρ εἰπεῖν, ὥς δεικνύειν τε λέγει μὲν Κάσσιος, αὐτὸς μὲντοι Βρούτον οὐκ ἂν παρῆλθαι. Καὶ ποτὶ καὶ διαβαλλόντων τινῶν τὸν ἄνδρα, πρᾶκτομένης ἤδη τῆς συννομοσύνης, οὐ προσέειπεν, ἀλλὰ τοῦ σώματος τῇ χειρὶ θιγὼν, ἔρη πρὸς

τούς διαβάλλοντας „Αναμνεί τοῦτο τὸ δέριμα Βροῦ-
τον“ ὡς ἄξιον μὲν ὄντα τῆς ἀρχῆς δι' ἀρετὴν, δια-
δὲ τὴν ἀρχὴν οὐκ ἂν ἀχάριστον καὶ ποτηρὸν γενό-
μενον. Οἱ δὲ τῆς μεταβολῆς ἐφίμεινοι, καὶ πρὸς
μόνον ἐκείνον, ἢ πρῶτον, ἀποβλέποντες, αὐτῷ μὲν
οὐκ ἐτόλμων διαλέγεσθαι· νύκτωρ δὲ κατεπίπλα-
σαν γραμμάτων τὸ βῆμα, καὶ τὸν δόφρον, ἐφ' οὗ
στρατηγῶν ἐχρηματίζεν· ὧν ἦν τὰ παλλὰ τοιαῦτα·
„Καθεύδεις, Βρούτε“ καὶ· „Οὐκ εἴ Βρούτος.“ Τῷ
ὧν ὁ Κάσσιος αἰσθόμενος διακινούμενον ἡσυχῇ τὸ
φιλότιμον αὐτοῦ, μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἐνέπειτο,
καὶ παρώξυνεν, αὐτὸς ἰδίᾳ τι καὶ μίσους ἔχων πρὸς
τὸν Καίσαρα δι' αἰτίας, ἃς ἐν τοῖς περὶ Βρούτου
γεγραμμέναις δεδηλώκαμεν. Εἶχε μέντοι καὶ δι' ὑπο-
ψίας ὁ Καῖσαρ αὐτόν, ὥστε καὶ πρὸς τοὺς φίλους
εἰπὶν ποτὶ· „Τί φαίνεται βουλόμενος ὑμῖν Κάσσιος;
ἐμοὶ μὲν γὰρ οὐ λίαν ἀρέσκει, λίαν ὠχρὸς ὧν.“ Πά-
λιν δὲ λέγεται, περὶ Ἀντωνίου καὶ Δολαβέλλα δια-
βολῆς πρὸς αὐτόν, ὡς νωτερίζοιεν, ἐλθούσης· „Οὐ
πάνυ (φαίνει) τούτους δέδοικα τοὺς παχῆς καὶ κο-
μήτας, μᾶλλον δὲ τοὺς ὠχροὺς καὶ λεπτοὺς ἐκείνους“·
Κάσσιον λέγων καὶ Βρούτον.

LXIII. Ἄλλ' ἔοικεν οὐχ οὕτως ἀπροσδόκητον, ὥς
ἀφύλακτον, εἶναι τὸ πεπωμένον· ἐπεὶ καὶ σημεῖα
θαυμαστά καὶ φάσματα φανῆναι λέγουσι. Σίλα
μὲν οὖν οὐράνια, καὶ κτήπευς νύκτωρ παλλαχοῦ
διαφερομένους, καὶ καταλόντας εἰς ἀγορὰν ἐφήμους
ὄρνιθας, οὐκ ἄξιον ἴσως ἐπὶ πάθει τηλικούτῳ μνη-

μονῶσαι. Στραβὼν δ' ὁ φιλόσοφος ἱστορεῖ, πολ-
 λούς μιν ἀνθρώπους διακύρους ἐπιφαρμαμένους φα-
 ῖναι, στρατιώτου δ' ἀνδρὸς οἰκίτην ἐκ τῆς χερός
 ἐβαλεῖν πολλὴν φλόγα, καὶ δοκεῖν καίεσθαι τοῖς
 δρόσιν· ὥς δ' ἐπαύσατο, μηδὲν ἔχειν κακὸν τὸν ἀν-
 θρώπον. Αὐτῷ δὲ Καίσαρι θύοντι τὴν καρδίαν
 ἀφανῆ γενέσθαι τοῦ ἱερείου, καὶ δεινὸν νομισθῆναι τὸ
 τέρας· οὐ γὰρ ἀνφύσει γε συστῆναι ζῶον ἀκαρδίον.
 Ἔστι δὲ καὶ ταῦτα πολλῶν ἀκοῦσαι διεξιόντων, οἷς
 τις αὐτῷ μάντις ἡμέρας Μαρτίου μηνός, ἦν Εἰδούς
 Ῥωμαῖοι καλοῦσι, προύποι μέγαν φυλάττεσθαι κίν-
 δυνον· ἐλπίσεως δὲ τῆς ἡμέρας, προῖόν ὁ Καίσαρ
 εἰς τὴν σύγκλητον, ἀσπασάμενος προσπαίξαι τῷ μάν-
 τει, φάμενος· „Αἱ μὲν δὲ Μάντιαι Εἰδοὶ πάρεσιν“
 ὁ δ' ἄσυχῃ πρὸς αὐτὸν εἶποι· „Ναὶ πάρεσιν, ἀλλ'
 οὐ παρεληλύθασιν.“ Πρὸ μιᾶς δ' ἡμέρας, Μάρκον
 Λεπίδου δεπνίζοντάς αὐτὸν, ἔνχε μὲν ἐπιστολαῖς
 ὑπογράφων, ὥσπερ εἰώθει, κατακείμενος· ἐμπι-
 σόστις δὲ λόγου, ποῖος ἄρα τῶν θανάτων ἄριστος,
 ἅπαντας φθόσας ἐβόησαν· „Ὁ ἀπροσδόκητος.“ Με-
 τὰ ταῦτα κοιμώμενος, ὥσπερ εἰώθει, παρὰ τῇ γυ-
 ναικί, πασθὼν ἅμα τῶν θυρῶν τοῦ θαυματίου καὶ τῶν
 θυρίδων ἀναπατηγνυμένων, διαταραχθεὶς ἅμα τῇ
 χτύπῃ, καὶ τῇ φασί, καταλαμπρούσης τῆς σελήνης,
 ᾗσθετο τὴν Καίλουρρίαν βαθείως μὲν καθεύδουσαν,
 ὡσπερ εἰς φωνάς καὶ σιταγμοὺς ἀνθρώπων ἐκ τῶν
 ὑπῶν ἀνακείμενους· ἐδόκει δ' ἄρα κλαίειν ἐκεί-
 νον ἐπὶ ταῖς ἀγκάλαις ἔχουσα κατεσφαγμένον. Οἱ

δ' οὐ φασὶ τῇ φυσικῇ ταύτην γενέσθαι τὴν θύμην· ἀλλ' ἦν γὰρ τι τῇ Καίσαρος οἰκίᾳ προσκείμενον, οἷον ἐπὶ πόσῳ καὶ σεμνότητι, τῆς βουλῆς ψηφισαμένης, ἀκρωτήριον, ὡς Ἀλβίος ἱστορεῖ· τοῦτ' ὄναρ ἡ Καλποურνία θεμισαμένη καταρῶν γινόμενον, ἔδοξε ποτὶ μᾶσθαι καὶ δακρύειν. Ἡμέρας δ' οὖν γενομένης, ἔδειτο τοῦ Καίσαρος, εἰ μὲν οἶόν τε, μὴ προσελθεῖν, ἀλλ' ἀναβαλεῖσθαι τὴν σύγκλητον· εἰ δὲ τῶν ἐκείνης ὀνείρων ἐλάχιστα φροντίζει, σκέπασθαι διὰ μαντικῆς ἄλλης καὶ ἰερῶν περὶ τοῦ μέλλοντος. Εἶχε δὲ τας, ὅς τις, καὶ κείνοι ὑποψία καὶ φόβος. Οὐδένα γὰρ γυναικισμὸν ἐν δεισιδαιμονίᾳ πρότερον κατεγνώκει τῆς Καλποურνίας, τότε δ' ἑώρα περιπαθεῖσσαν. Ὡς δὲ καὶ πολλὰ καταθύσαντες οἱ μάντις ἔρασαν αὐτῷ θυσιερεῖν, ἔγνω, πέμψας Ἀντώνιον, ἀφείναι τὴν σύγκλητον.

LXIV. Ἐν δὲ τούτῳ Δέκιμος Βροῦτος, ἐπικλησιν Ἀλβῖνος, πιστευόμενος μὲν ὑπὸ Καίσαρος, ὥστε καὶ δευτέρως ὑπ' αὐτοῦ κληρονομος γεγράφθαι, τοῖς δὲ περὶ Βροῦτον τὸν ἕτερον καὶ Κάσσιον μετέχων τῆς συνωμοσίας, φοβηθεῖς, μὴ, τὴν ἡμέραν ἐκείνην διακρουσαμένου τοῦ Καίσαρος, ἐκπυστος ἢ πρᾶξις γένηται, τοὺς τε μάντις ἐχλεύαζε, καὶ καθήπετο τοῦ Καίσαρος, ὡς αἰτίας καὶ διαβολὰς ἐαυτῷ κτωμένου πρὸς τὴν σύγκλητον, ἐνταυρᾶσθαι δοκοῦσαν· ἥκειν μὲν γὰρ αὐτὴν, κτελεύσαντος ἐκείνου, καὶ προθύμους εἶναι ψηφίζεσθαι πάντας, ὅπως τῶν ἐκτὸς Ἰταλίας ἐπαρχιῶν βασιλεὺς ἀναγορεύετο, καὶ φοροίη διὰ δὲ

μα τὴν ἄλλην ἐπιὼν γῆν καὶ θάλασσαν· αἱ δὲ φρά-
 ζοι τις αὐτοῖς καθιζομένοις, τὴν μὲν ἀπαλλάττεσθαι,
 παρῶναι δ' αὐθιγ, ὅταν ἐνέκχη βελίσιον ὀνίτροις
 Καλπουρτία, τινὰς ἔσσεσθαι λόγους παρὰ τῶν φθο-
 ρούτων, ἢ εἶνα τῶν φίλων ἀνέξεσθαι-διδασκόντων,
 ὡς οὐχὶ δουλεία ταῦτα καὶ τυραννίς ἐστιν, ἀλλ' εὖ
 δοκῇ πάντως, ἔφη, τὴν ἡμέραν ἀφοσιώσασθαι, βέλ-
 τιον αὐτὸν προελθόντα καὶ προσαγορεύσαντα τὴν
 βουλὴν ὑπερθέσθαι. Ταῦθ' ἅμα λέγων ὁ Βροῦτιος,
 ἦ/ε τῆς χειρὸς λαβόμενος τὸν Καίσαρα, καὶ μικρὸν
 μὲν αὐτῷ προελθόντι τῶν θυρῶν οἰκίτης ἀλλότριος
 ἐντυχεῖν προθυμούμενος, ὡς ἦτιώτο τοῦ περι-ἐκεί-
 νον ὠθισμοῦ καὶ πλήθους, βιασάμενος εἰς τὴν οἰ-
 κίαν, παρῶνκεν ἑαυτὸν τῇ Καλπουρτία, φυλάττειν
 κελεύσας, ἕχρως ἂν ἐπανέλθῃ Καῖσαρ, ὡς ἔχων μα-
 γάλα πράγματα κατεπιπεῖν πρὸς αὐτόν.

LXV. Ἀρτεμίδωρος δὲ, Κνέδιος τὸ γένος, Ἑλληνι-
 κῶν λόγων σοφιστής, καὶ διὰ τοῦτο γεγονὼς ἐνίοις
 συνήθης τῶν περὶ Βροῦτιον, ὥστε καὶ γινῶναι τὰ πλεῖ-
 στα τῶν πραττομένων, ἦκε μὲν ἐν βιβλιδίῳ κομίζων,
 ἅπερ ἔμελλε μνηθεῖν· ὁρῶν δὲ τὸν Καίσαρα τῶν βι-
 βλίων ἕκαστον δεχόμενον, καὶ παραλιδόντα τοῖς περὶ
 αὐτὸν ὑπηρέταις, ἐγγυὲς σφόδρα προελθὼν „Τοῦτο
 (ἔφη), Καῖσαρ, ἀνάγνωθι μόνος καὶ ταχέως· γέγρα-
 πται γάρ ὑπὲρ πραγμάτων μεγάλων, καὶ σοὶ διαφε-
 ρόντων.“ Διεξάμενος οὖν ὁ Καῖσαρ, ἀναγνῶναι μὲν
 ὑπὸ πλήθους τῶν ἐκτυχανόντων ἐκωλύθη, καίπερ
 ὁρμήσας πολλάκις· ἐν δὲ τῇ χειρὶ κατέχων καὶ φυ-

λάττων μόνον ἐκείνο, παρήλθεν εἰς τὴν σύγκλητον. Ἔνιοι δὲ φασιν, ἄλλον ἐπιδοῦναι τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸν δ' Ἀρτεμίδωρον οὐδ' ὅλως προσελθεῖν, ἀλλ' ἐκθλιβῆναι παρὰ πᾶσαν τὴν ὁδόν.

LXVI. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη που φέρεται καὶ τὸ αὐτόματον· ὃ δὲ δεξιόμοτος τὸν φθόνον ἐκείνον καὶ τὸν ἀγῶνα χῶρος, εἰς ὃν ἡ σύγκλητος ἠθροίσθη τότε, Πομπηίου μὲν εἰκόνα κειμένην ἔχων, Πομπηίου δ' ἀνάθημα γεγωνὸς τῶν προσκεκοσμημένων τοῖ θεάτρῳ, παντάπασιν ἀπέφηνε δαίμονός τις ὑψηλοῦ μένου καὶ καλοῦντος ἐκεῖ τὴν πρᾶξιν ἔργον γεγενῆσθαι. Καὶ γὰρ οὖν καὶ λέγεται Κάσσιος, εἰς τὸν ἀνδριώτα τοῦ Πομπηίου πρὸ τῆς ἐγχειρήσεως ἀποβλέπων, ἐπικαλιῖσθαι σιωπῇ, καίπερ οὐκ ἀλλότριος ὢν τῶν Ἐπικεύρου λόγων· ἀλλ' ὁ καιρὸς, ὡς ἔοικεν, ἤδη τοῦ δεινοῦ παριστῶτος, ἐνθουσιασμόν ἐνιπόλει καὶ πάθος ἀντὶ τῶν προτέρων λογισμῶν. Ἀντώνιον μὲν οὖν, πιστὸν ὄντα Καίσαρι καὶ ῥωμαλεόν, ἔξω παρακατεῖχε Βρούτιος Ἀλβίνος, ἑμβαλὼν ἐπὶ τεύχεσσι δμιλίαι μῆκος ἔχουσαν. Εἰσιόντος δὲ Καίσαρος, ἡ βουλὴ μὲν ὑπεξάνισιθ' ἑθροπεύουσα· τῶν δὲ περὶ Βρούτιον οἱ μὲν ἐξόπισθεν τὸν δῖφρον αὐτοῦ περιέστησαν, οἱ δ' ἀπήντησαν, ὡς δὴ Τύλλιῳ Κίμβρῳ, περὶ ἀδελφοῦ φονεῖας ἐντυγχάνοντι, συνδεησόμενοι, καὶ συνεδέοντο μέχρι τοῦ δῖφρου παρακολουθοῦντες. Ὡς δὲ καθίσας διεκροῦετο τὰς θεήσεις, καὶ προσκειμένων βιαιότερον, ἡγανάκτει πρὸς ἑαυτὸν, ὃ μὲν Τύλλιος τὴν τῆβινον αὐτοῦ ταῖς

χροὺν ἀντιόχοις συλλαβάν, ἀπὸ τοῦ τραχήλου κα-
 τήγυν· ὅππῃ ἦν σύνθημα τῆς ἐπιχειρήσεως. Πρώ-
 τος δὲ Κάσσιος ἔλαβε παῖδι παρὰ τὸν αὐχένα, πλη-
 γὴν οὐ θανατηφόρον, οὐδὲ βαθεῖαν, ἀλλ', ὥς εἶ-
 πε, ἐν ἀρχῇ τολμήματος μεγάλου ταραχθεὶς· ὥστε
 καὶ τὸν Κάσσιον μεταστραφέντα τοῦ ἐγχειριδίου λα-
 βύσθαι καὶ κατασχεῖν. Ἄμα δὲ πῶς ἐξοφώνησαν, ὁ
 μὲν πληγείς, Ῥωμαῖσι· „Μισαρώτατο Κάσσιον, τί
 παιῖς;“ ὁ δὲ πλήξας, Ἑλληνιστὶ πρὸς τὸν ἀδελφόν·
 „Ἰδιώτῃ, βοήθει.“ Τωαύτης δὲ ταραχῆς γενομέ-
 νῃ, τοὺς μὲν οὐδὲν συνειδότας ἔπληξας εἶχε, καὶ
 φρίκη πρὸς τὰ δρώμενα, μήτε φεύγειν, μήτ' ἀμύ-
 νειν, ἀλλὰ μηδὲ φωνὴν ἐκβάλλειν τολμῶντας. Τῶν
 δὲ παριστασμένων ἐπὶ τὸν φόνον ἐκείστου γυμνὸν
 ἑτοδείξαντος τὸ ξίφος, ἐν κύκλῳ περιεχόμενος, καὶ
 πρὸς ὃ τι τράπῃε τὴν ὄψιν, πληγαῖς ἀπαντῶν, καὶ
 σιδηρῷ φερομένῳ καὶ κατὰ προσώπου καὶ κατ' ὀφθαλ-
 μὴν διελαννόμενος, ὥσπῃ θηρίον ἐνελίξτο ταῖς πάν-
 των χειρῶν. Ἀπαντας γάρ, ἔδει καταρξασθαι καὶ
 γεῦσασθαι τοῦ φόνου. Διὸ καὶ Βρούτος αὐτῷ πλη-
 γὴν ἐνέβαλε μίαν εἰς τὸν βουβῶνα. Λέγεται δ'
 ἐπὶ τούτων, ὥς ἄρα πρὸς τοὺς ἄλλους ἀπαραχόμενος,
 καὶ διαφέρων δεῦρο καὶ εἰς τὸ σῶμα, καὶ κεκραγώς,
 ὅτι Βρούτον εἶδεν ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ἐφειλκῆ-
 σατο κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον, καὶ παρήκειν ἐαυ-
 τόν, εἴτ' ἀπὸ τύχης, εἴτε ὑπὸ τῶν κτεινάντων ἀπω-
 σθεὶς, πρὸς τὴν βίαν, ἐφ' ἧς ὁ Πομπηίου βέβη-
 κεν ἀνδρείως. Καὶ πολὺ καθήμαξεν αὐτῆς, ὁ φόνος,

ὡς δοκεῖν αὐτὸν ἐφιστάναι τῇ τιμωρίᾳ τοῦ πολέμιον Πομπηίου ὑπὸ πόδας κεκλιμένου, καὶ περισπαίροντος ὑπὸ πλήθους τραυμάτων. Εἴκοσι γὰρ καὶ τρία λαβεῖν λέγεται· καὶ πολλοὶ κατεγνώθησαν ὑπ' ἀλλήλων, εἰς ἐν ἀπεραιδόμενοι σῶμα πληγὰς τοσαύτης.

LXVII. Καταργασμίνου δὲ τοῦ ἀνδρός, ἣ μὲν γερονσία, καίπερ εἰς μέσον Βρούτου ἐλθόντος, ὥς τε περὶ τῶν πεπραγμένων ἐροῦντος, οὐκ ἀνασχόμενη διὰ τῶν θυρῶν ἐξέπιπτε, καὶ φεύγουσα κατέπλησε παραχῆς καὶ δέους ὑπὸρου τὸν δῆμον, ὥστε τοὺς μὲν τὰς οἰκίας κλείειν, τοὺς δ' ἀπολείπειν τραπέζας καὶ χρηματιστήρια, δρόμῳ δὲ χωρεῖν, τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν τόπον, ὁφομένους τὸ πάθος, τοὺς δ' ἐκείθεν, ἐωφροσύνης. Ἀντώνιος δὲ καὶ Λέπιδος, οἱ μάλιστα φίλοι Καίσαρος, ὑπεκδύντες, εἰς οἰκίας ἐτέρας κατέφυγον. Οἱ δὲ περὶ Βρούτον, ὥσπερ ἦσαν ἐν θερμοῖς τῷ φόβῳ, γυμνά τὰ ἔμφη δεικνύντες, ἅμα πάντες ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου συστραφέντες ἐχώρουν εἰς τὸ Καπιτώλιον, οὗ φεύγουσιν εἰσικότες, ἀλλὰ μάλα φαιδροὶ καὶ θαρσάλλοι, παρακαλοῦντες ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν τὸ πλῆθος, καὶ προσδεχόμενοι τοὺς ἀρίστους τῶν ἐνιυχχανόντων. Ἐνιοὶ δὲ καὶ συνανέβαινον αὐτοῖς, καὶ κατεμήγνυσαν ἑαυτοὺς, ὡς μετσχηκότες τοῦ ἔργου, καὶ προσεποιοῦντο τὴν δόξαν· ὡς ἦν καὶ Γάιος Ὀκταβῆος καὶ Λέντος Σπινθήρη. Οὗτοι μὲν οὖν τῆς ἀλαζονείας δίκην ἔδωκαν ὑστέρῳ, ὑπ' Ἀντωνίου καὶ τοῦ νέου Καίσαρος ἀναιρεθῆντες, καὶ μηδὲ τῆς δόξης, δι' ἣν ἀπέβησκον, ἀπολαύσαντες,

ἀπιστία τῶν ἄλλων. Οὐδὲ γὰρ οἱ κολάζοντες αὐ-
τοὺς τῆς πράξεως, ἀλλὰ τῆς βουλήσεως τὴν δι-
κην ἔλαβον. Μεθ' ἡμέραν δὲ τῶν περὶ Βρούτιον
κατελθόντων καὶ ποιησαμένων λόγους, ὃ μὲν δήμος,
οὔτε δυσχεραίνων, οὔτε ὡς ἐπαίνων τὰ πεπραγμέ-
να, τοῖς λεγομένοις προσεῖχεν, ἀλλ' ὑπεδῆλου τῇ
πολλῇ σιωπῇ. Καίσαρα μὲν οἰκιστῶν, αἰδούμενος
δὲ Βρούτιον. Ἡ δὲ σύγκλητος ἀρρηστίαις τινὰς καὶ
συμβάσεις πρᾶττουσα πᾶσι, Καίσαρα μὲν ὡς θεοῦ
τιμῶν ἐψηφίσαιτο, καὶ κινεῖν μηδὲ τὰ σμικρότατα
ὧν ἐκείνος ἄρχων ἐβούλευσε· τοῖς δὲ περὶ Βρούτιον
ἐπαρχίας τε δίδουσι, καὶ τιμὰς ἐπέδωκε προπο-
σας· ὥστε πάντας οἶσθαι, τὰ πράγματα κατὰ στα-
σιν ἔχειν, καὶ σύγκρισιν ἀπειληθέναι τὴν ἀρίστην.

LXVIII. Ἐπει δὲ, τῶν διαθηκῶν τῶν Καίσαρος
ἀνοιχθεισῶν, εὐρέθη δεδομένη Ῥωμαίων ἐκάστη δό-
σις ἀξιολόγος, καὶ τὸ σῶμα κομιζόμενον δι' ἀγο-
ρᾶς ἐθεάσαντο ταῖς πληγαῖς διαλεωβημένον, οὐκ
ἔτι κόσμον εἶχεν, οὐδὲ τάξιν αὐτῶν τὸ πλῆθος, ἀλλὰ
τῷ μὲν νεκρῷ περιεσπεύσαντες ἐξ ἀγορᾶς βιάθησαν καὶ
κιγκλίδας καὶ τραπεζὰς, ὑψήσαν αὐτοῦ καὶ κατέ-
καυσαν· ὀφθαλμοὶ δὲ θαλάσσης διαπύρροντες ἔθισαν ἐπὶ
ταῖς οἰκίαις τῶν ἀνηρηκότων καταπλέζοντες, ἄλλοι δ'
ἰσότητων πανταχόθεν τῆς πόλεως, συλλαβεῖν καὶ δια-
πύρρυσθαι τοὺς αἰδρας ζητοῦντες. Οἷς ἐκείνων μὲν
σῶθαι ἀπότητησεν, ἀλλ' εὐπεφραγμένοι πάντες ἦσαν.
Κίονας δὲ τις τῶν Καίσαρος ἐταίρων ἔνυχε μὲν, ὡς
φασι, τῆς παρορμήμενης νύκτός θύειν ὠραναίως ἀπο-

ποκ. ἔδωκε γὰρ ὑπὸ Καίσαρος ἐπὶ δαίπνον κα-
 λῆσθαι· παραιτούμενος δ', ἀγεσθαι τῆς χειρὸς ὑπ'
 αὐτοῦ, μὴ βουλόμενος, ἀλλ' ἀντιτείνων. Ὡς δ'
 ἤκουσεν, ἐν ἀγορᾷ τὸ σῶμα καίεσθαι τοῦ Καίσαρος,
 ἀναστὰς ἐβάδιζεν ἐπὶ τιμῇ, καίπερ ὑφορώμενος τὴν
 ὄψιν ἅμα καὶ πυρέττων. Καὶ τις, ὁφθέντος αὐτοῦ,
 τῶν πολλῶν ἔρρασεν ἑτέρῳ τοῦνομα πυνθανομένῳ,
 καὶ κεῖνος ἄλλῳ, καὶ διὰ πάντων εὐθὺς ἦν, ὡς οὐ-
 σὸς ἐστὶν ὁ ἀγὴρ τῶν ἀνηρηκότων Καίσαρα· καὶ γὰρ
 ἦν τις ὁμώνυμος ἐκείνῳ Κίννας ἐν τοῖς συνωμοσα-
 μένοις, ὃν τοῦτον εἶναι προλαβόντες, ὥρμησαν εὐ-
 θὺς καὶ δεισπασαν ἐν μέσῳ τὴν ἀνθρωπον. Τοῦτο
 μάλιστα δέισαντες οἱ περὶ Βρούτον καὶ Κάσσιον, οὐ
 πολλῶν ἡμερῶν διαγενομένων, ἀπεχώρησαν ἐκ τῆς
 πόλεως. Ἀ δὲ καὶ πράξαντες καὶ παθόντες ἐτελεύ-
 τησαν, ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γέγραπται.

LXIX. Θνήσκει δὲ Καῖσαρ, τὰ μὲν πάντα γε-
 γονῶς ἔτη πεντήκοντα καὶ ἑξ, Πομπηίῳ δ' ἐπιβιώ-
 σας οὐ πολὺ πλεον ἐτῶν τεσσαράων· ἦν δὲ τῷ βίῳ
 παντὶ ἀρχὴν καὶ δυναστείαν διὰ κινδύνων τοσούτων
 διώκων μόλις κατειργάσατο, ταύτης οὐδὲν ὅτι μὴ
 τοῦνομα μόνον καὶ τὴν ἐπίφθορον καρπωσάμενος
 δόξαν παρὰ τῶν πολιτῶν. Ὁ μέντοι μέγας αὐτοῦ
 δαίμων, ὃ παρὰ τὸν βίον ἐχρήσατο, καὶ τελευτή-
 σαντος ἐπηκολούθησε τιμωρὸς τοῦ φόνου, διὰ τε
 γῆς πάσης καὶ θαλάσσης ἐλαύνων καὶ ἀνιχνεύων ἄχρι
 τοῦ μηδένα λιπεῖν τῶν ἀπεκτιονόντων, ἀλλὰ καὶ τοὺς
 καθ' ὅτιον, ἢ χειρὶ τοῦ ἔργου θιγόντας, ἢ γνώ-

μης μετασχόντας, ἐπεξελθεῖν. Θαυμασιώτατον δὲ τῶν
 μὲν ἀνθρώπων τὸ περὶ Κάσσιον· ἡγεθῆς γάρ
 ἐν Φιλίπποις, ἐκείνῳ τῷ ξιφιδίῳ διέφθαιρεν ἑαυτὸν,
 ὃ κατὰ Καίσαρος ἐχρήσατο· τῶν δὲ θείων ὅτε μέ-
 γας κομήτης (εἰσὶν γὰρ ἐπὶ νύκτας ἑπτὰ μετὰ τὴν
 Καίσαρος σφαγὴν διαφρεπής, εἴτ' ἠφανίσθη) καὶ
 τὸ περὶ τὸν ἥλιον ἀμαύρωμα τῆς αὐγῆς. Ὅλον γάρ
 ἐκείνον τὸν ἐν ἑαυτὸν ὥχρὸς μὲν ὁ κύκλος καὶ μαρ-
 μαρυγὰς οὐκ ἔχων ἀνέτελλεν, ἄδραντες δὲ καὶ λεπτόν
 ἀπ' αὐτοῦ καίγει τὸ θερμόν· ὥστε τὸν μὲν αἶρα
 δυσφύρον καὶ βαρὺν ἀσθενεῖν τῆς διακρινούσης αὐ-
 τὸν αἰέας ἐκφέρεσθαι, τοὺς δὲ καρπούς ἡμιπέπτους
 καὶ ἀτελεῖς ἀπανθῆσαι καὶ παρακμάσαι διὰ τὴν ψυ-
 χρότητα τοῦ περιέχοντος. Μάλιστα δὲ τὸ Βρούτου
 γεγόμενον φάσμα τὴν Καίσαρος ἐδήλωσε σφαγὴν οὐ
 γενομένην θεοῖς ἀρεστήν· ἦν δὲ τοιόνδε. Μέλλων
 τὸν στρατὸν ἐξ Ἀβύδου διαβιβαῖεν εἰς τὴν ἑτέραν
 ἡπείρου, ἀνιπαύειο νυκτὸς, ὥσπερ εἰώθει, κατὰ
 σκηνὴν, οὐ καθεύδων, ἀλλὰ φρονιζὼν περὶ τοῦ
 μέλλοντος. Δίχεται γὰρ οὗτος ἀνὴρ ἥμισυ δὴ τῶν
 στρατηγῶν ὑπνώδης γενέσθαι, καὶ πλεῖστον ἑαυτοῦ
 χρόνον ἐξηγοροῖε χρῆσθαι πεφυκώς. Ψόφου δὲ τι-
 νος αἰσθῆσθαι περὶ τὴν θύραν ἔδοξε, καὶ πρὸς τὸ
 τοῦ λύχνου φῶς ἤδη καταφερομένου ἀνεψάμινος, ὅψιν
 εἶδε φοβεράν ἀνδρὸς ἐκρύβου τὸ μέγεθος, καὶ χα-
 λεπτοῦ τὸ εἶδος. Ἐκπλαγεὶς δὲ τὸ πρῶτον, ὥς ἑώρα
 μήτε πρᾶττονιὰ τι, μήτε φθειγγόμενον, ἀλλ' ἐστῶτα
 εὐγῇ παρὰ τὴν κλίνην, ἠρώτα, ὅστις ἐστίν. Ἀπο-

κρίνεται δ' αὐτῷ τὸ φάσμα· „Ὁ σὸς, ὦ Βροῦτε, δαίμων κακός· ὕψη δέ με περὶ Φιλίππους.“ Τότε μὲν οὖν ὁ Βροῦτος εὐθαρσῶς· „Ὅψομαι,“ εἶπε· καὶ τὸ δαιμόνιον εὐθύς ἐκποδὼν ἀπῆε. Τῷ δ' ἰννουμένῳ χρόνῳ περὶ τοὺς Φιλίππους ἀντιταχθεὶς Ἀντωνίῳ καὶ Καίσαρι, τῇ μὲν πρώτῃ μάχῃ κρατήσας τὸ κατ' ἑαυτὸν ἐτρέψατο καὶ διεξήλασε, πορθῶν τὸ Καίσαρος στρατόπεδον· τὴν δὲ δευτέραν αὐτοῦ μάχισθαι μέλλοντι φοιτᾷ τὸ αὐτὸ φάσμα τῆς νυκτὸς αὐθις, οὐχ ὥστε τι προσειπεῖν· ἀλλὰ συνεῖς ὁ Βροῦτος τὸ πεπρωμένον, ἔρριψε φέρον ἑαυτὸν εἰς τὸν κίνδυνον. Οὐ μὴν ἔπιασεν ἀγωνιζόμενος, ἀλλὰ, τῆς τροπῆς γενομένης, ἀναφυγὼν πρὸς τι κρημνῶδες, καὶ τῷ ξίφει γυμνῷ προσβαλὼν τὸ στέφνον, ἅμα καὶ φίλου τινός, ὥς φασιν, συνεπιρρώσαντος τὴν πληγὴν, ἀπέθανεν.

Φ Ω Κ Ι Ω Ν.

Δημάδης ὁ ῥήτωρ, ἰσχύων μὲν ἐν ταῖς Ἀθήναις διὰ τὸ πρὸς χάριν πολιτεύεσθαι Μακεδόνων καὶ Ἀντιπάτρου, πολλὰ δὲ γράρειν καὶ λέγειν ἀναγκαζόμενος παρὰ τὸ ἄξιωμα τῆς πόλεως καὶ τὸ ἥθος, ἔλεγε συγγνώμης ἄξιος εἶναι, πολιτευόμενος τὰ ναυάγια τῆς πόλεως. Τοῦτο δ' εἰ καὶ τῷ ῥήτορι θρασύτερον εἴρηται, δόξειεν ἂν ἄληθές εἶναι, μετνεχθὲν ἐπὶ τὴν Φωκίωνος πολιτείαν. Δημάδης μὲν γάρ, αὐτὸς ἦν ναυάγιον τῆς πόλεως, οὕτως ἀσιγῶς βιώσας καὶ πολιτευόμενος, ὥστ' Ἀντίπατρον εἰπεῖν ἐπ' αὐτοῦ γέροντος ἤδη γεγονότος, ὅτι, καθάπερ ἱερείου διαπεπραγμένου, γλῶσσα καὶ κοιλία μόνον ἀπόλλεσται· τὴν δὲ Φωκίωνος ἀρετὴν, ὥσπερ ἀνταγωνιστῇ, βαρεῖ καὶ βιαρῶ καιρῷ συλλαχοῦσαν, αἱ τύχαι τῆς Ἑλλάδος ἀμαυρὰν καὶ ἀλαμπῇ πρὸς δόξαν ἐποίησαν. Οὐ γὰρ Σοφοκλεῖ γε προσεκτίον ἰάσθην ἢ ποιοῦντι τὴν ἀρετὴν, ἐν οἷς φησὶν·

Ἄλλ' οὐ γὰρ, ἃ νῆξ, οὐδ' ὅς τις βλαστῇ, μένει

Νεὺς τοῖς κακῶς πράξαιεν, ἀλλ' ἰξίσταται.

τοσοῦτον δὲ τῇ τύχῃ δοτέον, ἀντιπαισόμενῃ πρὸς τοῦς

ἀγαθούς ἄνδρας, ἰσχύειν, ὅσον ἀντὶ τῆς ἀξίας τιμῆς καὶ χάριτος ἐνίοις ψόγους πονηροὺς καὶ διαβολὰς ἐπιφέρουσιν, τὴν πίστιν ἀσθενεστέραν ποιεῖν τῆς ἀρετῆς.

II. Καίτοι δοκοῦσιν οἱ δῆμοι μᾶλλον εἰς τοὺς ἀγαθούς ἐξυβρίζειν, ὅταν εὐτυχῶσιν, ὑπὸ πραγμάτων μεγάλων καὶ δυνάμεως ἐπαιρόμενοι· συμβαίνει δὲ τοῦναντίον. Αἰεὶ γὰρ αἱ συμφοραὶ πικρὰ μὲν τὰ ἡθῆ καὶ μικρόλυπα καὶ ἀκροσφαλῇ πρὸς ὀργὰς ποιοῦσι, δύσκολον δὲ τὴν ἀκοήν καὶ τραχεῖαν, ὑπὸ παντὸς λόγου καὶ ῥήματος τόνον ἔχοντος ἐνοχλουμένην. Ὁ δ' ἐπιτιμῶν τοῖς ἐξαμαρτανομένοις ἐξονειδίζει τὰ δυστυχήματα δοκεῖ, καὶ καταφρονεῖν ὁ παρῶνσιαιζόμενος. Καὶ καθάπερ τὸ μέλι λυπεῖ τὰ τετρωμένα καὶ ἡλκωμένα μέρη τοῦ σώματος, οὕτως πολλάκις οἱ ἀληθινοὶ καὶ νοῦν ἔχοντες λόγοι δάκνουσι καὶ παροξύνουσι τοὺς κακῶς πράττοντας, ἐὰν μὴ προσηνεῖς ᾧσι καὶ συνείκοντες· ὥσπερ ἀμέλει τὸ ἡδὺ μενοεικὲς ὁ ποιητῆς κέκληκεν, ὡς τῷ ἡδομένῳ τῆς ψυχῆς ὑπεῖκον, καὶ μὴ μαχόμενον, μηδ' ἀντιτυποῦν. Καὶ γὰρ ὄμμα φλεγμαῖνον ἥδιστα τοῖς σκιεροῖς καὶ ἀλαμπέσιν ἐνδιατρίβει χρώμασι, τὰ δ' αὖγην ἔχοντα καὶ φῶς ἀποστρέφεται. Καὶ πόλις ἐν τύχαις ἄβουλήτοις γενομένη ψοφοδεὲς καὶ τρυφερόν ἐστι δι' ἀσθενεῖαν ἀνέχεσθαι παρῶνσιαις, ὅτε μάλιστα δεῖται, τῶν πραγμάτων ἀναφορὰν ἁμαρτήματος οὐκ ἔχόντων. Διὸ πάντῃ σφαλερόν ἢ τοιαύτη πολιτεία. Συναπτόλινσι γὰρ τὸν πρὸς χάριν λέγοντα, καὶ προαπώλλυνσι

τὸν μὴ χαριζόμενον. Ὡςπερ οὖν τὸν ἥλιον οἱ μαθηματικοὶ λέγουσι, μῆτε τὴν αὐτὴν τῷ οὐρανῷ φερόμενον φορεῖν, μῆτε ἄντικρυς ἐναντίαν καὶ ἀντιβατικήν, ἀλλὰ λοξῶ καὶ παρεγκλιμένῳ πορείας σχήματι κινούμενον, ὑγρὰν καὶ εὐκαμπῆ καὶ περιελιτομένην ἑλίκαν ποιεῖν, ἣ σώζεται πάντα καὶ λαμβάνει τὴν ἀρίστην κρᾶσιν· οὕτως ἄρα τῆς πολιτείας ὁ μὲν ὀρθὸς ἄγαν καὶ πρὸς ἅπαντα τοῖς δημοσίοις ἀντιβαίνων τόπος ἀπηνῆς καὶ σκληρὸς. Ὡςπερ αὖ πάλιν ἐπισφαλὲς καὶ κίτταντες τὸ συνεφελκόμενον τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ὃ πολλοὶ καὶ συνεπιρροῖουσιν· ἡ δ' ἀνθυπείκουσα παιδομένοισι καὶ διδούσα τὸ πρὸς χάριν, εἴτ' ἀπαιτοῦσα τὸ συμφέρον ἐπιστασία καὶ κυβερνήσις ἀνθρώπων πολλὰ πρῶως καὶ χρησίμως ὑπουργοῦντων, εἰ μὴ πάντα δεσποτικῶς καὶ βιαίως ἄγουντο, σωτήριος, ἐργώδης δὲ καὶ χαλεπὴ, καὶ τὸ σεμνὸν ἔχουσα τῷ ἐπαινεῖ δύραμικτον· ἐὰν δὲ μυχθῇ, τοῦτό ἐστιν ἡ πάντων μὲν ῥυθμῶν, πασῶν δ' ἁρμογιῶν ἐμμελεστάτη καὶ μουσικωτάτη κρᾶσις, ἣ καὶ τὸν κόσμον ὁ θεὸς λέγεται διοικεῖν, οὐ βιαζόμενος, ἀλλὰ παιδοῖ καὶ λόγῳ παρᾶγων τὴν ἀνάγκην.

III. Ταῦτα δὲ καὶ Κάτωνι τῷ νέῳ συνέβη. Καὶ γὰρ οὗτος οὐ πιθανὸν ἔσχεν, οὐδὲ προσφιλὲς ὄχλῳ, τὸ ἦθος, οὐδ' ἠνθῆσεν ἐν τῇ πολιτείᾳ πρὸς χάριν· ἀλλ' ὁ μὲν Κικέρων φησὶν, αὐτὸν, ὥςπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ, καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλῳ πολιτευόμενον ὑποστάθμη, τῆς ὑπατείας ἐκπτεσεῖν. Ἐμοὶ δὲ ταῦτό δοκεῖ παθεῖν ταῖς μὴ κατ' ἄρᾳ ἐκφανῆσαι

καρποῖς. Ὡς γὰρ ἐκείνους ἡδέως ὀρῶντες καὶ θαυμάζοντες, οὐ χρῶνται· οὕτως ἡ Κάτωτος ἀρχαιοτροπία διὰ χρόνων πολλῶν ἐπιγενομένη βίῳ διεφθορόσι καὶ πονηροῖς ἔθουσι, δόξαν μὲν εἶχε μεγάλην καὶ κλέος, οὐκ ἐνῆρσας δὲ ταῖς χρεαίαις, διὰ βάρους καὶ μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἀσύμμετρον τοῖς καθεστῶσι καιροῖς. Καὶ γὰρ αὐτὸς οὐ κεκλιμένης μὲν ἤδη τῆς πατρίδος, ὥσπερ ὁ Φωκίων, πολὺν δὲ χαμῶνα καὶ σῶλον χούσης, ἄσπον ἰστίων καὶ κάλων ἐπιλαβέσθαι, καὶ παραστήναι τοῖς πλέον δυναμένοις πολιτευσάμενος, οἰάκων δὲ καὶ κυβερνήσεως ἀποσθῆις, ὁμως μέγαν ἀγῶνα τῇ τύχῃ περιέστησεν. Εἰλα μὲν γὰρ καὶ κατέβαλε τὴν πολιτείαν δι' ἄλλους, μόλις δὲ, καὶ βραδέως, καὶ χρόνῳ πολλῷ, καὶ παρὰ μικρὸν ἐλθοῦσαν περιγενέσθαι διὰ Κάτωνος καὶ τὴν Κάτωνος ἀρετὴν· ἣ παραβάλλομεν τὴν Φωκίωνος, οὐ κατὰ κοινὰς ὁμοιότητας, ὥς ἀγαθῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν. Ἔστι γὰρ ἀμέλει καὶ ἀνδρείας διαφορὰ πρὸς ἀνδρείαν, ὥς τῆς Ἀλκιβιάδου πρὸς τὴν Ἐπαμεινώνδου· καὶ φρονήσεως πρὸς φρόνησιν, ὥς τῆς Θεμιστοκλέους πρὸς τὴν Ἀριστείδου· καὶ δικαιοσύνης πρὸς δικαιοσύνην, ὥς τῆς Νομᾶ πρὸς τὴν Ἀγισιλάου. Τούτων δὲ τῶν ἀνδρῶν αἰ ἀρεταί, μέχρι τῶν τελειωτικῶν καὶ ἀτόμων διαφορῶν, εἶνα χαρακτῆρα καὶ μορφήν καὶ χρῶμα κοινὸν ἥθους ἐγκεκραμένον ἐκφέρουσιν, ὥσπερ ἴδω μέτρη μειγμένον πρὸς τὸ εὐστηρόν τοῦ φιλανθρώπου, καὶ πρὸς τὸ ἀσφαλές τοῦ ἀνδρείου, καὶ τῆς ὑπὲρ ἄλλων μὲν κηδεμο-

νίας, ὑπὲρ αὐτῶν δ' ἀφοβίας, καὶ πρὸς μὲν τὸ αἰσχροφὸν εὐλυβείας, πρὸς δὲ τὸ δίκαιον εὐτονίας συνηρμοσμένης ἑμοίας· ὥστε λεπτοῦ πάνυ λόγου δεῖσθαι, καθάπερ ὀργάνου, πρὸς διακρίσιν καὶ ἀντίρρουν τῶν διαφερόντων.

IV. Τὸ μὲν οὖν Κάτωτος ὁμολόγηται γένος ἐν λαμπραῖν ὑπάρχειν, ὡς λεχθήσεται· Φωκίωνα δὲ τεκμαίρομαι μὴ παντάπασιν εἶναι γένους ἀτίμου καὶ κατασιτιστικέτος. Εἰ γὰρ ἦν, ὡς φησὶν Ἰδομενεὺς, δοιδυχοποιοῦ πατρὸς, οὐκ ἂν ἐν τῷ λόγῳ Γλαύκιππος ὁ Ἑπιδίδου, μυρία συνειλοχῶς καὶ εἰρηκῶς κατ' αὐτοῦ κακὰ, τὴν δυσγένειαν παρῆται· οὐδ' ἂν οὕτως ἔλευθιρίου βίου καὶ σώφρονος παιδείας μετέσχεν, ὥστε τῆς Ἠλάτωνος, εἰ μισράκιον ἦν, ὕστερον δὲ τῆς Εἰνοκράτους διατριβῆς ἐν Ἀκαδημίᾳ μετασχεῖν, καὶ τῶν ἀρίστων ἐξ ἀρχῆς ἐπιτηδευμάτων ζηλωτῆς γενέσθαι. Φωκίωνα γὰρ οὔτε γελάσαντά τις, οὔτε κλαύσαντα ῥαδίως Ἀθηναίων εἶδεν, οὐδ' ἐν βαλατείᾳ δημοσιεύοντι λουσάμενον, ὡς ἱστόρηκε Λαῦρις, οὐδ' ἐκτὸς ἔχοντα τὴν χεῖρα τῆς περιβολῆς, ὅτι τύχοι περιβιβλημένος. Ἐπεὶ κατὰ γὰρ τὴν χώραν καὶ τὰς στρατίας ἀνυπόδητος αἰεὶ καὶ γυμνὸς ἐβόδιζεν, εἰ μὴ ψύχος ὑπερβάλλον εἴη καὶ δυσκαρτίη τον, ὥστε καὶ παιζούτας ἤδη τοὺς στρατιωμένους σύμβολον μεγάλου ποιεῖσθαι χειμῶτος ἐνδεδυμένον Φωκίωνα.

V. Τῷ δ' ἤθρει προσηγνίστατος ὦν καὶ φιλανθρωπίτατος, ἀπὸ τοῦ προσώπου δυνεῦμβολος ἐφαίνετο

καὶ σκυθρωπός· ὥστε μὴ ῥηδίως ἂν τινα μόνον ἐν-
 τηχεῖν αὐτῷ τῶν ἀσυνήθων. Διὸ καὶ Χάρητι ποτὶ
 πρὸς τὰς ὀφρῦς αὐτοῦ λέγοντι, τῶν Ἀθηναίων ἐπι-
 γελώντων· „Οὐδὲν· (εἶπεν) αὕτη ὑμᾶς λελύπηκεν ἡ
 ὀφρὺς· ὁ δὲ τούτων γέλως πολλὰ κλαῦσαι τὴν πό-
 λιν πεποίηκεν.“ Ὁμοίως δὲ πῶς τοῦ Φωκίανος καὶ ὁ
 λόγος ἦν ἐπὶ χρηστοῖς εὐτυχήμασι καὶ διασώμασι
 σωτήριος, προστακτικὴν τινα καὶ αὐστηράν καὶ ἀνή-
 δικτον ἔχων βραχυλογία. Ὡς γὰρ ὁ Ζήνων ἔλεγεν,
 ὅτι δεῖ τὸν φιλόσοφον εἰς νοῦν ἀποβάπτοντα προφέ-
 ρεσθαι τὴν λέξιν, οὕτως ὁ Φωκίανος λόγος πλείστον
 ἐν ἱλαχίστη λέξει νοῦν εἶχε. Καὶ πρὸς τοῦτ' ἔοικεν
 ἀπιδόν· ὁ Σφήττιος Πολύευκτος εἰπεῖν, ὅτι ῥήτωρ
 μὲν ἄριστος εἴη Δημοσθένης, εἰπεῖν δὲ δεινότατος ὁ
 Φωκίων. Ὡς γὰρ ἡ τοῦ νομίσματος ἀξία πλείστην
 ἐν ὀγκῷ βραχυτάτῳ δύναμιν ἔχει, οὕτω λόγου-δεινό-
 τῃς ἐδόκει πολλὰ σημαίνειν ἀπ' ὀλίγων. Καὶ μίντοι
 καὶ αὐτὸν ποτε τὸν Φωκίωνα φασί, πληρουμένου
 τοῦ θιάτρου, περιπατεῖν ὑπὸ σκηνῇ, αὐτὸν ὄντα
 πρὸς ἑαυτῇ τὴν διάνοιαν εἰπόντος· δέ τινος αὖν φί-
 λων· „Σκεπτομένη, Φωκίων, ἔοικας.“ „Ναὶ μὰ τὸν Δία
 (φαίνει)· σκέπτομαι, εἰ τι δύναμαι τοῦ λόγου ἀφελεῖν,
 ὅν μὲλλον λέγειν πρὸς Ἀθηναίους.“ Ὁ δὲ Δημοσθέ-
 νης τῶν μὲν ἄλλων κατεφρόνει πολὺ ῥητόρων, ἐπι-
 σταμένου δὲ Φωκίανος, εἰώθει λέγειν ἀτρίμα πρὸς
 τοὺς φίλους· „Ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπίς πάρεστιν.“
 Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως πρὸς τὸ ἡθος ἀνοιστέον· ἐπεὶ
 καὶ ῥῆμα καὶ νεῦμα μόνον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μυρίοις
 ἐνθυμήμασι καὶ περιούδοις ἀντιρρόπον ἔχει πίστιν.

VI. Νέος δ' ὢν Χαβρία προσέμιξεν ἑαυτὸν τῷ στρατηγῷ, καὶ παρείκετο, πολλὰ μὲν εἰς ἔμπειριαν τῶν πολεμικῶν ἀρελοῦμενος· ἔστι δ' ἐν οἷς ἐπαινεθούμενος τὴν ἐκείνου φέσειν, ἀνόμελον οὖσαν καὶ ἄκρατον. Νουθετός γάρ ὢν ὁ Χαβρίας καὶ δυσκίνητος ἄλλως, ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀγῶσιν ἔργα καὶ διαπυροῦντο τῷ θυμῷ, καὶ συνεξίπνιπτε τοῖς θρασυτάτοις παραβολώτερον· ὥσπερ ἄρμελι καὶ κατέστρεψε τὸν βίον ἐν Χίῳ πρῶτος εἰσαλάσας τῇ τριήρει, καὶ βιάζομενος πρὸς τὴν ἀπόβρυσιν. Ἀσφαλὴς οὖν ἅμα καὶ θρασυτέρως ὁ Φωκίων φαινόμενος, τὴν τε μίλλησιν ἀντιθέρμαινε τοῦ Χαβρίου, καὶ πάλιν ἀφῆρει τὴν ἄκαιρον ἐξέδμησιν τῆς δομῆς. Ὅθεν εὐμενῆς ὢν ὁ Χαβρίας καὶ χρηστός ἡγάπα καὶ προῆγεν αὐτὸν ἐπὶ πράξεις καὶ ἡγεμονίας, γνώριμον ποιῶν τοῖς Ἕλλησι, καὶ τὰ πλείστης ἀξία σπουδῆς ἐκείνῳ χρώμενος. Κάκ τῆς περὶ Νάξου ναυμαχίας ὄνομα καὶ δόξαν οὐ μικρὰν Φωκίῳ περιποίησε. Τοῦ γὰρ εὐωνύμου κέρως ἀπέδωκεν αὐτῷ τὴν ἡγεμονίαν, καθ' ὃ καὶ τὴν μάχην ἐξείαν εἶχεν ὁ ἄγων, καὶ κρείων ἐποίησε ταχῆϊον. Πρώτην οὖν ἐκείνην ναυμαχίαν ἡ πόλις αὐτῇ δι' αὐτῆς ἀγωνισαμένη τοῖς Ἕλλησι μετὰ τὴν ἄλυσιν, καὶ κατατυχούσα, τὸν τε Χαβρίαν ὑπεργάπησε, καὶ τοῦ Φωκίωνος, ὡς ἀνδρὸς ἡγεμονικοῦ, λόγον ἔαχεν. Ἐνέκων δὲ μεγάλους μυστηρίους· καὶ παρῆχεν οἰνοχόημα Χαβρίας Ἀθηναίοις καθ' ἑκάστον ἐνιαυτὸν τῇ ἑκτῇ ἐπὶ δέκα τοῦ Βοηδρομιῶνος.

VII. Ἐκ τούτου λέγεται, πέμποντος αὐτὸν ἐπὶ τὰς

νησιωτικῶς συντάξεις τοῦ Χαβρίου, καὶ καὶς εἰκοσι
 διδότος, εἰπεῖν, εἰ μὲν ὥς πελεμήσωκ πέμπτοιτο, μεί-
 ζονος δεῖν δυνάμει, εἰ δ' ὥς πρὸς συμμάχους, ἄρ-
 καὶν ναὺν μίαν καὶ πλεῦσάντα τῇ αὐτοῦ τριήρει, καὶ
 διαλεχθέντα ταῖς πόλεσι, καὶ συγγενόμενον τοῖς ἄρ-
 χουσιν ἐπεικῶς καὶ ἄφελῶς, καταπλεῦσαι μετὰ πολ-
 λῶν νεῶν, ἃς ἀπέστειλαν οἱ σύμμαχοι τὰ χρήματα
 τοῖς Ἀθηναίοις κομίζουσας. Οὐ μόνον δὲ ζῶντα τὸν
 Χαβρίαν θεραπεύειν διατέλει καὶ τιμῶν, ἀλλὰ καὶ
 τελευτήσαντος αὐτοῦ, τῶν προσηκόντων καλῶν ἐπε-
 μιᾷτο, καὶ τὸν παῖδα Κτήσιππον ἐβούλετο μὲν
 ἄνδρα ποιεῖν ἀγαθόν, ἔμπληκτον δ' ἔργων καὶ ἀνά-
 γωγον, ὅμως οὐκ ἀπέπεν ἐπανορθούμενος καὶ ἀπο-
 κρύπτων τὰ αἴσχη. Πλὴν ἅπαξ λέγεται, παφeno-
 χλοῦντος ἐν στρατείᾳ τινὶ τοῦ νεανίσκου, καὶ κόπτον-
 τος αὐτὸν ἐρωτήμασιν ἀκαίροις καὶ συμβουλίαις,
 αἶον ἐπανορθούμενον καὶ παραστρατηγοῦντος, εἰ-
 πεῖν· „Ω Χαβρία, Χαβρία, μὴ γάλην γέ σοι χάριν
 ἐκίλνω τῆς φιλίας, ὑπομένων σου τὸν νόον.“ Ὁρῶν
 δὲ τοὺς τὰ κοινὰ πράσσοντας τότε, διηρημένους ὥσπερ
 ἀπὸ κλήρου τὸ στρατήγιον καὶ τὸ βῆμα, καὶ τοὺς
 μὲν λέγοντας ἐν τῷ δήμῳ καὶ γράφοντας μόνον· ὧν
 Εὐβουλος ἦν, καὶ Ἀριστοφῶν, καὶ Δημοσθένης, καὶ
 Λυκούργος, καὶ Ἑπερίδης· Διοπερίδη δὲ, καὶ Μενε-
 σθέα, καὶ Λεωσθένη, καὶ Χάρητα, τῷ στρατηγεῖν
 καὶ πολεμεῖν αὐξοντας ἑαυτοὺς· ἐβούλετο τὴν
 Περικλίους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος πολιτείαν,
 ὥσπερ ὁλόκληρον καὶ διηρησμένην ἐν ἁμφοῖν, ἀνα-

λαμβάνειν καὶ ἀποδοῦναι. Καὶ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐκεί-
νων ἕκαστος ἐφαίνετο, κατὰ τὸν Ἀρχίλοχον,

Ἀμφότερον, θεράπων μὲν Πυθαρίῳ θεοῖο,

Καὶ Μουσέῳ ἐρατὸν ἔδωκεν ἱεστάμενος·

καὶ τὴν θεὸν ἑώρα πολεμικὴν τε ἄμα καὶ πολιτικὴν
οὔσαν καὶ προσαγορευομένην.

VIII. Οὕτω δὲ συντάξας ἑαυτὸν, ἐπολιτεύετο
μὲν αἰεὶ πρὸς εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν, ἐστρατήγησε δὲ
πλείστας οὐ μόνον τῶν κατ' ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν
πρὸ αὐτοῦ, στρατηγίας, οὐ παραγγέλλων, οὐδὲ
μετιῶν, ἀλλ' οὐδὲ φεύγων, οὐδ' ἀποδιδράσκων, τῆς
πόλεως καλοῦσης. Ὁμολογεῖται γὰρ, ὅτι πάντα καὶ
τεσσαράκοντα στρατηγίας ἔλαβεν, οὐδ' ἕπαξ ἡρchai-
ρεῖσις παρατυχῶν, ἀλλ' ἀπόντια μεταπεμπομένων
αὐτὸν αἰεὶ καὶ χειροτονούντων· ὥστε θαυμάζειν τοὺς
οὐκ εὖ φρονοῦντας τὸν δῆμον, οἷι, πλείστα τοῦ
Φωκίωνος ἀντικρούοντος αὐτοῦ, καὶ μηδὲν εἰπόντες
πώποτε, μηδὲ πράξαντες πρὸς χάριν, ὥπερ ἀξιοῦ-
σι τοὺς βασιλεῖς τοῖς κόλαξι χρῆσθαι μετὰ τὸ κατὰ
χυρὸς ὕδαρ, ἐχρῆτο οὗτος τοῖς μὲν νομφοτίροις
καὶ ἱλαροῖς ἐν παιδιᾷ, μίρει δημαγωγοῖς, ἐπὶ δὲ
ταῖς ἀρχαῖς αἰεὶ νῆφον καὶ σπουδάζων τὸν αὐστηρό-
τατον καὶ φρονιμώτατον ἐκάλει τῶν πολιτικῶν, καὶ
μόνον, ἢ μᾶλλον, ταῖς βουλήσεσιν αὐτοῦ καὶ ὁρμαῖς
ἀντιπασσόμενον. Χρησμοῦ μὲν γὰρ ἐκ Ἀιλαφῶν ἀνα-
γνωσθέντος, ὅτι, τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ὁμοφρονούν-
των, εἰς ἀγὴρ ἐναντία φρονοίῃ τῇ πόλει, παρελθὼν
ὁ Φωκίων ἀμελεῖν ἐκέλευσε, ὡς αὐτὸς ὦν ὁ ζητού-

μενος· μόνῳ γὰρ αὐτῷ μηδὲν ἀρέσκειν τῶν πραττομένων. Ἐπεὶ δὲ λέγων ποιῆ γνώμην πρὸς τὸν ἀῆμον εὐδοκίμει, καὶ πάντας δμαλῶς ἑώρα τὸν λόγον ἀποδεχομένους, ἐπιστράφεις πρὸς τοὺς φίλους εἶπεν· „Ὅθ' δὴ ποῦ τι κακὸν λέγων ἑμαυτὸν λέληθα;“

ΙΧ. Πρὸς δὲ θυσίαν τινὰ τῶν Ἀθηναίων αἰτουμένων ἐπιδόσεις, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιδιδόντων, κληθεὶς πολλάκις, ἔφη· „Τούτους αἰτεῖτε τοὺς πλουσίους· ἐγὼ δ' αἰσχυνοίμην ἂν, εἰ τούτῳ μὴ ἀποδίδους, ὑμῖν ἐπιδοίην.“ Δείξας Καλλικλέα τὸν δανειστήν. Ὡς δ' οὐκ ἐπαύοντο κεκραγότες καὶ καταβδώντες, λόγον εἶπεν αὐτοῖς τοῦτον· „Ἀνὴρ δειλὸς ἐπὶ πόλεμον ἐξήκει, φθεγγαμένων δὲ κοράκων, τὰ ὅπλα θεὸς ἡνύχαζεν· εἴτ' ἀναλαβὼν αὐθις ἐξήκει, καὶ φθεγγομένων πάλιν ὑπέστη.“ Καὶ τέλος εἶπεν· „Ἦμεῖς κεκραξέσθε μὲν μέγιστον ὡς δυνατὸν, ἐμοῦ δ' οὐ γένεσθε.“ Πάλιν δὲ ποτε τῶν Ἀθηναίων ἐξαγαγεῖν αὐτὸν ἐπὶ τοὺς πολεμίους καλεούντων, ὡς δ' οὐκ ἐβούλετο, δειλὸν καὶ ἄνθρωπον ἀποκαλούντων· „Οὔτε ὑμεῖς (εἶπεν) ἐμὲ δύνασθε ποιῆσαι θαρσαλέον, οὔτ' ἐγὼ ὑμᾶς δειλοὺς. Οὐ μὲν ἄλλ' ἴσμεν ἀλλήλους.“ Ἐν δὲ καιροῖς ἐπισφαλέσι τραχυνομένου τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν σφόδρα, καὶ τῆς στρατηγίας αὐθύνας ἀπαιτοῦντος· „Σωθείητε (εἶπεν), ὦ μακίριοι, πρῶτον.“ Ἐπεὶ δὲ πολεμοῦντες μὲν ἦσαν ταπεινοὶ καὶ περιδεῖς, γενομένης δ' εἰρήνης, ἔθρασύνοντο, καὶ κατεβόων τοῦ Φωκίωτος, ὡς ἀφηρημένου τὴν νίκην αὐτῶν· „Ἐβύτηχέιτε (εἶπεν), ἔχοντες

στρατηγῶν εἰδότες ὑμᾶς· ἐπεὶ πόλιν ἔν ἀπολώλιντε.“
 Τῷς δὲ Βοιωτοῖς οὐ βουλομένων αὐτῶν δικάζεσθαι
 περὶ τῆς χώρας, ἀλλὰ πολέμῳ, συνεβούλευε διὰ
 τῶν λόγων, ἐν οἷς εἰσι κρείττους, μὴ διὰ τῶν δυνάμεων,
 ἐν οἷς ἥσσονες, μάχεσθαι. Λέγοντα δ' αὐτὸν οὐ
 προσεμμένον, οὐδὲ ὑπομενόντων ἀκούειν· „Ἐμὲ (εἶ-
 πεν) ὑμεῖς, ἃ μὴ βούλομαι ποιεῖν, βιάσασθαι δύ-
 νασθαι, λέγειν δ', ἃ μὴ δεῖ, παρὰ γνώμην οὐκ ἀναγ-
 κάσειτε.“ Τῶν δ' ἀντιπολιτευομένων αὐτῷ ῥητό-
 ρων, Δημοσθένους μὲν εἰπόντος· „Ἀποκτενοῦσί σε
 Ἀθηναῖοι, Φωκίαν, ἃν μαρῶσιν“ εἶπε· „Σὺ δ', εἰάν
 σωφρονῇσαι.“ Παλύνκτον δὲ τὸν Σφήττιον δεῶν ἐν
 καύματι συμβουλευόντα τοῖς Ἀθηναίοις πολέμῳ
 πρὸς Φίλιππον, εἶπε ὑπ' ἄσθματος πολλοῦ καὶ
 ἰδρωτός, ὅτε δὴ καὶ ὑπέρπαχυν ὄντα, πολλάκις
 ἐπιρροφούντα τοῦ ὕδατος· „Ἄξιον (ἔφη), τοῦτ' ἐπι-
 στεύσαντας ὑμᾶς ψηφίσασθαι τὸν πόλεμον· ὃν τί
 οἴεσθε ποιῆσαι ἐν τῇ θώρακι καὶ τῇ ἀσπίδι, τῶν
 πολεμίων ἐγγυὲς ὄντων, ὅτε λέγων πρὸς ὑμᾶς, ἃ
 ἔσκειπται, κινδυνεύει πνεγῆναι;“ τοῦ δὲ Λυκούργου
 πολλὰ βλάβημα πρὸς αὐτὸν εἰπόντος ἐν ἐκκλησίᾳ,
 καὶ πρὸς ἅπασιν, ὅτι, δόξα τῶν πολιτῶν ἐξαιτου-
 ντος Ἀλεξάνδρου, συνεβούλευεν ἐκδοῦναι, εἶπε· „Πο-
 λὺ ἐγὼ συμβεβούλευκα καλὰ καὶ συμφέροντα τοῖς
 τοῖς, ἀλλ' οὐ πείθονται μοι.“

Χ. Ἦν δὲ τις Ἀρχιβιάδης, ἐπικαλούμενος Λα-
 κωνιστῆς, πώγωνά τε καὶ καυκαῖος ὑπερ-ῆς μεγέθει,
 καὶ χρίβωνα φερόν· αἱ καὶ σκεθροπάγων· τοῦτον

ἐν βουλῇ θεωρουμένους ὁ Φωκίων ἐπακατέτο τῷ
 λόγῳ μάγνυν ἅμα καὶ βόηθον. Ὡς δ' ἀνασταῖς ἐκεί-
 νος, ἃ πρὸς χάριν ἦν τοῖς Ἀθηναίοις, συνεβούλευεν,
 ἀψάμενος αὐτοῦ τῶν γυναικῶν. „Ὡς Ἀρχιβιάδην (εἶπε),
 τί οὖν οὐκ ἀπειμῆρω;“ Ἀριστογείτονος δὲ τοῦ συκο-
 φάντου, πολεμικοῦ μὲν ὄντος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις,
 καὶ παροξύνοντος ἐπὶ τὰς πράξεις τὸν δῆμον, ἐν δὲ
 τῷ καταλόγῳ προσελθόντος ἐπὶ βακτηρίᾳ τὸ σκέλη
 καταδεδεμένου, πόρρωθεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ βήματος
 ἰδὼν ὁ Φωκίων, ἀνέκραγε. „Ἐρῶς καὶ Ἀριστογεί-
 τον· ἡλώων καὶ ποτηρόν.“ Ὡς τε θεωροῦσιν, ὅπως
 καὶ ὁπόθεν τραχὺς οὕτως ἀνῆλθε καὶ σκυθρωπὸς ἐκτε-
 σαιτο τὴν τοῦ χρηστοῦ προσηγορίαν. Ἔστι δ', οἴ-
 μαι, χαλεπὸν, οὐ μὴν ἀδύνατον, ὥσπερ οἶνον, καὶ
 ἀνθρώπων τὸν αὐτὸν ἡδὺν ἅμα καὶ αὐστηρόν εἶναι.
 καθάπερ ἑταροὶ πάλιν, φαινόμενοι γλυκεῖς, ἀηδέ-
 στατοι τοῖς χρωμένοις εἰσι καὶ βλαβερότατοι. Καί-
 τοι φασιν, Ἐπερίδην ποτ' εἶπεν πρὸς τὸν δῆμον.
 „Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ σκοπεῖτε μόνον, εἰ πικρὸς,
 ἀλλ' εἰ προῖκα εἰμι πικρὸς.“ ὥσπερ τῇ πλεονεξίᾳ
 μόνον ἱπαχθεῖς καὶ λυπηροὺς ὄντας, οὐχὶ μᾶλλον,
 ὅσοι πρὸς ὕβριν καὶ φθόρον, ἢ ὀργήν, ἢ φιλονει-
 κίαν τινα, χρώνται τῷ δύνασθαι, τοῦτους διδιδότων
 καὶ προσβαλλομένων τῶν πολλῶν. Φωκίων τούτων.
 ἔχθρα μὲν οὐδένα τῶν πολιτῶν κακῶς ἐποίησεν, οὐδ'
 ἐνόμιζεν ἐχθρόν. ἀλλ' ὅσον ἔδει μόνον τῶν ἐνιστα-
 μένων, οἷς ἔπραττεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, κατεξανα-
 στήναι, τραχὺς ὢν καὶ δυσσεβέστατος καὶ ἀπαραι-

τησ, εἰς τὸν ἄλλον βίον ὑμῶν πᾶσι καὶ κοινὸν καὶ φιλόφρονον ἑαυτὸν παρεῖχεν, ὥστε καὶ πταίσασαι βοιωθεῖν, καὶ κινδυνεύουσι συνεξαιτάζεσθαι τοῖς διαφόροις. Ἐγκαλοῦνται δὲ τῶν φίλων, διὰ ποτηρῶν τι κρινομένῳ συνῆκε, τοὺς χρηστοὺς ἔρη μὴ δεῖσθαι βοηθείας. Ἀριστογείτονος δὲ, τοῦ συκοφάντου, μετὰ τὴν καταδίκην πέμψαντος καὶ διηθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν, ὑπακούσας ἐβάδιζεν εἰς τὸ δεσμοτήριον· οὐκ ἰώντων δὲ τῶν φίλων, „Ἐάσατε (εἰπεν), ὦ μακάριοι· ποῦ γὰρ ἂν τις ἥδιον Ἀριστογείτονι συμβῆλοι;“

XI. Καὶ μὴν οἱ γὰρ σύμμαχοι καὶ οἱ νησιῶται τοὺς Ἀθηνησὶν ἀποστόλους, ἑτέρου μὲν ἐκπλίοντος στρατηγοῦ, πολέμιους νομίζοντες, ἐφράγγυντο τάχῃ, καὶ λιμένας ἀπεχώννυσαν, καὶ κατακόμιζον ἀπὸ τῆς χώρας εἰς τὰς πόλεις βροσκήματα, καὶ ἀνδράποδα, καὶ γυναῖκας, καὶ παῖδας· αἱ δὲ Φωκίαι ἤγειτο, πόρρω ναυσὶν ἰδίαις ἀπαντιῶντες ἐστεφανωμένοι, καὶ χαίροντες, ὥς αὐτοὺς κατῆγον.

XII. Παραδυσμένου δ' εἰς τὴν Εὐβοίαν τοῦ Φιλίππου, καὶ δύναντι ἐκ Μακεδονίας διαβιβάζοντος, καὶ τὰς πόλεις οἰκειομένου διὰ τρυάνων, Πλουτάρχου δὲ τοῦ Ἐρετριέως καλοῦντος τοὺς Ἀθηναίους, καὶ δεομένου τὴν νῆσον ἐξελεῖσθαι καταλαμβανομένην ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος, ἀπεστάλη στρατηγὸς ὁ Φωκίων, ἔχων δύναμιν οὐ πολλήν, ὥς τῶν ἐκεί συστησομένων ἐτοιμῶς πρὸς αὐτόν. Εὐρὼν δὲ προδοτῶν ἅπαντα μετὰ, καὶ νοσοῦντα, καὶ διο-

ρωρυγμένα διαφοδοκία, εἰς κίνδυνον μέγαν κατέστη· καὶ τινὰ λόφον χαράδρα βαθύη τῶν περὶ τὰς Ταμύνας ἐπιπέδων ἀποκρυπτόμετον καταλαβὼν, συνείχων ἐν τούτῳ καὶ συνεκράτει τὸ μαχιμώτατον τῆς δυσάμεως. Τῶν δ' αἰσάντων καὶ λάλων καὶ ποτηρῶν διαδιδρασκότων ἐκ τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἀποχωροῦντων, ἐκέλευσεν ἀμελεῖν τοὺς ἡγεμόνας· καὶ γὰρ ἐνταῦθα δυσχρήστους ὑπὲρ ἀταξίας ἔσεισθαι, καὶ βλαβεροὺς τοῖς μαχομένοις, καὶ τοιαῦτα συνειδότας αὐτοῖς ἥτιον αὐτοῦ καταβοήσασθαι, καὶ μὴ πάνυ συνοφραντήσεν.

XIII. Ὡς δ' ἐπήρσαν οἱ πολέμοι, κελύσας ἐν τοῖς ὅπλοις ἀτρεμεῖν, ἄχρις ἂν αὐτὸς σφαγιασῇται, πλείω διέτριβε χρόνον, ἢ δυσισρῶν, ἢ βουλόμενος ἐγγυτέρω τοὺς πολεμίους ἐπισηπασσάσθαι. Διὸ πρῶτον μὲν ὁ Πλούταρχος, οὐόμενος ἀποδειλιῆν καὶ κατοκνεῖν ἐκείνων, ἐξίδραμε μετὰ τῶν ξένων. Ἐπειτα τοῦτον ἰδόντες οἱ ἱππεῖς οὐκ ἐκαρτέρησαν, ἀλλ' ἤλαυνον εὐθύς εἰς τοὺς πολεμίους, ἀσύντακτοι καὶ σποράδες ἐκ τοῦ στρατοπέδου προσφερόμενοι. Νικωμένων δὲ τῶν πρώτων, ἅπαντες ἐσκιεσάσθησαν, καὶ ὁ Πλούταρχος ἔφυγε· καὶ τῷ χάρακι προσμίξαντες ἔτιοι τῶν πολεμίων, ἐκκόπτειν ἐπειρῶντο καὶ διασπᾶν, ὥς ἀπάντων κεκρατηκότες. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν ἱερῶν γενομένων, τοὺς μὲν εὐθύς ἐκ τοῦ στρατοπέδου προσπεισόντες οἱ Ἀθηναῖοι τρέπουσι, καὶ καταβάλλουσι τοὺς πλείους περὶ τοῖς ἐρύμασι φεύγοντας· ὁ δὲ Φωκίων τὴν μὲν φάλαγγα προσέταξεν ἑφε-

δρύνειν, ἀναλαμβάνουσιν ἄμα καὶ προσδιχομένην τοὺς ἐν τῇ φυγῇ πρότερον διασπαρίντας, αὐτοὺς δὲ τοὺς ἐπιλέκτους ἔχων, ἐνέβαλε τοῖς πολεμίοις. Καὶ μάχης καριεῤῥας γενομένης, πάντας μὲν ἐκθύμας ἤγωνίσαντο καὶ ἀφειδῶς. Θάλλος δ' ὁ Κινίου, καὶ Γλαῦκος ὁ Πολυμήδους, περὶ αὐτὸν τιταγμένοι τὸν στρατηγὸν, ἠρίστευσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Κλειοφάνης ἄξιον πλείστου παρίσχειν ἑαυτὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ. Τοὺς γὰρ ἱσχυροὺς ἀνακαλοῦμενος ἐν τῇ τροπῇ, καὶ βοῶν καὶ διακαλενόμενος κινδυνεύοντι τῷ στρατηγῷ βοηθεῖν, ἐποίησεν ἀναστρέψας ἐπιβόῳσαι τὸ νίκημα τῶν ἐπικειμένων. Ἐκ τούτου τὸν τι Μλούταρχον ἐξέβαλεν ἐκ τῆς Ἐρετρίας, καὶ Ζάρετρα φρουρίον ἐλὼν ἐπικαιρότατον, ἧ μάλιστα συνελαύνεται τὸ πλάτος εἰς βραχὺ διάζωμα, τῆς νήσου σφιγγομένης ἐκαιέρωδε ταῖς θυλάσσασιν, ὅσους ἔλαβεν αἰχμαλώτους Ἕλληνας, ὥρῃσι, φοβηθεὶς τοὺς ἄλκτορας τῶν Ἀθηναίων, μὴ πρὸς ὀργὴν τινα βίβωσινται τὸν δῆμον ἀγνωμονῆσαι περὶ αὐτοῦς.

ΧΙV. Ἐπὶ δὲ ταῦτα διαπραξάμενος ἀπέπλευσεν ὁ Φωκίων, ταχὺ μὲν ἐπρόδησαν οἱ σύμμαχοι τὴν χρησιότητα καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ, ταχὺ δ' ἔγνωσαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἐμπειρίαν καὶ ῥόμην τοῦ ἀνδρός. Ὁ γὰρ μὲν ἐκείνους ἐλθὼν ἐπὶ τὰ πράγματα Μολκοσὸς οὕτως ἐπολέμησεν, ὥστε καὶ ζῶν αὐτὸς ὑποχείριος γενέσθαι τοῖς πολεμίοις. Ἐπὶ δὲ μετὰ ταῖς ἐλπίσι περινοῶν ὁ Φίλιππος εἰς Ἑλλήσποντον ἦλθε μετὰ πύσης τῆς δυνάμεως, ὡς Χαλξέδονος ἐν

ταῦτάς καὶ Πέρινθον ἔξω καὶ Βυζάντιον· ὁρμημύ-
 των δὲ τῶν Ἀθηναίων βοηθεῖν, οἱ μὲν ῥήτορες ἤγω-
 νίσαντο τὸν Χάρητα στρατηγὸν ἀποσταλῆναι· καὶ
 πλείστας ἐκείνος οὐδὲν ἄξιον τῆς δυνάμεως ἐπραττεν,
 οὐδ' αἱ πόλεις ἐδέχοντο τὸν στόλον, ἀλλ' ὑποπτεος
 ὢν πᾶσιν ἐπλανᾶτο χρηματιζόμενος ἀπὸ τῶν συμ-
 μάχων, καὶ καταφρονούμενος ὑπὸ τῶν πολεμίων·
 ὃ δὲ δῆμος ὑπὸ τῶν ῥητόρων παροξυνόμενος ἤγανά-
 κτει, καὶ μετενόει τοῖς Βυζαντίοις πέμψας τὴν βοή-
 θειαν· ἀναστάς δὲ Φωκίων εἶπεν, ὅτι δεῖ μὴ τοῖς
 ἀπιστοῦσιν ὀργίζεσθαι τῶν συμμάχων, ἀλλὰ τοῖς
 ἀπιστουμένοις τῶν στρατηγῶν· „Οὗτοι γὰρ ἡμᾶς ποι-
 οῦσαι φοβερούς καὶ τοῖς χωρὶς ὑμῶν σώζεσθαι μὴ
 δυναμένοις.“ Κινηθεῖς οὖν ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ λόγου
 καὶ μεταπεσὼν, ἐκέλευεν αὐτὸν ἐκείνον ἑτέραν πρอส-
 λαβόντα δύναμιν βοηθεῖν τοῖς συμμάχοις εἰς τὸν
 Ἑλλήσποντον· ὃ μεγίστην ῥοπήν ἐποίησε πρὸς τὸ
 σωθῆναι τὸ Βυζάντιον. Ἦν μὲν γὰρ ἤδη μεγάλη
 δόξα τοῦ Φωκίωνος· ἐπεὶ δὲ Κλέων, ἀνὴρ Βυζαν-
 τίων πρῶτος ἀρετῇ, καὶ τῷ Φωκίῳ γεγενώς ἐν Ἀκα-
 δημίᾳ συνήθης, ἀντιδέξατο τὴν πίστιν ὑπὲρ αὐτοῦ
 πρὸς τὴν πόλιν, οὐκ εἶασαν ἔξω στρατοπεδεῦσαι βου-
 λόμενον, ἀλλ' ἀνοίξαντες τὰς πύλας, ἐδέξαντο καὶ
 κατέμιξαν ἑαυτοῖς τοὺς Ἀθηναίους, οὐ μόνον ἄνευ-
 κλήτους ταῖς διαίταις καὶ σώφρονας, ἀλλὰ καὶ προ-
 θυμοτάτους ἐν τοῖς ἀγῶσι διὰ τὴν πίστιν γενομέ-
 νους. Οὕτω μὲν ὁ Φίλιππος ἐξέπεσε τοῦ Ἑλλήσπον-
 του τότε καὶ καταφρονήθη, δοκῶν ἄμαχός τις εἶναι

καὶ ἀνάνταγώριστος· ὁ δὲ Φωκίων καὶ νυκτὸς τινὰς εἶλεν αὐτοῦ, καὶ φρουρουμένας πόλεις ἀνέλαβε, καὶ πολλαχόθι τῆς χώρας ἀποβάσεις ποιούμενος, ἐπόρ-
θει καὶ κατέτερχε, μέχρις οὗ τραύματα λαβὼν ὑπὸ
τῶν προσβοηθούντων ἀπέπλευσε.

XV. Τῶν δὲ Μεγαρέων ἐπικαλουμένων κρύφα, φο-
βούμενος ὁ Φωκίων τοὺς Βοιωτοὺς, μὴ προαισθόμε-
νοι φθάσωσι τὴν βοήθειαν, ἐκκλησίαν συνήγαγεν
ἰωθεν, καὶ προσαγγελλὰς τὰ παρὰ τῶν Μεγαρέων τοῖς
Ἀθηναίοις, ὡς ἐπεψηφίσαντο, τῇ σάλπιγγι σημήνας,
εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἦγεν αὐτοὺς τὰ ὅπλα λα-
βόντας. Διξαμένων δὲ τῶν Μεγαρέων προθύμοις, τὴν
τε Νίσαιαν ἐτείχισε, καὶ διὰ μέσθου σκίλη δύο πρὸς
τὸ ἐπίνειον ἀπὸ τοῦ ἄστεος ἐπέβαλε, καὶ συνῆψε τῇ
θαλάττῃ τὴν πόλιν, ὥστε τῶν κατὰ γῆν πολεμίων ῥίπ-
τον ἤδη φροντίζουσαν ἐξηριτῆσθαι τῶν Ἀθηναίων.

XVI. Ἦδη δὲ πρὸς Φιλίππου ἐκπεπολεμωμένων
παντράσιν, καὶ στρατηγῶν, αὐτοῦ μὴ παρόντος, ἐτέ-
ρων ἐπὶ τὸν πόλεμον ῥηγμένων, ὡς κατέπλευσεν ἀπὸ
τῶν νήσων, πρῶτον μὲν ἔπειθε τὸν δῆμον, εἰρηνικῶς
ἔχοντας τοῦ Φιλίππου, καὶ φοβουμένου τὸν κίνδυνον
ἰσχυρῶς, δεχίσθαι τὰς διαλύσεις· καὶ τινος ἀντι-
κροῦσαντος αὐτῷ τῶν εἰσθότων κυλινδεῖσθαι περὶ
τὴν Ἠλιαίαν καὶ συκοφαντεῖν, καὶ εἰπόντος· „Σὺ δὲ
τολμᾷς, ὦ Φωκίων, ἀποτρέπειν Ἀθηναίους ἤδη τὰ
ὅπλα διὰ χειρῶν ἔχοντας;“ „Ἐγὼ γε (εἶπε), καὶ ταῦτ'
εἰδὼς, ὅτι, πόλεμον μὲν ὄντος, ἐγὼ σοῦ, εἰρήνης
δὲ γενομένης, αὐτὸν ἐμοῦ ἄρξαις.“ Ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν,

ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ἐκράτει κελύων ὥς πορρωτάτω
 τῆς Ἀττικῆς θέσθαι μάχην τοὺς Ἀθηναίους. „Ὡ τῶν,
 (ἔφη) μὴ, ποῦ μαχώμεθα, σκοπῶμεν, ἀλλὰ πῶς νι-
 κήσωμεν. Οὕτω γὰρ ἔσται μακρὰν ὁ πόλεμος, ἤ-
 τωμένοις δὲ πᾶν αἰεὶ δεινὸν ἐγγὺς πάρεστι.“ Τενομέ-
 νης δ' ἥτις, καὶ τῶν θορυβοποιῶν καὶ νεωτερι-
 στῶν τῶν ἐν ἄστει τὸν Χαρίδημον ἐλαύντων ἐπὶ τὸ
 βῆμα, καὶ στρατηγεῖν ἀξιούντων, ἐφοβήθησαν οἱ
 βέλτιστοι καὶ τὴν ἐξ Ἀγαίου πάγου βουλὴν ἔχοντες,
 ἐν τῷ δήμῳ δεδομένοι καὶ θαυμάζοντες, μόλις ἔπεισαν
 ἐπιτρέψαι τῷ Φωκίῳ τὴν πόλιν. Ὁ δὲ τὴν μὲν
 ἄλλην τοῦ Φιλίππου πολιτείαν καὶ φιλανθρωπίαν
 ᾔετο δεῖν προσδέχεσθαι. Δημάδου δὲ γράψαντος,
 ὅπως ἡ πόλις μετέχοι τῆς κοινῆς εἰρήνης καὶ τοῦ συν-
 ἑδρίου τοῖς Ἕλλησιν, οὐκ εἶα πρὸ τοῦ γνῶναι, τίνα
 Φίλιππος αὐτῷ γενέσθαι παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀξιῶ-
 σει· κρατηθεὶς δὲ τῇ γνώμῃ διὰ τὸν καιρὸν, ὥς εὐ-
 θὺς ἑώρα τοὺς Ἀθηναίους μεταμελουμένους, ὅτι
 καὶ τριήρεις ἔδει παρέχειν τῷ Φιλίππῳ καὶ ἵππους·
 „Ταῦτα (ἔφη) φοβούμενος ἠναντιούμην· ἐπεὶ δὲ συγ-
 ἔθεσθε, δεῖ μὴ βαρέως φέρειν, μὴδ' ἄθυμειν, μεμνη-
 μένους, ὅτι καὶ οἱ πρόγονοι, ποτὲ μὲν ἄρχοντες, ποτὲ
 δ' ἀρχόμενοι, καλῶς δ' ἀμφοτέρω ταῦτα ποιοῦντες,
 καὶ τὴν πόλιν ἔσωσαν καὶ τοὺς Ἕλληνας.“ Φιλίππου
 δ' ἀποθανόντος, εὐαγγέλια θύειν τὸν δῆμον οὐκ εἶα·
 καὶ γὰρ ἀγεννὲς εἶναι ἐπιχαίρειν, καὶ τὴν ἐν Χαιρῳ-
 νείᾳ παραταξαμένην πρὸς αὐτοὺς δύναμιν ἐνὶ σῶ-
 ματι μόνον ἐλάττω γενέσθαι.

XVII. Δημοσθένης δὲ λοιδοροῦντος τὸν Ἀλέξανδρον ἤδη προσάγοντα ταῖς Θήβαις, ἔφη·

„Ἐγείλει, τίπτε ἰδοῦμαι ἐπιεικόμενον ἔργον ἄνδρα, καὶ δόξης μεγάλης ὀρεγόμενον; Ἡ βούλει, πυρκαϊᾶς τηλικαύτης οὐσας ἔγγυς, ρίψαι τὴν πόλιν; Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδὲ βουλευμένοις ἀπολίσθαι τοῖς ταύτοις ἐπιτρέψομεν, οἱ διὰ τοῦτο στρατηγεῖν ὑπομένοντες.“ Ὡς δ' ἀπολώλεισαν αἱ Θῆβαι, καὶ δ' Ἀλέξανδρος ἐξηπτετο τοὺς περὶ Δημοσθένην, καὶ Λυκούργον, καὶ Τπερίδην, καὶ Χαρίδημον, ἡ δ' ἐκκλησία πρὸς ἐκείνον ἀπέβλεπεν, ὀνομασιὶ πολλὰς καλούμενος ἀνίστη· καὶ τῶν φίλων ἓνα πάρασησάμενος, ὃ μάλιστα χρώμενος διετίλει καὶ πιστεύει καὶ ἀγαπῶν· „Εἰς τὰ τοιαῦτα (ἔφη) τὴν πόλιν οὗτοι παραγνώσασιν, ὥστ' ἔγωγε, καὶ Νικακλῆς τις τοῦτον ἐξαίτῃ, διδόναι καλεῖσθω. Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ ὑμῶν ἀπάντων ἀποθανεῖν, εὐτυχίαν ἑμαυτοῦ θείμην. Ἐλκὼ δ', εἶπεν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τοὺς ἐκ Θηβῶν δεῦρα πεφευγότας· Ἀρκίῃ δὲ ταῖς Θήβαις κλαίειν τοῖς Ἕλλησι. Διὸ βέλυσός ἐστιν ὑπὲρ ἀμφοῖν κείθειν, καὶ παραιτεῖσθαι τοὺς κρατοῦντας, ἢ μάχεσθαι.“ Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ψήφισμα λέγεται Ἀλέξανδρον, ὡς ἔλαβε, ρίψαι, καὶ φυγεῖν ἀποστραφέντα τοὺς πρέσβεις· τὸ δὲ δεύτερον ἰδέετο, κομισθὲν ὑπὸ Φωκίωνος, τῶν πρεσβυτέρων ἀκούων, ὅτι καὶ Φίλιππος ἐθαύμαζε τὸν ἄνδρα ταῦτα· καὶ οὐ μόνον τὴν ἔντευξιν ὑπέμεινεν αὐτοῦ καὶ τὴν δέησιν, ἀλλὰ καὶ συμβουλευόντος ἤκουσε. Συνεβούλευε δ' ὁ Φωκίων, εἰ μὲν ἡσυχίας ὀρέγεται,

θίσθαι τὸν πόλεμον· εἰ δὲ δόξης, μεταθίσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων τραπόμενον. Καὶ πολλὰ καὶ πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρου φύσιν καὶ βούλησιν εὐστόχως εἰπὼν, οὕτω μετέβαλε καὶ κατεπράυνεν αὐτὸν, ὥστ' εἰπεῖν, ὅπως προσέξουσι τὸν νοῦν Ἀθηναῖοι τοῖς πράγμασιν, ὥς, εἴ τι γένοιτο περὶ αὐτὸν, ἐκείνοις ἄρχειν προσῆκον. Ἰδίᾳ δὲ τὸν Φωκίωνα ποιησάμενος αὐτοῦ φίλον καὶ ξένον, εἰς τοσαύτην ἔθετο τιμὴν, ὅσην εἶχον ὀλίγοι τῶν αἰεὶ συνόντων. Ὁ γ' οὖν Δοῦρις εἰρηκεν, ὥς μέγας γενόμενος, καὶ Λαρκίου κρατήσας, ἀφειλε τῶν ἐπιστολῶν τὸ Χαίρειν, πλήν ἐν ὅσαις ἔγραφε Φωκίῳ· τοῦτον δὲ μόνον, ὥσπερ Ἀντίπατρον, μετὰ τοῦ Χαίρειν προσηγόρευε. Τοῦτος δὲ καὶ Χάρης ἰστέρηκε.

XVIII. Τὸ μέντοι περὶ τῶν χρημάτων ὁμολογούμενόν ἐστιν, ὅτι θωρεῖν αὐτῷ κατέπεμψε κατὰ τὸν νόμον ἑκατὸν τάλαντα. Τοῦτων κομισθέντων εἰς Ἀθήνας, ἠρώτησεν ὁ Φωκίων τοὺς φέροντας, τί δὴ ποτε, πολλῶν ὄντων Ἀθηναίων, αὐτῷ μόνῳ τοσαῦτα δίδωσιν Ἀλέξανδρος. Εἰπόντων δ' ἐκείνων, „Ὅτι σὲ κρίνει μόνον ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν.“ „Οὐκοῦν (εἶπεν ὁ Φωκίων) ἑασάτω με καὶ δοκεῖν αἰεὶ καὶ εἶναι τοιοῦτον.“ Ἦς δ' ἀκολουθήσαντες εἰς οἶκον αὐτοῦ, πολλὴν ἐώρων εὐτέλειαν, τὴν μὲν γυνικὰ μίπτουσαν, ὁ δὲ Φωκίων αὐτὸς ἀνιμήσας ὕδαρ ἐκ τοῦ φρεάτος, ἀπενίπτει τοὺς πόδας, ἔτι μᾶλλον ἐνέκριντο, καὶ ἡγανάκτουν· δεινὸν εἶναι λέγοντες, εἰ φίλος ὢν τοῦ βασιλέως οὕτω δεινῶς διατιθήσεται πονηρῶς. Ἰδὼν οὖν ὁ Φωκίων πάντη

πρισβύτην, ἐν τριβωνίᾳ ὀυπαρῆ πορευόμενον, ἠρώ-
τησεν, εἰ τοῦτου χείρονα νομίζουσιν αὐτόν. Εὐφη-
μεῖν δ' ἐκείνων διομένων, „Καὶ μὴν οὗτος (εἶπεν)
ἀπ' ἐλατιόνων ἐμοῦ ζῇ, καὶ ἀρκεῖται. Τὸ δ' ὄλον,
ἢ μὴ χρώμενος (ἔρη) μάτην ἔξω τοσοῦτος χρυσίον, ἢ
χρώμενος ἐμανιδὸν ἅμα καὶ πείνον διαβαλὼ πρὸς τὴν
πόλιν.“ Οὕτω μὲν οὖν ἐπανῆλθε πάλιν τὰ χρήματα
ἐξ Ἀθηνῶν, ἐπιδικάζοντα τοῖς Ἕλλησι πλουσιώτερον
τοῦ διδόντος τσαῦτα τὸν μὴ διόμενον. Ἐπει δ' Ἀλέ-
ξανδρος ἠγανάκτησε, καὶ πάλιν ἔγραψε τῷ Φωκίῳ,
φίλους μὴ νομίζειν τοὺς μηδὲν αὐτοῦ διομένους, χρή-
ματα μὲν οὐδ' ὥς Φωκίων ἔλαβεν, ἀφιθῆναι δ' ἡξίωσε
τὸν σοφιστὴν Ἐκικρατίδην, καὶ τὸν Ἰμβριον Ἀθη-
νόδορον, καὶ Ῥοδίου δύο, Δημάρατον καὶ Σπάρ-
τωνα, συνειλημμένους ἐπ' αἰτίαις τισὶ καὶ κατειργμέ-
νους ἐν Σάρδεσι. Τούτους μὲν οὖν εὐθὺς ἀπέλευσεν ὁ
Ἀλέξανδρος, Κρατερόν δ' ἀποστέλλων εἰς Μακεδονίαν,
ἐκέλευσε τιτιάρων πόλεων ἐν Ἀσία, Κίου, Γεργήθου,
Μυλάσσων, Ἐλαίας, μίαν, ἣν ἂν αἰρῇται, παραδού-
ναι τῷ Φωκίῳ· διατεινόμενος ἔτι μᾶλλον, ὥς χα-
λεπαρεῖ μὴ λαβόντος. Ἄλλ' οὔτε Φωκίων ἔλαβε, ὅ
τ' Ἀλέξανδρος ταχέως ἀπέθανεν. Ἡ δ' οἰκία τοῦ
Φωκίῳτος ἔτι νῦν ἐν Μελίτῃ δεικνύται, χαλκαῖς λε-
πίσι κεκοσμημένη, τὰ δ' ἄλλα λιτὴ καὶ ἀρελῆς.

ΚΙΧ. Τῶν δὲ γυναικῶν, ἃς ἔγημε, περὶ τῆς προτέ-
ρας οὐδὲν ἱστορεῖται, πλὴν ὅτι Κηφισόδοτος ἦν, ὁ
πλάστῃς, ἀδελφὸς αὐτῆς· τῇ δὲ δευτέρᾳ οὐκ ἐλάτ-
των ἐπὶ σφροσύνῃ καὶ ἀρεταῇ λόγος ἦν παρὰ τοῖς

Ἀθηναίους, ἢ Φωκίανος ἐπὶ χρησιμότητι. Καὶ τότε
 θεωμένων καινοὺς τραγικοὺς Ἀθηναίων, ὃ μὲν τρα-
 γικός εἰσιέναι μῆλλον, βασιλίδος πρόσωπον ἦν
 καὶ κεκοσμημένας πολλὰς πολυτελεῖς ὀπαδοὺς τῶν
 χορηγῶν· καὶ μὴ παρέχοντες, ἡγανάκτει καὶ κατεῖ-
 χε τὸ θέατρον, ὃ βουλόμενος προελθεῖν. Ὁ δὲ χο-
 ρηγός, Μελάνθιος, ὠθῶν αὐτὸν εἰς τὸ μίσην, ἔβδα·
 „Τοῦ Φωκίανος οὐχ ὁρᾷς γυναῖκα προϊούσαν αἰμα-
 τὰ μιᾶς θεραπαινίδος; ἀλλ' ἀλαζονεύῃ καὶ διαφθεί-
 ρεις τὴν γυναικωνῆτιν;“ Ἐξακούσκει δὲ τῆς φωνῆς γε-
 νομένης, εἰδέξατο κρότη πολλῷ καὶ θορύβῳ τὸ θέα-
 τρον. Αὐτὴ δ' ἡ γυνή, ἔλθης τινὸς Ἰωνικῆς ἐπιδει-
 ξαμένης χρυσοῦν καὶ λιθακόλλητον κόσμον ἐν πλο-
 नीοις καὶ περιδεραίοις. „Ἐμοὶ δ' (ἔφη) κόσμος ἐστὶ
 Φωκίων, αἰνοστὸν ἔτος ἤδη στρατηγῶν Ἀθηναίων.“

XX. Φώκιον δὲ τῷ νύμφῳ βουλομένῳ ἀγωνίσασθαι
 Παναθηναίοις, ἀποβάτην ἐφῆκεν, οὐχὶ τῆς νίκης
 ὁρεγόμενος, ἀλλ' ὅπως ἐπιμεληθείς καὶ ἀσκήσας τὸ
 σῶμα, βελτίων ἔσταιτο· καὶ γὰρ ἦν ἄλλως φιλοπό-
 της καὶ ἄτακτος ὁ νεανίας. Νικήσαντος δὲ, καὶ
 πολλῶν αἰτουμένων ἐστιᾶσαι τὰ νικητήρια, τοὺς ἄλ-
 λους Φωκίων παραιτησάμενος, ἐνὶ τῇ φιλατιμίᾳ
 ταύτην παρεχώρησεν. Ὡς δ' ἐλθὼν ἐπὶ τὸ δεῖπνον,
 ἄλλην τε σοβαρὰν ἐώρα παρασκευὴν, καὶ πεδοσι-
 πιτῆρας οἴνου δι' ἀρωμάτων προσφερομένους τοῖς ἀσ-
 κούσι, καλίσας τὸν νύμφον· „Οὐ πάντες (ἔφη) τὴν ἐται-
 ρον, ὦ Φῶκε, διαφθείραντ' ἔσθ' ἔτι νίκην;“ Βου-
 λόμενος δὲ καὶ καθόλου μεταστῆσαι τὸ μέγεθος ἐν

τῆς διαίτης ἐπιόντης, ἀπήγαγεν εἰς Λαυδαίρετον, καὶ κατέβηκε τοῖς ἀγομέτοις τὴν λεγομένην ἑγωγὴν να-
νίσκου. Καὶ τοῦτο τοὺς Ἀθηναίους ἐλόλησεν, ὡς
ὑπεροφάντος καὶ ὑπερφρονόντος τὰ εἰκῆα τοῦ Φω-
κίανος. Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημάδου πρὸς αὐτόν· „Τί
οὐ καίθουμι, ὦ Φωκίαν, Ἀθηναίους τὴν Λαυδαί-
ρετον προσδίδεσθαι πολιτείας; εἰς γὰρ σὺ καλεῖς,
ἐγὼ γράφειν καὶ λέγειν ἔτοιμός εἰμι.“ „Πάνυ γοῦν
(ἔφη) πρέφειν ἂν σοι, μύρου τοσούτου ἔχοντι, καὶ
χλαμύδα τοιαύτην φοροῦντι, συμβουλεύειν Ἀθη-
ναίους περὶ φιλιῶν, καὶ τὸν Λυκούργον ἱππικῶν.“

XXI. Γράψαντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ τριη-
ρῶν, ὅπως ἀποσταλέωσιν αὐτῷ, καὶ τῶν ῥητόρων
ἐνισταμένων, τῆς δὲ βουλῆς τὸν Φωκίανον λέγειν κε-
λευούσης· „Λέγω τοίνυν ὑμῖν, (εἶπεν) ἢ τοῖς ὀπλοῖς
κρατεῖν, ἢ τοῖς κρατούσι φίλους εἶναι.“ Πρὸς δὲ Πυ-
θίαν ἀρχόμενον τότε πρῶτον ἐντυγχάνειν Ἀθηναίοις,
ἤδη δὲ λαλὸν ὄντα καὶ θρασὺν, „Οὐ σιγήσεις, (ἔφη)
καὶ ταῦτα νεώνητος ὢν τῷ δήμῳ;“ Ἐπεὶ δ' Ἀρπάλος
μετὰ χρημάτων πολλῶν ἀποδράς Ἀλέξανδρον ἐκ τῆς
Ἀσίας τῇ Ἀττικῇ προσέβαλε, καὶ τῶν εἰσθότιων ἀπὸ
τοῦ βήματος χρηματίζεσθαι δρόμος ἦν καὶ ἄλλα
φθιφομένων πρὸς αὐτόν, τοῦτοις μὲν ἀπὸ πολλῶν
μικρὰ δελεάζων προήκατο καὶ διεξέβησε, τῷ δὲ Φω-
κίανῳ προσέειπε διδοὺς ἑπτακόσια τάλαντα, καὶ
τᾶλλα πάντα, καὶ μετὰ πάντων ἑαυτὸν ἐπ' ἐκείνῳ
μόνῳ παρακατατιθέμενος. Ἀποκρινομένου δὲ τρα-
χέως τοῦ Φωκίανος, οἰμώζεσθαι τὸν Ἀρπάλον, εἰ μὴ

παύσεται διαφθείρων τὴν πόλιν, τότε μὲν συστάσεις ἀπέστη· μετ' ὀλίγον δὲ βουλευομένων Ἀθηναίων, εἶδρα τοὺς μὲν εἰληφότας τὰ χρήματα παρ' αὐτοῦ, μεταβαλλομένους καὶ κατηγοροῦντας, ἵνα μὴ φανοί γέγονται· Φωκίωνα δὲ, τὸν μηδὲν λαβόντα, μετὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος ἅμα καὶ τὴν ἐκείνου σωτηρίαν ἐν τινὶ λόγῳ τιθέμενον. Πάλιν οὖν ἐνεχθεὶς ἐπὶ τὸ θαρραλεῖν ἐκείνου, αὐτὸν μὲν ὡς ἔρυμα πανταχόθεν ἀνάλωτον ὑπὸ τοῦ χρυσοῦ περιδεύων εἶδρα· Χαρικλέα δὲ, τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ, ποιησάμενος συνήθη καὶ φίλον, ἐνέπλησα δόξης πονηρεῖς, πάντα πιστεύων καὶ πάντα χρώμενος ἐκείνῳ.

XXII. Καὶ δὴ καὶ Πυθιονίκης τῆς ἐταίρας ἀποθανούσης, ἣν εἶχεν ὁ Ἀρπαλος ἐρῶν, καὶ θυγατρὸς πατὴρ ἐξ αὐτῆς ἐγεγόνει· μνημεῖον ἀπὸ χρημάτων πολλῶν ἐπιτελεῖσαι θιλήσας, προσέταξε τῷ Χαρικλεῖ τὴν ἐπιμέλειαν. Οὕσαν δὲ τὴν ὑπουργίαν ταύτην ἀγαννῇ προσκατήσχυεν ὁ τάφος συντελεσθεὶς. Διαμένει γὰρ ἔτι νῦν ἐν Ἑρμείῳ, ἣ βυθίζομεν ἐξ ἄστεος εἰς Ἑλευσῖνα, μηδὲν ἔχων τῶν τριῶν κόνια τάλαντων ἄξιον, ὅσα τῷ Ἀρπάλῳ λογισθῆναι φασὶν εἰς τὸ ἔργον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους. Καὶ μέντοι καὶ τελευτήσαντος αὐτοῦ, τὸ παιδάριον ὑπὸ τοῦ Χαρικλέους καὶ τοῦ Φωκίωνος ἀναληφθεὶς ἐτύγχανε πάσης ἐπιμελείας. Κρινομένου μέντοι τοῦ Χαρικλέους ἐπὶ τοῖς Ἀρπαλείοις, καὶ δεομένου βοηθεῖν αὐτῷ τὸν Φωκίωνα, καὶ συνεισέλθειν εἰς τὸ δικαστήριον, οὐκ ἠθάλυσεν, εἰπὼν· „Ἐγὼ σὲ, ὦ Χαρίκλειε, ἐπὶ πᾶσι τοῖς δικαίοις γυμ-

βρῆν ἐποίησάμην.“ Πρώτου δ' Ἀθηναίους Ἀσκληπιάδου τοῦ Ἐπαρχοῦ τιθῆναι προσγγελλάντος Ἀλέξανδρον, ὁ μὲν Δημάδης ἐκέλευσε μὴ προσίχων· πάσαι γὰρ εἴν δλην ὄζειν νεκροῦ τὴν εἰκουμένην· ὁ δὲ Θεσπίων ἐπηρμένον ὄρῳ πρὸς τὸ νεωτιρίζειν τὸν δῆμον, ἐπιφῶτο παρηγορεῖν καὶ κατέχευ. Ἀναπηδόντων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ βοῶντων, ἀληθῆ τὸν Ἀσκληπιάδην ἀπαγγέλλειν, καὶ τιθῆναι τὸν Ἀλέξανδρον· „Οὐκοῦν (εἶπεν), εἰ σήμερον τίθῃται, καὶ αὖριον ἔσται καὶ εἰς τρίτην τιθῆται.“ ὥστε ἡμῶς ἐν ἡσυχίᾳ βουλευσασθαι, μᾶλλον δὲ μετ' ἀσφαλείας.“

XXIII. Ὡς δὲ φέρον ἐνέσειεν ὁ Λεωσθένης τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πόλεμον, καὶ τοῦ Φωκίωνος δυσχεραίνοντος, ἡρώτα καταγελῶν, τί πεποίηται ἀγαθὸν τῇ πόλιν, ἔτη τοσαῦτα στρατηγῶν· „Οὐ μικρὸν, (ἔφη) τὸ τοὺς πολίτας ἐν τοῖς ἰδίῳις μνήμασι θάπτεισθαι.“ Πολλὰ δὲ θρασυνομένου καὶ καρπάζοντος ἐν ταῖς δῆμῳ τοῦ Λεωσθένης, ὁ Φωκίων· „Οὐ λόγῳ σοῦ (εἶπεν), ὡς μαιράκιον, εἰκόμει κυναρέτιοις· μεγάλα γὰρ ὄντες καὶ ὑψηλοὶ, καρποὺς οὐ φέρουσι.“ Ὡς δ' ἐπακαστῆς ὁ Ἐπερίδης ἡρώτησε· „Πότ' οὖν, ὦ Φωκίων, συμβουλευεῖς πολεμῶν Ἀθηναίους;“ „Ὅταν (εἶπε) τοὺς μὲν νέους ἴδω τὴν τάξιν βουλομένους φυλάττειν, τοὺς δὲ πλουσίους εὐφρίειν, τοὺς δὲ ῥήτορας ἀπέχεσθαι τοῦ κλέπτειν τὰ δημόσια.“ Θαναμαζόντων δὲ πολλῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Λεωσθένης συντημένην δύναμιν, καὶ τοῦ Φωκίωνος πυνθανομένου,

πῶς τι παρισκευάσθαι δοκοῦσιν αὐτῷ· „Καλῶς (ἔρη) πρὸς τὸ στάδιον· τὸν δὲ δόλιχον τοῦ πολέμου φοβεῖσθαι, μήτε χρήματα τῆς πόλεως ἔτερα, μήτε ναῦς, μήτε ὀπλίτας ἔχουσης.“ Ἐμαρτύρει δ' αὐτῷ καὶ τὰ ἔργα. Πρῶτον μὲν γὰρ Λεωσθένης λαμπρὸς ἦρθη ταῖς πράξεσι, τῶν τε Βοιωτῶν μάχῃ κρατήσας, καὶ τὸν Ἀντίπατρον εἰς Λαρίαν συνελάσας. Ὅτι καὶ φασὶ τὴν μὲν πόλιν, ἐλπίδος μεγάλης γενομένην, ἑορτάζειν εὐαγγέλια συγχῶς, καὶ ὕθειν τοῖς θεοῖς, τὸν δὲ Φωκίωνα πρὸς τοὺς ἐλέγχειν αὐτὸν οἰομένους, καὶ πυρρῶταίους, εἰ ταῦτ' οὐκ ἂν ἦ θάλα αὐτῷ πεπρωῆσθαι· „Πάνυ μὲν οὖν (φάναι), βεβουλεῦσθαι δ' ἐκείνα.“ Καὶ πάλιν ἄλλων ἐκ' ἄλλοις εὐαγγελίων γραφομένων καὶ φερομένων ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, „Πότε ἄρα (φάναι) πανσόμοθα νικῶντες;“

XXIV. Ἐπεὶ δὲ, τοῦ Λεωσθένους ἀποθανόντος, οἱ φοβοίμενοι τὸν Φωκίωνα, μὴ στρατηγὸς ἐκπεμφθεὶς καταλύσῃ τὸν πόλεμον, ἄνθρωπόν τινα εὖν οὐκ ἐπιφανῶν ἐν ἐκκλησίᾳ παρισταλάσαν ἀναστάντα λέγειν, ὅτι φίλος ὢν τοῦ Φωκίονος καὶ συμποσιτηκῶς, παραινῇ φεῖσθαι τοῦ ἀνδρός καὶ φυλάσσειν, ὡς ἕλλον ὅμοιον οὐκ ἔχοντα, ἐκπέμπειν δ' Ἀντίφιλον ἐπὶ τὸ στρατόπευμα, καὶ ταῦτα τοῖς Ἀθηναίοις συνιδόναι· παρὰ δὲ τὸν Φωκίον ἔλεγε, μήτε συμπεφρονημένοι ποτὲ τῷ ἀνδρὶ ὄντι, μήτ' ἄλλως γεγονέναι γνώριμος, ἢ συνήθης· „Ἀλλὰ εὖν (εἰπεν) ἀπὸ τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ φίλον σε ποιοῦμαι, καὶ οἰκῶν· ἃ γὰρ ἦν ἐμοὶ συμφέροντα, συμβιβούλει·

πας· “Περσῆμενοι δὲ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοῖς Βου-
τοῖς στρατεύειν, πρῶτον μὲν ἀντάξει· καὶ τῶν φί-
λων λεγόντων, ὥς ἀποθαρτεῖται προσκρούων τοῖς
Ἀθηναίοις·, “Ἀδίκως (εἶπεν), ἂν πιδῶ τὸ συμφέρον·
ἂν δὲ παραβαίνο, δίκαιως· “Ἐπεὶ δ’ ὄφρων οὐκ ἀνείν-
τας, ἀλλὰ βοῶντας, ἐπέλευσε τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν,
Ἀθηναίων τοὺς ἄχρις ἐξήκοσια ἐτῶν ἀπ’ ἡβης, πάντα
ἡμερῶν αὐτίκα λαβόντας, εὐθύς ἀκολουθεῖν ἀπὸ
τῆς ἐκκλησίας· θορύβου δὲ πολλοῦ γενομένου, καὶ
τῶν πρεσβυτέρων βοῶντων καὶ ἀναπηδώντων· “Οὐ-
δὲν (ἔφη) δεινὸν· ἐγὼ γάρ ὁ στρατηγὸς ὄγδοηκο-
σὶτόν ἔχων ἔτος ἴσμαι μεθ’ ὑμῶν· “Καὶ τότε μὲν
οὕτως κατέπαυσεν αὐτοὺς καὶ μετέβαλε.

XXV. Πορθουμένης δὲ τῆς παραλίας ὑπὸ Με-
κίανος συχνόις Μαιηδόσι καὶ μισθοφόροις ἀποβε-
βηκότος εἰς Ῥαμνοῦντα, καὶ κατατρέχοντος τὴν χώ-
ραν, ἐξήγαγε τοὺς Ἀθηναίους ἐπ’ αὐτόν. Ὡς δὲ
προστρέχοντες ἀλλαχόθεν ἄλλος διωστρατήγουν, καὶ
συνεβούλευον πῶς τὸν λόφον καταλαβεῖν, ἐκεῖ πε-
ριπέμψαι τοὺς ἱππείας, ἐνταῦθα παρεμβαιεῖν· “Ὡς
Ἡρόκλης (εἶπεν), ὥς πολλοὺς ὄφρ’ στρατηγούς, ὁλί-
γους δὲ στρατιώτας· “Ἐπεὶ δὲ, παραιτάξαντος αὐ-
τοῦ τοὺς ὀπλίτας, εἰς πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων προῆλ-
θεν· εἶτα δεινῶς, ἀντισιάντος ἀνδρὸς πολεμίου,
πάλιν εἰς τὴν τάξιν ἀνεχώρησεν· “Ὡς μενέαικος (εἶ-
πεν), οὐκ αἰδῶ δύο τάξεις ἀποδικοιπῶς, ἦν ἐτάχθης
ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, καὶ πάλιν ἐπ’ ἦν σιαντόν ἔτα-
ξας; “Ἐμβελῶν δὲ τοῖς πολεμίοις καὶ κατὰ κράτος

τρεψάμενος, αὐτὸν τε τὸν Μικίωνα καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀπέκτεινε. Τὸ δ' Ἑλληνικὸν ἐν Θετταλίᾳ στρατεύμα, συμμύξαντος Ἀντιπάτρου Λεοννάτου, καὶ τῶν ἐξ Ἀσίας Μακεδόνων, ἐνίκα μαχόμενον· καὶ Λεοννάτος ἔπεσεν, ἡγουμένου τῆς μὲν φάλαγγος Ἀντιφίλου, τῶν δ' ἱππέων τοῦ Θεσσαλοῦ Μενάνους.

XXVI. Ὀλίγω δ' ὕστερον χρόνῳ Κρατεροῦ διαβάντος ἐξ Ἀσίας μετὰ πολλῆς δυνάμεως, καὶ γενομένης πάλιν ἐν Κρήνῃ παρατάξεως, ἡττήθησαν μὲν οἱ Ἕλληνες, οὔτε μεγάλῃ ἦταν, οὔτε πολλῶν πεσόντων· ἀπειθείᾳ δὲ πρὸς τοὺς ἄρχοντας, ἐπεικεῖς καὶ νέους ὄντας, καὶ ἅμα τὰς πόλεις αὐτῶν παρθένος Ἀντιπάτρου, διαφθύναντες, αἰσχίστα προήκαντο τὴν ἐλευθερίαν. Εὐθύς οὖν ἐπὶ ταῖς Ἀθήναις ἄγοντος τοῦ Ἀντιπάτρου τὴν δύναμιν, οἱ μὲν περὶ Δημοσθένην καὶ Ἰπερίδην ἀπηλλάγησαν ἐκ τῆς πόλεως· Δημάδης δὲ, μηθεὶς μέρος ὅν ὥφειλε χρημάτων ἐπὶ ταῖς καταδίκαις ἐκτεῖσαι τῇ πόλει δυνάμεως, (ἡλώκει γὰρ ἑπτὰ γραφᾶς παρανόμων) καὶ γεγωνὶς ἄτιμος, ἐξείργετο τοῦ λέγειν ἄδειαν δ' εὐρόμενος τότε, γράφει ψήφισμα, καὶ πέμπει πρὸς Ἀντίπατρον ὑπὲρ εἰρήνης πρέσβεις αὐτοκράτορας. Φοβουμένου δὲ τοῦ δήμου, καὶ καλοῦντος Φωκίωνα, καὶ μόνῳ πιστεύειν ἐκείνῳ λέγοντος· „Ἄλλ' αἶγ' ἐπιστευόμην (εἶπεν) ἐγὼ συμβουλεύων ὑμῖν, οὐκ ἂν νῦν ἐβουλεύομεθα περὶ πραγμάτων τοιούτων.“ Οὕτω δὲ τοῦ ψηφίσματος ἐπικυρωθέντος, ἀπεστάλη πρὸς Ἀντίπατρον ἐν τῇ Καδμείᾳ στρατοπεδεύοντα,

καὶ παρασκευαζόμενον εὐθὺς εἰς τὴν Ἀστικὴν βαδίζειν. Καὶ τοῦτο πρῶτον ἤτει, τὸ μένοντα κατὰ χώραν ποιήσασθαι τὰς διαλύσεις. Τοῦ δὲ Κραταροῦ λέγοντος, ὡς „Οὐ δίκαια πείθει Φωκίων ἡμᾶς, τὴν τῶν συμμάχων καὶ φίλων καθημένους χώραν κικῶς ποιεῖν, δυναμένους ἐκ τῆς τῶν πολεμίων ὠφελείσθαι,“ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, ὁ Ἀντίπατρος· „Δοτίον (εἶπε) Φωκίῳ ταύτην τὴν χώραν.“ Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐκέντησεν αὐτοῖς ἐπιτρέπειν τοὺς Ἀθηναίους, ὥσπερ ἐν Λαμίᾳ Λεωσθένει ἐκέντησεν.

XXVII. Ὡς οὖν ἐπανῆλθεν ὁ Φωκίων εἰς ἄστυ, καὶ τοῖς Ἀθηναίοις τὸ αὐτὸ ἔδοξεν ὑπ' ἀνάγκης, αὐτὸς εἰς Θήβας ἐβάδιζε μετὰ τῶν ἄλλων πρέσβων, Ξενοκράτη τὸν φιλόσοφον τῶν Ἀθηναίων προσελομέων. Τοσοῦτον γὰρ ἦν ἀξίωμα τῆς ἀρετῆς τοῦ Ξενοκράτους καὶ δόξα καὶ λόγος παρὰ πᾶσιν, ὥστ' οἶσθαι μήτε ὕβριν εἶναι, μήτ' ὠμότητα, μήτε θυμὸν ἐν ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ φνόμενον, ὃ, Ξενοκράτους μόνον ὀφθέντος, οὐκ ἂν αἰδοῦς τι καὶ τιμῆς ἐγγέροιτο πρὸς αὐτόν. Ἀπέβη δὲ τοῦναντίον, ἀγνωμοσύνη τινὶ καὶ μισαγαθία τοῦ Ἀντιπάτρου. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἠσπάσατο τὸν Ξενοκράτην, τοὺς ἄλλους δεξιωσάμενος· ἐφ' ᾧ φασὶν εἰπεῖν ἐκέντησεν, ὡς Ἀντίπατρος καλῶς ποιῇ, μόνον αὐτὸς αἰσχυρόμενος ἐφ' οἷς ἀγνωμονεῖν μέλλει πρὸς τὴν πόλιν. Ἐπειτα λέγειν ἀρξάμενον οὐχ ὑπομένων, ἀλλ' ἀντιπρούων καὶ δυσκολαίωνων, ἐποίησεν ἀποσιωπῆσαι. Τῶν δὲ περὶ τὸν Φωκίωνα διαλεχθέντων, ἀπεκρίνατο

φιλλίαν ἔσσειθαι τοῖς Ἀθηναίοις καὶ σύμμαχόν, ἐκδοῦσι μὲν τοὺς περὶ Δημοσθένην καὶ Ἐπερίδην, πολιτευομένοις δὲ τὴν πατρίον ἀπὸ τιμήματος πολιτίαν, δεξαμένοις δὲ φρουρὰν εἰς τὴν Μουνυχίαν, ἔτι δὲ χρήματα τοῦ πολέμου καὶ ζημίαν προσεκτίωσιν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πρέσβεις ἠγάπησαν ὥς φιλικανθρώπους τὰς διαλύσεις, πλήν τοῦ Ξενοκράτους. Ἐφη γάρ, ὥς μὲν δούλοις, μετρίως κεχρησθαι τὸν Ἀντίπατρον· ὥς δ' ἐλευθέροις, βαρέως. Τοῦ δὲ Φωκίωνος παραιτουμένου τὴν φρουρὰν καὶ δεομένου, λέγεται τὸν Ἀντίπατρον εἰπεῖν· „ὦ Φωκίων, ἡμεῖς πάντα σοι χαρίζεσθαι βουλόμεθα, πλήν τῶν καὶ σὺ ἀπολόντων καὶ ἡμᾶς.“ Οἱ δ' οὐχ οὕτως φασιν, ἀλλ' ἐρωτῆσαι τὸν Ἀντίπατρον, εἰ, τὴν φρουρὰν ἀνέντοσ· αὐτοῦ τοῖς Ἀθηναίοις, δ Φωκίαν ἐγγυᾶται τὴν πόλιν ἐμμενεῖν τῇ εἰρήτῃ, καὶ μηδὲν πολυπραγμονήσῃν· σωπῶντος δ' ἐκείνου καὶ διαμέλλοντος, ὥσπερ ᾤοντο Καλλιμέδοντα τὸν Κάραβον, ἄνδρα θρασὺν καὶ μισόδημον, εἰπεῖν· „Ἐάν δ' οὗτος, ὃ Ἀντίπατρε, φλυαρῇ, σὺ πιστεύσεις, καὶ οὐ πράξεις, ὃ ἔγνωκας;“

XXVIII. Οὕτω μὲν ἐδέξαντο φρουρὰν Μακεδόνων Ἀθηναῖοι, καὶ Μένυλλον ἡγεμόνα, τῶν ἐπιεικῶν τινα, καὶ τοῦ Φωκίωνος ἐπιτηδείων. Ἐβράνη δ' ὑπερήφανον τὸ πρόσταγμα, καὶ μᾶλλον ἐξουσίας ὕβρει χρωμένης ἐπίδειξις, ἣ πραγμάτων ἔντα γιγνομένη κατάληψις. Οὐ μικρὸν δὲ τῷ πάθει προσέθηκεν δ καιρὸς. Εἰκάδι γάρ ἡ φρουρὰ Βοηδρομιῶ-

νος εἰσέχθη, μυστηρίων ὄντων, ἥ ἰδὼν Ἰακχὸν ἐξ
 ἄοτις· Ἐλευσινάδε πέμπουσιν· ὥστε, τῆς τελευτῆς
 συγχυθείσης, ἀναλογίζεσθαι τοὺς πολλοὺς καὶ τὰ
 πρεσβύτερα τῶν θείων καὶ τὰ πρόσφατα. Πάλαι
 μὲν γὰρ ἐν τοῖς ἀρίστοις εὐτυχήμασι τὰς μυστικὰς
 ὁψεις καὶ φωνὰς παραγενέσθαι σὺν ἐκπλήξει καὶ
 θάμβει τῶν πολεμίων· νῦν δὲ τοῖς αὐτοῖς ἱεροῖς τὰ
 δυσχερότατα πάθη τῆς Ἑλλάδος ἐπισκοπεῖν τοὺς
 θεοὺς, καὶ καθυβρίζεσθαι τὸν ἀγιώτατον τοῦ χρό-
 νου καὶ ἡδαιστον αὐτοῖς ἐπώνυμον τῶν μεγίστων κα-
 κῶν γενόμενον. Πρῶτον μὲν οὖν ὁλλοίσι ἔτεσι
 χρησμὸν ἐξήνεγκαν αἱ Δωδωνίδες τῇ πόλει, τὰ ἀκρω-
 τήρια τῆς Ἀρτέμιδος φυλάσσειν, ὅπως ἄλλοι μὴ λά-
 βωσι· τότε δὲ περὶ τῆς ἡμέρας ἀκίνας αἱ ταινίαι
 μὲν, αἷς περιελίττουσι τὰς μυστικὰς κοίτας, βαπτιό-
 μεναι θάψινον ἀντὶ φοινικοῦ χρῶμα καὶ νεκρῶδες
 ἀνήνεγκαν· ὃ δὲ μείζον ἦν, τὰ παραβαπτόμενα
 τῶν ἰδιωτικῶν πάντα τὸ προσήκον ἀνδρὸς ἔσχε. Μύ-
 στην δὲ λούοντα χοιρίδιον ἐν Κανθάρῳ λιμένι [κῆτος
 συνέλαβε, καὶ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος ἄχρι τῆς
 κοιλίας κατέπιε· προδεικνύντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ φα-
 νεῶς, ὅτι τῶν κάτω καὶ πρὸς θαλάσση στερηθέν-
 τες, τὴν ἄνω πόλιν διαφυλάξουσιν. Ἡ μὲν οὖν
 φρουρά διὰ Μένυλλον εὐδὲν ἠνίασε τοὺς ἀνθρώπους·
 τῶν δ' ἀποσηφισθέντων τοῦ πολιτεύματος διὰ πε-
 νίαν ὑπὲρ μυρίους καὶ διοχιλοὺς γενομένων, οἳ τε
 μένοντες ἐδόκουν σχέτλια καὶ ἄτιμα πάσχειν, οἳ τε
 διὰ τοῦτο τὴν πόλιν ἐκλιπόντες, καὶ μεταστάντες

εἰς Θράκην, Ἀντιπάτρου γῆν καὶ πόλιν αὐτοῖς παρασχόντος, ἐκπιπολαρχημένοις ἐώκησαν.

XXIX. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐν Καλαυρία καὶ Ὑπερίδου πρὸς Κλεωναῖς θάνατος, περὶ ὧν ἐν ἄλλοις γέγραπται, μονοτονὴ ἔρωτα καὶ πόθον Ἀθηναίοις Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου παρίστη. Καὶ τοῦτο, ὅπερ ἔσπερον, ἀναιρεθέντος Ἀντιγόνου, καὶ τῶν ἀνελόντων ἐκείνον ἀρξαμένων βιάζεσθαι καὶ λυπεῖν τοὺς ἀνθρώπους, ἀνὴρ ἄγροικος ἐν Φρυγίᾳ χωρίον ὀρύττων, πυθομένου τινός· „Τί ποιεῖς;“ στενάξας· „Ἀντίγονον;“ εἶπε, „ζητῶ“ τοῦτο πολλοῖς ἐπῆρει λέγειν, διαμνημονεύουσι τὸν ἐκείνων τῶν βασιλέων θυμὸν, ὥς τὸ μέγα καὶ γενναῖον εὐπαραλίτητον εἶχον, οὐχ ὥσπερ Ἀντίπατρος ἰδιώτου προσώπου, καὶ φανλότητι χλαμυδίου, καὶ διαλίτης εὐτελείᾳ κατειρωγεύμενος τὴν ἐξουσίαν, ἐπαχθέστερος ἦν τοῖς πάσχουσι, κακὸς δεσπότης καὶ τύραννος. Ὅμως δ' οὖν ὁ Φωκίων καὶ φυγῆς ἀπήλλαξε πολλοὺς, δεηθεὶς τοῦ Ἀντιπάτρου· καὶ φεύγουσι διεπράξατο, μὴ καθάπερ οἱ λοιποὶ τῶν μεθίσταμένων ὑπὲρ τὰ Κεραύνια ὄρη καὶ τὸν Ταῖναρον ἐκπασαῖν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν Πελοποννήσῃ κατοικεῖν· ὧν καὶ Ἀγνωνίδης ἦν, ὁ συκοφάντης. Ἐπιμελόμενος δὲ τῶν κατὰ τὴν πόλιν πράγας καὶ νομίμως, τοὺς μὲν ἀστειοὺς καὶ χαρίεντας ἐν ταῖς ἀρχαῖς αἰεὶ συνέχε· ταὺς δὲ πρὺλ-πράγμονας καὶ νεωτεριστάς, αὐτῷ τῷ μὴ ἄρχειν μηδὲ θρορυβεῖν ἀπομαραινόμενους, ἐδίδασκε φιλοχωρεῖν καὶ ἀγαπᾶν γεωργοῦντας. Ὁρῶν δὲ τὸν Εὐ-

νοκράτην τελούντα τὸ μετοίκιον, ἐβούλετο γράψαι πολίτην· ὃ δ' ἀπέπει, φήσας, οὐκ ἂν μετασχίῃ ταύτης τῆς πολιτείας, περὶ ἧς ἐπρόσβευεν, ἵνα μὴ γένηται.

XXX. Τοῦ δὲ Μενύλλου δωρεὰν αὐτῷ καὶ χρήματα διδόντος, ἀπεκρίνατο, μήτ' ἐκείνον Ἀλεξάνδρου βελτίονα εἶναι, μήτε κρείττονα τὴν αἰτίαν, ἐφ' ᾗ λήψεται νῦν ὁ τότε μὴ θεξιμένος. Ἀλλὰ Φώκω γε τῷ παιδί λαβεῖν δεομένου τοῦ Μενύλλου· „Φώκω μὲν (εἶπεν), εἰ μὲν σωφρονῇ μεταβαλλόμενος, ἀρκέσει τὰ τοῦ πατρὸς· ὥς δ' ἔχει νῦν, οὐδὲν ἱκανὸν ἔστιν.“ Ἀντιπάτρῳ δὲ τραχύτερον ἀπεκρίνατο, βουλομένῳ τι γίνεσθαι δι' αὐτοῦ τῶν μὴ προπόντων· „Οὐ δύναται γὰρ (εἶπεν) Ἀντίπατρος ἅμα μοι καὶ φίλῳ καὶ κόλῳ χρησθαι.“ Τὸν δ' Ἀντίπατρον αὐτὸν εἰπεῖν λέγουσιν, ὥς, δυεῖν αὐτῷ φίλων Ἀθηναίων ὄντων, Φωκίως καὶ Δημάδου, τὸν μὲν λαβεῖν οὐ πέπεικε, τὸν δὲ διδοὺς οὐκ ἐμπέπληκε. Καὶ μέντοι Φωκίων μὲν ὡς ἀρετὴν ἐπεδείκνυτο τὴν πενίαν, ἐν ᾗ τοσαυτάκις Ἀθηναίων στρατηγήσας καὶ βασιλεῦσι φίλοις χρησάμενος ἐγκατεγήρασε· Δημάδης δὲ τῷ πλούτῳ καὶ παρανομίῳ ἐκαλλωπίζετο. Πόδος γὰρ ὄντος Ἀθηναίῳ τότε, μὴ χορεῦεῖν ἔνον, ἢ χιλίας ἀποτίθειν τὸν χορηγόν, ἅπαντας εἰσαγαγὼν ἔκτους τοὺς χορεύοντας, ἑκατὸν ὄντας, ἅμα καὶ τὴν ζημίαν ἀνὰ χιλίας ὑπὲρ ἑκάστου εἰσὴνεγκεν εἰς τὸ θάλατρον. Δημῖα δὲ, τῷ υἱῷ, νύμφην ἀγόμενος· „Ἐμοῦ μὲν, (εἶπεν) ὦ παῖ, τὴν σὴν μητέρα

γαμοῦντος, οὐδ' ὁ γείτων ἤσθιτο· τοῖς δὲ σοῖς γάμοις καὶ βασιλεῖς καὶ δυνάσται συγχορηγοῦσιν. Ἐντοχλούντων δὲ τῷ Φωκίῳ τῶν Ἀθηναίων, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὴν φρουρὰν πείσας τὸν Ἀντίπατρον, εἴτε μὴ προσδοκῶν πείσειν, εἴτε μᾶλλον ὀφῶν σαφρονοῦντα τὸν δῆμον καὶ πολιτευόμενον εὐτάκτως διὰ τὸν φόβον, ἐκείνην μὲν αἰεὶ διωθεῖτο τὴν πρὸς βίαν, τὰ δὲ χρήματα μὴ πράττειν, ἀλλὰ μέλλειν καὶ ἀναβάλλεσθαι τὸν Ἀντίπατρον ἔπεισε. Μεταβάντες οὖν Δημάδην παρεκάλουν. Ὁ δὲ προθύμως ὑπέστη, καὶ τὸν υἱὸν ἔχων ἀπῆρεν εἰς Μακεδονίαν, ὑπὸ δαίμονός τινος, ὡς ἔοικεν, εἰς τοῦτο καιροῦ κομισθεὶς, ἐν ᾧ κατείχετο μὲν Ἀντίπατρος ἤδη νόσῳ, Κάσσανδρος δὲ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γεγὼνώς, εὗρεν ἐπιστολὴν Δημάδου γεγραμμένην πρὸς Ἀντίγονον εἰς Ἀσίαν, παρακαλοῦντος αὐτὸν ἐπιφανῆναι τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Μακεδονίαν, ἐκ παλαιοῦ καὶ σαπροῦ κρεμαμένοις στήμονος· τὸν Ἀντίπατρον οὕτω σκώψαντος. Ὡς οὖν εἶδεν αὐτὸν ἀφικνόμενον ὁ Κάσσανδρος, συνέλαβε, καὶ πρῶτα μὲν τὸν υἱὸν ἐγγὺς προσαγαγὼν προέσφαξεν, ὥστε καταδέξασθαι τοῖς κόλποις τὸ αἷμα τὸν πατέρα, καὶ καταπλησθῆναι τοῦ φόνου· μετὰ ταῦτα δ' εἰς ἀχαριστίαν αὐτὸν καὶ προδοσίαν πολλὰ λοιδορήσας καὶ καθυβρίσας ἀπέκτεινεν.

XXXI. Ἐπεὶ δ' Ἀντίπατρος, ἀποδείξας Πολυπύρχοντα στρατηγὸν, Κάσσανδρον δὲ χιλίαρχον, ἐξέλιπεν, εὐθύς διανυστάς ὁ Κάσσανδρος καὶ προ-

καταλαμβάνων τὰ πράγματα, πέμπει κατὰ τάχος Νικάνορα τῷ Μενέλλῳ διάδοχον τῆς φυλαρχίας, πρὶν ἔκδηλον τὸν Ἀντίπατρον θάνατον γενέσθαι, κελύσας τὴν Μουνυχίαν παραλαβεῖν. Γενομένου δὲ τούτου, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας πυθομένων τῶν Ἀθηναίων, ὅτι τέθνηκεν ὁ Ἀντίπατρος, ἐν αἰτίαις ὁ Φωκίων ἦν, καὶ κακῶς ἤκουεν, ὥς προαισθόμενος, καὶ κατασιωπήσας, χάριτι τοῦ Νικάνορος. Ὁ δὲ τούτων μὲν οὐκ ἐφρόντιζεν· ἐντυγχάνων δὲ τῷ Νικάνορι καὶ διαλεγόμενος, εἰς τε τὰλλα τοῖς Ἀθηναίοις πρῶτον αὐτὸν καὶ κεχαρισμένον παρεῖχε, καὶ φιλοτιμίας τινὰς ἔπεισε καὶ δαπάνας ὑποστῆναι γινόμενον ἀγωνοθέτην.

XXXII. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ Πολυπέρχων τὴν τοῦ βασιλέως ἐπιμίλειαν ἔχων ὑφ' αὐτῷ, καὶ καταπρότευνόμενος τὸν Κόσσανδρον, ἔπεμψε ἐπιστολὴν τοῖς ἐν ἄστει γεγραμμένῃ, ὥς τοῦ βασιλέως ἀποδιδόντος αὐτοῖς τὴν δημοκρατίαν, καὶ πολιτεύεσθαι κατὰ τὰ πατρια πάντα Ἀθηναίους κελύοντος. Ἦν δὲ τοῦτο κατὰ τοῦ Φωκίωνος ἐπιβουλὴ. Συσκευαζόμενος γὰρ εἰς αὐτὸν, ὥς μικρὸν ὕστερον ἔδειξε τοῖς ἔργοις, ὁ Πολυπέρχων τὴν πόλιν, οὐδὲν ἡλπίς παρῆεν, μὴ τοῦ Φωκίωνος ἐκπασόντος· ἐκπασθῆναι δ' ἐκείνον, ἅμα τῶν ἀπειρηγισμένων ἐπιχυθέντων τῇ πολιτείᾳ, καὶ πάλιν τὸ βῆμα δημαγωγῶν κατασχόντων καὶ συκοφαντῶν. Ἐποκινουμένων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν Ἀθηναίων, βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐτοῖς ὁ Νικάνωρ ἐν Πειραιεῖ, βουλῆς γενόμενης, παρῆλ-

θε, τῷ Φωκίῳ ἐμπιστεύσας τὸ σῶμα. Διεκτέ-
 λου δὲ, τοῦ ἐπὶ τῆς χώρας στρατηγοῦ, συλλαβεῖν
 αὐτὸν ἐπιχειρήσαντος, ἐκείνος μὲν προαισθάνων
 ἐξέπηδῆσε, καὶ φανερός ἦν εὐθύς ἀμυνόμενος τὴν
 πόλιν. Ὁ δὲ Φωκίων, ἐπὶ τῷ προέσθαι τὸν ἄνδρα
 καὶ μὴ κατασχεῖν ἐγκαλούμενος, ἔφη· πιστεύειν μὲν
 τῷ Νικάνορι, καὶ μηδὲν ἅπ' αὐτοῦ προσδοκᾶν δι-
 χόν· εἰ δὲ μὴ, μᾶλλον ἐθέλειν ἀδικούμενος, ἢ ἀδι-
 κῶν, φανερός γενέσθαι. Τοῦτο δ' ὑπὲρ αὐτοῦ μὲν
 ἄν τινα σκοποῦντι δοκοίη καλοκαγαθικῶς λέλεχθαι
 καὶ γενναίως· ὃ δ' εἰς πατρίδος ἀποκινδυνεύων σω-
 τηρίαν, καὶ ταῦτα στρατηγός καὶ ἄρχων, οὐκ' εἶδα,
 μὴ μείζον τι παραβαίνει καὶ περισβύτερον τὸ πρὸς
 τοὺς πολίτας δίκαιον. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνο ἐστὶν εἰπεῖν,
 ὅτι φοβούμενος μὲν εἰς πόλεμον ἐμβαλεῖν τὴν πόλιν
 ὁ Φωκίων, ἀπέσχετο τοῦ Νικάνορος, ἄλλως δὲ προῦ-
 βάλλετο τὴν πίστιν καὶ τὸ δίκαιον, ὅπως αἰδούμε-
 νος ἐκείνον ἡσυχίαν ἄγῃ, καὶ μηδὲν ἀδικῇ τοὺς
 Ἀθηναίους· ἀλλ' ὅντως ἔοικεν ἰσχυράτις αὐτῷ περὶ
 τοῦ Νικάνορος ἐγγενέσθαι πίστις, ὃν γε πολλῶν
 προδιαβαλλόντων καὶ κατηγορούντων ἐπιτίθεσθαι
 τῷ Πειραιῇ, καὶ διαβιβάζειν εἰς Σαλαμίνα ξένους,
 καὶ διαφθείρειν τινὰς τῶν ἐν Πειραιεῖ κατοικούντων,
 οὐ προσήκατο τὸν λόγον, οὐδ' ἐπίστευσεν· ἀλλὰ
 καὶ Φιλομήδου τοῦ Λαμπρέως ψήφισμα γράψαντος,
 Ἀθηναίους ἅπαντας ἐν τοῖς δπλοῖς εἶναι, καὶ τῷ
 στρατηγῷ Φωκίῳ προσέχειν, ἡμέλησεν, ἄχρις οὗ
 προσάγων ὁ Νικάνωρ ἐκ τῆς Μουνυχίας τὰ ὅπλα
 τὸν Πειραιᾶ περιετόφρευσεν.

XXXIII. Πραττομένων δὲ τούτων, ὁ μὲν Φωκίων ἐθροβεῖτο καὶ καταφρονεῖτο, τοὺς Ἀθηναίους ἐξάγειν βουλόμενος· Ἀλέξανδρος δ', ὁ Πολυπέρχοντος υἱός, ἦγε μετὰ θυράμους, λόγῳ μὲν ἐπὶ τὸν Νικάνορα τοῖς ἐν ἅσκει βοηθήσων, ἔργῳ δὲ τὴν πόλιν, εἰ δύναίτο, καταληψόμενος· αὐτὴν ἑαυτῇ περιπατῇ γενομένην. Οἱ τε γὰρ φυγάδες αὐτῷ συνισβαλόντες, εὐθύς ἦσαν ἐν ἅσκει· καὶ τῶν ξένων ἅμα καὶ τῶν ὑπὸ τῶν πρὸς αὐτοὺς εἰσδραμόντων, ἐκκλησία παμμιγῆς ἡθροίσθη καὶ ἄτακτος, ἐν ᾗ τὸν Φωκίωνα τῆς ἀρχῆς ἀπολύσαντες, ἑτέρους ἐλόγοντο στρατηγούς. Εἰ δέ μὴ συνίων εἰς λόγους ὁ Ἀλέξανδρος τῷ Νικάνορι μόνος, παρὰ τὸ τῷδε ὥφθη, καὶ τοῦτο ποιοῦντες πολλάκις, ὑποψίαν τοῖς Ἀθηναίοις παρέσχον, οὐκ ἂν ἡ πόλις διέφυγε τὸν κίνδυνον. Ἐπεὶ δ' Ἀγνωνίδης, ὁ ῥήτωρ, εὐθύς ἐπαφύετο τοῖς περὶ τὸν Φωκίωνα, καὶ πατηγόροι προδοσίας, οἱ μὲν περὶ Καλλιμέδοντα καὶ Χαρικλέα φοβηθέντες ἀπῆλθον ἐκ τῆς πόλεως· ὁ δὲ Φωκίων, καὶ μετ' αὐτοῦ τῶν φίλων οἱ παραμείναντες ὄχοντο πρὸς Πολυπέρχοντα· καὶ συνεξῆλθον αὐτοῖς, χάριτι τοῦ Φωκίωνος, ὁ Πλαταιεύς Σόλων, καὶ Δειναρχος ὁ Κορίνθιος, ἐπιτήδειοι τοῦ Πολυπέρχοντος εἶναι δοκοῦντες καὶ συνήθεις. Ἀρρώστια δὲ χρησαμένου τοῦ Δειναρχου, συχνὰς ἡμέρας ἐν Ἐλατεῖα διέτριψαν. Ἐν αἷς Ἀγνωνίδου πείσαντος, Ἀρχιστράτου δὲ τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἔπεμπε πρεσβείαν ὁ δῆμος καταγορήσαντας τοῦ Φωκίωνος. Ἀμα δὲ καὶ σὺν μι-

ἔσαν ἀμφότεροι τῷ Πολυπέρχοντι, μετὰ τοῦ βασι-
 λείως πορευομένων, περὶ κόμην τινὰ τῆς Φωκίδος,
 Φάρυγας, κειμένην περὶ τὸ Ἀκρούριον ὄρος, ὃ τῶν
 Γαλατῶν καλοῦσιν. Ἐνταῦθα δὲ θεὸς ὁ Πολυπέρ-
 χων τὸν χρυσοῦν οὐρανίσκον, καὶ καθίσας ἐπ' αὐ-
 τῷ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς φίλους, τὸν μὲν Δείναρ-
 χον ὑθύνει ἐκ προόδου λαβεῖν ἐπίτευσι, καὶ στρέβλω-
 σοντας ἀποκτεῖναι. τοῖς δ' Ἀθηναίοις ἀπέδωκε λό-
 γον. Ὡς δὲ θόρυβον καὶ κῆρυγὴν ἐποίουν, ἀντι-
 κατηγοροῦντες ἀλλήλων ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ προσ-
 ελθὼν ὁ Ἀγνεσίδης εἶπεν· „Ἀπαντας ἡμᾶς εἰς μίαν
 ἐμβάλλοντες γαλατῶν, Ἀθηναίοις ἀναπέμψατε λό-
 γον ὑφ' ἑξόντας“ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐγέλασεν, οἱ δὲ πε-
 ρισσιώτερες τῷ συνεδρίῳ Μαισιδόνες καὶ ἕτεροι σχολὴν
 ἄγοντες, ἐπεθύμουν ἀκούειν, καὶ τοὺς πρόσβεις
 παρακαλοῦν ἀπὸ νειύματος, ἐνταῦθα ποιῆσθαι τὴν
 κατηγορίαν. Ἦν δ' οὐδὲν ἴσον, ἀλλὰ τῷ μὲν Φω-
 κίῳι πολλάκις ἀντιέκρουσεν ὁ Πολυπέρχων λέγοντι·
 μέχρις οὗ τῇ βακτηρίᾳ πατάξας τὴν γῆν, ἀπίστη
 καὶ κατεσιώπησεν. Ἠγήμοχος δὲ φήσας, ὅτι
 μάστιγος αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας Πολυπέρ-
 χων ἐστὶ, καὶ τοῦ Πολυπέρχοντος ἀποκριναμένου
 πρὸς ὅργην· „Παῦσαι μου πρὸς τὸν βασιλέα κατα-
 ψευδόμενος“ ἀνακηδήσας ὁ βασιλεὺς ὤρμησε λόγ-
 ῃ τὸν Ἠγήμονα πατάξαι. Τοχὺν δὲ τοῦ Πολυπέρ-
 χοντος περιλαβόντος αὐτὸν, οὕτω διελύθη τὸ συν-
 ἔδριον.

XXXIV. Τὸν δὲ Φωκίωνα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ φυ-

λακῆς περιχοῦσης, ὅσοι τῶν ἐταίρων ἔτυχον οὐκ ἐγ-
 γὺς ἐστῶτες, ὡς τοῦτ' εἶδον, ἐγκαλυψάμενοι, καὶ
 διαφυγόντες ἐσώθησαν. Ἐκείνους δὲ Κλεῖτος εἰς
 Ἀθήνας ἀνήγε, λόγῳ μὲν κριθησομένους, ἔργῳ δ'
 ἀποθανεῖν κατακεκριμένους. Καὶ προσῆν τὸ σχῆμα
 τῇ κομιδῇ λυπηρόν, ἐφ' ἀμάξαις κομιζομένων αὐτῶν
 διὰ τοῦ Κεραμειοῦ πρὸς τὸ θίατρον. Ἐκεῖ γὰρ αὐ-
 τοὺς προσαγαγὼν ὁ Κλεῖτος συνῆλκε· ἄχρις οὐ τὴν
 ἐκκλησίαν ἐπλήρωσαν μὴ ἄρχοντες, οὐ δούλον, οὐ
 ξένον, οὐκ ἄτιμον ἀποκρίναντες, ἀλλὰ πᾶσι καὶ πύ-
 σαις ἀναπεπταμένον τὸ βῆμα καὶ τὸ θίατρον παρα-
 σχόντες. Ἐπεὶ δ' ἦ τ' ἐπιστολὴ τοῦ βασιλέως ἀνι-
 γνώσθη, λέγοντος αὐτῷ μὲν ἐγνώσθαι προδότας γε-
 γονέναι τοὺς ἄνδρας, ἐκείνοις δὲ διδόναι τὴν κρίσιν
 ἐλευθέροις ἢ δὴ καὶ αὐτονόμοις οὔσι, καὶ τοὺς ἄν-
 δρας ὁ Κλεῖτος εἰσῆγαγε· οἱ μὲν βέλτιστοι τῶν πο-
 λιτῶν, ὀφθέντος τοῦ Φωκίανος, ἐνέκαλύψαντο, καὶ
 κάτω κύψαντες ἐδάκρυον· εἰς δ' ἀναστὰς ἐτόλμησεν
 εἰπεῖν, ὅτι, τηλικαύτην κρίσιν ἐγκαχειρικτός τῃ δῆ-
 μῳ τοῦ βασιλέως, καλῶς ἔχει τοῖς δούλους καὶ τοὺς
 ξένους ἀπελθεῖν ἐκ τῆς ἐκκλησίας. Οὐκ ἀνυπομονί-
 των δὲ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ἀνακραγόντων βάλλειν τοὺς
 ὀλιγαρχικοὺς καὶμισοδήμους, ἄλλος μὲν οὐδεὶς ὑπὲρ
 τοῦ Φωκίανος ἐπεχείρησεν εἰπεῖν, αὐτὸς δὲ χαλεπῶς
 καὶ μόλις ἐξήκουσθεις, „Πότερον (εἴπειν) ἀδίκως, ἢ
 δικαίως, ἀποκτεῖναι βούλεισθε ἡμῶς;“ Ἀποκρινάμενον
 δὲ τινων, ὅτι δικαίως· „Καὶ τοῦτο (εἶπη) πῶς γνώσε-
 σθε, μὴ ἀκούσαντες;“ Ἐπεὶ δ' οὐδὲν μᾶλλον ἤκουον,

ἑγγυτέρῳ προσελθὼν, „Εγὼ μὲν (εἶπεν) ἀδικεῖν ὁμολογῶ, καὶ θανάτου τιμῶμαι τὰ πεπολιτευμένα ἑμαυτῷ· τούτους δ', ἄνδρες Ἀθηναῖοι, διὰ τί ἀποπτερεῖτε, μὴδὲν ἀδικοῦντας;“ Ἀποκριναμένων δὲ πολλῶν· „Ὅτι σοὶ φίλοι εἰσὶν·“ ὁ μὲν Φωκίων ἀποστάς ἡσυχίαν ἤγεν· ὁ δ' Ἀγνωνίδης ψήφισμα γεγραμμένον ἔχων ἀνέγνω, καθ' ὃ τὸν δῆμον ἔδει χειροτονεῖν περὶ τῶν ἀνδρῶν, εἰ δοκοῦσιν ἀδικεῖν, τοὺς δ' ἄνδρας, ἂν καταχειροτονηθῶσιν, ἀποθνήσκειν.

XXXV. Ἀναγνωσθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος, ἤθελον τινὲς προσγράψειν, ὅπως καὶ στρεβλωθεὶς Φωκίων ἀποθάνοι, καὶ τὸν τροχὸν εἰσφέρειν, καὶ τοὺς ὑπηρέτας καλεῖν προσέειπτον. Ὁ δ' Ἀγνωνίδης καὶ τὸν Κλεῖτον ὄρων δυσχεραίνοντα, καὶ τὸ πρᾶγμα βαρβαρικὸν εἶναι καὶ μικρὸν ἡγρόμενος· „Οἷαν (ἔφη) Καλλιμέδοντα τὸν μαστιγίαν λάβωμεν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, λαβόντες στρεβλώσομεν· περὶ δὲ Φωκίαντος οὐδὲν ἐγὼ γράφω τοιοῦτον.“ Ἐνταῦθα τῶν ἐπιεικῶν τις ὑπεφώνησεν· „Ὅρθῶς γε σὺ ποιῶν· ἂν γὰρ Φωκίωνα βασανώωμεν, σὲ τί ποιήσομεν;“ Ἐπικυρωθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος, καὶ τῆς χειροτονίας ἀποδοθείσης, οὐδεὶς καθήμενος, ἀλλὰ πάντες ἐξαναστάντες, οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ στεφανωσάμενοι, κατεχειροτονήσαν αὐτῶν θάνατον. Ἦσαν δὲ σὺν τῷ Φωκίῳ Νικοκλῆς, Θούδιππος, Ἡγήμαν, Πυθοκλῆς· Δημητρίου δὲ τοῦ Φαληρέως, καὶ Καλλιμέδοντος, καὶ Χαρικλέους, καὶ τινῶν ἄλλων ἀπόντων κατεψηφίσθη θάνατος.

XXXVI. Ὡς οὖν διαλύσαντες τὴν ἐκκλησίαν ἦγον εἰς τὸ δεσμωτήριον τοὺς ἄνδρας, οἱ μὲν ἄλλοι, πειρο-
πλεκομένων τῶν φίλων αὐτοῖς καὶ οἰκείων, ὀδυρό-
μενοι καὶ καταθρηνητοῦντες ἐβόδιζον· τὸ δὲ Φωκίωνα
πρόσωπον, οἷον ὅτε στρατηγῶν ἀπ' ἐκκλησίας πρού-
πέμπειο, βλέποντες, ἐθαύμαζον τὴν ἀπαίδειαν καὶ
μεγαλοψυχίαν τοῦ ἀνδρός. Οἱ δ' ἐχθροὶ κακῶς ἔλα-
γον παρατρέχοντες· εἰς δὲ καὶ προσέειπεν ἑξανα-
τίας προσελθὼν. Ὅτι καὶ τὸν Φωκίωνα λέγεται βλέ-
ψαντα πρὸς τοὺς ἄρχοντας εἰπεῖν· „Οὐ παύσει τις
ἀσχημονοῦντα τοῦτον;“ Ἐπεὶ δὲ Θεόδωρος ἐν τῷ
δεσμωτηρίῳ γενόμενος, καὶ τὸ κώνειον ὀρών τριβό-
μενον, ἠγαυάκει, καὶ κατέκλειε τὴν συμφορὰν, ὥς
οὐ προσηκότως τῷ Φωκίῳ συναπολλύμενος· „Εἰτ'
οὐκ ἀγαπῆς (εἶπεν), ὅτι μετὰ Φωκίωνα ἀποθνή-
σκες;“ Ἐρομένου δὲ τινος τῶν φίλων, εἰ τι πρὸς
Φῶκον λέγει, τὸν νύον· „Πάνυ μὲν οὖν (ἔφη) λέγω,
μὴ μνησικακίῃν Ἀθηναίαις.“ Τοῦ δὲ Νικοκλείους, ὅς
ἦν αὐτῷ πιστότατος τῶν φίλων, παρακαλοῦντος, ὅπως
αὐτὸν εἰσῇ τὸ φάρμακον πιεῖν πρότερον· „Βαρὺ
μὲν (εἶπεν), ὦ Νικόκλεις, ἔμοι τὸ αἴτημα καὶ λυπη-
ρόν· ἐπεὶ δ' οὐδ' ἄλλο οὐδέποτε σοι παρὰ τὸν βίον
οὐδὲν ἡχαρίστησα, καὶ τοῦτο συγχωρῶ.“ Πεπωκό-
των δ' ἤδη πάντων, τὸ φάρμακον ἐπέλιπε, καὶ ὁ
δημόσιος οὐκ ἔφη τρίψειν ἕτερον, εἰ μὴ λάβοι δώ-
δεκα δραχμας, ὅσων τὴν ὁλκήν ὠνεῖται. Χρόνον
δὲ γενομένου καὶ διατριβῆς, ὁ Φωκίων καλέσας τινα
τῶν φίλων καὶ εἰπών, εἰ μηδὲ ἀποθανεῖν Ἀθήνησι.

δωρεάν ἐστίν, ἐκίλευσε τῷ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ κερματίον.

XXXVII. Ἦν δ' ἡμέρα μηνὸς Μουνυχιῶνος ἐνάτη ἐπὶ δέκα, καὶ τῷ Διὶ τὴν πομπὴν πέμποντες οἱ ἱερεῖς παρεξήσαν· ὧν οἱ μὲν ἀφάιλοντο τοὺς στεφάνους, οἱ δὲ πρὸς τὰς θύρας δεδαιτυμένοι τῆς εἰρκτῆς ἀπέβλεψαν. Ἐφάνη δὲ τοῖς μὴ παντάπασιν ὤμοις καὶ διεφθαρμένοις ὑπ' ὀργῆς καὶ φθόρου τὴν ψυχὴν ἀνθρωπώτατον γεγονέναι τὸ μὴδ' ἐπισχεῖν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, μὴδὲ καθαρῆσαι δημοσίου φόρου τὴν πόλιν ἐορταζουσάν. Οὐ μὲν ἀλλ' ὥσπερ ἐνδεέστεροισι ἡγωνισμένοις τοῖς ἐχθροῖς ἔδοξε καὶ τὸ σῶμα τοῦ Φωκίωνος ἐξορίσαι, καὶ μὴδὲ πῦρ ἐναῦσαι μηδεὶνα πρὸς τὴν ταφὴν Ἀθηναίων. Δι' ὃ φίλος μὲν οὐδαίς ἐτόλμησεν ἔψασθαι τοῦ σώματος· Κωνσταντῶν δὲ τις ὑπουργεῖν εἰδικόμενος τὰ τοιαῦτα μισθοῦ, κομισθέντα τὸν νικητὸν ὑπὲρ τὴν Ἑλευσίνα, πῦρ λαβὼν ἐκ τῆς Μεγαρικῆς ἔκαυσεν. Ἡ δὲ Μεγαρικὴ γυνὴ παροῦσα μετὰ τῶν θεραπαινίδων, ἔχουσα μὲν αὐτόθι χῶμα πύλον καὶ κατέσπεισιν ἐνθεμένη δὲ τῷ κόλπῳ τὰ ὀστέα, καὶ κομίσασα νύκτωρ εἰς τὴν οἰκίαν, κατῶρυξε παρὰ τὴν ἐστίαν, εἰποῦσα· „Ζοί, ὦ φίλη ἐστία, παρακατατίθεμαι ταῦτα ἀνδρὸς ἀγαθοῦ λείψανα· σὺ δ' αὐτὰ τοῖς πατρώοις ἀπόδος ἡρώεσσι, ὅταν Ἀθηναῖοι σωφρονήσωσι.“

XXXVIII. Καὶ μέντοι χρόνου βραχέος διαγενομένου, καὶ τῶν πραγμάτων διδασκόντων, οἷον ἐπιστάτην καὶ φύλακα σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης ὁ

δῆμος ἀπώλεσεν, ἀνδριάντια μὲν αὐτοῦ χαλκοῦν ἀνέ-
 σιησαν, ἔθαψαν δὲ δημοσίοις τέλεσι τὰ ὀστέα. Τῶν
 δὲ κατηγόρων Ἀγνώνιδην μὲν αὐτοὶ θάνατον κατα-
 χειροτονήσαντες ἀπέκτισκαν· Ἐπίκουρον δὲ καὶ Δη-
 μόριλον, ἀποδράντας ἐκ τῆς πόλεως, ἀντυρῶν δ τοῦ
 Φωκίανος νίδος ἐπιμαρῆσατο. Τοῦτον οὐτε τᾷλλε
 σπενδαῖον ἄνδρα γενέσθαι φασί, καὶ παιδείας ἐρῶν-
 τα παρὰ πορνοβοσκῇ τρεφομένης, κατὰ τύχην θιο-
 δώρῳ τῷ ἁθίῳ παραγενέσθαι, λόγον ἐν Λυκαίῳ δια-
 λεγομένῳ τοιούτου· „Εἰ τὸ φίλον λύσασθαι μὴ αἰσχρὸν
 ἔστιν, οὐδὲ τὸ φίλην ὁμοίως· εἰ δὲ μὴ τὸ ἑταῖρον,
 οὐδὲ τὸ ἑταίρην.“ Ὁμίλων οὖν δαυτῷ πρὸς τὴν ἐπι-
 θυμίαν τὸν λόγον, ὡς εὖ ἔχοντα, λύσασθαι τὴν ἑταί-
 ραν. Ἄλλα τὰ μὲν περὶ Φωκίανον πραχθέντα τῶν περὶ
 Σωκράτην πάλιν ἀνέμνησαι τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁμοιο-
 τάτης ἐκείνης τῆς ἀμαρτίας ταύτης καὶ δυστυχίας τῇ
 πόλει γενομένης.

ΚΑΤΩΝ Ο ΝΕΩΤΕΡΟΣ.

Κάτωνι δὲ τὸ μὲν γένος ἀρχὴν ἐπιφανείας ἔλαβη
καὶ δόξης ἀπὸ τοῦ προπάππου Κάτωνος, ἀνδρὸς
ἐν δόξῃ καὶ δυνάμει μάλιστα Ῥωμαίων γενομένου
δι' ἀρετὴν, ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται· κα-
τελείφθη δὲ γονέων ὀρφανὸς μετ' ἀδελφοῦ Καίπιω-
νος καὶ Πορκίας ἀδελφῆς. Ἦν δὲ καὶ Σερβιλία
Κάτωνος δημοκρίτειος ἀδελφή. Καὶ πάντες οὗτοι
παρὰ Λιβίᾳ Δρούσῳ τροφὴν καὶ διαίταν εἶχον, θείψ
μὲν ὄντι πρὸς μητρὸς, ἄγοντι δὲ τὴν πολιτείαν τότε·
καὶ γὰρ εἰπεῖν δεινότατος ἦν, καὶ τᾶλλα σώφρων
ἄνθρωπος ἐν τοῖς μάλιστα, καὶ φρονήματος οὐδενὶ Ῥω-
μαίων ὑφείμενος. Αἴγεται δὲ Κάτων εὐθύς ἐκ παι-
δίου τῇ τε φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ ταῖς περὶ
τὰς παιδίας διατριβαῖς ἥθος ὑποφαίνειν ἄτρεπτον
καὶ ἀπαθὲς καὶ βέβαιον ἐν πᾶσι. Ἰσχύς τε γὰρ
εἶχον αὐτοῦ παρ' ἡλικίαν τελεσιουργὸν αἱ ὁρμαί·
καὶ τοῖς χολακεύουσι τραχὺς ὢν καὶ προσάντης, ἐτι
μᾶλλον ἐκράτει τῶν ἐκφοβοίωντων. Ἦν δὲ καὶ πρὸς
γέλωτα κομιδῇ δυσκίνητος, ἄχρι μειδιήματος σπα-

νίας τῇ προσώπῳ διαχεόμενος, καὶ πρό; ὄργην οὐ
ταχὺς, οὐδ' ὀλισθηρὸς· ὀργισθεὶς δέ, δυσπαρά-
τητος. Ὡς οὖν εἰς τὸ μανθάνειν ἦκε, παθρὸς ἦν
ἀναλαβεῖν καὶ βραδύς· ἀναλαβὼν δέ, κάταχος καὶ
μνημονικός. Ὁ δὲ καὶ πέφυκεν ἕλλας, τοὺς μὲν
εὐφρεῖς ἀναμνηστικούς μᾶλλον εἶναι, μνημονικούς
δὲ, τοὺς μετὰ πάρον καὶ πραγματείας παραδεχομέ-
νους· γίνεται γὰρ οἷον ἔχκαυμα τῆς ψυχῆς τῶν
μαθημάτων ἕκαστον. Ἔοικε δὲ καὶ τὸ δύσπιστος
τῷ Κάτωνι ποιῶν ἐργασιέστεραν τὴν μάθησιν. Πά-
σχειν γὰρ τι τὸ μανθάνειν ἀτεχνῶς ἐστὶ, καὶ τὸ παί-
θεσθαι ταχὺ τοῖς ἥτιον ἀντέχειν δυναμένοις συμ-
βέβηκε. Διὸ κίθονται μᾶλλον νέοι γερόντων, καὶ
κοσποῦντες ὑγιαίνόντων. Καὶ ὅλως, ἐν οἷς τὸ ἀπο-
ροῦν ἀσθενέστατόν ἐστι, ἥϊστον τὸ προστεθήμενον.
Τῷ μέντοι παιδαγωγῷ τὸν Κάτωνα παίδεσθαι μὲν
λέγουσι, καὶ ποιῶν ἅπαν τὸ προσταττέμενον, ἑκά-
στον δὲ τὴν αἰτίαν ἀπατεῖν, καὶ τὸ διὰ τί πυνθάν-
νισθαι. Καὶ γὰρ ἦν χαρίεις ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ,
καὶ λόγον ἔχων τοῦ κοινούλου προχειρότερον, ὄνομα
Σαρπηδών.

II. Ἐπὶ δὲ παῖδος τοῦ Κάτωνος ὄντος, ἔπρατ-
τον οἱ σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων, ὅπως μετέδουσι τῆς ἐκ
Ῥώμης πόλεως καὶ τις Παμπαιδῖος Σίλων, ἀνὴρ
πολεμικός, καὶ μέγιστον ἔχων ἀξίωμα, τοῦ δὲ Δρού-
σου φίλος, κατέλυσε παρ' αὐτῷ πλείονας ἡμέρας·
ἐν αἷς γενοῦς τοῖς παιδίοις αὐνῆθης· „Αγε (εἶπεν),
ὅπως ὑπὲρ ἡμῶν δεήσεισθε τοῦ θείου συναγωνίστα-

εἶπαι περὶ τῆς παιδείας. "Ὁ μὲν οὖν Κριπίαν δια-
 ραιδιόσας ἐπέειπεν· τοῦ δὲ Κάτωνος οὐδὲν ἀποκρι-
 νάμενον, καὶ βλέποντας εἰς τοὺς ξένους ἀγενῆς καὶ
 βλοσυρὸν, ὁ Πομπαιδίας· „Ἐὺ δ' (εἶπεν) ἡμῖν, ὦ
 νεανία, τί λέγεις; Οὐχ οἷος εἰ τοῖς ξένοις συλλαμ-
 βάνεσθαι πρὸς τὸν θάϊον, ὥσπερ ὁ ἰδιόφρος;" Μη
 φθγγόμενον δὲ τοῦ Κάτωνος, ἀλλὰ τῇ σιωπῇ καὶ
 τῇ προσώπῳ θεοῦντος ἀπολίγεσθαι τὴν δέξιν, ἀρά-
 μενος αὐτόν· ὁ Πομπαιδίας ὑπὲρ θυρίδος, ὡς ἀφῆ-
 σαν, ἐμολογῶν ἐκείλῃ, ἥ φήμην ἔφρασκεν· ἄρα
 εἴτε φωνῇ τραχηντέρῳ χρώμενος, καὶ ταῖς χερσὶν
 ἀπηρτημένον τὸ εἶμα πολλάκις ὑπὲρ τῆς θυρίδος
 κραδαίνων. Ἐπαὶ δὲ πολλὸν χρόνον αὖτις διεκαστέρη-
 σαν ὁ Κάτων ἀνήμελος καὶ ἄδης, κατεθήμενος
 αὐτόν· ὁ Πομπαιδίας, ἡσυχῇ πρὸς τοὺς φίλους εἶ-
 πεν· „Οἷον ἐντύχημα εἴς Ἰαλίφς ὁ παῖς οὗτός ἐστιν!
 Εἰ δ' ἄνῃς ἦν, μίαν οὐκ ἂν οἶμαι φῆρον ἡμῶν ἐν
 τῷ δήμῳ γίνεσθαι." Πάλιν δὲ συγγνωστὸς τῶς ἐν
 μεταθλίαις κριόσαντες ἐπὶ δεῖπνον ἄλλους τε παῖδας
 καὶ τοὺς περὶ Κάτωνος, σχολῆς ἄγοντας ἐν τῇ μέ-
 ρει τῆς οἰκίας ἔπαιζον αὐτοὶ καὶ ἑαυτοὺς ἀνήμε-
 γμένοι κέντροι καὶ πρᾶσβύτεροι· τὸ δὲ παιζόμε-
 νον ἦν δίαια καὶ κατηγορεῖν, καὶ ἀρωγαὶ τῶν δι-
 σκαμένων. Εἰς οὖν τῶν ἐκιστοτέρων παιδῶν, ἀπὸ
 πῆς τὴν ἄρην, ὑπὸ πρᾶσβύτερου παιδὸς ἀχθείς εἰς
 τι δομάτιον καὶ εἰσχθείς, ἐπεκαλεῖτο τὸν Κάτωνος.
 Ταχὺ δὴ τὸ γινόμενον συνέβη, ἦκει ἐπὶ τὰς θύρας
 ὁ Κάτων, καὶ διανοήματος τοὺς προστυχῆτας καὶ δια-

καλέσοντας, ἐξήγαγε τὸν παῖδα· καὶ μετ' ὀργῆς ἔχων ἀπῆλθεν οἰκᾶδρα, καὶ παῖδες ἕτεροι αὐτηκολούθησαν.

III. Οὕτω δ' ἦν περιβόητος, ὥστ', ἐπεὶ Σύλλας τὴν παιδικὴν καὶ ἱερὴν ἵπποδρομίαν, ἦν καλοῦσι Τροίαν, ἐπὶ θίῃ διδάσκων, καὶ συγκαγόντων τοὺς εὐγενεῖς παῖδας, ἀπέδειξεν ἡγεμόνας δύο, ὧν τὸν μὲν ἕτερον οἱ παῖδες εἰδὲσαντο διὰ τὴν μητέρα, (Ματέλλης γάρ ἦν υἱός, τῆς Σύλλα γυναικὸς) τὸν δ' ἕτερον, ἀδελφιδεὺν ὄντα Μομπητίου, Σέξτον, οὐκ εἶων, οὐδ' ἐβούλοντο μελετῆν, οὐδ' ἐπισθαι· πυρρῶς δὲ τοῦ Σύλλα, τίττε βούλοιντο, πάντες ἐβόησαν· „Καίωνα“ καὶ ὁ Σέξτος αὐτὸς εἶξας παρήκεν ὥς κρείττωνι τὴν φιλοτιμίαν. Ἐντυχὶ δὲ καὶ φίλος ὢν ὁ Σύλλας πατρικὺς αὐτοῖς, καὶ ποτε προσηγάγετο καὶ προσομιλῆσαι· ὀλίγοις πάνυ νέμων τοιαύτης φιλοφροσύνης διὰ βίβας καὶ ὄγκον ἧς εἶχεν ἀρχῆς καὶ δυνάμειος. Μέγα δὲ ποιοῦμενος ὁ Σαρπηδὼν ταῦτο πρὸς τιμὴν ἑμαυτοῦ καὶ ἀσφάλειαν, ἤγειν ἀσπασόμενον τὸν Καίωνα συνεχῶς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Σύλλα, μηδὲν τότε προσιδεῖν ἀσιβῶν χάρεσιν διαφέρονσιν ὑπὸ πλήθους τῶν ἀγομένων καὶ στρεβλουμένων. Ἦν μὲν οὖν ἕτος ἐκείνο τῷ Καίωνι μεσσαρρακαιδέκατον. Ἰδὼν δὲ κεφαλὰς ἐπιφανῶν ἀνδρῶν λεγομένων ἐκκομιζόμενας, καὶ κρύφα τοὺς παρόντας ἐπισπένοντας, ἠρώτησε τὸν παιδαγωγόν, ὅ τι δὴ ταῦτα τὸν ἄνθρωπον οὐδεὶς ἀποκτείνουσιν. Εἰπόντος δ' ἐκείνου· „Φοβοῦνται γὰρ αὐτὸν, ὅ παῖ, μᾶλλον, ἢ μισοῦσι“ „Τί οὖν (εἶπεν)

οὐκ ἔμολ' ἔλφος ἔδωκας, ἔν' αὐτὸν ἀντὶ τῶν ἀπ' ἡλλάδα δουλείας τὴν πατρίδα;“ Τοῦτον τὸν λόγον ἀκούσας ὁ Σαρπηδὼν ἄμα καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ πρόσωπον πιμπλάμενον αὐτοῦ ὀρχῆς καὶ μένους κατιδὼν, οὕτως ἔδεισεν, ὥστε τὸ λοιπὸν ἤδη προσέχειν ἀκριβῶς καὶ παραφυλάττειν, μὴ τι τολμήσῃ παραβολώτερον. Ἔτι μὲν οὖν παιδάριον ὢν μικρὸν, ἀπεκρίνατο τοῖς ἐρωτῶσι, τίνα φιλεῖ μάλιστα, τὸν ἀδελφόν· τίνα δευτέρον, ὁμοίως τὸν ἀδελφόν· καὶ τρίτον· ἄχρῃς οὐ πολλάκις λέγοντος ἀπεῖπεν ὁ ἐρωτῶν. Τετόμενος δ' ἐν ἡλικίᾳ, μᾶλλον ἐβεβαίον τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὐνοίαν. Ἐτη γὰρ εἴκοσι γεγονώς, χωρὶς Καίπιωνος οὐκ ἔδειπνησεν, οὐκ ἀπιδήμησεν, εἰς ἀγορὰν οὐ προῆλθε. Μύρον δ' ἐκείνου λαμβάνοντος, αὐτὸς παρηγεῖτο· καὶ τᾶλλα τὰ περὶ τὴν διαίταν ἦν ἀκριβῆς καὶ σύντονος. Ὁ γ' οὖν Καίπιων ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ μετριότητι θαυμαζόμενος, ὁμολόγει τοιοῦτος εἶναι, πρὸς τοὺς ἄλλους ἐξεταζόμενος· „Ἄλλ' ὅταν (ἔφη) παρὰ τὸν Κάτωνος βίον παραβάλω τὸν ἑμὸν, οὐδὲν ἑμαντῶ φαίνομαι Σιπτίου διαφέρειν“ τῶν ἐπὶ τρυφῇ τινὰ καὶ μαλακίᾳ περιβοήτων ὄνομās.

IV. Ὁ δὲ Κάτων, ἐπειδὴ τὴν ἰερωσύνην ἔλαβεν τοῦ Ἀπόλλωνος, μετοικήσας, καὶ νειμάμενος μοῖραν τῶν πατρώων, ἑκατὸν εἴκοσι ταλάντων γενομένην, τὴν μὲν διαίταν ἔτι μᾶλλον συνέσπειλεν· Ἀντίπατρον δὲ Τύριον τῶν ἀπὸ τῆς Στοῦς φιλοσόφων προσεταιρισάμενος, τοῖς ἡθικοῖς μάλιστα καὶ πα-

λιτικοῖς ἐπαφύετο δόγμασι, περὶ πᾶσαν μὲν ἀρετὴν ὥσπερ ἐκπαινοῦς τινὶ κατέσχετος γεγονώς, διαφόρως δὲ τοῦ καλοῦ τὸ περὶ τὴν δικαιοσύνην ἀτενὲς καὶ ἀκαμπτον εἰς ἐπιείκειαν ἢ χάριν ὑπερηγαπηκώς. Ἦσκει δὲ καὶ τὸν ὀργανικὸν εἰς πλήθη λόγον, ἀξίων ὥσπερ ἐν πόλει μεγάλῃ τῇ πολιτικῇ φιλοσοφίᾳ καὶ μάχιμον εἶναι τι παρατραφόμενον. Οὐ μόντοι μεθ' ἐτέρων ἐποιεῖτο τὰς μελέτας, οὐδ' ἡχροάσατο λέγοντος οὐδεὶς· ἀλλὰ καὶ πρὸς τινὰ τῶν ἐταίρων ἐπόντα· „Μέμφονται σου, Κάτων, οἱ ἄνθρωποι τὴν σιωπὴν“ „Μόνον (ἔφη) μὴ τὸν βίον. Ἀρξομαι δὲ λέγειν, ὅταν μὴ μέλλω λέγειν ἄξια σιωπῆς.“

V. Ἡ δὲ καλουμένη Πορκία βασιλικὴ τιμητικὸν ἦν ἀνάστημα τοῦ παλαιοῦ Κάτωνος. Εἰωθότις οὖν ἐκτετραμαρτυρεῖν οἱ δῆμαρχοι, καὶ χείρονος τοῖς δίφοροις ἐμποδῶν εἶναι δοκοῦντος, ἔγνωσαν ὑφελεῖν αὐτόν, ἢ μεταστῆσαι. Τοῦτο Κάτωνα πρῶτον εἰς ἀγορὰν ἄκοντα προήγαγεν. Ἀντίστη γὰρ αὐτοῖς, καὶ πεῖραν ἔμαυ τοῦ λόγου καὶ τοῦ φρονήματος δοῦς ἐθαυμάσθη. Καὶ γὰρ ὁ λόγος νιαρόν μὲν οὐδέν, οὐδὲ κομψὸν εἶχεν, ἀλλ' ἦν ὀρθίος καὶ περὶ πλεθρῆς καὶ τραχύς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ χάρις ἀγωγὸς ἀκοῆς ἐπέτριχε καὶ βραχυτύτητι τῶν νοημάτων, καὶ τὸ ἦθος αὐτοῦ καταμιγνύμενον ἡδονὴν τινα καὶ μειδιάματα τῶν ἀκροῶν παρῆχεν οὐκ ἁπλῶς ἄσποντον. Ἡ δὲ φωνή, μαγέθει μὲν ἀπαχρῶσα, καὶ διαρκὲς εἰς τοσοῦτον ἐξέπτεσθαι δῆμον, ἰσχὺν δὲ καὶ τένον ἀρρόηκτον εἶχε καὶ ἡριεταν. Ἡμέραν γὰρ ὅλην εἰπὼν πολλῶν, οὐκ

ἀπὸ γόδρουσε. Τότε δ' οὖν κρατήσας τῆς δεικῆς, πάλιν ἑαυτὸν εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἀσκήσιν συνέσπειλε· καὶ διεκόνει τὸ σῶμα γυμνασίοις ἐνεργεῖς, ἐδιδόμενον ἀνέχεσθαι καὶ καύματα καὶ τυφετὸν ἀπαλύπτω κεφαλῇ, καὶ βαδίζειν ἐν ταῖς ὁδοῖς πᾶσαν ὥραν ἄτερ ὀχήματος. Τῶν δὲ φίλων οἱ συνεκδημοῦντες ἵπποις ἐχρῶντο, καὶ πολλάκις ἐκαστὸς παρὲςβαλλεν δ' Κάτων, ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος, περιπατῶν αὐτός, ὀχουμένων. Θαυμαστῇ δὲ καὶ περὶ τὰς νόσους ὑπομονῇ μετ' ἐγκρατείας ἐχρῆτο. Πυρετῶν γὰρ μόνος ἐφ' ἑαυτοῦ διημίρενε, μηδὲνα προσιέμενος, ἄχρις οὐ βέβαιον αἰσθοίτο φαστῶνην καὶ μεταβολὴν τοῦ νοσήματος.

VI. Ἐν δὲ τοῖς δειπνοῖς ἐκλήρουτο περὶ τῶν μερίδων· εἰ δ' ἀπολάχοι, πρῶτον αἶρειν τῶν φίλων κλεινότητων, ἔλεγε, μὴ καλῶς ἔχειν, ἀκούσης τῆς Ἀφροδίτης. Καὶ κατ' ἀρχῆς μὲν ἀπαξ ἐπιπιπὼν ἐπὶ τὸ δειπνὸν ἀνέλυνεν, προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσέτετο πίνειν, ὥστε πολλάκις ἐν ὅτῳ διαγεῖν εἰς ὄρθρον. Αἰτίαν δ' ἔλεγον οἱ φίλοι τούτου τὴν πολίτειαν καὶ τὰ δημόσια πράγματα, πρὸς οἷς ἄλλας τῶν Κάτωνι τὰς ἡμέρας ὄντα, καὶ κωλυόμενον φιλολόγεῖν, νύκτωρ καὶ παρὰ πότον συγγίνεσθαι τοῖς φιλοσόφοις. Αἰὶδ καὶ Μεμνίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ἄλλας τὸν Κάτωνι μεθόδεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν δ' Κικέρων· „Ἐκεῖνο δ' οὐ λέγεις, (εἶπεν) ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ἄλλας κίβηται;“ Ἐκείνου δὲ τοῖς τότε βίοις καὶ ἐπιτηδείμασιν ὁ Κάτων τὴν

ἐναντίαν ὁδὸν οἰόμενος θάιν βαδίζειν, ὥς οὔσι φαύ-
λοις καὶ μεγάλῃς διομένοις μεταβολῇς, ἐπὶ πορ-
φύραν ἴσμεν τὴν καταικρόως ἐκινεῖσθαι καὶ ὅστις ἐγα-
πομένην, αὐτὸς ἐφέρει τὴν μίλινον. Πολλοὶ δ'
ἀνυπόδητοι καὶ ἄχρειοι εἰς τὸ δημόσιον προῆει μα-
κρὸν, οὐ δόξαν ἐν ταύτῃ τῇ καινότητι θηρώ-
μενος, ἀλλ' ἐθίζων ἑαυτὸν ἐπὶ ταῖς αἰσχροῖς αἰσχό-
νισθαι μένοις, τῶν δ' ἄλλων ἀδόξων κατατρῶναι.
Καὶ κληρονομίαν δ' αὐτῷ προσγενομένην ἀντιθεῖ
Κάτωνος ἱκανὸν ταλάντων εἰς ἀργύριον συσπυγῶν,
παρεῖχεν ἄνευ νόμου χρῆσθαι ἐν δημοσίῳ τῶν φίλων.
Ἔνιοι δὲ καὶ χαίρια καὶ θαλάσσοντας αὐτοῦ διδόντες
καὶ βεβαιούντες ἐπέθωτο πρὸς τὸ δημόσιον.

VII. Ἐπεὶ δ' ὄραν ἦτο πρὸς γάμον ἔχειν, οὐ-
δεμιᾷ γυναικὶ συνελθούσῃ, ἐρμήσατο Λικίαν,
πρότερον μὲν ἐγγυηθεῖσαν Σκιπίωνι Μενέλλῳ, τότε
δ', ἀπεισπαμένου τοῦ Σκιπίωνος, καὶ τῇ ἐγγυῇ
λυθείσῃ, σχολάζουσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸ τοῦ
γάμου μεταμεληθεὶς πάλιν, ὁ Σκιπίων, καὶ πάντα
ποιήσας, ἔλαβε τὴν πόρνην. Ὁ δὲ Κάτων σφέδρα
παροξυνθεὶς καὶ διακαίς, ἐπαχίρῃσι μὲν ἐπατε-
θεὶν διὰ θύρας· ὥς δ' αἱ φίλοι τοῦτ' ἐκάλυσαν,
ὁρῇ καὶ νύκτερι τρέφας ἑαυτὸν εἰς ἰαμβίους, πολλὰ
τὸν Σκιπίωνα καθύβρισι, τῷ πικρῷ προσκρητέ-
μενος τοῦ Ἀρχιλάχου, τὸ δ' ἀκόλαστον ἄφαις καὶ
παιδωρικίδες. Ἐρῆμα δ' Ἀιλίαν, Σουανθοῦ θυ-
γατέρα, καὶ ταύτην πρῶτον συνῆλθεν, οὐ μόνον δὲ
καθ' ἑαυτὴν Αἰλίου, ὁ Σκιπίωνος ἱεραῖος· ἀλλ' ἐν-

ἀπηγόρευσε. Τότε δ' οὖν κρατήσας τῆς δίκης, Πά-
 λιν ἑαυτὸν εἰς τὴν σιωπὴν καὶ τὴν ἀσκησιν συνέστει-
 λε· καὶ διεπόνει τὸ σῶμα γυμνασίῳ ἐνεργῶς, ἐπι-
 ζόμενον ἀνέχεσθαι καὶ καύματα καὶ νυφτιὸν ἀπαιλύν-
 πτω κεφαλῇ, καὶ βαδίζειν ἐν ταῖς ὁδοῖς πᾶσαν ὥραν
 ἄτερ ὀρήματος. Τῶν δὲ φίλων οἱ συνεπιδημοῦντες
 ἵπποις ἐχρῶντο, καὶ πολλάκις ἐκάστῳ παρήβαλλεν
 ὁ Κάτων, ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος, περιπατῶν
 αὐτὸς, ὀχονύμενων. Θαυμαστῇ δὲ καὶ περὶ τὰς νό-
 σους ὑπομονῇ μετ' ἐγκρατείας ἐχρῆτο. Περὶ τῶν
 γὰρ μόνος ἐφ' ἑαυτοῦ διημέρευε, μηδὲνα προσιέμε-
 νος, ἄχρις οὐ βίβαιον αἰσθόοτο φασιάνην καὶ με-
 τὰβολὴν τοῦ νοσήματος.

VI. Ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐληρσούτο περὶ τῶν με-
 ρίδων· εἰ δ' ἀπολάχοι, πρῶτον αἶρειν τῶν φίλων
 κλεινότητων, ἔλεγε, μὴ καλῶς ἔχαιν, ἀκούσης τῆς
 Ἀφροδίτης. Καὶ κατ' ἀρχῆς μὲν ἀπαξ ἐπιπιπὼν ἐπὶ
 τὸ δείπνον ἀνέλυεν, προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα
 προσέτιο πίνειν, ὥστε πολλὰκις ἐν ὅτῳ διαγίγαιτο εἰς
 ὄρθρον. Αἰτίαν δ' ἔλεγον οἱ φίλοι τούτου τὴν πο-
 λιτείαν καὶ τὰ δημοσία πράγματα, πρὸς οἷς ὅλας
 τὸν Κάτωνα ταῖς ἡμέραις ὄντα, καὶ πολυόμενον φι-
 λολόγειν, νύκτωρ καὶ παρὰ πότον συγγίνεσθαι τοῖς
 φιλοσόφοις. Αἰὲ κατ' Μερμίου τινὰς ἐν συλλόγῳ
 φῆσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθυσκῆσθαι ταῖς νύ-
 κτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων· „Ἐγὼ δ' οὐδέ λέρεις,
 (ἔφη) ὅτι καὶ ταῖς ἡμέραις ὅλας χιβεῖται.“ Κικέρων
 δὲ τοῖς τότε βίοντι καὶ ἐπιτηδεύμασιν ὁ Κάτων τὴν

ἵκαντιαν ὁδὸν οἰόμενος θῆν βαδίζειν, ὥς οὔσι φαύ-
 λοις καὶ μεγάλῃς διομένοις μεταβολῇς, ἐπὶ περ-
 φύραν ἔλασεν τὴν καταπόρως ἰσχυρὰν καὶ ὄξυσαν ἀγα-
 πωμένην, αὐτὸς ἐφέρει τὴν μέλαιναν. Πολλοὶς δ'
 ἀνυπόδητος καὶ ἀχέως εἰς τὸ δημόσιον προῆι μακ'
 ἄριστον, οὐ δόξαν ἐν ταύτης τῆς καινότητος θαυμά-
 μενος, ἀλλ' ἐθίζων ἑαυτὸν ἐπὶ ταῖς ἀσχροῖς αἰσχό-
 νιασθαι μένοις, τῶν δ' ἄλλων ἀδόξων καταφρονεῖν.
 Καὶ κληρονομίαν δ' αὐτῇ προσγενομένην ἀντιφύ-
 Κάτωνος ἱκανὸν ταλάντων εἰς ἀργύριον συσπασθεῖν,
 παρῆκεν ἄνευ νόμου χρῆσθαι τῇ διομένῃ τῶν φίλων.
 Ἔνιος δὲ καὶ χωρία καὶ θαράσσους αὐτοῦ διδόντες
 καὶ βεβαιοῦντες ἐπέδωκε πρὸς τὸ δημόσιον.

VII. Ἐπεὶ δ' ὄραν ἤτετο πρὸς γάμον ἔχειν, οὐ-
 δεμιᾷ γυναικὶ συνελθούσῃ, ἐσμύσατο Δαίλιον,
 πρότερον μὲν ἐγγυηθῆσαι Σκιπίωνι Μενέλλῳ, τότε
 δ', ἀπειπαμένου τοῦ Σκιπίωνος, καὶ τῆς ἐγγυῆς
 λύσεως, σχολάζουσιν. Οὐ μὴν ἄλλὰ πρὸ τοῦ
 γάμου μεταμεληθεὶς πάλιν, ὁ Σκιπίων, καὶ πάντα
 ποιήσας, ἔλαβε τὴν πόρνην. Ὁ δὲ Κάτων σφόδρα
 παροξυνθεὶς καὶ διακαεὶς, ἐπαμείβετο μὲν ἐπιτελ-
 θῆν διὰ θύης· ὥς δ' αἱ φίλοι τοῦτ' ἐκέλευσαν,
 ὁργῇ καὶ νύκτερι τρέφας ἑαυτὸν εἰς ἰάμβους, πολλὰ
 τὸν Σκιπίωνα καθύβρισε, τῇ πινακῇ προσχρησά-
 μενος τοῦ Ἀρχιλόχου, τὸ δ' ἀνόλαστον ὄφεις καὶ
 παιδοφειδίδες. Ἐγχεῖ δ' Ἀεΐλιον, Σωκρατοῦ θυ-
 γατέρα, καὶ ταύτην πρῶτον συνῆλθον, οὐ μόνον δὲ
 καὶ θάπτεα Δαίλιος, ὁ Σκιπίωνος ἐκείνος· ἀλλ' ἐν-

τυχέστερος ἐκείνος, ἐν πολλοῖς οἷς ἐβίωσεν χρό-
νοις μίαν, ἣν ἔζημιν ἐξ ἀρχῆς, γνούς γυναῖκα.

VIII. Τοῦ δὲ δουλικοῦ πολέμου συνιστώτος, ὃν
Σπαρτιάκειον ἐκάλουν, Γέλλιος μὲν ἐστρατήγει, Κά-
των δὲ τῆς στρατείας μετέχεν ἐθελοντῆς διὰ τὸν
ἀδελφόν· ἐχιλιάρχει γάρ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Καί-
πιαν. Καὶ χρήσασθαι μὲν εἰς ὅσον ἐβούλετο τῇ
προθυμίᾳ καὶ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς οὐχ ὑπῆρξεν αὐ-
τῷ, διὰ τὸ μὴ καλῶς στρατηγεῖσθαι τὸν πόλεμον·
ἄλλως δὲ, παρὰ πολλὴν μαλακίαν καὶ τρυφήν τῶν
ἐκεῖ στρατευομένων, ἐπιδεικνύμενος εὐταξίαν, καὶ
ἀναγκαίαν ἀνδρείαν, καὶ τὸ θαρρῆλεον ἐν πᾶσι κἀ-
ξυνητόν, ἐδύκει μῆθ' ἀποδεῖν τοῦ παλαιοῦ Κάτω-
τος. Ὁ δὲ Γέλλιος ἀριστείας καὶ τιμᾶς αὐτῷ διαπρε-
πεῖς ἔγραψεν, ἃς ἐκείνος οὐκ ἔλαβεν, οὐδὲ προσή-
ξατο, φήσας, ἄξιον μῆθ' ἐργάσθαι τιμῶν. Ἐ-
τε δὲ τούτων ἀλλόκοτος ἐδύκει· καὶ νόμον γραφόν-
τος, ὅπως τοῖς παραγγέλλουσιν εἰς ἀρχὴν ὀνοματο-
λόγοι μὴ παρῶσι, χιλιαρχίαν μετιών, μόνος ἐπέ-
θετο τῷ νόμῳ, καὶ δι' αὐτοῦ ποιήσάμενος ἔργον
ἐσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν τοὺς ἐντυχάνοντας,
οὐδ' αὐτοῖς ἀντιστοχθεῖς ἦν τοῖς ἐπαινοῦσιν, ὅσον
μᾶλλον ἐνδούν τὸ καλὸν ὧν ἐπιτήδευεν, τὸ δυσμί-
μητον αὐτῶν βαρυνόμενοις.

IX. Ἀποδειχθεὶς δὲ χιλιάρχος, εἰς Μακεδονίαν
ἐπέμπετο πρὸς Ροῦβρον τὸν στρατηγόν. Ἐνθα δὲ
λέγεται, τῆς γυναικὸς ἀχθομένης καὶ θαυρουούσης,
ἐπεὶ τῶν φίλων τοῦ Κάτωνος, Μοινάτιον, εἰπεῖν·

„ὦ Ἀελλία, θάρσει· τοῦτον ἐγώ σοι φυλάξω.“ ἡ Πάνυ μὲν οὖν,“ φάνει τὸν Κάτωνα· καὶ προαθύναται μῖα; ἡμῶρας ὁδὸν, εὐθὺς ἐπιῖν μετὰ τὸ δεῖπνον· „Ἄγε, ὅπως, ὦ Μουνάτιε, τῇ Ἀελλίᾳ τὴν ὑπόσχῃαι ἱμπεδίσσης, μήτε ἡμῶρας ἐμοῦ, μήτε νυκτός, ἀφιστάμενος.“ Ἐκ δὲ τούτου δύο κλήρας εἰς ταῦτό διαμέτισον ἐπέλευσε τίθεσθαι, καὶ τὸν Μουνάτιον οὕτως αἰεὶ καθεύδειν μετὰ παιδιᾶς φυλασσόμενον ὑπὸ τοῦ Κάτωνος. Ἔπειστο δ' αὐτῷ πέντε καὶ ἰδὺκα μὲν οἰκεῖται, δύο δ' ἀπαιλεύθεροι, φίλοι δὲ τίσσασθαι. Ὡς ὀχαυμένων ἵπποις, αὐτὸς αἰεὶ περιπατῶν ἐκώτερ παρῆβαλλεν, ἐν μέρει προσδιαλεγόμενος. Ἐπει δ' ἦεν εἰς τὸ στρατόπεδον, πλείονων τεγμάτων ὄντων, ἑνὸς ἄρχων ἀποδεχθείς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ, τῆς μὲν ἰδίας ἀρετῆς, μίᾳς οὔσης, μικρὸν ἔργον ἤγατο καὶ οὐ βασιλικὸν τὴν ἐπίδειξεν· αὐτῷ δὲ ποιῆσαι τοὺς ἀρχομένους ὁμοίους μάλιστα φιλοτιμούμενος, οὐ τὸν φόβον ἀφῆκε τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ προσέθηκε τὸν λόγον· ὥς πείθων περὶ ἐκάστου καὶ διδάσκων, ἐπομένης τιμῆς καὶ κολάσεως, χαλεπὸν ἦν ἐπιῖν. πότερον εἰρηνικοὺς μᾶλλον, ἢ πολεμικοὺς, ἢ προθυμοτέρους, ἢ δικαιωτέρους, παρυσκεύασε τοὺς ἀνδρας· οὕτως ἐφαίνοντο φοβεροὶ μὲν τοῖς πολεμίοις, ἡμεροὶ δὲ τοῖς συμμαχοῖς, ἄτολμοι δὲ πρὸς τὸ ἀδικεῖν, φιλότιμοι δὲ πρὸς τοὺς ἐπαίτους. Οὗ δ' ἤκιστα Κάτων ἐπεμελήθη, τοῦτο πλεῖστον αὐτῷ ὑπῆρχε, καὶ δόξα καὶ χάρις καὶ ὑπερβάλλουσα τιμὴ καὶ φιλοφροσύνη παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Ἄ γὰρ ἐτέραις

ἐπίσταται, ἰκονσίως διαπαρῶν, καὶ στολὴν μὲν καὶ δίκαιαν καὶ πορείαν ἱκίνοισι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἀρχουσιν, ὁμοιοῦμενος, ἥθει δὲ καὶ φρονήματι καὶ λόγῳ πάντας ὑπεραίρων τοῦ αὐτοκρατορέως καὶ στρατηγού προσεγορευομένου, ἔλαθε διὰ τούτων ἅμα τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν ἐνεργασάμενος τοῖς ἀνδράσι. Ἀρετῆς γὰρ ἀληθινῆς οὐκ ἐγγίγνεται ἕλλος, ἥ δι' ἄρας τοῦ παραδιδότος εὐνοίας καὶ τιμῆς. Οἱ δ' ἄνευ τοῦ φιλεῖν ἐπαινοῦντες τοὺς ἀγαθοὺς αἰδοῦνται τὴν δόξαν αὐτῶν, οὐ θαυμάζουσι δὲ τὴν ἀρετὴν, οὐδὲ μιμνῶνται.

X. Πυθόδομος δ' Ἀθηνόδορον, τὸν ἐπικαλούμενον Κορυδαίωνα, μεγάλην ἔχεν ἐν τοῖς Σιτικαῖς λόγοις ἔχοντα, διατρέβειν περὶ Πίργαμον, ἥδη γηραιὸν ὄντα, καὶ πάσαις ἐρῶμεντότατα ταῖς ἡγεμονικαῖς καὶ βασιλικαῖς συνηθείαις καὶ φιλικαῖς διαμεμαχημένον, οὐδὲν ἔμετο πέμπων καὶ γράφων περαινέειν πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ἔχων πρὸς τοῦ νόμου δεδομένην ἀποδημίαν θυεῖν μηνῶν, ἔπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τὸν ἄγροα, πιστεύων τοῖς ἐν αὐτῇ καλοῖς μὴ ἀτυχῆσειν τῆς ἄρας. Συγγενόμενος δὲ καὶ καταγωνισάμενος καὶ μετὰ τῆς ἐκ τῆς προαιρέσεως αὐτόν, ἦκεν ἄγων εἰς τὸ στρατόπεδον, περιχαρὴς καὶ μεγαλοφρονῶν, ὥς τι κέλ्लιστον ἥρηκός, καὶ λαμπρότερον ὥν Περσῆος τότε καὶ Αἰνκαλλος ἰθύνων καὶ βασιλεὺς κατεστρέφετο σὺν ὅλοις περιϊόντις.

XI. Ἐν δ' αὐτοῦ περὶ τὴν στρατείαν ὄντος, ὁ ἀδελφὸς εἰς τὴν Ἀσίαν βαδίζων, ἐνόησε περὶ Θερ-

κην ἐν Αἰνίᾳ. Καὶ γράμματα μὲν εὐθὺς ἦκε πρὸς τὸν
 Κάτωνα· χειμῶνος δὲ πολλοῦ κατέχοντος τὴν θά-
 λατταν, καὶ καὶς ἰστανῆς μεγέθει μὴ παρούσης, εἰς
 μακρὰν ὁδὸν, μόνον δύο φίλους καὶ τρεῖς οἰκίτας
 ἀπαλαβὼν, ἐκ Θισσαλονίκης ἀνήχθη· καὶ παρ' οὐδέν
 ἐκδὼν καταπορεύθη, τὴν ἐπὶ παραλόγῳ θωδὶς,
 ἄρτι τεθνηκυῖος τοῦ Καμπιάνου, ἐμπαθέστερον ἔδο-
 ξεν, ἢ φιλοσοφέστερον, ἐνεργεῖν τὴν συμφορὰν· οὐ
 μόνον εὐκλυθεῖς καὶ περιττέξαι τοῦ νεκροῦ, καὶ
 βαρύνειν τὴν λήνην, ἀλλὰ καὶ δακρύειν περὶ τὴν ταφὴν,
 καὶ πραγματείας θυμιαμάτων, καὶ ἱματίων πολυ-
 τιλῶν συγκατακαίντων, καὶ μνήματος ἔσπευ· λίθων
 θασιῶν ἀπὸ ταλάντων ὅτι κατεσκευασμένος ἐν τῇ
 Αἰνίᾳ ἀγορᾷ. Ταῦτα γὰρ ἦντο ἰσχυρότατον πρὸς
 τὴν ἄλλην ἀτυρίαν τοῦ Κάτωνος, οὐ παροφθαλμίζοντες,
 ὅσον ἐν τῷ πρὸς ἔθονα καὶ φόβου καὶ διήσεις ἀραι-
 σχύντους ἀγνάμπτω καὶ στερεῷ τοῦ ἀνδρὸς τὸ ἥμιρον
 ἐνὴν καὶ φιλόστοργον. Εἰς δὲ ταῦτα καὶ πόλεις εὐ-
 τὴ καὶ δύνασται πολλὰ κατὰ τὴν τοῦ τεθνεῖτος
 ἐπεπρον· ὃν ἐκείνος χρήματα πᾶν παρ' οὐρανὸς ἐδέ-
 ξατο, θρησκείᾳ δὲ καὶ εὐσέει ἐλάμβανε, τὴν τιμὴν
 ἀποδιδούς τοῖς πέμψουσιν. Τῆς δὲ κληρονομίας εἰς
 αὐτόν τι καὶ θυγάτριον τοῦ Καμπιάνου ἡμετέρας, οὐ-
 δὲν ὡς ἀνέλασε περὶ τὸν τάφον ἀπῆλθεν ἐν τῇ
 τιμῇ. Καὶ ταῦτα πρῶτος αὐτοῦ καὶ πρῶτος
 τοῦ, ἦν ὁ γράφας, δεῖ κοσμεῖν τὴν τάφον τοῦ νε-
 κροῦ μετέβαλε καὶ διέθηκε· χρυσίον ἱερῶν κατα-
 κεκυρμένον. Οὕτως οὐ τὴν ἑστὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν

γραφείας, τὸν ἀνυπεύθυνον καὶ ἀνυπόδικτον ἐπί-
στειν.

XII. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ σιγατεία τῇ Κάτωνι,
προσπεμφθῆ οὐκ εὐχαῖς, ὃ κοινόν ἐστιν, οὐδ' ἐπαί-
νεις, ἀλλὰ δάκρυσι καὶ περιβολαῖς ἀπλήστοις, ὑπο-
τιθέντων τὰ ἐμύτια τοῖς πασίν, ἢ βαδίῃ, καὶ πα-
ταφιλούντων τὰς χεῖρας· ἃ εἰς ἀντοκρατόρων ὀλί-
γοις μόλις ἐποιοῦν οἱ τότε Ῥωμαῖοι. Βουλῆθεις δὲ
πρὸ τοῦ τῇ πολιτείᾳ προσελθεῖν, ἅμα μὲν ἵλαση-
θῆναι καθ' ἱστορίαν τῆς Ἀσίας, καὶ γενέσθαι δια-
τῆς ἡθῶν καὶ βίων καὶ δυνάμειος τῆς περὶ ἐκάστην
ἐκαστίαν, ἅμα δὲ τῷ Γαλάτῃ Δηιοκάρῳ, διὰ ξενίαν
καὶ φιλίαν πατρῶαν δεομένῳ πρὸς αὐτὸν εἰσεῖν, μὴ
ἀχαριστήσαι· τοῦτον τὸν τρόπον ἐποιεῖτο τὴν ἀπο-
δημίαν. Προὔπεμπεν ἅμ' ἡμέρᾳ τὸν ἀρτοποιοὺν καὶ
τὸν μάγειρον, ὅπου καταλύσειν ἔμελλεν. Οἱ δὲ πάντες
κουμῶς καὶ μεθ' ἡσυχίας εἰσελθόντες ἂν εἰς τὴν πό-
λιν, εἰ μὴδεις τύχοι τῷ Κάτῳ φίλος ὢν αὐτόθι
πατρῴος, ἢ γνώριμος, ἐν πανθοικίᾳ τὴν ὑποδοχὴν
αὐτῷ παρεσκευάζον, ἐνοχλοῦντες οὐδενὶ πανθοικίου
δὲ μὴ ὄντος, οὕτως πρὸς τοὺς ἄρχοντας τραπέμενοι,
ξενίαν ἐλάβραγον, ἀχαπῶντες τὴν δοθῆσαν. Πο-
λλοὶς δ' ἀπιστοῦμενοι, καὶ περιορώμενοι διὰ τὸ μὴ
θεοῦνθαι, μηδ' ἀπειλῇ, ταῦτα πράσσειν πρὸς τοὺς
ἄρχοντας, ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἄπρακτοι καταλαμβά-
νοντο, καὶ μᾶλλον αὐτὸς ὁφθεὶς ὠλιγοῦντο, καὶ
πᾶρεῖχεν ἐπὶ τῶν φορτίων σιωπῇ καθεζόμενος ὑπό-
βοιαν ἀνθρώπου ταπεινοῦ καὶ περὶ τοῦ. Οὐ μὴν

ἀλλὰ καὶ προσκαλυθμένος αὐτοὺς εἰώθει λέγειν· ὦ μοχθηροί, μεταβάλλεσθε ταύτης τῆς κακοξενίας. Οὐ πάντες ὑμῖν ἀφίξονται Κάτωνες. Ἀμβλύνατε ταῖς φιλοφροσύναις τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, δομίωντων προφάσει, ἵνα βία λαμβάνωσιν, ὡς παρ' ἐχόντων μὴ τυγχάνοντες.⁴⁶

XIII. Ἐν δὲ Συρίᾳ καὶ γελοῖόν τι λέγεται παθεῖν. Βαδίζων γὰρ εἰς Ἀντιόχειαν, εἶδε περὶ τὰς πύλας ἕως πληθὸς ἀνθρώπων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ παρακεκρυμμένων· ἐν οἷς ἔφηβοι μὲν χωρὶς ἐν χλαμύσι, καὶ παῖδες ἐτέρωθεν κοσμίως εἰστήκεσαν· ἐσθῆτας δὲ καθαράς, ἔνιστοι καὶ στεφάνους εἶχον, ἱερεῖς θιῶν ὄντες, ἢ ἄρχοντες. Πάντων οὖν μᾶλλον οἰηθεὶς ὁ Κάτων αὐτῷ τινὰ πράττεισθαι τιμὴν καὶ δεξιῶσιν ὑπὸ τῆς πόλεως, ὠρχίζετο μὲν τοῖς προπεμφθεῖσι τῶν ἰδίων, ὡς μὴ κωλύσασιν· ἐκάλεισε δὲ καταβῆναι τοὺς φίλους, καὶ περὶ προῆει μετ' αὐτῶν. Ὡς δ' ἐγγὺς ἦσαν, ὁ πάντα διακοσμῶν ἐκείνα, καὶ τὸν ὄχλον εἰς τάξιν καθιστὰς, ἀνὴρ πρεσβύτερος ἦδη, ῥάβδον ἐν τῇ χειρὶ καὶ στέφανον κρατῶν, ἀπήνεγκε τῷ Κάτωνι πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ μὴδ' ἀσπασάμενος, ἡρώτα, ποῦ Δημήτριον ἀπολελοίπασιν, καὶ πηνίκα παρίσται. Πομπηῆτον δ' ἦν γεγονώς ὁ Δημήτριος οἰκίτης· τότε δὲ πάντων, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀνθρώπων εἰς Πομπηῆτον ἀποβλεπόντων, ἐθεραπεύετο, παρ' ἁλίαν μέγα παρ' αὐτῷ δυνάμιτος. Τοῖς μὲν οὖν φίλοις τοῦ Κάτωνος γέλως ἐνέπεσε τοσοῦτος, ὥστ' ἀναλαβεῖν ἑαυτοὺς οὐκ εἶδονατο, διὰ τοῦ πλήθους ἅμα βαδίζοντες. Ὁ δὲ

Κάτων τότε μὲν ἰσχυρῶς διατραπείς, ὥς τῆς κακο-
δαίμονος, ἔρη, πόλεως· ἄλλο δ' οὐδὲν ἐφ' ἑχέξατο·
χρόνῳ δ' ὑστερον ἐώθει γελᾶν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τούτῳ,
καὶ διηγούμενος καὶ μνημονεύων.

ΧΙΥ. Οὐ μὲν ἀλλὰ Πομπηϊὸς αὐτὸς ἐπέστρεψε
τοὺς ἀνθρώπους οὕτω πλημμειλόντας εἰς τὸν Κά-
τωντα δι' ἄγνοιαν. Ὡς γάρ εἰς Ἐφεσον ἔλθων, ἐπο-
ρεύετο πρὸς αὐτὸν ἀσπασόμενος πρεσβύτερον ὄντα,
καὶ δόξῃ παλὺ προήκοντα, καὶ δυναμίμων τότε μεγί-
στων ἡγούμενον, ἰδὼν δὲ Πομπηϊὸς, οὐκ ἔμεινεν, αὐδ'
ἔλασε καθεζομένῳ προσελθεῖν, ἀλλ' ὥς τι τῶν κριτ-
τόνων ἀναθορῶν ἀπήντησε, καὶ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε.
Καὶ πολλὰ μὲν εὐθύς ἐν τῇ φιλοφρονεῖσθαι καὶ ἀ-
σπάζεσθαι παρόντα, πλείω δ' ἔτι μεταστάντος ἐγκώ-
μια διῆλθεν αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς· ὥστε πάντας ἐπι-
στραφομένους καὶ προσέχοντας ἤδη τῇ Κάτωνι, θαυ-
μάζειν ἐξ ὧν πρότερον κατεφρονεῖτο, καὶ πρῶτητα
καὶ μεγαλοψυχίαν ἀναθεωρεῖν. Καὶ γὰρ ἡ Πομπηϊῶν
ἐπουδὴ περὶ αὐτῶν οὐκ ἐλάνθανε θεραπεύοντος οὐσα
μῦλλον, ἢ φιλοῦντος· ἀλλ' ἔγνωσαν, ὅτι θαυμάζει
μὲν παρόντα, χαίρει δ' ἀπτερχομένῳ. Τοὺς γὰρ ἄλ-
λους νέους, ὅσοι παρ' αὐτῶν ἀφικνοῦντο, φιλοτι-
μούμενος κατεῖχε, καὶ παιδῶν αὐτῷ συνεῖναι· τοῦ
δὲ Κάτωνος οὐδὲν ἐδιήθη τριούκον, ἀλλ' ὥσπερ οὐκ
ἀντιπεύθυνος ἄρχων, ἐκλίνου παρόντος, ἐξέπεμψεν
ἄσμιτος, μόνῳ σχεδὸν ἐκείνῳ τῶν εἰς Ῥώμην πλεόν-
των τῶ τέκνῳ καὶ τὴν γυναῖκα παρακαταθέμενος,
ἄλλως αὐτῷ προήκοντα καὶ διὰ συγγένειαν. Ἐκ

τοῦτον δὲ καὶ σπουδὴ καὶ ἀμύλλα περὶ αὐτὸν ἦν τῶν πόλεων, καὶ δειπνα, καὶ κλήσεις· ἐν οἷς τοὺς φίλους ἐκέλευε προσέχειν αὐτῷ, μὴ λάθῃ βεβαίως τὸν Κουρίωνος λόγον. Ὁ γὰρ Κουρίων ἀχθόμενος τῷ αὐστηρῷ τοῦ Κάτωνος, φίλου καὶ συνήθους ὄντος, ἠρώτησεν αὐτόν, εἰ πρόθυμός ἐστι μετὰ τῇ στρατείᾳ γινέσθαι τῆς Ἀσίας θυσίας. Τοῦ δὲ καὶ πᾶν φήσαντος· „Ἐὺ λέγεις,“ αὐτὸν δὲ Κουρίων· „ἦδὲν γὰρ ἐπανήξεις ἐκείθω, καὶ μύλλον ἡμέρος.“ οὕτω πᾶς καὶ τῷ φήματι χρησάμενος.

XV. Δηϊόταρος δ' ὁ Γαλῆτης μουκίμψατο μὲν τὸν Κάτωνα, πρεσβύτερος ὢν ἤδη, παρηθέσθαι τοὺς παῖδας αὐτῷ βουλόμενος, καὶ τὸν οἶκον· ἐλθόντι δὲ προσέειπε δῖον παντοδαπὰ, καὶ πειρᾶν καὶ διδόμενος ἡμέτερον γράψαν, οὕτω παρῶντων, ὥστε δαίτης ἐλθόντι καὶ τεκταίνεσθαι τῇ ἀστεροῦ περὶ τρίτην ἔσαν ἀπῆραι. Προειθὺς μόντοι μισθολήμεις ἐδόν, εἴρην ἐν Πλασιτύλῃσι κλέοντα τῶν ἐκείδωρων αὐθις αὐτὸν ὑπομένοντα, καὶ γράμματα τοῦ Γαλάτου, δεομένου λαβεῖν αὐτόν· εἰ δὲ μὴ πρόθυμός ἐστιν, ἀλλὰ τοὺς φίλους εἴρει, πάντως μὲν ἀξιους ὄντας εὖ πεθεῖν δι' ἐκείων, οὐκ ὅτιον δὲ τῶν ἰδίων τοῦ Κάτωνος τοσοῦτον. Ἄλλ' οὐδὲ τοιούτοις ἐτάδωνεν ὁ Κάτων, καίτις ὄντως τῶν φίλων μάλα σπουδόμενος καὶ ὑπομεμφομένους ὄρων· ἀλλὰ φήμας, εἰ πᾶσι δυσδοκίᾳ προσφύσιντες ἂν εὐπορήσειεν, εἰ δὲ φίλοι μεθέξουσιν ὃν ἂν ἔχη καλῶς καὶ δικαίως κτησάμενος, σπέντα γὰρ δῖον πρὸς τὸν Δηϊόταρον. Ἐπεὶ δὲ,

μύλλοντος ἀπαλφειν εἰς τὸ Βραντίσιον, φόντο δὲ οἱ φίλοι τὰ λείψανα τοῦ Καμπίωνος εἰς ἕτερον θέσθαι πλάϊον, εἰπὼν, ὅτι τῆς ψυχῆς μεθήσεται μᾶλλον, ἢ τούτων, ἀνήχθη. Καὶ μέντοι λέγεται κατὰ τύχην ἐπισφαλέστατα περάσαι, τῶν ἄλλων μετρίως κομιζομένων.

XVI. Ἐπανιλθὼν δ' εἰς Ῥώμην, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον καὶ οἶκον Ἀθηνοδώρῳ, ἣ κατ' ἀγορὰν τοῖς φίλοις παριατάμενος διετέλεισεν. Ἐπιβάλλουσαν δ' αὐτῷ τὴν ταμιευτικὴν ἀρχὴν οὐ πρότερον μετήλθεν, ἢ τοὺς τε νόμους ἀναγνῶναι τοὺς ταμιευτικούς, καὶ διαπυθέσθαι τῶν ἐμπείρων ἕκαστα, καὶ τύπῳ τινὶ τῆς ἀρχῆς τῇ δυνάμιν περιλαβεῖν. Ὄθεν εὐθύς εἰς τὴν ἀρχὴν καταστάς, μεγάλην ἐποίησε μεταβολὴν τῶν περὶ τὸ ταμιεῖον ὑπηρετῶν καὶ γραμματέων· οἱ διὰ χειρὸς αἰεὶ τὰ δημόσια γράμματα καὶ τοὺς νόμους ἔχοντες, εἴτα νέους ἀρχοντας παραλαμβάνοντες, δι' ἀπειρίαν καὶ ἄγνοιαν ἀτεχνῶς διδασκάλων ἑτέρων καὶ παιδαγωγῶν δεδομένους, οὐχ ὑφείντο τῆς ἐξουσίας ἐκείνοις, ἀλλ' ἦσαν ἀρχοντες αὐτοὶ· μέχρις οὗ Κάτων ἐπιστάς τοῖς πράγμασι νεανικῶς, οὐκ ὄνομα καὶ τιμὴν ἀρχontos, ἀλλὰ καὶ τοῦν καὶ φοβήματα καὶ λόγον, ὑπέρβαις, ὅπερ ἦσαν, ἡξίου χρῆσθαι τοῖς γραμματεῦσι, τὰ μὲν ἐξιλέγων κακοεργουσίας αὐτοὺς, τὰ δ' ἐμαρτάνοντις ἀπειρία διδάσκων. Ὡς δ' ἦσαν ἱεραμοί, καὶ τοὺς ἄλλους ἐθώπευον ὑποτρέχοντας, ἐκείνῳ δ' ἐπολέμουν, τὸν μὲν πρῶτον αὐτῶν καταγνοὺς περὶ πίστιν ἐν κληρονομίᾳ γεγενῆσθαι πε-

νηδόν, ἀπήλασι τοῦ ταμείου· δευτέρῳ δέ τινι ξυδο-
ουργίας προῦθηκε κρῖδιν. Ὡς Κάτιλος Λουτᾶτιος, ὁ
τιμητῆς, ἀνέβη βοηθήσων, ἀνὴρ μέγα τὸ τῆς ἀρ-
χῆς ἔχων ἀξίωμα, τὸ δὲ τῆς ἀρετῆς ἔχων μέγιστον,
ὡς πάντων δικαιοσύνη καὶ σωφροσύνη Ῥωμαίων δια-
φέρων· ἦν δὲ καὶ τοῦ Κάτωνος ἐπαινέτης καὶ συνή-
θης διὰ τὸν βίον. Ὡς οὖν ἠτιώμενος τοῖς δικαίοις,
ἐξητεῖτο φανερώς τὸν ἄνθρωπον, οὐκ εἶα ταῦτα ποι-
εῖν αὐτόν ὁ Κάτων. Ἐπεὶ δὲ μᾶλλον προσλιπαροῦν-
τος, „Αἰσχρὸν, εἶπεν, ὦ Κάτιλε, σὲ τὸν τιμητὴν καὶ
τοὺς ἡμετέρους βίους δοκίμαζαι, ὑπὸ τῶν
ἡμετέρων ὑπηρετῶν ἐκβάλλεσθαι.“ Ταύτην τὴν φωνὴν
ἰφέντος τοῦ Κάτωνος, ὁ Κάτιλος προσέβλεψε μὲν αὐτόν,
ὡς ἀμειψόμενος, εἶπε δ' οὐδέν, ἀλλ' εἶτε ὑπ' ὀργῆς, εἶτε
ὑπ' αἰσχύνης, ἀπήλθε σιωπῇ διηπορημένος. Οὐ μὲν
ἦλω γ' ὁ ἄνθρωπος· ἀλλ' ἔπει μὲν ψήφῳ τὰς ἀφαι-
σας ὑπερέβαλον αἱ καθαιροῦσαι, καὶ Ἀέλλιος Μάρ-
κος, εἰς συνάρχων τοῦ Κάτωνος, ὑπ' ἀσθενείας ἀπο-
λείπειτο τῆς δίκης, πέμπει πρὸς τοῦτον ὁ Κάτιλος,
δεόμενος βοηθήσαι τῷ ἀνθρώπῳ· κακῆϊνος ἐν φο-
ρίῳ κομισθεὶς μετὰ τὴν δίκην, ἔθετο τὴν ἀπολύου-
σαν. Οὐ μὲν ἐχρήσατό γε τῷ γραμματεῖ ὁ Κάτων,
οὐδὲ τὸν μισθὸν ἀπέδωκεν, οὐδ' ὅλως ἐνέριθμον
τοῦ Ἀέλλiou τὴν ψήφον ἔσχεν.

XVII. Οὕτω δὲ τοὺς γραμματεῖς ταπεινώσας καὶ
ποιήσας ὑποχείριους, καὶ τοῖς γράμμασιν, ὡς αὐτὸς
ἰβόηλετο, χρώμενος, ὁλίγω χρόνῳ τὸ ταμεῖον ἀπί-
δειξε τοῦ βουλευτηρίου σιμνότερον, ὡς καὶ λέγειν

καὶ φρονεῖν ἅπαντας, ὅτι Κάτων ὑπατείας ἀξίωμα
 τῇ ταμείᾳ περιέθηκε. Πρῶτον μὲν γὰρ εὐρὺν χρεῖα
 παλαιὰ τῇ δημοσίᾳ πολλοὺς ὀφείλοντας, καὶ πολ-
 λοῖς τὸ δημόσιον, ἅμα τὴν πόλιν ἔπαυσεν ἀδικουμέ-
 νην καὶ ἀδικουσάν· τοὺς μὲν εὐτόνως καὶ ἀπαραι-
 τήτως ἀπαιτῶν, τοῖς δὲ ταχέως ἀποδιδούς καὶ προ-
 θύμως· ὥστε τὸν δῆμον αἰδεῖσθαι, τοὺς μὲν οἰομέ-
 νους ἀποστερήσειν, ἐκτίνοντας δρωῖντα, τοὺς δ', ἃ
 μὴ προσεδέκων, ἀπολαμβάνοντας. Ἐπειτα γραμ-
 ματα τῶν πολλῶν οὐ προσηκόντως ἀναφερόντων, καὶ
 δόγματα ψευδῇ παραδέχεσθαι χάριτι καὶ δεήσει τῶν
 πρότερον εἰωθότων, οὐδὲν αὐτὸν ἔλαθε γενόμενον
 τοιοῦτον· ἀλλ' ὑπὲρ ἐνός ποτε δόγματος ἐνδοιάσας,
 εἰ κύριον γέγονε, πολλῶν μαρτυρούντων, οὐκ ἐπί-
 στευσεν, οὐδὲ κατέταξε πρότερον, ἢ τοὺς ὑπάτους
 ἐπομόσαι παραγενομένους. Ὅντων δὲ πολλῶν, οἷς
 Σύλλας ἐκείνος ἀποκτείνασιν ἄνδρας ἐκ προγραφῆς
 ἑτέρας ἔδωκεν ἀνὰ μυριάς δισχιλίας δραχμὰς, ἅπαν-
 τες μὲν αὐτοὺς, ὥς ἐναγεῖς καὶ μικροὺς, ἐμίσουν,
 ἀμύνασθαι δ' οὐδεὶς ἐτόλμα· Κάτων δὲ, προσκαλού-
 μενος ἕκαστον ἔχοντα δημόσιον ἀργύριον ἀδίκως, ἐξι-
 πραττεῖν ἅμα θυμῷ καὶ λόγῳ τὸ τῆς πράξεως ἀνόσιον
 καὶ παράνομον ἔξονειδίζων. Οἱ δὲ τοῦτο παθόντες
 εὐθύς ἦσαν ἐνοχοὶ φόβῳ, καὶ τρόπον τινα προηλω-
 κότες, ἀπήγοντο πρὸς τοὺς δικαστὰς, καὶ δίκας ἔτι-
 νον, ἡδομένων πάντων, καὶ νομιζόντων συνεξαλεί-
 φεσθαι τὴν τότε τυραννίδα, καὶ Σύλλαν αὐτὴν ἐφο-
 ρὴν κολαζόμενον.

XVIII. *Ἦραι δὲ τοὺς πολλοὺς καὶ τὸ ἐνδελιχῆς αὐτοῦ τῆς ἐπιμελείας καὶ ἄτρυτον. Οὐτε γὰρ πρότερός τις ἀνέβη τῶν συναρχόντων εἰς τὸ ταμιεῖον Κάτωνος, οὔτε ὕστερος ἀπῆλθεν. Ἑκκλησίαν δὲ καὶ βουλὴν οὐδεμίαν παρῆκε, δεδιὼς καὶ παραφυλάττων τοὺς ἐτοίμως καὶ πρὸς χάριν ὀφλημάτων καὶ τελῶν ἀνάσεις, ἢ δόσεις, οἷς ἔτυχεν, ἐπιψηφίζομένους. Ἐπιδεικνύμενος δὲ τὸ ταμιεῖον ἄβατόν τε καὶ κατὰρδόν συνοφαντιῶν, πλήρης δὲ χρημάτων, ἐδίδασκεν, ὅτι τῇ πόλει πλουτεῖν ἔξιστι μὴ ἀδικούσῃ. Κατ' ἀρχάς δὲ τῶν συναρχόντων ἐνίοις ἐπαχθῆς καὶ χαλεπὸς φανείς, ὕστερον ἠγαπᾶτο, ταῖς ἐκ τοῦ μὴ χαρίζεσθαι τὰ δημόσια, μηδὲ κρίνειν κακῶς, ἀπιχθείαις ὑποτιθεῖς ἱαντιῶν ἀντὶ πάντων, καὶ παρέχων ἀπολογεῖσθαι πρὸς τοὺς θεομένους καὶ βιαζομένους ἐκαίνους, ὡς ἀμήχανόν ἐστιν, ἄκατος Κάτωνος. Τῶν δ' ἡμερῶν τῇ τελευταίᾳ σχεδὸν ὑπὸ πάντων πολιτῶν προπεμφθεὶς εἰς οἶκον, ἤκουσεν, ὅτι Μαρκελλῶ πολλοὶ συνήθεις καὶ δυνατοὶ προσπεσόντες ἐν τῷ ταμιεῖῳ καὶ περιέχοντες, ἐκβιάζονται γράψαι τινὰ δόσιν χρημάτων ὀφειλομένων. Ἦν δ' ὁ Μαρκελλὸς ἐκ παίδων φίλος τῷ Κάτῳ, καὶ σὺν ἐκείνῳ βέλτιστος ἄρχων, αὐτὸς δὲ καθ' αὐτὸν ἀγῶγισμος ὑπ' αἰδοῦς τοῖς δεομένοις, καὶ κατάντης πρὸς πᾶσαν χάριν. Εὐθύς οὖν ὁ Κάτων ἐπιστρέψας, καὶ τὸν Μαρκελλὸν εὐρὼν ἐκβεβιασμένον γράψαι τὴν δόσιν, ῥητὴς τὰς δέλτους, καὶ ἀπῆλειπεν, αὐτοῦ παρεσιτώτος σιωπῇ· καὶ τοῦτο πράξας, κατήγαγεν αὐτὸν ἐκ τοῦ ταμιείου, καὶ κατέστησεν*

εἰς σίκον, οὔτε τότε μεμψάμενον, οὔτε ὕστερον, ἀλλ' ἐμμένοντα τῇ συνηθείᾳ καὶ φιλῇ μέχρι παντός. Οὐ μὴν οὐδ' ἀπαλλαγεὶς τῆς ταμείας, ἀφῆκε τῆς φρουρᾶς ἔρημον τὸ ταμεῖον, ἀλλ' οἰκᾷται μὲν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν ἀπογραφόμενοι τὰς διοικήσεις παρῆσαν, αὐτὸς δὲ βιβλία λόγους περιέχοντα δημοσίων οἰκονομιῶν ἀπὸ τῶν Σύλλα χρόνων εἰς τὴν ἑαυτοῦ ταμείαν ὠνησάμενος πάντε ταλάντων, αἰεὶ διὰ χειρὸς εἶχεν.

ΧΙΧ. Εἰς δὲ σύγκλητον εἰσῆει τε πρῶτος, καὶ τελευταῖος ἀπηλλάττετο· πολλάκις δὲ τῶν ἄλλων σχολῇ συναγομένων, καθιζόμενος ἀνεγίνωσκεν ἡσυχῇ, τὸ ἱμάτιον τοῦ βιβλίου προῖσχομένος. Ἀπεδήμησε δ' οὐδέποτε, βουλῆς μενομένης. Ἐπεὶ δ' ὕστερον εἰ περὶ Πομπηίου, δρῶντες αὐτὸν, ἐν οἷς ἐσπούδαζον ἀδίκως, ἀμετάπειστον καὶ δυσεκβίαστον αἰεὶ, διεμνησάντωντο φιλικαῖς τισι συνηγορίαις, ἢ διαίταις, ἢ πραγματείαις, ἔξω περισπᾶν. Συνεῖς οὖν ταχὺ τὴν ἐπιβουλήν, ἀπέπειε πᾶσι, καὶ παρετάξατο, βουλῆς μενομένης, μηδὲν ἄλλο πράττειν. Οὔτε γὰρ ἰδοῦς χάριν, οὔτε πλεονεξίας, οὔτ' αὐτομάτως καὶ κατὰ τύχην, ὥσπερ ἑτεροὶ τινες, ἐμπεσὼν εἰς τὸ πράττειν τὰ τῆς πόλεως, ἀλλ' ὥς ἴδιον ἔργον ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τὴν πολιτείαν ἐλόμενος, μᾶλλον ἤτο δεῖν προσέχειν τοῖς κοινῶς, ἢ τῷ κηρίῳ τὴν μέλιτταν· ὅς γε καὶ τὰ τῶν ἐπαρχιῶν πράγματα, καὶ δόγματα, καὶ κρίσεις, καὶ πράξεις τὰς μεγίστας, ἔργον πεποίητο διὰ τῶν ἐκασταχόθι ἔκων καὶ φι-

λων πέμπεσθαι πρὸς αὐτόν. Ἐνστάς δὲ ποτὶ Κλω-
δίῳ τῷ δημαγωγῷ, κινοῦντι καὶ ταράττοντι μεγά-
λων ἀρχαῖς νεωτερισμῶν, καὶ διαβάλλοντι πρὸς τὸν
δῆμον ἱερεῖς καὶ ἱερίας, ἐν οἷς καὶ Φαβία, Τερτυ-
τίας ἀδελφὴ, τῆς Κικέρωνος γυναικὸς, ἐκινδύνευ-
σε· τὸν μὲν Κλώδιον αἰσχύνῃ περιβαλὼν, ἠνάγκα-
σεν ὑπεκστῆναι τῆς πόλεως· τοῦ δὲ Κικέρωνος εὐ-
χαριανοῦντος, τῇ πόλει δεῖν ἔχειν ἔρη χάριν αὐτόν,
ὡς ἐκεῖνῃς ἔνεκα πάντα ποιῶν καὶ πολιτευόμενος.
Ἐκ τούτου μεγάλη δόξα περὶ αὐτόν ἦν· ὥστε ῥή-
τορα μὲν, δίκῃ τινὶ μαρτυρίας μιᾶς φερομένης, εἰ-
πεῖν πρὸς τοὺς δικαστάς, ὡς ἐνὶ μαρτυροῦντι προσ-
έχειν, οὐδὲ Κάτωνι, καλῶς ἔχει· πολλοὺς δ' ἤδη
περὶ τῶν ἀπίστων καὶ παραδόξων, ὥσπερ ἐν παροι-
μίᾳ τινὶ, λέγειν, ὅτι τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέ-
γοντες πιθανόν ἐστι. Μοχθηροῦ δ' ἀνθρώπου καὶ
πολυτελοῦς λόγον ἐν συγχλήτῃ διαθεμένου πρὸς εὐ-
τίλειαν καὶ σωφρονισμόν, ἐπαναστάς Ἀμναιὸς· ὦ
ἄνθρωπε, εἶπεν, τίς ἀνέξεται σου, δειπνοῦντος
μὲν, ὡς Κράσσου, οἰκοδομοῦντος δὲ, ὡς Λευκούλ-
λου, δημηγοροῦντος δ' ἡμῖν, ὡς Κάτωνος; Καὶ τῶν
ἄλλων δὲ τοὺς φαύλους καὶ ἀκολάστους, τοῖς λό-
γοις δὲ σεμνοὺς καὶ αὐστηροὺς, χλευάζοντας ἐκά-
λουν Κάτωνας.

XX. Πολλῶν δ' αὐτόν ἐπὶ δημαρχίαν καλοῦν-
των, οὐκ ἔμετο καλῶς ἔχειν, μεγάλῃς ἐξουσίας καὶ
ἐρχῆς, ὥσπερ ἰσχυροῦ φαρμάκου, δύναμιν ἐν πράγ-
μασι οὐκ ἀναγκαίοις ἐξαναλῶσαι. Καὶ ἅμα σχο-

λῆς οὔσης τῶν δημοσίων, περὶ λαβὼν βιβλία καὶ φιλοσόφους, ἐβάδιζεν εἰς Λευκανίαν, ἀγροὺς αὐτόθι κεκτημένος· ἔχοντας οὐκ ἀνελευθέρους διατριβὰς· εἶτα καθ' ὁδὸν πολλοῖς τισιν ὑποζυγίοις καὶ σκυῖται καὶ ἀκολούθοις ἀπαντήσας, καὶ πνυθόμενος, Νέπωτα Μέτελλον εἰς Ῥώμην ἐπανερχεσθαι, δημαρχίαν μετιέναι παρεσκευασμένον, ἐπέστη σιωπῇ, καὶ διαλιπὼν μικρὸν, ἐκέλευσεν ἀναστρέφειν ὀπίσω τοὺς ἑαυτοῦ. Τῶν δὲ φίλων θαυμασάντων· „Οὐκ ἴστε, εἶπεν, ὅτι καθ' αὐτὸν ὑπ' ἐμπληξίας φοβερός ἐστι Μέτελλος, καὶ νῦν ἐκ τῆς Πομπηίου γνώμης ἀφικόμενος, εἰς τὴν πολιτείαν ἐμπεσεῖται δίκην σκηπτοῦ, πάντα πράγματα ταράττων; Οὐκ οὐ σχολῆς, οὐδ' ἀποδημίας καιρὸς, ἀλλὰ δεῖ κρατῆσαι τοῦ ἀνδρός, ἢ καλῶς ἀποθανεῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνιζόμενον.“ Ὅμως δὲ τῶν φίλων παραινεσάντων, ἀφίκετο πρῶτον εἰς τὰ χωρία, καὶ διέτριψεν οὐ πολὺν χρόνον, εἴτ' ἐπανῆκεν εἰς πόλιν. Ἐσπέρας δ' ἐλθὼν, εὐθύς ἔωθεν εἰς ἀγορὰν κατέβαινε δημαρχίαν μετιών, ὥς ἀντιταξόμενος πρὸς τὸν Μέτελλον. Τὸ γὰρ ἰσχυρὸν ἢ ἀρχὴ πρὸς τὸ κωλύειν ἔχει μᾶλλον, ἢ πρὸς τὸ πράττειν· καὶ πάντες οἱ λοιποὶ παρ' ἑνα ψηφίσωνται, τοῦ μὴ θίλοντος μηδ' ἐώντος τὸ κράτος ἐστί.

XXI. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἄλλοι περὶ τὸν Κάτωνα τῶν φίλων ἦσαν· φανερὰς δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ γενομένης, ὀλίγου χρόνου πάντες οἱ χρηστοὶ καὶ γνώριμοι συνέτριχον καὶ παρεκάλουν καὶ παρεθέ-

ὅνον αὐτόν, ὥς οὐ λαμβάνοντα χάριν, ἀλλὰ τὴν
 μεγίστην διδόντα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς ἐπισκευασταῖς
 τῶν πολιτῶν, οἷ πολλὰς ἀπραγμάτως ἄρξει πα-
 ρόν, οὐ θελήσας, νῦν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ πο-
 λιτείας ἀγωνιούμενος οὐκ ἀκινδύνως κάτασι. Ἀ-
 γεται δὲ, πολλῶν ὑπὸ σπουδῆς καὶ φιλοφροσύνης
 ὠθουμένων πρὸς αὐτόν, ἐν κινδύνῳ γενόμενος, μύ-
 λης ἐξέλθαι διὰ πλῆθος εἰς τὴν ἀγοράν. Ἀποδει-
 χθεὶς δὲ δῆμαρχος σὺν ἑτέροις καὶ τῷ Μιτέλλῳ, τὰς
 ὑπαίτας ἀρχαιρείας ὁρῶν ὄνλους οὕσας, ἐπειμήθη
 τῷ δήμῳ· καὶ καταπαύων τὸν λόγον, ἐπώρυσσε, τοῦ
 δόντος ἀργύριον, ὅστις ἂν ἤ, κατηγορήσιν· ἔτι
 Σιλανὸν ὑπεξιλόμενος δι' οἰκειότητα. Σερβιλίαν
 γὰρ, ἀδελφὴν Κάτωνος, ὃ Σιλανὸς εἶχε. Διὸ τοῦ-
 τον μὲν παρήκε, Λεύκιον δὲ Μουρήναν ἐδίωκεν, ἀφ-
 γυρίῳ διαπραξάμενον ἄρχοντα μετὰ τοῦ Σιλανοῦ
 γενέσθαι. Νόμῳ δὲ τινι τοῦ φεύγοντος αἰεὶ φύλα-
 κα τῷ κατηγορῶν διδόντος, ὥστε μὴ λαθεῖν, ἃ συν-
 ἄγει καὶ παρασκευάζεται πρὸς τὴν κατηγορίαν, ὃ
 τῷ Κάτωνι δοθὲς ὑπὸ τοῦ Μουρήνα, παρακολού-
 θων καὶ παραφυλάττων, ὥς ἑώρα μὴ τὴν ἐπιβούλῃς
 πρᾶξιοντα, μὴδ' ἀδίκως, ἀλλὰ γυναικίως καὶ φιλεπ-
 θρώπως ἀπλὴν τινὰ τῆς κατηγορίας καὶ δικαίαν δδόν
 πορευόμενον, οὕτως ἐθαύμαζε τὸ φρόνημα καὶ τὸ
 ἦθος, ὥστε κατ' ἀγορὰν προσίων καὶ φοιτῶν ἐπὶ
 θύραις πυνθάνεσθαι τοῦ Κάτωνος, εἰ μέλλει τι σή-
 μιον πραγματεύεσθαι τῶν περὶ τὴν κατηγορίαν·
 εἰ δὲ μὴ φαίη, πιστεῖων ἀπῆκε. Τῆς δὲ δίκης λε-

γομένης, ὁ Κικέρων, ὕπατος ἂν τότε, καὶ τῷ Μουρήνῃ συνδικῶν, πολλὰ διὰ τὸν Κάτωνα τοὺς Στωϊκοὺς φιλοσόφους, καὶ ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα καλούμενα δόγματα χλευάζων καὶ παρασκώπτων, γέλῳτα παρῆχε τοῖς δικασταῖς. Τὸν οὖν Κάτωνα φασὶ διαμειδιάσασκε πρὸς τοὺς παρόντας ἐπὶ τοῦ βήματος εἰπεῖν· „ὦ ἄνδρες, ὡς γαλοῖον ὕπατον ἔχομεν.“ Ἀποφυγὼν δὲ ὁ Μουρήνας, οὐ πονηροῦ πάθος, οὐδ' ἄφρονος ἔπαθεν ἀνθρώπου πρὸς τὸν Κάτωνα. Καὶ γὰρ ὑπατεύων ἐχρῆτο συμβούλῳ περὶ τῶν μεγίστων, καὶ τᾶλλα τιμῶν καὶ πιστεύων διετέλεσεν. Αἷσιος δ' ἦν ὁ Κάτων αὐτός, ἄκρι τοῦ βήματος καὶ τοῦ συνεδρίου χαλεπὸς ὢν καὶ φοβερός ὑπὲρ τῶν δικαίων, εἴτα πᾶσιν εὐνοϊκῶς καὶ φιλανθρώπως προσφερόμενος.

XXII. Πρὶν δ' εἰς τὴν δημαρχίαν καθίστασθαι, Κικέρωνος ὑπατεύοντος, ἄλλαις τε πολλοῖς ἀγῶσι τὴν ἀρχὴν ὠρῶσθαι αὐτοῦ, καὶ ταῖς περὶ Κατιλίαν πράξεις μεγίσταις καὶ καλλίσταις γενομέναις τέλος ἐπέθηκεν. Αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ Κατιλίνας, ὀλέθριον τε καὶ παντελῇ μεταβολὴν ἐπάγων τοῖς Ῥωμαίων πράγμασι, καὶ στάσεις ὁμοῦ καὶ πολέμους ταράττων ἐξιλεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ἐξέπεσε τῆς πόλεως. Δίνιλος δὲ καὶ Κέθηγος, καὶ μετ' αὐτῶν ἕτεροι συχνοὶ, δεξάμενοι τὴν συνωμοσίαν, καὶ τῷ Κατιλίᾳ δειλίαν καὶ μικρολογίαν τῶν τολμημάτων ἐπικαλοῦντες, αὐτοὶ διεννοοῦντο τὴν πόλιν ἄρδην ἀναιρεῖν πυρὶ, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἐθνῶν ἀποστέ-

σαι καὶ πολέμοις ἄλλοφύλοις ἀνατρέπειν. Φανα-
 ρῆς δὲ τῆς παρασκευῆς αὐτῶν γενομένης, ὥς ἐν τοῖς
 περὶ Κικέρωνος γέγραπται, ἐν βουλῇ γνώμην προ-
 θέντος, ὃ μὲν πρῶτος εἰπὼν Σιλανὸς ἀπαφῆνατο,
 δοκεῖν αὐτῷ τὰ ἔσχατα παθεῖν χρῆναι τοὺς ἄνδρας·
 οἱ δὲ μετ' αὐτὸν ἐφεξῆς ἠκολούθησαν ἄχρι Καί-
 σαρος. Καῖσαρ δ' ἀναστὰς (ἅτε δὴ καὶ δεινὸς εἰ-
 πεῖν, καὶ πῦσαν ἐν τῇ πόλει μεταβολὴν καὶ κίνησιν,
 ὥσπερ ὕλην ὣν αὐτὸς διανοεῖτο, βουλόμενος αὐξάνειν
 μᾶλλον, ἢ σβεγνυμένην περιορᾶν) ἐπαγωγὰ πολλὰ
 καὶ φιλάνθρωπα διαλεχθεὶς, ἀποκτείνει μὲν ἀκρί-
 τους οὐχ εἰς τοὺς ἄνδρας, εἰρχθέντας δὲ τηρεῖν ἐκέ-
 λευσεν. Οὕτω δὲ τὰς γνώμας μετέστησε τῆς βουλῆς
 φοβηθείσης τὸν ὄχλον, ὥστε καὶ Σιλανὸν ἔχαρνον
 εἶναι καὶ λέγειν, ὥς οὐδ' αὐτὸς εἴποι θάνατον, ἀλλ'
 εἰργμόν· ἔσχατον γὰρ ἀνδρὶ Ῥωμαίῳ τοῦτο κακῶν
 ἀπάντων.

XXIII. Γενομένης δὲ τοιαύτης τῆς τροπῆς, καὶ
 ἀπάντων ἐπὶ τὸ πρῶτον ὄντων καὶ φιλάνθρω-
 πότερον, ὃ Κάτων πρὸς τὴν γνώμην ἀναστὰς, εὐ-
 θὺς ἔειπε λόγῳ μετ' ὀργῆς καὶ πάθους, τὸν τε
 Σιλανὸν κακίζων τῆς μεταβολῆς, καὶ καταπιόμενος
 τοῦ Καίσαρος, ὥς σχήματι δημοτικῷ καὶ λόγῳ φι-
 λανθρώπῳ τὴν πόλιν ἀνατρέποντος, καὶ δεδιττομέ-
 νου τὴν βουλὴν, ἐφ' οἷς αὐτὸν ἔδει δεδιέναι, καὶ
 ἀγαπᾶν, εἰ τῶν γεγονότων ἁθῶς ἀπαλλάξαι καὶ
 ἀνέποπτος, οὕτως περιφανῶς καὶ ἱταμῶς τοὺς κοι-
 νοὺς ἐξαρχαίων πολεμίους, καὶ τὴν παρ' οὐδέν ἐλ-

δοῦσαν ἀπολέσθαι πατρίδα τοιαύτην καὶ τοσαύτην
 δημολογῶν μὴ ἐλπεῖν, ἀλλ' οὐς ἴδει μὴ γενέσθαι,
 μηδὲ θῆναι, δακρύων καὶ ἀνακλαιδμένος, εἰ φόρων
 καὶ μεγάλων κινδύνων ἀπαλλάξουσι τὴν πόλιν ἀπο-
 θανόντες. Τοῦτον μόνον, ὃν Κάτων εἶπε, δεισά-
 ζεσθαι φασὶ τὸν λόγον, Κικέρωνος τοῦ ὑπάτου τοῦς
 διαφέροντας δέξυται τῶν γραφῶν σημεῖα προδιδά-
 ξαντος, ἐν μικροῖς καὶ βραχείσι τύποις πολλῶν γραμ-
 μάτων ἔχοντα δύναμιν, εἴτ' ἄλλον ἀλλαχόσε τοῦ
 βουλευτηρίου σποράδην ἐμβαλόντος. Οὕτω γὰρ
 ἤσκουν, οὐδ' ἐκέκτειντο τοὺς καλουμένους σημειο-
 γράφους, ἀλλὰ τότε πρῶτον εἰς ἔχρος τι καταστή-
 ναι λέγουσιν. Ἐκράτησε δ' οὖν ὁ Κάτων, καὶ με-
 τέσκησε τὰς γνώμας, ὥστε θάνατον καταψηφίσα-
 σθαι τῶν ἀνδρῶν.

XXIV. Εἰ δὲ δεῖ μηδὲ τὰ μικρὰ τῶν ἡθῶν ση-
 μεῖα παραλιπεῖν, ὥσπερ εἰκόνα ψυχῆς ὑπογραφο-
 μένους, λέγεται, τότε πολλὴν ἄμιλλαν καὶ μέγαν
 ἀγῶνα πρὸς τὸν Κάτωνα τοῦ Καίσαρος ἔχοντος, καὶ
 τῆς βουλῆς εἰς ἐκείνους ἀνηρημένης, δελτάριον τι
 μικρὸν ἔξωθεν εἰσκομισθῆναι τῷ Καίσαρι. Τοῦ
 δὲ Κάτωνος εἰς ὑποψίαν ἄγοντος τὸ πρᾶγμα, καὶ
 διαβάλλοντος, εἶναι τινας τοὺς κινουμένους, καὶ
 κελεύοκτος ἀναγινώσκειν τὰ γεγραμμένα, τὸν Καί-
 σαρα τῷ Κάτωνι προσδοῦναι τὸ δελτάριον ἐγγὺς
 ἐστώτι. Τὸν δ' ἀναγνόντα Σερβιλίας τῆς ἀδελφῆς
 ἐπιστόλιον ἀκόλαστον πρὸς τὸν Καίσαρα γεγραμμέ-
 νον, ἐρώσης καὶ διεφθαρμένης ὑπ' αὐτοῦ, προσ-

ρίψαι τὴν Καίσαρι, καὶ εἰπὺν· „Κράτει, μέθυσαι“ καὶ πάλιν οὕτως ἐπὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον τραπέσθαι. φαίνεται δ' ὅπως ἀτύχημα γενέσθαι τοῦ Κάτωνος ἢ γυναικωνίτις. Αὕτη μὲν γὰρ ἐπὶ Καίσαρι κακῶς ἤκουσε· τὰ δὲ τῆς ἐτέρας Σιρβίλλας, ἀδελφῆς δὲ Κάτωνος, ἀσχημονέστερα. — Διευκούλλῃ γὰρ γαμηθεῖσα, πρωτεύσαντι Ῥωμαίων κατὰ δόξαν ἀνδρὶ, καὶ τεκοῦσα παῖδιν, ἐξέπεσε τοῦ οἴκου δι' ἀκολασίαν. Τὸ δ' αἰσχιστον, οὐδ' ἡ γυνὴ τοῦ Κάτωνος, Αἰιλία, τοιοῦτων ἐκαθάρευσεν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ, καίπερ ἐξ αὐτῆς δύο παῖδια πεποιημένος, ἀνάγκην ἔσχεν ἐμβαλεῖν ἀσχημονοῦσαν.

XXV. Εἴτ' ἔφημε θυγατέρα Φιλίππου, Μαργαρίαν, ἐπιεικῇ δοκοῦσαν εἶναι γυναῖκα· περὶ ἧς δὲ πλεῖστος λόγος. Καθάπερ ἐν δράματι, τῷ βίῳ, τοῦτο τὸ μέρος προβληματικῶδες γέγονε καὶ ἄπορον. Ἐπράχθη δὲ τοῦτον τὸν τρόπον, ὡς ἱστορεῖ Θρασύκλειος, εἰς Μουνάτιον, ἄνδρα Κάτωνος ἐταῖρον καὶ συμβιωτὴν, ἀναφέρον τὴν πίστιν. Ἐν πολλοῖς ἐρασισταῖς καὶ θαυμασταῖς τοῦ Κάτωνος ἦσαν ἐτέρων ἕτεροι μᾶλλον ἐκδηλοὶ καὶ διαφανεῖς, ὧν καὶ Κόιντος Ὁρτήσιος, ἀνὴρ ἀξιωματὸς τε λαμπροῦ, καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικῆς. Ἐπιθυμῶν οὖν τῷ Κάτῳ μὴ συνήθης εἶναι μηδ' ἐταῖρος μόνον, ἀλλ' ἀμωσγῆσως εἰς οἰκειότητα καταμῆλαι καὶ κοινωνίαν πάντα τὸν οἶκον καὶ τὸ γένος, ἐπιχείρησε συμπεῖθεαι, ὅπως τὴν θυγατέρα, Πορκίαν, Βύβλῃ συνοικοῦσαν, καὶ πεποιημένην ἐκείνῳ δύο παῖδας, αὐτῷ πάλιν, ὥσπερ

εὐγενῇ χώρῃ, ἐντεκνώσασθαι παράσχη. Δόξῃ μὲν
 γὰρ ἀνθρώπων ἄτοπον εἶναι τὸ τοιοῦτον, φύσει δὲ
 καλὸν καὶ πολιτικόν, ἐν ᾧ καὶ ἀκμῇ γυναικα
 μήτ' ἀργεῖν τὸ γόνιμον ἀποσβέσασαν, μήτε πλείονα
 τῶν ἱκανῶν ἐπιτίκτους, ἐκχλεῖν καὶ καταπιωχεύ-
 εις οὐδὲν διδόμενον· κοινουμένους δὲ τὰς διαδοχὰς
 ἀξίοις ἀνδράσι, τὴν τ' ἀρετὴν ἀφθονον ποιεῖν, καὶ
 πολύχυτον τοῖς γένεσι, καὶ τὴν πόλιν αὐτὴν πρὸς
 αὐτὴν ἀνακεραννύναι ταῖς οἰκειότησιν. Εἰ δὲ πάν-
 τως περιέχοιτο τῆς γυναικὸς ὁ Βύβλος, ἀποδώσειν
 εὐθὺς τεκοῦσαν, οἰκειότερος αὐτῷ τε Βύβλω καὶ
 Κάτῳ κοινωνία παίδων γινόμενος. Ἀποκρινάμε-
 νου δὲ τοῦ Κάτῳ, ὥς Ὀρτήσιον μὲν ἀγαπᾷ καὶ
 δοκιμάζει κοινωνὸν οἰκειότητος, ἄτοπον δ' ἡγέεται,
 ποιῆσθαι λόγον περὶ γάμου θυγατρὸς ἐτέρῃ δεδο-
 μένης, μεταβαλὼν ἐκείνος, οὐκ ᾤκησεν ἀποκαλυ-
 ψάμενος αἰτεῖν τὴν αὐτοῦ γυναῖκα Κάτῳ, νέαν
 μὲν οὔσαν ἔτι πρὸς τὸ τέκτειν, ἔχοντος δὲ τοῦ Κά-
 τῳ ἀποχρῶσαν διαδοχὴν. Καὶ οὐκ ἔστιν εἰπεῖν,
 ὥς ταῦτ' ἐπραττεν εἰδὼς οὐ προσέχοντα τῇ Μαρκίᾳ
 τὸν Κάτῳ· κύουσιν γὰρ αὐτὴν τότε τυγχάνειν
 λέγουσιν. Ὁ δ' οὖν Κάτῳ, ὁρῶν τὴν τοῦ Ὀρτη-
 σίου σπουδὴν καὶ προθυμίαν, οὐκ ἀντέπευ, ἀλλ'
 ἔφη, δεῖν καὶ Φιλίππῳ ταῦτα συνδόξαι, τῷ πατρὶ
 τῆς Μαρκίας. Ὡς οὖν ὁ Φίλιππος ἐνταυχθεὶς, ἔγνω
 τὴν συγχώρησιν, οὐκ ἄλλως ἐγγυήσε τὴν Μαρκί-
 αν, ἢ παρόντος τοῦ Κάτῳ αὐτοῦ καὶ συνεγ-
 γυνῶτος. Ταῦτα μὲν οὖν, εἰ καὶ χρόνοις ὕστερον

ἐπαρχθῇ; μνησθέντι μοι τὸ τῶν γυναικῶν προλαβῆν ἴδοε.

XXVI. Τῶν δὲ περὶ τὸν Αἰντλῶν ἀναιρεθέντων, καὶ τοῦ Καίσαρος, περὶ ὧν εἰσηγγέλθη καὶ διεβλήθη πρὸς τὴν σύγκλητον, εἰς τὸν δῆμον καταφυγόντος, καὶ τὰ πολλὰ νοσοῦντα καὶ διεφθαρμένα τῆς πολιτείας μέρη ταράττοντος καὶ συνάγοντος πρὸς αὐτόν, ὁ Κάτων φοβηθεὶς ἔπεισε τὴν βοιτλήν ἀναλαβεῖν τὸν ἄπορον καὶ ἀνέμητον ὄχλον εἰς τὸ σιτηρίσιον, ἀναλώματος μὲν ὄντος ἐνιαυτοῦ χίλων καὶ διακοσίων καὶ πεντήκοντα ταλάντων. Περιφανῶς δὲ τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ καὶ χάριτι τῆς ἀπειλῆς ἐκείνης διαλυθείσης, ἐντεῦθεν εἰς τὴν δημοκρασίαν ἔμπροσθεν ὁ Μιτέλλος, ἐκκλησίας τε θορυβώδεις συνέηγε, καὶ νόμον ἔγραψε, Πομπηΐον Μάγνον ἵεναι κατὰ τάχος μετὰ τῶν δυνάμεων εἰς Ἰταλίαν, καὶ παραλαβόντα σὺν τὴν πόλιν, ὥς ὑπὸ Κατίλων κινδυνεύουσιν. Ἦν δὲ τοῦτο λόγος εὐπρεπής, ἔργον δὲ τοῦ νόμου καὶ τέλος, ἐγχειρίσαι τὰ πράγματα Πομπηΐῳ, καὶ παραδοῦναι τὴν ἡγεμονίαν. Γενομένης δὲ βουλῆς, καὶ τοῦ Κάτωνος οὐχ, ὥσπερ εἰώθει, τῷ Μιτέλλῳ σφοδρῶς ἔμπροσθεν, ἀλλ' ἐπιεικῇ πολλὰ καὶ μέτρια παραινέσαντος, τέλος δὲ καὶ πρὸς δεήσεις τραπομένου, καὶ τὴν Μιτέλλων οἰκίαν αἰεὶ γενομένην ἀριστοκρατικὴν ἐπαινέσαντος, οἱ μᾶλλον ἐξαρθοὶς καὶ καταφρονήσας ὁ Μιτέλλος ὥς ἐνδιδόντος αὐτοῦ καὶ πτήσσοντος, εἰς ὑπερηφάνους ἀπειλὰς καὶ λόγους θρασείας ἐξέπεισεν, ὥς βίαι

πάντα τῆς βουλῆς διαπραξόμενος. Οὕτω δὲ μεταβαλὼν ὁ Κάτων καὶ σχῆμα καὶ φωνὴν καὶ λόγον, ἐπειπὼν δὲ πᾶσι τοῖς ἄλλοις διατεταμένως, ὅτι, ζῶντος αὐτοῦ, Πομπηΐος οὐ παρέσται μεθ' ὅπλων εἰς τὴν πόλιν, ἐκείνο τῇ βουλῇ παρέστησεν, ὥς θυδέτιφος μὲν καθίστηκεν, οὐδὲ χρῆται λόγισμοῖς ἀσφαλείσιν· ἔστι δ' ἡ μὲν Μετέλλου πολιτεία, μακρία δι' ὑπερβολὴν κακίας φερομένη πρὸς ὄλεθρον καὶ σύγχυσιν ἀπάντων· ἡ δὲ Κάτωνος, ἀρετῆς ἐνθουσιασμός ὑπὲρ τῶν καλῶν καὶ δικαίων ἀγωνιζόμενος.

XXVII. Ἐπεὶ δὲ τὴν ψῆφον ὑπὲρ τοῦ νόμου φέρειν ὁ ἔθνος ἔμελλε, καὶ Μετέλλω μὲν ὅπλα καὶ ξένοι καὶ μονομάχοι καὶ θεράποντες ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ταταγμένοι παρῆσαν, καὶ τὸ ποθοῦν μεταβολῆς ἐλπίδι Πομπηΐον ὑπῆρχε τοῦ δήμου μέρος οὐκ ὀλίγον, ἦν δὲ μεγάλη καὶ ἀπὸ Καίσαρος ῥώμη, στρατηγούτος τότε· Κάτωνι δ' οἱ πρῶτοι τῶν πολιτῶν συνηγανάκουν, καὶ συνηδικοῦντο μᾶλλον, ἢ συνηγωνίζοντο, πολλὴ δὲ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ κατήφεια καὶ φόβος εἶχεν, ὥστε τῶν φίλων ἐνίους ἀσίτους διαγρυπνῆσαι μετ' ἀλλήλων, ἐν ἀπόροις ὄντας ὑπὲρ αὐτοῦ λογισμοῖς, καὶ γυναῖκας καὶ ἀδελφὰς ποτνιαμίκας καὶ δακρυούσας. Αὐτὸς δ' ἀδεῶς καὶ τεθαρβηκότως ἐντυχὼν πᾶσι, καὶ παρηγορήσας, καὶ γινόμενος περὶ δεῖπνον, ὥσπερ εἰώθει, καὶ νυκτερεύσας, ὑφ' ἑνὸς τῶν συναρχόντων, Μινυκίου Θέρμου, βαθείως καθεύδων ἐπηγέρθη· καὶ κατέβησαν εἰς

ἀγασθάν, ἄλλων μὲν αὐτοὺς προσημύοντων, πολλῶν δ' ἀπαντώντων, καὶ φυλάττεσθαι διακελευομένων. Ὡς οὖν ἐπιστάς ὁ Κάτων κατέειπε τὸν νεὺν τῶν Διοσκουρέων ὄπλοις περιεχόμενον, καὶ τὰς ἀναβάσεις φρουρουμένας ὑπὸ μονομάχων, αὐτὸν δὲ καθήμενον ἄνω μετὰ Καίσαρος τὸν Μιτέλλον, ἐπιστρίψας πρὸς τοὺς φίλους· „Ὡς θρασείος, εἶπεν, ἀνδρώπου καὶ δειλοῦ, ὃς καθ' ἑνὸς ἀνὸπλου καὶ γυμνοῦ τοσούτους ἰστρατολόγησιν.“ Ἄμα δ' εὐθύς ἐβράδιζε μετὰ τοῦ Θέρμου. Καὶ διέστησαν αὐτοῖς ἐκείνοι οἱ τὰς ἀναβάσεις κατέχοντες, ἄλλον δ' οὐδένα παρήκαν, ἣ μόλις ἐπισπᾶσας τῆς χειρὸς ὁ Κάτων τὸν Μουνάτιον ἀνήγαγε· καὶ βαδίζων εὐθύς, ὥς εἶχε, καθύπερθε μέσον ἰμβάλων ἑαυτὸν τοῦ Μιτέλλου καὶ τοῦ Καίσαρος, ὥστε διακόψαι τὴν κοινολογίαν. Καὶ κείνοι μὲν διηπόνησαν, οἱ δὲ χαρίεντες θεασάμενοι καὶ θαυμάσαντες τὸ πρόσωπον καὶ τὸ φρόνημα καὶ τὸ θάσος τοῦ Κάτωνος, ἐγγυτέρω προσῆλθον, καὶ βοῇ διεκελεύσαντο, τῷ μὲν Κάτωνι θαρρύνειν, μίμνεν δ' ἀλλήλοις, καὶ συστρέφεισθαι, καὶ μὴ προδιδόναι τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἄγνωτόν τινα.

XXVIII. Ἐνθα δὲ τοῦ ὑπηρέτου τὸν νόμον προσημύαμενον, τοῦ δὲ Κάτωνος οὐκ ἔατο ἀναγνώσκειν· τοῦ δὲ Μιτέλλου παραλαβόντος αὐτὸν, καὶ ἀναγινώσκοντος, ὁ μὲν Κάτων ἐξήρασε τὸ βιβλίον· ὁ δὲ Θέρμος, ἀπὸ στόματος τοῦ Μιτέλλου τὸν νόμον ἐπισταμένου καὶ λέγοντος, ἐπέσχε τῇ

χειρὶ τὸ σιδήμα, καὶ τὴν φωνὴν ἀπέκλεισιν, ἄχρ' οὐ ἄμαχον ὄρων ἀγῶνα τοὺς ἄνδρας ὁ Μέτελλος ἀγωνιζομένους, καὶ τὸν δῆμον ἡτιώμενον, πρὸς τὸ συμφέρον τρεπόμενον, ἐκέλευσεν οἰκοθεν ὀπλίτας μετὰ φόβου καὶ κραυγῆς ἐπιτρέχειν. Γενόμενον δὲ τοῦτου, καὶ πάντων διασκεδασθέντων, ὑποστάντα μόνον τὸν Κάτωνα, καὶ βαλλόμενον λίθοις καὶ ξύλοις ἀνωθεν, οὐ περιεῖδε Μουρήνας, ὃ τὴν δίκην φυγῶν ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατηγορηθεὶς, ἀλλὰ τὴν τήβεννον προῖσχύμενος, καὶ βοῶν ἀνασχεῖν τοῖς βάλλουσι, καὶ τέλος αὐτὸν τὸν Κάτωνα πείθων καὶ περιπύσσω, εἰς τὸν νεῶν τῶν Διοσκούρων ἀπήγαγεν. Ἐπεὶ δὲ κατεῖδεν ὁ Μέτελλος ἐρημίαν περὶ τὸ βῆμα καὶ φυγὴν δι' ἀγορᾶς τῶν ἐναντιουμένων, παντάπασι πεισθεὶς κρατεῖν, ἐκέλευσεν ἀπιέναι πάλιν τοὺς ἐπλοφόρους, καὶ προσελθὼν κόσμῳ αὐτὸς ἐπιτείρει πράττειν τὰ περὶ τὸν νόμον. Οἱ δ' ἐναντίοι ταχέως ἀναλαβόντες ἑαυτοὺς ἐκ τῆς τροπῆς, ἐπήρσαν αὐθις, ἐμβοήσαντες μέγα καὶ θαρδύαλλον· ὥστε τοῖς περὶ τὸν Μέτελλον ἐμπεσεῖν ταραχὴν καὶ δέος, οἰομένοις, ὅπλων ποθὲν εὐπόρῃσαντας αὐτοὺς ἐπιφέρεισθαι, καὶ μὴ θύγα μένειν, ἀλλὰ φεύγειν ἅπαντας ἀπὸ τοῦ βήματος. Οὕτω δὲ σκεδασθέντων ἐκείνων, τοῦ δὲ Κάτωνος προσελθόντος, καὶ τὰ μὲν ἐπαινέσαντος, τὰ δ' ἐπιρρώσαντος τὸν δῆμόν, οἱ τε πολλοὶ παρετάξαντο παντὶ τρόπῳ καταλῦσαι τὸν Μέτελλον, ἣ τε σύγκλητος ἀθροισθεῖσα παρήγγειλεν ἀρχῇθεν βοηθεῖν τῷ Κάτωνι, καὶ διαμάχεσθαι πρὸς

τὸν νόμον, ὥς διαδῶν ἐπιστρέφοντα τῇ Ῥώμῃ, καὶ πόλιν ἐμφύλιον.

XXIX. Ὁ δὲ Μετέλλος αὐτὸς μὲν ἦν ἄτρεπτος καὶ θρασὺς ἔτι, δρῶν δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκπεπληγμένους κομιδῇ τὸν Κάτωνα, καὶ νομίζοντας ἄμαχον καὶ δυσσεβέστατον, αἰφνίδιον ἐξεπήδησεν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ συναγαγὼν τὸν δῆμον, ἄλλα τε πολλὰ περὶ τοῦ Κάτωνος ἐπὶ φθορὰ διηγήσατο, καὶ φεύγειν τὴν τυραννίδα βόων τὴν ἐκείνου, καὶ τὴν κατὰ Πομπηίου συνωμοσίαν, ἐφ' ἣ μετανοήσῃ ταχὺ τὴν πόλιν ἀτιμάζουσαν ἄνδρα τοσοῦτον, ὥρμησεν εὐθύς εἰς Ἀσίαν, ὥς ταῦτα πρὸς ἐκείνον κατηγορήσων. Ἦν οὖν δόξα μεγάλη τοῦ Κάτωνος, ἄχθος οὐ μικρὸν ἀπεσκευασμένου τῇ δημοκρατίας, καὶ τρόπον τινὰ τὴν Πομπηίου δύναμιν ἐν Μετέλλῳ καθηρηκότος. Ἔτι δὲ μᾶλλον εὐδοκίμησε, τὴν σύγκλητον ὥρμημένην ἀτιμοῦν καὶ ἀποψηφίζεσθαι τὸν Μετέλλον οὐκ ἐάσας, ἀλλ' ἐναντιωθεὶς καὶ παραιτησάμενος. Οἱ τε γὰρ πολλοὶ φιλανθρωπίας ἐποιοῦντο καὶ μετριότητος τὸ μὴ ἐπεμβῆναι τῷ ἔχθρῳ, μὴδ' ἐνιβρίσαι, κατὰ κράτος περιγενόμενον· τοῖς τε φρονήμοις ὁρθῶς ἐφαινετο καὶ συμφερόντως μὴ παροξύνειν Πομπηίον. Ἐκ τούτου Λεύκουλλος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς στρατείας, ἧς ἔδοξε τὸ τέλος καὶ τὴν δόξαν ἀφηρηθῆναι Πομπηίῳ, εἰς κίνδυνον ἦλθε τοῦ μὴ θριαμβεῦσαι, Γαίῳ Μιμμίῳ καταστασιαζόντι αὐτὸν ἐν τῷ δήμῳ, καὶ δίκας ἰσχύοντι, εἰς τὴν Πομπηίου χάριν μᾶλλον. ἢ κατ' ἔχθος ἴδιον. Ὁ δὲ Κάτων, οἰκειότητός τε πρὸς Λεύ-

κουλλον αὐτῷ γεγενημένης, ἔχοντος Σαρβίλλαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ πρῶγμα δεινὸν ἡγούμενος, ἀντίστη τῷ Μ. μίῳ, καὶ πολλὰς ὑπέμεινε διαβολὰς καὶ κατηγορίας. Τέλος δὲ, τῆς ἀρχῆς ἐκβαλλόμενος ὡς τυραννίδος, τοσοῦτον ἐκράτησεν, ὥστε τὸν Μίμμιον αὐτὸν ἀναγκάσαι τῶν δικῶν ἀποστῆναι, καὶ φυγεῖν τὸν ἄγωνά. Λεύκουλλος μὲν οὖν θριαμβεύσας, ἔτι μᾶλλον ἐνεφύετο τῇ φιλίᾳ τοῦ Κάτωνος, ἔχων ἔθρυμα καὶ πρόβλημα μέγα πρὸς τὴν Πομπηΐου δύναμιν.

XXX. Πομπηΐος δὲ μέγας ἀπὸ τῆς στρατείας ἐπανιών, καὶ τῇ λαμπρότητι καὶ προθυμίᾳ τῆς ὑποδοχῆς πεποίθως οὐδὲν ἂν διηθεὶς ἀποτυχεῖν τῶν πολιτῶν, προὔπεμπεν ἀξιῶν τὰς ὑπατικάς ἀρχαιρεσίας ἀναβάλλεσθαι τὴν σύγκλητον, ὡς ἂν αὐτὸς παρῶν Πείσωνι συναρχαιρεσιάσῃ. Τῶν δὲ πλείστων ὑπεκόντων, οὐ τὴν ἀναβολὴν μέγιστον ὁ Κάτων ἡγούμενος, ἀλλὰ τὴν πείραν ἀποκρῖναι καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Πομπηΐου βουλόμενος, ἀντεῖπε, καὶ μετέστησε τὴν βουλήν, ὥστ' ἀποψηφίασθαι. Τοῦτο τὸν Πομπηΐον οὐχ ἡσυχῇ διετάραξε· καὶ νομίζων, οὐ μικρὰ προσπταίσειν τῷ Κάτῳ μὴ φίλῳ γενομένῳ, μετέπεμψε Μουνάτιον, ἑταῖρον αὐτοῦ· καὶ δύο τοῦ Κάτωνος ἀδελφιδᾶς ἐπιγάμους ἔχοντος, ἥτιι τὴν μὲν πρεσβυτέραν ἑαυτῷ γυναῖκα, τὴν δὲ νεωτέραν τῷ υἱῷ. Τινὲς δὲ φασιν, οὐ τῶν ἀδελφιδῶν, ἀλλὰ τῶν θυγατέρων, τὴν μνηστείαν γενέσθαι. Τοῦ δὲ Μουνατίου ταῦτα πρὸς τὸν Κάτωνα καὶ τὴν γυναῖκα καὶ

ταῖς ἀδελφαῖς φράσαντος, αἱ μὲν ὑπερηγάθησαν τὴν οἰκειότητα, πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός· ὁ δὲ Κάτων, οὔτ' ἐπισχών, οὔτε βουλευσάμενος, ἀλλὰ πληγείς εὐθύς εἶπε· „Βαδίζε, Μουνάτιε, βαδίζε, καὶ λέγε πρὸς Πομπηϊόν, ὡς Κάτων οὐκ ἔστι διὰ τῆς γυναικωνίτιδος ἀλώσιμος, ἀλλὰ τὴν μὲν εὐνοίαν ἄγαπᾷ, καὶ τὰ δίκαια ποιοῦντι φίλαν παρέξει πάσης πιστοτέρην οἰκειότητος, ὅμηρα δ' οὐ προήσεται τῇ Πομπηϊοῦ δόξῃ κατὰ τῆς πατρίδος.“ Ἐπὶ τοῖτοισι ἤχθοντο μὲν αἱ γυναῖκες, ἥτιόντι δ' οἱ φίλοι τοῦ Κάτωνος ὡς ἄγροικον ἅμα καὶ ὑπερήφανον τὴν ἀπόκρισιν. Εἶτα μέντοι πράττων τινὶ τῶν φίλων ὑπατείαν ὁ Πομπηϊός, ἀργύριον εἰς τὰς φυλαῖς ἔπεμπε, καὶ περιβόητος ὁ δεκασμός ἦν, ἐν κήποις ἐκίνον τῶν χρημάτων ἀριθμονύμενων. Εἰπόντος οὖν τοῦ Κάτωνος πρὸς τὰς γυναῖκας, ὅτι τοιούτων ἦν κορωνεῖν καὶ ἀναπλήρασθαι πραγμάτων ἀνάγκη, Πομπηϊὸς συναφθέντα δι' οἰκειότητος, ὁμολόγουν ἐκίνοι· κάλλιστον αὐτὸν βεβουλευσάμενον. Εἰ δὲ δεῖ πρὸς τὰ συμβάντα κρίνειν, τοῦ παντὸς ἔοικεν ὁ Κάτων ἁμαρτεῖν τὴν οἰκειότητα μὴ δεξιόμενος, ἀλλ' ἐάσας πρὸς Καίσαρα τραπέσθαι, καὶ γῆμαι γάμον, ὃς τὴν Πομπηϊοῦ δύναμιν καὶ Καίσαρος εἰς ταυτὸ συνενεγκών, ὀλίγου τὰ μὲν Ῥωμαίων ἀνέθηκε πράγματα, τὴν δὲ πολιτείαν ἀνείλεν· ὃν οὐδὲν ἂν ἴσως συνέπεισεν, εἰ μὴ Κάτων, τὰ μικρὰ τοῦ Πομπηϊοῦ φοβηθεὶς ἁμαρτήματα, τῶν μεγίστων περικυλίσσει δι' αὐτὸν ἐτέρῃ δύναμιν προσγενομένην.

XXXI. Ταῦτα μὲν οὖν ἔμελλεν ἔτι. Λευκούλλου δὲ περὶ τῶν ἐν Ἠόντῳ διατάξεων στασιάζωντος πρὸς Πομπηίου, (ἤξιον γὰρ ἰσχύειν ἐκάτερος τὰ ὑφ' αὐτοῦ γενόμενα) καὶ Λευκούλλῳ Κάτωνος ἀδικουμένῳ περιφανῶς προσεμύνοντος, πλαττούμενος δὲ Πομπηίος, ἐν συγκλήτῳ, καὶ δημαγωγῶν, ἐπὶ νομὴν χώρας ἐκάλει τὸ στρατιωτικόν. Ὡς δὲ ἀνταυθα Κάτων ἐπιστάμενος ἐξέκρουσε τὸν νόμον, οὐκ ἔβλῳδιον τε περιείχито, τοῦ τότε θρασυτάτου τῶν δημαγωγῶν, καὶ Καίσαρα προσήγετο, τρόπον τινα Κάτωνος αὐτοῦ παρασχόντος ἀρχήν. Ὁ γὰρ Καῖσαρ, ἀπὸ τῆς ἐν Ἰβηρίᾳ στρατηγίας ἐπανήκων, ἅμα μὲν ὑπατεῖαν ἱβούλετο παραγγέλλειν, ἅμα δ' ἤτει θρίαμβον. Ἐπεὶ δὲ κατὰ νόμον ἔδει τοὺς μὲν ἀρχὴν μετιόντας παρῆναι, τοὺς δὲ μέλλοντας εἰσελαίνειν θρίαμβον ἔξω τεύχεους ὑπομένειν, ἤξιον παρὰ τῆς βουλῆς αὐτῷ δοθῆναι, δι' ἐτέρων αἰτεῖσθαι τὴν ἀρχήν. Βουλομένων δὲ πολλῶν, ἀντίλεγεν ὁ Κάτων· ὥς δ' ἥσθητο χαριζομένους τῷ Καίσαρι, λέγων ὅλην καταναῖλωσι τὴν ἡμίραν, καὶ τὴν βουλὴν οὕτως ἐξέκρουσε. Χαίρειν οὖν ἔσας τὸν θρίαμβον ὁ Καῖσαρ, εἰσελθὼν εὐθὺς εἶχετο Πομπηίου καὶ τῆς ὑπατείας. Ἀποδειχθεὶς δ' ὑπάτος, τὴν τε Ἰουλίαν ἐνεργύησεν αὐτῷ, καὶ συστάσας ἤδη μετ' Ἀλλήλων ἐπὶ τὴν πόλιν, ὁ μὲν εἰσφέρει νόμους τοῖς πένησι κληρουχίαν καὶ νομὴν χώρας διδόντας, ὁ δὲ παρὴν τοῖς νόμοις βοηθῶν. Οἱ δὲ περὶ Λευκούλλον καὶ Κικέρωνα Βέβλοι, τῷ ἐτέρῳ τῶν ὑπάτων συντάξαντες ἐκνυτοὺς ἀντίπραττον· μὴ

λίστα δὲ Κάτων, ἥδη μὲν ὑποφώμιτος τὴν Καίσαρος, καὶ Πομπηίου φιλίαν καὶ σύστασιν ἐπ' οὐδενὶ δικαίῳ γεγενημένην φοβέσθαι δὲ φάσκων οὐ τὴν νόμην τῆς χώρας, ἀλλ' ὅν ἀντὶ ταύτης ἀπαιτήσεναι μισθὸν οἱ χαριζόμενοι καὶ δελεάζοντες, τὸ πλῆθος.

XXXII. Ὡς δὲ ταῦτα λέγων τὴν τε βουλὴν ὁμόψηφον εἶχε, καὶ τῶν ἐκτὸς ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγας παρίστατο, δυσχεραίνοντες τὴν αἰστίαν τοῦ Καίσαρος· ἃ γὰρ οἱ θρασυτάτοι δῆμαρχοι καὶ ὀλιγοφύταιοι πρὸς χάριν ἐπολιτεύοντο τῶν πολλῶν, ταῦτ' ἀπ' ἐξουσίας ὑπατικῆς αἰσχροῦς καὶ ταπεινῶς ὑποδύμενος τὸν δῆμον ἔπρατε· φοβηθέντες οὖν ἐχώσαν διὰ βίας, καὶ πρῶτον μὲν αὐτῷ τῷ Βύβλῳ καταβαίνοντι κοπρίων ἐπισκεδάσθην κόρινος, ἔπειτα τοῖς φαρβδούχοις προσπεσόντες αὐτοῦ κατέκλυσαν τὰς φάρβδους· τέλος δὲ, καὶ βελῶν φερομένων καὶ πολλῶν συντιτρωσκομένων, ἔφυγον ἐξ ἀγορᾶς δρόμῳ μὲν οἱ λοιποὶ πάντες, ἔσχατος δὲ Κάτων ἀπῆει βίβην, μεταστρεφόμενος καὶ καταρώμενος τοὺς πολίτας. Οὐ μόνον οὐκ τὴν διανομὴν ἐκύρωσαν, ἀλλὰ καὶ προσεψφίσαντο τὴν σύγκλητον ὁμοῦσαι πῶσαν, ἢ μὴν ἐπιβιβαιῶσαι τὸν νόμον, καὶ βοηθήσειν, ἂν τις τῶν ἀντὶα πράττῃ· μεγάλα τάξαιτες ἐπιτίμια κατὰ τῶν μὴ ὁμοσάντων. ἤμνυσαν οὖν ἅπαντες ἐξ ἀνάγκης, τὸ Μειλλῶν τοῦ παλαιοῦ πάθος ἐν νῷ λαμβάνοντες, ὅν εἰς νόμον ὁμοιον ὁμοῦσαι μὴ θελήσαντα περιεῖδεν ὁ δῆμος ἐκπιασάτα φυγῇ τῆς Ἰταλίας. Διὸ καὶ τῶν Κάτωνος πολλὰ μὲν αἱ γυναῖκες αἰκαλιζόμεναι

καθ' ἑκέναν εἶξαι καὶ ὁμῶσαι, πολλὰ δ' οἱ φίλοι καὶ συνήθεις. Ὁ δὲ μάλιστα καὶ συμπείσας καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ὄρκον, ἦν Κικέρων δ' ῥήτωρ, παραι-
νῶν καὶ διδάσκων, ὥς τάχα μὲν οὐδὲ δίκαιόν ἐστι
τοῖς ἐγνωσμένοις κοινῇ μόνον οἶεσθαι δεῖν ἀπειθεῖν,
ἐν δ' ἀδυνατῶ τῷ μετασιῆσαι τι τῶν γεγονότων ἀπει-
θεῖν ἑαυτοῦ, παντάπασιν ἀνόητον καὶ μανικόν· ἔσχα-
τον δὲ κακῶν, εἰ, δι' ἣν ἅπαντα πράττει, πόλιν ἀφεί-
σαι καὶ προίμενος τοῖς ἐπιβουλεύουσιν, ὥσπερ ἄσμενος
ἀπαλλάσσεται τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγώνων· καὶ γὰρ, εἰ
μὴ Κάτων τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἡ Ῥώμη δεῖται Κάτωνος,
δέονται δὲ καὶ οἱ φίλοι πάντες· ὧν αὐτὸν εἶναι πρῶ-
τον δ' Κικέρων ἔλεγεν, ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ Κλω-
δίου διὰ δημοκρατίας ἀντικρυς ἐπ' αὐτὸν βαδίζοντος.
ὑπὸ τούτων φασὶ καὶ τοιούτων τὸν Κάτωνα λόγων καὶ
δεήσεων μαλασσόμενον οἶκοι καὶ κατ' ἀγορὰν ἐκβια-
σθῆναι μόλις, καὶ προσελθεῖν πρὸς τὸν ὄρκον, ἔσχα-
τον ἀπάντων, πλὴν ἐνὸς Φαωνίου τῶν φίλων καὶ συν-
ήθων.

XXXIII. Ἐπαρθεὶς οὖν ὁ Καῖσαρ ἄλλον εἰσέφε-
ρε νόμον, τὴν Καμπανίαν σχεδὸν ὅλην προσκατατί-
μωτα τοῖς ἀπόροις καὶ πένησιν. Ἀντέλεγε δ' οὐδεὶς,
πλὴν τοῦ Κάτωνος. Καὶ τοῦτον ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ
Καῖσαρ εἶλεν εἰς δεσμοτήριον, οὐδέν τι μᾶλλον
ἐφιέμενον τῆς παρρησίας, ἀλλ' ἐν τῷ βαδίζειν ἅμα
περὶ τοῦ νόμου διαλεγόμενον, καὶ παραινοῦντα παύ-
σασθαι τοιαῦτα πολιτευομένους. Ἐπηκολούθει δ' ἡ
βουλὴ μετὰ κατηφείας, καὶ τοῦ δήμου τὸ βέλτεστον,

ἀφανακτοῦν σιωπῇ καὶ ἀχθόμενον, ὥστε τὸν Καίσαρα μὴ λανθάνειν βαρύνως φέροντας, ἀλλὰ φιλονικῶν καὶ περιμένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἐπὶ κλησθαι γενέσθαι καὶ δέξαι, προήγεν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνος ἦν δῆλος οὐδὲ μελλήσων τι ποιῆν, ἤτηθεὶς ὑπ' αἰσχύνης καὶ ἀδοξίας ὁ Καῖσαρ, αὐτὸς τινα τῶν δημάρχων ὑφῆκε, πείσας ἐξελεῖσθαι τὸν Κάτωνα. Τοῖς μέντοι νόμοις ἐκείνοις καὶ ταῖς χάρισι τιθασσένυσαντες τὸν ὄχλον, ἐψηφίσαντο Καίσαρι μὲν Ἰλλυριῶν καὶ Γαλατίας ἀρχὴν ἀπάσης, καὶ τέσσαρα τάγματα στρατιᾶς εἰς πενταετίαν, προλέγοντος Κάτωνος, ὥς εἰς ἀκρόπολιν τὸν τύραννον αὐτοὶ ταῖς ἐαυτῶν ψήφοις ἰδρύνουσιν. Πόπλιον δὲ Κλώδιον ἐκ πατρικίων εἰς δημοτικὸν παρανόμως μεταστήσαντες, ἀπέδειξαν δῆμαρχον, ἐπὶ μισθῷ τῇ Κικέρωνος ἐξελάσει πάντα πρὸς χάριν ἐκείνοις πολιτευόμενον· ὑπάτους δὲ Πείσωνα τε Καλπούρνιον, ὃς ἦν πατὴρ τῆς Καίσαρος γυναικὸς, καὶ Γαβίνιον Αὐλον, ἐκ τῶν Πομπηίου κόλπων ἄνθρωπον, ὥς φασιν οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον εἰδότες.

XXXIV. Ἀλλὰ καίπερ οὕτως τὰ πράγματα κατελειφότες ἐγκρατῶς, καὶ τὸ μὲν χάριτι τῆς πόλεως, τὸ δὲ φόβῳ μέρος ὑφ' ἐαυτοῦς ἔχοντες, ὁμῶς ἐφοβούντο τὸν Κάτωνα. Καὶ γὰρ ἐν οἷς περιῆσαν αὐτοῦ, τό γε χαλεπῶς καὶ μετὰ πόνων καὶ μὴ χωρὶς αἰσχύνης, ἀλλ' ἐλεγχόμενους; βιάζισθαι μόλις, ἀνταρδὸν ἦν καὶ πρόσαντες. Ὁ δὲ Κλώδιος οὐδὲ Κικέρωνα καταλύσειν ἤλπιζε Κάτωνος παρόντος· ἀλλὰ τοῦτο δια-

καθικέτευον εἶξαι καὶ ὁμόσαι, πολλὰ δ' οἱ φίλοι καὶ συνήθεις. Ὁ δὲ μάλιστα καὶ συμπείσας καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν ἐπὶ τὸν ὄρκον, ἦν Κικέρων ὁ ῥήτωρ, παραινῶν καὶ διδάσκων, ὥς τάχα μὲν οὐδὲ δικαίον ἐστὶ τοῖς ἐγνωσμένοις κοινῇ μόνον οἶεσθαι δεῖν ἀπειθεῖν, ἐν δ' ἀδυνάτῳ τῷ μετασιῆσαι τι τῶν γεγονότων ἀφειδεῖν ἑαυτοῦ, παντάπασιν ἀνόητον καὶ μανικόν· ἔσχατον δὲ κακῶν, εἰ, δι' ἣν ἅπαντα πράττει, πόλιν ἀφείας καὶ προίμενος τοῖς ἐπιβουλεύουσιν, ὥσπερ ἄσμενος ἀπαλλάσσεται τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγώνων· καὶ γὰρ, εἰ μὴ Κάτων τῆς Ῥώμης, ἀλλ' ἡ Ῥώμη δεῖται Κάτωνος, δέονται δὲ καὶ οἱ φίλοι πάντες· ὧν αὐτὸν εἶναι πρῶτον ὁ Κικέρων ἔλεγεν, ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ Κλωδίου διὰ δημαρχίας ἀντικρυς ἐπ' αὐτὸν βαδίζοντες. Ἐπὶ τούτων φασὶ καὶ τοιούτων τὸν Κάτωνα λόγων καὶ δεήσεων μαλασσόμενον οἶκοι καὶ κατ' ἀγορὰν ἐκβιασθῆναι μόλις, καὶ προσελθεῖν πρὸς τὸν ὄρκον, ἔσχατον ἁπάντων, πλὴν ἐνὸς Φαωνίου τῶν φίλων καὶ συνήθων.

XXXIII. Ἐπαρθεὶς οὖν ὁ Καῖσαρ ἄλλον εἰσέφερε νόμον, τὴν Καμπανίαν σχεδὸν ὅλην προσκατανέμματα τοῖς ἀπόροις καὶ πένησιν. Ἀντέλεγε δ' οὐδεὶς, πλὴν τοῦ Κάτωνος. Καὶ τοῦτον ἀπὸ τοῦ βήματος ὁ Καῖσαρ εἶλκεν εἰς δεσμοστήριον, οὐδέν τι μᾶλλον ἐφιέμενον τῆς παρρησίας, ἀλλ' ἐν τῷ βαδίζειν ἄμα περὶ τοῦ νόμου διαλεγόμενον, καὶ παραινοῦντα παύσασθαι τοιαῦτα πολιτευομένους. Ἐπηκολούθει δ' ἡ βουλή μετὰ κατηφείας, καὶ τοῦ δήμου τὸ βέλτιστον,

ἀφανακτοῦν σιωπῇ καὶ ἀχθόμενον, ὥστε τὸν Καίσαρα μὴ λανθάνειν βαρύνως φέροντας, ἀλλὰ φιλονικῶν καὶ περιμένων ὑπὸ τοῦ Κάτωνος ἐπικλήσιν γενέσθαι καὶ δέξιν, προῆγεν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνος ἦν δῆλος οὐδὲ μελλήσων τι ποιῆν, ἤτηθεὶς ὑπ' αἰσχύνης καὶ ἀδοξίας ὁ Καῖσαρ, αὐτὸς τινα τῶν δημάρχων ὑφῆκε, πείσας ἐξελεῖσθαι τὸν Κάωνα. Τοῖς μέντοι νόμοις ἐκείνοις καὶ ταῖς χάρισι τιθασσεύσαντες τὸν ὄχλον, ἐψηφίσαντο Καίσαρι μὲν Ἰλλυριῶν καὶ Γαλατίας ἀρχὴν ἀπάσης, καὶ τέσσαρα τάγματα στρατιᾶς εἰς πενταετίαν, προλέγοντος Κάτωνος, ὥς εἰς ἀκρόπολιν τὸν τύραννον αὐτοὶ ταῖς ἐαυτῶν ψήφοις ἰδρύνουσιν. Πόπλιον δὲ Κλώδιον ἐκ πατρικίων εἰς δημοτικὸν παρανόμως μεταστήσαντες, ἀπέδωκαν δῆμαρχον, ἐπὶ μισθῷ τῇ Κικέρωνος ἐξελάσει πάντα πρὸς χάριν ἐκείνοις πολιτευόμενον· ὑπάτους δὲ Πείσωνα τε Καλπούρνιον, ὃς ἦν πατὴρ τῆς Καίσαρος γυναικὸς, καὶ Γαβίνιον Αὐλον, ἐκ τῶν Πομπηίου κόλτων ἄνθρωπον, ὥς φασιν οἱ τὸν τρόπον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον εἰδότες.

XXXIV. Ἀλλὰ καίπερ οὕτως τὰ πράγματα κατεληφότες ἐγκρατῶς, καὶ τὸ μὲν χάριτι τῆς πόλεως, τὸ δὲ φόβῳ μέρος ὑφ' ἐαυτοῦς ἔχοντες, ὅμως ἐφοβούντο τὸν Κάωνα. Καὶ γὰρ ἐν οἷς περιῆσαν αὐτοῦ, τό γε χαλεπῶς καὶ μετὰ πόνων καὶ μὴ χωρὶς αἰσχύνης, ἀλλ' ἐλεγχόμενους, βιάζισθαι μόλις, ἀνταρὸν ἦν καὶ πρόσαντες. Ὁ δὲ Κλώδιος οὐδὲ Κικέρωνα καταλύειν ἤλπιζε Κάτωνος παρόντος· ἀλλὰ τοῦτο δια-

μηχανώμενος πρῶτον, ὥς εἰς ἀρχὴν κατέστη, μετεπέμψατο Κάτωνα, καὶ λόγους αὐτῷ προσήνεγκεν, ὥς πάντων ἐκείνον ἡγούμενος ἄνδρα Ῥωμαίων καθαρῶτατον, ἔργῳ διδόναι πίστιν ἑτοιμός εἶναι· πολλῶν γὰρ αἰτουμένων τὴν ἐπὶ Κύπρον καὶ Πτολεμαῖον ἀρχὴν, καὶ δεομένων ἀποσταλῆναι, μόνον ἄξιον ἐκείνον ἡγεῖσθαι καὶ διδόναι τὴν χάριν ἡλίας. Ανακραγόντος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὥς ἐνέδρα τὸ πρῶγμα καὶ προφηλασισμός, οὐ χάρις ἐστίν, ὑπερηφάνως ὁ Κλώδιος καὶ ὀλιγώρως· „Οὐκοῦν, εἶπεν, εἰ μὴ χάριν ἔχεις, ἀνιώμενος πλεῖσθαι·“ καὶ προσελθὼν εὐθύς εἰς τὸν δῆμον, ἐκύρωσε νόμῳ τὴν ἔκτεμψιν τοῦ Κάτωνος. Ἐξίοντι δ' οὐ θαῦν, οὐ στρατιώτην, οὐχ ὑπηρέτην ἔδωκε, πλὴν ἧ δὴνο γραμματεῖς μόνον, ὧν ὁ μὲν κλέπτης καὶ πεμπόνηρος, ἄτερος δὲ Κλωδίου πελάτης. Ὡς δὲ μικρὸν ἔργον αὐτῷ Κύπρον καὶ Πτολεμαῖον ἀναθεῖς, ἔτε καὶ Βυζαντίον φυγάδας κατάγειν προσέταξε, βουλόμενος ὅτι πλείστον χρόνον ἐκποδῶν ἄρχοντας αὐτοῦ γαστρίσθαι τὸν Κάτωνα.

XXXV. Τοιαύτη δὲ καταληφθεὶς ἀνάγκη, Κικέρωνι μὲν ἐλευνομένῳ παρήνισε μὴ στασιάζειν, μηδ' εἰς ὄπλα καὶ φόρους τὴν πόλιν ἐμβαλεῖν, ἀλλ' ὑπεκατάναι τῷ καιρῷ πάλιν γενέσθαι σωτῆρα τῆς πατρίδος. Κανίδιον δὲ τινα τῶν φίλων προπέμψας εἰς Κύπρον, ἔπειθε τὸν Πτολεμαῖον ἀντὶ μάχης εἶκεν, ὥς οὔτε χρημάτων, οὔτε τιμῆς ἐνδεᾶ βιοσόμενον· ἑρωσένην γὰρ αὐτῷ τῆς ἐν Πάφῳ θεοῦ δώσιν τὸν δῆμον. Αὐτὸς δὲ διέτριβεν ἐν Ῥόδῳ, παρασκευαζόμενος.

μικροῦ ἔμα καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἀναμένων. Ἐν δὲ τοῦ-
 τῳ Πτολεμαῖος, ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς, ὑπ' ὀργῆς
 τινος καὶ διαφορᾶς πρὸς τοὺς πολίτας, ἀπολιποῦν
 μὲν Ἀλεξάνδρειαν, εἰς δὲ Ῥώμην πλέειν, ὡς Πομπη-
 κίου καὶ Καίσαρος αὐτοῖς ἀντὶν μακρὰ δυνάμει κα-
 ταξάντων, ἐντυχὼν τῷ Κάτωι βουλευταίᾳ, προσέ-
 πεμψεν ἐλπίζων ἐκείνον ὡς αὐτὸν ἤξειν. Ὁ δὲ Κάτω
 ἐπιτυχάνει μὲν ὡν τότε περὶ κοιλίας ἀσθενεῖν, ἦκειν
 δὲ πρὸν Πτολεμαῖον, εἰ βούλοιτο, κλιθεὶς πρὸς αὐ-
 τόν· ὡς δ' ἤλθεν, οὔτ' ἀπαντήσας, οὔτε ὑπεξανα-
 στας, ἀλλ' ὡς ἕνα τῶν ἐπιτυχόντων ἀσπασάμενος,
 καὶ καθίσαι κλιθεὶς· πρῶτον αὐτὸν τοῦτο διεθέ-
 ραξε, θαυμάζοντα, πρὸς τὸ δημοτικὸν καὶ λιτὸν αὐ-
 τοῦ τῆς κατασκευῆς, τὴν ὑπεροφίαν καὶ βαρύντην
 τοῦ ἡθους. Ἐπεὶ δὲ καὶ διαλέγεσθαι περὶ τῶν καθ'
 αὐτὸν ἀρξάμενος, ἠκροάσατο λόγων νοῦν πολὺν ἔχόν-
 των καὶ παρρησίαν, ἐπιτιμῶντες αὐτῷ τοῦ Κάτω-
 ρος, καὶ διδάσκοντος, ὅσην εὐδαιμονίαν ἀπολιπὼν
 ὅσαις ἑαυτὸν υποτίθησι λατρείαις καὶ πόνοις, καὶ
 δωροδοκίαις, καὶ πλεονεξίαις τῶν ἐν Ῥώμῃ δυνατῶν,
 οὓς μόλις ἐξαργυρισθεῖσαν ἐμπλήσειν Αἰγύπτου· συμ-
 βουλεύοντος δὲ πλεῖν ὀπίσω, καὶ διαλλάττεσθαι τοῖς
 πολίταις, αὐτοῦ δὲ καὶ συμπλεῖν καὶ συνδιαλλάτ-
 τειν ἐταίμως ἔχοντος, οἷον ἐκ ματίας τινός, ἢ παρφα-
 κοπῆς, ὑπὸ τῶν λόγων ἔμφρων καθιστάμενος, κα-
 ταποῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρός,
 ὥρμησι μὲν χρῆσθαι τοῖς ἐκείνου λογισμοῖς· ἀνα-
 τρεπείς δ' ὑπὸ τῶν φίλων αὐτοῖς, ἔμα τῷ πρῶτον

ἐν Ῥώμῃ γενέσθαι, καὶ θύραις ἐγὼς ἄρχοντος προσ-
ελθῶν, ἔστιναι τὴν αὐτοῦ κακοβουλίαν, ὥς οὐκ ἄν-
δρὸς ἀγαθοῦ λόγον, θεοῦ δὲ μαντείας καταφραγή-
σας.

XXXVI. Ὁ δ' ἐν Κύπρῳ Πτολεμαῖος εὐτυχία τινὶ
τοῦ Κάτωνος ἑαυτὸν φαρμάκοις ἀπάτεινε. Πολλῶν
δὲ χρῆμάτων ἀπολειψθαι λεγόμενων, αὐτὸς μὲν
ἔγνω πλεῖν εἰς Βυζαντίους, πρὸς δὲ τὴν Κύπρον ἐξ-
πεμψε τὸν ἀδελφιδοῦν, Βροῦτον, οὐ πάνυ τι πιστεύων
τῇ Κατιδίῳ. Τοὺς δὲ φυγάδας διαλλάξας, καὶ κα-
παλιπὼν ἐν δημοσίᾳ τὸ Βυζάντιον, οὕτως εἰς Κύπρον
ἔπλευσεν. Οὕσης δὲ πολλῆς καὶ βασιλικῆς ἐν ἐκπώ-
μασι καὶ τραπέζαις καὶ λίθοις καὶ πορφύραις κατα-
σκευῆς, ἣν ἔδει πρᾶθεισαν ἐξαργυρισθῆναι, πάντα
βουλόμενος ἐξακριβοῦν, καὶ πάντα κατατείνειν εἰς
ἄκραν τιμὴν, καὶ πᾶσιν αὐτὸς παρῆναι, καὶ προσ-
άγειν τὸν ἑuchaτόν ἐκλογισμὸν, οὐδὲ τοῖς ἔθισι τῆς
ἀγορᾶς ἐπίστανεν, ἀλλ' ὑπονοῶν ὁμοῦ πάντας, ὑπη-
ρέτας, κήρυκας, ὠγητὰς, φίλους, τέλος αὐτὸς ἰδίᾳ
τοῖς ἀνουμένοις διαλεγόμενος καὶ προβιβάων, ἔκα-
στον οὕτω τοῦ πλείστου τῶν ἀγορασμάτων ἐπώλει.
Διὰ τοῖς τ' ἄλλοις φίλοις ὥς ἀπιστῶν προσέειπεν,
καὶ τὸν συνηθέστατον ἀπάντων, Μουνάτιον, εἰς ὁρ-
γὴν ὀλίγου δεῖν ἀνήκεστον γενομένην ἐνέβαλεν· ὥστε
καὶ Καίσαρι, γράφοντι λόγον κατὰ τοῦ Κάτωνος,
πικροτάτην τοῦτο τὸ μέρος τῆς κατηγορίας διατριβὴν
παροσχέιν.

XXXVII. Ὁ μέντοι Μουνάτιος οὐκ ἀπιστία τοῦ

Κάτωνος, ἀλλ' ἐκείνου μὲν δλιγοῖα πρὸς αὐτόν, αὐτοῦ δὲ τινι ζηλοτυπίᾳ πρὸς τὸν Κανίδιον, ἰσχυροῦ γενέσθαι τὴν ὀργήν. Καὶ γὰρ αὐτὸς σύγγραμμα περὶ Κάτωνος ἐξέδωκεν, ἃ μάλιστα Θρασίας ἐπηκολούθησε. Αἰεὶ δ' ὕστερος μὲν εἰς Κύπρον ἀφικέσθαι, καὶ λαβεῖν παρημελημένην ξενίαν· ἐλθὼν δ' ἐπὶ θύρας, ἀπωσθῆναι, σπινωρούμενου τι τοῦ Κάτωνος οἴκοι σὺν τῇ Κανιδίᾳ· μεμφόμενος δὲ μετρίως, οὐ μετρίως τυχεῖν ἀποκρίσεως, ὅτι κινδυνεύει τὸ λίαν φιλεῖν (ὥς φησι Θεόφραστος) αἴτιον τοῦ μισεῖν γίνεσθαι πολλάκις. „Ἐπεὶ καὶ σὺ, φάναι, τῷ μάλιστα φιλεῖς, ἦτιον οἶόμενος, ἢ προσήκει, τιμᾶσθαι, χαλεπαίνεις. Κανιδίᾳ δὲ καὶ δι' ἐμπειρίαν χρῶμαι καὶ διὰ πίστιν ἑτέρων μᾶλλον, ἐξ ἀρχῆς μὲν ἀφικμένῳ, καθαρῶ δὲ φαινομένῳ.“ Ταῦτα μέντοι μόνον αὐτῷ μόνῳ διαλεχθέντα τὸν Κάωνα πρὸς τὸν Κανίδιον ἐξετεκεῖν. Αἰσθόμενος οὖν αὐτός, οὐτ' ἐπὶ δεῖπνον ἔτι φοιτᾷ, οὔτε σύμβουλος ὑπακούειν καλούμενος. Ἀπειλοῦντος δὲ τοῦ Κάτωνος, ὥσπερ εἰώδασι τῶν ἀπειθούντων, ἐνέχυρα λήψεσθαι, μηδὲν φροντίσας ἐκπλεῦσαι, καὶ πολὺν χρόνον ἐν ὀργῇ διατελεῖν· εἴτα τῆς Μαρκίας (ἔτι γὰρ συνῶκε τῷ Κάωνι) διαλεχθείσης, τυχεῖν μὲν ὑπὸ Βάρκα κεκλημένους ἐπὶ δεῖπνον· εἰσελθόντα δ' ὕστερον τὸν Κάωνα, τῶν ἄλλων κατακειμένων, ἐρωτῆν, ὅπου κατακλιθεῖη. Τοῦ δὲ Βάρκα κελεύσαντος, ὅπου βούλεται, περιβλεψάμενον εἰπεῖν, ὅτι παρὰ Μονυτίων· καὶ περιελθόντα πλησίον αὐτοῦ κατακλιθεῖν.

ναι, πλέον δὲ μηθεὶν φιλοφρονήσασθαι παρὰ τὸ δεῖπνον. Ἀλλὰ πάλιν τῆς Μαρκίας δεομένης, τὸν μὲν Κάτωνα γράψαι πρὸς αὐτόν, ὡς ἐντυχᾶν τι βουλόμενον, αὐτόν δ' ἤμιν ἔωθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ὑπὸ τῆς Μαρκίας κατασχεθῆναι, μέχρι πάντας ἀπηλλάγησαν· οὕτω δ' εἰσελθόντα τὸν Κάτωνα, καὶ περιβαλόντα ταῖς χεῖρας ἀμφοτέρωθεν, ἀσπᾶσασθαι καὶ φιλοφρονεῖσθαι. Ταῦτα μὲν οὐχ ἦττον οἰόμενοι τῶν ὑπαίθρων καὶ μεγάλων πράξεων πρὸς ἔνδειξιν ἡθους καὶ κατανόησιν ἔχειν τινὰ σαφήνειαν, ἐπὶ πλέον διηλθόμεν.

XXXVIII. Τῷ δὲ Κάτῳ συνήχθη μὲν ἀργυρίου τάλαντα μικρὸν ἑπτακισχιλίων ἀποδόντα· δεδιὼς δὲ τοῦ πλοῦ τὸ μῆκος, ἀγγεῖα πολλὰ κατασκευάσας, ὧν ἕκαστον ἐχώρει δύο τάλαντα καὶ δραχμὰς πεντακοσίας, κυλῶδιον ἑκάστῳ μακρὸν προσήρτησαν, οὗ τῇ ἀρχῇ προσείχετο φελλὸς εὐμεγέθης, ὅπως, εἰ ῥαγεῖη τὸ πλοῖον, ἔχων διὰ βυθοῦ τὸ ἄρτημα σημαῖται τὸν τόπον. Τὰ μὲν οὖν χρήματα, πλην ὀλίγων τινῶν, ἀσφαλῶς διεκομίσθη· λόγους δὲ πάντων, ὧν διήκῃς, γεγραμμένους ἐπιμελῶς ἔχων· ἐν δυοῖ βιβλίοις, οὐδέτερον ἔσωσεν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ κομίσαν, ὄνομα Φιλάργυρος, ἐν Καρχεῶν ἀναχθείς, ἀνετράπη καὶ συναπώλεσε τοῖς φορτίοις· τὸ δ' αὐτὸς ἔχει Κερκύρας φυλάξας, ἐν ἀγορᾷ κατεσκήνωσε· τῶν δὲ ναυτῶν διὰ τὸ ῥιγοῦν περὶ πολλὰ καίωντων τῆς νυκτός, ἤφθησαν αἱ σκηναὶ, καὶ τὸ βιβλίον ἠφανίσθη. Τοὺς μὲν οὖν ἐχθροὺς

καὶ συκοφάντας ἐπιστομῆν ἡμελλόν οἱ βασιλικὰς
διοικηταὶ παρόντες· ἄλλως δὲ τοῦ Κάτωνι τὸ πρᾶγ-
μα δηγμὸν ἤνεγκεν. Οὐ γὰρ εἰς πίστιν ὑπὲρ αὐτοῦ
τοὺς λόγους, ἀλλὰ παρὰδειγμα τοῖς ἄλλοις ἀκρι-
βείας ἐξενεγκῆν φιλοτιμούμενος ἐν μυσίῳ.

XXXIX. Περαιωθεὶς δὲ ταῖς ναυσὶν οὐκ ἔλαθε
τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλὰ πάντες μὲν ἄρχοντες καὶ ἱε-
ρεῖς, πᾶσα δ' ἡ βουλὴ, πολὺ δὲ τοῦ δήμου μέρος
ἀπήντων πρὸς τὸν ποταμόν· ὥστε τὰς ὄχθας ἀμφο-
τέρας ἀποκεκρῦφθαι, καὶ θριάμβου μῆδὲν ὄψει καὶ
φιλοτιμίᾳ λείπεσθαι τὸν ἀνάπλου αὐτοῦ. Καίτοι
σκαῖδόν ἐνίοις τότε ἑφαίνετο καὶ αὐθαδές, δι-, τῶν
ὑπάτων καὶ τῶν στρατηγῶν παρόντων, οὐτ' ἀπέβη
πρὸς αὐτούς, οὐτ' ἐπέσχε τὸν πλοῦν, ἀλλὰ ῥοθίῳ
τὴν ὄχθην παριξελαύνων ἐπὶ νεῶς ἐξήρους βασιλι-
κῆς, οὐκ ἀνῆκε πρόβειρον, ἢ καθορμίσαι τὸν σιθ-
λον εἰς τὸ νεώριον. Οὐ μὲν ἀλλὰ τῶν χρημάτων πα-
ρακομιζομένων δι' ἄγορᾶς, ὃ τε δῆμος ἐθαύμαζε τὸ
πλήθος, ἢ τε βουλὴ συναχθεῖσα μετὰ τῶν πριπό-
νων ἐπαίνων ἐψηφίσαστο τῷ Κάτωνι στρατηγίαν ἐξαί-
ρετον δοθῆναι, καὶ τὰς θεάς αὐτὸν ἐν ἐσθῇ πε-
ριπορφύρω θεάσασθαι. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ Κάτων
παρητήσατο· Νικίαν δὲ, τὸν οἰκονόμον τῶν βασι-
λικῶν, ἐλεύθερον ἐπεισε τὴν βουλήν ἀφεῖναι, μαρ-
τυρήσας ἐπιμέλειαν καὶ πίστιν. Ἐπάτεσε δὲ Φιλίπ-
πος, ὁ πατήρ-τις Μαρτίας, καὶ τρόπον τινὰ τὸ
ἄξιωμα τῆς ἀρχῆς καὶ ἡ θύναμις εἰς Κάτωνα περιήλ-
θεν, οὐκ ἐλάττωτα τοῦ συνάρχοντος δι' ἀρετὴν, ἢ

δι' οίκειότητά τοῦ Φιλίππου τῷ Κάτωνι τιμὴν προστιθέντος.

XL. Ἐπεὶ δὲ Κικέρων ἐκ τῆς φυγῆς, ἣν ἔφυγεν ὑπὸ Κλωδίου, κατελθὼν, καὶ δυνάμενος μέγα, τὰς δημαρχικάς δόλους, ὥς ὁ Κλώδιος ἔθηκεν ἀναγράφας εἰς τὸ Κυβιτώλιον, ἀπίσπασε βίβλιν καὶ καθύλει τοῦ Κλωδίου μὴ παρόντος· ἐπὶ τούτοις δὲ βουλῆς ἀθροισθείσης, καὶ τοῦ Κλωδίου κατηγοροῦντος, ἔλεγε, παρανόμως τῷ Κλωδίῳ τῆς δημαρχίας γενομένης, ἀτελῆ καὶ ἄκυρα δεῖν εἶναι τὰ τότε πραχθέντα καὶ γραφέντα, προσέειπεν ὁ Κάτων αὐτῷ λέγοντι, καὶ τέλος ἀναστὰς ἔρη, τῆς μὲν Κλωδίου πολιτείας μηδὲν ὕγιες, μηδὲ χρηστὸν ὅλως νομίζειν· εἰ δ' ἀναιρεῖ τις, ὅσα δημαρχῶν ἔπραξεν, ἐναιρησθαι πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περὶ Κύπρον πραγματείαν, καὶ μὴ γεγονέναι τὴν ἀποδοτὴν νόμιμον, ἄρχοντας παρανόμου ψηφισαμένου. Παρανόμως μὲν αὖν δῆμαρχον οὐχ αἰρεθῆναι τὸν Κλώδιον, ἐκ πατρικίων μεταστάσια, νόμου διδόντος, εἰς δημοτικὸν οἶκον· εἰ δὲ μοχθηρὸς, ὥσπερ ἄλλοι, γέγονεν ἄρχων, αὐτὸν εὐθύνας τὸν ἀδικήσαντα, μὴ λύειν τὴν συναδικηθεῖσαν ἀρχὴν εἶναι προσήκον. Ἐκ τούτου δι' ὀργῆς ὁ Κικέρων ἔσχε τὸν Κάτωνα, καὶ φίλος χρώμενος ἐπαύσατο χρόνον πολὺν· εἶτα μέντοι διηλλάγησαν.

XLI. Ἐκ τούτου Πομπηῖος καὶ Κράσος ὑπερβάλλοντι τὰς Ἀλπεῖς Καίσαρι συγγενόμενοι γνώμην ἐποίησαντο κοινῇ δευτέραν ὑπαιτείαν μετεῖναι· καὶ κατασιάντες εἰς αὐτήν, Καίσαρι μὲν τῆς ἀρχῆς ἄλ-

λον τοσούτον ἐπιψηφίζεσθαι χρόνον, αὐτοῖς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν τὰς μεγίστας, καὶ χρήματα καὶ στρατιωτικὰς δυνάμεις. Ὅπερ ἦν ἐπὶ τεμήσει τῆς ἡγεμονίας καὶ καταλῦσαι τῆς πολιτείας συνωμοσία. Πολλῶν δὲ καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν μετεῖναι τὴν ἀρχὴν τότε παρὰ σκευαζομένων, τοὺς μὲν ἄλλους ὀφθάντες ἐν ταῖς παραγγέλιαις ἀπέτρεψαν, μόνον δὲ Δέκιον Δομίτιον, Πορκίᾳ συνοικοῦντα, τῇ ἀδελφῇ, Κάτωνι ἐπεισὶ μὴ ἐκστῆναι, μηδ' ὑφίστασθαι τοῦ ἀγῶνος, οὐ περὶ ἀρχῆς ὄντος, ἀλλὰ περὶ τῆς Ῥωμαίων ἐλευθερίας. Καὶ μέντοι καὶ λόγος ἐχώρει διὰ τοῦ σωφρονούντος ἐν τῆς πόλεως μέρους, ὥς οὐ περισπύεον, εἰς ταῦτό τῆς Κράσσου καὶ Πομπηίου δυνάμειως συνελθοῦσης, παντάπασιν ὑπέρογκον καὶ βαρεῖαν τὴν ἀρχὴν γενομένην, ἀλλ' ἀφαιρεῖον αὐτῆς τὸν ἕτερον. Καὶ συνίσταντο πρόφ' τὸν Δομίτιον, παρορμῶντες καὶ παραθαρσύνοντες ἀντιλαμβάνεσθαι πολλοὺς γὰρ αὐτῷ καὶ τῶν σιωπῶντων διὰ δέος ἐν ταῖς ψήφοις ὑπάρξαν. Τοῦτο δὲ δέοντες οἱ περὶ Πομπηίου, ὑφείσαν ἐνέδραν τῷ Δομίτιῳ καταβαλόντι ὄφθριον ὑπὸ λαμπάδων εἰς τὸ πεδίον. Καὶ πρῶτος μὲν ὁ προφαίνων ἐπιστὰς τῷ Δομίτιῳ, πληγὴς καὶ πεσὼν ἀπέθανε· μετὰ δὲ τοῦτον ἤδη καὶ τῶν ἄλλων συντιτρωσκομένων, ἐγένετο φυγὴ, πληὴ Κάτωνος καὶ Δομίτιου. Κατεῖχε γὰρ αὐτὸν ὁ Κάτων, καίπερ αὐτὸς εἰς τὸν βραχίονα τιτρωμένος, καὶ παρεκλείετο μένειν, καὶ μὴ προλιπεῖν, ὥς ἐμπνέωσι, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνα πρὸς τοὺς τυ-

ράννοους· οἱ, τίνι τρόπον χρήσονται τῇ ἀρχῇ,· θή-
 λουσι, διὰ τηλικούτων ἀδικημάτων ἐπ' αὐτὴν βα-
 διζοντες.

XLII. Οὐχ ὑποστάντος δὲ τοῦ Δομιτίου τὰ δει-
 νόν, ἀλλ' εἰς τὴν οἰκίαν καταφυγόντος, ἤρεθσαν
 μὲν ὑπατοὶ Πομπηῆος καὶ Κράστος· οὐκ ἀπέκαμε
 δ' ὁ Κάτων, ἀλλ' αὐτὸς προελθὼν στρατηγίαν με-
 τήει, βουλόμενος δρμητήριον ἔχειν τῶν πρὸς ἐκεί-
 νους ἀγώνων, καὶ πρὸς ἀρχοντας ἀντικαθίστασθαι
 μὴ ἰδωίτης. Οἱ δὲ καὶ τοῦτο δέοντες, ὥς τῆς
 στρατηγίας ἀξιομάχου διὰ Κάτωνα πρὸς τὴν ἡπα-
 τειαν χερησομένης, πρῶτον μὲν ἐξαίφνης, καὶ τῶν
 πολλῶν ἀγνοούντων, βουλὴν συναγαγόντες, ἐψηφί-
 σαντο τοῦς αἵρεθέντας στρατηγοὺς εὐθύς ἄρχειν, καὶ
 μὴ διαλιπόντας τὸν νόμιμον χρόνον, ἐν ᾧ δίκαιε ταῖς
 δεκάσασι τὸν δῆμον ἦσαν. Ἐπειτα διὰ τοῦ ψηφίσμα-
 τος τὸ μηδὲ διδόναι δίκας ἀνυπεύθυνον κατασκευά-
 σαντες, ὑπερέτα· αὐτῶν καὶ φίλους ἐπὶ τὴν στρατη-
 γίαν προῆγον, αὐτοὶ μὲν διδόντες ἀργύριον, αὐτοὶ
 δὲ ταῖς ψήφοις φερομέναις ἐφιντῶτες. Ὡς δὲ καὶ
 τούτων ἡ Κάτωνος ἀρετὴ καὶ δόξα περιῆν, ὑπ' αἰ-
 δοῦς τῶν πολλῶν ἐν δεινῇ πολλῷ τιθεμένων ἀποδύ-
 οθαι Κάτωνα ταῖς ψήφοις, ὃν καλῶς εἶχε προῖα-
 σθαι τῇ πόλει στρατηγόν, ἣ τε πρώτη κληθεῖσα
 τῶν φυλῶν ἐκείνον ἀπέδειξεν, ἐξαίφνης ὁ Πομπηῆος,
 βροντῆς ἀκηκοέναι ψευδᾶενος, αἰσχίστα ἔλυσε τὴν
 ἐκκλησίαν, εἰθισμένων ἀφοσιοῦσθαι τὰ τοιαῦτα,
 καὶ μηδὲν ἐπικυροῦν, διδασμείας γενομένης. Ἀδ-

Οἱ δὲ πολλοὶ χρησάμενοι τῷ δικαστῇ, τοὺς βελτί-
στους ὄσαντες ἐκ τοῦ παδίου, βίᾳ διαπράξαντο Βα-
τίσιον ἀνὰ Κάϊωνος αἵρεθῆναι στρατηγόν. Ἐνθα
δὲ λέγεται, τοὺς μὲν οὕτω παρανόμως καὶ ἀδίκως
θεμένους τὴν ψῆφον εὐθύς ὥσπερ ἀποδράντας οἴ-
χισθαι τοῖς δ' ἄλλοις συνισταμένοις καὶ ἀγανακτοῦ-
σι δημάρχου κινῶς αὐτόθι παρσχόντος ἐκκλησίαν,
καταστάσας τὸν Κάϊωνα, ἅπαντα μὲν, ὥσπερ ἐκ
Θιῶν ἐπλάκουε, τὰ μάλιστα τῇ πόλει προσιπῆν,
καθορμήσει δὲ τοὺς πολίτας ἐπὶ Πομπήϊον καὶ Κράσ-
σον, ὡς τοιαῦτα συνιδέσθαι ἀνταῖς, καὶ τοιαύτης
ἐπιτομένους πολιτείας, δι' ἣν ἔδεισαν Κάϊωνα, μὴ
στρατηγὸς αὐτῶν περιγίγνηται. Τέλος δ' ἀπιδόντα
εἰς τὴν οἰκίαν προὔπεμψε πληθὺς τοσούτων, ὅσων
οὐδὲ σύμπαντες ἅμα ταῦς ἀποδιδιγμένους στρατη-
γοὺς.

XLIII. Γαίον δὲ Τρεβανίου γράψαντος νόμον
ὑπὲρ νομῆς ἐπαρχῶν τοῖς ὑπάτοις, ὥστε τὸν μὲν
Ἰβηρίαν ἔχειν καὶ Αἰθίαν ὑπ' αὐτῷ, τὸν δὲ Συ-
ρίαν καὶ Αἴγυπτον, οἷς βούλοιντο πολεμῆν καὶ να-
ταστρέφεισθαι, ναυτικαῖς καὶ πεδικαῖς δυνάμεισι
ἐπιδόντας, οἱ μὲν ἄλλοι τὴν ἀντίπρασιν καὶ κώλυσιν
ἀπειργασάμενοι, ἐξέλιπον καὶ τὸ ἀντιπῆν. Κάϊωνι δ'
ἀναβάντι πρὸ τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ
βουλομένῳ λέγειν, μόλις ὥρῃν δευτὴν λόγον ἰδωκαν.
Ὡς δὲ πολλὰ λέγων καὶ διδάσκων καὶ προεισιπύζων
κατανάλωσε τὸν χρόνον, οὐκ ἔτι λέγειν αὐτὸν εἶον,
ἀλλ' ἐπιμένοντα κατέσπασεν ὑπηρέτης προσελθὼν.

Ὡς δὲ καὶ κάτωθεν ἰστάμενος ἔβρα, καὶ τοὺς ἀκού-
 οντας καὶ συναγανακτοῦντας εἶχε, πάλιν δ' ὑπηρέτης
 ἐπιλαβόμενος καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν, ἔξω τῆς ἀγορᾶς
 κατέστησε. Καὶ οὐκ ἔφθη πρῶτον ἀφεθείς, καὶ
 πάλιν ἀναστρέψας ἦτο πρὸς τὸ βῆμα, μετὰ κραυ-
 γῆς ἐγκλεισόμενος τοῖς πολίταις ἀμύνειν. Πολλὰν δὲ
 τοῦτου γενομένην, περιπαθὼν ὁ Τρεβόνιος ἐκέ-
 λευσεν αὐτὸν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἄγεσθαι· καὶ πλη-
 θος ἐπηκολούθει, λέγοντος, ἄμα αὖν αὐτῷ βαδί-
 ζον, ἀκροώμενον· ὥστε δίδρανται τὸν Τρεβόνιον
 ἀφεῖναι. Καί κεν μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν ὁ Κάτων
 κατηνάλωσε· ταῖς δ' ἑφεξῆς, οὓς μὲν δεδιξάμενοι
 τῶν πολιτῶν, οὓς δὲ συσκινασάμενοι χάρισι καὶ δω-
 ροδοκίαις, ἕνα δὲ τῶν δημάρχων, Ἀκύλλον, ὅπλοις
 ἐξήσαντες ἐκ τοῦ βουλευτηρίου προελθεῖν, αὐτὸν δὲ
 τὸν Κάτωνα, βροντὴν γεγονέναι βεῶντα, τῆς ἀγο-
 ρᾶς ἐκβαλόντες, οὐκ ὀλίγους δὲ τρώσαντες, ἐνίων
 δὲ καὶ πεσόντων, βία τὸν νόμον ἐκύρωσαν· ὥστε
 πολλοὺς συστραφέντας ὀργῇ τοῦ Πομπηίου βάλ-
 λειν ἀνδριάντας. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπελθὼν ὁ Κά-
 των διεκώλυσε· τῷ δὲ Καίσαρι πάλιν νόμου γραφο-
 μένου περὶ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν στρατοπέδων, οὐκ
 ἔτι πρὸς τὸν δῆμον ὁ Κάτων, ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν τρα-
 πόμενος Πομπηῖον, ἐμαρτύρατο καὶ προὔλεγεν, ὡς
 ἐπὶ τὸν αὐτοῦ τράχηλον ἀναλαμβάνων Καίσαρα οὐκ
 μὲν οὐκ οἶδεν, διὰ δ' ἄρχηται βαρύνεσθαι καὶ κρα-
 τεῖσθαι, μήτ' ἀποδέσθαι δυνάμενος, μήτε φέρειν
 ὑπομένων, εἰς τὴν πόλιν ἐμπεσεῖται σὺν αὐτῷ· καὶ

μεινῆσεται τότε τῶν Κάτωνος παραινήσεων, ὥς οὐδὲν ἦτορ ἐν αὐταῖς τὸ Πομπηίου συμφέρον ἐνῆν, ἢ τὸ καλὸν καὶ δίκαιον. Ταῦτα πολλάκις ἀκούων ὁ Πομπηῖος ἡμέλει καὶ παρέπλεμπεν ἀπιστία τῆς Καίσαρος μεταβολῆς, διὰ πίστιν εὐτυχίας τῆς αὐτοῦ καὶ δυνάμεως.

XLIV. Εἰς δὲ τὸ ἐξῆς ἔτος αἰρεθεῖς ὁ Κάτων στρατηγός, οὐδὲν ἔδοξε προστιθέναι τῇ ἀρχῇ τροσούτον εἰς σιμνότητα καὶ μέγεθος ἄρχων καλῶς, ὅσον ἀφαιρεῖν καὶ καταισχύνειν ἀνυπόδητος καὶ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ βῆμα προερχόμενος, καὶ θανατικὰς δίκας ἐπιφανῶν ἀνδρῶν οὕτω βραβεύων. Ἐνιοὶ δὲ φασὶ καὶ μετ' ἀριστον οἶνον πεπωκότα χρηματίζειν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐκ ἀληθῶς λέγεται. Διαφθειρόμενου δὲ τοῦ δήμου ταῖς δωροδοκίαις ὑπὸ τῶν φιλαρχούντων, καὶ χρωμένων τῷ δεικάζεσθαι, καθάπερ ἐργασίᾳ συνήθει, τῶν πολλῶν, βουλόμενος ἐκκόψει παντάπασιν τὸ νόσημα τοῦτο τῆς πόλεως, ἔπεισε δόγμα θέσθαι τὴν σύγκλητον, ὅπως οἱ κατασταθέντες ἄρχοντες, εἰ μηδὲνα κατήγορον ἔχουν, αὐτοὶ παρὶόντες ἐξ ἀνάγκης εἰς ἑορκὸν δικαστήριον εὐθύνας διδῶσιν. Ἐπὶ τούτῳ χαλεπῶς μὲν ἔσχον οἱ μετιόντες ἀρχάς, ἔτι δὲ χαλεπώτερον ὁ μισθαργῶν ὄχλος. Ἔωθεν οὖν ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦ Κάτωνος προελθόντος, ἄθροοι προσπεσόντες ἰβάντων, ἐβλασφήμον, ἔβαλλον· ὥστε φεύγειν ἀπὸ τοῦ βήματος ἄπαντας, αὐτὸν δ' ἐκείνον ἐξωθέντα τῷ πλήθει καὶ παραφερόμενον μόλις ἐπιλαβίσθαι τῶν ἐμβόλων.

Ἐνταῦθα καταστάς, τῷ μὲν ἱσχυρῶ καὶ θαρρόντι
 τῆς ὀφείας εὐθύς ἐκράτησε τοῦ θορύβου, καὶ τὴν
 κραυγὴν ἤπαιυσεν· εἰπὼν δὲ τὰ πρόποντα, καὶ μεθ'
 ἡσυχίας ἀκουσθεῖς, παντάπασι διέλυσε τὴν ταρα-
 χήν. Ἐπαινούσης δὲ τῆς βουλῆς αὐτόν· „Εγὼ δ',
 εἶπεν, ὑμᾶς οὐκ ἐπαινῶ, κινδυνεύοντα στρατηγὸν
 ἐγκαταλιπόντας, καὶ μὴ προσαιμύνας.“ Τῶν δὲ
 μειόντων ἀρχὴν ἕκαστος ἀπόρρῳ πάθει συνείχετο,
 φοβούμενος μὲν αὐτὸς δεκάζειν, φοβούμενος δ', ἐτε-
 ρου τοῦτο πράξαντος, ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς. Ἐδοξεν
 οὖν αὐτοῖς, εἰς ταῦτ' ἀνελθοῦσι, παραβαλίσθαι
 δραχμῶν ἕκαστον ἀργυρίου δέκα δύο ἡμισυ μυριά-
 δας, εἰτα μετιέναι τὴν ἀρχὴν πάντας ὁρθῶς καὶ δι-
 καίως· τὸν δὲ παραβάντα, καὶ χρησάμενον δικα-
 σμῶ, σίερεσθαι τοῦ ἀργυρίου. Ταῦτα ὁμολογήσαν-
 τες, αἰροῦνται φύλακα καὶ βραβευτὴν καὶ μάστιγα
 τὸν Κάτωνα, καὶ χρήματα φέροντες ἐκείνῳ προσε-
 τίθεντο· καὶ τὰς συνθήκας ἐγράψαντο πρὸς ἐκεῖνον,
 ἀντὶ τῶν χρημάτων ἐγγυητὰς λαβόντα, τὰ δὲ χρή-
 ματα μὴ δεξάμενον. Ὡς δ' ἦκεν ἡ κυρία τῆς ἀπα-
 δειξέως, παραστὰς ὁ Κάτων τῷ βραβεύοντι δημάρ-
 χῳ, καὶ παραφυλάξας τὴν ψῆφον, ἕνα τῶν παρα-
 βαλομένων ἀπέφηνε κακουργοῦντα, καὶ προσέταξεν
 ἀποδοῦναι τοῖς ἄλλοις τὸ ἀργύριον. Ἄλλ' ἐκείνοι
 μὲν, ἐπαινέσαντες αὐτοῦ τὴν ὁρθότητα καὶ θαυμά-
 σαντες, ἀνείλον τὸ πρόστιμον, ὥς ἱκανὴν δίκην ἔχον-
 τες παρὰ τοῦ ἀδικήσαντος· τοὺς δ' ἄλλους ἐλύπη-
 σεν ὁ Κάτων, καὶ φθόνον ἔσχεν ἀπὸ τρίτου πλά-

στον, ὡς βουλῆς καὶ δικαστηρίου καὶ ἀρχόντων δύ-
ναμις αὐτῷ περιποιησάμενος. Οὐδεμιᾶς γὰρ ἀρετῆς
δόξα καὶ πίστις ἐπιφθόνους ποιεῖ μᾶλλον, ἢ τῆς
δικαιοσύνης, ὅτι καὶ δύναμις αὐτῇ καὶ πίστις ἔπι-
ται μάλιστα παρὰ τῶν πολλῶν. Οὐ γὰρ τιμᾶσι
μόνον, ὡς τοὺς ἀνδρείους, οὐδὲ θαυμάζουσιν, ὡς
τοὺς φρονίμους, ἀλλὰ καὶ φιλοῦσι τοὺς δικαίους,
καὶ θαρρόνουσιν αὐτοῖς καὶ πιστεύουσιν. Ἐκείνων
δὲ τοὺς μὲν φοβῶνται, τοὺς δ' ἀπιστοῦσι· πρὸς
δὲ τοῦτοις, ἐκείνους μὲν οἶονται φύσει μᾶλλον, ἢ
τῷ βούλεσθαι, διαφέρειν· ἀνδρείαν καὶ φρόνησιν,
τὴν μὲν δέξυται τινα, τὴν δ' εὐρωσίαν ψυχῆς τι-
θέμενοι· τοῦ δικαίου δ' ὑπόχοντος εὐθύς τῷ
εἶναι βουλομένῳ, μάλιστα τὴν ἀδικίαν ὡς κακίαν
ἀπροφάσιστον αἰσθύνονται.

XLV. Διὸ καὶ τῷ Κάτωνι πάντες οἱ μεγάλοι
προσεπολέμουν, ὡς ἐλεγχόμενοι. Πομπηῖος δὲ καὶ
κατάλυσιν τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως τὴν ἐκείνου δόξαν
ἡγούμενος, αἰετίνῃς προσέβυλλεν αὐτῷ λοιδορησο-
μένους· ὧν καὶ Κλώδιος ἦν ὁ δημαγωγός, αὐτῷ
ὡς Πομπηῖον καταρῶνεις, καὶ καταβοῶν τοῦ Κά-
τωνος, ὡς πολλὰ μὲν ἐκ Κύπρου χρήματα νοσφισά-
μενον, Πομπηῖῳ δὲ πολεμοῦντος, ἀπαξιώσαντι γά-
μον αὐτοῦ θυγατρὸς. Ὁ δὲ Κάτων ἔλεγε, ὅτι
χρήματα μὲν ἐκ Κύπρου τσαῦτα τῇ πόλει συναγά-
γοι, μήτε ἵππον ἕνα, μήτε στρατιώτην λαβὼν, ὅσα
Πομπηῖος ἐκ πόλέμων τοσούτων καὶ θριάμβων, τὴν
δικουμένην κυκλήσας, οὐκ ἀνήναγκε· κηδεσίην δὲ

μηδέποτε προελεύθαι Πομπήϊον, οὐκ ἀνάξιον ἡγούμενος, ἀλλ' ὁρῶν τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ διαφοράν. „Αὐτὸς μὲν γάρ, ἔφη, διδομένης μοι μετὰ τὴν στρατηγίαν ἐπαρχίας, ἀπίστην· οὗτος δὲ τὰς μὲν ἔχει λαβῶν, τὰς δὲ δίδωσιν ἑτέροις. Νυνὶ δὲ καὶ τέλος ἑξακισχιλίων ὀπλιτῶν δύναμιν Καίσαρι κέκρηκεν εἰς Γαλατίαν, ἃ οὐτ' ἐκείνος ἤτησε παρ' ὑμῶν, οὔτε αὐτὸς ἔδωκε μεθ' ὑμῶν, ἀλλὰ δυνάμεις τηλικαῦται, καὶ ὄπλα, καὶ ἵπποι, χάριτες εἰσὶν ἰδιωτῶν καὶ ἀντιδόσεις. Καλούμενος δ' αὐτοκράτωρ καὶ στρατηγός, ἄλλοις τὰ στρατεύματα καὶ τὰς ἐπαρχίας παραδίδωκεν· αὐτὸς δὲ τῇ πόλει παρακάθηται, στάσεις ἀγωνοθειῶν ἐν ταῖς παραγγέλαις, καὶ θορύβους μηχανώμενος, ἐξ ὧν οὐ λέληθε δι' ἀναρχίας μοναρχίαν ἑαυτῷ μνηστευόμενος.“

XLVI. Οὕτως μὲν ἡμῦν αὖτε τὸν Πομπήϊον. Ἦν δὲ Μάρκος Φαώνιος ἐταῖρος αὐτοῦ καὶ ζηλωτής, οἷος ὁ Φαληρεὺς Ἀπολλόδορος ἱστορεῖται περὶ Σωκράτην γενέσθαι τὸν παλαιόν, ἐμπαθῆς καὶ παρακακινηκῶς πρὸς τὸν λόγον, οὐ σκέδην, οὐδὲ πράως, ἀλλ' ἄκρατον αὐτοῦ καταψάμενος, ὥς οἱ πάροινοι, καὶ μακικώτερον. Οὗτος ἀγορανομίαν μετιὼν ἡττύτο, συμπαφὼν δ' ὁ Κάτων προσέσχε ταῖς δέλτοις μιᾷ χειρὶ γεγραμμένα· καὶ τὴν κακουργίαν ἐξελέγξας, τότε μὲν ἐπικλήσει δημάρχων ἔλυσε τὴν ἀνάδειξιν· ὕστερον δὲ τοῦ Φαωνίου καταδικασθέντος ἀγορανόμον, καὶ τ' ἄλλα τῆς ἀρχῆς ἐπεμελεῖτο, καὶ τὰς θίας διεῖπεν ἐν τῷ θεάτρῳ, διδούς καὶ τοῖς θυμικαῖς στε-

φάνους μὲν οὐ χρυσοῦς, ἀλλ', ὥσπερ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ποτίων· δῶρα δ' ἀντὶ τῶν πολυτελῶν, τοῖς μὲν Ἑλλήσι τεύτλα καὶ θρίδανας, καὶ ῥαφανίδας καὶ ἀπίους· τοῖς δὲ Ῥωμαίοις οἶνου παρόμια, καὶ κρέα ὕτια, καὶ σῦκα, καὶ σικύους, καὶ ξύλων ἀγκυλί-
δας· ὅν τὴν εὐτέλειαν οἱ μὲν ἐγέλων, οἱ δ' ἠδοῦντο, τοῦ Κάτωνος τὸ αὐστηρὸν καὶ κατεστυμμένον δρῶν-
τες, ἡσυχῇ μεταβάλλον εἰς διόχυσιν. Τίλος δ' ὁ Φαωνίος, εἰς τὸν ὄχλον ἐμβαλὼν ἑαυτὸν, καὶ κα-
θεζόμενος ἐν τοῖς θεαταῖς, ἐκρέτει τὸν Κάτωνα, καὶ διδόναι τοῖς εὐημεροῦσι κατ' ἐπιμέλειαν ἰβόα, καὶ συμπαρεκάλει τοὺς θεατὰς, ὥς ἐκείνῳ τὴν ἐξουσίαν παραδεδικώς. Ἐν δὲ τῇ ἐτέρῃ θεάτρῳ Κουρίων, ὁ Φαωνίου συνάρακτον, ἐπερήγει πολυτελῶς· ἀλλ', ἐκείνον ἀπολιπόντες οἱ ἄνθρωποι, μετέβαινον ἐν-
ταῦθα, καὶ συνέπαιζον προθύμως ὑπακρινομένῳ τῷ Φαωνίῳ τὸν ἰδιώτην, καὶ τῷ Κάτῳ τὸν ἀγωνοθέ-
την. Ἐπράττε δὲ ταῦτα, διασύρων τὸ πρᾶγμα, καὶ διδάσκων, ὅτι παίζοντα δεῖ τῇ παιδιᾷ χρῆσθαι, καὶ χάριτι παραπέμπειν ἀτύφῳ μᾶλλον, ἢ παρα-
στυαῖς καὶ πολυτελείαις, εἰς τὰ μηδενὸς ἄξια φρον-
τίδας μεγάλας καὶ σπουδᾶς κατατιθέμενον.

XLVII. Ἐπεὶ δὲ, Σκιπίωνος καὶ Τυαίου καὶ Μίλωνος ὑπατείας μετερχομένων, οὐ μόνον ἐκείνοις τοῖς συντρόφοις ἤδη καὶ συμπολιτενομένοις ἀδική-
μασι, δωροδοκίαις καὶ θεκάσμοις, ἀλλ' ἄντικρυς δι' ὀπλων καὶ φόρων εἰς ἐμφύλιον πόλεμον ὠθομένους τόλμῃ καὶ ἀπονοίᾳ, Πομπηϊὸν τινὲς ἡξίουν ἐπιστῆ-

ναι ταῖς ἀρχαιμεσίαις· τὸ μὲν πρῶτον ἀντίειπεν ὁ Κάτων, οὐ τοῖς νόμοις ἐν Πομπηίου φάμενος, ἀλλ' ἐκ τῶν νόμων Πομπηίου δεῖν ὑπάρχειν τὴν αὐφά-
λειαν. Ὡς δέ, πάλιν χρόνον ἀναρχίας οὔσης, καὶ
τριῶν στρατοπέδων τὴν ἀγορὰν ὁσημέραι περιχόν-
των, ὀλίγον ἀπέλειπεν ἀνιπιάχεται γεγονέναι τὸ κα-
κόν, ἔγωγε τὰ πράγματα πρὸ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης
εἰς Πομπηίου ἐκουσίῳ χάριτι τῆς βουλῆς περιστῆσαι,
καὶ τῷ μετριωτάτῳ τῶν παρανομημάτων χρησάμενος
ἰάματι τῆς τῶν μεγίστων καταστάσεως, τὴν μοναρ-
χίαν ἐπαγαγέσθαι μᾶλλον, ἢ περιιδεῖν τὴν στάσιν
εἰς μοναρχίαν τελευτῶσαν. Εἶπεν οὖν ἐν τῇ βουλῇ
γνώμην Βύβλος, ὧν οἰκεῖος Κάτωνος, ὥς χρή μέ-
νον ἐλθεῖν Πομπηίου ὑπατον· ἢ γὰρ ἔδειν καλῶς
τὰ πράγματα, ἐκείνου καταστήσαντος, ἢ τῷ κρα-
τίστῳ δουλεύσειν τὴν πόλιν. Ἀναστὰς δ' ὁ Κάτων,
οὐδενός ἄν προουδοπήσαντος, ἐπήνεσε τὴν γνώμην,
καὶ συνεβούλευε, πῶσαν ἀρχὴν ὡς ἀναρχίας κρείτ-
τονα· Πομπηίου δὲ καὶ προσδοκᾶν ἄριστα τοῖς παρ-
οῦσι χρήσεσθαι πράγμασι, καὶ φυλάξειν διαπιστευ-
θέντα τὴν πόλιν.

XLVIII. Οὕτω δ' ἀποδειχθεὶς ὑπατος ὁ Πομ-
πήιος, ἐδεήθη τοῦ Κάτωνος εἰσεῖν πρὸς αὐτὸν εἰς
τὸ προάστειον. Ἐλθόντα δὲ δεξάμενος φιλοφρόνως
ἀσπασμοῖς καὶ δεξιώσεσι, καὶ χάριν ὁμολογήσας,
παρεκάλει σύμβουλον αὐτῷ καὶ πάροδρον εἶναι τῆς
ἀρχῆς. Ὁ δὲ Κάτων ἀπακρίνατο, μήτε τὰ πρῶτα
πρὸς ἀπὸχθεῖαν εἰπεῖν Πομπηίου, μήτε ταῦτα πρὸς

χάσαν, ἀλλ' ἐπὶ θυμῷ πάντα τῆς πόλεως ἰδίᾳ
 μὲν οὖν αὐτῷ παρακαλοῦναι σύμβουλος εὐεσθαι, δη-
 μοσίᾳ δέ, κἄν μὴ παρακληθῇ, πάντως ἱερῶν τὸ
 φαινόμενον. Καὶ ταῦτ' ἐπραπεν, ὡς εἶπε. Πρῶ-
 τος μὲν γὰρ ἐπὶ τοὺς δεκασκοντας ἤδη τὸν δῆμον ἐπι-
 τίμια ποιῆσαι καὶ δίκας μεγάλας τοῦ Πομπηίου νο-
 μεσθεύοντος, ἀμειλίῃ ἐκέλευσε τῶν γιγνόντων, καὶ
 προσέειπεν τοῖς μίλλουσι· οὕτω γὰρ, ὅπου στή-
 σεται τὰ προσημασμένα, ζητοῦσιν ὀρίσαι ῥόδιον,
 εἰάν τε νεώτερά γράρηται τῶν ἀδικημάτων ἐπιτίμια,
 δευρὰ πείσασθαι τοὺς, ὃν οὐ παρέβαινον, οὐτ' ἡδέ-
 κουσιν νόμον, κατὰ τοῦτον καλεζομένους. Ἐπειτα,
 πολλῶν κρινομένων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἐνίων δὲ καὶ
 φίλων τοῦ Πομπηίου καὶ οἰκίων, ὄραν αὐτὰν ἐνδε-
 δόντα ἐν πολλοῖς καὶ καμπτόμενον, ἐπιτίμια σφο-
 δρῶς καὶ διηγείρον. Ἐπεὶ δὲ νόμος τοὺς εἰσιζήσας
 λέγεσθαι περὶ τῶν κρινομένων ἐπαίνους αὐτὸς ἀφελ-
 ῶν, Μουνατίῳ Πλάγκῳ συγγράψας ἔπαινον ἐπὶ
 τῆς δίκης ἔδωκεν, ἐπισχόμενος δὲ Κάτων τὰ ὅσα καὶ
 χερσὶν (ἔτυχε γὰρ δικάζων) ἐκέλευεν ἀναγινώσκεισθαι
 τὴν μαρτυρίαν. Ὁ δὲ Πλάγκος ἀπέλεξεν αὐτὸν ἐκ
 τῶν δικαστῶν μετὰ τοὺς λόγους, καὶ οὐδὲν ἥτιον
 ἦλκε. Καὶ ὅπως ἄπορον ἦν πρῶγμα καὶ δυσμετα-
 χείριστον ὁ Κάτων τοῖς φεύγουσι, μήτε βουλομέ-
 νους αὐτὸν ἀπολιπεῖν δεκαστῆν, μήτ' ἀπολύειν
 πολυῶσιν. Ἦλυσαν γὰρ οὐκ ὀλίγοι, τῇ Κάτωνι
 φεύγειν δόξαντες οὐ διαρρῆν τοῖς δεκαίοις. Ἐνίοις
 δὲ καὶ προῦφερον οἱ λυιδαρῶντες, ὡς ἔκειδος μέγα-
 λον μὴ δέχεσθαι κατὰ τὴν Κάτωνος προσημασμένον.

XLIX. Ἐπεὶ δὲ, Καίσαρος αὐτοῦ μὲν ἐμπεφυ-
κός τοις στρατεύμασιν ἐν Γαλιταίᾳ, καὶ τῶν ὀπλῶν
ἐχομένου, δώροις δὲ καὶ χρήμασι καὶ φίλοις μάλι-
στα πρὸς τὴν ἐν τῇ πόλει χρωμένου δύναμιν, ἤδη
μὲν αἱ Κάτωνος προαγορεύσεις ἀνέφερον τὸν Πομπη-
πίον, ἐκ πολλῆς δὲ τῆς πρόσθεν ἀπιστίας ἐνείρο-
πολοῦντα τὸ δεινόν· ἐπεὶ δ' ἦν ὄγκου καὶ μελλή-
σεως ἀτόλμου πρὸς τὸ κολύειν καὶ ἐπιχειρεῖν ὑπό-
πλεως, ὥρμησιν δὲ Κάτων ὑπαταίαν παραγγέλλειν,
οἷς ἀφαιρησόμενος εὐθὺς τὰ ὄπλα τοῦ Καίσαρος, ἣ
τὴν ἐπιβουλὴν ἐξελέγξων. Οἱ δ' ἀντιπαραγγέλλον-
τες αὐτῷ, χαρίεντες μὲν ἦσαν ἀμφοτέρω, Σουλπί-
κιος δὲ καὶ πολλὰ τῆς τοῦ Κάτωνος ἐν τῇ πόλει δό-
ξης τε καὶ δυνάμειως ἀποκλειστικῶς, οὐ μέτριον οὖν
εἶδέναι πρᾶγμα παιῶν, οὐδ' εὐχάριστον· οὐ μὲν ἄ-
γε Κάτων ἐνικάλει. „Τί γὰρ, ἔφη, θαυμαστόν, εἰ,
ὃ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐτέρῳ μὴ πα-
ρίησι;“ Πείσας δὲ τὴν βουλὴν ψηφίσασθαι, τοὺς
μετιόντας τὴν ἀρχὴν αὐτοὺς δεξιοῦσθαι τὸν δῆμον,
δι' ἐτέρου δὲ μὴ δῆσθαι, μηδ' ἐντυγχάνειν ὑπὲρ
αὐτῶν περιϋόντας, ἔτι μᾶλλον ἐξηγρίαινε τοὺς ἀν-
θρώπους· εἰ μὴ μόνον τὸ λαβεῖν μισθόν, ἀλλὰ καὶ
τὸ διδόναι χάριν, αὐτοὺς ἀφηρημένους, ἄπορον καὶ
ἄτιμον ὁμοῦ τὸν δῆμον πεποιήκει. Πρὸς δὲ τοῦτοι
μητ' αὐτὸς ἐντυχεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ πιθανὸς ὢν, ἀλλ'
ἐν ἥθει τὸ τοῦ βίου μᾶλλον ἄξιωμα βουλόμενος
φυλάσσειν, ἢ προσλαβεῖν τὸ τῆς ἀρχῆς, ποιούμε-
νος τὰς δεξιώσεις, μήτε τοὺς φίλους εἰσας, οἷς

ὄχλος ἀλλασκεται καὶ θεραπεύεται, ποιεῖν, ἀπέτυχε τῆς ἀρχῆς.

L. Φέροντος δὲ τοῦ πράγματος οὐκ αὐτοῖς μόνοις τοῖς ἀποτυχούσιν, ἀλλὰ καὶ φίλοις αὐτῶν καὶ οἰκείοις, σὺν αἰσχύνῃ τινὶ κατήφειαν καὶ πένθος ἐφ' ἡμέρας πολλὰς, οὕτως ἤνεγκαι ῥαθυμίως τὸ συμβεβηκός, ὥστ' ἀλειψάμενος μὲν ἐν τῷ πεδίῳ σφαιρίσαι, μετ' ἀριστον δὲ πάλιν, ὥσπερ εἰθιστο, καταβῆαι εἰς ἀγορὰν ἀνυπόδητος καὶ ἀχέων, περιπατῆσαι μετὰ τῶν συνήθων. Αἰτιᾶται δὲ Κινέρων, οἷτι, τῶν πραγμάτων ἀρχοντος τοιοῦτου δεομένων, οὐκ ἐποίησατο σπουδὴν, οὐδ' ἐπῆλθον δμυλῇ φιλανθρωπῇ τὸν δῆμον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ λοιπὸν ἐξέκαμε καὶ ἀπηγόρευε, καί τοι τὴν στρατηγίαν αὐθις ἐξ ὑπαρχῆς μετιλθών. Ἔλεγεν οὖν ὁ Κάτων, οἷτι τῆς μὲν στρατηγίας οὐ κατὰ γνώμην ἐξέπεσε τῶν πολλῶν, ἀλλὰ βίαισθέντων, ἢ διαφθαρέντων· ἐν δὲ ταῖς ὑπατικαῖς ψήφοις μηδεμιᾶς πακουργίας γενομένης, ἔγνω καὶ τῷ δήμῳ προσκεκρουκῶς διὰ τὸν αὐτοῦ τρόπον, ὃν οὔτε μεταθάσθαι πρὸς ἑτέρων χάριν, οὔτε χρώμενον ὁμοίᾳ πάλιν ὁμοία παθεῖν, νοῦν ἔχοντος ἀνδρός ἐστίν.

LI. Τοῦ δὲ Καίσαρος ἐμβαλόντος εἰς ἔθνη μάχισμα, καὶ παραβόλως κρατήσαντος, Λερμανοῖς δὲ καὶ σπονδῶν γενομένων ὑακοῦντος ἐπιθέσθαι καὶ καταβαλεῖν τριάκοντα μυριάδας, οἱ μὲν ἄλλοι τὸν δῆμον ἤξιον εὐαγγέλια θυεῖν· ὁ δὲ Κάτων ἐκίλευεν ἐκδιδόναι τὸν Καίσαρα τοῖς παφανομηθεῖσι, καὶ μὴ κρίναι εἰς αὐτούς, μηδ' ἀναδέχισθαι τὸ ἄγος εἰς τῶν

πόλιν. „Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς, ἔφη, θύομαι, ὅτι τῆς τοῦ στρατηγοῦ μακίας καὶ ἀπονοίας τὴν δίκην εἰς τοὺς στρατιώτας οὐ τρέπουσιν, ἀλλὰ φέδονται τῆς πόλεως.“ Ἐκ τούτου Καῖσαρ ἐπιστολὴν γράψας ἀπέστειλεν εἰς τὴν σύγκλητον· ὡς δ' ἀναγνώσθη βλασφημίας πολλὰς ἔχουσα καὶ κατηγορίας τοῦ Κάτωνος, ἀναστὰς ἐκείνος, οὐχ ἅπ' ὀργῆς, οὐδὲ φιλονεικίας, ἀλλ' ὥσπερ ἐκ λογισμοῦ καὶ παρασκευῆς, τὰ μὲν εἰς ἑαυτὸν ἐγκλήματα λοιδορίαις καὶ σκώμασιν ὁμοία καὶ παιδιὰν τινα καὶ βωμολοχίαν τοῦ Καίσαρος ἀπέδειξεν· ἀψάμενος δὲ τῶν κείνου βουλευμάτων ἅπ' ἀρχῆς, καὶ πῦσαν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, ὥσπερ οὐκ ἐχθρὸς, ἀλλὰ συνωμότης καὶ ποινωνός, ἐκκαλύψας, καὶ διδάξας, ὡς οὐ Βρεττανῶν, οὐδὲ Κελτῶν παῖδας, ἀλλ' ἐκείνον αὐτὸν, εἰ σωφρονοῦσι, φοβητέον ἐστὶν αὐτοῖς, οὕτως ἐπέστρεψε καὶ παρῶντων, ὡς τοὺς φίλους τοῦ Καίσαρος μετανοεῖν, ὅτι τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνόντες ἐν τῇ βουλῇ καιρὸν τῷ Κάτωνι λόγων δικαίων καὶ κατηγοριῶν ἀληθῶν παρήσχον. Ἐκυρώθη μὲν οὖν οὐδέν, ἀλλ' ἐλέχθη μόνον, ὅτι καλῶς ἔχει διάδοχον Καίσαρι δοθῆναι. Τῶν δὲ φίλων ἀξιοῦντων καὶ Πομπηΐον ἐξ ἴσου τὰ θύλα παταθίσθαι, καὶ ἀπαδοῦναι τὰς ἐπαρχίας, ἥ μὴ δὲ Καίσαρα, τῶν ἐκείνα βόδν ὁ Κάτων, ὃ προῦλεγεν αὐτοῖς, ἤκειν, καὶ βιάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἀναφανδὸν ἤδη τῇ δυνάμει χρώμενον, ἣν ἔσχεν ἑξαπατῶν καὶ φανακίζων τὴν πόλιν, ἔβη μὲν οὐδὲν ἐπέραινε, τοῦ δήμου θέλοντος αἰεὶ τὸν Καίσαρα μισ-

γιατος εἶσαι, τὴν δὲ σύγκλητον εἶχε παιδομένην, καὶ φοβουμένην τὸν δῆμον.

LII. Ὡς δ' Ἀρίμινον κατέληπτο, καὶ Καῖσαρ κατηγγέλλετο μετὰ στρατιῆς ἐλαύνειν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἔνταῦθα δὴ πάντες ἐπ' ἐκείνον ἀφώρων, οἳ τε πολλοί, καὶ Πομπηῆτος, ὡς μόνον μὲν ἐξ ἀρχῆς προαισθόμενον, πρῶτον δὲ φανερώς προειπόντα τὴν Καίσαρος γνώμην. Εἶπεν οὖν ὁ Κάτων· „Ἄλλ' εἴ γ', οἷς ἐγὼ προύλεγον αἰεὶ καὶ συνεβούλευον, ἐπίσθῃ τις ὑμῶν, ἄνδρες, οὐτ' ἂν ἔνα ἐφοβῶσθε νῦν, οὐτ' ἂν ἐνὶ τὰς ἐλπίδας εἶχετε.“ Πομπηίου δ' εἰπόντος, μακρῶτερα μὲν εἰρησθαι Κάτωνι, φιλικώτερα δ' αὐτῷ περᾶσθαι, συνεβούλευεν ὁ Κάτων ἐνὶ Πομπηίου τὰ πρόγνῃματα πρὶν σύγκλητον ἐγχειρίσαι· τῶν γὰρ αὐτῶν αἰεὶ, καὶ παεῖν τὰ μεγάλα κακὰ, καὶ παύειν. Ὁ μὲν οὖν Πομπηῆτος οὐτε δυνάμιν ἔχων ἐτοίμην, οὔτε οὕς κατέλεγε τότε, προθύμους ἄρῶν, ἐξέλιπε τὴν Ῥώμην. Ὁ δὲ Κάτων ἐπισθαι καὶ συμπρεύειν ἐγνωκώς, τὸν μὲν νεώτερον υἱὸν εἰς Βρεττίλους ὑπεξέθετο πρὸς Μουτάτιον, τὸν δὲ πρεσβύτερον εἶχε αὐτὸν ἑαυτοῦ. Τῆς δ' οἰκίας καὶ τῶν θυγατέρων κηδεμόνος διαμένων, ἀνέλαβε πάλιν τὴν Μαρκίαν χηρεύουσαν ἐπὶ χρήμασι πολλαῖς. Ὁ γὰρ Ὀρεήσιος θνήσκων ἐκείνην ἀπέλιπε κληρονόμον· Εἰς δ' ἡ μάλιστα λαοδοσούμενος ὁ Καῖσαρ τῷ Κάτωνι φιλοπλουσίαν προφέρει καὶ μισθαργίαν ἐπὶ τῷ γάμῳ. Τί γὰρ ἔδει παραχωρεῖν δεόμενον γυναικός, ἢ τί μὴ δεόμενον αὐτῇ ἀναλαμβάνειν; εἰ μὴ δέλιον ἐξ ἀρχῆς ἐφείδη

τὸ γέναιον Ὀρτησίῳ, καὶ νέαν ἔχρησεν, ἵνα πλου-
σίαν ἀπολάβῃ. Πρὸς μὲν οὖν ταῦτα μετρίως ἔχει
τὸ Εὐριπίδειον ἐκεῖνο·

Πρῶτον μὲν οὖν τῷδε· ἐν ἀρχῇ τοῖσι γὰρ
τὴν σὴν νομίζω δούλειαν, ὧς Ἡράκλεις.

Ὅμοιον γὰρ ἴσθι τῷ Ἡρακλῆϊ μαλακίαν ὀνειδίζειν, καὶ
κατηγορεῖν αἰσχροκέρδειαν Κάτωνος. Εἰ δ' ἄλλη
πῃ μὴ καλῶς πέπρακται περὶ τὸν γάμον, ἐπισκεπτέον.
Ἐγγυησάμενος γὰρ τὴν Μαρκίαν ὁ Κάτων, καὶ τὸν
οἶκον ἐπιτρέψας ἐκείνῃ, καὶ τὰς θυγατέρας, αὐτὸς
ἐδίδωκε Πομπήϊον.

LIII. Ἀπ' ἐκείνης δὲ λέγεται τῆς ἡμέρας μήτε κα-
φαλὴν ἔτι κείρασθαι, μήτε γένεια, μήτε στέφανον
ἐπιθέσθαι, πένθους δὲ καὶ κατηφείας καὶ βαρύτη-
τος ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος ἐν σχῆμα, νι-
κῶτων ὁμοίως καὶ νικωμένων, ἄχρι τελευτῆς διαφυ-
λάσαι. Τότε δὲ κλήρῳ λαχὼν Σικελίαν, διόβη μὲν
εἰς Συρακούσας· πυθόμενος δ', Ἀσίνοιον Πολλίωνα
παρὰ τῶν πολεμίων ἀφίχθαι μετὰ δυνάμειος εἰς Μεσ-
σήνην, ἔπαμψε λόγον ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ τῆς δια-
βάσεως. Ἀνταπαιτηθεὶς δὲ λόγον ὑπ' ἐκείνου τῆς
τῶν πραγμάτων μεταβολῆς, καὶ Πομπήϊον ἀκούσας
ἐκλειοιπτότα παντελῶς Ἰταλίαν ἐν Δυρρᾶχίῳ στρατο-
πιδεῦειν, πολὺν ἔρη περὶ τὰ θεῖα πλάνον εἶναι καὶ
ἀσάφειαν, εἰ Πομπήϊον, ἐν οἷς ὕγιες οὐδέν, οὐδὲ
δίκαιον ἔπραττεν, ἀήτητον γεγόμενον, νῦν, ὅτε τὴν
πατρίδα βούλεται σῶζειν, καὶ τῆς ἐλευθερίας ὑπερ-
μάχεται, προλάβοιτε τὸ εὐτυχεῖν. Ἀσίνοιον μὲν οὖν

ἴση δύναμις εἶναι Σικαλίας ἐμβαλεῖν, ἄλλης δὲ μέ-
 ζονος ἐπερχομένης δυνάμει, οὐ βούλεισθαι τὴν νῆ-
 σον ἐν πολέμῳ ἀπολέσθαι· χωρεῖν δὲ πρὸς τὸ κρη-
 τοῦν καὶ σῶζεσθαι παραινέσας τοῖς Συρακουσίοις
 ἐξέπλευσιν. Αφικόμενος δὲ πρὸς Πομπήϊον, αἰ μὲν
 εἶχετο μᾶς γνώμης, χρονοτριβεῖν τὸν πόλεμον· ἐλ-
 πίζων διαλύσεις, καὶ μὴ βουλόμενος ἐν ἀγῶνι χεῖρα
 γενομένην τὴν πόλιν αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς παθεῖν τὰ
 ἔσχατα σιδήρῳ διακριθεῖσαν. Ἄλλα δὲ τούτων ἀδελ-
 φὰ Πομπήϊον ἔπεισε καὶ τοὺς συνέδρους πηφίσα-
 σθαι, μήτε πόλιν ὑπήκοον Ῥωμαίων διαρπαῖζειν, μήτ'
 ἄνδρα Ῥωμαῖον ἔξω παρατάξως ἀναιρεῖν· καὶ δό-
 ξαν ἤνεγκε, καὶ προσηγέγετο πολλοὺς τῇ Πομπηΐου
 μερίδι, τὴν ἐπιείκειαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἥμερον ἀσπα-
 σαμένους.

LIV. Ἐκπεμφθεὶς δ' εἰς Ἀσίαν, ὡς τοῖς ἐκείνῃ συν-
 ἄγουσι πλοῖα καὶ στρατιά· ὠφέλιμος γένοιτο, Σερ-
 βιλίαν ἐπηγάγετο, τὴν ἀδελφὴν, καὶ τὸ Λευκεύλλον
 παιδίον ἐξ ἐκείνης γεγονός. Ἠκολούθησε γὰρ αὐτῇ
 χρεῖν, καὶ πολὺ τῶν εἰς τὸ ἀπόλαστον αὐτῆς
 διαβολῶν ἀφεῖλεν, ὑποδύσα τὴν ὑπὸ Κάτωνι φρου-
 ρὰν καὶ πλάνην καὶ δόλαν ἐκουαίως. Ἄλλ' ὃ γὰρ
 Καῖσαρ οὐδὲ τῶν ἐπ' ἐκείνη βλασφημιῶν τοῦ Κά-
 τωνος ἐφείσατο. Πρὸς μὲν οὖν τὰλλα τοῦ Κάτωνος
 οὐδέν, ὡς εἴκεν, εἰδέθησαν οἱ Πομπηΐου στρατη-
 γοί· Ῥοδίου δὲ παιδοῖ προσπαγόμενος, καὶ τὴν
 Σεργιλίαν αὐτόθι καὶ τὸ παιδίον ἀπολιπὼν, ἐπ-
 αῆλθε πρὸς Πομπήϊον, ἥδη περικτῆς τε λαμπρᾶς καὶ

ναυτικῆς δυνάμεως περὶ αὐτὸν οὕσης. Ἐνθα δὲ καὶ
 μάλιστα τῆς γνώμης κατάφωρος ὁδοὶ γεγονέναι Πομπήϊος.
 Ὀρμησε μὲν γὰρ ἰκχυρίσαι τῷ Κάτωνι τὴν
 τῶν νέων ἡγεμονίαν· ἦσαν δὲ πεντακοσίων μὲν οὖν
 ἑλάτιους αἱ μάχαιοι, λιβυρνικά δὲ καὶ κατασκοπικά
 καὶ ἄφρακτα πᾶμπληθῆ. Ταχὺ δ' ἐνισήσας, ἥ δι-
 δαχθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων, ὥς ἐν ἔστι περὶ αὐτοῦ Κά-
 τωνα πάσης πολιτείας, ἐλευθερώσαι τὴν πατρίδα,
 κἄν γένηται κύριος τηλικαύτης δυνάμεως, ἥς ἂν ἡμί-
 ρος καταγωνίσωνται Καίσαρα, τῆς αὐτῆς ἐκείνης ἀξιώ-
 δει καὶ Πομπήϊον τὰ ὄπλα καταθέσθαι, καὶ τοῖς
 νόμοις ἔπεσθαι, μετέγνα, καίπερ ἤδη διειλεγμένος
 αὐτῷ, καὶ Βύβλον ἀπέδειξε ναύαρχον. Οὐ μὲν ᾤσθε-
 τό γε παρὰ τοῦτο τῆς προθυμίας τοῦ Κάτωνος ἀμ-
 βλυτέρας· ἀλλὰ καὶ λέγεται πρὸς τινα μάχην πρὸ
 τοῦ Δυρράχιου, αὐτοῦ τε Πομπήϊου παρορμηθέντος
 τὴν δύναμιν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἡγεμόνων εἰ-
 πεῖν τε καὶ προτρέψασθαι καλεόντος· ἀργῶς καὶ
 αὐπῇ τοὺς στρατιώτας ἀκούειν· Κάτωνος δὲ μετὰ
 πάντας, ὅσα καιρὸν εἶχε τῶν ἀπὸ φιλοσοφίας ἀκούειν,
 λεγομένων περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀρετῆς καὶ θανάτου
 καὶ δόξης διελθόντος αὐτοπαθῶς, καὶ τελεντέοντα
 τρέφαντος τὸν λόγον εἰς θεῶν ἀνάκλησιν, ὥς παρόν-
 των καὶ ἐφορώντων τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνα,
 τηλικούτον ἀλαλαγμὸν γετέσθαι καὶ τοσοῦτον πύρη-
 μα τῆς στρατιᾶς ἐπαρθείσης, ὥστε πάντας ἐκπύδων
 μεστοὺς ἐπὶ τὸν κίνδυνον ὀρμῆσαι τοὺς ἡγεμόνας.
 Τρηφαιμένων δὲ καὶ κρατησάντων ἀφείλετο τὴν πατρί-

τελῇ γίγνην ὁ Καίσαρος θάλαμον, τῇ Πομπηίου χρη-
σάμενος εὐλαβείᾳ καὶ ἀπιστίᾳ περὶ τὸ εὐτύχημα.
Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ Πομπηίου γύγραπται.
Χαίρωντιον δὲ πάντων καὶ μεγαλυνόντων τὸ ἔργον, ὁ
Κάτων ἀπεδάκρυε τὴν πατρίδα, καὶ τὴν ὀλέθριον
καὶ καποδαίμονα φιλαρχίαν ᾧδύρετο, πολλοὺς καὶ
ἀγαθοὺς ὄρων πολίτας ὑπ' ἑλλήλων πεπτωκότας.

LV. Ἐπεὶ δὲ Καίσαρα διώκων Πομπηῖος εἰς Θε-
σαλίαν ἀνεξεύγνυε, πολλὰ καταλιπὼν περὶ Λυρρύαχιον
ὅπλα καὶ χρήματα καὶ σώματα συγγενῇ καὶ οἰκίᾳ,
πάντων ἀπέδειξεν ἡγεμόνα καὶ φύλακα τὸν Κάτωνά,
πεντεκαίδεκα σπείρας ἔχοντα στρατιωτῶν, διὰ πίστιν
αἷμα καὶ φόβον τοῦ ἀνδρός. Ἡττωμένοι μὲν γὰρ πάν-
των εἶναι βεβαιώσιον ἐνόμιζεν· εἰ δὲ νικῶν, μὴ ἐπε-
τρέφειν παρόντα χρήσασθαι τοῖς πρᾶγμασιν, ὡς προή-
ρηται. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἀπερρό-
φησαν ἐν Λυρρύαχίῳ μετὰ Κάτωνος. Γενομένης δὲ τῆς
κατὰ Φάρσαλον ἡττης, οὕτως ἔστη τοῖς λογισμοῖς ὁ
Κάτων, ὡς, εἰ μὲν τεθνήκοι Πομπηῖος, εἰς Ἰταλίαν
τοὺς σὺν αὐτῷ περαιώσων, αὐτὸς δὲ προσωπώτῳ τῆς
τυραννίδος ἐπὶ φυγῇ βιωσόμενος· εἰ δὲ σώζοιτο, πάν-
τως ἐκείνῳ διαφυλάξων τὴν δύναμιν. Οὕτω δὲ δια-
βαλὼν εἰς Κέρκυραν, ὅπου τὸ ναυτικὸν ἦν, ἐξέλτα-
το μὲν Κικέρωνι τῆς ἀρχῆς, ὡς ὑπατικῷ στρατηγε-
κός· οὐ δεξαμένου δὲ Κικέρωντος, ἀλλ' ἀπάραντος
εἰς Ἰταλίαν, ἰδὼν τὸν Πομπηῖον ὑπ' αὐθαδείας καὶ
φρονήματος ἀκαίρου βουλόμενον κολάζειν τοὺς ἀπο-
πλέοντας, πρῶτον δὲ μέλλοντα τῷ Κικέρωνι προσφέ-

ρην τὰς χεῖρας, ἐνουθέτησιν ἰδίᾳ καὶ κατεπράυνεν ὥστε τὸν Κικέρωνα περισῶσαι σαφῶς ἐκ θανάτου, καὶ τοῖς ἄλλοις ἄδειαν παρασχεῖν.

LVI. Τεκμαιρόμενος δὲ, Πομπηῖον Μάγνον εἰς Αἴγυπτον, ἣ Λιβύην, διεκπεσεῖσθαι, καὶ σπεύδων πρὸς ἐκεῖνον, ἀνήχθη μὲν ἔχων ἅπαντας, ἔπλει δὲ, πρῶτον ἀπιέναι διδούς καὶ ὑπολείπεσθαι τοὺς οὐ προθύμως συστρατευομένους. Ἀψάμενος δὲ Λιβύης καὶ παραπλέων ἐντυγχάνει Σέξτω, τῷ νεωτέρῳ τῶν Πομπηῖου παιδῶν, ἀγγέλλοντι τὴν ἐπ' Αἰγύπτου τοῦ πατρὸς τελευτήν. Πάντες μὲν οὔν βαρέως ἤνεγκαν, οὐδεὶς δὲ μετὰ Πομπηῖον ἤξιον, Κάτωνος παρόντας, οὐδ' ἀκούειν ἄλλον ἡγεμόνα. Διὸ καὶ Κάτων αἰδοῦμενος καὶ οἰκτεῖρων ἄνδρας ἀγαθοὺς καὶ πίστειως δεδωκότας πείραν ἐπὶ ξένης ἐρήμους καὶ ἀπόρους ἀπολιπεῖν, ὑπέστη τε τὴν ἀοχήν, καὶ παρήλθιν εἰς Κυρήνην· ἐδέξαντο γὰρ ἐκεῖνον, ὀλίγαις ἡμέραις ἔμπροσθεν ἀπόκλεισαντες Λαβιηρόν. Ἐνταῦθα πυνθανόμενος, Σκιπίωνα, τὸν Πομπηῖου πενθερόν, ὑπὸ Ἰόβα τοῦ βασιλέως ἀνελήφθαι, καὶ Οὐαρον Ἀιτίον, ὃς ἦν ὑπὸ Πομπηῖου Λιβύης ἀποδεδειγμένος ἡγεμὼν, εἶναι σὺν αὐτοῖς μετὰ δυνάμειος, ἐξώρμησε περὶ χειμῶνος ὥρα, πολλοὺς μὲν ὄνους ὕδωρ κομίζοντας συναγαγὼν, πολλὴν δὲ λείαν ἐλαύνων, ἔτι δ' ὄρματα καὶ τοὺς καλομένους ψύλλους ἐπαγόμενος, οἳ τὰ τε δῆγματα τῶν θηρίων ἰῶνται τοῖς στόμασιν ἔλκοντες ἰδόν, ἀετὰ τε τὰ θηρία κατετράχοντες ἀμβλύνουσι καὶ κηλοῦσιν. Ἡμέρας δὲ συνεχῶς ἑπτά

τῆς πορείας γενομένης, πρῶτος ἡγήσατο, μήτε ἵππῳ, μήτε ὑποζυγίῳ χρησάμενος. Ἐδείκνυι δὲ καθήμενος ἀπ' ἧς ἡμέρας τὴν κατὰ Φάρσαλον ἔγνω ἤταν· καὶ τοῦτο τῷ λοιπῷ προσέθηκε πείθει, τὸ μὴ κατακλιθεῖναι, πληρῶς καθεύδων. Ἐν δὲ Λιβύῃ διαγαγὼν τοῦ χειμῶνος ἐξήγαγε τὴν στρατιάν· ἦσαν δὲ μυρίων ἄλλων ἀποδείοντες.

LVII. Τὰ δὲ πράγματα παντὶς εἶχε τοῖς περὶ Σκιπίωνα καὶ Οὐάρου, ἐκ διαφορᾶς καὶ σιδήσεως ὑπονομένους καὶ διεκπεύουσι τὸν Ἰόβαν, οὐκ ἀνικτὸν ὄντα βαρύνει φρονήματος καὶ θυμῷ δια πλοῦτος καὶ δύναμις. ὃς γὰρ Κάτωνι πρῶτον ἐντυχάσθην μάλ·λων, μέσον ἔθηκε τὸν ἑαυτοῦ θρόνον τοῦ Σκιπίωνος καὶ τοῦ Κάτωνος. Ὁ μίντοι Κάτων ὡς εἶδεν, ἔρας τὸν ἑαυτοῦ θρόνον μετέθηκεν ἐπὶ Θάλαρα, μέσον λαμβάνων τὸν Σκιπίωνα, καίπερ ἔχθρον ὄντα, καὶ τι καὶ βιβλίον ἐνδεικνύοντα βλασφημίας ἔχον κατὰ τοῦ Κάτωνος. Εἶτα τοῦτο μὲν εἰς οὐδέν τι θάναται λόγον· τὸ δὲ φιλόστοργον ἐν Σικελίᾳ μέσον εἶχε περιπαῦσιν ἐπὶ τιμῇ φιλοσοφίας, ἐγκαλεῖται. Τότε δ' οὖν καὶ τὸν Ἰόβαν ἔπεισε, μονονουχὶ σαρκεύς πεποιημένον ἑαυτοῦ τοὺς περὶ τὸν Σκιπίωνα, κακίους διήλλαξεν. Ἀξιοῦντων δὲ πάντων ἄρχων αὐτὸν, καὶ πρώτων τῶν περὶ Σκιπίωνα καὶ Οὐάρου ἐξισταμένων καὶ παραδιδόντων τὴν ἡγεμονίαν, οὗν ἔφη καταλύσειν τοὺς νόμους, περὶ ὃν τῷ καταλύοντι πολέμοισιν, οὐδ' ἑαυτὸν ἀντιστρατήγον ὄντα, παρόντος ἀνθυπάτου, προστάζειν. Ἀνθύπατος γὰρ ὁ Σκιπίων ἀπε-

δίδεικτο, καὶ θάρσος εἶχον οἱ πολλοὶ διὰ τοῦνομα
κατορθώσιν, ἄρχοντας ἐν Λιβύῃ Σικελίῳ.

LVIII. Ἐπεὶ μέντοι τὴν ἀρχὴν ὁ Σικελίων παρα-
λαβὼν εὐθὺς ἐβούλετο, Ἰόβη χαριζόμενος, Ἰτυκαί-
ους ἡβηδὸν ἀποκτείνει, καὶ κατὰσκάφει τὴν πόλιν,
ὥς τὰ Καίσαρος φρονοῦσαν, οὐχ ὑπέμεινεν ὁ Κάτω,·
ἀλλὰ μαρτυράμενος καὶ κεκραγὼς ἐν τῷ συνεδρίῳ,
καὶ θρασυτείας, μόλις ἐξείλετο τῆς ὁμότητος αὐτῶν
τοὺς ἀνθρώπους· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν διεθύνων, τὰ
δὲ τοῦ Σικελίῳ ἀξιοῦντος, ἀνεδέξατο φρουρήσειν
τὴν πόλιν, ὥς μήτε ἐκοῦσα, μήτ' ἄκουσα Καίσαρι
προσγένοιτο. Καὶ γὰρ ἦν εἰς ἅπαντα τὸ χωρὶς ὠφελί-
μον καὶ διαρκές τοῖς ἔχουσιν· ἔτι δὲ μᾶλλον ὑπὸ
τοῦ Κάτωνος ἐρρώσθη. Καὶ γὰρ οἶτον εἰσέγαγεν
ἐπερβάλλοντα πλῆθει, καὶ κατεσκευάσατο τὰ τεῖχη,
πύργους ἐπαιρόμενος, καὶ τάφρους ὀχυρὰς καὶ χα-
ρακώματα πρὸ τῆς πόλεως βαλλόμενος. Ἰτυκαίων
δὲ τοὺς μὲν ἡβῶντας ἐν τοῖς χαρακώμασι· εἰαξεν οἰ-
κεῖν, τὰ ὄπλα παραδόντας αὐτῷ, τοὺς δ' ἄλλους ἐν
τῇ πόλει συνεῖχεν, ἰσχυρῶς ἐπιμελόμενος, μὴ ἀδι-
κεῖσθαι, μηδὲ πάσχειν κακῶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.
Ὅπλα δὲ πολλὰ καὶ χρήματα καὶ οἶτον ἐξέπεμψε τοῖς
ἐπὶ στρατοπέδου, καὶ ὅλως εἶχε τοῦ πολέμου τὴν
πόλιν ταμιεῖον. Ἄ δὲ Πομπηῖον συνεβούλευε πρότε-
ρον, καὶ τότε Σικελίῳ, μὴ μάχεσθαι πρὸς ἄνδρα
πολεμιστὴν καὶ δεινόν, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ χρῆσθαι, πᾶ-
σαν ἀκμὴν, ἣν τυραννίς ἰσχύει, ματαίνοντι· τοῦτων
ὁ Σικελίων ὑπ' αὐθαδείας κατεφρόνει· καὶ ποτὶ τῷ

Κάτωνι δειλίαν ὀνειδίζων ἔγραψεν, εἰ μὴ μόνον αὐ-
 τὸς ἀγαπᾷ καθήμενος ἐν πόλει καὶ τείχεσιν, ἀλλὰ
 μηδ' ἐπείρουσεν εἰς πρὸς τὸν καιρὸν εὐθαρσῶς χρῆσθαι
 τοῖς λογισμοῖς. Πρὸς ταῦτα ὁ Κάτων ἀντέγραψεν,
 ὡς ἔτοιμός ἐστιν, οὗς ἤγαγεν αὐτὸς εἰς Λιβύην, ὀπλί-
 τα· καὶ ἱππεῖς παρалаβὼν, εἰς Ἰταλίαν περαιοῦν, καὶ
 Καίσαρα μεθιστάμεναι καὶ τρέπειν ἀπ' ἐκείνων πρὸς
 αὐτόν. Ὡς δὲ καὶ τούτων ὁ Σκιπίων κατεγέλα, πάν-
 ὃς ἦν καὶ ἀχθόμενος ὁ Κάτων τῇ παραχωρήσει
 τῆς ἀρχῆς, ὡς αὐτὴ τῷ πολέμῳ καλῶς τὸν Σκιπίωνα
 χρῆσόμενον, οὔτ', ἂν παραλόγως εὐτυχήσῃ, μέτριον
 ἐν τῷ κρατεῖν πρὸς τοὺς πολίτας ἐσόμενον. Διὸ καὶ
 γνώμην εἶχον ὁ Κάτων, καὶ πρὸς τοὺς συνήθεις ἔλε-
 γεν, οὐ χρηστὰ· μὲν ἐλπίδας ἔχειν ὑπὲρ τοῦ πολέμου
 δε' ἀπειρίαν καὶ θρασυτητα τῶν ἡγεμόνων· αἱ δ' οὖν
 εὐτυχίαι τις γένοιτο, καὶ καταλυθῇ Καῖσαρ, οὐ
 μαντεῖν ἐν Ῥώμῃ, φεύξασθαι δὲ τὴν χαλεπότητα καὶ
 πειρίαν τοῦ Σκιπίωνος, ἥδη τότε δευρά· καὶ ὑπερη-
 φάνους ποιουμένους κατὰ πολλῶν ὥπυιās. Ἀπέβη
 δὲ μᾶλλον, ἢ προσεδόκα· καὶ περὶ ἐσπέρας βαθύαν
 ἤκε τις ἀπὸ στρατοπέδου τριταῖος, ἀγγέλλων, ὅτι,
 μάχης μεγάλης πρὸς Θάψῳ γενομένης, διέφθαρται
 παντὶ πᾶσι τὰ πράγματα, καὶ κρατεῖ Καῖσαρ τῶν
 στρατοπέδων· Σκιπίων δὲ καὶ Ἰόβας σὺν ὀλίγοις
 ἐκπεφεύγασιν, ἢ δ' ἄλλη δύναμις ἀπόλοιτο.

- LIX. Τούτων προσπεσόντων, ἡ μὲν πόλις, ὅταν
 εἰκὸς ἐν νυκτὶ καὶ πολέμῳ, πρὸς τοιοῦτον ἀγγέλμα
 μικροῦ δὲν ἔκφρων γενομένη, μέλις ἐαυτὴν ἐντὸς

τειχῶν κατέϊχεν· ὁ δὲ Κάτων προελθὼν, εἶπε μὲν εἰς
 ἑκάστοις ἀπῆντα διαθέουσι καὶ βοῶσιν, ἐπιλαμβανόμενος καὶ παραμυθούμενος, ἀφῆρει τοῦ θόους τὸ
 περιθαρμὸς καὶ ταραχῶδες, ὡς οὐ τηλικούτων ἴσως
 γεγονότων, ἀλλ' ἐπὶ μῖζον αἰρομένων τῷ λόγῳ, καὶ
 κατέστησε τὸν θόρυβον. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ τοὺς τρια-
 κοσίους, οἷς ἐχρῆτα βουλῇ, Ῥωμαίους μὲν ὄντας,
 ἐν δὲ Λιβύῃ πραγματοποιούμενους ἀπ' ἐμπορίας καὶ
 θανεισμῶν, εἰς ἱερὸν Διὸς ἐκήρυττε συνιέναι, καὶ
 δοσεὶ παρῆσαν ἀπὸ συγκλήτου, καὶ παῖδας αὐτῶν.
 Ἐτι δὲ συλλεγομένων ἐκείνων, προελθὼν ἀδοξόβως
 καὶ μετ' εὐσταθείας, ὥσπερ οὐδενὸς καινοῦ γεγονό-
 τος, βιβλίον ἔχων ἐν ταῖς χερσὶν ἀνεγίνωσκεν. Ἦν
 δ' ἀναγραφὴ τῶν πρὸς τὸν πόλεμον ὀργάνων, ὀπλίων,
 σίτου, τόξων, ὀπλιτῶν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀρξά-
 μενος ἀπὸ τῶν τριακοσίων, καὶ διελθὼν πολλὸν ἐπαι-
 νον τῆς προθυμίας αὐτῶν καὶ τῆς πίστεως, ἣν ἐπε-
 θεῖξαντο καὶ χρήμασι καὶ σώμασι καὶ βουλαῖς ὠφε-
 λιμώτατοι γινόμενοι, παρεκάλει μὴ διαλυθῆναι, ταῖς
 ἐλπίσιν ἕκαστον αὐτῷ φυγὴν ἰδίαν, ἢ ἀπόδρασιν τι-
 να, ποριζόμενον. Ἄν γάρ ἐν ταύτῳ συμμένωσι, καὶ
 πολεμούντων ἦτον καταφρονήσιν Καίσαρος, καὶ φεί-
 σεσθαι μᾶλλον δεομένων. Βουλευσέσθαι δ' ἐκέλευεν
 αὐτοὺς ὑπὲρ αὐτῶν, οὐδέντερά μεμφόμενος, ἀλλ' εἰ
 μὲν τρέποιντο τῇ γνώμῃ πρὸς τὴν εὐχὴν, τῆς ἀνάγκης
 θησάμενος τὴν μεταβολήν· ἵσταμένων δὲ πρὸς τὰ
 δεινὰ, καὶ δεχομένων τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κίν-
 δυνον, οὐκ ἐπαινεσόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ θαυμα-

σόμενος τὴν ἀρετὴν, καὶ παρῆσαν ἑαυτὸν ἄρχοντα καὶ συναγωνιζόμενον· ἄχρῃς οὖν τὴν ἐσχάτην τύχην τῆς πατρίδος ἐξελέγξωσιν, ἣν οὐχὶ Ἰτύκην, οὐδ' Ἀδρούμητον οὖσαν, ἀλλὰ Ῥώμην, πολλάκις ἐκ χαλεπωτέρων σφαλμάτων ὑπὸ μεγέθους ἀναφίρεσθαι. Πολλῶν δ' αὐτοῖς εἰς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν ὑποκειμένων, καὶ μεγίστου τοῦ πρὸς ἄνδρα πολέμῳ ἐπὶ πολλὰ τοῖς καιροῖς ἀνθελκόμενον, Ἰβηρίας τε πρὸς Πομπηϊὸν ἀφασιώσης τὸν νῆον, αὐτῆς τε τῆς Ῥώμης οὕτω δι' ἀήθειαν παντάπασι δεδεγμένης τὸν χαλκόν, ἀλλ' ἀναξιοπαθεύσης, καὶ συνεξανισταμένης πρὸς πᾶσαν μεταβολήν, οὐδὲ τὸν κίνδυνον εἶναι φευκτέον, ἀλλ' ἔχειν διδασκαλὸν τὸν πολέμιον, ἀφειδοῦντα τῆς ψυχῆς ἐπὶ ταῖς μεγίσταις ἀδικίαις, οὐχ ὥσπερ ἑαυτοῖς, εἰς τὸν εὐτυχίστατον βίον κατορθοῦσιν, ἢ πταίνουσιν εἰς τὸν εὐκλειστάτον θάνατον, τὴν ἀθληλότητα τοῦ πολέμου τελευτᾶν. Οὐ μὲν ἀλλ' ἐκείνους γε δεῖν ἔφη βουλευέσθαι καθ' ἑαυτοὺς, συνεισχόμενος ἀντὶ τῆς πρόσθεν ἀρετῆς καὶ προθυμίας αὐτοῖς τὰ δόξαντα συνενεγκεῖν.

ΙΧ. Τοιαῦτα τοῦ Κάτωνος εἰπόντος, ἦσαν μὲν οἱ καὶ τοῖς λόγοις ἀγόμενοι πρὸς τὸ θαρρῆν, οἱ δὲ πλείστοι πρὸς τὸ ἀδεῖς καὶ γενναῖον αὐτοῦ καὶ φιλόανθρωπον ὀλίγου δεῖν ἐκλαθόμενοι τῶν παρόντων, ὥς μόνον ὄντα τοῦτον ἀήτετον ἡγεμόνα, καὶ πάσης κρείττονα τύχης, ἐδίοντο χρῆσθαι καὶ σώμασιν αὐτῶν καὶ χρήμασι καὶ ὅπλοις, ὅπως αὐτὸς ἔγνωκε· κρεῖττον γὰρ, ἐκείνῳ παιδαμένους ἀποθανεῖν, ἢ

σώζεσθαι προδέντας ἀρετὴν τοσαύτην. Εἰπόντος δὲ τινος, ὥς χρηΨηφίσασθαι δούλοις ἐλευθερίαν, καὶ τῶν πλείστων συνεπαινεσάντων, οὐκ ἔφη τοῦτο ποιήσιν ὁ Κάτων· οὐ γὰρ εἶναι νόμιμον, οὐδὲ δίκαιον· αὐτῶν μέντοι τῶν θισποτῶν ἀφ' ἑνῶν, τοὺς ἐν ἡλικίᾳ δέχεσθαι. Γνωσμένων δὲ πολλῶν ὑποσχέσεων, κελύρας ἀπογράφεσθαι τὸν βουλόμενον, ἀπηλλάττετο, καὶ μετὰ μικρὸν ἦκεν αὐτῷ γράμματα παρὰ Ἰόβα καὶ Σκιπίωνος· Ἰόβα μὲν, ἐν ὅρῳ κεκρυμμένου μετ' ὀλίγων, ἐρωτῶντος, ὅ τι πράττειν δεδοχται τῷ Κάτῳ· καὶ γὰρ περιμένειν Ἰτύκην ἐκλιπόντα, καὶ πολιορκουμένῳ μετὰ στρατῶς ἐπιβοηθήσειν· Σκιπίωνος δὲ πρὸς ἄκρῳ τινὶ ναυλοχοῦντος οὐ πόρρω τῆς Ἰτύκης, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καθοδοκοῦντο.

LXI. Ἐδοξεν οὖν τῷ Κάτῳ τοὺς γραμματοφόρους ἐπισχεῖν, ἄχρις οὗ β-βαιώσῃ τὰ παρὰ τῶν τριακοσίων. Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ βουλῆς ἦσαν πρόθυμοι, καὶ τοὺς οἰκέτας εὐθύς ἀφιέντες ἐλευθέρους ὥπλιζον. Τῶν δὲ τριακοσίων, ἅτε δὴ πλωτικῶν καὶ δανειστικῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ πλεῖστον ἐν τοῖς οἰκέταις τῆς οὐσίας ἔχοντων, οὐ πολὺν οἱ Κάτωνος λόγοι χρόνον ἐμμέναντες ἐξέφρήσαν. Καὶ καθ' ἅπερ τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἀναδέχεται ῥαδίως τὴν θερμότητα, καὶ πάλιν μεθήσῃ, τοῦ πυρὸς ἀπαχθέντος ψυχόμενα· παραπληρώως ἐκείνους ὁ μὲν Κάτων ὁρῶμενος ἀνέξοπύρει καὶ διεθέρμαινεν, αὐτοὺς δ' ἐαυτοῖς λόγον διδόντας ὁ Καίσαρος φόβος ἐξέκρουσε τῆς

πρὸς Κάτωτα καὶ τὸ καλὸν αἰδοῦς. „Τίτες γάρ, ἔμα-
σαν, ὄντες, καὶ τίνι τὸ πρωτασόμενον ποιεῖν ἀπι-
ξιοῦμεν; Οὐχὶ Καῖσαρ μὲν οὗτος, εἰς ὃν ἡ Ῥωμαί-
ων ἀπασα περιέστηκεν ἰσχύς; ἡμῶν δὲ Σκιπίων οὐ-
δαίς, οὐδὲ Πομπηΐος, οὐδὲ Κάτων. Ἄλλ' ἐν οἷς
καιροῖς πάντες ἄνθρωποι ταπεινότερα τῶν προση-
κότων διὰ φόβον φρονοῦσιν, ἐν τούτοις ὑμῖς ὑπερ-
μαχοῦντες τῆς Ῥωμαίων ἐλευθερίας, πολεμοῦμεν
ἐξ Ἰτύκης, ὃς Κάτων μετὰ Πομπηΐου Μάγνον φεύ-
γων ὑφείτο τῆς Ἰταλίας, καὶ δούλους ἐλευθεροῦμεν
κατὰ Καίσαρος, οἷς αὐτοῖς ἐλευθερίας, ὅσον ἂν
ἐκεῖνος θέλῃ, μέτεστιν; Ἄλλ' ἔτι νῦν, ὃ μοχθηροί,
γνόντες ἑαυτοὺς, παραιτῶμεθα τὸν κρατοῦντα, καὶ
πέμψωμεν τοὺς δεησομένους.“ Ταῦτα οἱ μετριώτα-
τοι τῶν τριακοσίων παρήκουν. Οἱ δὲ πλείστοι τοῖς
συγκλητικοῖς ἐπιβαίλλουσιν, ὥς, εἰ τούτους συλλά-
βοιεν, ἰλασόμενοι τὴν πρὸς αὐτοὺς ὀργὴν τοῦ Καί-
σαρος.

LXII. Ὁ δὲ Κάτων, ὑπονοῶν τὴν μεταβολήν,
οὐκ ἤλεγχε. Τῷ μὲντοι Σκιπίωνι καὶ τῷ Ἰόβῳ γρά-
ψας ἀπέχισθαι τῆς Ἰτύκης, ἀπιστία τῶν τριακο-
σίων, ἐξέπεμψε τοὺς γραμματοφόρους. Τῶν δ' ἱπ-
πέων οἱ διαφυγόντες ἀπὸ τῆς μάχης, ἀριθμὸς οὐκ
εὐκαταφρόνητος, προσέλασαντες πῇ Ἰτύκῃ, πέμ-
πουσι πρὸς τὸν Κάτωτα τρεῖς ἄνδρας, οὐ τὴν αὐ-
τῇ γνώμῃ ἀπὸ πάντων ἔχοντας. Οἱ μὲν γὰρ ἀπιέ-
ναι πρὸς Ἰόβαν, οἱ δὲ τῷ Κάτῳ προσχωρεῖν ὥρ-
μητο· τοὺς δὲ καὶ θεὸς εἶχε εἰς Ἰτύκην παρῆναι.

Ταῦτα δὲ Κάτων ἀκούσας, τοῖς μὲν τριακοσίοις ἐπέ-
 λινσε προσέχων Μάρκον Ρούβριον, ἀτρέμα τὰς ἀπο-
 γραφὰς τῶν ἐλευθερούντων διχόμενον, καὶ μὴ προσ-
 βιβάζομενον· αὐτὸς δὲ τοὺς συγκλητικούς ἀναλαβὼν,
 προῦλθεν ἔξω τῆς Ἰγύκης, καὶ τοῖς ἱππάρχοις ἐνέ-
 τακτο, δέόμενος μὴ προσέσθαι Ῥωμαίων ἄνδρας ἀπὸ
 βουλῆς τοσοούτους, μηδ' Ἰόβαν ἔλθουαι στρατηγὸν
 ἀντὶ Κάτωνος· ἀλλὰ σώζεσθαι κοινῇ καὶ σώζειν,
 παρελθόντας εἰς πόλιν ὅτε κατάντρος ἀλώσιμον, εἰς
 ἔτη τε πάμπόλλα σῖτον καὶ τὴν ἄλλην πικρασπενυὴν
 ἔχουσαν. Ταῦτα δὲ καὶ τῶν συγκλητικῶν δεομένων
 καὶ δακρυόντων, οἱ μὲν ἱππάρχοι διαλέγοντο τοῖς
 ἱππεῦσιν· ὁ δὲ Κάτων ἐπὶ χώματός τινος καθίσας
 μετὰ τῶν συγκλητικῶν, ἀνέμινε τὰς ἀποκρίσεις.

LXIII. Ἐν δὲ τούτῳ παρῆν ὁ Ρούβριος, σὺν
 ὀργῇ κατηγορῶν τῶν τριακοσίων ἀκασμίαν πολλὴν
 καὶ θόρυβον, ὥς ἀφισταμένων καὶ διαταρασσόντων
 τὴν πόλιν. Ἐφ' οἷς οἱ μὲν ἄλλοι παντάπασιν ἀπο-
 γνόγτες ἑαυτῶν εἰς δάκρυα καὶ ὄδυρμον ἐξέπεσον·
 ὁ δὲ Κάτων ἐκίνους τε θαρσύνειν ἐπειρᾶτο, καὶ
 πρὸς τοὺς τριακοσίους ἐπέμψεν, ἀνταμῖναι καλεῖσθαι.
 Οἱ δ' ἀπὸ τῶν ἱππέων ἤκον, οὐ μέτρια προστάτ-
 τοντες. Ἐφασαν γάρ, οὐτ' Ἰόβα δεῖσθαι μισθο-
 δοτοῦντος, οὔτε Καίσαρα φοβέσθαι, Κάτωνος αὐ-
 τῶν ἄρχοντος· Ἰτυκαίους δὲ, Φοίνιξιν ἀνθρώπους
 εὐμεταβόλους, συγκατείργυνσθαι, δεινὸν εἶναι·
 καὶ γὰρ εἰ νῦν ἀτρεμοῦσιν, δταν Καῖσαρ ἐπὶ τῇ,
 συνεπιθήσεσθαι καὶ προδώσειν. Ἐπεὶ οὖν δεῖται

τις πύτων συμπαιρνούτων καὶ συμπρόντων, ἐμβα-
λὼν ἅπαντας Ἰτυκίους, ἣ διαφθείρει, οὕτως εἰς
πόλιν πιδαρῶν παλιμίων καὶ βαρβάρων κατέειπε.
Τούτου δὲ Κάτων ἄγρια μὲν δεινῶς ἠγείτο καὶ βάρ-
βαρα, πόρις δ' ἀπεκρίναιτο, βουλευσέσθαι μετὰ
τῶν τριακοντίων. Καὶ παρ' αὐτῶν αὐδὶς εἰς τὴν πό-
λιν ἐπετέλχοντο τοῖς ἀνδράσι, οὐκ ἔτι σιγήρας, οὐδὲ
παράγωγος πλεονασμένοις ὑπ' αἰδοῦς πρὸς αὐτόν,
ἀπικρυς δὲ χαλεπαίνουσιν, εἰ τις αὐτοὺς βιάζοιτο
πολεμῶν Κάτωρι, μὴ θυγαμένους, μηδὲ βουλομέ-
νους. Ἔτι δὲ καὶ παρ' ἀγγόντο περὶ τῶν συγ-
κλητικῶν, ὥς καθικτίον ἐν τῇ πόλει, Κάτωρος
παρόντος. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ὥς οὐκ ἀκούσας, δὲ
Κάτων παρήκε· καὶ γὰρ ἦν ὑποκοφέντος· ὥς δὲ
τις αὐτῷ προσελθὼν ἀπήγγειλε, τοὺς μὲν ἱππεῖς
ἐπίνειναι, φοβηθεῖς, μὴ παντάπασιν οἱ τριακόντιοι
κατὰ τῶν συγκλητικῶν ἀπονοηθῶσιν, ἐβάδιζε μετὰ
τῶν φίλων ἐξαυστίας· καὶ διασάμενος ἤδη προει-
χωρησίας, ἵππον λαβὼν, ἐδίωκε πρὸς αὐτούς. Οἱ
δ' ἰδόντες ἄσμενοι προσελάνοντα, καὶ ἐδέξαντο καὶ
παρακάλουν σώζεσθαι μετ' αὐτῶν. Τῷ καὶ διαρῶ-
σαι τὸν Κάτωνα φασίν, ὑπὲρ τῶν συγκλητικῶν διό-
μενον καὶ πυροτείνοντα τὰς χεῖρας, ἐπίων δὲ καὶ τοὺς
ἵππους ἀναστρέφοντα, καὶ τῶν ὀπλων ἀντιλαμβαν-
όμενον, μέχρις οὗ κατειργάσατο τὴν γοῦν ἡμέραν
ἐμνήνην ἐπιμείναντας ἀσφαλῆ τοῖς ἀνδράσι. φυγὴν
παρῶσιν.

LXIV. Ὡς αὖτ' ἔχον αὐτοὺς ἀφίκετο, καὶ τοὺς

μὲν ἐπὶ ταῖς πύλαις, κατέστησε, τοῖς δὲ τὴν ἀκρὴν
 φυλάττειν παρέδωκεν, ἰδούσαν οἱ τριακοῖσι, μὴ
 ὀλίγην δῶσε τῆς μεταβολῆς· καὶ πρὸς τὸν Κάτωνα
 πέμποντες, ἰδόντο πάντως ἀφικέσθαι πρὸς αὐτούς.
 Οἱ δὲ συγκλητικοὶ περιχυθέντες οὐκ εἶπεν, οὐδ' ἔφα-
 σαν προῖσθαι τὸν κηδεμόνα καὶ σωτῆρα τοῖς ἀπί-
 στοις καὶ προδέταις. Σαφεστάτη γὰρ, ὥς ἔοικεν,
 αἰσθῆναι τότε παρέστη καὶ πόθος καὶ θαῦμα τῆς
 τοῦ Κάτωνος ἀρετῆς πᾶσιν ὁμαλῶς τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ
 γενομένοις, ὥς οὐδὲν ἄρα κίβδηλον, οὐδ' ἀπαιτη-
 λόν, ἐμέμιχτο τοῖς πραττομένοις ἐπ' αὐτοῦ. Πέ-
 λαι δ' ἄνθρωπος ἐσυνὸν ἐγνωκώς ἀναλαῖν, θεινοῦς
 πόνους ἐπόκει, καὶ φροντίδας καὶ ὠδύνας εἶχεν ὑπὲρ
 ἄλλων, ὅπως εἰς ἀσφαλὲς καταστήσας ἅπαντας ἀπαλ-
 λάξαιτο τοῦ ζῆν. Οὐ γὰρ ἦν ἄδηλος ἡ πρὸς τὸν
 θάνατον αὐτοῦ φοβὰ, καίπερ οὐ πάσχοντος. Τη-
 κούσεν οὖν τότε τοῖς τριακοῖσι, παρεμνησάμε-
 νος τοὺς συγκλητικοὺς· καὶ μόνος ἦν πρὸς αὐτοὺς,
 χάριν ἔχειν ὁμολογοῦντας, καὶ δεομένους τὰ μὲν
 ἄλλα χρησθαι καὶ πιστεῦειν· εἰ δὲ Κάτωνες οὐκ εἴ-
 σιν, οὐδὲ τὸ Κάτωνος φρόνημα χωροῦσιν, οἰκτεί-
 ρειν τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν· ἐγνωκότες δ' οὔν Καί-
 σαρρος δεῖσθαι καὶ πέμπειν πρὸς αὐτόν, ὑπὲρ ἐκεί-
 νου μάλιστα καὶ πρώτου ποιήσεσθαι δέησιν· εἰ δὲ
 μὴ παύσειεν, οὐδ' αὐτοῖς διδομένην δέξασθαι τὴν
 χάριν, ἀλλ' ἄχρις ἂν ἐμπέσωσιν, πολεμήσειεν ὑπὲρ
 ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα δὲ Κάτων ἐπαινέσας τὴν εὐ-
 νοίαν, ἔφη, χρῆμαί τῃς αὐτῶν σωτηρίας ἔνεκα πέμ-

πειν κατὰ τάχος, ὑπὲρ αὐτοῦ δὲ μὴ δελεῖσθαι· νεκροτημένοισι γὰρ εἶναι δέησιν, καὶ ἰδινοῦντων παραιτησιν· αὐτὸς δ' οὐ μόνον ἀήγητος γέγονεν ἀπὸ πάντων τὸν βίον, ἀλλὰ καὶ νικῶν, ἃς ὅσον ἐβούλετο, καὶ κρατεῖν Καίσιμος τοῖς καλοῖς καὶ δικαίοις· ἐκείνον δ' εἶναι τὸν ἐαλωκότα καὶ νεκροτημένον· ὃ γὰρ ἤρναίτε πράττειν κατὰ τῆς πατρίδος πάλαι, νῦν ἐξηλέγχθαι καὶ πεφωροῦσθαι.

LXV. Ταῦτα διαλεχθεὶς τοῖς τριακοσίοις ἀπηλάττετο· καὶ πυνθόμενος, Καίσαρα πᾶσαν ἔγχετο τὴν στρατιάν ἥδη καὶ ὁδὸν εἶναι· „Παπαί, ἔπειτα, ὡς ἐπ' ἄνδρας ἡμᾶς ἐκείνος.“ Καὶ τραπόμενος πρὸς τοὺς συγκλητικούς, ἐκέλευσε μὴ μέλλειν, ἀλλ', ὥς παραμύνουσιν οἱ ἱππεῖς, σῶζεσθαι. Καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἀπέκλιψε θύρας, μὲν δὲ τῇ πρὸς Θάλασσαν φερομένη, τὰ τε πλοῖα τοῖς ὑπ' ἑαυτὸν διάνειμα, καὶ ταῖσδε ἐπεριεῖτο, παύων τὰς ἀδικίας, καὶ διαλύων τοὺς θυροίβους, καὶ τοὺς ἀπόρους ἔχοντας ἐφοδεάζων. Ἐπεὶ δὲ Μάρκος Οὐτάρβιος, ἄγων δύο τάγματα, πλησίον κατεστρατοπέδευσε, καὶ πέμπων ἡξίου τὸν Κάτωον περὶ ἀρχῆς διαβλέσασθαι πρὸς αὐτόν, ἐκείνῳ μὲν οὐθὲν ἀπεκρίνατο, πρὸς δὲ τοὺς φίλους εἶπεν· „Εἶτα θανατοῦμεν, ὅπως ἀπόλωλε τὰ πράγματα, τῆς φιλαρχίας δρωῦντες ἡμῖν ἐν αὐτῷ τῷ ὁλεθρῷ βεβηκάσαι παραμύνουσαν;“ Ἐν τούτῳ δὲ τοὺς ἱππεῖς ἀκούσας ὀπίστας ἤδη φέρειν καὶ ἄγειν τὰ τῶν Ἰτυκαίων, ὥσπερ λίφουρα, δρόμῳ συνέτινε πρὸς αὐτούς, καὶ τοῖς πρώτοις ἐντυχὼν ἀφῆρτίτο·

τῶν δ' ἄλλων ἱκανοὶς ἔρθανε ῥέπειν καὶ κατατιθέ-
 μινος, πάντες δ' ὑπ' αἰσχύνης αἰσπῇ καὶ κάτῳ
 βλέποντις ἀπήσαν. Ὁ δὲ Κάτων, εἰς τὴν πόλιν
 τοὺς Ἰτυκαίους συναγαγὼν, ἰδεῖτο περὶ τῶν τρια-
 κοσίων, μὴ παροξύναι Καίσαρα κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ
 καὶ κοινῇ τὴν σωτηρίαν πράττειν ἀλλήλοις. Ἔπει-
 α πάλιν τραπόμενος πρὸς τὴν θάλατταν, ἐπισκόπει
 τοὺς ἐμβαλόντας, καὶ τῶν φίλων καὶ ξένων ὄσους
 ἔπεισεν, ἡσπάζετο καὶ προὔπιμψε. Τὸν δ' υἱὸν
 οὐκ ἔπεισε λαβεῖν πλοῖον, οὐδ' ἔφετο διὺν ἀποτρέ-
 πειν περιχόμενον τοῦ πατρὸς. Ἦν δὲ τις Στατέλ-
 λιος, ἀνὴρ τῇ μὲν ἡλικίᾳ νέος, ἰσχυρὸς δὲ τῇ γνώ-
 ρῃ βουλόμενος εἶναι, καὶ τοῦ Κάτωνος ἀποριμαί-
 σθαι τὴν ἀπάθειαν. Τοῦτον ἤξιον πλεῖν· καὶ γὰρ
 ἦν καταφανὴς μισοκαίσαρ· ὥς δ' οὐκ ἤθελεν, Ἀπολ-
 λωνίδῃ τῷ Σιωπῶ καὶ Δημητρίῳ τῷ Περιπατητικῷ
 προσβλέψας ὁ Κάτων· „Ἐμῖτερον, εἴπειν, ἔργον,
 εἰδούντα τοῦτον μαλεῖαι, καὶ καταρτίσασθαι πρὸς τὸ
 συμφέρον.“ Αὐτὸς δὲ τοὺς λοιποὺς συνεκπέμπων,
 καὶ χρηματίζων τοῖς διομέναις, τὴν τε νύκτα διέτρι-
 βε περὶ ταῦτα, καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας τὸ πλεῖστον
 μέρος.

LXVI. Ἐπὶ δὲ Λεύκιος Καῖσαρ, οὐκίος μὲν
 ὢν Καίσαρος ἐκείνου, μέλλων δὲ πρεσβεύειν ὑπὲρ
 τῶν τριακοσίων, παρεκάλει τὸν Κάτωνα λόγον αὐ-
 τῷ συννυποθέσθαι πύθαρὸν, ᾧ χρήσεται περὶ ἐκεί-
 νων· „Ἐπεὶ σοῦ μὲν γὰρ αὐτοῦ καὶ χειρῶν ἐμοὶ κα-
 λὼν ἄψασθαι, καὶ γόνασαι προσπισεῖν Καίσαρος.“ οὐκ

εἰς ταῦτα ποιεῖν ὁ Κάτων αὐτόν. „Ἐμοὶ γάρ, εἶ-
 πεν, εἰ σῶζεσθαι χάριτι Καίσαρος ἐβουλόμην, αὐτῷ
 βαδιστέον ἦν πρὸς ἐκείνον μόνον. Οὐ βοίλωμαι δὲ
 τῷ τυράννῳ χάριν ἔχειν ὑπὲρ ὧν παρανομῶ. Παρα-
 νομῶ δὲ, σῶζων ὧς κύριος ὧν αὐτῷ δεσπόζειν οὐδὲν
 προσήκειν. Ὅπως μέντοι παραιτήσῃ τοὺς τριακο-
 σίους, κοινῇ σκοπῶμεν, εἰ βούλει.“ Γενόμενος δὲ
 πρὸς τοῦτω μετὰ τοῦ Λευκίου, τὸν υἱὸν αὐτῷ συνί-
 στησε καὶ τοὺς ἐταίρους ἀπιδόντι· καὶ προπύμπας
 ἐκείνον καὶ διεξωσάμενος, ἐπανήλθεν οἰκᾶς, καὶ
 τὸν υἱὸν καὶ τοὺς φίλους συναγαγὼν, ἅλλα τι πολλὰ
 διελέχθη, καὶ πολιτείας ἀπέπειν ἄψασθαι τῷ μει-
 ρακίῳ· τὸ μὲν γὰρ ἄξιως Κάτωνος, οὐκ ἔτι τῷ
 πράγματι δεῖξασθαι· τὸ δ' ἄλλως, αἰσχρὸν εἶναι.
 Καὶ περὶ ἐσπέραν ἤδη τρέπεται πρὸς τὸ βαλάντιον.
 Ἐν δὲ τῷ λούεσθαι τοῦ Σιατυλλίου μνησθεὶς, καὶ
 μέγα φθιγγόμενος· „Ἐξέπεμψας, εἶπεν, ὦ Ἀπολλω-
 νίδη, τὸν Σιατύλλιον ἀπὸ τοῦ φρονήματος ἐκείνου
 καθελὼν; καὶ πέπλευκεν ὁ ἀνὴρ, μὴδ' ἀσπασάμε-
 νος ἡμᾶς;“ „Πόθεν; εἶπεν ὁ Ἀπολλωνίδης, καίτοι
 πολλὰ διελέχθημεν· ἀλλ' ὑψηλὸς ἐστὶ καὶ ἄτρεπτος,
 καὶ μένειν φησὶ καὶ πράττειν, ὃ τι ἂν σὺ πράττης.“
 Πρὸς ταῦτα φασὶ τὸν Κάτωνα μειδιδᾶσαι, καὶ εἶ-
 πεῖν· „Ἀλλὰ τοῦτο μὲν αὐτίκα φανέεται.“

LXVII. Λουσάμενος δὲ μετὰ πολλῶν ἐδείπνει
 καθήμενος, ὥσπερ εἰώθει μετὰ τὴν μάχην· οὐ
 γὰρ κατεκλίθη, πλην καθεύδων. Συνεδέπνον δὲ
 πάντες οἱ ἐταῖροι, καὶ τῶν Ἰτυκαίων οἱ ἄρχοντες.

Καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον ὁ πόσις ἔσχε μούσων πολλήν καὶ χάριν, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις λόγων φιλοσόφων κυ-
κλόντων· ἄχρις οὗ περιῆλθεν ἡ ζήτησις εἰς ταῦτα
θῆ τὰ παράδοξα καλούμενα τῶν Στωϊκῶν, τὸ μόνον
εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἐλεύθερον, δούλους δὲ τοῦ φαύ-
λου, ἀπαιτίας. Ἐνταῦθα δὴ, ὡς ἰπὸς, ἀντιβάν-
τος τοῦ Περιπατητικοῦ, σφοδρὸς ἰμπεσὼν ὁ Κάτων,
καὶ τόνον προσθεῖς καὶ τραχύτητα φωνῆς, ἀπέτεινε
πορρωτάτω τὸν λόγον, ἀγῶνι θανυμασιᾷ χρησάμε-
νος· ὥστε μηδένα λαθεῖν, ὅτι τῷ βίῳ πέρας ἔγνω-
κεν ἐπιθείς ἀπαλλάττεσθαι τῶν παρόντων. Διὸ
καὶ μετὰ τὸν λόγον σιωπῆς καὶ κατηφείας γενομένης
ἐν πῶσιν, ἀναλαμβάνων αὐτοὺς καὶ ἀπάγων τῆς
ὑποψίας ὁ Κάτων, αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν παρόντων ἐνέ-
βαλλεν ἐρωτήματα καὶ φροντίδας, ὡς δεδιώς μὲν
ὑπὲρ τῶν πλειόντων, δεδιώς δ' ὑπὲρ τῶν ὀδυνόντων
ἐρημίαν ἀνδρῶν καὶ βάρβαρον.

LXVIII. Οὕτω δὲ διαλύσας τὸ σύνδειπνον, καὶ
περιπατήσας μετὰ τῶν φίλων τὸν συνήθη μετὰ τὸ
δεῖπνον περίπατον, καὶ τοῖς ἄρχουσι τῶν φυλάκων,
ἃ καιρὸς ἦν, προστάξας, ἀπιὼν εἰς τὸ δωματίον,
ἤδη τὸν τε παῖδα καὶ τῶν φίλων ἕκαστον μᾶλλον,
ἢ πρότερον εἰώθει, προσαγαγόμενος καὶ φιλοφρο-
νηθεὶς, πάλιν ὑποψίαν παρέσχε τοῦ μείλλοντος. Βί-
βληθὼν δὲ καὶ κατακλιθεὶς, ἔλαβεν εἰς χεῖρας τῶν
Ἡλπίωνος διαλόγων τὸν περὶ ψυχῆς· καὶ διελθὼν
τοῦ βιβλίου τὸ πλεῖστον, καὶ ἀναβλέψας ὑπὲρ κεφα-
λῆς, ὡς οὐκ εἶδε, κρεμᾶμενον τὸ ξίφος, (ὁφήρητο

γὰρ ὁ παῖς, ἔτι δειπνούντος αὐτοῦ) καλίστῃ οἰκίτην ἠρώτησεν, ὅστις λάβοι τὸ ἐγχειρίδιον. Σιωπῶντος δ' ἐκείνου, πάλιν ἦν πρὸς τὸ βιβλίον· καὶ μικρὸν διαλείπων, ὥσπερ οὐ σπεύδων, οὐδ' ἐπειγόμενος, ἄλλως δὲ τὸ ξίφος ἐπιζητῶν, ἐκείλευσε κομίσαι. Διατριβῆς δὲ γινομένης, καὶ μηδενὸς κομίζοντος, ἐξαναγκάσας τὸ βιβλίον, αὐθις ἐκάλει κατ' ἕνα τῶν οἰκετῶν, καὶ μᾶλλον ἐνέτεινε τὴν φωνήν, τὸ ξίφος ἀπαιτῶν· ἐνὸς δὲ καὶ πᾶς τὸ στόμα πατάξας, ἤματι τὴν αὐτοῦ χεῖρα, χαλιπαίων, καὶ βοῶν ἥδη μέγα, παραδίδοσθαι τῷ πολέμῳ γυμνὸς ὑπὸ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκετῶν· ἄχρις οὗ κλαίων ὁ υἱὸς εἰσέδραμε μετὰ τῶν φίλων, καὶ περιπεσὼν ὠδύρετο καὶ καθικέτευεν. Ὁ δὲ Κάτων ἐξαναστάς ἀνέβλεψέ τε θεινὸν, καὶ, „Πότε,“ εἶπεν, „ἐγὼ καὶ ποῦ λήθηθα πυρρανοίας ἡλωκῶς; ὅτι διδάσκει μὲν οὐδεὶς, οὐδὲ μεταπείθει περὶ ὧν δοκῶ κακῶς βουλευῆσθαι, κώλυμαι δὲ χρῆσθαι τοῖς ἐμῶν τοῦ λογισμοῦ, καὶ παροπλίζομαι; Τί δ' οὐχὶ καὶ συνδεῖς, ὃ γενναῖε, τὸν πατέρα, καὶ ταῖς χεῖρας ἀποστρέφεις, μέχρις ἂν ἔλθῶν Καῖσαρ εὐρη με μὴδ' ἀμύνασθαι δυνάμενον; Οὐ γὰρ ἐπ' ἐμῶν γε δέομαι ξίφους, ἔπου καὶ τὸ πνεῦμα βραχὺν χρόνον ἐπισχόντα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἄπαξ πατάξαντα πρὸς τὸν τοῖχον, ἀποθανεῖν ἔστι.“

LXIX. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, τὸ μὲν μειράκιον ἐξῆλθε μετὰ κλαυθμοῦ, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ τῷ δὲ Δημητρίῳ καὶ τῷ Ἀπολλωνίῳ μόνους ὑπολεί-

φθαῖσι προτέτερον ἤδη λαλῶν· „Ἦ που καὶ ὑμῖν; ἔφη, δίδονται βία κατέχειν ἄνδρα τοσούτον ἡλικίας ἐν τῷ βίῳ, καὶ καθημένους αὐτοῦ σιωπῇ παραφυλάσσειν, ἢ λόγον ἤκειτε κομίζοντες, ὥς οὐ δεινόν, οὐδ' αἰσχρόν ἐστιν, ἀποροῦντα σωτηρίας ἑτέρας Κάτωνος τὴν ἀπὸ τοῦ πολεμίου περιμένειν; Τί οὖν οὐ λέγετε παλθόντες ἡμᾶς ταῦτα καὶ μεταδιδάσκοντες, ἵνα τὰς προτέρας δόξας ἐκείνας καὶ λόγους, οἷς συμβεβίωκαμεν, ἐκβαλόντες, καὶ γενόμενοι διὰ Καίσαρα σοφώτεροι, μίζονα χάριν εἰδῶμεν αὐτῷ; Καίτοι βαβούλευμαι μὲν οὐθὲν ἔγωγε περὶ ἑμαυτοῦ· δεῖ δέ με βουλευσάμενον εἶναι κύριον οἷς ἔγνωκα χρῆσθαι. Βουλευέσομαι δὲ τρόπον τινα μεθ' ὑμῶν, βουλευόμενος μετὰ τῶν λόγων, οἷς καὶ ὑμεῖς φιλοσοφεῖτε χρῆσθαι. Θαρρόνους οὖν ἄπιτε, καὶ καλεῦστε τὸν νῆδον, ᾧ μὴ δύναται τὸν πατέρα πείθειν, μὴ βιάζεσθαι.“

LXX. Πρὸς ταῦτα μὴθὲν ἀντειπόντες οἱ περὶ τὸν Δημήτριον, ἀλλὰ δακρύσαντες ὑπεξῆλθον. Εἰσπέμπεται δὲ διὰ παιδίου μικροῦ τὸ ἐγχειρίδιον· καὶ λαβὼν ἐσπάσατο, καὶ κατενόησεν. Ὡς δ' εἶδεν ἑσιῶτα τὸν ἀθέρα καὶ τὴν ἀκμὴν διαμένουσαν, εἰπὼν· „Νῦν ἐμός εἰμι,“ τὸ μὲν ἔλφος ἔθηκε, τὸ δὲ βιβλίον αὐτῷ ἀνεγίνωσκε, καὶ λέγεται δις ὅλον διεξιελθεῖν. Ἐῖτα κοιμηθεὶς ὕπνον βαθεῖον, ὥστε τοὺς ἐκτὸς αἰσθῆσθαι, περὶ μέσας νύκτας ἐκάλει τῶν ἀπειλευθέρων Κλεάνθην τὸν ἱατρὸν, καὶ Βούταν, ὃ μάλιστα πρὸς τὰς πολιτικὰς πράξεις ἐχρῆτο. Καὶ

τοῦτον μὲν ἐπὶ θάλασσαν ἐπεμψεν, ὅπως σκεψάμε-
 νος, εἰ πάντες ἀνηγμένοι τυγχάνωσι, φράση πρὸς
 αὐτόν· τῷ δ' ἰατρῷ τὴν χεῖρα φλεγμαίνουσαν ὑπὸ
 τῆς πληγῆς, ἣν ἐπληξε τὸν οἰκέτην, ἐπιθῆσαι παρί-
 σχε. Καὶ τοῦτ' ἐποίησεν ἡδίους ἅπαντας, ὥς ζω-
 τικῶς ἔχοντος αὐτοῦ. Μετ' ὀλίγον δὲ παρῆν ὁ Βού-
 τας, ἀπαγγέλλων, τοὺς μὲν ἄλλους ἀνῆχθαι, Κράσ-
 σον δὲ λείπεσθαι ὑπ' ἀσυχλίας τινός· ὅσον δ' οὕτως
 καὶ τοῦτον ἐμβαίνειν· πολὺν δὲ χιμῶνα καὶ μέγα
 πνεῦμα κατέχειν τὴν θάλασσαν. Τοῦτ' ἀκούσας ὁ
 Κάτιων ἐσιτίναξεν οἰκίῳ τῶν πλειόντων, καὶ πάλιν
 ἐπεμψε τὸν Βούτιαν ἐπὶ θάλασσαν, εἰ τις ἄρα πα-
 λινδρομήσας δέοιτο τινός τῶν ἀναγκαίων, ἀπαγγε-
 λούντα πρὸς αὐτόν. Ἦδη δ' ὄρνιθες ἦδον, καὶ
 μικρὸν αὖθις κατηνέχθη πρὸς ὕπνον. Ἐπανελθόν-
 τος δὲ τοῦ Βούτια, καὶ φράσαντος, πολλὴν ἡσυχίαν
 περὶ τοὺς λιμένας εἶναι, προσέταξεν αὐτῷ τὴν θύ-
 ραν κλείσαι, καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς τὸ κλινίδιον,
 ὥς τὸ λοιπὸν εἴη τῆς νυκτός ἀναπαυσόμενος. Ἐξελ-
 θόντος δὲ τοῦ Βούτια, σπασάμενος τὸ ξίφος, ἔωσεν
 μὲν ὑπὸ τὸ στήθος· τῇ δὲ χειρὶ κρυφότερον διὰ τὴν
 φλεγμονὴν χρησάμενος, οὐκ εὐθύς ἀπήλλαξεν ἑαυ-
 τόν, ἀλλὰ δυσθανάτων ἐξέπεσε τῆς κλίνης, καὶ
 ψόφον ἐποίησε, καταβαλὼν ἀβάκιόν τι τῶν γωμι-
 τρικῶν παρακείμενον· ὥστε τοὺς θεράποντας αἰσθο-
 μένους ἀναβῶναι, καὶ τὸν νῆδον αὐτίκα καὶ τοὺς
 φίλους ὑπαισιθῆναι. Ἰδόντες δὲ πεφυρμένον αἵματι,
 καὶ τῶν ἐντέρων τὰ πολλὰ προπεπτωκότα, ζῶντα

δ' αὐτὸν ἔτι καὶ βλέποντα, δεινῶς μὲν ἄπαντι
 ἔχον, ὃ δ' ἱατρὸς προσελθὼν ἐπιφῶτο, τῶν ἐντέ-
 ρων ἀτρώτων διαμεινάντων, ταῦτά τε καθιστῆν,
 καὶ τὸ τραῦμα διαρρόαπτειν. Ὡς οὖν ἀνήγγεινεν ὁ
 Κάτων καὶ συνηφρόνησε, τὸν μὲν ἱατρὸν ἀπεώσατο,
 ταῖς χερσὶ δὲ τὰ ἔντερα σπαράξας καὶ τὸ τραῦμα
 ἱπαναρρόήξας ἀπέθανεν.

LXXI. Ἐν ᾧ δ' οὐκ ἂν τις ᾔετο χρόνον τοὺς
 κατὰ τὴν ρικίαν πάντας ἡσθῆσθαι τὸ πάθος, ἐπὶ
 ταῖς θύραις ἦσαν οἱ τριακόσιοι, καὶ μικρὸν ὕστε-
 ρον ὁ δῆμος ἤθροιστο τῶν Ἰτυκαίων, μὲν φωνῇ τὸν
 εὐεργέτην καὶ σωτήρα καὶ μόνον ἐλεύθερον καὶ μό-
 νον ἀήττητον καλούντων. Καὶ ταῦτα ἔπραττον, ἀγ-
 γελλομένου προσεῖναι Καίσαρος· ἀλλ' οὔτε φόβος
 αὐτοῦς, οὔτε κολακεία τοῦ κρατοῦντος, οὔτε ἡ πρὸς
 ἀλλήλους διαφορά καὶ στάσις ἀμβλυτέρους ἐποίησε
 τῇ πρὸς Κάτωνα τιμῇ. Κοσμήσαντες δὲ τὸ σῶμα
 λαμπρῶς, καὶ πομπὴν ἐπιφανῆ παρασχόντες, καὶ
 θάψαντες παρὰ τὴν θάλασσαν, οὐκ ἔτι ἀνδριᾶς ἐφέ-
 στηκεν αὐτοῦ ἱεφήρης, οὕτως ἐπράποντο πρὸς τὸ
 σῶζεν αὐτοῦς καὶ τὴν πόλιν.

LXXII. Καίσαρ δέ, πυνθανόμενος παρὰ τῶν
 ἀφικνουμένων, ὑπομένειν ἐν Ἰτύκῃ τὸν Κάτωνα,
 μηδὲ φεύγειν, ἀλλὰ τοὺς ἄλλους προπέμπειν, αὐ-
 τὸν δὲ καὶ τοὺς ἐταίρους καὶ τὸν υἱὸν ἀδεῶς ἀναστρέ-
 φεσθαι, δις τεκμαρτον ἡγεῖτο τὴν γνώμην τοῦ ἀν-
 δρός, ὅτε δὴ τὸν πλείστον λόγον ἔχων ἐπείγου, καὶ
 προσῆγε μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπειγόμενος. Ὡς δ'

ἤκουσε τὸν θάνατον αὐτοῦ, λέγεται τοσοῦτον ἐπείν·
 „Ὡ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου· καὶ γὰρ ἰμοὶ
 σὺ τῆς σπαντοῦ σωτηρίας ἐφθόνησας.“ Τὸ γὰρ ὄντι
 σωθῆναι Κάτων ἀνασχόμενος ὑπὸ Καίσαρος οὐκ
 ἂν οὕτω δοκεῖ καταισχύναι τὴν αὐτοῦ δόξαν, ὥς
 κοσμήσαι τὴν ἐκείνου. Τὸ δὲπραχθῆναι ἂν, ἄδηλον·
 εἰκάζεται δὲ τὰ χρησιώτερα περὶ Καίσαρος.

LXXIII. Ἐτελεύτησε δὲ Κάτων ἔτη δυεῖν δίδοντα
 πενήτηκοντα βεβιωκώς. Ὁ δ' υἱὸς αὐτοῦ ὑπὸ Καί-
 σαρος μὲν οὐδὲν ἡδίκηθη· λέγεται δὲ ῥάθυμος γε-
 νῆσθαι, καὶ περὶ γυναῖκος οὐκ ἀνεπιλήπιος. Ἐν
 δὲ Καππαδοκίᾳ ξένον τινὶ χρησάμενος, Μαρκιανῶντι,
 τῶν βασιλικῶν, ἔχοντι γυναῖον εὐπρεπὲς, καὶ πλείο-
 να παρ' αὐτοῖς, ἣ καλῶς εἶχε, διατρίβων χρόνον,
 ἐκώλυτο, τοιαῦτα γραφόντων εἰς αὐτόν·

Ἀφρον Κάτων βαδίζει μετὰ τριάντων ἡμέρας·

Καί·

Πόρνος καὶ Μαρκιανῆς, δύο φίλοι,· ψυχὴ μία!

Ψυχὴ γὰρ ἐκαλεῖτο τοῦ Μαρκιανῆτος τὸ γυναῖον.
 Καὶ ἔτι·

Εὐχόμε καὶ λαμπρὸς ὁ Κάτων· βασιλικὴν ψυχὴν ἔχει.

Ἀλλὰ πᾶσαν γε τὴν τοιαύτην ἐξήλειψε καὶ ἠράνισε
 τῷ θανάτῳ δύσκλητον. Ἀγωνιζόμενος γὰρ ἐν Φι-
 λίπποις πρὸς Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον ὑπὲρ τῆς ἐλευ-
 θερίας, καὶ κλινομένης τῆς φαλαγγος, οὔτε φυγεῖν,
 οὔτε λαθῆναι ἄξιώσας, ἀλλὰ προκαλούμενος τοὺς
 πολεμίους, ἔμπροσθεν ἑαυτὸν ἐμφανίζων, καὶ συν-
 εξορμῶν τοὺς συμμένοντας, ἔπεσε, θαῦμα τῆς

ἀρετῆς τοῖς ἐναντίοις παρασχών. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἢ θυγαῖτηρ τοῦ Κάτωνος, οὔτε σωφροσύνης, οὔτ' ἀνδρείας ἀπολειφθεῖσα, (Βρούτων γὰρ συνῶκει τῷ κτείναντι Καίσαρα) αὐτῆς τε τῆς συνωμοσίας μετέσχε, καὶ προήκατο τὸν βίον ἀξίως τῆς εὐγενείας καὶ ἀρετῆς, ὥς ἐν τοῖς περὶ Βρούτων γέγραπται. Στατύλλιος δὲ, φῆσας μιμῆσθαι Κάτωνα, τότε μὲν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐκαλύθη, βουλόμενος ἑαυτὸν ἀνελῆν· ὕστερον δὲ τῷ Βρούτῳ πιστότατον ἑαυτὸν παρασχών καὶ χρησιμώτατον, ἐν Φιλίπποις ἀπεθανεν.

ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Οὐκ ἀτόπως τινές, οὐδὲ φαύλως, συγκυῖσθαι πρὸς τοὺς φιλεδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰξίονι μῦθον, ὥς θὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας, καὶ τῶν Κενταύρων αὕτως γενομένων. Καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλω τιγί, τῇ δόξῃ, συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινές, οὐδ' ὠμολογημένον, ἀλλὰ νότα, καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἅλλοι' ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοισ καὶ πάθεισιν ἐπακολουθοῦντες· ὅπερ οἱ Θεοφκλέους βοτῆρες ἐπὶ τῶν ποιμνίων λέγουσιν·

Τούτοις γὰρ ἔντες δισπύται δουλεύουσιν,

Καὶ τῶνδ' ἀνάγκη καὶ σιωπώντων κλέων.

Ὅπερ ἀληθῶς οἱ πρὸς ἐπιθυμίας ὄχλων καὶ δρμας πολιτευόμενοι πάσχουσι, δουλεύοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, ἵνα δημαγωγοὶ καὶ ἄρχοντες ὀνομάζωνται. Καθάπερ γὰρ οἱ πρῶτοι τὰ ἔμπροσθεν προορῶμενοι τῶν κυβερνητῶν, ἀφορῶσι πρὸς ἐκείνους, καὶ τὸ προστασσόμενον ὑπ' ἐκείνων ποιοῦσιν· οὕτως οἱ πολιτευόμενοι, καὶ πρὸς δόξαν δρῶντες, ὑπηρέται μὲν τῶν πολλῶν εἰσίν, ὄνομα δ' ἀρχόντων ἔχουσιν.

ἀρετῆς τοῖς ἐναντίοις παρασχών. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἢ θυγαῖτηρ τοῦ Κάτωνος, οὔτε σωφροσύνης, οὔτ' ἀνδρείας ἀπολειφθεῖσα, (Βρούτῳ γὰρ συνῶκει τῷ κτείναντι Καίσαρα) αὐτῆς τε τῆς συνωμοσίας μετέσχε, καὶ προήκατο τὸν βίον ἀξίως τῆς εὐγενείας καὶ ἀρετῆς, ὥς ἐν τοῖς περὶ Βρούτου γέγραπται. Στατύλλιος δὲ, φῆσας μιμῆσθαι Κάτωνα, τότε μὲν ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐκαλύθη, βουλόμενος ἑαυτὸν ἀνελπεῖν· ὕστερον δὲ τῷ Βρούτῳ πιστότατον ἑαυτὸν παρασχών καὶ χρησιμώτατον, ἐν Φιλίπποις ἀπεθανεν.

ΑΓΙΣ ΚΑΙ ΚΛΕΟΜΕΝΗΣ.

Οὐκ ἀτόπως τινές, οὐδὲ φαύλως, συγκεῖσθαι πρὸς τοὺς φιλοδόξους ὑπονοοῦσι τὸν ἐπὶ τῷ Ἰξίονι μῦθον, ὥς δὴ λαβόντι τὴν νεφέλην ἀντὶ τῆς Ἥρας, καὶ τῶν Κενταύρων αὕτως γενομένων. Καὶ γὰρ οὗτοι τῆς ἀρετῆς ὥσπερ εἰδώλω τι, τῇ δόξῃ, συνόντες, οὐδὲν εἰλικρινές, οὐδ' ὁμολογημένον, ἀλλὰ νότα καὶ μικτὰ πολλὰ πράττουσιν, ἄλλοι' ἄλλας φορὰς φερόμενοι, ζήλοισι καὶ πάθεισιν ἐπακολουθοῦντες· ὅπερ αἱ Σοφοκλείους βοτῆρες ἐπὶ τῶν ποιμνίων λέγουσιν·

Τούτοις γὰρ ὄντες δειπνέται δουλεύοντες,

Καὶ τῶνδ' ἀνάγκη καὶ σιωπώντων κλέων.

Ὅπερ ἀληθῶς οἱ πρὸς ἐπιθυμίας ὄχλων καὶ δρμαῶς πολυτευόμενοι πάσχουσι, δουλεύοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, ἵνα δημαγωγοὶ καὶ ἄρχοντες ὀνομάζωνται. Καθάπερ γὰρ οἱ πτωρεῖς τὰ ἔμπροσθεν προσορῶντες τῶν κυβερνητῶν, ἀφορᾷσι πρὸς ἐκείνους, καὶ τὸ προστασσόμενον ὑπ' ἐκείνων ποιοῦσιν· οὕτως οἱ πολυτευόμενοι, καὶ πρὸς δόξαν ὄρῶντες, ὑπηρέται μὲν τῶν πολλῶν εἰσὶν, ὄνομα δ' ἀρχόντων ἔχουσιν.

II. Ὁ μὲν γὰρ ὑπεκκριβωμένως καὶ τελείως ἀγα-
 θός οὐδ' ἂν ὅλως δόξης δέοιτο, πλὴν ὅση παροδοῦν
 ἐπὶ ταῖς πράξεις διὰ τοῦ πιστεῦσθαι δίδωσι. Νῆψ
 δ' ἵκει ὅτι καὶ φιλοτιμῶς δοτίον ἀπὸ τῶν καλῶν ἐρ-
 γῶν καὶ δόξῃ τι καλλωπίσασθαι καὶ κομπάσαι. Φυδ-
 μίται γὰρ ἐν τοῖς τηλικούτοις αἱ ἀρεταὶ καὶ βλασιά-
 νουσιν τὸ τε κατορθοῦμενον, ὥς φησι Θεόφραστος,
 ἐπιβιβαιοῦνται τοῖς ἐπαίνοις, καὶ τὸ λοιπὸν αὖξον-
 ται μετὰ φρονήματος ἐπαιρόμεναι. Τὸ δ' ἄγαν πρῶ-
 τεροῦ μὲν ἐπισφαλές, ἐν δὲ ταῖς πολιτικαῖς φιλοτι-
 μίαις ὀλίθριον. Ἐκφέρει γὰρ εἰς μανίαν καὶ παρα-
 φροσύνην ὑπαιθρον ἐξουσίας μεγάλης ἐπιλαβομέ-
 νους, ὅταν μὴ τὸ καλὸν ἔνδοξον εἶναι θέλωσιν, ἀλλ'
 ἀγαθὸν ἡγῶνται τὸ ἔνδοξον εἶναι. Ὡς περ οὐχ Ὀυ-
 κίων πρὸς Ἀντίπατρον ἀξιούντά τι παρ' αὐτοῦ τῶν
 μὴ καλῶν, „Οὐ δύνασαι,“ εἶπεν, „ἅμα καὶ φίλῳ Ὀυ-
 κίῳ χρησθαι καὶ κόλακι.“ τοῦτο λεκτίον, ἥ ὁμοίον
 τι τοῦτο, πρὸς τοὺς πολλούς. „Οὐ δύνασθε τὸν αὐ-
 τὸν ἔχειν καὶ ἄρχοντα καὶ ἀκόλουθον.“ Ἐπεὶ συμβαί-
 νει γε καὶ οὕτως τὸ τοῦ δράκοντος, οὐ φησὶν δ' μῦ-
 θος, τὴν οὐρὰν τῇ κεφαλῇ στασιάζασαν ἀξιοῦν ἡγεῖ-
 σθαι παρὰ μέρος, καὶ μὴ διὰ παντός ἀκολουθεῖν
 ἐκείνῃ. λαβοῦσαν δὲ τὴν ἡγεμονίαν, αὐτὴν τε πακῶς
 ἀπαλλάττειν, ἀνοίῃ πορευομένην, καὶ τὴν κεφαλὴν
 παταξάμεν, τυφλοῖς καὶ κωφοῖς μέρεσιν ἀναγκαζο-
 μένην παρὰ φύσιν ἐπισθαι. Τοῦτο πολλοὺς τῶν πρὸς
 χάριν ἅπαντα πεπολιτευμένων δρώμεν πεπονηθότας.
 Ἐξαρτήσαντες γὰρ αὐτοὺς ἄλλαν εἰκὴ φερομένων

οὐδ' ἀνταβιβῆν ὅστις, οὐδ' ἐπιστῆσαι τὴν αἰα-
 ξίαν ἐδυνήθησαν. Τούτα δ' ἡμῖν εἰς τὴν παρὰ τῶν
 πολλῶν δόξαν ἐπῆλθεν ἰππῶν, ἐνοήσαντες, ἡλικίᾳ
 ἔχει δύναμιν, ἐκ τῶν Τιβερίῳ καὶ Γαίῳ τοῖς Εὐρώ-
 χοις συμπεσόντων· οὗς καλλίστη μὲν φύντας, καλλ-
 λίστη δὲ τρεφόντας, καλλίστην δὲ τῆς πολιτείας ὑπό-
 θεσιν λαβόντας, ἀπώλεσαν οὐχ οὕτως ἐπιθυμῶν δό-
 ξης ἄμειρος, ὥς φόβος ἀδοξίας ἐκ προφάσεως οὐκ
 ἀγεννοῦς πεφουκός. Μεγάλην γὰρ εὐνοίαν προσιλη-
 φότες παρὰ τῶν πολιτῶν, ῥοχύνθησαν ἐγκρατεσιῶν,
 ὥσπερ χεῖρος· ἀμιλλώμενοι δ' αἱ πολιτεύμενοι χρη-
 σιτοῖς τῆς τιμᾶς ὑπερβάλλεσθαι, καὶ τιμώμενοι μῦλ-
 λον ἐξ ὧν ἐπολιτεύοντο κεχαρισμένως, καὶ τοῦτο
 τὸν τρόπον ἴση φιλοτιμίᾳ πρὸς τε τὸν δῆμον ἑαυ-
 τοὺς, καὶ τὸν δῆμον πρὸς ἑαυτοὺς ἐκκαύσαντες, ἔλα-
 θον ἀψάμενοι πραγμάτων, ἐν οἷς ἐπεὶ οὐκέτι ἦν τὸ
 προβῆναι καλὸν, αἰσχροὺς ἤδη τὸ παύσασθαι. Ταῦτα
 μὲν οὖν ἐκικρυῖς αὐτοὺς ἐκ τῆς διηγήσεως. Παρα-
 βάλλωμεν δ' αὐτοῖς Λακεδαιμόνιον ζεύγος δημαγωγῶν,
 Ἄγιν καὶ Κλειμένην, τοὺς βασιλεῖς. Καὶ γὰρ οὗτοι
 τὸν δῆμον αὖξοντες, ὥσπερ ἐκείνοι, καὶ πολιτείας
 καλὴν καὶ δικαίαν ἐκτελειούσαν πολλὸν χρόνον ἀπο-
 λαμβάνοντες, ὁμοίως ἀπηχθάνοντο τοῖς δυνατοῖς, μὴ
 βουλευμένοις ἀφείναι τὴν συνήθη πλειονεξίαν. Ἀδελ-
 φοὶ μὲν οὖν οὐκ ἦσαν ἀλλήλων οἱ Λάκωνες, συγγε-
 νοὺς δὲ καὶ ἀδελφῆς ἦσαν τοῖς πολιτείας, ἀρχὴν τοῦ-
 αὐτῇ λαβόντες.

III. Ἐπὶ παρυσίου πρώτον εἰς τὴν πόλιν ἀργύ-

ρου καὶ χρυσοῦ ἔζηλος, καὶ σονηροῦ θησαυροῦ τοῦ πλεί-
του τῇ μὲν κτήσει πλεονεξία καὶ μικρολογία, τῇ δὲ
χρήσει καὶ ἀπολαύσει τρυφή καὶ μαλακία καὶ πολυ-
τέλεια· τῶν πλείστων ἐξέπασεν ἡ Σπάρτη καλῶν, καὶ
ταπεινὰ πράττουσα παρ' ἄλλων διατίλει, μέχρι τῶν
χρόνων ἐκείνων, ἐν οἷς Ἄγρις καὶ Λεωνίδας ἐβασί-
λευον. Ἄγρις μὲν Εὐρυτιωνίδης, καὶ Εὐδαμίδα παῖς,
ἕκτος ἀπ' Ἀγησιλάου, τοῦ διαβάντος εἰς τὴν Ἀσίαν,
καὶ μέγιστον Ἑλλήνων δυναθέντος. Ἦν γὰρ Ἀγησι-
λάου μὲν Ἀρχίδαμος, ὁ περὶ Μανδόνιον τῆς Ἰταλίας
ὑπὸ Μεσσαπίων ἀποθανών. Ἀρχιδάμου δὲ πρεσβύ-
τερος μὲν υἱὸς Ἄγρις, Εὐδαμίδας δὲ νεώτερος, ὃς,
Ἀγιδος ὑπ' Ἀντιπάτρου περὶ Μεγάλην πόλιν ἀναι-
ρεθέντος ἀτέχνου, τὴν βασιλείαν ἔσχε. Τοῦτου δ'
Ἀρχίδαμος, Ἀρχιδάμου δὲ ἕτερος Εὐδαμίδας, Εὐδα-
μίδα δὲ Ἄγρις, περὶ οὗ τάδε γέγραπται. Λεωνίδας δ'
ὁ Κλεωνύμου τῆς μὲν ἑτέρας οἰκίας ἦν Ἀγιάδης· ὁ-
γδοὺς δ' ἀπὸ Πανσανίου τοῦ νικήσαντος ἐν Πλαταιαῖς
μάχῃ Μανδόνιον. Πανσπνίας γὰρ υἱὸν ἔσχε Πλει-
στονάκτα, Πλειστονάξ δὲ Πανσανίαν· οὗ φυγόν-
τος εἰς Τεγίαν ἐκ Λακεδαιμόνος, ὃ τε πρεσβύτερος
υἱὸς, Ἀγησίπολις, ἐβασίλευσε, καὶ τούτου τελευταί-
σαντος ἀτέχνου, Κλεόμβροτος, ὁ νεώτερος. Ἐκ δὲ
Κλεομβρότου πάλιν ἄλλος Ἀγησίπολις ἦν, καὶ Κλεο-
μένης. Ὡν Ἀγησίπολις μὲν οὐτ' ἤρξε πολὺν χρόνον,
οὔτε παῖδας ἔσχε· Κλεομένης δὲ, βασιλεύσας μετ'
Ἀγησίπολιν, τὸν μὲν πρεσβύτερον τῶν υἱῶν, Ἀρμό-
τατον, ἐπὶ ζῶν ἀπέβαλε, νεώτερον δὲ Κλεωνύμον κα-

τέλειπαι, ὅς οὐκ ἐβασίλευσαν, ἀλλ' Ἄρειος, υἱὸς τοῦ
ὧν Κλειμένους· Ἀκροτάτου δ' υἱὸς Ἄρειος. Ἄρειος
δὲ πεσόντος περὶ Κόρινθον, υἱὸς ὦν Ἀκροτάτος, τὴν
βασίλειαν κατέσχεν. Ἀπέθανε δὲ καὶ οὗτος, ἡττηθεὶς
μάχῃ περὶ Μεγάλην πόλιν ὑπ' Ἀριστοδήμου, τοῦ
τυράννου, καταλιπὼν ἐγκύμονα τὴν γυναῖκα. Παι-
δίου δ' ἄρρενος γενομένου, Λεωνίδας δὲ Κλειωνύμου
τὴν ἐπιτροπὴν ἔσχεν. Ἔτι, πρὶν ἐν ἡλικίᾳ γενέ-
σθαι, τελευτήσαντος, οὕτως εἰς αὐτὸν ἡ βασιλεία
περιῆλθεν, οὐ πάνυ τοῖς πολίταις εὐάρμοστον ὄντα,
καίπερ γὰρ ἐκκεκλικότων ἤδη τῇ διαφθορᾷ τοῦ πο-
λιτεύματος ὁμαλῶς ὅπάντων, ἦν τις ἐν τῷ Λεωνίδᾳ
τῶν πατρῶων ἐπιφωδῆς ἐκδιαίτησις, ὅτε δὴ χρόνον
ἡλινοδημένῳ πολὺν ἐν αὐλαῖς σατραπικαῖς, καὶ τε-
θεραπευκότι Σέλευκον, εἶτα τὸν ἐκεῖθεν ὄγκον εἰς
Ἑλληνικὰ πρᾶγματα καὶ νόμιμον ἀρχὴν οὐκ ἐμμελῶς
μεταφέροντι.

IV. Ὁ δ' Ἄγις οὕτω πολὺ παρήλλαττεν εὐφυΐᾳ
καὶ φρονήματι ψυχῆς οὐ μόνον τοῦτον, ἀλλὰ σχεδὸν
ἅπαντας, ὅσοι μετ' Ἀγησίλαον τὸν μέγαν ἐβασίλευ-
σαν, ὥστε μήπω γεγονὼς εἰκοστὸν ἔτος, ἐντεθραμ-
μένος δὲ πλούτοις καὶ τρυφαῖς γυναικῶν, τῆς τε μη-
τρὸς Ἀγησιστράτας, καὶ τῆς μᾶμμης Ἀρχιδαμίας, αἱ
πλεῖστι χρήματα Λακεδαιμονίων ἐκέκτηντο, πρὸς τε
τὰς ἡδονὰς εὐθὺς ἀπισχυρίσασθαι, καὶ τὸ μὴ ἐπι-
τρέψαι μάλιστα τῇ χάριτι τῆς μορφῆς, ὠραῖσμον
δοκοῦντα περισπάσας τοῦ σώματος, καὶ πᾶσαν ἐκ-
δὺς καὶ διαφυγὴν πολυτέλειαν, ἐγκαλλωπίζεσθαι

τῶν τριβωνίων, καὶ δεῖπνα καὶ λουτρὰ καὶ διαίτας
 Λακωνικὰς ἔχουσιν, καὶ λέγουσιν, ὡς οὐδὲν δεῖται τῆς
 βασιλείας, εἰ μὴ δι' αὐτὴν ἀναλήψοιτο τοὺς νόμους
 καὶ τὴν πατριὸν ἀγωγὴν.

V. Ἀρχὴν μὲν οὖν διαφθορᾶς καὶ τοῦ τοσεῖν ἔσχε
 τὰ πράγματα τῶν Λακεδαιμονίων, σχεδὸν ἀφ' οὗ
 τὴν Ἀθηναίων καταλύσαντες ἡγεμονίαν, χρυσίου τι
 καὶ ἀργυρίου κατέπλησαν ἑαυτοὺς. Οὐ μὴν ἀλλὰ
 καὶ τῶν οἰκων ὃν ὁ Ἀννοῦργος ὥρισε φυλακτόντων
 ἐριθμόν ἐν ταῖς διαδοχαῖς, καὶ πατρός παιδὶ τὸν κλη-
 ρον ἀπολιπόντως, ὁμωσγέπως ἢ τάξιν αὐτὴ καὶ ἰσθ-
 της διαμένουσα τὴν πόλιν ἐκ τῶν ἄλλων ἀνέφερεν
 ἑμαρτημάτων. Ἐφορεύσας δὲ τις ἀνὴρ δυνατός, αὐ-
 θάδης δὲ καὶ χαλεπὸς τὸν τρόπον, Ἐπιτάδευς ὄνο-
 μα, πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενομένης διαφθορᾶς, ῥή-
 τραν ἔγραψεν, ἐξάιναί τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τὸν κλη-
 ρον, ὃ τις ἐθέλοι, καὶ ζῶντα δοῦναι, καὶ κατελι-
 πτεῖν διατιθέμενον. Οὗτος μὲν οὖν αὐτοῦ τινα θυ-
 μὸν ἀποπιμπλὰς ἴδιον, εἰσῆνεγκε τὸν νόμον· οἱ δ'
 ἄλλοι πλειοτεξίας ἔτεκε διζήμενοι καὶ κυρώσαντες,
 ἀπώλεσαν τὴν ἀρίστην κατάστασιν. Ἐκτῶντο γάρ
 ἀφειδῶς ἤδη παρωθεῦντες οἱ δυνατοὶ τοὺς προση-
 κόντας ἐκ τῶν διαδοχῶν· καὶ ταχὺ τῆς εὐπορίας εἰς
 ὀλίγους συρρυσίσης, πενία τὴν πόλιν κατέσχεν, ἀπε-
 λευθερίαν καὶ τῶν καλῶν ἀσχολίαν ἐπιφέρουσα μετα-
 φθόνου καὶ δυσμενείας πρὸς τοὺς ἔχοντας. Ἀπαι-
 φθῆσαν οὖν ἑπτακοσίων οὐ πλείονες Σπαρτιῶται,
 καὶ τούτων ἕως ἑκατὸν ἦσαν οἱ γῆν κακιστάτοι καὶ

πλήθυν· ὁ δ' ἄλλος ὄχλος ἄπορος καὶ ἀτιμῆς ἐν τῇ πόλει παρεκάθητο, τοὺς μὲν ἔξωθεν πολέμους ἀφ' ὧν καὶ ἀπροθύμως ἀμυνόμενος, αἰεὶ δὲ τινα καιρὸν ἐπιτηρῶν μεταβολῆς καὶ μεταστρώσεως τῶν παρόντων.

VI. Διὰ ταῦτα δὴ καλὸν ὁ Ἄγις, ὥσπερ ἦν, ποιούμενος, ἐξιῶσαι καὶ ἀναπληρῶσαι τὴν πόλιν, ἐπαρῶν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ μὲν οὖν νέοι ταχὺ καὶ παρ' ἐλπίδας ἀπήκουσαν αὐτῷ, καὶ συναπιδύσαντο πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὥσπερ ἐσθῆτα χὴν δέλαιταν ἐπ' ἐλευθερίᾳ συμμεταβάλλοντες. Τῶν δὲ πρεσβυτέρων, αἵτε δὴ πόρρω διαφθορῆς γεγονότων, συνέβησαν τοῖς κλειστοῖς, ὥσπερ ἐπὶ δεσπότῃν ἀγομένους ἐκ δροσιστοῦ δεδοίκασι καὶ τρέμειν τὸν Λυκούργον· καὶ καθήπτοντο τοῦ Ἀχιλλεύου ὀδυρομένου τὰ παρόντα πράγματα, καὶ τὸ παλαιὸν ἄξιωμα τῆς Σπάρτης ἐπιποθεῖντος. Λύσανδρος δ' ὁ Αἰβύος, καὶ Μανδρουκλείδας ὁ Ἐμφανοῦς, εἰ δ' Ἀγησίλαος, ἀπεδέξαντο καὶ συμπαραώρμησαν αὐτοῦ τὴν φιλοτιμίαν. Ἦν δὲ Λύσανδρος μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα τῶν πολιτῶν, Μανδρουκλείδας δὲ θεινότερος Ἑλλήνων πράγματα συσχευάσασθαι, καὶ τὸ συνεῖδόν τοῦτο καὶ δολερὸν τόλμῃ μεμιγμένον ἔχων Ἀγησίλαον μὲν, θάϊον ὄντα τοῦ βασιλέως καὶ δυνατὸν ἐπιεῖν, ἄλλως δὲ μαλακὸν καὶ φιλοχρήματον, ἐμφανῶς μὲν ὁ υἱός, Ἰππομέδων, ἐκίνει καὶ παρεθάρθυνον, εὐδόκιμος ἐν πολλοῖς πολέμοις ἀνὴρ, καὶ μέγα δὲ εὐνοίαν τῶν νέων δυνάμενος· ἡ δ' ἀληθῶς ἀναπαύσασα τὸν Ἀγησίλαον αἰτία τῶν πραττομένων μετασχὲν ὀφλημάτων πλήθος ἦν, ὧν ἡλπιζεν ἀπαλ-

λαγήσεισθαι, μεταβάλλων τὴν πολιτείαν. Ὡς οὖν
τάχιστα προσηγάγετο τοῦτον ὁ Ἄγρις, εὐθὺς ἐπιχει-
ρεῖ μετ' αὐτοῦ τὴν μητέρα πείθειν, ἀδελφὴν οὖσαν
τοῦ Ἀγησιλάου, πλήθει δὲ πελατιῶν καὶ φίλων καὶ
χρηωσιῶν μέγα δυναμένην ἐν τῇ πόλει, καὶ πολλὰ
τῶν κοινῶν διαπραττομένην.

VII. Ἡ δ' ἀκούσασα, τὸ μὲν πρῶτον ἐξεπλάγη,
καὶ κατέπαυε τὸ μειράκιον, ὥς οὔτε δυνατῶν, οὔτε
λυσιτελῶν ἐφείμενον. Ἐπεὶ δὲ τὰυτα μὲν ὁ Ἀγησι-
λαος ἐδίδασκεν ὥς καλῶς ἔξει καὶ πραχθήσεται συμ-
φερόντως, αὐτὸς δ' ὁ βασιλεὺς ἰδεῖτο τῆς μητρὸς ἐπι-
δοῦναι πρὸς δόξαν αὐτῷ καὶ φιλοτιμίαν τὸν πλοῦτον,
ὥς χρήμασι μὲν οὐ δυνάμενος πρὸς τοὺς ἄλλους βα-
σιλεῖς ἐξισωθῆναι· σατραπῶν γὰρ οἰκέτας καὶ δού-
λους ἐπιτρόπων Πτολεμαίου καὶ Σελεύκου κεκτῆ-
σθαι πλείονα συμπάντων ὁμοῦ τῶν ἐν Σπάρτῃ βα-
σιλέων· ἐὰν δὲ, σωφροσύνη καὶ λιτότητι καὶ μεγα-
λοψυχίᾳ ταῖς ἐκείνων ὑπερβαλλόμενος τρυφᾷ, ἰσό-
τητα καὶ κοινωνίαν καταστήσῃ τοῖς πόλεσι, ὄνομα
καὶ δόξαν ὥς ἀληθῶς βασιλέως μεγάλου κτησόμενος·
οὕτω μετέπεισον ταῖς γνώμας αἱ γυναῖκες, ὑπὸ τῆς
φιλοτιμίας ἐπαρθεῖσαι τοῦ νεανίσκου, καὶ τοσαύτη
κατεσχέθησαν οἶον ἐπιπνοίᾳ πρὸς τὸ καλόν, ὥστε
τὸν μὲν Ἄγριν συνεξορμᾶν καὶ συνεπιταχύνειν, μετα-
πεμπομένας δὲ ταύς φίλους παρακαλεῖν, καὶ ταῖς
ἄλλαις διαλέγεσθαι γυναῖξιν, ἅτε δὴ τοὺς Λακεδαι-
μονίους ἐπισταμένους κατηκόους ὄντας αἰεὶ τῶν γυναι-
κῶν, καὶ πλείον ἐκείναις τῶν δημοσίων, ἢ τῶν ἰδίων

αὐτοῖς, πολυπραγμονίῳ διδόντας. Ἦν δὲ τότε τῶν Λακωνικῶν πλούτων ἐν ταῖς γυναιξὶ τὸ πλεῖστον, καὶ τοῦτο τὴν πρῶξιν τῷ Ἄγιδι θύσιργον καὶ χαλεπὴν ἐποίησαν. Ἀντίστησαν γὰρ αἱ γυναῖκες, οὐ μόνον τρυφῆς ἐκπύπτουσαι δι' ἀπειροκαλίαν εὐδαιμονιζομένης, ἀλλὰ καὶ τιμὴν καὶ δύναμιν, ἥν ἐκ τοῦ πλουτεῖν ἐκαρποῦντο, περικοπτομένην αὐτῶν ὁρᾶσαι. Καὶ πρὸς τὸν Λεωνίδα τραπόμεναι, παρπαλουν ὅτι πρεσβύτερον, ἐπιλαμβάνεσθαι τοῦ Ἄγιδος, καὶ τὰ τραπτόμενα διακαλύειν. Ἐβούλετο μὲν οὖν ὁ Λεωνίδας τοῖς πλουσίοις βοηθεῖν· δεδιώς δὲ τὸν δῆμον ἐπιθυμοῦντα τῆς μεταβολῆς, οὐδὲν ἀντίπραττε φανερώς, λάθρα δὲ τὴν πρῶξιν ἐζήτει κακουργεῖν καὶ διαφθείρειν, ἐντυγχάνων τοῖς ἄρχουσι, καὶ διαβάλλων τὸν Ἄγιον, ὥς τυφαννίδος μισθὸν τοῖς πένησι τὰ τῶν πλουσίων προτείνοντα, καὶ γῆς μεταδόσκει καὶ χρητὴν ἀφίσσει πολλοὺς ὠνούμενον ἑαυτοῦ δορυφόρους, οὐ τῇ Σπάρτῃ πολίτας.

VIII. Οὐ μὲν ἀλλὰ διαπραξάμενος ὁ Ἄγις ἔφορον γενέσθαι τὸν Λύσανδρον, εὐθύς εἰσέφερε δι' αὐτοῦ ῥήτραν εἰς τοὺς γέροντας· ἥς ἦν κεφαλαία, χρητὴν μὲν ἀφεθῆναι τοὺς ὀφειλοντας, τῆς δὲ γῆς ἀναδασθείσης, τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ κατὰ Πιλλήνην χαράδρου πρὸς τὸ Ταῦγετον, καὶ Μαλίαν, καὶ Σιλλασίαν, κλήρους γενέσθαι τετρακισχιλίους πεντακοσίους· τὴν δ' ἔξω, μυρίους πεντακισχιλίους· καὶ ταύτην μὲν τοῖς ὀπλοφορεῖν δυναμένοις τῶν περιόρων μερισθῆναι· τὴν δ' ἐντός, αὐτοῖς Σπαρτιάταις· ἀναπληρωθῆ-

ναι, δὲ τούτους ἔκ τε περιόλων καὶ ἔξω, ἄλλοι προ-
φῆς μετεσχηρότες ἐλευθερίου, καὶ χαρίεντες ἄλλως
τοῖς αἵμασι, καὶ καθ' ἡλικίαν ἀκμάζοντες εἶν' σὺν-
ταξιν δὲ τούτων εἰς πεντεκαίδεκα γενέσθαι φιδίτια,
κατὰ τετρακοσίους καὶ διακοσίους, καὶ δίαιταν, ἣν
εἶχον οἱ πρόγονοι, διαιτᾶσθαι.

IX. Γραφείσης δὲ τῆς ῥήτρας, καὶ τῶν γερόντων εἰς
ταῦτό ταῖς γνώμαις οὐ συμφερομένων, ἐκκλησίαν συν-
αγαγὼν ὁ Λύσανδρος, αὐτὸς τε διελήχθη τοῖς πολί-
ταις, καὶ Μανδροκλείδας καὶ Ἀγησίλαος ἐδίδοντο, μὴ δὲ
ὀλίγους, ἐντροφῶντας αὐτοῖς, περιῶδῃν ἐρῶμιμένον τὸ
ἄξιωμα τῆς Σπάρτης· ἀλλὰ τῶν τε προτέρων χρησμῶν
μνημονεῦσαι, τὴν φιλοχρημεσίην, ὥς ὀλέθριον τῇ
Σπάρτῃ, φυλάττεσθαι διακελευομένων, καὶ τῶν Ξανα-
χος ἐκ Πασσιφάας νεκρωσμένων αὐτοῖς. Ἰερὸν δὲ Πα-
σιφάας καὶ μαντεῖον ἦν ἐν Θαλαμῆαις τιμώμενον, ἣν
τινὲς μὲν ἱστοροῦσι τῶν Ἀτλαντίδων μίαν οὖσαν ἐκ
Διὸς τὸν Ἀμμωνα τεκεῖν· τινὲς δὲ Κασάνδραν τὴν
Πριάμου, τελευτήσασαν ἐνταῦθα, καὶ διὰ τὸ πᾶσι
φαίνειν τὰ μαντεῖα, Πασσιφάαν προσαγορευθεῖσαν.
Ὁ δὲ Φύλαρχος Ἀμύντα θυγατέρα, Δάφνην τοῦνο-
μα, φησὶν ὑποφύγουσαν Ἀπόλλωνα, βουλόμενον
αὐτῇ μιγῆναι, καὶ μεταβάλλουσαν εἰς τὸ φυτόν, ἐν
τιμῇ τοῦ θεοῦ γενέσθαι, καὶ μαντικὴν λαβεῖν δύνα-
μιν. Ἐφασαν οὖν, καὶ τὰ παρὰ ταύτης μαντεῖα προσ-
τάττειν τοῖς Σπαρτιάταις, ἴσους γενέσθαι πάντας,
καθ' ὃν ὁ Λυκαῦργος ἐξ ἀρχῆς ἔταξε νόμον. Ἐπὶ
πᾶσι δὲ βασιλεὺς Ἄγις, εἰς μίσην παραλθὼν, κα-

βραχίον διαλεχθεῖς, ἔφη συμβολαῖς διδόναι τῇ πολιτείᾳ μεγίστας, ἣν καθύλισται· τὴν γὰρ αὐτοῦ πρῶτον οὐσίαν εἰς μίσρον τιθέναι, πολλὴν μὲν οὖσαν ἐν τοῖς γεωργομένοις καὶ νεμομένοις, ἄντῃ δὲ τούτων ἑξακόσια τάλαντα νομίσματος ἔχουσιν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ τὰς μητιφασκοῦσιν, καὶ τοὺς φίλους, καὶ οἰκίους, πλουσιωτάτους ὄντας Σπαρτιατῶν.

Χ. Ὁ μὲν οὖν ἄνθρωπος ἐξεπλάγη τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ νεανίσκου, καὶ περιχαρὴς ἦν, ὥς δι' εἰῶν ὁμοῦ τριακοσίων παρηγότος ἄξιον τῆς Σπάρτης βασιλείας. Ὁ δὲ Λεωνίδας τότε δὴ μάλιστα πρὸς τοῦναντίον ἐφιλονείκησε. Λογιζόμενος γὰρ, οὐ ταῦτά μὲν ἀναγκασθήσεται ποιεῖν, οὐ τὴν αὐτὴν δὲ χάριν ἔξει παρὰ τοῖς πολίταις, ἀλλὰ πάντων ὁμοίως, ἃ κίετται, κατατιθέμενον, μόνῃ τῇ ἀρεταμένῃ προσθήσεται τὴν τιμὴν, ἥρῳα τὸν Ἅγιν, εἰ δίκαιον ἄνδρα καὶ σπουδαῖον ἡγρεῖται γεγονέναι Λυκούργον. Ὁμολογήσαντος δ' ἐκείνου „Ποῦ τοίνυν, ἔφη, Λυκούργος ἡ χρῆσιν ἀποκοπᾶς ἔδωκεν, ἢ ξένους κατέταξεν εἰς τὴν πολιτείαν, ὃς οὐδ' ὅλως ἐνόμιζεν ὑγιαίνειν τὴν πόλιν μὴ χρηομένην ξενηλασίαις;“ Ὁ δ' Ἅγις ἀπεκρίνατο, μὴ θαυμάζειν τὸν Λεωνίδα, εἰ τεθραμμένος ἐν ξένη, καὶ πεπαιδοποιημένος ἐκ γάμων σατραπικῶν, ἀγνοεῖ τὸν Λυκούργον, ὅτι τὸ μὲν ὀφείλειν καὶ δατεῖν ὅμα τῷ νομίσματι συντεξέβαλεν ἐκ τῆς πόλεως· τῶν δ' ἐν ταῖς πόλεσι ξένων τοὺς τοῖς ἐπιτηδύμασι καὶ ταῖς διαίταις ἀσυμπλόους μᾶλλον ἐδυοσχέραιν· καὶ γὰρ ἐκείνους ἤλυνεν, οὐ τοῖς σώμασι πολέμων, ἀλλὰ τοὺς

βίους αὐτῶν καὶ τοὺς τρόπους διδιδῶς, μὴ συνανα-
 χρωννύμενοι τοῖς πολίταις, τρυφῆς καὶ μαλακίας
 καὶ πλεονεξίας ἐντέλῃσι ζῆλον· ἐπεὶ Τέρπανδρόν τε
 καὶ Θάλητα καὶ Φερεκύδην, ξένους ὄντας, οἱ
 τὰ αὐτὰ τῷ Λυκούργῳ διετέλουν ἄδοντες καὶ φι-
 λοσοφοῦντες, ἐν Σπάρτῃ τιμηθῆναι διαφερόντως.
 „Σὺ δ' Ἐκπρεπῇ μὲν ἐπαινεῖς, ἔφησεν, ὃς ἐφορεύων
 Φρύνιδος τοῦ μουσικοῦ σκεπάρνῃ τὰς δύο τῶν ἐν-
 νεία χορδῶν ἐξέτεμε, καὶ τοὺς ἐπὶ Τιμοθέῳ πάλιν
 τὸ αὐτὸ τοῦτο πράξαντας· ἡμῖς δὲ μέμφη, τρυφήν
 καὶ πολυτέλειαν καὶ ἀλαζονείαν ἐκ τῆς Σπάρτης ἀναι-
 ρούντας· ὥσπερ οὐχὶ κακείνων τὸ ἐν μουσικῇ σοβα-
 ρὸν καὶ περιττόν, ὅπως ἐνταῦθα μὴ προσέλθῃ, φυ-
 λαττομένων, ὅπου γενομένων βίων καὶ τρόπων ἀμει-
 τρία καὶ πλημμέλεια τὴν πόλιν αὐμόρφον καὶ ἀνάρ-
 μοστον ἑαυτῇ πεποίηκεν.“

XI. Ἐκ τούτου τῷ μὲν Ἀγίδι τὸ πλήθος ἐπη-
 ρολούθησεν· οἱ δὲ πλούσιοι τὸν τε Λεωνίδα παρι-
 κάλουν· μὴ σφᾶς προέσθαι, καὶ τοὺς γέροντας, οἷς
 τὸ κράτος ἦν, ἐν τῷ προβουλευεῖν, δεόμενοι καὶ πεί-
 θοντες ἰσχύσαν, ὅσον ἐνὶ πλείονας γενέσθαι τοὺς
 ἀποψηφισαμένους τὴν ῥήτραν. Ὁ δὲ Λύσανδρος ἔτι
 τὴν ἀρχὴν ἔχων, ὥρμησε τὸν Λεωνίδα διώκειν
 κατὰ δὴ τινα νόμον παλαιόν, ὃς οὐκ ἔφ' τὸν Ἡρα-
 κλείδην ἐκ γυναικὸς ἀλλοδαπῆς τεκνοῦσθαι, τὸν δ'
 ἀπειλθόντα τῆς Σπάρτης ἐπὶ μετοικισμῷ πρὸς ἐτε-
 ρους, ἀποθνήσκειν κελεύει. Ταῦτα κατὰ τοῦ Λεω-
 νίδου λέγειν ἑτέρους διδάξας, αὐτὸς παρφυλάττει

μετὰ τῶν συναρχόντων τὸ σημεῖον. Ἔστι δὲ τοιόν-
 δι· δι' ἐτῶν ἐννέα λαβόντες οἱ ἔφοροι νύκτα κα-
 θαράν καὶ ἀσέληνον, σιωπῇ καθέζονται πρὸς τὸν
 οὐρανὸν ἀποβλέποντες. Ἐὰν οὖν ἐκ μέρους τινὸς
 εἰς ἕτερον μέρος ἀστήρ διάξῃ, κρίνουνσι τοὺς βασι-
 λεῖς, ὡς περὶ τὸ θεῖον ἐξαμαρτάνοντας, καὶ κατα-
 παύουσι τῆς ἀρχῆς, μέχρις ἂν ἐκ Δελφῶν, ἢ Ὀλυμ-
 πίας, χρησμὸς ἔλθῃ τοῖς ἡλωκόσι τῶν βασιλέων βοη-
 θεῶν. Τοῦτο δὴ τὸ σημεῖον αὐτῷ γεγονέναι λέγων
 ὁ Δύσανδρος, κρίσιν τῷ Λεωνίδᾳ προὔθηκε, καὶ
 μάρτυρας παρῆχεν, ὡς ἐκ γυναικὸς Ἀσιανῆς, ἣν
 τῶν Σελεύκου τινὸς ὑπάρχων αὐτῷ συνοικίσαντος
 ἔσχε, τεκνώσαιο δύο παιδιά· δυσχεραινόμενος δὲ
 καὶ μισούμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἐπανέλθοι παρὰ
 γνώμην οἴκαδε, καὶ διαδοχῆς ἔρημον ἀνέλοιτο βα-
 σίλειον. Ἀμα δὲ τῇ δίκῃ Κλεόμβροτον ἔπειθε τῆς
 βασιλείας ἀντιποιεῖσθαι, γαμβρὸν ὄντα τοῦ Λεω-
 νίδου, γένους δὲ τοῦ βασιλικοῦ. Φοβηθεῖς οὖν
 ὁ Λεωνίδας, ἱκέτης γίνεται τῆς Χαλκιοῖκου, καὶ
 συνῆλθεν ἡ θυγάτηρ τῷ πατρὶ, τὸν Κλεόμβροτον
 ἀπολιποῦσα. Καλουμένον δὲ πρὸς τὴν δίκην αὐ-
 τοῦ καὶ μὴ καταβαίνοντος, ἐκείνου ἀποψηφισάμε-
 νοι τὴν βασιλείαν, τῷ Κλεομβρότῳ παρίδωκαν.

XII. Ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ Δύσανδρος ἀπ-
 ηλλάγη, τοῦ χρόνου διελθόντος. Οἱ δὲ καταστα-
 θέντες ἔφοροι τὸν μὲν Λεωνίδα ἀνίστησαν ἱκε-
 τεύοντα, τῷ δὲ Δυσάνδρῳ καὶ τῷ Μανδροκλείδᾳ
 δίκην ἐπῆγον, ὡς παρὰ τὸν νόμον χρεῶν ἀποκοπῆς

καὶ γῆν ἀναδάσασθαι ψηφισαμένοις. Κινδυνεύον-
τες οὖν ἐκείνοι, πείθουσι τοὺς βασιλεῖς ἑμοῦ γενο-
μένους χαίρειν ἔσθ' τὰ τῶν ἐφόρων βουλευματα·
τοῦτο γὰρ τὸ ἀρχαῖον ἰσχύειν ἐκ διαφορᾶς τῶν βα-
σιλέων, τῷ τὰ βελτίονα λέγοντι προστιθέμενον τὴν
ψῆφον, ὅταν αἷτερος ἐρίῃ πρὸς τὸ συμφέρον· ἀμ-
φοῖν δὲ ταῦτά βουλευομένων, ἄλυτον εἶναι τὴν
ἐξουσίαν, καὶ παρανόμως μαχεῖσθαι πρὸς τοὺς βα-
σιλεῖς· ὡν μαχομένων, διαιτῆν καὶ βραβεύειν αὐ-
τοῖς εἶναι προσῆκον, οὐχὶ πολυπραγμονεῖν διαφορο-
νούντων. Οὗτοι δὲ πεισθέντες ἀμφοτέροισι, καὶ μετὰ
τῶν φίλων εἰς ἀγορὰν καταβάντες, ἀνέστησαν μὲν
τῶν ἐφόρων τοὺς ἐφόρους, ἄλλους δ' ἄντ' αὐτῶν
ἀπέδειξαν, ὧν εἷς ἦν Ἀγησίλαος. Ὀπλίσαντες δὲ
τῶν νέων πολλοὺς, καὶ λύσαντες τοὺς δεδεμένους,
ἐγένοντο φοβεροὶ τοῖς ὑπεναντίοις, ὥς πολλοὺς ἀπο-
κτενεύντες. Ἀπέθανε δ' οὐδεὶς ἔπ' αὐτῶν, ἀλλὰ
καὶ Λεωνίδα ἐπὶ Τεγέαν ὑπεξιόντα βοήθηθέντος
διαφθεῖραι τοῦ Ἀγησιλάου, καὶ πέμψαντος ἐπ' αὐ-
τὸν εἰς τὴν ὁδὸν ἄνδρας, πυθόμενος ὁ ἄγχις ἐτέρους
ἀπέστειλε πιστοὺς, οἱ τὸν Λεωνίδα περισχόντες,
ἀσφαλῶς εἰς Τεγέαν κατέστησαν.

XIII. Οὗτοι δὲ τῆς πράξεως αὐτοῖς ἐδόξ' βαθε-
ύουσης, καὶ μηδεὶς ἐνισταμένου, μήτε διακυλύον-
τος, εἰς ἀνὴρ, Ἀγησίλαος, ἀνέβρεψε πάντα κατὰ
διελυμήνατο, κάλλιστον διανόημα καὶ Λακωνικώτατον
αἰσχίστῳ νοσήματι, τῇ φιλοπλουτίᾳ, διαφθείρας.
Ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνητο μὲν ἐν τοῖς μάλιστα πολλήν

καὶ ἀγαθὴν χώραν, ὥφειλε δὲ πάμπολλα, μῆτε διαλύσαι δυτάμενος τὰ χρήα, μῆτε τὴν χώραν προέσθαι βουλόμενος, ἔπεισε τὸν Ἄγιν, ὥς, ἀμφοτέρων μὲν ἅμα πραττομένων, μέγας ἔσοιτο περὶ τὴν πόλιν ὁ νεωτερισμός· εἰ δὲ τῇ τῶν χρητῶν ἀφίσει θεραπευθεῖεν οἱ κτηματικοὶ πρότερον, εὐκόλως ἂν αὐτῶν καὶ κατ' ἡσυχίαν ὑστέρων ἐνδεχομένων τὸν ἀναδασμόν. Τῦντα δὲ καὶ τοῖς περὶ τὸν Ἀνυσάνδρον ἐδόκει, συναξαπατωμένοις ὑπὸ τοῦ Ἀγησίλαου. Καὶ τὰ παρὰ τῶν χρησιστῶν γραμματεῖα συνεισιέγκαντες εἰς ἀγορὰν, ἃ κλάρια καλοῦσι, καὶ πάντα συνθέντες εἰς ἓν, ἐπέφησαν. Ἀρθείσης δὲ φλογός, οἱ μὲν πλοῦσιοι καὶ δαγιστικοὶ περιπαθοῦντες ἀπῆλθον· ὁ δ' Ἀγησίλαος, ὥσπερ ἐφρυβρίζων, οὐκ ἔφη λαμπρότερον ἰωρακέναι φῶς, οὐδὲ πῦρ ἐκείνον καθάρωτερον. Ἀξιούντων δὲ τῶν πολλῶν καὶ τὴν γῆν εὐθὺς νέμεσθαι, καὶ τῶν βασιλέων οὕτω ποιεῖν καλεούτων, ἀσχολίας τινας ἐμβαλὼν ὁ Ἀγησίλαος αἶε, καὶ προφάσεις λέγων, παρῆγε τὸν χρόνον· ἄχρῃ οὐ στρατεία συνέβη τῷ Ἀγίδι, μεταπεμπομένων τῶν Ἀχαιῶν, συμμάχων ὄντων, βοήθειαν ἐκ Λακεδαιμονος. Αἰτωλοὶ γὰρ ἦσαν ἐπίδοξοι διὰ τῆς Μεγαρικῆς ἐμβαλοῦντες εἰς Πιλοπόννησον· καὶ τοῦτο κωλύσων Ἀγατος, ὁ τῶν Ἀχαιῶν στρατηγός, ἡθροῖζε δύναμιν, καὶ τοῖς ἐφόροις ἔγραφεν.

XIV. Οἱ δὲ τὸν Ἄγιν εὐθὺς ἐξέπεμπον, ἐπηρεζόμενον τῇ φιλοτιμίᾳ καὶ προθυμίᾳ τῶν συστρατευομένων. Νέοι γὰρ ὄντες οἱ πλείστοι καὶ πόνητες, καὶ

τὴν μὲν ἀπὸ τῶν χρεῶν ἄδειαν ἔχοντες ἤδη, καὶ λε-
λυμένοι, τοὺς δ' ἄγρους ἐλπίζοντες, ἂν ἐπανεέλθωσιν
ἐκ τῆς στρατείας, νημηθῆσθαι, θαυμαστοὺς τῷ
Ἀγιδι παρῆχον ἑαυτοὺς· καὶ θέαμα ταῖς πόλεσιν
ἦσαν, ἄβλαβῶς καὶ πρᾶως καὶ μονογούκ ἀποφρητὶ
διαπορευόμενοι τὴν Πελοπόννησον· ὥστε θαυμά-
ζειν καὶ διαλογίζεσθαι τοὺς Ἕλληνας, οἷος ἦν ἄρα
κόσμος Λακωνικοῦ στρατεύματος, Ἀγησίλαον ἔχον-
τος, ἣ Λύσανδρον ἐκείνον, ἣ Λεωνίδα τὸν παλαιὸν
ἡγούμενον, ὅπου πρὸς μειράκιον ὀλίγου δεῖν νεώτα-
τον ἀπάντων αἰδῶς τοσαύτη καὶ φόβος ἐστὶ τῶν στρα-
τευομένων. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ νεανίαςκος, εὐ-
τελείᾳ καὶ φιλοπονίᾳ καὶ τῷ μηδὲν ἰδιώτου λαμπρό-
τερον ἡμφίεσθαι καὶ ὠπλίσθαι σεμνυνόμενος, ἀξιο-
θέατος ἦν κατὰ ζήλωτος ὑπὸ τῶν πολλῶν· ἐπεὶ τοῖς
γε πλουσίοις οὐκ ἤρρεσκεν ὁ νεωτερισμὸς αὐτοῦ, δε-
διδόσι, μὴ κίνημα καὶ παράδειγμα τοῖς πανταχόσι
δήμοις γένηται.

XV. Συμμίξας δὲ τῷ Ἀράτῳ περὶ Κόρινθον ὁ
Ἅγης, ἔτι βουλευομένῳ περὶ μάχης καὶ παρατάξεως
πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐπεδείξατο καὶ προθυμίαν
πολλήν, καὶ τόλμαν οὐ μανικὴν, οὐδ' ἀλόγιστον.
Ἐφη γάρ, αὐτῷ μὲν δοκεῖν διαμάχεσθαι, καὶ μὴ
παρεῖναι τὸν πόλεμον εἰσὼ τὰς πύλας τῆς Πελοπον-
νήσου προεμένους· ποιήσειν δὲ τὸ δοκοῦν Ἀράτῳ·
καὶ γὰρ πρεσβύτερόν τ' εἶναι, καὶ στρατηγεῖν Ἀχαιῶν,
οἷς οὐχὶ προστάξων, οὐδ' ἡγησόμενος, ἀλλὰ συ-
στρατευσόμενος ἦκοι καὶ βοηθήσων. Ὁ δὲ Σίνω-

πυρὸς Βάτων αὐτὸν οὐκ ἐθέλειν μάχεσθαι φησὶ τὸν Ἅγιν, Ἀράτεον κλιτύοντος· οὐκ ἐντετυχηκώς, οἷς Ἀρατος γέγραφε περὶ τούτων ἀπαλογιζόμενος, ὅτι βέλτιον ἦγαίτο, τοὺς καρποὺς σχειδὼν ἅπαντας συγκομισμένων ἤδη τῶν γεωργῶν, παρελθεῖν τοὺς πολέμιους, ἣ μάχῃ διακινδυνεύσαι περὶ τῶν ὧλων. Ἐπεὶ δ' οὖν Ἀρατος ἀπέγνω μάχεσθαι, καὶ τοὺς συμμάχους ἐπαινέσας διαφῆκε, θανμασθεὶς δ' Ἅγις ἀνεξεύγνυν, ἤδη τῶν ἔνδον ἐν Σπάρτῃ θόρυβον πολὺν ἐχόντων καὶ μεταβολήν.

XVI. Ὁ γὰρ Ἀγησίλαος ἐφορευὼν, ἀπηλλαγμένος οἷς ταπεινὸς ἦν πρότερον, οὐδενὸς ἐφείδετο φέροντες ἀργύριον ἀδικήματος, ἀλλὰ μῆνα τρισκαιδέκατον, οὐκ ἀπααιτούσης τότε τῆς περιόδου, παρὰ τὴν νομοσυσταμένην τάξιν τῶν χρόνων ἐνέβαλε τοῖς τέλεισι, καὶ παρέπραττε. Διδιδώς δὲ τοὺς ἀδικουμένους, καὶ μισούμενος ὑπὸ πάντων, ἔτρεφε μαχαιροφόρους, καὶ φυλαττόμενος ὑπὸ τούτων κατέβαινεν εἰς τὸ ἀρχεῖον. Καὶ τῶν βασιλέων, τοῦ μὲν ὧλως καταφρονεῖν, τὸν δ' Ἅγιν ἐβούλετο δοκεῖν διὰ τὴν συγγένειαν μᾶλλον, ἣ διὰ τὴν βασιλείαν, ἐν τινι τιμῇ τίθεσθαι. Διδόωκε δὲ λόγον, ὥς καὶ αὐτὸς ἐφορεύσων. Διδὲ καὶ θᾶσσον ἀποκινδυνεύσαντες οἱ ἐχθροὶ καὶ συστάντες, ἐκ Τεγέας ἀναφανδὸν τὸν Λεωνίδα ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατήγαγον, ἠδέως καὶ τῶν πολλῶν διασαμένων· ὠργίζοντο γὰρ πεφανακισμένοι, τῆς χώρας μὴ γαμηθείσης. Τὸν μὲν οὖν Ἀγησίλαον δὲ υἱὸς, Ἰππομίδων, δεόμενος τῶν πολιτῶν, καὶ πᾶσι

προσφιλῆς ὢν δι' ἀνδραγαθίαν, ὑπεξήγαγε καὶ διέσωσε. Τῶν δὲ βασιλέων ὁ μὲν Ἅγις ἐπὶ τὴν Χαλκίοικον κατέφυγεν· ὁ δὲ Κλεόμβροτος εἰς τὸ τοῦ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐλθὼν ἐκέτενε· καὶ γὰρ εἶδκει τοῦτω μᾶλλον ὁ Λεωνίδας χαλεπὸς εἶναι, καὶ παρεῖς τὸν Ἅγιον, ἐπὶ τοῦτον ἀνέβη στρατιώτας ἔχων· καὶ κατηγορεῖ μετ' ὀργῆς, ὅτι γαμβρὸς ὢν ἐπιβούλευεν αὐτῷ, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείλετο, καὶ συνεξίβαλε τῆς πατρίδος.

XVII. Ὁ μὲν οὖν Κλεόμβροτος οὐδὲν εἶχεν εἰπεῖν, ἀλλ' ἠπορημένος ἐκάθητο καὶ σιωπῶν· ἡ δὲ Χειλωνίς, ἡ τοῦ Λεωνίδου θυγάτηρ, πρότερον μὲν ἁδικουμένη τῷ πατρὶ συνηδικεῖτο, καὶ τοῦ Κλεομβρότου τὴν βασιλείαν παραλυβόντος, ἀποστᾶσα τὴν τοῦ πατρὸς συμφορὰν ἐθεράπευε, καὶ παρόντι μὲν συνικέτενε, φεύγοντος δὲ, πενθοῦσα καὶ χαλεπῶς ἔχουσα πρὸς τὸν Κλεόμβροτον διετάλει. Τότε δ' αὖ πάλιν ταῖς νύχαις συμμεταβάλλουσα, μετὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνους ὥφθη καθεζομένη, περιβεβληκυῖα τὰς χεῖρας ἐκείνων, καὶ τῶν παιδίων τὸ μὲν ἔνθεν, τὸ δ' ἐνθεν ὑπ' αὐτὴν ἔχουσα. Θαυμάζοντων δὲ πάντων, καὶ θαυματούτων ἐπὶ τῇ χρηστότητι καὶ φιλοστοργίᾳ τῆς γυναικὸς, ἀψαμένη τῶν πέπλων καὶ τῆς κόμης ἀτημελῶς ἐχόντων· „Τοῦτ', εἶπεν, ὦ πατέρ, ἐμοὶ τὸ σχῆμα καὶ τὴν ὕψιν οὐχ ὁ Κλεομβρότου περιέθεικιν ἔλεος, ἀλλ' ἀπὸ τῶν σῶν κακῶν· καὶ τῆς σῆς φυγῆς μεμένηκέ μοι σύντροφον καὶ σύνοικον τὸ πένθος. Πότερον οὖν διττὸ με, σοῦ βασιλεύοντος ἐν

Σπάρτη καὶ νικῶντος ἐγκαταβιῶναι ταύταις ταῖς
 συμφοραῖς, ἢ λαβὼν ἐσθῆτα λαμπράν καὶ βασιλι-
 κήν, ἐπιδοῦσαν ὑπὸ σοῦ τὸν παρθένιον ἄνδρα φο-
 νεύομενον; ὅς ἐι μὴ παραιτεῖται σε, μηδὲ πείθει
 τέκνων καὶ γυναικὸς δάκρυσι, χαλεπωτέραν, ἢ σὺ
 βούλει, δίκην ὑφίξει τῆς κακοβουλίας, ἐπιδὼν ἐμὴ
 τὴν φιλοτάτην αὐτῷ προαποθανοῦσαν. Τίνι γὰρ
 ἐμὲ θεὸς ζῆν παρῆρησά περὶς τὰς ἄλλας γυναῖκας, ἢ
 μήτε παρ' ἀνδρὸς δεομένη, μήτε παρὰ πατρὸς, Πλεός
 ἐστιν; ἀλλὰ καὶ γυνή καὶ θυγάτηρ συνατυχεῖν καὶ
 σφατιμάζεσθαι τοῖς ἐμαντῆς ἐγενόμην. Τοῦτω μὲν
 οὖν εἰ καὶ τις ἦν λόγος εὐπρεπής, ἐγὼ τοῦτον ἄφρι-
 λόμην τότε σοι συνεξέτασθεῖσαι, καὶ καταμαρτυρή-
 σασα τῶν ὑπὸ τοῦτω γενομένων· σὺ δ' αὐτῷ τὸ
 ἀδίκημα ποιεῖς εὐαπολόγητον, αὐτῷ μέγα καὶ περι-
 μόχητον ἀποφαίνων τὸ βασιλεύειν, ὥσπερ δι' αὐτῷ
 καὶ γαμβροὺς φονεύειν, καὶ τέκνων ἀμελεῖν, εἶναι
 δίκαιον."

XVIII. Ἡ μὲν Χειλωνὶς τοιαῦτα ποινημένη;
 τὸ τε πρόσωπον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἐπέθηκε τοῦ Κλεομ-
 βροῦτου, καὶ τὸ βλέμμα διεφθαρμένον καὶ συνετη-
 κὸς ὑπὸ λύπης περιήνεγκεν εἰς τοὺς παρόντας. Ὁ
 δὲ Λεωνίδας διαλεχθεὶς τοῖς φίλοις, τὸν μὲν Κλεομ-
 βροτον ἐκέλευσεν ἀναστάντα φεύγειν· τῆς δὲ παι-
 δὸς μένειν ἐδίδετο, καὶ μὴ καταλιπεῖν αὐτὸν οὕτω
 φιλοῦντι, καὶ δεδοσά τα χάριν, τὴν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ
 σωτηρίαν. Οὐ μὲν ἔπεισεν· ἀλλ' ἀνισταμένη τῷ ἄν-
 δρῇ θάτερον τῶν παθόντων ἐγχειρίσασα, θάτερον δ'

ἀναλαβοῦσα, 'καὶ προσκυνήσασα τὸν βωμὸν τοῦ
 θεοῦ συνεξήλθεν· ὥστ', εἰ μὴ πάνυ διεφθαρμένος
 ἦν ὑπὸ κενῆς δόξης ὁ Κλεόμβροτος, εὐτύχημ' ἂν
 ἤγαστο τὴν φυγὴν αὐτῷ τῆς βασιλείας μίζον εἶ-
 ναι διὰ τὴν γυναῖκα. Μεταστησάμενος δὲ τὸν Κλεόμ-
 βροτον ὁ Λεωνίδας, καὶ τοὺς πρώτους ἐφόρους ἐκ-
 βαλὼν τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δὲ ποιησάμενος, εὐθύς
 ἐπεβούλευε τῷ Ἄγιδι. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπειθεν αὐ-
 τὸν μνάσασθαι καὶ συμβασιλεύειν, ὥς δεδοκότων
 συγγενῶν τῶν πολιτῶν· συνεξηπατήσθαι γὰρ ὑπὸ
 τοῦ Ἀγησιλάου, νέον ὄντα καὶ φιλότιμον. Ἐκείνου
 δ' ὑποφωμένου, καὶ κατὰ χώραν μένοντος, αὐτὸς
 μὲν ἐπαύσατο φενακίζων καὶ κατειρωνεύομενος· Ἀμ-
 φάρης δὲ, καὶ Δημοχάρης, καὶ Ἀρκεσίλαος, ἀνα-
 βαίνοντες εἰώθεσαν αὐτῷ διαλέγεσθαι· καὶ ποτε
 καὶ παραλαβόντες ἐπὶ τὸ λουτρὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ
 κατήγαγον, καὶ λουσάμενον πάλιν εἰς τὸ ἱερὸν κα-
 ῖστησαν. Καὶ ἦσαν πάντες μὲν αὐτῷ συνήθεις· ὁ
 δ' Ἀμφάρης, καὶ κεχηρμένος ἑναγχος ἱμάτια καὶ πο-
 τήρια τῶν πολυτελῶν παρὰ τῆς Ἀγησιστροφάτης, ἐπε-
 βούλευε διὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ καὶ ταῖς γυναῖξιν, ὥς
 ἀποστερήσων. Καὶ μάλιστα γ' αὐτὸς ὑπακοῦσαι
 τῷ Λεωνίδᾳ λέγεται, καὶ παροξύναι τοὺς ἐφόρους,
 ὧν καὶ αὐτὸς εἰς ἦν.

XIX. Ἐπεὶ δ' ὁ Ἄγης τὸν μὲν ἄλλον ἐν τῷ ἱερῷ
 διέτριβε χρόνον, εἰώθει δὲ κατεβαίνειν, ὅτε τύχαι,
 πρὸς τὸ λουτρὸν, ἐκεῖ συλλαβεῖν αὐτὸν ἔγνωσαν,
 διὰν ἔξω τοῦ ἱεροῦ γένηται. Καὶ παραφυλάξαντες

λλουμένον, ἀπήντησαν καὶ ὑπάσαντο, καὶ συμ-
 προήγον ἅμα διαλεγόμενοι, καὶ παύοντες ὡς πρὸς
 εὐνήθη καὶ νέον. Ἐκτροπήν δὲ τινα τῆς ὁδοῦ πλα-
 γίαν πρὸς τὸ δισμωτήριον ἐχούσης, ὡς ἐγένοντο κατ'
 αὐτὴν βαδίζοντες, ὁ μὲν Ἀμφάρης, διὰ τὸ ἄρχειν
 ἑψάμενος τοῦ Ἀγιδος, ἄγω σε, εἶπεν, ἐπὶ τοὺς
 ἐφόρους, ὃ Ἄγε, λόγον ὑφέξοντα τῶν πεπολιτευ-
 μένων· ὁ δὲ Δημοχάρης, εὐρωστος ὢν καὶ μέγας,
 τὸ ἰμάτιον περιβαλὼν περὶ τὸν τράχηλον, εἶλεν.
 Ἄλλων δ' ἐπωθούντων ὀπισθεν ἐκ παρασκευῆς, οὐ-
 δενὸς δὲ βοηθοῦντος, ἄλλ' ἐρημίας οὔσης, ἐμβάλ-
 λουσιν αὐτὸν εἰς τὸ δισμωτήριον. Εὐθὺς δὲ παρῆν
 ὁ μὲν Λεωνίδας μισθοφόρους ἔχων πολλοὺς, καὶ τὸ
 οἴκημα περιέσχεν ἔξωθεν· οἱ δ' ἔφοροι πρὸς τὸν
 Ἄγε·ν εἰσῆλθον, καὶ τῶν γερόντων εἰς τὸ οἴκημα με-
 ταπεμφάμενοι τοὺς ταῦτά βουλομένους, ὡς δὴ κρί-
 σεως αὐτῇ γινομένης, ἐκέλευον ὑπὲρ τῶν πεπραγμέ-
 νων ἀπολογεῖσθαι. Γελάσαντος δὲ τοῦ νεανίσκου
 πρὸς τὴν εἰρωνείαν αὐτῶν, ὁ μὲν Ἀμφάρης οἰμωξό-
 μενον ἐκάλε, καὶ δίκην ὑφέξοντα τῆς ἱταμότητος·
 ἄλλος δὲ τῶν ἐφόρων, ὅλον ἐνδιδούς τῳ Ἀγιδι, καὶ
 δεικνύων ἀποφυγὴν τῆς αἰτίας, ἠρώτησιν, εἰ ταῦτ'
 ἔπραξεν ὑπὸ Λυσάνδρου καὶ Ἀγησιλάου βιασθεῖς.
 Ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Ἀγιδος, ὡς βιασθεῖς μὲν ὑπ'
 οὐδενός, ζηλῶν δὲ καὶ μμμούμενος τὸν Λυκούρ-
 γον ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἔλθοι πολιτείαν, πάλιν ὁ αὐτὸς
 ἠρώτησιν, εἰ μετανοεῖ τοῖς πεπραγμένοις. Φήσαν-
 τος δὲ τοῦ νεανίσκου, μὴ μετανοεῖν ἐπὶ τοῖς κάλλι-

στὰ βιβουλισμένοις, πᾶν τὰ ἔσχατα πεισόμενοι αὐ-
τὸν ἰδὼν, θάνατον αὐτοῦ κατεψηφίσαντο, καὶ τοὺς
ὑπηρέτας ἐκέλευον ἀπάγειν εἰς τὴν καλουμένην Λε-
κάδα. Τοῦτο δ' ἐστὶν οἶκημα τῆς εἰρκτῆς, ἐν ᾧ
θαλαιοῦσι τοὺς καταδίκους ἀποπνέγοντες. Ὁρῶν
δὲ τοὺς ὑπηρέτας ὁ Λαμοχάρης οὐ τολμῶντας ἄψα-
σθαι τοῦ Ἁγίδος, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν μισθοφόρων
τοὺς παριστῆτας ἀποστρεφομένους καὶ φεύγοντας
τὸ ἔργον, ὥς οὐ θεμιτὸν, οὐδὲ νενομισμένον, βα-
σιλέως σώματι τὰς χεῖρας προσφέρειν, διαπειλησά-
μενος αὐτοῖς, καὶ λοιδορηθεὶς, εἴλκεν αὐτὸς εἰς τὸ
οἶκημα τὸν Ἁγιν. Ἦδη γὰρ ἦσθηντο πολλοὶ τὴν
σύλληψιν, καὶ θόρυβος ἦν ἐπὶ ταῖς θύραις, καὶ
φῶτα πολλὰ, καὶ παρήσαν ἥ τι μήτηρ τοῦ Ἁγι-
δος καὶ ἡ μάμμη, βοῶσαι, καὶ δειόμεναι, τὸν βα-
σιλέα τῶν Σπαρτιατῶν λόγου καὶ κρίσεως τυχεῖν
ἐν τοῖς πολίταις. Διὸ καὶ μάλιστα κατήπειξαν τὴν
ἀναιρίσιν, ὥς ἐξαρπαγησομένου νυκτὶδός, ἃν πλείο-
νες ἐπὶ λῶσιν.

XX. Ὁ μὲν οὖν Ἁγίς ἐπὶ τὴν στραγγάλην πο-
ρευόμενος, ὥς εἶδε τινα τῶν ὑπηρετῶν δακρύοντα
καὶ περιπαθοῦντα, „Παῦσαι με, εἶπεν, ὦ ἄνθρωπε,
κλαίων· καὶ γὰρ οὕτως παρανόμως καὶ ἀδίκως ἀπολ-
ύμενος, κρείττων εἰμὶ τῶν ἀναιρούντων.“ καὶ ταῦτ'
εἰπὼν, παρέδωκε τῷ βρόχῳ τὸν τραχήλον ἐκουσίως.
Ὁ δ' Ἀμφάρης, προσελθὼν ἐπὶ τὰς θύρας, καὶ τὴν
Ἀγλαιστράτιαν προσπεσοῦσαν αὐτῷ διὰ συνήθειαν
καὶ φιλίαν, ἀτραπήσας, οὐδὲν ἔφρξεν περὶ τὸν Ἁγιν

ἔκασθαι βίαιον, οὐδ' ἀνῆκιστον· ἐκίλευε δὲ κἀκεί-
την, εἰ-βούλετο, πρὸς τὸν υἱὸν εἰσελθεῖν. Ἐκεί-
νης δὲ καὶ τὴν μητέρα μετ' αὐτῆς παρῆναι δευτέ-
ρης, οὐδὲν ἔφη κωλύειν δ' Ἀμφάρης· καὶ δεξιόμενος
ἀμφοτέρων, καὶ πάλιν κλείσαι τὰς θύρας τοῦ δε-
σποτηρίου κλείσας, προτέραν μὲν τὴν Ἀρχιδάμειον
παρέδωκεν, ἣδη σφόδρα πρεσβύτιν οὖσαν, καὶ κα-
ταγεγηρακυῖαν ἐν ἀξιώματι μεγίστῃ τῶν πολιτῶν,
Ἀποθανούσης δ' ἐκείνης, ἐκίλευσε τὴν Ἀγησιστρά-
ταν ἴσω βαδίζειν. Ὡς δ' εἰσελθοῦσα τὸν τε υἱὸν
ἐθεάσατο χαμαὶ παίρνων, καὶ τὴν μητέρα νεκρὰν
ἐκ τοῦ βρόχου κρεμαμένην, ἐκίλεν μὲν αὐτὴ τοῖς
ὑπηρέταις συγκαθεῖλε, καὶ παρεκτείνασα τῷ Ἀγί-
δι τὸ σῶμα, περιέσπειλε καὶ κατακάλυψε· τῷ δ' υἱῷ
προσπτεροῦσα, καὶ φιλήσασα τὸ πρόσωπον· „Ἡ πολ-
λὴ σε, εἶπεν, ὦ παῖ, εὐλάβεια καὶ τὸ πρῶτον καὶ
φιλόανθρωπον ἀπώλεσε μετ' ἡμῶν.“ Ὁ δ' Ἀμφάρης
ἀπὸ τῆς θύρας ὁρῶν τὰ γιγνόμενα, καὶ τὰς φωνὰς
ἀκούων, ἐπεισῆλθε, καὶ πρὸς τὴν Ἀγησιστράταν
μετ' ὀργῆς ἔρη· „Εἰ τοίνυν ταῦτά ἐδοκίμαζες τῷ
υἱῷ, ταῦτά καὶ πείσῃ.“ Καὶ ἡ Ἀγησιστράτα, πρὸς
τὸν βρόχον ἀνισταμένη· „Μόνον, ἔρη, συνενέγκαι
ταῦτα τῇ Σπάρτῃ.“

XXI. Τοῦ δὲ πάθους εἰς τὴν πόλιν ἐξαγγελθέν-
τος, καὶ τῶν τριῶν σωμάτων ἐκκομιζομένων, οὐκ
ἦν ὁ φόβος οὕτω μέγας, ὥστε μὴ καταφανεῖς εἶναι
τοὺς πολίτας ἀλγοῦντας μὲν ἐπὶ τοῖς γεγονόσι, μι-
σοῦντας δὲ τὸν Λεωνίδα καὶ τὸν Ἀμφάρην, μηδὲν δὲ

δινώτερον, μηδ' ἀνοσιώτερον, ἐξ οὗ Φωριεῖς Πηλοπόννησον οἰκοῦσιν, οἰομένους ἐν Σπάρτῃ πεπραχθαι. Βασιλεῖ γὰρ, ὡς ἔοικε, Λακεδαιμονίων αὐτ' οἱ πολέμοι ἐφιδίως ἐν ταῖς μάχαις ἀπαντιῶντες προσέφερον τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἀπειτρίποντο, δεδιώτες καὶ σεβόμενοι τὸ ἄξιωμα. Διὸ καὶ πολλῶν γεγονότων Λακεδαιμονίοις ἀγώνων πρὸς Ἕλληνας, εἰς μόνος ἀνῆρέθῃ πρὸ τῶν Φιλιππικῶν ὁφρατι πληγεῖς περὶ Λεύκτραι Κλεόμβροτος. Μεσσηνίων δὲ καὶ Θεόπομπον ὑπ' Ἀριστομένους πεσεῖν λεγόντων, οὐ φασὶ Λακεδαιμόνιοι, πληγῆναι δὲ μόνον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔχει τινὰς ἀμφιβολίας. Ἐν δὲ Λακεδαίμονι πρῶτος Ἄγις βασιλείων ὑπ' ἐφόρων ἀπέθανε, καλὰ μὲν ἔργα καὶ πρέποντα τῇ Σπάρτῃ προεβόλετο, ἡλικία δὲ γεγνηώς, ἐν ᾗ ἁμαρτάνοντες ἄνθρωποι συγγνώμης τυγχάνουσι· μεμφθεὶς δ' ὑπὸ τῶν φίλων δικαιότερον, ἢ τῶν ἐχθρῶν, ὅτι καὶ Λαωνίδαυ περιέσσωσε, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπίστυψεν, ἡμερώτατος καὶ πρῶτατος γενόμενος.

Κ Λ Ε Ο Μ Ε Ν Η Σ.

Αποθανόντες δ' αὐτοῦ, τὸν μὲν ἀδελφόν, Ἀρχίδα-
μον, οὐκ ἔφθη συλλαβεῖν· ὁ Λεωνίδα, εὐθύς ἐκφυ-
γόντα· τὴν δὲ γυναῖκα, παιδίον ἔχουσαν νεογνόν,
ἐκ τῆς οἰκίας ἀπαγαγὼν, βίᾳ Κλεομένει τῷ υἱῷ συν-
ῆκισεν, οὐ πάνυ γάμων ὥραν ἔχοντι, τὴν δ' ἄν-
θρωπον ἄλλω δοθῆναι μὴ βουλόμενος. Ἦν γὰρ οὐ-
σίας τε μεγάλης ἐπέκληρος ἡ Ἀγιάτις· Γυλίππου τοῦ
πατρὸς, ὥρα τε καὶ πᾶλλει πολὺ τῶν Ἑλληνίδων δια-
φέρουσα, καὶ τὸν τρόπον ἐπιεικής. Διὸ πολλὰ μὲν
εἰποίησιν, ὥς φασι, μὴ βιασθῆναι δεομένη· συνελ-
θοῦσα δ' εἰς ταῦτό τῷ Κλεομένει, τὸν μὲν Λεωνίδα
ἐμίσει, περὶ δ' αὐτὸν τὸν νεανίσκον ἦν ἀγάθῃ γυνή
καὶ φιλόστοργος, ἐρωτικῶς ἅμα τῷ λαβεῖν πρὸς αὐ-
τὴν διατεθέντα, καὶ τινα τρόπον συμπαθοῦντα τῇ
πρὸς τὸν Ἄγιν εὐνοίᾳ καὶ μνήμῃ τῆς γυναικὸς· ὥστε
καὶ πυνθάνεσθαι πολλάκις περὶ τῶν γεγονότων, καὶ
προσέχειν ἐπιμελῶς διηγοιμένης ἐκείνης, ἣν ὁ Ἄγις
ἔσχε διδόναι καὶ προαίρεσιν. Ἦν δὲ καὶ φιλότιμος

μὲν καὶ μεγαλόφρων ὁ Κλεομένης, καὶ πρὸς ἑταίρειαν καὶ ἀφέλειαν οὐχ ἦτον τοῦ Ἀγίδος εὐ πεφυκώς. Τὸ δ' εὐλαβὲς ἄγαν ἐκείνου καὶ πρῆτον οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ κέντρον τι θυμοῦ τῇ φύσει προσέκειτο, καὶ μετὰ σφοδρότητος ὁρμῇ πρὸς τὸ φαινόμενον αἰεὶ καλόν. Ἐφαίνεται δὲ κάλλιστον μὲν αὐτῷ κρατεῖν ἐκόντων, καλόν δὲ καὶ μὴ πειθόμενων περιεῖναι, πρὸς τὸ βέλτιον ἐκβιαζόμενον.

II. Οὐκ ἤρεσκα μὲν οὖν αὐτῷ τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἀπραγμοσύνη καὶ ἡδονῇ κατακεκηλημένων τῶν πολιτῶν, καὶ τοῦ βασιλέως πάντα τὰ πράγματα χαίρειν ἔωντος, εἰ μὴδεις αὐτὸν ἐνοχλοῖν σχολάζειν ἐν ἀφθόγοις καὶ τρυφῇ βουλόμενον. Ἀμεινομένων δὲ ἔδον ποιῶν, κατ' οἰκίαν ἐκάστου πρὸς αὐτὸν ἔλκοντος τὸ περδαλίον· ἀσκήσεως δὲ καὶ σωφροσύνης γένων καὶ κατεργίας καὶ ἰσότητος, οὐδ' ἀσφαλὲς ἦν τούτῳ, τῶν περὶ Ἀγιν ἀπολωλότων, μνημονεύειν. Λέγεται δὲ καὶ λόγων φιλοσόφων τὸν Κλεομένην μετασχεῖν ἔτι μικρόκιον ὄντα. Σφαίρου τοῦ Βερυσθενίου παραβαλόντος εἰς τὴν Λακεδαιμόνα, καὶ περὶ τοὺς γέους καὶ τοὺς ἐφίβρους οὐκ ἀμελῶς διατρέβοντος. Ὁ δὲ Σφαῖρος ἐν τοῖς πρώτοις ἐγγόνει τῶν Ζήνωνος τοῦ Κιτίως μαθητῶν, καὶ τοῦ Κλεομένου· ὅπως τῆς φύσεως τὸ ἀνδρῶδες ἀγαπήσαι τε, καὶ πρῶτα καὶ αὐτὰς τὴν φιλοτιμίαν. Λεωνίδα μὲν γὰρ τὸν παλαιὸν λέγουσιν ἐπερωτηθέντα, ποῖός τις αὐτῷ φαίνεται ποιητῆς γεγονέναι Τυρταῖος, εἰπεῖν· „Ἀγαθὸς ἦεν ψυχῆς αἰκάλλειν.“ Ἐμπιπλάμνοι γὰρ ὑπὸ τῶν ποιημάτων

ἐνθουσιασμοῦ, παρὰ τὰς μάχας ἡφείδον ἐργάζων. Ὁ δὲ Στωϊκὸς λόγος ἔχει τι πρὸς τὰς μεγάλας φύσεις καὶ ὀξείας ἐπισφαλές καὶ παρόβολου· βαθεῖ δὲ καὶ πρῶτον πεφαννύμενος ἦθει, μάλιστα εἰς τὸ οἰκτεῖν ἀγαθὸν ἐπιδίδωσιν.

III. Ἐπαι δὲ, τελευτήσαντος τοῦ Λισσιππίδου, τὴν βασιλείαν παρέλαβε, καὶ τοὺς πολίτας τότε δὴ πᾶσι τὰ πάσαι ἐκλειυμένους ἰώρα, τῶν μὲν πλουσίων καθ' ἡδονὰς ὀδίας καὶ πλεονεξίας παρορώντων τὰ κτήνη, τῶν δὲ πολλῶν, διὰ τὸ πράττειν κακῶς περὶ τὰ ῥέκτια, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ἀπροθύμων καὶ πρὸς τὴν ἀγωγὴν ἀφιλοτίμων γεγονότων· αὐτοῦ δ' ἄρομα βασιλεύοντος ἦν μόκον, ἣ δ' ἀρχὴ πᾶσα τῶν ἀρόρων εὐθύς μὲν εἰς τοῦν ἔθηκε τὰ παρόντα μεθιστάται καὶ κινεῖται. Ὅντος δ' αὐτῷ φίλου Ξενάρχου, ἐραστοῦ γεγονότος· (τοῦτο δ' ἐμπνέσθαι Λακωνικοὶ καλοῦσιν) ἀπειρεῖτο τοῦτον, διαπυρρυνόμενος τὸν Ἄγιν, ὅποιος γένοιτο βασιλεὺς, καὶ τίνι τρόπῳ καὶ μετὰ τίνων ἐπὶ ταύτην ἔλθοι τὴν ὁδόν. Ὁ δὲ Ξενάρχης τὸ μὲν πρῶτον οὐκ ἀηδῶς ἐμίμνητο τῶν πραγμάτων ἐκείνων, ὥς ἐπράχθη καθ' ἕκαστα μεθολογῶν καὶ διηγούμενος· ὥς δ' ἦν καταφανὲς αὐτῷ ὁ Κλεομένης ἐμπαθέστερον προσέχων, καὶ κινούμενος ὑπερφυνῶς πρὸς τὴν καινοτομίαν τοῦ Ἀγίδος, καὶ ταῦτα πολλάκις ἀκούων βουλόμενος, ἐπέπληξεν αὐτῷ πρὸς ὀργὴν ὁ Ξενάρχης, ὥς οὐχ ὑγιαίνοντι· καὶ τέλος ἀπέστη τοῦ διαλεγέσθαι καὶ φοιτῆν πρὸς αὐτόν. Οὐδεὶς μὲντοι τὴν αἰτίαν ἔφρασε τῆς διαφορᾶς.

ἀλλ' αὐτὸν ἔφη γινώσκειν ἐκείνον. Οὕτω δὲ τοῦ Ξε-
νάρχου ἀντικρούσαντος, ὁ Κλεομένης, καὶ τοὺς ἄλ-
λους ὁμοίως ἔχειν ἡγούμενος, αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ συνε-
εῖθει τὴν προᾶξιν. Οἰόμενος δ' ἂν ἐν πολέμῳ μᾶλ-
λον, ἢ κατ' εἰρήνην, μετασιτῆσαι τὰ παρόντα, συνέ-
κρουσε πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς τὴν πόλιν, αὐτοὺς διδόν-
τας ἐγκλημάτων προφάσεις. Ὁ γὰρ Ἄρατος, ἰσχύων
μέγιστον ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἐβούλετο μὲν ἐξ ἀρχῆς εἰς
μίαν σύνταξιν ἀγαγεῖν Πελοποννησίους· καὶ τοῦτο
τῶν πολλῶν στρατηγιῶν αὐτῷ καὶ τῆς μακρᾶς πολε-
τείας ἦν τέλος, ἡγουμένῳ μόνως ἂν οὕτως ἀνεπιχει-
ρήτους ἔσεσθαι τοῖς ἐκτὸς πολεμίοις. Ἐπεὶ δὲ, τῶν
ἄλλων σχεδὸν ἀπάντων αὐτῷ προσγεγονότων, ἀπε-
λείποντο Λακεδαιμόνιοι καὶ Ἡλεῖοι, καὶ ὅσοι Λακε-
δαιμονίοις Ἀρκάδων προσεῖχον, ἅμα τῷ τὸν Δεωνί-
δαν ἀποθανεῖν παρηνώχλει τοῖς Ἀρκάσι, καὶ περιέ-
κασπεν αὐτῶν μάλιστα τοὺς τοῖς Ἀχαιοῖς ὁμοροῦν-
τας· ἀποπειρώμενος τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ τοῦ
Κλεομένου, ὡς νέου καὶ ἀπείρου, καταφρονῶν.

IV. Ἐκ τούτου Κλεομένην πρῶτον οἱ ἔφοροι
πέμπουσι καταληψόμενον τὸ περὶ τὴν Βελβίαν Ἀθή-
ναιον. Ἐμβολή δὲ τῆς Λακωνικῆς τὸ χωρίον ἐστὶ, καὶ
τότε πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας ἦν ἐπιδίκον. Κατα-
λαβόντος δὲ τοῦτο καὶ τειχίσαντος τοῦ Κλεομένου,
ὁ Ἄρατος οὐδ' ἐν ἐγκαλέσας, ἀλλὰ νυκτὸς ἐκστρατεύ-
σας, ἐπεχείρησε Τεγεαταῖς καὶ Ὀρχομενίοις· τῶν δὲ
προδοτῶν ἀποδειλιάσαντων, ὁ μὲν Ἄρατος ἀνεχώρη-
σε, λεληθέναι νομίζων· ὁ δὲ Κλεομένης εἰρωνεῖα χρά-

μινος ἔγραψε πρὸς αὐτὸν, ὥς δὴ παρὰ φίλου πυν-
 θανόμενος, πρὸ τῆς νικτὸς ἐξέλθοι. Τοῦ δ' ἀντι-
 γράψαντος, ὥς ἐκείνον Βελβίναν μέλλειν τειχίζειν
 ἀκούσας, καταβυίῃ τοῦτο κωλύσων· πάλιν δ' Κλεο-
 μένης ἀποστείλας, τοῦτο μὲν οὕτως ἔχιν ἔφη πεπει-
 σθαι· „τοὺς δὲ φανούς καὶ τὰς κλίμακας, εἶπεν, εἰ
 μὴ τί σοι διαφέρει, γράψον ἡμῖν, ἐπὶ τί σοι παρη-
 κολεύθουν;“ Τοῦ δ' Ἀράτου πρὸς τὸ σκῶμμα γελά-
 σαντος, καὶ πυνθανομένου, ποῖός τις ὁ νεανίσκος
 εἶη, Δαμοκράτης, ὁ Λακεδαιμόνιος φυγὰς, „Εἰ τί
 πράττεις, ἔφη, πρὸς Λακεδαιμονίους, ὧρα σοι ταχύ-
 νειν πρὸ τοῦ κέντρα φῦσαι τοῦτον τὸν νεοσσόν.“ Ἐκ
 τούτου Κλεομένει μεθ' ἱππέων ὀλίγων καὶ πεζῶν
 τριακοσίων ἐν Ἀρκαδίᾳ στρατοπεδουμένῳ προσέτα-
 ξαν ἀναχωρεῖν οἱ ἔφοροι, φοβούμενοι τὸν πόλεμον.
 Ἐπεὶ δ' ἀναχωρήσαντος αὐτοῦ, Καφύας ἔλαβεν ὁ
 Ἄρατος, αὐθις ἐξέπεμπον τὸν Κλεομένην. Λαβόν-
 τος δ' αὐτοῦ Μεθύδριον, καὶ τὴν Ἀργολικὴν κατα-
 δραμόντες, ἐξεστράτευσαν οἱ Ἀχαιοὶ διδυμυρίοις πε-
 ζοῖς καὶ χιλίοις ἱππεῦσιν, Ἀριστομάχου στρατηγούν-
 τος. Ἀπαντήσαντος δὲ περὶ Παλάντιον Κλεομένους,
 καὶ βουλομένου μάχεσθαι, φοβηθεὶς τὴν τόλμαν ὁ
 Ἄρατος, οὐκ εἶασε διακινδυνεύσαι τὸν στρατηγόν,
 ἀλλ' ἀπῆλθε, λοιδοροῦμενος μὲν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν,
 χλευαζόμενος δὲ καὶ καταφρονούμενός ὑπὸ τῶν Λακε-
 δαιμονίων, οὐδὲ πεντακισχιλίων τὸ πλῆθος ὄντων. Μέ-
 γας οὖν τῷ φρονήματι γεγονώς ὁ Κλεομένης, ἐθρα-
 σύνετο πρὸς τοὺς πολίτας· καὶ τῶν παλαιῶν τινος

αὐτοὺς ἀντιμύνησκα βασιλείων, εἰπόντος, ὅτι μάτην Λακεδαιμόνιοι πυρθάνονται περὶ τῶν πολέμων, οὐ πόσδι εἰσιν, ἀλλὰ ποῦ εἰσιν.

- V. Ἐπεὶ δὲ, τοῖς Ἑλλείοις πολεμουμένοις ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν βοηθήσας, καὶ περὶ τὸ Λύκαιον ἀπιοῦσιν ἤδη τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπιβαλὼν, ἅπαν μὲν ἐτρέψατο καὶ διεπτόησεν αὐτῶν τὸ στρατεύμα, συγχρούς δ' αὐτεῖλε καὶ ζῶντας ἔλαβεν, ὥστε καὶ περὶ Ἀράτου φήμην ἐκπεσεῖν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὡς τεθνηκότος· ὃ μὲν Ἀρατος, ἄριστα τῷ καιρῷ χρησάμενος, ἐκ τῆς τροπῆς ἐκείνης εὐθὺς ἐπὶ Μαντίνειαν ἦλθε, καὶ μηδενὸς ἂν προσδοκήσαντος, εἴλε τὴν πόλιν καὶ κατέσχε. Τῶν δὲ Λακεδαιμονίων παντάπασι ταῖς γνώμαις ἀναπεσόντων, καὶ τῷ Κλεομένει πρὸς τὰς στρατείας ἐνισταμένων, ὥρμησε μεταπέμπεσθαι τὸν Ἀγίδος ἀδελφόν, Ἀρχίδαμον, ἐκ Μεσσηνίας, ᾧ βασιλεύειν ἀπὸ τῆς ἐτέρας οἰκίας ἦν προσήκον, οἰόμενος, ἀμβλυτέραν τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχὴν ἔσσεσθαι, τῆς βασιλείας ἰσορρόπου καὶ ὁλοκλήρου γενομένης. Οἱ δ' ἀνιρηκότες πρότερον τὸν Ἀγιν, αἰσθόμενοι τοῦτο, καὶ φοβηθέντες, μὴ δίκην δῶσι, τοῦ Ἀρχιδάμου κατελθόντος, ἐδέξαντο μὲν αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν παραγενόμενον κρύφα, καὶ συγκατήγον, εὐθὺς δ' ἀπέπειναν, εἴτ' ἄκοντος τοῦ Κλεομένου, ὥς θείεται Φύλαρχος, εἴτε πεισθέντος ὑπὸ τῶν φίλων καὶ προεμένου τὸν ἄνθρωπον αὐτοῖς. Τῆς γὰρ αἰτίας τὸ πλείστον ἐπ' ἐκείνους ἦλθε, βεβιάσθαι τὸν Κλεομένην δοκοῦντας.

VI. Οὐ μὴν ἄλλὰ πικρὴν εὐθύς ἰγνωκὼς τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ἔπεισε τοὺς ἐφόρους χρήμασιν, ὅπως αὐτῷ ψηφίσωνται στρατείαν. Ἐθεράπευσε δὲ καὶ τῶν ἄλλων συχνοὺς διὰ τῆς μητρὸς, Κρητισικλείας, ἀφειδῶς συγχωρηγούσης καὶ συμφιλοτιμουμένης· ἥ γε καὶ γάμου μὴ δεδομένη, λέγεται διὰ τὸν εὐδὸν ἄνδρα λαβεῖν προτεύοντα δόξῃ καὶ δυνάμει τῶν πολιτῶν. Ἐξαγαγὼν δὲ τὴν στρατιάν, καταλαμβάνει τῆς Μεγαλοπολίτιδος χωρίον, Λεῦκτρα· καὶ γενομένης πρὸς αὐτὸν ὀξείας τῶν Ἀχαιῶν βοηθείας, Ἀράτου στρατηγοῦντος, ὑπὸ τὴν πόλιν αὐτὴν παραταξάμενος ἠτιθήθη μέρος τινὶ τοῦ στρατεύματος. Ἐπεὶ δὲ χαράδραν τινα βαθεῖαν οὐκ εἶσας διαβῆναι τοὺς Ἀχαιοὺς ὁ Ἀράτος, ἀλλ' ἐπέστησε τὴν διώξιν, ἀγανακτῶν δὲ Λυδίαδας ὁ Μεγαλοπολίτης συνεξώρμησε τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππεῖς, καὶ διώκων, εἰς χωρίον ἀμπέλων καὶ τάφρων καὶ τοίχων μιστὸν ἐνσείσας, καὶ διασπασθεὶς περὶ ταῦτα, κακῶς ἀπῆλλαττε· πατιδῶν ὁ Κλεομένης ἀνῆκε τοὺς Ταραντίνους καὶ τοὺς Κρητίας ἐπ' αὐτὸν, ὑφ' ὧν ὁ Λυδίαδας ἀμυνόμενος εὐρῶστος ἔπεισε. Πρὸς τοῦτο θαρρῆσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι, μετὰ βοῆς ἐνέβαλον τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ τροπὴν ὅλου τοῦ στρατεύματος ἐποίησαν. Ἀποθαρύοντων δὲ συχνῶν, τοὺς μὲν ἄλλους ὑποσπόνδους ὁ Κλεομένης ἀπέδωκε, τὸν δὲ Λυδίαδου νεκρὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτὸν κελεύσας, κοσμήσας πορφυρίδι, καὶ στέφανον ἐπιθήεις, πρὸς τὰς πύλας τῶν Μεγαλοπολιτῶν ἀπέστειλεν. Οὗτος ἦν Λυδίαδας, ὁ κατεθέμε-

νος τὴν τυραννίδα, καὶ τοῖς πολίταις ἀποδοὺς τὴν ἑλευθερίαν, καὶ τὴν πόλιν προσκομίσας Ἀχαιοῖς.

VII. Ἐκ τούτου Κλεομένης μέγα φρονῶν ἦδη, καὶ παπεισμένος, ἄν, ὥς βούλεται, τοῖς πράγμασι χρώμενος πολεμῇ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ῥαδίως ἐπικρατήσῃ, ἐδίδασκε τὸν τῆς μητρὸς ἄνδρα, Μεγιστόνουν, ὥς χρὴ τῶν ἐφόρων ἀπαλλαγέντας εἰς μέσον θάσιναι τὰ κτήματα τοῖς πολίταις, καὶ τὴν Σπάρτην ἴσην γενομένην ἐγείρειν καὶ προάγειν ἐπὶ τὴν τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν. Πεισθέντος δ' ἐκείνου, δύο τῶν ἁλλῶν φίλων, ἧ τρεῖς, προσέλαβε. Συνέβη δὲ περὶ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, καὶ τῶν ἐφόρων ἕνα κοιμώμενον ἐν Πασιφάας ὄναρ ἰδεῖν θαυμαστόν. Ἐδόκει γάρ, ἐν ᾧ τόπῳ τοῖς ἐφόροις ἐστὶ καθεζομένοις χρηματίζειν, ἕνα δίφρον κεῖσθαι, τοὺς δὲ τέτταρας ἀνηρῆσθαι· καὶ θαυμάζοντος αὐτοῦ, φωνὴν ἐκ τοῦ ἱεροῦ γενέσθαι, φράζουσάν, ὥς τοῦτο τῇ Σπάρτῃ λῶδόν ἐστι. Ταύτην τὴν ὄψιν διηγούμενου τοῦ ἐφόρου πρὸς τὸν Κλεομένην, τὸ μὲν πρῶτον διαταράχθη κατ' ὑποψίαν τινὰ, πειράζεσθαι δοκῶν· ὥς δ' ἐπέσθη, μὴ ψεύδεσθαι τὸν διηγούμενον, ἐθάρρυνε, καὶ λαβὼν, ὅσους ὑπώπτευσε μάλιστα τῶν πολιτῶν. ἐναντιώσεσθαι πρὸς τὴν πρᾶξιν, Ἡραίαν καὶ Ἀλσαίαν, τὰς πόλεις, ταπτομένας ὑπὸ τοῖς Ἀχαιοῖς, εἴλε· καὶ σῖτον εἰσήγαγεν Ὀρχομενίοις, καὶ Μαντινείᾳ παρεστρατοπέδευσε· καὶ ὅλως ἄνω καὶ κάτω μακραῖς πορείαις ἀποτρύσας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀπέλειπε αὐτῶν δεηθέντων τοὺς πολλοὺς ἐν Ἀρκαδίᾳ, τοὺς δὲ μισθο-

φόρους ἔχων αὐτὸς ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἰχώρει. Καὶ καθ' ὁδὸν οἷς ἐπίστανται μάλιστα καλῶς πρὸς αὐτὸν ἔχειν, ἀνεκοινοῦτο τὴν γνώμην, καὶ προῆει σχάσθην, ὡς περὶ τὸ δεῖπνον εἴσι τοῖς ἐφόροις ἐπιπέσαι.

VIII. Γενόμενος δὲ τῆς πόλεως ἐγγύς, Εὐρυκλείδαν μὲν εἰς τὸ τῶν ἐφόρων συσσίτιον ἀπέστειλεν, ὡς τινα παρ' αὐτοῦ λόγον ἀπὸ στρατιᾶς κομίζοντα. Θηρικίων δὲ καὶ Φοῖβις, καὶ ὕπο τῶν συντρόφων τοῦ Κλειομένους, οὓς μόθακας καλοῦσιν, ἐπηκολούθουν στρατιώτας ὀλίγους ἔχοντες. Ἐτι δὲ τοῦ Εὐρυκλείδα διαλαγομένου τοῖς ἐφόροις, ἐπιδραμόντες ἐσπασμέναις ταῖς μαχαίραις ἔπαιον αὐτούς. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος Ἀγησίλαος, ὡς ἐπλήγη, πεισὼν, καὶ τιθέναι δόξας, ἀτρέμα συναγαγὼν καὶ παρέλκων ἑαυτὸν ἐκ τοῦ οἰκήματος, ἔλαθεν εἰς τὴν δωμάτιον εἰσερχόμενος μικρὸν, ὃ φόβου μὲν ἦν ἱερὸν, ἄλλως δὲ κεκλιμένον ἄει, τότε δ' ἐκ τύχης ἀνεωγμένον ἐτύγχανεν. Εἰς τοῦτο συνεισενεγκὼν ἑαυτὸν ἀπέκλεισε τὸ θύριον. Οἱ δὲ τέσσαρες ἀνηρέθισαν, καὶ τῶν ἐπιβοηθούντων αὐτοῖς πλείονες, ἢ δέκα. Τοὺς γὰρ ἡσυχίαν ἄγοντας οὐκ ἔκτεινον, οὐδὲ τοὺς ἀπιόντας ἐκ τῆς πόλεως ἐκώλυον. Ἐφείσαντο δὲ καὶ τοῦ Ἀγησιλάου μεθ' ἡμέραν ἐκ τοῦ ἱεροῦ προελθόντος.

IX. Ἔστι δὲ Λακεδαιμονίοις οὐ φόβου μόνον, ἀλλὰ καὶ Θανάτου καὶ Γέλωτος καὶ τοιοῦτων ἄλλων παθημάτων ἱερὰ. Τιμῶσι δὲ τὸν φόβον, οὐχ, ὥσπερ οὐδὲ ἀποτρέπονται δαίμονας, ἡγοῦμιναι βλαβερόν, ἀλλὰ τὴν πολιτείαν μάλιστα συνέχευθαι φόβῳ νομί-

ζόντες. Διὸ καὶ προεικήμενον οἱ ἄποροι τοῖς πολλοῖς
ταῖς εἰς τὴν ἀρχὴν εἰσιόντες, ὥς Ἀριστοτέλης φησὶ,
κίρυσθαι τὸν μύστακα, καὶ προσέχειν τοῖς νόμοις,
ἵνα μὴ χαλαροὶ ᾖσιν αὐτοῖς· τὸ τοῦ μύστακος, ὁμαί,
προτείνοντες, ὅπως καὶ περὶ τὰ μικρότατα τοὺς νέους
πειθαρχεῖν ἐθίζουσι. Καὶ τὴν ἀνδρείαν δέ μοι δοκοῦ-
σιν, οὐκ ἀφοβίαν, ἀλλὰ φόβον ψόγου καὶ δόξας ἀδο-
ξίας οἱ παλαιοὶ νομίζειν. Οἱ γὰρ δειλότατοι πρὸς τοὺς
νόμους θαρσάλευότατοι πρὸς τοὺς πολεμίους εἰσὶ·
καὶ τὸ παθεῖν ἥκιστα δεδίωσιν οἱ μάλιστα φοβούμε-
νοι τὸ κακῶς ἀκοῦσαι. Διὸ καὶ καλῶς ὁ εἰπὼν·

— — ἵνα γὰρ δόξας, ἔσθῃ καὶ αἰδώς.

καὶ Ὅμηρος·

Αἰδοῖός τί μοι ἴσσι, φίλα ἱκευῆ, δεινός τις

καί·

Σιγῇ, διειδέας σημάντορας.

Τὸ γὰρ αἰσχύνεσθαι μάλιστα συμβαίνει πρὸς οὓς
καὶ τὸ δεδοικέναι τοῖς πολλοῖς. Διὸ καὶ παρὰ τὸ τῶν
ἐφθρων συσσίτιον τὸν φόβον ἱδρυνται Λακεδαιμό-
νιοι, μοναρχίας ἐγγυτάτω κατασκευασάμενοι τὸ ἀρ-
χῶν.

Χ. Ὁ δ' οὖν Κλειομένης, ἡμέρας γενομένης, προ-
έγραψεν ὀγδοήκοντα τῶν πολιτῶν, οὓς ᾗδε μετασιῇ-
ναι, καὶ τοὺς δῆφρους ἀπεῖλε τῶν ἐφθρων, πλὴν ἑνός,
ἐν ᾧ καθήμενος ἐμελλεν αὐτὸς χρηματίζειν. Ἐκκλη-
σίαν δέ ποιήσας, ἀπαλογεῖτο περὶ τῶν πεπραγμένων.
Ἐφη γάρ, ὑπὸ τοῦ Ἀναδόργου τοῖς βασιλεῦσι συμ-

μισθῆσαι τοὺς γέροντας, καὶ πολλὴν χρόνον οὕτω δια-
 καίσθαι τὴν πόλιν, οὐδὲν ἐτέρας ἀρχῆς διεμένην, ὕστε-
 ρον δὲ τοῦ πρὸς Μισηνίου πολέμου μακροῦ γενο-
 μένου, τοὺς βασιλεῖς, διὰ τὰς στρατείας ἀσχέλους
 ὄντας αὐτοὺς πρὸς τὸ κρίναι, αἰεῖσθαι τινας ἐκ
 τῶν φίλων καὶ ἀπολείπειν τοῖς πολίταις ἀνθ' ἑαυτῶν,
 ἐφόρους προσαγορευθέντας, καὶ διατελεῖν τε τούτους
 τὸ πρῶτον ὑπηρέτας τῶν βασιλέων ὄντας, εἴτα κατὰ
 μικρὸν εἰς ἑαυτοὺς τὴν ἐξουσίαν ἐπιστρέφοντας, καὶ
 οὕτως λαθεῖν ἴδιον ἀρχεῖον κατεσκευασμένους. Ση-
 μεῖον δὲ τούτου, τὸ μέχρι νῦν, μεταπεμπομένων τῶν
 βασιλέων τῶν ἐφόρων, τὸ πρῶτον ἀγχιλέγειν καὶ τὸ
 δεῦτερον· τὸ δὲ τρίτον καλούντων, ἀναστάντα βα-
 δίζειν πρὸς αὐτοὺς· καὶ τὸν πρῶτον ἐπισφοδρύναν-
 τα τὴν ἀρχὴν καὶ ἀνατεινόμενον, Ἀστρωπὸν, ἡλι-
 κίαις ὕστερον πολλὰς ἐφορὴν γενέσθαι. Μετριά-
 ζοντας μὲν οὖν αὐτοὺς, ἔφη, κρεῖττον ἦν ὑπομένειν,
 ἐξουσίᾳ δ' ἐπιθέτω τὴν πατριὸν καταλύοντας ἀρχὴν,
 ὥστε τῶν βασιλέων τοὺς μὲν ἐξελαύνειν, τοὺς δ' ἀπο-
 κτινῦναι ἀκρίτως, ἀπειλεῖν δὲ τοῖς ποθοῦσιν αὐτοὺς
 ἐπιθεῖν τὴν καλλίστην καὶ θειοτάτην ἐν Σπάρτῃ κα-
 τάστασιν, οὐκ ἀνικτόν. Εἰ μὲν οὖν δυνατὸν ἦν,
 ἄντι σφαγῆς ἀπαλλάξαι τὰς ἐπεισάκτους τῆς Λακε-
 δαίμονος κῆρας, τρυφᾶς καὶ πολυτελείας, καὶ χρῆα
 καὶ θανεισμούς, καὶ γὰρ πρεσβύτερα τούτων κακὰ, πε-
 νίαν καὶ πλοῦτον, εὐτυχέστατον ἂν ἡγεῖσθαι πάντων
 βασιλέων ἑαυτὸν, ὥσπερ ἰατρόν ἀνωδύνως ἰασάμενον
 τὴν πατρίδα· νῦν δὲ τῆς ἀνάγκης ἔχει συγγνώμην

τὸν Λυκούργον, ὃς οὔτε βασιλεὺς ἦν, οὔτ' ἄρχων, ἰδιώτης δὲ βασιλεύειν ἐπιχειρῶν ἐν τοῖς ὅπλοις προ-
 ῆλθεν εἰς ἀγοράν· ὥστε δαίσαντα τὸν βασιλεῖα, Χα-
 ρίλαον, ἐπὶ βωμὸν καταφυγεῖν· ἀλλ' ἐκείνον μὲν,
 ὄντα χρηστὸν καὶ φιλόπατριν, ταχὺ τῷ Λυκούργῳ
 τῶν πραττομένων μετασχεῖν, καὶ τὴν μεταβολὴν δέ-
 ξασθαι τῆς πολιτείας. Ἔργῳ δὲ μαρτυρῆσαι τὸν
 Λυκούργον, ὅτι πολιτείαν μεταβαλεῖν ἄνευ βίας καὶ
 φόβου χαλεπὸν ἐστίν· οἷς αὐτὸν ἔφη μετριώτατα κε-
 χρησθαι, τοὺς ἐνισταμένους τῇ σωτηρίᾳ τῆς Λακ-
 δαίμονος ἐκποδῶν ποιησάμενον. Τοῖς δ' ἄλλοις ἔφη
 πᾶσι τὴν γῆν ἅπασαν εἰς μέσον τιθέναι, καὶ χρεῶν
 τοὺς ὀφείλοντας ἀπαλλάττειν, καὶ τῶν ξένων κρίσιν
 ποιεῖν καὶ δοκιμασίαν· ὅπως οἱ κράτιστοι γενόμενοι
 Σπαρτιᾶται σῶζουσιν τὴν πόλιν τοῖς ὅπλοις, καὶ παυ-
 σόμεθα τὴν Λακωνικὴν Αἰτωλῶν καὶ Ἰλλυριῶν λείαν
 οὔσαν ἐρημίᾳ τῶν ἀμυνόντων ἐφορῶντες.

XI. Ἐκ τούτου πρῶτον μὲν αὐτὸς εἰς μέσον τὴν
 οὐσίαν ἔθηκε, καὶ Μεγιστόνους, ὁ πατρὸς αὐτοῦ,
 καὶ τῶν ἄλλων φίλων ἕκαστος, ἔπειτα καὶ οἱ λοιποὶ
 πολῖται πάντες, ἥ δὲ χώρα διενεμήθη. Κλήρον δὲ
 καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων φυγάδων ἀπένειμεν
 ἑκάστῳ, καὶ καταξείν ἅπαντας ὠμολόγησε, τῶν πράγ-
 ματων ἐν ἡσυχίᾳ γενομένων. Ἀναπληρώσας δὲ τὸ
 πολίτευμα τοῖς χαριστάτοις τῶν περιόικων, ὀπλίτας
 τετραχισχίλους ἐποίησε, καὶ διδάξας αὐτοὺς ἀντι-
 δρότος χρησθαι σαρίσσῃ δι' ἀρφοτέρων, καὶ τὴν
 ἀσπίδα φορεῖν δι' ὀχάνης, μὴ διὰ πόρπακος, ἐπὶ

τὴν παιδείαν τῶν νέων ἐτράπη, καὶ τὴν λεγομένην ἀγωγὴν, ἥς τὰ πλεῖστα παρὼν ὁ Σφαῖρος αὐτῷ συγκαθίστη, ταχὺ τὸν προσήκοιτα τῶν τε γυμνασίων καὶ τῶν συσσιτίων κόσμον ἀναλαμβάνοντων, καὶ συστελλομένων ὀλίγων μὲν ὑπ' ἀνάγκης, ἑκουσίως δὲ ἑὼν πλείστον, εἰς τὴν εὐγενῆ καὶ Λακωνικὴν ἐκείνην βλῆται. Ὅμως δὲ τὸ τῆς μοναρχίας ὄνομα παραμυθούμενος, ἀπιδείξε μεθ' ἑαυτοῦ βασιλέα τὸν ἀδελφόν, Εὐκλείδαν. Καὶ τότε μόνον Σπαρτιαταῖς ἐκ μιᾶς οἰκίας συνέβη δύο σχεῖν βασιλέας.

XII. Αἰσθόμενος δὲ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὸν Ἄρατον, ὡς ἐπισφαλῶς αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἐχόντων διὰ τὸν νεωτερισμὸν, οὐκ ἂν οἰομένους προελθεῖν ἔξω τῆς Λακεδαιμόνης, οὐτ' ἀπολιπεῖν μετίωρον ἐν κινήματι τηλικούτῳ τὴν πόλιν, οὐκ ἄγενης, οὐδ' ἄχρηστόν ἡγήσατο τὴν ἐπιθυμίαν καὶ προθυμίαν τοῦ στρατεύματος ἐπιδειξαι τοῖς πολεμίοις. Ἐμβαλὼν οὖν εἰς τὴν Μεγαλοπολιτικὴν, ὠφελείας τε μεγάλας ἤθροισε, καὶ φθορὰν πολλὴν ἀπείργασατο τῆς χώρας. Τέλος δὲ, τοὺς περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίτας ἐκ Μεσσηνίας διαπορευομένους λαβὼν, καὶ πηξάμενός θάλαττον ἐν τῇ πολεμίᾳ, καὶ προθίς ἀπὸ τετραράκοντα μνῶν ἄγωνα, μίαν ἡμέραν ἐθεῖτο καθήμενος· οὐ δέδμενος θείας, ἀλλ' οἷον ἐντροφῶν τοῖς πολεμίοις, καὶ περιουσίαν τινὰ τοῦ κρατεῖν πολὺ τῷ καταφρονεῖν ἐπιδεικνύμενος. Ἐπεὶ ἄλλως γε τῶν ἑλληνικῶν καὶ βασιλικῶν στρατευμάτων ἐπέθο μόνον· οὐ μίμους παρακολουθούντας εἶχεν, οὐ θανατο-

ποιούς, οὐκ ὀρχηστρίδας, οὐ ψαλτρίδας, ἀλλὰ πάσης ἀκολασίας καὶ βωμολοχίας καὶ πανηγυρισμοῦ καθαρὸν ἦν· τὰ μὲν πολεμικὰ μελετῶντων τῶν νέων, καὶ τῶν πρὶςβυτίρων διδασκόντων, τὰς δὲ παιδικὰς, ὅποτε σχολάζοιεν, ἐν ταῖς συνήθεσιν εὐτραπέλαις, καὶ τῷ λεγεῖν τι χάριεν καὶ Λακωνικὸν πρὸς ἀλλήλους διατιθεμένων. Ἦν δ' ἔχει τὸ τοιοῦτον τῆς παιδείας εἶδος ὠφέλεια, ἐν τῷ Λυκούργου βίῳ γέγραπται.

ΧΗΙ. Πάντων δ' αὐτὸς ἐγίγνετο διδάσκαλος, εὐτελῇ καὶ ἀφελῇ, καὶ φορτικὸν οὐδέν, οὐδέ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἔχοντα τὸν ἑαυτοῦ βίον, ὥσπερ παρὰδειγμα σωφροσύνης, ἐν μέσῳ θέμενος· ὃ καὶ πρὸς τὰς Ἑλληνικὰς πράξεις ῥοπήν τινα παρῆσεν αὐτῷ. Τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἐντυγχάνοντες οἱ ἄνθρωποι βασιλεῦσιν, οὐκ αὐτῷ κατεπλήττοντο τοὺς πλούτους καὶ τὰς πολυτελείας, ὡς ἐβδελύττοντο τὴν ὑπεροφίαν αὐτῶν καὶ τὸν ὄγκον, παχθῶς καὶ τραχέως προσφερομένων τοῖς ἐντυγχάνουσι· πρὸς δὲ Κλειομένην βαδίζοντες, ὄντα τε δὴ βασιλέα καὶ καλούμενον, εἶτα ὁρῶντες οὐ πορφύρας τινας, οὐδέ χλαῖνας περὶ αὐτὸν, οὐδέ κλιπιδίων καὶ φορεῖων κατασκευάς, οὐδ' ὑπ' ἀγγέλων ὄχλου καὶ θυρωρῶν, ἢ διὰ γραμματίων χρηματίζοντα χαλεπῶς καὶ μόλις, ἀλλ' αὐτὸν ἐν ἱματίῳ τῷ τυχόντι πρὸς τὰς δεξιόσους ἀπαντῶντα, καὶ διαλεγόμενον καὶ σχολάζοντα τοῖς κηρῶσιν ἱλαρῶς καὶ φιλανθρώπως, ἐκηλεύοντο καὶ κατεδημαγωγούντο, καὶ μόνον ἄφ' Ἡρακλείους ἐκείνων ἔφασκεν γιγνέσθαι. Τῶν δὲ δαίμων αὐτοῦ τὸ μὲν

καθημαρινὸν ἦν ἐν τρικλίνῳ, σφόδρα συνισταλμένον
καὶ Λακωνικόν· εἰ δὲ κρήβεις, ἣ ξίνους, δέχοιτο,
δύο μὲν ἄλλαι προσπαρεβάλλοντο κλίνας, μικρῇ δὲ
μᾶλλον οἱ ὑπὴρέται τὴν τραπέζαν ἐπιλάμπριτον, οὐ
καρυκείαις τισίν, οὐδὲ πέμμασιν, ἀλλ' ὥστ' ἀρθο-
νωτέρας εἶναι τὰς παραθήσεις, καὶ φιλανθρωποτε-
ρον τὸν οἶνον. Καὶ γὰρ ἐπετίμησέ τινα τῶν φίλων,
ἀκούσας, ὅτι ξίνους ἐστίνων, ζυμὸν αὐτοῖς μέλινα
καὶ μάζαν, ὥσπερ ἔθος ἦν ἐν τοῖς φιδοτέοις, παρ-
έθηκεν. Οὐ γὰρ ἔφη δεῖν ἐν τούτοις, οὐδὲ πρὸς
τοὺς ξίνους, λίαν ἄκριβῶς λακωνίζειν. Ἀπαρθεί-
σης δὲ τῆς τραπέζης, εἰσεκομίζετο τρίπους, κρατῆρα
χαλκοῦν ἔχων οἶνου μιστόν, καὶ φιάλας ἀργυρᾶς
δικοτύλους δύο, καὶ ποτήρια τῶν ἀργυρῶν ὀλίγα
παντάπασιν, ἐξ ὧν ἔπινεν ὁ βουλόμενος, ἕκοντι δ'
οὐδεὶς ποτήριον προσέφερεν. Ἀκρόαμα δ' οὐτ' ἦν,
οὐτ' ἐπιζητεῖτο· ἐπαῖδαγώγει γὰρ αὐτὸς δριμύτην τὸν
πότον, τὰ μὲν ἔρωτων, τὰ δὲ διεγούμενος, οὔτε
τὴν σπουδὴν ἀήδῃ τῶν λόγων, τὴν τε παιδὶν ἐπί-
χαριν καὶ ἀσδόλοικον ἔχόντων. Ἄς μὲν γὰρ οἱ λοιποὶ
τῶν βασιλέων ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους θήρας ἐποιού-
ντο, χρήμασι καὶ δωρεαῖς δαλεάζοντες αὐτοὺς καὶ
διαφθείροντες, ἀτιχῶς ἀδίκους ἐνόμιζεν εἶναι·
τὸ δ' ἐμικτὰ καὶ λόγῳ χάριν ἔχοντι καὶ πίστιν
οἰκισθῆναι καὶ προσάγεισθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας,
ἐφαίνετο κάλλιστον αὐτῷ καὶ βασιλικώτατον· ὥς
οὐδενὶ φίλου διαφέροντα μισθωτόν, ἢ τῷ τὸν μὲν
ῥῆται καὶ λόγῳ, τὸν δ' ὑπὸ χρημάτων ὀλίσκεσθαι.

XIV. Πρῶτον μὲν οὖν οἱ Μαντινῆες αὐτὸν ἐπηγάγοντο· καὶ νύκτωρ εἰς τὴν πόλιν παριςπεσόντι, τὴν φρουρὰν τὴν Ἀχαιῶν συνεκβαλόντες, ἐναχείρισαν αὐτούς. Ὁ δὲ καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πολιτείαν ἀποδοὺς, αὐθιγερὸν ἀπῆλθεν εἰς Τυγέαν. Ὀλίγω δ' ὕστερον ἐκπεριελθὼν δι' Ἀρκαδίας, κατέβαινεν ἐπὶ τὰς Ἀχαϊκὰς Φερὰς, βουλόμενος ἢ μάχην θέσθαι πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἢ διαβάλλειν τὸν Ἄρατον, ὡς ἀποδιδράσκοντα καὶ προῖμενον αὐτῷ τὴν χώραν. Ἐστρατήγει μὲν γὰρ Ἰπερβατῆς τότε τοῦ δ' Ἀράτου τὸ πᾶν ἦν κράτος ἐν τοῖς Ἀχαιοῖς. Ἐξελθόντων δὲ πανδημεὶ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ στρατοπεδευσασμένων ἐν Δύμαις περὶ τὸ Ἐκατόμβαιον, ἐπελθὼν ὁ Κλεισμένης, ἔδοξε μὲν οὐ καλῶς ἐν μέσῳ τῆς τε Δυμαίων πόλεως, πολεμίας οὔσης, καὶ τοῦ στρατεύματος τῶν Ἀχαιῶν αὐλίσασθαι· τολμηρῶς δὲ προκαλοῦμενος τοὺς Ἀχαιοὺς ἠνάγκασε συμβαλεῖν, καὶ νικήσας κατὰ κράτος καὶ τρεψάμενος τῇ φύλαγγα, πολλοὺς μὲν ἐν τῇ μάχῃ διέφθειρεν αὐτῶν, πολλῶν δὲ καὶ ζώντων ἐκυρίευσεν. Ἐπελθὼν δὲ καὶ Λάγγωνι, καὶ τῶν Ἀχαιῶν τοὺς φρουροῦντας ἐξελάσας, ἀπέδωκεν Ἡλείοις τὴν πόλιν.

XV. Οὕτω δὲ συνταξιμμένοις τοῖς Ἀχαιοῖς ὁ μὲν Ἄρατος, εὐνοῶς παρ' ἐνικυτὸν αἰεὶ στρατηγῆν, ἀπέπατο τὴν ἀρχὴν καὶ παρητήσατο, καλοῦντων καὶ διομένων· οὐ καλῶς, οἷον ἐν χειμῶνι πραγμάτων μίξονι, μεθεῖς ἐτέρῳ τὸν οἶακα καὶ προέμενος τὴν ἐξουσίαν. Ὁ δὲ Κλεισμένης πρῶτον μὲν μέτρια

τοῖς Ἀχαιοῖς ἐδοκεν πρίεσβισιν ἐπιτάττειν, ἐτέρους δὲ πῆμπαν ἐκέλευεν αὐτῷ παραδιδόναι τὴν ἡγεμονίαν, ὥς τᾶλλα μὴ διοισόμενος πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰχμαλώτους εὐθὺς ἀποδώσων καὶ τὰ χωρία. Βουλευμένων δὲ τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ τούτοις δάχεσθαι τὰς διαλύσεις, καὶ τὸν Κλειμένην καλούντων εἰς Δίρναν, ὅπου τὴν ἐκκλησίαν ἔμλλον ἔχειν, ἔτυχε τὸν Κλειμένην συντόνως ὀδεύσαντα, καὶ χρησάμενον παρὰ καιρὸν ὑδροποσίᾳ, αἵματος πλήθους ἀνερχομένην, καὶ τὴν φωνὴν ἀποκοπῆναι. Διὸ τῶν μὲν αἰχμαλώτων ἀπέπεμψε τοῖς Ἀχαιοῖς τοὺς ἐπιφανεστάτους, τὸν δὲ σύλλογον ὑπερθέμενος, ἀνεχώρησεν εἰς Λακεδαιμόνα.

XVI. Τοῦτο διελυμήνατο τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος, ὁμωσγέπως ἐκ τῶν παρόντων ἀναλαβεῖν αὐτὴν ἔτι, καὶ διαφυγεῖν τὴν Μακεδόνων ὕβριν καὶ πλεονεξίαν δυναμένην. Ὁ γὰρ Ἀρατος, εἴτ' ἀπιστία καὶ φόβῳ τοῦ Κλειμένου, εἴτε φθονῶν εὐτυχοῦντι παρ' ἐλπίδα, καὶ νομίζων, ἔτι τρία καὶ τριάκοντα πρωτεύοντος αὐτοῦ, δεινὸν εἶναι τὴν δόξαν ἅμα καὶ τὴν δύναμιν ἐπιφύντα νέον ἄνδρα καθελεῖν, καὶ παραλαβεῖν πραγμάτων ἡὑξημένων ὑπ' αὐτοῦ καὶ κεκρατημένων χρόνον τοσοῦτον ἀρχὴν, πρῶτον μὲν ἐπειράτο τοὺς Ἀχαιοὺς παραβιάζεσθαι καὶ διακωλύειν ὥς δ' οὐ προσεῖχον αὐτῷ, τοῦ Κλειμένου ἐκπεπληγμένοι τὸ θρόνος, ἀλλὰ καὶ δικαίαν ἐποιοῦντο τὴν ἀξίωσιν τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὸ πάτριον σχῆμα κοσμοῦντων τὴν Πελοπόννησον, τρέ-

πεται πρὸς ἔργον, οὐδενὶ μὲν τῶν Ἑλλήνων προσή-
 κον, αἰσχρὸν δ' ἐκαίτω, καὶ τῶν πεπραγμένων
 ὑπ' αὐτοῦ καὶ πεπολιτευμένων ἀναξιώτατον· Ἀντί-
 γορον ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καλεῖν, καὶ Μακεδόνα ἐπι-
 πλάναι τὴν Πελοπόννησον, οὗς αὐτοὺς ἐκ Πελο-
 ποννήσου μετράκιον ὦν ἐξήλασιν, ἐλευθερώσας τὸν
 Ἀχρεοκόρινθον, καὶ πᾶσι μὲν τοῖς βασιλεῦσιν ὑπο-
 πτος καὶ διὰ φορος γενόμενος, τοντονὶ δ' αὐτὸν Ἀν-
 τίγορον εἰρηκῶς κακὰ μυρία, δι' ὧν ἀπολέλοιπεν
 ὑπομνημάτων. Καίτοι πολλὰ παθεῖν καὶ παραβα-
 λίσθαι φησὶν αὐτὸς ὑπὲρ Ἀθηναίων, ὅπως ἡ πό-
 λις ἀπαλλαγεῖται φρουρᾶς καὶ Μακεδόνων· εἴτα τού-
 τους ἐπὶ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐστίαν τὴν ἑαυτοῦ
 μεθ' ὅπλων εἰσήγαγεν, ἄχρι τῆς γυναικωνίτιδος·
 τὸν δ' ἀφ' Ἡρακλέους γεγονότα, καὶ βασιλεύοντα
 Σπαρτιατῶν, καὶ τὴν πατριὸν πολιτείαν, ὥσπερ
 ἁρμονίαν ἐκλελυμένην, ἀνακρουόμενον αὐτὸς ἐπὶ
 τὸν σάφρονα καὶ Δωρίον ἐκκῖνον τοῦ Λυκούργου
 νόμον καὶ βίον, οὐκ ἡξίου Σικυωνίων ἡγεμόνα καὶ
 Τυρκαίων γράφεσθαι· φεύγων δὲ τὴν μάξαν καὶ
 τὸν τρέβωνα, καὶ τὸ δεινότατον, ὧν κατηγορεῖ Κλει-
 σμένους, ἀναίρεσιν πλοῦτος, καὶ πένις ἐπανόρθω-
 σιν, διαδήματι καὶ πορφύρᾳ καὶ Μακεδονικῆς καὶ
 σατραπικοῦς προστάγμασιν ὑπερῶριψε μετὰ τῆς Ἀχαΐας
 αὐτὸν, ἵνα μὴ Κλειόμενι ποιεῖν δοκῇ τὸ προστα-
 τόμενον, Ἀντιγόνηα θυῶν, καὶ πατῆρας ἄδων αὐ-
 τὸς ἐστεφανωμένος εἰς ἄνθρωπον ὑπὸ φθόγης κατα-
 στηνόμενον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ Ἀράτου κατηγο-

οὐκ βουλευόμενοι γράφομεν, (ἐν πολλοῖσι γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος Ἑλληνικὸς γέγονε καὶ μέγας) οἰκτιρόντας δὲ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τὴν ἀσθένειαν, εἰ μὴδ' ἐν ἡθελσιν οὕτως ἀξιολόγοις καὶ διαφόροις πρὸς ἀρετὴν ἐκφέρειν δύναται τὸ καλὸν ἀνεμέσσητον.

XVII. Ἐλθόντων δ' Ἀχαιῶν εἰς Ἄργος αὐθις ἐπὶ τὸν σύλλογον, καὶ τοῦ Κλεομένους ἐκ Τεγέας καταβεβηκότος, ἐλπίς ἦν πολλὴ τῶν ἀνθρώπων ἕσθαι τὴν διάλυσιν. Ὁ δ' Ἀράτος, ἤδη διωμολογημένων αὐτῷ πρὸς τὸν Ἀντίγονον τῶν μεγίστων, φοβούμενος τὸν Κλεομένην, μὴ πάντα διαπραΐηται, καθομιλήσας τὸ πλῆθος, ἧ καὶ βιασάμενος, ἤϊον λαβόντα τριακοσίους ὁμήρους μόνον εἰσιέναι πρὸς αὐτοὺς, ἧ κατὰ γυμνάσιον ἔξωθεν τὸ Κυλλαράβιον προσελθόντα μετὰ τῆς δυνάμεως διαλέγεσθαι. Ταῦτ' ἀκούσας ὁ Κλεομένης ἀδίκᾳ πάσχειν ἔρασκε· δὲν γὰρ εὐθύς αὐτῷ τότε προειπεῖν, οὐ νῦν, ἥκοιτες ἐπὶ τὰς θύρας τὰς ἐκείνων, ἀπιστοῖν καὶ ἀπειλᾶναι. Γράψας δὲ περὶ τούτων ἐπιτολὴν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἧς ἦν τὸ πλεῖστον κατηγορία Ἀράτου, πολλὰ δὲ καὶ τοῦ Ἀράτου λοιδορήσαντος αὐτὸν πρὸς τὸ πλῆθος, ἀνέξευξε διὰ ταχέων· καὶ κήρυκα πόλεμον προφροῦντα τοῖς Ἀχαιοῖς ἐπεμψεν, οὐκ εἰς Ἄργος, ἀλλ' εἰς Αἰγίον, ὥς φησιν Ἀράτος, ὅπως φθάσῃ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν. Ἐγγύοντι δὲ κίνημα τῶν Ἀχαιῶν, καὶ πρὸς ἀπόστασιν ὥρμησεν αἱ πόλεις, τῶν μὲν δήμων νομὴν τε χώρας καὶ χρεῶν ἀπρὸς αἱ ἐλπίσαντων, τῶν δὲ πρώτων πολλοχοῦ βα-

φυνομένον τὸν Ἄργεον, ἐκίων δὲ καὶ δι' ὀργῆς ἐχόν-
των, εἰς ἐπάγοντα τῇ Πελοποννήσῳ Μακεδόνας. Διὸ
τούτοις ἱπαρθείς ὁ Κλειμένης, εἰς Ἀχαΐαν ἐνέβαλε
καὶ πρῶτον μὲν εἰλε Πιellήνην ἐξυπίνης ἐπιπεσὼν,
καὶ τοὺς φρουροῦντας ἐξέβαλε μετὰ τῶν Ἀχαιῶν·
μετὰ δὲ ταῦτα Φινεὸν προσηγάγατο καὶ Πενταλείον.
Ἐπει δὲ βοηθέντες οἱ Ἀχαιοὶ προδοσίαν εἰνὰ πρα-
τομένην ἐν Κορίνθῳ καὶ Σικυῶνι, τοὺς ἵππεῖς καὶ
τοὺς ξίστες ἀπέστειλαν ἐξ Ἄργους ἐκεῖ παραρυλά-
ζοντες, αὐτοὶ δὲ τὰ Νέμεια κατὰβάπτες εἰς Ἄργος
ἦγον, ἐλπίσας, ὅτις ἦν, ὁ Κλειμένης, ὄχλου πα-
σηγορικοῦ καὶ θασπῶν τὴν πόλιν γίμουσαν ἀπροσ-
δοκήτως ἐπιελθὼν μᾶλλον ταραΐξειν, νυκτὸς ἤγε πρὸς
τὰ τεῖχη τὸ στράτευμα, καὶ τὸν περὶ τὴν Ἀσπίδα
τόπον καταλαβὼν ὑπὲρ τοῦ θειάτρου, χαλεπὸν ὄντα
ἐπὶ δυσπρόσοδον, οὕτω τοὺς ἀνθρώπους ἐξέκληξεν,
ὥστε μηδένα τραπέσθαι πρὸς αἰκὴν, ἀλλὰ καὶ φρου-
ρὴν λαβεῖν, καὶ δοῦναι τῶν πολιτῶν ὁμήρους ἕκους,
καὶ γενέσθαι ἀνμμάχους Λακιδαιμονίων, ἔχοντας
ἐκείνου τὴν ἡγεμονίαν.

XVIII. Οὐ μικρὸν οὖν τοῦτο καὶ πρὸς δόξαν
αὐτῷ καὶ δύναμιν ὑπῆρχεν. Οὔτε γάρ οἱ πάσαι
βασίλεις Λακιδαιμονίων πολλὰ πραγματευσάμενοι
προσπαγέσθαι τὸ Ἄργος βίβαιως ἠδυνήθησαν· ὁ
καὶ δαινότατος τῶν στρατηγῶν, Πύρρος, ἐπιελθὼν
καὶ βιασάμενος, οὐ κατέσχε τὴν πόλιν, ἀλλ' ἀπέ-
θανε, καὶ πολὺ συνδιαφάρα μέρους αὐτοῦ τῆς δυ-
νάμειος. Ὄθεν ἐθαύμαζον τὴν ὀξύτητα καὶ διάνοιαν

τοῦ Κλεομένους· καὶ πρότερον αὐτοῦ, τὸν Σόλωνα καὶ τὸν Λυκούργον ἀπομιμήσασθαι φάσκοντος ἐν τῇ τῶν χρημάτων ἀρεσσει καὶ τῇ τῶν χρημάτων ἐξισώσει, καταγελῶντες, τότε παντελῶς ἐπείθοντο τοῦτο αἵτιον γεγόνεναι τῆς περὶ τοὺς Σπαρτιάτας μετεβολῆς. Οὕτω γὰρ ἔπραττόν τε πρὶν ταπεινὰ, καὶ βοηθεῖν αὐτοῖς ἀδυνατίως εἶχον, ὥστε πέντε μυριάδας ἀνδρῶν πῶδων ἐμβάλοντας εἰς τὴν Λακωνικὴν Αἰτωλούς ἀπαγαγεῖν· διὲ φασὶν εἰπεῖν τινα τῶν πρῶτον τῶν Σπαρτιάται, ὡς ᾤκησαν οἱ πολέμιοι τὴν Λακωνικὴν ἀποκουφίσαντες. Ὀλίγου δὲ χρόνου διελθόντος ἀφ' αὐμοῖ μόνον τῶν πατρῶν ἔθων, καὶ καταστάντες εἰς ἔχθος ἐκείνης τῆς ἀγωγῆς, ὅσπερ παρόντι καὶ συμπολιτευομένῳ τῷ Λυκούργῳ πολλὴν ἐπίδειξιν ἀνδρείας ἐποιούντο καὶ παιδαρχίαν, τὴν τῆς Ἑλλάδος ἀνταλμαρβάνοντες ἡγεμονίαν τῇ Λακωνίᾳ, καὶ ἀντικείμενοι τῇ Πελοπόννησιν.

ΧΙΧ. Ἐλευκῆτος δ' Ἄργους, καὶ κατόπιν ἐθῶς προσδεμένῳ τῷ Κλεμένει Κλειωνῶν καὶ Φλειούντος, ἐτύχχανε μὲν δ' Ἄρκτος ἐν Κορίνθῳ ποιούμενος τινα τῶν λεγομένων λακωνίστων ἐξέτασιν· ἀγγελίας δὲ περὶ τούτων προσπεσούσης, διαταραχθεὶς, καὶ τὴν πόλιν ἀποκλίνουσαν αἰσθόμενος πρὸς τὸν Κλεομένην, καὶ τῶν Ἀχαιῶν ἀπαιταγῆναι βουλομένην, ἐκάλεσε μὲν εἰς τὸ βουλευτήριον τοὺς πολίτας, Πάθε δὲ διολισθῶν ἄχρι τῆς πύλης. Ἐκεῖ δὲ, τοῦ ἔπρου πρῶτα θέντος, ἀναβὰς, ἔρυσεν εἰς Σικιῶνα. Τῶν δὲ Κορινθίων ἀμικλαμένων εἰς Ἄργος πρὸς τὸν

Κλειμένην, φησὶν δ' Ἀράτος τοὺς ἵππους πάντας
 θάψῃναι· τὸν δὲ Κλειμένην μέμφεσθαι τοὺς Κοριν-
 θίους μὴ συλλαβόντας αὐτὸν, ἀλλ' ἐκείνους δια-
 φυγεῖν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν Μει-
 στόνον παρὰ τοῦ Κλειμένου, δεομένου παρα-
 λαβεῖν τὸν Ἀκροκόρινθον, (εἶχε γὰρ φρουρὰν Ἀχαι-
 ῶν) καὶ πολλὰ χρήματα διδόντος· ἀποκρίνασθαι
 δ' αὐτὸν, ὡς οὐκ ἔχει τὰ πράγματα, μᾶλλον δ' ὑπὸ
 τῶν πραγμάτων αὐτὸς ἔχεται. Ταῦτα μὲν δ' Ἀράτος
 γέγραπεν. Ὁ δὲ Κλειμένης, ἐκ τοῦ Ἀργεῖος ἐπέλ-
 θὼν, καὶ προσαγαγόμενος Τροϊζηνίους, Ἐπιδαν-
 ρίους, Ἑρμιονέας, ἦκεν εἰς Κόρινθον· καὶ τὴν
 μὲν ἄκραν περιεχαράκασι, τῶν Ἀχαιῶν οὐ βουλο-
 μένων ἐκλιπεῖν, τοῦ δ' Ἀράτου τοὺς φίλους καὶ
 τοὺς ἐπιτρόπους μεταπεμψάμενος, ἐκέλευσε τὴν οἰ-
 κίαν καὶ τὰ χρήματα λαβόντας φυλάττειν καὶ διοι-
 κεῖν. Τρεῦμαλλον δὲ πάλιν, τὸν Μεσσήνιον, ἀπέ-
 στείλε πρὸς αὐτὸν, ἀξιῶν ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν
 Λακκαίμωνιων ὁμοῦ φυλάττεσθαι τὸν Ἀκροκόρινθον,
 ἰδίᾳ δὲ τῷ Ἀράτῳ διπλὴν ἐπαγγελλόμενος τὴν αὐ-
 ταξίαν, ἧς ἐλάμβανε παρὰ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως.
 Ἐπεὶ δ' ὁ Ἀράτος οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ τὸν τε νῦν
 ἐπεμψε πρὸς τὸν Ἀντίγονον μετὰ τῶν ἄλλων ὁμήρων,
 καὶ ψηφίσασθαι τοὺς Ἀχαιοὺς ἐπιβεῖν Ἀντιγόῳ
 παραδιδόναι τὸν Ἀκροκόρινθον· οὕτως δὲ Κλειμένης
 τὴν τε Σικυωνίαν ἐμβαλὼν ἐπόρθησε, καὶ τὰ χρή-
 ματα τοῦ Ἀράτου, τῶν Κορινθίων αὐτῷ ψηφισαμέ-
 νων, δωρεὰν ἔλαβε.

XX. Τοῦ δ' Ἀντιγόνου μετὰ πολλῆς δυνάμεως τὴν Γερανίαν ὑπερβάλλοντος, οὐκ ὤκειο διὲν τὸν Ἰσθμόν, ἀλλὰ τὰ Ἰλνία χαρὰκώσας καὶ τεχνίους φυλάττειν, καὶ ταπομαχῶν ἀποτρίβεισθαι τοὺς Μακεδόνας μᾶλλον, ἢ συμτλίεσθαι πρὸς φάλαγγα συνηρημένην. Καὶ τοῦτοις χρώμενος τοῖς λογυμοῖς, εἰς ἀπὸρίαν καθίστη τὸν Ἀντίγονον. Οὔτε γὰρ οἷον εἶχεν ἐκ παραιοκενῆς ἱσχυρὸν, οὔτε βιάσασθαι τὴν πύροdon, καθημένον τοῦ Κλεομένου, ἣν ῥά τιδον· ἐπιχειρήσας δὲ παραδύσθαι διὰ τοῦ Λιχαίου νυκτός, ἔδειπεν, καὶ ἰσχυρὰ ἀπέβαλε τῶν στρατιωτῶν· ὥστε παντάπασιν θαρρόμενος τὸν Κλεομένην, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἰσημένους τῇ νίκῃ τραπίσθαι πρὸς τὸ δεῖπνον, αἰσχυρῶς δὲ τὸν Ἀντίγονον εἰς οὐκ εὐπρόσους κατακλιθεῖν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης λογισμούς. Ἐβουλεύετο γὰρ ἐπὶ τὴν ἄκραν ἀναξυγυνοῦναι τὰ Πρωῖον, κἀκεῖθεν εἰς Σικυῶνα πλοίοις περραιῶναι τὴν δύναμιν· ὃ καὶ χρόνου πολλοῦ καὶ παρρησιαῆς ἦ· οὐ τῆς ταχέως. Ἦδη δὲ πρὸς ἑσπέρην ἦσαν ἐξ Ἀργεῶς κατὰ θύλατταν ἄνδρες Ἀργείων φίλοι, καλοῦντες αὐτὸν, ὡς ἀρισταμένον τῶν Ἀργείων τοῦ Κλεομένου. Ὁ δὲ πρῶττον ἦν τὴν ἀπόστασιν Ἀριστοτέλης· καὶ τὸ πλῆθος οὐ χαλεπῶς ἐπαίδεν, ἀγανακτοῦν, ὅτι χρόνῳ ἀποκοτὰς οὐκ ἐποίησιν αὐτοῖς ὁ Κλεομένης ἐλπίσασιν. Λαβὼν οὖν ὁ Ἀργεὺς παρ' Ἀντιγόγου στρατιώτας χιλίους καὶ πεντακοσίους, παρέπλευσεν εἰς Ἐπέλαυρον. Ὁ δ' Ἀριστοτέλης ἐκείνον οὐ περιέμεινεν, ἀλλὰ τοῦ

πολλὰς παραλίβων, προσεμάχτο τοῖς φρουροῖσι
τὴν ἀκρόπολιν· καὶ παρὴν αὐτῷ Τιμόξανος μετὰ τῶν
Ἀχαιῶν ἐκ Σιανῶνος βοηθῶν.

XXI. Ταῦτα περὶ δευτέραν φυλακὴν τῆς νυκτὸς
ἀποῦσας ὁ Κλεομένης, μετιπέμψατο Μεγιστόνουν,
καὶ πρὸς ὄρυγην ἐπέλυσεν εὐθύς εἰς Ἄργος βοηθῶν
ὃ γὰρ ὑπὲρ τῶν Ἀργείων μάλιστα καταπιστωσάμε-
τος πρὸς αὐτὸν ἐκείνος ἦν, καὶ διευκόλυνεν ἐμβαλεῖν
τοὺς ὑπόπτους. Ἀπολύσας οὖν τὸν Μεγιστόνουν
μετὰ διοχιλλίων στρατιωτῶν, αὐτὸς προσῆλθε τῷ Ἀν-
τιγόνει, καὶ τοὺς Κορινθίους παρεδάφρουνεν, ὥς
σθένος μεγάλου περὶ τὸ Ἄργος, ἀλλὰ ταραχῆς τι-
νος ἀπ' ἀνθρώπων ὀλίγων γεγεννημένης. Ἐπεὶ δ' ὁ
Μεγιστόνους τε παρμισπείων εἰς τὸ Ἄργος ἀνῆλθῃ
μαχόμενος, καὶ μόγις ἀντιῆχον οἱ φρουροί, καὶ διε-
πίμποντο συχνοὺς πρὸς τὸν Κλεομένην· φοβηθεῖς,
μὴ τοῦ Ἀργους οἱ πολέμιοι κρατήσαντες, καὶ τὰς
παρόδους ἀπαλείψαντες, αὐτοὶ πορθῶσιν ἅδιως τὴν
Ἀχαιωνικὴν, καὶ πολιορκῶσι τὴν Σπάρτην, ἔρημον
ἔδσαν, ἀπῆγεν ἐκ Κορίνθου τὸ στρατεύμα. Καὶ
ταύτης μὲν εὐθύς ἐστέρητο τῆς πόλεως, εἰσιλθόντος
Ἀντιγόνου, καὶ φρουρὰν καταστήσαντος· ἐπιβαλὼν
δὲ τῷ Ἀργεὶ κατὰ τὸ τεῖχος, ἐπιχείρησε μὲν εἰσα-
λῆσθαι, καὶ συνέστρεψεν ἐκ τῆς πορείας τὴν δύνα-
μιν, ἐκκόψας δὲ τὰς ὑπὸ τὴν Ἀσπίδα ψαλίδας,
ἀνέβη καὶ συνέμιξε τοῖς ἔνδον, ἔτι πρὸς τοὺς Ἀχαι-
οὺς ἀντέχουσι, καὶ τῶν ἐντὸς ἔνια κλίμακας προσ-
θεῖς κατέλαβε, καὶ τοὺς στενωποὺς ἐρήμονας πολε-

μίαν ἐποίησι, τοῖς βίβλιν χρησασθαι προστάξας τοὺς Κρητας. Ὡς δὲ κατέβη τὸν Ἀντίγονον ἀπὸ τῶν ἄκρων εἰς τὸ πῶλον καταβαίνοντα μετὰ τῆς φάλαγγος, τοὺς δ' ἐκπύς ἤδη ῥύθην ἐλαύνοντας εἰς τὴν πόλιν, ἀπέγνω κρατήσας· καὶ συναγαγὼν ἅπαντας πρὸς αὐτόν, ἀσφαλῶς κατέβη, καὶ παρὰ τὸ τεῖχος ἀπηλλάχτετο, μεγίστων μὲν ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ πραγμάτων ἐπικρατήσας, καὶ μικροῦ ὅλης δμοῦ τι μὲν περιόδῳ Πελοποννήσου κύριος γενέσθαι δεήσας, ταχὺ δ' αὖθις ἐκπεσὼν ἁπάντων. Οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς ἀπεχώρησαν αὐτοῦ τῶν στρατευομένων, οἱ δ' ὀλίγον ὕστερον τῷ Ἀντιγόνῳ τὰς πόλεις παρέδωκαν.

XXII. Οὕτω δ' αὐτῷ πεπραχότι κατὰ τὴν στρατείαν, καὶ ἀπαγαγόντι τὴν δύναμιν, ἐσπείρας ἤδη περὶ Τεγίαν ἀφίκοντό τινες ἐκ Λακεδαιμόνος, οὐκ ἐλάττονα τῆς ἐν χερσὶ δυστυχίαν ἀπαγγέλλοντες, τεθνήκει τὴν γυναῖκα· δι' ἣν οὐδὲ ταῖς πάνυ κατορθουμέναις ἐκείνος ἐνεκαρτέρει στρατείαις, ἀλλὰ συνεχῶς κατέβαινεν εἰς Σπάρτην, ἐρῶν τῆς Ἀγιάτιδος, καὶ περὶ πλείστου ποιούμενος ἐκείνην. Ἐπλήγη μὲν οὖν καὶ ἡληγησεν, ὥς εἰκὸς ἦν νέον ἄνδρα καλλίστης καὶ σωφρονιστάτης ἀφηρημένον γυναικὸς· οὐ μὲν κατήσχυνεν οὐδὲ προήκατο τῷ πάθῃ τὸ φρόνημα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ φωνήν, καὶ σχῆμα, καὶ μορφήν, ἐν ᾗ πρότερον εἶχεν ἦθει, διαφυλάττων, τὰ τε προστάγματα τοῖς ἡγεμέσιν ἐδίδου, καὶ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν Τεγιατῶν ἐφρόντιζεν.

Ἄμα δ' ἡμέρη κατέβαινεν εἰς ακιδαίμονα, καὶ
 μετὰ τῆς μητρὸς οἴκοι καὶ τῶν παίδων ἀπαλ-
 γήσας τὸ πένθος, εὐθύς ἦν ἐν τοῖς περὶ τῶν ὄλων
 λογισμοῖς. Ἐπὶ δὲ Πτολεμαῖος, ὃ τῆς Αἰγύπτου
 βασιλεὺς, ἐπαγγελλόμενος αὐτῷ βοήθειαν, ἡξίου
 λαβεῖν ὁμηρεὰ τοὺς παῖδας καὶ τὴν μητέρα, χρόνον
 μὲν τιτα συχνὸν ἡσχύνετο φράσαι τῇ μητρὶ, καὶ πολ-
 λάκις εἰσελθὼν, καὶ πρὸς αὐτῷ γινόμενος τοῦ λόγου,
 κατεσιώπησεν· ὥστε κακείνην ὑπονοεῖν, καὶ παρὰ
 τῶν φίλων αὐτοῦ διατυνθάνεσθαι, μὴ τι κατοκνεῖ
 βουλόμενος ἐντυχεῖν αὐτῇ. Τέλος δὲ τοῦ Κλεομέ-
 νους ἀποτελεμίσαντος εἰπεῖν, ἐξέλασέ τε μέγα, καί,
 „Τοῦτ' ἦν, εἶπεν, ὃ πολλάκις ὁμήσας λέγειν ἀπε-
 θαλίλασας; Οὐ θᾶπτον ἡμᾶς ἐνθήμερος εἰς πλοῖον
 ἀποσιελείς, ὅπου ποτὲ τῇ Σπάρτῃ νομίζεις τοῦτο τὸ
 σῶμα χρησιμώτατον ἔσσεσθαι, πρὶν ὑπὸ γῆρας αὐ-
 τοῦ καθήμενον διαλυθῆναι;“ Πάντων οὖν ἐτοίμων
 γεινομένων, ἀφίκοντο μὲν εἰς Ταΐταρον πεζῇ, καὶ
 προῦπεμψεν ἡ δύναμις αὐτοῦς σὺν τοῖς ὅπλοις· μέλ-
 λουσα δὲ τῆς νεώϊς ἐπιβαίνειν ἡ Κρατησίκεια, τὴν
 Κλεομένην μόνον εἰς τὸν νεών τοῦ Ποσειδῶνος ἀπή-
 γαγε, καὶ περιβαλοῦσα καὶ κατασπασαμένη διαλ-
 γοῦντα καὶ συντεταραγμένον, „Αγε, εἶπεν, ὃ βασι-
 λεῦ Λακκαδαιμονίων, ὅπως, ἐπὰν ἔξω γενώμεθα,
 μηδεὶς ἰδῇ δακρύοντις ἡμᾶς, μηδ' ἀνάξιόν τι τῆς
 Σπάρτης ποιοῦντας. Τοῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν μόνον·
 αἱ τέχαι δ', ὅπως ἂν ὁ δαίμων διδῷ, πάρεσσι.“
 Ταῦτα δ' εἰποῦσα, καὶ καταστῆσασα τὸ πρῶτον,

ἐπὶ τὴν ναῦν ἵχθῃσι τὸ παιδίον ἔχουσα· καὶ διὰ ταύτους πέλευσεν ἀπαίρειν τὸν κυβερνήτην. Ἐπεὶ δ' εἰς Αἴγυπτον ἀρίκετο, καὶ τὸν Πτολεμαῖον ἐπύθετο λόγους παρ' Ἀντιγόνου καὶ προσβείας δεχόμενον, περὶ δὲ τοῦ Κλεομένους ἤκουσεν, ὅτι, τῶν Ἀχαιῶν προκαλουμένων αὐτὸν εἰς διαλύσεις, φοβοῖτο δι' ἐκείνην ἄνεν Πτολεμαίου καταθεσθαι τὸν πόλεμον, ἐπιστελεν αὐτῷ τὰ τῇ Σπάρτῃ πρόποντα καὶ συμφέροντα πράττειν, καὶ μὴ διὰ μίαν γραῦν καὶ παιδάριον αἰεὶ δεδιδῆναι Πτολεμαῖον. Αὕτη μὲν οὖν παρὰ τὰς τύχας τοιαύτη λέγεται γιγνησθαι.

XXIII. Τοῦ δ' Ἀντιγόνου, Τυγίαν μὲν παραβόντος, Ὀρχομενὸν δὲ καὶ Μαρτίνειαν διαρπάσαντος, εἰς αὐτὴν τὴν Λακωνικὴν συνεσταλμένος ὁ Κλεομένης, τῶν μὲν εἰλώτων τοὺς πέντε μνᾶς Ἀττικὰς καταβαλόντας ἐλευθέρους ἐποίησεν, καὶ τάλαντα πεντακόσια συνέλεξε· δισχιλίους δὲ προσκαθοπλίσας Μακεδονικῶς, ἀντίταγμα τοῖς παρ' Ἀντιγόνου λευκασπῖσιν, ἔργον ἐπὶ νοῦν βάλλεται μέγα, καὶ πᾶσιν ἀπροσδόκητον. Ἡ Μεγὰλη πόλις ἦν μὲν τότε καὶ κατ' ἐαυτὴν οὐδέν τι μείων, οὐδ' ἀσθενεστέρα τῆς Ακαρδιαίμονος· εἶχε δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τοῦ Ἀντιγόνου βοήθειαν, ἐν πλευραῖς καθιζόμενον, καὶ δοκοῦντος ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἐπικυλησθαι, μάλιστα τῶν Μεγαλοπολιτῶν σπουδασάντων. Ταύτην διαρπάσαι διανοηθεὶς ὁ Κλεομένης, (οὗ γὰρ ἔστιν, ὃ μᾶλλον ἔοικε τὸ ταχὺ καὶ ἀπροσδόκητον κείνης τῆς πράξεως) ἡμερῶν πέντε σιτία λαβεῖν κελεύσας, ἔφηγε

τὴν δύναμιν ἐπὶ τὴν Σιλλασίαν, ὡς τὴν Ἀργολικὴν κακουργήσω· ἐκείθεν δὲ καταβάς ἐπὶ τὴν Μεγαλοπολικήν, καὶ δειπνοποιησάμενος περὶ τὸ Ῥοίσιον, εὐθύς ἐπορεύετο τὴν δι' Ἐλινοῦντος ἐπὶ τὴν πόλιν· ἀποσχὼν δ' οὐ πολὺν, Παντιά μὲν, ἔχοντα δύο τάγματα τῶν Λακεδαιμονίων, ἀπίσκειλε καταλαβέσθαι καλύσας μεσοπύργιον, ὃ τῶν τειχῶν ἐρημότατον εἶναι τοῖς Μεγαλοπολίταις ἐπυνθάνετο, τῇ δ' ἄλλῃ δυνάμει σχολαίως ἐπηκολούθει. Τοῦ δὲ Παντιάς οὐ μόνον ἐκείνον τὸν τόπον, ἀλλὰ καὶ πολὺ μέρος τοῦ τείχους ὑφύλακτον εὐρόντος, καὶ τὰ μὲν καθαιρούντος εὐθύς, τὰ δὲ διασκάπτοντος, τῶν δὲ φρουρῶν, οἷς ἐνέτιχε, πάντας ἀποκτείναντος, ἔφθασε προσμύξας ὁ Κλειομένης, καὶ πρὶν αἰσθῆσθαι τοὺς Μεγαλοπολίτας, ἔνδον ἦν μετὰ τῆς δυνάμεως.

XXIV. Φανεροῦ δὲ μόλις τοῦ κακοῦ γινομένου τοῖς κατὰ τὴν πόλιν, οἱ μὲν εὐθύς ἐξέπιπτον, ὅσα τυγχάνοι τῶν χρημάτων λαμβάνοντες· οἱ δὲ συνστρέφοντο μετὰ τῶν ὄπλων, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐνιστάμενοι καὶ προσβάλλοντες, ἐκείνους μὲν οὐκ ἴσχυον ἐκκρούσαι, τοῖς δὲ φεύγουσι τῶν πολιτῶν ἀσφαλῶς ἀπελθεῖν παρέσχον· ὥστε μὴ πλείονα τῶν χιλίων ἐγκαταληφθῆναι σώματα, τοὺς δ' ἄλλους ἅπαντας θύον μετὰ τέκνων καὶ γυναικῶν φθάσαι διαφυγόντας εἰς Μεσσήνην. Ἐσώθη δὲ καὶ τῶν προσβοηθούντων καὶ μαχημένων τὸ πλεῖστον· ὀλίγοι δὲ παντάπασιν ἤλωσαν, ὧν ἦν Λυσανδρίδας τε καὶ Θεαρίδας, ἄνδρες ἐνδοεῖς καὶ δυνατοὶ μάλιστα τῶν Μεγαλοπολι-

τῶν. Διὸ καὶ λαβόντες αὐτοὺς εὐθὺς οἱ στρατεύονται
 τῷ Κλεομένει προσήγον. Ὁ δὲ Λυσανδρίδας ὡς εἶδε
 τὸν Κλεομένην πόρρωθεν, ἀναβοήσας, „Ἐξοί σοι
 νῦν, εἶπεν. ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων, ἔργον ἐπιδει-
 ξαμένῳ τοῦ πατριγμένου πόλλιον καὶ βασιλικώτα-
 τον, ἰνδοξοκᾶτο γενέσθαι.“ Ὁ δὲ Κλεομένης, ὑπο-
 τοπήσας αὐτοῦ τὴν ἔντευξιν, „Τί δ', εἶπεν, ὦ Λυσαν-
 δρίδα, λέγεις; Οὐ γάρ δὴ πού με τὴν πόλιν ὑμῖν ἀπο-
 δοῦναι κελύεις;“ Καὶ ὁ Λυσανδρίδας, „Αὐτὸ μὲν οὖν,
 ἔφη, λέγω, καὶ συμβουλεύω, μὴ διαφθίρεαι πόλιν
 τηλικαύτην, ἀλλ' ἐμπλήσαι φίλων καὶ συμμάχων πι-
 στῶν καὶ βεβαίων, ἀποδόντα Μεγαλοπολίταις τὴν πα-
 τρίδα, καὶ σωτήρα δῆμον τοσούτου γενόμενον.“ Με-
 κρὸν αὖν ὁ Κλεομένης διασιωπήσας, „Χαλεπόν μιν,
 ἔφη, ταῦτά τῃ πιστεῦσαι, κινᾶται δὲ τὸ πρὸς δόξαν
 αἰ μάλλον, ἢ τὸ λυσιτελεῖν, παρ' ἡμῖν.“ Καὶ ταῦτ'
 εἰπόν ἀπέστειλε τοὺς ἄνδρας εἰς Μεσσήνην, καὶ
 κήρυκα παρ' αὐτοῦ, τοῖς Μεγαλοπολίταις ἀποδιδούς
 τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ συμμάχους εἶναι καὶ φίλους. ἀπε-
 σιόστας Ἀχαιῶν. Οὕτω δὲ τοῦ Κλεομένους εὐγνώ-
 μονα καὶ φιλάνθρωπα προτείναντος, οὐκ εἶασε τοὺς
 Μεγαλοπολίτας ὁ Φιλοποίμην ἐγκαταλείπειν τὴν πρὸς
 τοὺς Ἀχαιῶς πλάνην, ἀλλὰ πατηγοῦν τοῦ Κλεομέ-
 νους, ὡς οὐ ζητοῦντος ἀπαδοῦναι τὴν πόλιν, ἀλλὰ
 προσηλαβείν τοὺς πολίτας, ἐξέβαλε τὸν Θιαρῖδαν καὶ
 τὸν Λυσανδρίδαν ἐκ τῆς Μεσσήνης. Οὕτως ἦν ὁ Φι-
 λοποίμην ὁ πρῶτος ὑπερὶν Ἀχαιῶν, καὶ μεγί-

στην κτησάμενος ἐν τοῖς Ἑλλήσι δόξαν, ὥς ἰδίᾳ περὶ αὐτοῦ γέγραπται.

XXV. Τούτων δὲ ἀπαγγελθέντων τῷ Κλεομένει, τετηρηκώς τὴν πόλιν ἀθικτὸν καὶ ἀκέραιον, ὥστε μηδὲνα λαθεῖν μηδὲ τοῦλάχιστον λαβόντα, τότε πάντας ἐπὶ τῶν πύλων ἐκείνων ἐκείνους καὶ ἀγαπηκῆσας, τὰ μὲν χρήματα διήρπασεν, ἀνδριάντας δὲ καὶ γράφας ἀπέστειλεν εἰς Σπάρτην· τῆς δὲ πόλεως τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα μέρη κατασκάψας καὶ διαρθείρας, ἀνέβουλεν ἐπ' οἶκον, φοβούμενος τὸν Ἀντίγονον καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἐπράχθη δ' οὐδὲν ἔπ' αὐτῶν. Εὐτυχαιὸν μὲν γὰρ ἐν Αἰγίῳ βουλὴν ἔχοντες· ἐπεὶ δ' Ἀργαῖος ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα, πολὺν μὲν χρόνον ἔλαλε, τὴν χλαμύδα θέμενος πρὸ τοῦ προσώπου, θαυμάζοντων δὲ καὶ λέγειν κελαιόνοιον, εἶπεν, ὅτι Μεγάλη πόλις ἀπόλωλεν ὑπὸ Κλεομένους· ἡ μὲν σύνοδος εὐθὺς διαλύθη, τῶν Ἀχαιῶν καταπλαγέντων τὴν δόξαν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πάθους· ὁ δ' Ἀντίγονος ἐπιχειρήσας βοηθῆν, εἴτα βραδείως αὐτῷ τῇ δυνάμει ἐν τῶν χειμαδίων ἀνισταμένης, ταύτην μὲν αὐτὸς ἐκέλευσε κατὰ χεῖραν μένειν, αὐτὸς δὲ παρήλθεν εἰς Ἀργεῖον, οὐ πολλοὺς ἔχων στρατιώτας μεθ' ἑαυτοῦ. Διὸ καὶ τὸ δεύτερον ἐγχείρημα τοῦ Κλεομένους ἔδοξε μὲν τιτολημῆσθαι παραβόλοις καὶ μαρτυρῶς, ἐπράχθη δὲ μετὰ πολλῆς προνοίας, ὥς φησι Πολύβιος. Εἰδὼς γὰρ εἰς τὰ χειμῶδια διασπαρμένους κατὰ πόλιν, ὥς φησι, τοὺς Μακεδόνας, καὶ τὸν Ἀντίγονον οὐ πολλοὺς ἔχοντα μισθοφόρους ἐν Ἀργεὶ διαχειμάζοντα

μετὰ τῶν φίλων, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἀργεῖαν, λογιζόμενος, ἥ δι' αἰσχύνην τοῦ Ἀντίγονου παροξυνθέντος ἐπικρατήσῃν, ἢ μὴ τολμήσαντα μάχεσθαι διαβαλεῖν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους. Ὁ καὶ ἀνέβη. Διαφθειρομένης γὰρ τῆς χώρας ὑπ' αὐτοῦ, καὶ πάντων ἀγομίστων καὶ φερόδων, οἱ μὲν Ἀργεῖοι δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τὰς θύρας συνιστρέφοντο τοῦ βασιλέως, καὶ πατεβδών, μάχεσθαι κελύοντες, ἢ τοῖς κρείττοσιν ἐξίστασθαι τῆς ἡγεμονίας· ὁ δ' Ἀντίγονος, ὡς ἔδει στρατηγὸν ἔμφρονά, τὸ κινδυνεύσαι παράλογως καὶ προῖσθαι τὴν ἀσφάλειαν αἰσχρὸν, οὐ τὸ κακῶς ἀκοῦσαι παρὰ ταῖς ἐκτός, ἡγούμενος, οὐ προῆλθεν, ἀλλ' ἐνέμεινεν ἐν τοῖς αὐτοῦ λογισμοῖς. Ὁ δὲ Κλεομένης, ἄχρι τῶν ταυχῶν τῷ στρατῷ προσελθὼν, καὶ καθυβρίσας, καὶ διαλυμνηνόμενος ἀδειῶς, ἀνεχώρησεν.

XXVI. Ὀλίγω δ' ὕστερον αὖθις εἰς Τεγίαν ἀκούσας προῖσαι τὸν Ἀντίγονον, ὡς ἐκκλίνεν εἰς τὴν Λακωνικὴν ἑμβαλοῦντα, ταχὺ τοὺς στρατιώτας ἀναλαβὼν, καὶ καθ' ἑτέρας ὁδοὺς παραλλάξας, αἶμ' ἡμέρᾳ πρὸς τῇ πόλει τῶν Ἀργείων ἀνιφάνη πορθῶν τὸ πεδῖον, καὶ τὸν οἶτον οὐ κείρων, ὥπερ οἱ λοιποὶ, δρεπάναις καὶ μαχαίραις, ἀλλὰ κόπτων ξύλοις μεγάλοις εἰς σχῆμα ῥομφαίας ἀπεργασμένοις, ὡς ἐπὶ παιδιᾷ χρωμένους ἐν τῷ πορεύεσθαι σὺν μηδενὶ πότῃ πάντα συγκατατρίψαι καὶ διαρθεῖναι τὸν καρπὸν. Ὡς μέντοι κατὰ τὴν Κυλλάβαριν γενόμενοι, τὸ γυμνάσιον, ἐπεχείρουν προσφέρειν πῦρ, ἐκάλυσεν,

ὅς καὶ τῶν περὶ Μεγάλην πόλιν ὑπ' ὄργης μάλλον, ἢ καλῶς, αὐτῷ πεπραγμένων. Τοῦ δ' Ἀντιγόβου πρῶτον μὲν εὐθύς εἰς Ἄργος ἀναχωρήσαντος, ἔπειτα τὰ ὄρη καὶ τὰς ὑπερβολὰς πάσας φυλακαῖς καταλαβόντος, ἀμειλὴν καὶ κατατρονεῖν προσποιούμενος, ἔπεμψε κήρυκας, ταῖς κλεῖς ἀξιῶν τοῦ Ἡραίου λαβεῖν, ὅπως ἀπαλλάττοιο τῇ θεῷ θύσας. Οὕτω δὲ παίξας καὶ κατειρωνευσάμενος, καὶ τῇ θ· ᾧ θύσας ὑπὸ τὸν νεὼν κεκλεισμένον, ἀπήγαγεν εἰς Φλιούντια τὸν στρατόν· ἐκεῖθεν δὲ τοῦς φρουροῦντας ἰὼν Ὀρόγυρτον ἐξελάσας, κατέβη παρὰ ἰὼν Ὀρχομένον· οὐ μόνον τοῖς πολίταις φρόνημα καὶ θάρσος μπεπειρηκὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολεμοῖς ἀνὴρ ἡγμονικὸς δοκῶν εἶναι καὶ πραγμάτων μεγάλων ἄξιος. Τὸ γὰρ ἐκ μὲν, πόλει δὲ δρμώμενος, ὁμοῦ τῇ Μακεδόνων δυνάμει καὶ Πελοποννησίοις ἅπασι καὶ χορηγία βασιλικῇ πολεμεῖν, καὶ μὴ μόνον ἄθικτον διαφυλάττοντα τὴν Λαττωνικὴν, ἀλλὰ καὶ χώραν κακῶς ποιοῦντα τὴν ἐκείνων, καὶ πόλεις αἰροῦντα τηλικαύτας, αὐτῆς τευχούσης ἰδοὺ δεινότητος εἶναι καὶ μεγαλοφροσύνης.

XXVII. Ἀλλ' ὁ πρῶτος τὰ χρήματα κέρρα τῶν πραγμάτων προσειπὼν εἰς τὰ τοῦ πολέμου πράγματα μάλιστα βλίσψας τοῦτ' εἰπεῖν ἔοικε. Καὶ Δημάδης, τὰς τριήρεις μὲν καθέλκειν καὶ πληροῦν ποτε τῶν Ἀθηναίων κελυδόντων, χρήματα δ' οὐκ ἐχόντων, „Πρότερον ἔστιν, ἔφη, τοῦ προωρατεῖσθαι τὸ φρυᾶσαι.“ Λέγεται δὲ καὶ Ἀρχίδαμος ὁ παλαιὸς ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, κελυδόντων εἰσφοράς τάξει

τῶν συμμάχων αὐτὸν, εἰπὺν, ὥς ὁ πόλεμος οὐ τα-
ταγμένα σιτεῖται. Καθ' ὅπερ γὰρ αἱ σισυμασσηρό-
τες ἀδελφαὶ τῷ χρόνῳ καταβυροῦσι καὶ καταγινώ-
ζονται τοὺς εὐρύθμους καὶ τεχνίας, οὕτως καὶ ὁ
Ἀντίγονος ἐκ πολλῆς ἀναφύων δυνάμεως πρὸς τὸν
πόλεμον, ἐξέπνυε καὶ ἐπιτήθλει τὸν Κλειμένην, γλύ-
σχεως καὶ μόλις περὶζοντα τοῖς ξένοις μισθὸν καὶ
εὐροφὴν τοῖς πολέταις. Ἐπεὶ τὰλλα γὰρ πρὸς τοῦ Κλει-
μένους ὁ χρόνος ἦν, τῶν οἴκοι πραγματείων ἀνιστά-
των τὸν Ἀντίγονον. Βάρβαροι γὰρ περιένοπτον
ἑπ' ἄντος καὶ κατέσφχον τὴν Μακεδονίαν. Καὶ τότε
δὴ πολὺς ἄνωθεν Ἑλλυρῶν ἐμβεβλήκει στρατός, ὑπ'
οὐ παρ' οὐμένους μετεπέμποντο τὸν Ἀντίγονον αἱ Μα-
κεδόνας. Καὶ παρ' ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης συνό-
ταχε ταῦτα τὰ γράμματα κομισθῆναι πρὸς αὐτὸν·
ὅτι κομισθέντων, εὐθὺς ἂν ἀπῆλθε, μακρὰ χαίρειν
φράσας Ἀχαιοῖς. Ἀλλ' ἡ τὰ μὲν ἰστα τῶν πραγμά-
των κρίνουσα τῷ παρὰ μικρὸν τύχῃ τηλικαύτην ἀπο-
δείξατο ὥσπῃν καιροῦ καὶ δυνάμιν, ὥστε, τῇ μάχῃ
ἐν Σιλλασίᾳ γενομένης, καὶ τοῦ Κλειμένους ἀποβε-
βληκότος τὴν δυνάμιν καὶ τὴν πόλιν, εὐθὺς παρ-
εῖναι τοὺς καλοῦντας τὸν Ἀντίγονον. Ὁ καὶ μύ-
λισσα τὴν δυστυχίαν τοῦ Κλειμένους οἰκτροτέρως
ἐποίησεν. Εἰ γὰρ ἡμέρας δύο μόνας ἐπέταχε καὶ παρ-
ήγαγε φυγομαχῶν, οὐκ ἂν εἰδήσειν αὐτῷ μάχη,
ἀλλ', ἐφ' οἷς ἡβούλετο, διηλλάτῃ πρὸς τοὺς Ἀχαι-
οὺς, ἀτελεθόντων τῶν Μακεδόνων· νῦν δ', ὅσπερ
ῥηται, διὰ τὴν ἀχρημασίαν ἐν τοῖς ὅπλοις τὸ πᾶν

θέμενος, ἠναγκάσθη δισμυρίους, ὥς Πολύβιος φησὶ, πρὸς τρισμυρίους ἀντιπαραιτάσθαι.

XXVIII. Καὶ θαυμαστὸν μὲν ἐν τῷ κινδύνῳ παρσχὼν ἑαυτὸν στρατηγὸν, ἐκδίμοις δὲ χρησάμενος τοῖς πόλλιταις, οὐ μὴν οὐδὲ τῶν ξένων μεμπτικῶς ἀγωνισαμένων, τῷ τρόπῳ τῆς ὀπλίσεως καὶ τῷ βάρει τῆς ὀπλιτικῆς φάλαγγος ἐξεθλήθη. Φύλαρχος δὲ καὶ προδοσίαν γενέσθαι φησὶ τὴν μάλιστα τῷ Κλεομένει τὰ πρᾶγματα διεργασαμένην. Τοῦ γὰρ Ἀντίγονου τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ τοὺς Ἀκαρναντας ἐκπεριελθεῖν κρούει κελύσαντος, καὶ κυκλώσασθαι θάτερον πέρας, ἐφ' οὗ τεταγμένος ἦν Εὐκλείδας, ὁ τοῦ Κλεομένους ἀδελφός, εἶτα τὴν ἄλλην ἐπὶ μάχῃ δύναμιν ἐκτάπτοντος· ἀπὸ σκοπῆς θεωρῶν ὁ Κλεομένης, ὥς οὐδαμοῦ τὰ ὄπλα τῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν Ἀκαρναντικῶν κατεῖδεν, ἐφοβήθη, μὴ πρὸς τι τοιοῦτον αὐτοῖς ὁ Ἀντίγονος κέχρηται. Καλίσας δὲ Δαμοτέλῃ, τὸν ἐπὶ τῆς κρυπτείας τεταγμένον, ὄραν ἐκέλευε καὶ ζητεῖν, ὅπως ἔχει τὰ κατὰ νότον καὶ κύκλῳ τῆς παρατάξεως. Τοῦ δὲ Δαμοτέλους (ἦν γὰρ, ὥς λέγεται, πρότερον χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ διεφθαρμένος) ἀμελεῖν ἐκείνων ἐπὶ πάντως, ὥς καλῶς ἐχόντων, τοῖς δὲ συνάπτοισιν ἐξ ἐναντίας προσέχειν καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀμύνεσθαι, πιστεύσας ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον χάσκει, καὶ τῇ ὀρμῇ τῶν περὶ αὐτὸν Σπαρτιατῶν ὡσάμενος τὴν φάλαγγα τῶν Μακεδόων, ἐπὶ πέντε πού σταδίους ὑποχωροῦντων, ἐμβιαζόμενος καὶ κρατῶν ἠκολούθησεν. Εἶτα τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδαν ἀπὸ θατέρου κυκλωθέντων, ἐπι-

σταίς, καὶ πατιδῶν τὸν κίνδυνον· „Οἶχη μοι, φίλτατε ἀδελφε, εἶπεν, οἶχη, γενναῖος ὢν, καὶ παισὶ ζηλωτὸς Σπαρτιατῶν, καὶ γυναιξὶν αἰδοίμος.“ Οὕτω δὲ τῶν περὶ τὸν Εὐκλείδαν ἀναιρεθέντων, καὶ τῶν ἐκείθεν, ὡς ἐκράτουν, ἐπιφερομένων, ταραττομένους δρῶν τοὺς στρατιώτας, καὶ μένειν οὐκέτι τολμῶντας, ἔσωζεν αὐτόν. Ἀποθανεῖν δὲ καὶ τῶν ξένων πολλοὺς λέγουσι, καὶ Ἀκκιδαιμονίους ἅπαντας, πλην διακοσίων, ἑξακισχιλίους ὄντας.

XXIX. Ἐπεὶ δ' εἰς τὴν πόλιν ἀφίκετο, τοῖς μὲν ἀπαντήσασι τῶν πολιτῶν παρήγει δέχεσθαι τὸν Ἀντίγονον, αὐτὸς δ' εἶπεν, εἴτε ζῶν, εἴτ' ἀποθανὼν, ὁ μέλλοι τῇ Σπάρτῃ συνοῦσαι, ταῦτο πράξειν. Ὁρῶν δὲ τὰς γυναῖκας τοῖς μετ' αὐτοῦ πεφευγόσι προστρέφουσας, καὶ δεχομένας τὰ ὅπλα, καὶ ποτὸν προσφερούσας, αὐτὸς εἰσῆλθε μὲν εἰς τὴν οἰκίαν τὴν ἑαυτοῦ, τῆς δὲ παιδίσκης, ἣν εἶχεν, ἑλενθέραν οὖσαν, ἐκ Μεγάλης πόλεως ἀνελήφως μετὰ τὴν τῆς γυναικὸς σφαγὴν, ὥς εἰδιστο, προσιούσης καὶ βουλομένης ἀπὸ στρατείας ἤκοντα θεραπεύειν, οὔτε πιεῖν ἐκτελειῶν καὶ ὑπέρμεινεν, οὔτε καθίσαι κεκληκώς, ἀλλ', ὥσπερ ἐνύχχανε, τιθωρακισμένος τῶν κινόντων τινὶ τὴν χεῖρα παραβαλὼν πλαγίαν, καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τὸν πῆχυν ἐπιθείς, καὶ χρόνον οὐ πολὺν διαναπαύσας τὸ πῶμα, καὶ τῇ διατροῇ περιδραμὼν ἅπαντας τοὺς λοχωμοὺς, ὥρμησε μετὰ τῶν φίλων εἰς τὸ Γυθιον. Κακῆθιν ἐπιβάντες ἐπ' αὐτὸ τοῦτο παρασκευασμένων πλοίων, ἀνέχθησαν.

XXX. Ὁ δ' Ἀντίγονος, ἐξ ἐφόδου παραλαβὼν τὴν πόλιν, καὶ χρησάμενος τοῖς Λακεδαιμονίοις φιλήθρως, καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς Σπάρτης οὐ προπηλακίσας, οὐδ' ἐνυβρίσας, ἀλλὰ καὶ νόμους καὶ πολιτείαν ἀποδοὺς, καὶ τοῖς θεοῖς θύσας, ἀνεχώρησεν ἡμέρᾳ τρίτῃ, πυθόμενος, ἐν Μακεδονίᾳ πολὺν πόλεμον εἶναι, καὶ πορθεῖσθαι τὴν χώραν ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Ἦδη δὲ καὶ τὸ νόσημα κατεῖχεν αὐτὸν, εἰς φθίσιν ἐκβεβηκὸς ἰσχυρὰν καὶ κατάρχον σύντονον. Οὐ μὲν ἀπεῖπεν, ἀλλ' ἀντήρκεσε πρὸς τοὺς οὐκ εὖ ἀγῶνας, ὅσον ἐπὶ νίκη μεγίστῃ καὶ φόνῳ πλείστῳ τῶν βαρβάρων εὐκλεέστερον ἀποθανεῖν. ὥς μὲν εἰκὸς ἐστὶ, καὶ λέγουσιν οἱ περὶ Φύλαρχον, αὐτῇ τῇ περὶ τὸν ἀγῶνα κραιγῇ τὸ σῶμα προσαναρρόηξας· ἐν δὲ ταῖς λέσχαις ἦν ἀκούειν, ὅτι βοῶν μετὰ τὴν νίκην ὑπὸ χαρᾶς, „ὦ καλῆς ἡμέρας!“ πληθὸς αἵματος ἀνήγαγε, καὶ πυρρῆς συντόνως, ἐτίλεβήτησεν. Ταῦτα μὲν τὰ περὶ Ἀντίγονον.

XXXI. Κλεομένης δὲ, πλέων ἀπὸ Κυθήρων, εἰς νῆσον ἑτέραν, Αἰγιαλίαν, κατέσχευεν. Ὄθεν εἰς Κυρήνην περαιουῖσθαι μέλλοντος αὐτοῦ, τῶν φίλων εἰς, ὄνομα Θηρύκλων, ἀνὴρ πρὸς τε τὰς πράξεις φρονήματι κεχορημένος μέγας, καὶ τοῖς λόγοις γεγονώς τις ὑψηλὸς αἰεὶ καὶ μέγας, ἐντιχὼν αὐτῷ κατ' ἰδίαν, „Τὸν μὲν κάλλιστον, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ, θάνατον ἐν τῇ μάχῃ προηκάμεθα. Καίτοι πάντες ἤκουσαν ἡμῶν λεγόντων, ὥς οὐχ ὑπερβήσεται τὸν βασιλέα τῶν Σπαρτιατιῶν Ἀντίγονος, εἰ μὴ νεκρὸν. Ὁ δὲ δεύτερος

δόξῃ καὶ ἀρετῇ νῦν ἔτι πάρεστιν ἡμῖν. Ποῖ πλέομεν ἀλογίῳ, ἀποφεύγοντες ἐγγὺς ὄντα, καὶ μακρὰν διώκοντες; Εἰ γὰρ οὐκ αἰσχρὸν ἐστὶ δουλεύειν τοῖς ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου τοὺς ἀφ' Ἑρακλίδους, πλοῦν πολὺν κερδανοῦμεν Ἀντιγόνῳ παραδόντες ἑαυτοὺς, ὃν εἰκὸς ἐστὶ Πτολεμαίου διαφέρειν, ὅσον Αἰγυπτίων Μακεδόνας. Εἰ δ', ὅφ' ὧν κερρατήμεθα τοῖς ὅπλοις, οὐκ ἀξιούμεν ἄρχεσθαι, τί τὸν μὴ νενικηκότα δεσπότην ποιοῦμεν αὐτῶν; ἢ ἂν θ' ἐνὸς δυοῖν κακίους φανῶμεν, Ἀντίγονον μὲν φυύγοντες, Πτολεμαῖον δὲ πολλακεύοντες; Ἡ διὰ τὴν μητέρα φήσομεν εἰς Αἴγυπτον ἔκειν; Καλὸν μὲντ' ἂν αὐτῇ θάλαμα γένοιο καὶ ζήλωτόν, ἐπιδεικνυμένη ταῖς Πτολεμαίου γυναιξὶν αἰχμάλωτον ἐκ βασιλείας καὶ φυγάδα τὸν υἱόν. Οὐχ ἔως ἔτι τῶν ἰδίων ξιφῶν ἄρχομεν, καὶ τὴν Λακωνικὴν ἀφορῶμεν, ἐνταῦθα τῆς τύχης ἀπαλλάξαντες ἑαυτοὺς, ἀπολογησόμεθα τοῖς ἐν Σέλλασι κειμένοις ὑπὲρ τῆς Σπάρτης; ἀλλ' ἐν Αἰγύπτῳ καθιδοῦμεθα, πυνθανόμενοι, τίνα τῆς Λακεδαιμόνος σαιράπην Ἀντίγονος ἀπολέλοιπε;“ Τοιαῦτα τοῦ Θηρυκίωνος εἰπόντος, ὁ Κλεομένης ἀπεκρίνατο· „Τῶν ἀνθρωπίνων τὸ ῥῆστον, ὧ πονηρὸν, καὶ πᾶσιν ἐν ἐτοίμῳ διώκων, ἀποθανεῖν, ἀνδρείος εἶναι δοκεῖς, φεύγων αἰσχρόνα φυγὴν τῆς πρότερον; Πολεμίοις μὲν γὰρ ἐνέδωκεν ἥδη καὶ κρείττονες ἡμῶν, ἢ τύχῃ σφαλέντες, ἢ βιασθέντες ὑπὸ πλήθους. Ὁ δὲ πρὸς πόρους καὶ τάλαιπωρίας, ἢ θόξας καὶ ψόγους ἀνθρώπων ἀπαγορεύων, ἡττᾶται τῆς ἑαυτοῦ μαλακίας. Δεῖ γὰρ τὸν

αὐθαίρετον θάνατον οὐ φυγὴν εἶναι πράξειν, ἀλλὰ
 πρῶτον. Δισχρόν γάρ ἔην μόνοις ἑαυτοῖς καὶ ἀπο-
 θνήσκειν· ἐφ' ὃ νῦν σὺ παρακαλεῖς ἡμᾶς, σπειύδων
 ἀπαλλαγῆναι τῶν παρόντων, καλὸν δ' οὐδὲν οὐδὲ
 χρήσιμον ἄλλο διαπραττόμενος. Ἐγὼ δὲ καὶ σὲ καὶ
 ἑμαυτὸν οἶομαι δεῖν τὰς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐλπίδας
 μὴ καταλιπεῖν· ὅπου δ' ἂν ἡμῶς ἔκειναι καταλι-
 πωσι, ῥᾶστα βουλομένοις ἀποθανεῖν ὑπάρξει.“ Πρὸς
 ταῦτα Θηρυκίων οὐδὲν ἀντεπεῖπὼν, ὅτε πρῶτον ἔοχε
 καιρὸν ἀποσιῆναι τοῦ Κλειομένου, ἐκτραπόμενος
 παρὰ τὸν αἰγιαλὸν, ἔσφαξεν ἑαυτὸν.

XXXII. Ὁ δὲ Κλειομένης, ἀπὸ τῶν αἰγιαλῶν
 ἀναχθείς, τῇ Αἰβύῃ προσέβαλε· καὶ διὰ τῶν βα-
 σιλικῶν παρὰπεμπόμενος, ἦκεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν.
 Ὁφθεῖς δὲ τῷ Πτολεμαίῳ, κατ' ἀρχῆς μὲν ἐτύχχανε
 κοινῶς φιλανθρωπικοῦ καὶ μετρίου πρὸς αὐτὸν· ἐπὶ
 δὲ, γνῶμης διδοὺς πείραν, ἀνὴρ ἐφαίνετο ἔμφορῶν,
 καὶ τῆς καθ' ἡμέραν ὀμιλίας αὐτοῦ τὸ Λακωνικὸν
 καὶ ἀφελὲς τὴν χάριν ἰλευθέριον εἶχε, καὶ τὴν εὐγέ-
 νειαν οὐδαμοῦ κατασχύνων, οὐδὲ καρπιτόμενος ὑπὸ
 τῆς τύχης, τῶν πρὸς ἡδονὴν καὶ κολακείαν διαλεγό-
 μένων πιθανώτερος ἐφαίνετο· πολλὴ μὲν αἰδῶς καὶ
 μετάνοια τὸν Πτολεμαῖον εἶχεν, ἀνδρὸς ἀμελήσαντα
 τοιοῦτου, καὶ προέμενον τῷ Ἀντιγόνῳ, δόξαν ἅμα
 πεκτημένῳ τηλικαύτην καὶ δύναμιν. Ἀναλαμβάνων
 δὲ τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις τὸν Κλειομένην παρ-
 θάρζοντες, ὥς μετὰ νεῶν καὶ χρημάτων ἀποστελῶν
 αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ καταστήσων εἰς τὴν βα-

σιλαίαν. Ἐδίδου δὲ καὶ σύνταξιν αὐτῷ, τίσασα καὶ εἴκοσι τάλαντα καὶ ἑκαστον ἐνιαυτόν. Ἀρ' ὢν ἐκείνος αὐτόν καὶ τοὺς φίλους εὐτελῶς καὶ σωφρόνως διοικῶν, τὰ πλείστα κατανήλυσεν εἰς φιλανθρωπίας καὶ μεταδόσεις τῶν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος εἰς Αἴγυπτον ἐκπαπτωχότων.

XXXIII. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος Πτολεμαῖος, πρὶν ἐκτελέσαι τῷ Κλεομένει τὴν ἐκπεμψιν, ἐτελεύτησε· τῆς δὲ βασιλείας εὐθύς εἰς πολλὴν ἀσάλγειαν καὶ παροινίαν καὶ γυναικοκρασίαν ἐμπεσούσης, ἡμλεῖτο καὶ τὰ τοῦ Κλεομένου. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς αὐτὸς οὕτω διέφθαρτο τὴν ψυχὴν ὑπὸ γυναικῶν καὶ πότων, ὥστε, ὅποτε γῆφοι μάλιστα, καὶ σπουδαιότατος αὐτοῦ γένοιτο, τελευτᾷς τελεῖν, καὶ τύμπανον ἔχων ἐν τοῖς βασιλείοις ἀγείρειν, τὰ δὲ μέγιστα τῆς ἀρχῆς πράγματα διοικεῖν Ἀγαθόκλειαν, τὴν ἐρωμένην τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν ταύτης μητέρα καὶ πορτοβοσκόν, Οἰνάνθην. Ὅμως δ' οὖν ἔδοξε τις ἐν ἀρχῇ καὶ τοῦ Κλεομένου χρεῖα γεγονέναι. Διδὼς γὰρ Μάγαν, τὸν ἀδελφόν, Πτολεμαῖος, ὡς ἰσχύοντα διὰ τῆς μητρὸς ἐν τῷ στρατιωτικῷ, τὸν Κλεομένην προσελάμβανε, καὶ μετιδίδου τῶν ἀπὸ ῥῆτων συνεδρίων, βουλευόμενος ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν. Ὁ δὲ, καίπερ ἀπάντων τοῦτο πράττειν κελενάτων, μόνος ἀπηγόρευσεν, αἰπὼν, ὡς μᾶλλον, εἰ δυνατόν ἦν, ἔδει φῦσαι τῷ βασιλεῖ πλείονας ἀδελφούς, πρὸς ἀσφάλειαν καὶ διαμονὴν τῶν πραγμάτων. Σωσιβίου δὲ, τοῦ πλείστου ἐν τοῖς φίλοις δυναμένου, φή-

σαντος, οὐκ εἶναι τὰ τῶν μαθηφόρων αὐτοῖς βέλ-
βαια, τοῦ Μάγα ζῶντος, ἀμελῆν ἐκέλευεν ὁ Κλεο-
μένης ἕνεκά γε τούτου· πλείους γάρ, ἢ τρισχιλλούς,
τῶν ξένων εἶναι Πελοποννησίους προσέχοντας αὐτῷ,
κἂν μόνον νεύσῃ, προθύμως μετὰ τῶν ὀπλων πα-
ρεσομένους. Οὗτος ὁ λόγος τότε μὲν οὐ σμικρὰν τῷ
Κλεομένει καὶ πλῆθυν εὐνοίας καὶ δόξης ἐν ἰσχύος προσ-
έθηκεν· ὕστερον δὲ, τοῦ Πτολεμαίου τῆς αὐθιγεί-
ας ἐπιτεινούσης τὴν δειλίαν, καὶ, καθάπερ εἰω-
θεν ἐν τῷ μηδὲν φρονεῖν, τοῦ πάντα δεδοικέναι καὶ
πᾶσιν ἀπιστεῖν ἀσφαλεστάτου δοκοῦντος εἶναι, φο-
βερόν ἐποίει τὸν Κλεομένην τοῖς ἀνυλικοῖς, ὡς ἰσχύον-
τα παρὰ τοῖς ξένοις· καὶ πολλῶν ἣν ἀκούειν λε-
γόντων, οἱ οὗτος ὁ λέων ἐν τούτοις τοῖς προβάτοις
ἀναστρέφεται. Τῷ γὰρ ὄντι τοιοῦτον διέφαινε
ἡθος ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὑποβλέπων ἀτρεῖα καὶ πα-
ρεπισκοπῶν τὰ πραττόμενα.

XXXIV. Ναῦς μὲν οὖν αἰτῶν καὶ στρατείαν
ἀπέπε· πυνθανόμενος δὲ, τεθνάναι τὸν Ἀντίγονον,
Αἰτωλικῷ δὲ πολέμῳ συμπεπλέχθαι τοὺς Ἀχαιοὺς,
τὰ δὲ πράγματα ποθεῖν αὐτὸν καὶ παρακαλεῖν ἐκεί-
νον, ἐν ταραχῇ καὶ διασπασμῷ τῆς Πελοποννήσου
γενομένης, ἡξίου μὲν μόνος ἀποσταλῆναι μετὰ τῶν
φίλων, ἔπειθε δ' οὐδένα, τοῦ μὲν βασιλέως οὐκ
εἰσακούοντος, ἀλλ' ἐν γυναίξι καὶ θιάσοις καὶ κό-
μοις συνέχοντος ἑαυτὸν· ὁ δὲ τῶν ὄλων προεστη-
κὼς καὶ πρόβουλεύων Σωσίβιος, μένοντα μὲν τὸν
Κλεομένην παρὰ γνώμην, ἤγειτο δυσμεταχείριστον

εἶναι καὶ φοβερόν, ἀφιδέντα δὲ, τολμηρόν ἄνδρα καὶ μεγαλοπράγμονα, καὶ τῆς βασιλείας νοσοῦσης Διαιτὴν γεγεννημένον. Οὐδὲ γὰρ αἱ θωρακαὶ κατεπράϋνον αὐτὸν, ἀλλ' ὥσπερ τὸν Ἄπιν, ἐν ἀφθόροις διαιτῶμενον καὶ τρυφῶν δοκοῦντα, τοῦ κατὰ φύσιν βίου καὶ δρόμον ἀφείκων καὶ σκιρτήσεων ἴμερος ἔχει, καὶ δῆλός ἐστι δυσαναχωτῶν τὴν ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἱερέων διατριβήν, οὕτως ἰκείνον οὐδὲν ἤρεσκε τῶν μαλθακῶν, ἀλλὰ φθιγύθεσκε φύλον κῆρ, ὥσπερ Ἀχιλλεύς, αὐθι μένων, ποθέεσκε δ' αὐτὴν τε πτόλεμόν τε.

XXXV. Τοιούτων δὲ τῶν κατ' αὐτὸν ὄντων πραγμάτων, ἀφικνεῖται Νικαγόρας ὁ Μεσσήνιος εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἀνῆρμισὼν μὲν τὸν Κλεομένην, προσπριούμενος δὲ φίλος εἶναι· χωρίον δὲ ποτε καλὸν αὐτῷ πεπρακὸς, δι' ἀπορίαν, οἶμαι, καὶ δι' ἀχαλίαν, ὡς ἔοικε, καὶ διὰ πολέμους οὐκ ἀπειληφὸς τῷ ἀργύριον. Τοῦτον οἷον ἐκβαίνοντα τότε τῆς δολκάδος ἰδὼν ὁ Κλεομένης (ἔτυχε γὰρ ἐν τῇ κρηπιδῇ τοῦ λιμένος περιπατῶν) ἠσπάζετο προθύμως, καὶ, εἰς αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον ἄγει πρόφασιν, ἡρώτα. Τοῦ δὲ Νικαγόρου φιλοφρόνως ἀντασπάζομένου, καὶ φήσαντος, ἔμπους ἄγειν τῷ βασιλεῖ καλοὺς τῶν πολεμιστηρίων, γελάσας ὁ Κλεομένης, „Ἐβουλόμην ἄν, ἔφη, σε μᾶλλον ἥκειν ἄγοντα συμβυκιστρίδας καὶ κυναῖδους· ταῦτα γὰρ νῦν μάλιστα κατεπείγει τὸν βασιλέα.“ Καὶ ὁ Νικαγόρας τότε μὲν ἐμειδίασεν· ἡμέραις δ' ὕστερον ὀλίγαις ὑπομνήσας τοῦ χωρίου τὸν

Κλειομένην, τῶν γούν ἐδέετο τὴν τιμὴν ἀπολαβεῖν, ὥς οὐκ ἂν ἐνοχλήσας, εἰ μὴ περὶ τὴν τῶν φορτίων διάθεσιν οὐ μετρίως ἐξημιούτο. Τοῦ δὲ Κλειομένους φήσαντος, οὐδὲν αὐτῷ περιεῖναι τῶν δεδομένων, λυπηθεὶς δὲ Νικαγόρας, ἐκφέρει τῷ Σωσιβίῳ τὸ σκῶμμα τοῦ Κλειομένου. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο μὲν ἄσμένως ἔλαβεν, ἐκ δὲ μάλζονος αἰτίας τὸν βασιλέα παροξύναι ζητῶν, ἔπεισε τὸν Νικαγόραν ἐπιστολὴν γράψαντα κατὰ τοῦ Κλειομένου ἀπολιπεῖν, ὥς ἐγκότιος, εἰ λάβει τριήρεις καὶ στρατιώτας παρ' αὐτοῦ, Κυρῆην κατασχεῖν. Ὁ μὲν οὖν Νικαγόρας ταῦτα γράψας ἀπέπευσε· τοῦ δὲ Σωσιβίου μετὰ τέσσαρας ἡμέρας τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πτολεμαῖον ἀνενεγκόντος, ὥς ἀρτίως αὐτῷ δεδομένην, καὶ παροξύναντος τὸ μειράκιον, ἔδοξεν εἰς οἶκον μεγάλῃν εἰσαγαγεῖν τὸν Κλειομένην, καὶ τὴν ἄλλην ὁμοίως παρήχοντας δλαιταν ἐξόδων εἶργειν.

XXXVI. Ἦν μὲν οὖν καὶ ταῦτα λυπηρὰ τῷ Κλειομένει, μοχθηροτέρας δὲ τὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας ἔσχεν ἐκ τοιαύτης συντιχίας. Πτολεμαῖος δὲ Χρυσέριμον, φίλος ὢν τοῦ βασιλέως, πάντα τὸν χρόνον ἐπιεικῶς διελλεκτο τῷ Κλειομένει, καὶ συνήθειά τις ὑπῆρχεν αὐτοῖς καὶ παρῳησία πρὸς ἀλλήλους. Οὗτος οὖν τότε, τοῦ Κλειομένου δεηθέντος ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν, ἦλθε μὲν καὶ διελέχθη μέτρια, τὸ ὑποπτικὸν ἐξαίρων, καὶ περὶ τοῦ βασιλέως ἀπολογούμενος· ἀπὼν δὲ πάλιν ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ μὴ προνοήσας ἐξότισθαι ἄχρι τῶν θυρῶν ἐπακολου-

δοῦναι τὸν Κλειμένην, πικρῶς ἐπιτίμησε τοῖς φύ-
λαξιν, ὡς δὴ μέγα θηρίον καὶ δυστήρητον ἀμελῶς
φυλάττουσι καὶ ῥαθύμως. Τούτων ὁ Κλειμένης
αὐτήκοος γινόμενος, καὶ πρὶν αἰσθῆσθαι τὸν Πτο-
λεμαῖον, ἀναχωρήσας, ἔφρασε τοῖς φίλοις. Εὐθὺς
οὖν πάντες, ὧς πρότερον εἶχον, ἐλπίδας ἐκβαλόντες,
πρὸς ὁργὴν ἐβουλεύσαντο, τοῦ Πτολεμαίου τὴν ἀδι-
κίαν ἀμυνάμενοι καὶ τὴν ὕβριν, ἃς ὡς τῆς Σπάρτης
ἀποθανεῖν, καὶ μὴ περιμένειν, ὥσπερ ἱερεῖα πλαν-
θέντας κατακοιῆναι· δεινὸν γὰρ, εἰ τὰς πρὸς
Ἀντίγονον, ἄνδρα πολεμιστὴν καὶ δραστήριον, δια-
λύσας ἐπεριδὼν Κλειμένης, κἀθῆται μητραγύστου
βασιλείας σχολὴν ἀναμίνων, ὅταν πρῶτον ἀπόθῃ-
ται τὸ τύμπανον καὶ καταπαύσῃ τὸν θάλαμον, ἀπε-
κτεροῦντος αὐτὸν.

XXXVII. Ἐπὶ δ' ἔδοξε ταῦτα, καὶ κατὰ τέ-
χην ὁ Πτολεμαῖος εἰς Κάνωβον ἐξώρμησε, πρῶτον
μὲν διδάσκων λόγον, ὡς παραλῦοιτο τῆς φυλακῆς
ὑπὸ τοῦ βασιλέως· ἔπειτα, ἔκ τινος ἔθους βασι-
λικοῦ τοῖς μέλλουσιν ἐξ εἰρκῆς ἀπολύεσθαι δείπνου
τε πεμπομένου καὶ ξενίων, οἱ φίλοι πολλὰ τοιαῦτα
τῷ Κλειμένει παρασκευάσαντες, ἔξωθεν εἰσέπεμ-
ψαν, ἑξαπατῶντες τοὺς φύλακας, οἰομένους ὑπὸ τοῦ
βασιλέως ἀπιστάλθαι. Καὶ γὰρ ἔθνε καὶ μετεδίδου
τούτων ἀφθόρως αὐτοῖς, καὶ ἐπτεθεῖς στεφάνους,
καὶ κατακλιθεῖς εἰσιτάτο μετὰ τῶν φίλων. Λέγεται
δὲ τάχιον, ἢ διεγνώκει, πρὸς τὴν πρῶξιν ὁρμηῆσαι,
συναισθόμενος οἰκίτην, ἵνα τῶν συνειδότεων τὴν πρῶ-

ἔιν, ἔξω παρὰ γυναικὶ κεκοιμημένον, ἧς ἦρα. Καὶ
 φοβηθεὶς μήψυσιν, ἐπειδὴ μέσον ἡμέρας ἦν, καὶ
 τοὺς φύλακας ᾗσθιτο καθιέδοντας ὑπὸ τῆς μέθης,
 ἐνδυσάμενος τὸν χιτῶνα, καὶ τὴν ῥαφὴν ἐκ τοῦ δε-
 ξιοῦ παραλυσάμενος ὄμου, γυμνῶ τῷ ξίφει μετὰ
 τῶν φίλων ἐξεπήδησεν ἐξισκευασμένων ὁμοίως, δικα-
 τριῶν ὄντων. Ἰππότας δὲ, χωλὸς ὢν, τῇ μὲν πρώ-
 τῃ συνεξέπεσεν ὁρμῇ προθύμως, ὥς δ' ἑώρα σχολάζε-
 τερον πορευομένους δι' αὐτόν, ἐκέλευσεν ἀνελεῖν,
 καὶ μὴ διαφθεῖρειν τὴν πρῶξιν, ἄχρηστον ἄνθρω-
 πον περιμένοντας. Ἐτυχε δὲ τῶν Ἀλεξανδρείων τις
 ἵππον ἄγων παρὰ τὰς θύρας· τοῦτον ἀφελόμενοι,
 καὶ τὸν Ἰππόταν ἀναβαλόντες, ἐφέροντο δρόμῳ διὰ
 τῶν στενωπῶν, καὶ παρεκάλουν τὸν ὄχλον ἐπὶ τὴν
 ἐλευθερίαν. Τοῖς δὲ τοσοῦτον, ὥς ἔοικεν, ἀλκῆς
 μετῆν, ὅσον ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν τὴν τοῦ Κλεο-
 μένου τόλμαν, ἀκολουθεῖν δὲ καὶ βοηθεῖν οὐδαίς
 ἐθάρρει. Τὸν μὲν οἷν Χρυσέρμου Πτολεμαῖον ἐκ
 τῆς αὐλῆς ἐξίόντα τρεῖς εὐθὺς προσπεσόντες ἀπέκτει-
 ναν· ἑτέρου δὲ Πτολεμαίου, τοῦ φυλάσσοντος τὴν
 πόλιν, ἐλαύνοντος ἄρματι πρὸς αὐτούς, ὁρμήσαντες
 ἐναντίον, τοὺς μὲν ὑπηρέτας καὶ δορυφόρους διεσκέ-
 δασαν, αὐτὸν δὲ κατασπάσαντες ἀπὸ τοῦ ἄρματος
 ἀπέκτειναν. Ἔπειτα πρὸς τὴν ἄκραν ἐχώρουν, ἀναρ-
 ῥῆξαι διατρούμενοι τὸ δεσμωτήριον, καὶ χρησασθαι
 τῷ πλήθει τῶν δεδεμένων. Ἐρθασαν δὲ φραξάμε-
 νοι καλῶς οἱ φύλακες· ὥστε καὶ ταύτης ἀποκρου-
 σθέντα τῆς πύλης τὸν Κλεομένην διαφέρεισθαι καὶ

πλανᾶσθαι κατὰ τὴν πόλιν, οὐδενὸς αὐτῆ προσχω-
 ρούντος, ἀλλὰ φευγόντων καὶ φοβουμένων ἀπάν-
 των. Οὕτως οὖν ἀποστάς, καὶ πρὸς τοὺς φίλους
 εἰπὼν, „Οὐδὲν ἦν ἄρα θαυμασιόν, ἄρχαι γυναῖ-
 κας ἀνδράπων φευγόντων τὴν ἐλευθερίαν,“ παρ-
 ράλασε πάντας ἀξίως αὐτοῦ καὶ τῶν πεπραγμένων
 τελευτῶν. Καὶ πρῶτος μὲν Ἰππότας ὑπὸ τῶν νεο-
 πέρων τινὸς ἐπλήγη δεηθείς, ἔπειτα τῶν ἄλλων ἕκα-
 στος εὐκόλως καὶ ἀδυνάτως ἑαυτὸν ἀποσφάττει, πλην
 Παντιῶς, τοῦ πρώτου Μεγάλην πόλιν καταλαβόν-
 τος. Τοῦτον δὲ κάλλιστον ὦρα καὶ πρὸς τὴν ἀγω-
 γὴν εὐφυστάτατον τῶν νέων γενόμενον, ἐρώμενον ἐσχη-
 κώς ὁ βασιλεὺς, ἐκάλειπεν, ὅταν αὐτὸν τε καὶ τοὺς
 ἄλλους ἴδη πεπτωκότας, οὕτω τελευτῶν. Ἦδη δὲ
 κειμένων ἀπάντων, ἐπιπορευόμενος ὁ Παντιεύς, καὶ
 τῷ ξιφιδίῳ παραπτώμενος κατ’ ἕκαστον, ἀπεπει-
 ρᾶτο, μὴ τις διαλαθάνοι ζῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν
 Κλεομένην νύξας παρὰ τὸ σφυρὸν εἶδε συστρέψαντα
 τὸ πρόσωπον, ἐφίλησεν αὐτὸν, εἴτα παρεκάθισε·
 καὶ τέλος ἔχοντος ἡδη περιβαλὼν τὸν νεκρὸν, ἑαυ-
 τὸν ἐπικατέσφαξε.

XXXVIII. Κλεομένης μὲν οὖν, ἐκκαίδεκα τῆς
 Σπάρτης βασιλεύσας ἔτη, καὶ τοιοῦτος ἀνὴρ γενό-
 μενος, οὕτω κατέστρεψε. Τῆς δὲ φήμης εἰς τὴν
 πόλιν δλὴν σκεδασθείσης, ἥ μὲν Κρατησίκλεια, καί-
 περ οὔσα γενναία γυνή, προῦδωνε τὸ φρόνημα πρὸς
 τὸ τῆς συμφορᾶς μέγεθος, καὶ περιβαλοῦσα τὰ παι-
 δία τοῦ Κλεομένου ὠλοφύρετο. Τῶν δὲ παιδίων

τὸ πρῶτον ἀποπνέουσαν, οὐδενὸς ἂν προσδο-
κήσαντος, ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπὶ κεφαλὴν ἔρριψεν ἑαυ-
τόν· καὶ κακῶς μὲν ἔσχεν, οὐ μὴν ἀπέθανεν, ἀλλ'
ἤρθη βοῶν καὶ ἀγανακτοῦν ἐπὶ τῇ διακολύεσθαι
τελευτᾷ. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ὡς ἔγνω ταῦτα, προσ-
έταξε τὸ μὲν σῶμα τοῦ Κλεομένηους κρεμάσαι κα-
ταβυσσώσαντας, ἀποκτεῖναι δὲ τὰ παῖδια, καὶ τὴν
μητέρα, καὶ τὰς περὶ αὐτὴν γυναῖκας. Ἐν δὲ ταύ-
ταις ἦν καὶ ἡ Παντίως θυγάτηρ, καλλίστη καὶ γενναί-
οις τῇ φύσει. Ἐπεὶ δ' αὐτοῖς νεογάμοις οὖσιν ἐκ
ἁκμαῖς ἐρώτων αἱ τύχαι συνέβησαν. Εὐθύς μὲν
οὖν συνεκπλεῦσαι τῇ Παντεῖ βουλομένην αὐτὴν οὐκ
ἔβασαν οἱ γονεῖς, ἀλλὰ βίᾳ κατακλείσαντες ἐφύλατ-
τον· ὀλίγω δ' ὕστερον ἵππον ἑαυτῇ παρασκευάσαντες
καὶ χρυσοῖδιον οὐ πολὺ, νυκτὸς ἀπέδρα, καὶ διώ-
ξασα συντόνως ἐπὶ Ταίναρον, ἐκεῖθεν ἐπέβη νεῶς
εἰς Αἴγυπτον πλεούσης· καὶ διεκομίσθη πρὸς τὸν
ἄνδρα, καὶ συνδιήνεγκεν αὐτῷ τὸν ἐπὶ ξένης βίῃ
ἀλύπως καὶ ἰσχυρῶς. Αὕτη τότε τὴν Κρατησικλείαν
ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐξαγομένην ἐχειραγωγεί, τὸν
τε πέπλον αὐτῆς ὑπολαμβάνουσα καὶ θαρσύνει πα-
ρακαλοῦσα, μηδὲν τι μηδ' αὐτὴν ἐκπεπληγμένην
τὸν θάνατον, ἀλλ' ἐν μόνον αἰτουμένην, πρὸ τῶν
παιδίων ἀποθανεῖν. Ἐπεὶ δ' ἦλθον εἰς τὸν τόπον,
ἐν ᾧ ταῦτα δρᾶν εἰώθεισαν οἱ ὑπηρέται, πρῶτον
μὲν τὰ παῖδια, τῆς Κρατησικλείας ὁρώσης, ἑσφατ-
τον, εἰτ' ἐκείνην, ἐν τοῦτο μόνον ἐπὶ τῆλικούτοις
φθιγευσμένην πάθεισιν. „ὦ τέκνα, ποῖ ἐμόλετε“

Ἡ δὲ τοῦ Παντίως γυνή, περιζωσαμένη τὸ ἱμάτιον, εὐρωστος οὔσα καὶ μεγάλη, τῶν ἀποθνήσκουσῶν ἐκαστὴν σιωπῇ καὶ μεθ' ἡσυχίας ἐθιγάπευε, καὶ περιέστελλον ἐκ τῶν ἐνδεχομένων. Τίλος δὲ μετὰ πάσας ἑαυτὴν κοσμήσασα, καὶ καταγαγούσα τὴν περιβολὴν, καὶ μηδένα προσελθεῖν εἰσάσασα, μηδ' ἰδεῖν ἄλλον, ἢ τὸν ἐπὶ τῆς σφαγῆς τεταγμένον, ἡρώϊ-
κῶς κατέστρεφεν, οὐδενὸς διηθεῖσα κοσμοῦντος καὶ περικαλύπτοντος μετὰ τὴν κτευντήν. Οὕτω παρέ-
μεινε τῷ θανάτῳ τὸ κόσμιον τῆς ψυχῆς, καὶ διαφύ-
λαξεν, ἣν ζῶσα φρονεῖν τῷ σώματι περιέθηκεν.

XXXIX. Ἡ μὲν οὖν Λακεδαιμόν, ἐφαμύλλως ἀγωνισαμένη τῷ γυναικείῳ δράματι πρὸς τὸ ἀνδρεῖον ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς, ἐπέδειξε τὴν ἀρετὴν ὑβρι-
σθῆναι μὴ δυναμένην ὑπὸ τῆς τύχης. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις οἱ τὸ σῶμα τοῦ Κλεομένουσ ἀνε-
σταυρωμένον παραφιλάττοντες εἰδὼν εὐμεγέθη δρά-
κοντα τῇ κεφαλῇ περιπεπλεγμένον, καὶ ἀποκρύ-
πτοντα τὸ πρόσωπον, ὥστε μηδὲν ὄρνεον ἐφίπτασθαι
σαρκοφάγον. Ἐκ δὲ τούτου δεισιδαιμονία προσέπεσε
τῷ βασιλεῖ, καὶ φόβος ἄλλων καθαρῶν ταῖς γυ-
ναιξιν ἀρχὴν παρασχών, ὥς ἀνδρὸς ἀνηρημένου θιο-
φιλοῦς, καὶ κρείττονος τὴν φύσιν. Οἱ δ' Ἀλέξαν-
δρεῖς καὶ προετίχον, φοιτῶντες ἐπὶ τὸν τόπον, ἤρωα
τὸν Κλεομένην καὶ θεῶν παῖδα προσαγορεύοντες·
ἄχρις οὗ κατέπαυσαν αὐτοὺς οἱ σοφώτεροι, διαδόν-
τες λόγον, ὥς μελίττας μὲν βόες, σφῆκας δ' ἵπποι
κατάσασπίντες ἔξανθοῦσι, κἀνθάροι δ' ὄντων τὸ αὐτὸ

παθόντων ζωογονοῦνται· τὰ δ' ἀνθρώπινα σώματα,
 τῶν περὶ τὸν μυελὸν ἰχώρων συρῆσιν τινα καὶ σύ-
 στασιν ἐν ἑαυτοῖς λαβόντων, ὅφεις ἀναδίδωσι. Καὶ
 τοῦτο κατιδόντες οἱ παλαιοί, μάλιστα τῶν ζώων
 τὸν δράκοντα τοῖς ἥρωσι συνεκείλευσαν.

**PLVTARCHI
VITAE PARALLELAE**

AD

OPTIMORVM LIBRORVM

FIDEM EDIDIT

**GODOFREDVS HENRICVS
SCHAEFER.**

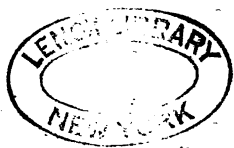
TOMVS VIII.

LIPSIAE

SVMTIBVS ET TYPIS CAROLI TAVCHNITZII.

1814.

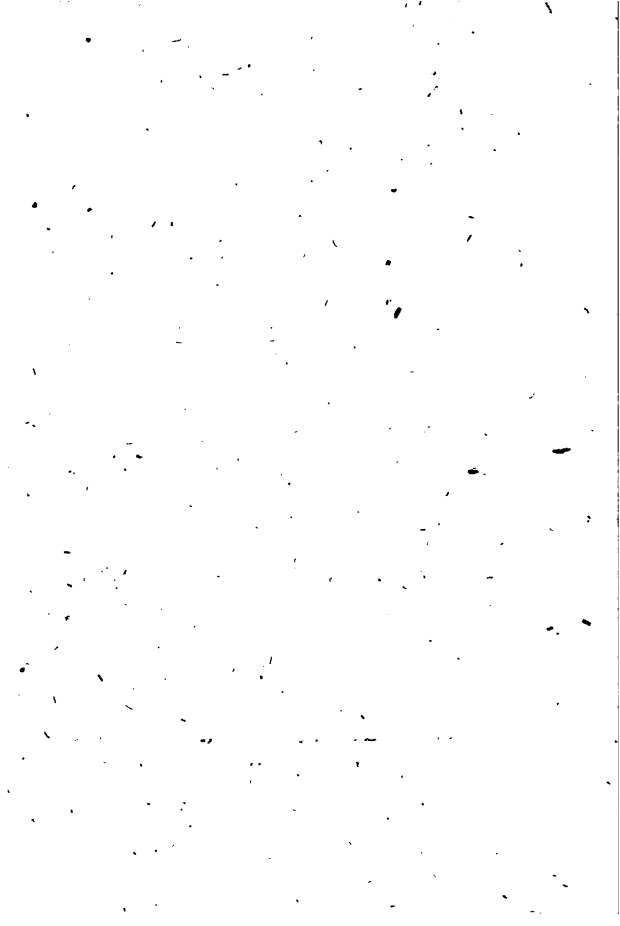
G.S.

**PLVTARCHI
TIB. ET C. GRACCHI,
DEMOSTHENES,
CICERO, ARTAXERXES,
DEMETRIVS, ANTONIVS.**

**AD
OPTIMORVM LIBRORVM
FIDEM EDIDIT
GODOFRÈDVVS HENRICVS
SCHAEFER.**

**LIPSIAE
SVMTIBVS ET TYPIIS CAROLI TAUCHNITZII.
1814.**

ΤΙΒΕΡΙΟΣ ΚΑΙ ΓΑΙΟΣ ΓΡΑΚΧΟΙ.

Ἡμεῖς δὲ, τὴν πρώτην ἱστορίαν ἀποδεδωκότες, ἔχομεν οὐκ ἐλάττωνα πάθη τούτων ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ συζυγίᾳ θεωρῆσαι, τὸν Τιβερίου καὶ Γαίου βίον ἀντιπαραβάλλοντες. Οὗτοι Τιβερίου Γράκχου παῖδες ἦσαν· ὃ τιμητὴ τῶ Ῥωμαίων γινόμενῳ, καὶ δις ὑπατεύσαντι, καὶ Θριάμβους δύο καταγαγόντι, λαμπρότερον ἦν τὸ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀξίωμα. Διὸ καὶ τὴν Σκηπίωνος, τοῦ καταπολεμήσαντος Ἀννίβαν, θυγατέρα, Κορνηλίαν, οὐκ ὦν φίλος, ἀλλὰ καὶ διάφορος τῷ ἀνδρὶ γέγονως, λαβεῖν ἡξιώθη μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτήν. Λέγεται δὲ ποτε συλλαβεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῆς κλίνης ξεύγος δρακόντων· τοὺς δὲ μάντις, σκεψαμένους τὸ τέρας, ἅμφω μὲν οὐκ ἔαν ἀνελεῖν, οὐδ' ἀφεῖναι· περὶ δὲ θατέρου διαιρεῖν, ὥς ὃ μὲν ἄρξῃ τῷ Τιβερίῳ φίλοι θάνατον ἀναιρεθεῖς, ἡ δὲ θήλειά τῇ Κορνηλίᾳ. Τὸν οὖν Τιβερίον, καὶ φιλοῦντα τὴν γυναῖκα, καὶ μᾶλλον αὐτῷ

προσῆκειν, ὅντι πρεσβυτέρῳ, τελευτᾶν ἡγούμενον, ἔτι νέας οὔσης ἐκείνης, τὸν μὲν ἄρρενα κτεῖναι τῶν δρακόντων, ἀφείναι δὲ τὴν θήλειαν· εἶτα ὕστερον οὐ πολλῷ χρόνῳ τελευτῆσαι, δεκαδύο παῖδας ἐκ τῆς Κορηλίας· αὐτῷ γεγονότας καταλιπόντα. Κορηλία δ', ἀναλαβούσα τοὺς παῖδας καὶ τὸν οἶκον, οὕτω σώφρονα καὶ φιλότικον καὶ μεγαλόψυχον αὐτὴν παρ-
 ἴσχεον, ὥστε μὴ κακῶς δοῖται βεβουλεῦσθαι τὸν Τι-
 βέριον, ἀπὲρ τοιαύτης γυναῖκος ἀποθανεῖν ἐλόμε-
 νον· ἢ γε καὶ, Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως κοινου-
 μένου τὸ διάδημα, καὶ μνημέου τὸν γάμον αὐτῆς,
 ἡγήσατο, καὶ χηρεύουσα τοῦς μὲν ἄλλους ἀπέβαλε
 παῖδας, μίαν δὲ τῶν θυγατέρων, ἣ Σκηπίῳ τῷ
 νεωτέρῳ συνῆκσε, καὶ δύο γιούς, περὶ ὧν τὰδε γέ-
 γραπται, Τιβέριον καὶ Γάϊον, διαγενομένους οὕτω
 φιλοτίμως ἐξέθρεψεν, ὥστε πάντων εὐφροεστάτους
 Ῥωμαίων ὁμολογουμένως γεγονότας, πεπαιδεῦσθαι
 δοκεῖν βέλτιον, ἢ πεφυκέναι, πρὸς ἀρετὴν.

II. Ἐπεὶ δ', ὥσπερ ἡ τῶν πλασσομένων καὶ
 γραφομένων Διοσκούρων ὁμοιότης ἔχει τινὰ τοῦ πυ-
 κτικοῦ πρὸς τὸν δρομικὸν ἐπὶ τῆς μερφέως διαφορᾶς,
 οὕτω τῶν νεανίσκων ἐκείνων ἐν πολλῇ τῇ πρὸς
 ἀνδρείον καὶ σωφροσύνην, ἔτι δ' ἐλευθεριότητα καὶ
 λογιστικότητα καὶ μεγαλοψυχίαν ἐμφερεῖα, μεγάλα περὶ
 τὰ ἔργα καὶ τὰς πολιτείας οἶον ἐξήνθησαν καὶ διε-
 φάνησαν ἀνομοιότιτες· οὐ χεῖρον εἶναι μοι δοκεῖ
 ταύτας προεκθέσθαι. Πρῶτον μὲν οὖν ἰδέα προσ-
 ῶπον καὶ βλέμματι καὶ κινήματι πρῶτος καὶ κατα-

σηματικὸς ἦν ὁ Τιβέριος, ἔκτονος δὲ καὶ σφοδρὸς ὁ Γάιος, ὥστε καὶ δημηγορεῖν τὸν μὲν ἐν μιᾷ χώρῃ βεβηκότα κοσμίως, τὸν δὲ Ῥωμαίων πρῶτον ἐπὶ τοῦ βήματος περιπάτω τε χρήσασθαι, καὶ περι-
 ἀπάσαι τὴν τήβεννον ἐξ ὤμου λέγοντα, καθάπτει Κλέωνα τὸν Ἀθηναῖον ἰστόρηται λύσαι τε τὴν πε-
 ριβολήν, καὶ τὸν μηρὸν παταῖσαι πρῶτον τῶν δη-
 μηγορούντων. Ἐπειτα ὁ λόγος τοῦ μὲν Γαίου φο-
 βερὸς καὶ περιπαθὴς εἰς δεινώσιν, ἡδίων δ' ὁ τοῦ
 Τιβερίου, καὶ μῦλλον ἐπαγωγὸς οἴκτου· τῇ δὲ
 λέξει καθαρὸς καὶ διαπεπονημένος ἀκριβῶς ἑκείνος,
 ὁ δὲ Γαίου πιθανὸς καὶ μεγαλωμένος. Οὕτω δὲ καὶ
 περὶ τὴν δίκαιαν καὶ τρέπτειαν εὐτελὴς καὶ ἀφελὴς
 ὁ Τιβέριος, ὁ δὲ Γάιος, τοῖς μὲν ἄλλοις παραβα-
 λείν, σόφρων καὶ αὐστηρὸς, τῇ δὲ πρὸς τὸν ἀδελ-
 φὸν διαφορῇ νεοπρεπὴς καὶ περιέργος· ὥς οἱ περὶ
 Δροῦσον ἤλεγχον, ὅτι δελφίνας ἀργυροῦς ἐπρίατο
 τιμῆς εἰς ἑκάστην λίτραν δραχμῶν χιλίων καὶ διακο-
 σίων πεντήκοντα. Τῷ δ' ἦθει, κατὰ τὴν τοῦ λό-
 χου διαφορὰν, ὁ μὲν ἐπιεικὴς καὶ πρᾶος, ὁ δὲ τρα-
 χὺς καὶ θυμοειδής· ὥστε καὶ παρὰ γνώμην ἐν τῷ
 λέγειν ἐκφερόμενον πολλάκις ὑπ' ὀργῆς, τὴν τε φω-
 νὴν ἀποξύνειν, καὶ βλασφημεῖν, καὶ συνταράττειν
 τὸν λόγον. Ὅθεν καὶ βοήθημα τῆς ἐκτροπῆς ταύ-
 της ἐποίησατο τὸν Δικλύνιον, οἰκέτην οὐκ ἀνόητον,
 ὃς ἔχων φωνασικὸν ὄργανον, ᾧ τοὺς φθόγγους ἀνα-
 βιβάζουσιν, ὅπισθεν ἑστὼς τοῦ Γαίου λέγοντος,
 ἐπηνέκα τραχυνόμενον αἰσθοίτο τῇ φωνῇ καὶ πα-

ραρξήγνύμενον δι' ὄργην, ἐναδίδου τόνον μαλακόν, ὃ τὸ σφοδρὸν ἐκείνος εὐθύς ἅμα τοῦ πάθους καὶ τῆς φωνῆς ἀνιείς ἐπραύνητο, καὶ παρῆγεν ἑαυτὸν εὐανάκλητον.

III. Αἱ μὲν οὖν διαφοραὶ τοιαῦται τίτες ἦσαν αὐτῶν· ἀνδραγαθία δὲ πρὸς τοὺς πολέμιους, καὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους δικαιοσύνη, καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐπιμέλεια, καὶ πρὸς τὰς ἡδονὰς ἐγκράτεια ἀπαράλλακτος. Ἴψν δὲ πρεσβύτερος ἐνιαυτοῖς ἐννία δ' Τιβέριος· καὶ τοῦτο τὴν ἑκατέρου πολιτεῖαν ἀπληρημένην τοῖς χρόνοις ἐποίησε, καὶ τὰς πράξεις οὐχ ἥκιστα διελυμνήτατο, μὴ συναιμασπάντων, μηδὲ συμβαλόντων εἰς τὸ αὐτὸ τὴν δύναμιν, μεγάλην ἂν εἰς ἄμφοιν ὁμοῦ καὶ ἀνυπερβλητον γενομένην. Λεκτέον οἷν ἰδίᾳ περὶ ἑκατέρου, καὶ περὶ τοῦ πρεσβύτερου πρότερον.

IV. Ἐκείνος τοίνυν εὐθύς ἐκ παίδων γενόμενος, οὕτως ἦν περιβόητος, ὥστε τῆς τῶν Αὐγούρων λεγόμενης ἱερωσύνης ἀξιοθῆναι δι' ἀρετὴν μᾶλλον, ἢ διὰ τὴν εὐγένειαν. Ἐδήλωσε δ' Ἀππίος Κλαύδιος, ἀνὴρ ὑπατικός καὶ τιμητικός καὶ προγεγραμμένος κατ' ἀξίωμα τῆς Ῥωμαίων βουλῆς, καὶ πολὺ φρονήματι τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπεραίρων. Ἐστιωμένων γάρ ἐν ταύτῃ τῶν ἱερῶν, προσαγορεύσας τὸν Τιβέριον, καὶ φιλοφρονηθεὶς, αὐτὸς ἐμνάτο τῇ θυγατρὶ νυμφίον. Λεξιμένου δ' ἁσμένως ἐκείνου, καὶ τῆς καταινίσεως οὕτω γενομένης, εἰσιὼν δ' Ἀππίος οἶκαδε πρὸς αὐτὸν, ἀπὸ τῆς θύρας εὐθύς ἐκάλει τὴν γυ-

ταῖς, μεγάλη τῇ φωνῇ βοῶν· „Ὡ Ἀντισία, τὴν Κλαυδίαν ἡμῶν ἀνδρὶ καθωμολόγηκα.“ Κἀκείνη θανύσασα, „Τίς, εἶπεν, ἡ σπουδὴ; ἢ τί τὸ τάχος, εἰ μὴ Τιβέριον αὐτῇ Γράκχον εὐρίσκεις νυμφίον;“ Οὐκ ἄγνοῶ δ', ὅτι τοῦτό τις ἐπὶ τὸν πατέρα τῶν Γράκχων, Τιβέριον, καὶ Σκηπίωνα τὸν Ἀφρικανὸν ἀναφέρουσιν· ἀλλ' οἱ πλείους, ὡς ἡμῖς γράφομεν, ἱστοροῦσι, καὶ Πολύβιος, μετὰ τὴν Σκηπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ τελευτὴν, τοὺς οἰκίους φησὶν ἐκ πάντων προκρίναντας τὸν Τιβέριον δοῦναι τὴν Κορνηλίαν, ὡς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀνέκδοτον καὶ ἀνέγγυον ἀπολειφθεῖσαν. Ὁ δ' οὖν νεώτερος Τιβέριος, στρατευόμενος ἐν Λιβύῃ μετὰ τοῦ δευτέρου Σκηπίωνος, ἔχοντας αὐτοῦ τὴν ἀδελφὴν, ὁμοῦ συνδιαιτώμενος ὑπὸ σκηνῇ τῷ στρατηγῷ, ταχὺ μὲν αὐτοῦ τὴν φύσιν κατέμαθε, πολλὰ καὶ μεγάλα πρὸς ἧλον ἀρετῆς καὶ μέμνησιν ἐπὶ τῶν πράξεων ἐκφέρουσιν· ταχὺ δὲ τῶν νέων πάντων ἐπρώτευσεν εὐταξίᾳ καὶ ἀνδρείᾳ· καὶ τοῦ γε τείχους ἐπέβη τῶν πολεμίων πρῶτος, ὡς φησι Φάνιος, λέγων καὶ αὐτὸς τῷ Τιβερίῳ συνεπιβῆναι καὶ συμμετασχεῖν ἐκείνης τῆς ἀριστείας. Πολλὴν δὲ καὶ παρὼν εὐνοίαν εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καὶ πόθον ἀπαλλαττόμενος αὐτοῦ κατέλειπεν.

V. Μετὰ δὲ τὴν στρατείαν ἐκείνην αἰρεθεὶς ταμίης, ἔλαχε τῶν ὑπάτων Γαίῳ Μαγκίνῳ συστρατεύειν ἐπὶ Νομαντίνους, ἀνθρώπων μὲν οὐ πονηρῶν, βαρυντομωτάτῳ δὲ Ῥωμαίων στρατηγῷ. Διό· καὶ μᾶλλον ἐν τύχαις παρὰ λόγους καὶ πράγμασιν ἐναν-

τίοις τοῦ Τιβερίου διέλαμψεν οὐ μόνον τὸ συνετὸν καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλ', ὃ θαυμάσιον ἦν, αἰδῶς τε πολλή καὶ τιμὴ τοῦ ἄρχοντος, ὑπὸ τῶν κακῶν οὐδ' ἑαυτὸν, εἰ στρατηγός ἐστιν, ἐπιγινώσκοντος. Ἦτηθεις γὰρ μάχαις μεγάλαις, ἐπεχείρησε μὲν ἀναζευγνύειν νυκτός, ἐκλιπὼν τὸ στρατόπεδον· αἰσθόμενων δὲ τῶν Νομαντίνων, καὶ τὸ μὲν στρατόπεδον εὐθύς λαβόντων, τοῖς δ' ἀνθρώποις ἐπιπεσόντων φεύγουσι, καὶ τοὺς ἐσχάτους φονευόντων, τὸ δὲ πᾶν ἐγκυκλουμένων στρατεύμα, καὶ συνωθούκτων εἰς τόπους χαλεποὺς καὶ διάφρευξιν οὐκ ἔχοντας, ἀπογνοῦς τὴν ἐκ τοῦ βιώσθαι σῶτηράν ὁ Μαγκίνος, ἐπεκηρυκεύετο περὶ σπονδῶν καὶ διαλύσεων πρὸς αὐτούς· οἱ δὲ πιστεύειν ἔφασαν οὐδενί, πλὴν μόνῳ Τιβερίῳ, καὶ τοῦτον ἐκέλευον ἀποστέλλειν πρὸς αὐτούς. Ἐπεπόνθισαν δὲ τοῦτο καὶ δι' αὐτὸν τὸν νεανίσκον· ἦν γὰρ αὐτοῦ πλεῖστος λόγος ἐπὶ στρατιᾶς· καὶ μεμνημένοι τοῦ πατρὸς Τιβερίου, ὃς πολέμησας Ἰβηρσι, καὶ πολλοὺς καταστρεψάμενος, εἰρήνην ἔθετο πρὸς τοὺς Νομαντίνους, καὶ ταύτην ἐμποδούντα τὸν δῆμον ὀρθῶς καὶ δικαίως αἰεὶ παρέσχεν. Οὕτω δὲ πεμφθεὶς ὁ Τιβέριος, καὶ συγγενόμενος τοῖς ἀνδράσι, καὶ τὰ μὲν πείσας, τὰ δὲ δεξάμενος ἐσπείσατο, καὶ δισμυρίους ἔσωσε περιφανῶς Ῥωμαίων πολίτας ἄνευ θεραπείας καὶ τῶν ἔξω τάξεως ἐπομένων.

VI. Τὰ δ' ἐν τῷ χάρακι ληφθέντα χρήματα πάντα κατέσχον οἱ Νομαντῖνοι καὶ διεπόρθησαν. Ἐν

δὲ τούτοις καὶ πινακίδες ἦσαν τοῦ Τιβερίου, γράμματα καὶ λόγους ἔχουσαι τῆς ταμιευτικῆς ἀρχῆς, αἱ περὶ πολλοῦ ποιούμενος ἀπολαβεῖν, ἤδη τοῦ στρατοῦ προκτεχωρήκοτος, ἀνέστρεψε πρὸς τὴν πόλιν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἢ τέτταρας ἑταίρους. Ἐκκαλίσας δὲ τῶν Νομαντίνων τοὺς ἄρχοντας, ἠξίου κομίσασθαι τὰς δέλτους, ὥς μὴ παράσχοι τοῖς ἐχθροῖς διαβολὴν, οὐκ ἔχων ἀπολογίσασθαι περὶ τῶν ὠκονομημάτων. Ἡσθύντες οὖν οἱ Νομαντίνοι τῇ συντυχίᾳ τῆς χρείας, παρικάλουν αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν· ὥς δ' εἰστήκει βουλευόμενος, ἐγγὺς προσελθόντες ἐνεφύοντο ταῖς χερσὶ, καὶ λιπαρεῖς ἦσαν, δεδομενοι, μηκέτι νομιζεῖν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλ' ὡς φίλοις χρῆσθαι καὶ πιστεῦειν. Ἔδοξεν οὖν τῷ Τιβερίῳ ταῦτα ποιεῖν, τῶν τε δέλτων περιεχομένῳ, καὶ δεδοκότῃ παροξύνειν, ὥς ἀπιστιουμένους, τοὺς Νομαντίνους. Εἰσελθόντι δ' εἰς τὴν πόλιν πρῶτον μὲν ἄριστον παρέθεσαν, καὶ πᾶσαν ἐποίησαντο δέησιν ἐμφαγεῖν τι κοινῇ μετ' αὐτῶν καθήμενον· ἔπειτα τὰς δέλτους ἀπέδωκαν, καὶ τῶν ἄλλων, ἃ βούλοιο, χρημάτων λαβεῖν ἐκέλευον. Ὁ δ' οὐδέν, ἢ τὸν λιβανωτὸν, ὃ πρὸς τὰς δημοσίας ἐχρήτο θυσίας, λαβὼν, ἀπῆλθεν ἀσπασάμενος καὶ φιλοφρονηθεὶς τοὺς ἄνδρας.

VII. Ἐπεὶ δ' εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθεν, ἥ μὲν ὅλη πρᾶξις, ὥς θεινὴ καὶ καταισχύνουσα τὴν Ῥώμην, αἰτίαν εἶχε καὶ κατηγόριαν· οἱ δὲ τῶν στρατιωτῶν οἰκεῖοι καὶ φίλοι, μέγα μέρος ὄντες τοῦ δήμου, συν-

ἔτρεχον πρὸς τὸν Τιβέριον, τὰ μὲν αἰσχροῦ τῶν γε-
 γονότων ἀναφέροντες εἰς τὸν ἄρχοντα, δι' αὐτὸν δὲ
 σώζεσθαι τοσοῦτους πολίτας φάσκοντες. Οἱ μὲντοι
 δυσχεραίνοντες τὰ πεπραγμένα μιμῆσθαι τοὺς προ-
 γόνους ἐκέλευον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι τοὺς ἀγαπήσαντας
 ὑπὸ Σαυνιτῶν ἀφεθῆναι στρατηγούς, αὐτοὺς τε τοῖς
 πολεμίοις γυμνοὺς προσέρριψαν, καὶ τοὺς ἐφαψαμέ-
 νους καὶ ματασχόντας τῶν σπογδῶν, οἷον ταμίας καὶ
 χηλιάρχους, ὁμοίως προὔβαλον, εἰς ἐκείνους τὴν
 ἐπιτορκίαν καὶ τὴν διάλυσιν τῶν ὁμολογημένων τρέ-
 ποντες. Ἐνθα δὴ καὶ μάλιστα τὴν πρὸς τὸν Τιβέ-
 ριον εὖνοίαν καὶ σπουδὴν ἐξέφηνεν ὁ δῆμος. Τὸν
 μὲν γὰρ ὕπατον ἐψηφίσαντο γυμνὸν καὶ δεδεμένον
 παραδύναμι τοῖς Νομαντίνοις, τῶν δ' ἄλλων ἐφεί-
 σαντο πάντων διὰ Τιβέριον. Δοκεῖ δὲ καὶ Σκηπίων
 βοηθῆσαι, μέγιστος ὢν τότε, καὶ πλείστον δυνάμε-
 νος Ῥωμαίων· ἀλλ' οὐδὲν ἦταν ἐν αἰτίαις ἦν, ὅτι
 τὸν Μαγκίνον οὐ περιέσωσεν, οὐδὲ τὰς σπονδὰς ἐμ-
 πεδωθῆναι τοῖς Νομαντίνοις ἐσπούδασε, δι' ἀνδρὸς
 οἰκείου καὶ φίλου, τοῦ Τιβερίου, γενομένης. Τὸ
 δὲ πλείστον ἔοικεν ἐκ φιλοτιμίας, καὶ τῶν ἐπαιρόν-
 των τὸν Τιβέριον φίλων καὶ σοφιστῶν, ἐκγενέσθαι
 τὰ τῆς διαφορᾶς. Ἀλλ' αὕτη γε πρὸς οὐδὲν ἀνήκε-
 στον, οὐδὲ φαῦλον ἐξέπτεσε. Δοκεῖ δ' ἂν μοι μηδα-
 μῶς περιπεσεῖν ὁ Τιβέριος, οἷς ἔπαθεν, εἰ παρῇν
 αὐτοῦ τοῖς πολιτεύμασι Σκηπίων ὁ Ἀφρικανός· νῦν
 δ' ἐκείνου περὶ Νομαντίαν ὄντος ἤδη καὶ πολέμου-
 ντος, ἦψατο τῆς περὶ τοὺς νόμους πολιτείας ἐκ τοι-
 αύτης αἰτίας.

VIII. Ῥωμαῖοι τῆς τῶν ἀστυγειτόνων χώρας ὅς μιν ἀπετέμοντο πολέμῳ, τὴν μὲν ἐπέπρασκον, τὴν δὲ ποιούμενοι δημοσίαν, ἐδίδουσαν νίμεισθαι τοῖς ἀκτῆμοσι καὶ ἀπόροις τῶν πολιτῶν, ἀποφορὰν οὐ πολλὴν εἰς τὸ δημόσιον τελοῦσιν. Ἀρξαμένων δὲ τῶν πλουσίων ὑπερβάλλειν τὰς ἀποφορὰς, καὶ τοὺς πένητας ἐξελανθόντων, ἐγράφη νόμος, οὐκ εἶναι πλείονα γῆς ἔχειν πλείονα πεντακσίων. Καὶ βραχὺν μὲν χρόνον ἐπέσχε τὴν πλεονεξίαν τὸ γράμμα τοῦτο, καὶ τοῖς πένησιν ἐβοήθησε, κατὰ χώραν μένουσιν ἐπὶ τῶν μεμισθωμένων, καὶ νυμομένοις ἦν ἕκαστος ἐξ ἀρχῆς εἶχε μοῖραν. Τυττερον δὲ, τῶν γειτνιώντων πλουσίων ὑποβλήτοις προσώποις μεταφερόντων τὰς μισθώσεις εἰς ἑαυτούς, τέλος δὲ φανερώς ἤδη δι' ἑαυτῶν τὰ πλεῖστα κατεχόντων, ἐξωσθέντες οἱ πένητες, οὔτε ταῖς στρατείαις ἔτι προθύμους παρεῖχον ἑαυτούς, ἡμέλοδν τε παιδῶν ἀνατροφῆς, ὥστε ταχὺ τὴν Ἰταλίαν ἀπασαν ὀλιγανδρίας ἐλευθέρων αἰσθῆσθαι. δευρωτηρίων δὲ βαρβαρικῶν ἐμπεπλῆσθαι, δι' ὧν ἐγεώργουν οἱ πλούσιοι τὰ χωρία, τοὺς πολίτας ἐξελάσαντες. Ἐπεχείρησε μὲν οὖν τῇ διορθώσει Γάιος Λαίλιος, ὁ Σκηπίωνος ἑταῖρος· ἀντικρουσάντων δὲ τῶν δυνατῶν, φοβηθεὶς τὸν θόρυβον καὶ παυσάμενος, ἐπεκλήθη σοφός, ἢ φρόνιμος· ἐκάτερον γὰρ ἐδόκει σημαίνειν ὁ σάπινος. Ὁ Τιβέριος δὲ, δήμαρχος ἀποθειχθεὶς, εὐθύς ἐπ' αὐτὴν ὤρμησε τὴν πρᾶξιν, ὥς μὲν οἱ πλείστοι λέγουσι, Διοφάντους τοῦ ῥήτορος καὶ Βλοσσίου τοῦ φιλοσόφου παρορμησάντων αὐτόν.

ὃν δὲ μὲν Διοφάντης φυγὰς ἦν Μιτυληναῖος, ὃ δ' αὐτόθεν ἐξ Ἰταλίας Κυμαῖος, Ἀντιπάτρου τοῦ Ταρσέως γεγονὼς ἐν ἅστει συνήθης, καὶ τιμημένος ὑπ' αὐτοῦ προσφωνήσας γραμματίων φιλοσόφων. Ἐνιοὶ δὲ καὶ Κορηλίαν συνεπαιτιῶνται, τὴν μητέρα, πολλάκις τοὺς υἱοὺς ὀνειδίζουσιν, ὅτι Ῥωμαῖοι Σκηπίωνος αὐτὴν ἔτι πενθερὰν, οὐπω δὲ μητέρα Γράκχων προσαγορεύουσιν. Ἄλλοι δὲ Σπόριόν τινα Ποστούμιον λέγουσι αἴτιον γενέσθαι, ἡλικιώτην τοῦ Τιβερίου, καὶ πρὸς δόξαν ἐφάμιλλον αὐτῷ περὶ τὰς συνηγορίας· ὃν, ὡς ἐπανῆλθεν ἀπὸ τῆς στρατείας, εὐρὼν πολὺ τῇ δόξῃ καὶ τῇ δυνάμει παρηλαχότα καὶ θαυμαζόμενον, ἠθέλησεν, ὡς ἔοικεν, ὑπερβαλέσθαι, πολιτεύματος παραβόλου καὶ μεγάλην προσδοκίαν ἔχοντος ἀψάμενος. Ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ, Γαῖος, ἐν τινὶ βιβλίῳ γέγραπεν, εἰς Νομαντίαν πορευόμενον διὰ τῆς Τυρρηνίας τὸν Τιβέριον, καὶ τὴν ἔρημιν τῆς χώρας ὁρῶντα, καὶ τοὺς γεωργοῦντας, ἢ νέμοντας, οἰκέτας ἐπεισάκτους καὶ βαρβάρους, τότε πρῶτον ἐπὶ νοῦν βαλέσθαι τὴν μυρίων κακῶν ἄρξαν αὐτοῖς πολιτείαν. Τὴν δὲ πλείστην αὐτὸς δὲ δῆμος ὁρμὴν καὶ φιλοτιμίαν ἐξῆψε, προκαλούμενος διὰ γραμματίων αὐτὸν ἐν στοαῖς καὶ τοίχοις καὶ μνήμασι καταγεγραφομένων, ἀναλαβεῖν τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν χώραν.

ΙΧ. Οὐ μὴν ἐφ' αὐτοῦ γε συνέθηκε τὸν νόμον, τοῖς δὲ πρωτεύουσιν ἀρετῇ καὶ δόξῃ τῶν πολιτῶν συμβούλοις χρησάμενος· ὃν καὶ Κράσσος ἦν, ὃ ἀρ-

χειρὺς, καὶ Μούκιος Σκαιουδίας, ὁ νομοδίκτης, ὑπα-
 τεύων τότε, καὶ Κλαύδιος Ἀππίος, ὁ κηδεστὴς τοῦ
 Τιβερίου. Καὶ δοκεῖ νόμος εἰς ἀδικίαν καὶ πλεονε-
 ξίαν τοσαύτην μηδέποτε πρῶτος γραφῆναι καὶ
 μαλακώτερος. Οὐς γὰρ ᾔδει δίκην τῆς ἀπιδείας δοῦ-
 ναι, καὶ μετὰ ζημίας ἦν παρὰ τοὺς νόμους ἐκαρ-
 ποῦντο χώραν ἀφείναι, τοὺτους ἐκέλευσε τιμὴν προσ-
 λαμβάνοντας ἐκβαίνειν ὡς ἀδίκως ἐέκτηντο, καὶ
 παραδέχεσθαι τοὺς βοηθείας δεομένους τῶν πολι-
 τῶν. Ἀλλὰ, καίπερ οὕτω τῆς ἐπανορθώσεως οὐσης
 εὐγνώμονος, ὁ μὲν δῆμος ἡγάπα, παρεῖς τὰ γεγενη-
 μένα, παύσασθαι τὸ λοιπὸν ἀδικοῦμενος· οἱ δὲ
 πλούσιοι καὶ κτηματικοὶ πλεονεξία μὲν τὸν νόμον,
 ὄργῃ δὲ καὶ φιλονεικίᾳ τὸν νομοθέτην δι' ἔχθους
 ἔχοντες, ἐπιχείρουν ἀποτρέπειν τὸν δῆμον, ὥς γῆς
 ἀναδασμὸν ἐπὶ συγχύσει τῆς πολιτείας εἰσάγοντος
 τοῦ Τιβερίου, καὶ πάντα πράγματα κινουντος. Ἀλλ'
 οὐδὲν ἐπέραινον· ὁ γὰρ Τιβέριος, πρὸς καλὴν ὑπό-
 θεσιν καὶ δικαίαν ἀγωνιζόμενος λόγῳ καὶ φανυλότε-
 ρα κοσμήσαι δυναμένῳ πράγματα, δεινὸς ἦν καὶ
 ἄμαχος, ὅποτε, τοῦ δήμου τῷ βήματι περιπεχυμέ-
 νου, καταστάς λέγοι περὶ τῶν πονήτων, ὥς τὰ μὲν
 θηρία, τὰ τὴν Ἰταλίαν νεμόμενα, καὶ φωλεὸν ἔχει,
 καὶ κριταῖόν ἐστιν αὐτῶν ἐκάστω καὶ καταδύσις, τοῖς
 δ' ὑπὲρ τῆς Ἰταλίας μαχομένοις καὶ ἀποθνήσκουσιν
 αἶρος καὶ φωτός, ἄλλου δ' οὐδενός, μέτεστιν, ἀλλ'
 ἄοικοι καὶ ἀνίδρυτοι μετὰ τέκνων πλανῶνται καὶ γυ-
 ναικῶν· οἱ δ' αὐτοκράτορες ψεύδονται, τοὺς στρα-

τιώτας ἐν ταῖς μάχαις παρακαλοῦντες ὑπὲρ τάφων καὶ ἱερῶν ἑμύνεσθαι τοὺς πολεμίους· οὐδενὶ γὰρ ἔστιν οὐ βωμὸς πατρῶος, οὐκ ἥριον προγονικὸν τῶν τοσοῦτων Ῥωμαίων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀλλοτρίας τρυφῆς καὶ πλούτου πολεμοῦσι καὶ ἀποθνήσκουσι, κύριοι τῆς οἰκουμένης εἶναι λεγόμενοι, μίαν δὲ βῶλον ἰδίαν οὐκ ἔχοντες.

Χ. Τούτους ἀπὸ φρονήματος μεγάλου καὶ πάθους ἀληθινοῦ τοὺς λόγους κατιόντας εἰς τὸν δῆμον ἐνθουσιῶντα καὶ συνεξανιστάμενον οὐδεὶς ὑφίστατο τῶν ἐναντίων. Ἐάσαντες οὖν τὸ ἀντιλέγειν ἐπὶ Μάρκον Ὀκταοῦϊον τρέπονται, τῶν δημάρχων ἓνα, νεανίαν ἐμβριθῇ τὸ ἦθος καὶ κόσμιον, εἰαῖρον δὲ τοῦ Τιβερίου καὶ συνήθη. Διὸ τὸ μὲν πρῶτον αἰδοῦμενος ἐκείνον ἀνεδύετο· πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν δεομένων καὶ λιπαρῶντων, ὥσπερ ἐκβιασθεῖς, ἀντικαθίστατο τῷ Τιβερίῳ, καὶ διεκρούετο τὸν νόμον. Ἔστι δὲ τοῦ κωλύοντος ἐν τοῖς δημάρχοις τὸ κράτος· οὐδὲν γὰρ οἱ πολλοὶ κελεύοντες περαινουσιν, ἐνὸς ἐνισταμένου. Πρὸς τοῦτο παροξυνθεὶς ὁ Τιβέριος, τὸν μὲν φιλάνθρωπον ἐπανεῖλετο νόμον· τὸν δ' ἠδὲν τα τοῖς πολλοῖς καὶ σφοδρότερον ἐπὶ τοὺς ἀδικαῦντας εἰσέφερεν, ἥδη κελεύων ἐξίστασθαι τῆς χώρας, ἣν ἐκέκτηντο παρὰ τοὺς προτέρους νόμους. Ἦσαν οὖν ὁμοῦ τι καὶ ἑκάστην ἡμέραν ἀγῶνις αὐτῷ πρὸς τὸν Ὀκταοῦϊον ἐπὶ τοῦ βήματος· ἐν οἷς καίπερ ἐξ ἄκρας σπουδῆς καὶ φιλονεικίας ἀντεριέδοντες, οὐδὲν ἑστῶν λέγονται περὶ ἀλλήλων φαῦλον, οὐδὲ ῥῆμα προσι-

σὺν πατέρου πρὸς τὸν ἕτερον δι' ὀργὴν ἀνεπιτή-
δειον. Οὐ γὰρ μόνον ἐν βακχεύμασιν, ὥς ἔοικεν,
ἀλλὰ καὶ ἐν φιλοτιμίαις καὶ ὀργαῖς, τὸ πεφυκέναι
καλῶς καὶ πεπαιδεῦσθαι σωφρόνως ἐφίστησι καὶ
κατακοσμεῖ τὴν διάνοιαν. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὸν Ὀκτα-
οὔϊον ἐνεχόμενον τῷ νόμῳ καὶ κατέχοντα τῆς δημο-
σίας χάραν σπυρὴν ὁ Τιβέριος, ἰδεῖτο παρεῖναι τὴν
φιλονεικίαν, ὑφιστάμενος αὐτῷ τὴν τιμὴν ἀποδώ-
σειν ἐκ τῶν ἰδίων, καίπερ οὐ λαμπρῶν ὄντων. Οὐκ
ἀνασχομένου δὲ τοῦ Ὀκταοὔϊου, διαγράμματι τὰς ἄλ-
λας ἀρχὰς ἀπάσας ἐκώλυσε χρηματίζειν, ἄχρις ἂν ἦ
περὶ τοῦ νόμου διενέχθῃ ψῆφος. τῷ δὲ τοῦ Κρό-
του ναυὶ σφραγίδας ἰδίας ἐπέβαλεν, ὅπως οἱ ταμίαι
μηδὲν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνοιεν, μηδ' εἰσφέροιεν· καὶ
τοῖς ἀπειθήσασι τῶν στρατηγῶν ζημίαν ἐπεκήρυξεν,
ὥστε πάντας ὑποδείσαντας ἀφεῖναι τὴν ἐκάστῳ προσ-
ήκουσαν οἰκονομίαν. Ἐντεῦθεν οἱ κτηματικοὶ τὰς
μὲν ἐσθῆτας μετέβαλον, καὶ περιήεσαν οἰκτροὶ καὶ
ταπεινοὶ κατὰ τὴν ἀγορὰν· ἐπεβούλευον δὲ τῷ Τι-
βερίῳ κρύφα, καὶ συνίστασαν ἐπ' αὐτὸν τοὺς ἀναι-
ρήσοντας· ὥστε κακῆινον, οὐδενὸς ἄγνοούντος, ὑπο-
ζώννυσθαι ξιφίδιον ληστρικόν, ὃ θόλωνα καλοῦσιν.

XI. Ἐνστάσης δὲ τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν δῆμον αὐ-
τοῦ καλοῦντος ἐπὶ τὴν ψῆφον, ἡρπάσθησαν ὑπὸ τῶν
πλουσίων αἱ ὑδρίαι, καὶ τὰ γινόμενα πολλὴν εἶχε
σύγχυσιν. Οὐ μὲν ἀλλὰ τῶν περὶ τὸν Τιβέριον πλή-
θει βιάσασθαι δυναμένων, καὶ συστρεφομένων ἐπὶ
τοῦτο, Μάλλιος καὶ Φούλβιος, ἄνδρες ὑπατικοί,

προσπειρόντες τῷ Τιβερίῳ, καὶ χειρῶν ἀπτόμενοι καὶ
 δακρύοντες ἰδέοντο παύσασθαι. Τοῦ δὲ καὶ τὸ μέλ-
 λον ὅσον οὐπω δεινὸν ἤδη συμφρονούντος, καὶ δι'
 αἰδῶ τῶν ἀνδρῶν πυθομένου, τί κελεύουσι πράττειν
 αὐτόν, οὐκ ἔφασαν ἀξιόχρεον εἶναι πρὸς τηλικαύτην
 συμβουλίαν, ἐπιτρέψαι δὲ τῇ βουλῇ κελεύοντες καὶ
 δεδομένοι συντίπειςαν. Ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινε ἡ βουλή
 συνελθούσα διὰ τοὺς πλουσίους ἰσχύοντας ἐν αὐτῇ,
 τρέπεται πρὸς ἔργον οὐ νόμιμον, οὐδ' ἐπιεικές, ἀφε-
 λίσθαι τῆς ἀρχῆς τὸν Ὀκταούτιον, ἀμχανῶν ἄλλως
 ἐπαγαγεῖν τῷ νόμῳ τὴν ψῆφον. Καὶ πρῶτον μὲν
 ἰδεῖτο φανερῶς αὐτοῦ, λόγους τε προσφέρων φιλαν-
 θρώπους, καὶ χειρῶν ἀπτόμενος, ἐνδοῦναι καὶ χα-
 ρίσασθαι τῷ δήμῳ δίκαια μὲν ἀξιούντι, μικρὰ δ'
 ἀντι μεγάλων πόνων καὶ κινδύνων ληψομένῳ. Λισσ-
 θομένου δὲ τοῦ Ὀκταούτου τὴν ἔντευξιν, ὑπειπὼν ὁ
 Τιβερίος, ὥς οὐκ ἔστιν ἄρχοντας ἀμφοτέρους, καὶ
 περὶ πραγμάτων μεγάλων ἀπ' ἴσης ἐξουσίας διαφε-
 ρομένους, ἄνευ πολέμου διεξιλθεῖν τὸν χρόνον, ἐν
 ἵαμα τούτου μόνον ὁρᾷν ἔφη, τὸ παύσασθαι τῆς ἀρ-
 χῆς τὸν ἕτερον. Καὶ περὶ αὐτοῦ γε προτέρου τὸν Ὀ-
 κταούτιον ἐκέλευσε τῷ δήμῳ ψῆφον ἀναδοῦναι κατα-
 βῆσισθαι γὰρ εὐθύς ἰδιώτης γενόμενος, ἂν τοῦτο
 δόξῃ τοῖς πολλταῖς· τοῦ δ' Ὀκταούτου μὴ θέλοντος,
 αὐτὸς ἔφη περὶ ἐκείνου ψῆφον ἀναδώσειν, εἰ μὴ
 μεταγνώ βουλευσάμενος.

XII. Καὶ τότε μὲν ἐπὶ τούτοις διέλυσε τὴν ἐκκλη-
 σίαν· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τοῦ δήμου συνελθόντος, ἀνα-

βας ἐπὶ τὸ βῆμα, πάλιν ἐπαιρᾷτο πείθειν τὸν Ὀκταούϊον· ὡς δ' ἦν ἀμετάπειστος, εἰσήγγαγε νόμον ἀφαιρούμενον αὐτοῦ τὴν δημαρχίαν, καὶ τοὺς πόλ-
 τας εὐθὺς ἐκάλεε τὴν ψῆφον ἐπιφέροντας. Οὐσῶν δὲ
 πέντε καὶ τριάκοντα φυλῶν, ὡς αἱ δεκαεπτὰ τὴν ψῆ-
 φον ἐπενηρόχρισαν, καὶ μιᾶς ἔτι προσγενομένης, εἶδε
 τὸν Ὀκταούϊον ἰδιώτην γενέσθαι, κτελῦσας ἐπισχεῖν,
 αὐτῷ εἰς ἔδωκε τοῦ Ὀκταουῖου, καὶ περιέβαλλεν αὐτὸν
 ἐν ὄψει τοῦ δήμου καὶ κατησπάζετο, λιπαρῶν καὶ
 δεόμενος, μὴ δ' ἑαυτὸν ἄτιμον περιῦδειν γενόμενον·
 μὴτ' ἐκείνῳ βαρέος οὕτω καὶ σκυθρωποῦ πολιτεύμα-
 τος αἰτίαν προσάψαι. Τούτων τῶν δεήσεων οὐ παν-
 τλῶς ἀτεγκτιον οὐδ' ἀτενῇ λέγουσαν ἀνρῶσθαι
 τὸν Ὀκταούϊον, ἀλλὰ καὶ δακρύων ὑποπύμπλασθαι
 τὰ ὄμματα, καὶ σιωπᾶν ἐπὶ πολὺν χρόνον· Ὡς μέν-
 τοι πρὸς τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς κτηματικούς συν-
 εσιῶτας ἀπέβλεψεν, αἰδεσθεῖς δοκιᾷ καὶ φοβηθεῖς
 τὴν παρ' ἐκείνοις ἀδοξίαν ὑποσιῆσαι καὶ πᾶν δεινὸν
 οὐκ ἀγεννῶς, καὶ κτελῦσαι πράττειν, ὃ βούλεται, τὸν
 Τιβέριον. Οὕτω δὲ τοῦ νόμου κυρωθέντος, ὁ μὲν
 Τιβέριος τῶν ἀπελευθέρων τινὶ προσέταξεν ἀπὸ τοῦ
 βήματος ἐλκύσαι τὸν Ὀκταούϊον· ἐχρῆτο δ' ὑπηρε-
 ταις ἀπελευθέροις ἰδίῳις· καὶ τοῦτο τὴν ὄψιν οἰ-
 κτροτέραν τοῦ Ὀκταουῖου παρέσχεν, ἐλκόμενου πρὸς
 ὕβριν. Ὁ δὲ δῆμος ἐφώρμησεν αὐτῷ, καὶ τῶν πλου-
 σίων συνδραμόντων, καὶ διασχόντων τὰς χεῖρας, ὁ
 μὲν Ὀκταούϊος ἐσώθη μόλις ἐξαργαγείς καὶ διαφυ-
 γὼν τὸν ὄχλον, οἰκέτην δ' αὐτοῦ πιστὸν ἔμπροσθεν

ἑστῶτα καὶ προτεταγμένον ἐξετύφλωσαν, ἄκοντος τοῦ Τιβερίου, καὶ πρὸς τὸν θόρυβον, ὥς ᾗσθετο τὰ γινόμενα, πολλῇ σπουδῇ καταδραμόντος.

XIII. Ἐκ τούτου κυροῦνται μὲν ὁ περὶ τῆς χώρας νόμος, αἰροῦνται δὲ τρεῖς ἄνδρες ἐπὶ τὴν διάκρισιν καὶ διανομὴν, αὐτὸς Τιβέριος, καὶ Κλαύδιος Ἀππίος, ὁ πενθερός, καὶ Γάϊος Γράκχος, ὁ ἀδελφός, οὐ παρὼν οὗτος, ἀλλ' ὑπὸ Σκηπίωνι πρὸς Νομαντίαν στρατευόμενος. Ταῦτα τοῦ Τιβερίου διαπραξαμένον καθ' ἡσυχίαν, μηδενὸς ἐνισταμένου, καὶ πρὸς τούτοις δῆμαρχον ἀντικαταστήσαντος οὐδένα τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ Μούκιον τινα, πελάτην αὐτοῦ, πρὸς πάντα δυσχεραίνοντες οἱ δυνατοί, καὶ φοβούμενοι τοῦ Τιβερίου τὴν αὕξησιν, ἐν τῇ βουλῇ προσηλάκιζον αὐτόν, αἰτουμένῳ μὲν, ὥς ἔθος ἔστιν, ἐκ δημοσίου σκηνὴν, ὅπως ἔχοι διανεμῶν τὴν χώραν, οὐ δόντες, ἑτέρων ἐπ' ἐλάττωσι χρεῖαις πολλάκις λαβόντων, ἀνάλωμα δ' εἰς ἑκάστην ἡμέραν ἐννέα ὀβολοὺς τάξαντες· εἰσηγουμένου ταῦτα Ποπλίου Ξασικᾶ, καὶ δεδωκότος ἑαυτὸν εἰς τὴν πρὸς ἐκτῖνον ἔχθραν ἀφειδῶς· πλείστην γὰρ ἐκέκτητο γῆν δημοσίαν, καὶ χαλεπῶς ἔφερεν ἐκβαίνειν αὐτῆς ἀναγκαζόμενος. Ὁ δὲ δῆμος ἔτι μᾶλλον ἐξεκάετο· καὶ φίλου τινὸς τῷ Τιβερίῳ τελευτήσαντος αἰφνιδίως, καὶ σημείων τῷ νεκρῷ μοχθηρῶν ἐπιδραμόντων, βοῶντες, ὑπὸ φαρμάκων ἀνηρεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ τὴν ἐκφορὰν συνέδραμον, καὶ τὸ λέχος ἦραντο, καὶ θάπτομένῳ παρέστησαν, οὐ φαύλως ὑπονοῆσαι τὴν

φαρμακείαν δόξαντες. Ἐρξάγη γάρ ὁ νεκρός, καὶ διε-
φθορότων ὑγρῶν πλήθος ἐξέβλυται, ὥστ' ἀποσβέ-
σαι τὴν φλόγα· καὶ φερόντων ἄλλην, αὐθις οὐκ
ἐκάρτε, πρὶν εἰς ἕτερον τόπον μετακομισθῆναι, καὶ
πολλὰ πραγματευσαμένων, μόλις ἤψατο τὸ πῦρ αὐ-
τοῦ. Πρὸς ταῦτα τοὺς πολλοὺς ἔτι μᾶλλον ὁ Τιβε-
ριος παροξύνων, μετέβαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ τοὺς παῖ-
δας προαγαγὼν, ἐδείτο τοῦ δήμου τούτων κήδεσθαι
καὶ τῆς μητρὸς, ὡς αὐτὸς ἀπεγνωκὼς ἑαυτόν.

XIV. Ἐπεὶ δὲ, τοῦ Φιλομήτορος Ἀιτιάλου τελευ-
τήσαντος, Εὐδήμος ὁ Περγαμηνὸς ἀνήνεγκε διαθή-
κην, ἐν ᾗ κληρονόμος ἐγγράπτο τοῦ βασιλέως ὁ
Ῥωμαίων δῆμος· εὐθὺς δ' Τιβέριος δημαγωγῶν εἰσ-
ήνεγκε νόμον, ὅπως τὰ βασιλικά χρήματα κομι-
σθέντα τοῖς τὴν χώραν διαλαγχάνουσι τῶν πολιτῶν
ἐπάρχοι πρὸς κατασκευὴν καὶ γεωργίας ἀφορμήν.
Περὶ δὲ τῶν πόλεων, ὅσαι τῆς Ἀιτιάλου βασιλείας
ἦσαν, οὐδὲν ἔφη τῇ συγκλήτῃ βουλευέσθαι προσή-
κειν, ἀλλὰ τῷ δήμῳ γνώμην αὐτὸς προθήσειν. Ἐκ
τούτου μάλιστα προσέκρουσε τῇ βουλῇ· καὶ Πομπήϊος μὲν, ἀναστὰς ἔφη γειννᾶν τῷ Τιβερίῳ, καὶ
διὰ τοῦτο γινώσκειν Εὐδήμου αὐτῷ τὸν Περγαμηνὸν
τῶν βασιλικῶν διάδημα δεδωκότα καὶ πορφύραν, ὡς
μέλλουσι βασιλεύειν ἐν Ῥώμῃ· Κόϊντος δὲ Μέτελλος
ὠνειδίσαι τὸν Τιβέριον, ὅτι, τοῦ μὲν πατρὸς αὐτοῦ
τιμητεύοντος, ὁσάκις ἀναλῦσι μετὰ δεῖπνον οἶκαδε,
τὰ φῶτα κατεσβέννυσαν οἱ πολῖται, φοβούμενοι, μὴ
πορρωτέρῳ τοῦ μετρίου δόξωσιν ἐν συνουσίαις εἶναι

καὶ πότοις, τούτῳ δὲ παραφαίνουσι νυκτός οἱ θρασυτάτοι καὶ ἀπορώτατοι τῶν δημοτῶν. Τίτος δ' Ἄννιος, οὐκ ἐπεικὴς μὲν, οὐδὲ σώφρων ἄνθρωπος, ἐν δὲ λόγῳ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις ἄμαχος εἶναι δοκῶν, εἰς ὀρισμὸν τινα προῦκαλεῖτο τὸν Τιβέριον, ἧ μὴν ἱερὸν ὄντα καὶ ἄσυλον ἐκ τῶν νόμων ἡτιμωκέναι τὸν συνάροντα. Θορυβούντων δὲ πολλῶν, ἐκπηδήσας ὁ Τιβέριος τὸν τε δῆμον συνεκάλει, καὶ τὸν Ἄννιον ἄχθῆναι κελεύσας ἐβούλετο κατηγορεῖν. Ὁ δὲ, καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῇ δόξῃ πολὺ λειπόμηνος, εἰς τὴν ἑαυτοῦ δεινότητα κατεδύετο, καὶ παρακάλει μικρὰ πρὸ τῶν λόγων ἀποκρίνασθαι τὸν Τιβέριον. Συγχωροῦντος δ' ἐρωτᾶν ἐκείνου, καὶ σιωπῆς γενομένης, εἶπεν ὁ Ἄννιος· „Ὁ σὺ μὲν ἀτιμῶν με βούλῃ καὶ προπηλακίζεις, ἐγὼ δὲ τινα τῶν σῶν ἐπικαλέσωμαι συναρχόντων, ὃ δ' ἀναβῆ ῥηθῇσων, σὺ δ' ὀργωθῇς· ἄρα γ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρήσῃ;“ Πρὸς ταύτην λέγεται τὴν ἐρώτησιν οὕτω διαπορηθῆναι τὸν Τιβέριον, ὥστε, πάντων ὄντα καὶ τῷ λέγειν ἐτοιμότατον, καὶ τῷ θαρρόειν ἱταμότατον, ἀποσιωπήσαι.

XV. Τότε μὲν οὖν διέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. Αἰσθανόμενος δὲ τῶν πολιτευμάτων τὸ περὶ τὸν Ὀκταοῦτον οὐ τοῖς δυνατοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς ἐκπαθέστερον, (μέγα γάρ τι καὶ καλὸν ἐδόκει τὸ τῶν δημάρχων ἀξίωμα μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης διατετηρημένον ἀντρεῖσθαι καὶ καθυβρίσθαι) λόγον ἐν τῇ δῆμῳ διεξῆλθεν, οὐ μικρὰ παραθέσθαι τῶν ἐπιχω-

ρημάτων οὐκ ἄτοπον ἦν, ὥστε ὑπονοηθῆναι τὴν πι-
θανότητα καὶ πικρότητα τοῦ ἀνδρός. Ἐφη γάρ, ἐ-
ρὸν τὸν δήμαρχον εἶναι καὶ ἄστυον, ὅτι τῷ δήμῳ
καθίσταται, καὶ τοῦ δήμου προέστηκεν. Ἄν οὖν
μεταβαλλόμενός τὸν δήμον ἀδικῇ, καὶ τὴν ἰσχὺν πο-
λοῦν, καὶ παραιρῆται τὴν φῆφον, αὐτὸς ἐαυτὸν ἀπε-
στήρακε τῆς τιμῆς, ἐφ' οἷς ἔλαβεν, οὐ ποιεῖν· ἐπεὶ
καὶ τὸ Καπιτώλιον κατασκάπτουσι, καὶ τὸ νῶριον
ἐμπιπράντια δήμαρχον ἐὰν δεήσει. Καὶ ταῦτα μὲν
ποιῶν δήμαρχός, ἐστὶ πονηρός· ἐὰν δὲ καταλῇ αὐτὸν
δῆμον, οὐδὲ δήμαρχός ἐστι. Πῶς οὖν οὐ δεινόν, εἰ
τὸν μὲν ὑπάτον ὁ δήμαρχός ἄξει, τὸν δὲ δήμαρχον
οὐκ ἀφαιρήσεται τὴν ἐξουσίαν ὁ δῆμος, δίκαν αὐτῇ
κατὰ τῶν διδωκότος χρήται; καὶ γὰρ ὑπάτον καὶ
δήμαρχον ὁμοίως ὁ δῆμος αἰρεῖται. Καὶ μὴν ἡ γε βα-
σιλεῖα, πρὸς τῷ πῦσιν ἀρχὴν ἔχει ἐν αὐτῇ συλλα-
βοῦσα, καὶ ταῖς μεγίσταις ἱερουργίαις καθίσταται
πρὸς τὸ θεῖον· ἀλλὰ Ταρκύνιον ἐξέβαλεν ἡ πόλις
ἀδικοῦντα, καὶ δι' ἐνός ἀνδρός ὕβριν ἢ πατριὸς ἀρ-
χὴ καὶ κτίσασα τὴν Ῥώμην κατελύθη. Τί δ' οὕτως
ἄγχιον ἐν Ῥώμῃ καὶ σεμνόν, ὥς αἱ περιέπουσαι παρ-
θένοι καὶ φυλάττουσαι τὸ ἄφθιτον πῦρ; ἀλλ' εἰ-
τις ἂν ἡμέρῃ αὐτῶν, ζῶσα κατορίσσειται· τὸ γὰρ
ἄστυον οὐ φυλάττουσιν ἀσεβῆσαι εἰς τοὺς θεοὺς, δ
διὰ τοὺς θεοὺς ἔχουσιν. Οὐκ οὖν οὐδὲ δήμαρχος, ἀδι-
κῶν δῆμον, ἔχει τὴν διὰ τὸν δῆμον ἀστυίαν δίκαιός
ἐστιν· ἡ γὰρ ἰσχύει δύναμις, ταύτην ἀναιρεῖ. Καὶ
μὴν εἰ δικαίως ἔλαβε τὴν δημαρχίαν, τῶν πλείστων

φαιλῶν ψηφισμένων, πῶς οὐχὶ καὶ ἀφαιρεθεῖη δικαιότερον, πασῶν ἀποψηφισμένων; Ἰερὸν δὲ καὶ ἄσυλον οὐδὲν οὕτως εἶσιν, ὥς τὰ τῶν θεῶν ἀναθήματα· χρῆσθαι δὲ τοῦτοις, καὶ κινεῖν καὶ μεταφέρειν, ὡς βούλεται, τὸν δῆμον οὐδεὶς κεκάλυκεν. Ἐξήν οὖν αὐτῷ καὶ τὴν δημαρχίαν ὡς ἀνάθημα μετανεύειν εἰς ἕτερον. Ὅτι δ' οὐκ ἄσυλον, οὐδ' ἀναφαίρετον ἡ ἀρχή, δηλὸν ἐστὶ τῷ πολλοῖς ἔχοντας τινὰς ἀρχὴν ἐξομνῆσθαι καὶ παραιτεῖσθαι δι' αὐτῶν.

XVI. Ταυῦτα μὲν ἦν τὰ κεφάλαια τῆς τοῦ Τιβερίου δικαιολογίας. Ἐπεὶ δὲ συνορῶντες οἱ φίλοι τὰς ἀπειλὰς καὶ τὴν σύστασιν, ᾤοντο δεῖν ἑτέρας περισχεῖσθαι δημαρχίας εἰς τὸ μέλλον, αὐτὰς ἄλλοις νόμοις ἀνελάμβανε τὸ πλῆθος, τοὺς τε χρόνους τῶν στρατειῶν ἀφαιρῶν, καὶ δίδους ἐπικαλεῖσθαι τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν δικαστῶν, καὶ τοῖς κρίνουσι τότε, συνηθητικοῖς οὔσι, καταμιγνύς ἐκ τῶν ἱππέων τὸν ἴσον ἀριθμὸν, καὶ πάντα τρόπον ἤδη τῆς βουλῆς τὴν ἰσχὺν καλούων, πρὸς ὀργὴν καὶ φιλονεικίαν μᾶλλον, ἢ τὸν τοῦ δικαίου καὶ συμφέροντος λογισμὸν. Ἐπὶ δὲ, τῆς ψήφου φερομένης, ἤσθοντο τοὺς ἐναντίους κραταῦντας, (οὗ γάρ παρῆν ἅπας ὁ δῆμος) πρῶτον μὲν εἰς βλασφημίας τραπόμενοι τῶν συναρχόντων, εἰλκον τὸν χρόνον· ἔπειτα τὴν ἐκκλησίαν ἀφῆκαν, εἰς τὴν ὕστεραίαν ἀπαντῶν κελεύσαντες. Καὶ πρῶτον μὲν εἰς τὴν ἀγορὰν καταβὰς ὁ Τιβερίος, ἑκάτενα τοὺς ἀνδράποδες ταπεινὸς καὶ δαδαισχυμένος, ἔπειτα θεδοικεῖν φήσας, μὴ νυκτὸς ἐκπέψωσι τὴν οἰκίαν οἱ ἔχθροί, καὶ

διαφθείρωσιν αὐτόν, οὕτως τοὺς ἀνθρώπους διέθη-
κεν, ὥστε περὶ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παμπόλλους τινὰς
αὐλίσασθαι καὶ διαπικτερεῦσαι παραφυλάττοντας.

XVII. Ἀμα δ' ἡμέρᾳ παρῆν ὁ τὰς ὄρνιθας, αἷς
διάμαντιεύονται, κομίζων, καὶ προσέβαλε τροφήν αὐ-
ταῖς. Αἱ δ' οὐ προσῆλθαν, εἰ μὴ μία μόνη, διασι-
σαντος εὖ μάλα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἄγγειον· οὐδ'
αὕτη γε τῆς τροφῆς ἔθιγεν, ἀλλ' ἐπύρασσε τὴν ἄρι-
στερὰν πτέρυγα, καὶ παρατείναςα τὸ σκέλος, πάλιν
εἰς τὸ ἄγγειον κατέφυγε. Τοῦτο καὶ τοῦ προτέρου
σημείου τὸν Τιβέριον ἀνέμνησεν. Ἦν γὰρ αὐτῷ
κράνος, ὃ πρὸς τὰς μάχας ἐχρῆτο, κεκοσμημένον
ἐκπρεπῶς καὶ διάσημον· εἰς τοῦτο καταδύντες ἄφρις,
ἔλαθον ἐντεκόντες ὡς, καὶ ταῦτα ἐξεγλύψαντο. Διδὼ
καὶ μᾶλλον ὁ Τιβέριος τοῖς περὶ τὰς ὄρνιθας ἐτα-
ράττετο. Προΐει δ' ὅμως ἄνω, τὸν δῆμον ἠθροῖσθαι
περὶ τὸ Καπέτώλιον πυρθανόμενος· καὶ πρὶν ἐξελ-
θεῖν, προσέπταισε πρὸς τὸν οὐδὸν, σφοδρῶς οὕτως
πληγῆς γενομένης, ὥστε τὸν μὲν ὄνυχά τοῦ μεγάλου
δακτύλου φαγῆναι, τὸ δ' αἷμα διὰ τοῦ ὑποδήματος
ἔξω φέρεσθαι. Μικρὸν δ' αὐτοῦ προσελθόντος, ὤφθη-
σαν ὑπὲρ κεράμου μαχόμενοι κόρακες ἐν ἀριστερά·
καὶ πολλῶν, ὡς εἶχός, ἀνθρώπων παρερχομένων,
κατ' αὐτόν τὸν Τιβέριον λίθος ἀπασθεῖς ὑπὸ θα-
τέρου τῶν κοράκων ἔπεσε παρὰ τὸν πόδα. Τοῦτο καὶ
τοὺς θρασυτάτους τῶν περὶ αὐτόν ἐπέστησεν· ἀλλὰ
Βλόσσιος ὁ Κυμαῖος παρὼν, αἰσχύνῃν ἔφη καὶ κα-
τήφειαν παρεῖναι πολλήν, εἰ Τιβέριος, Γράκχου μὲν

υῖός, Ἀρρικάνου δὲ Σκηπίωνος θυγατρειδοῦς, προ-
στάτης δὲ τοῦ Ῥωμαίων δήμου, κόρακα δέσας, οὐχ
ὑπακούσειν τοῖς πολίταις καλοῦσι· τοῦτο μέντοι τὸ
αἰσχρὸν οὐκ ἐν γέλῳτι θήσεσθαι τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλ'
ὥς τυραννεύοντος καὶ τρυφῶντος ἤδη καταβοήσεσθαι
πρὸς τὸν δῆμον. Ἀμα δὲ καὶ προσέθειον πολλοὶ τῷ
Τιβερίῳ παρὰ τῶν ἐν Καπετωλίῳ φίλων, ἐπείγεσθαι
κελεύοντες, ὥς τῶν ἐκεῖ καλῶς ἔχόντων. Καὶ τὰ γε
πρῶτα λαμπρῶς ἀπήντα τῷ Τιβερίῳ, φανέντι μὲν
εὐθὺς ἀραμένων βοήν φίλιον, ἀναβαλόντα δὲ προ-
θύμως δεχομένων, καὶ περὶ αὐτόν, ὥς μηδεὶς πελά-
σειν ἀγνώς, παραταττομένων.

XVIII. Ἀρξαμένου δὲ πάλιν τοῦ Μουκίου τὰς
φυλάς ἀναγορεύειν, αὐδὲν ἐπεραίνετο τῶν εἰωθότων
διὰ τὸν ἀπὸ τῶν ἐσχάτων θόρουβον, ὠθουμένων καὶ
ῥιπιδιῶν τοὺς ἐναντίους ἐισβιαζομένους καὶ ἀναμι-
γνυμένους. Ἐν δὲ τούτῳ Φλάβιος Φλάκκος, ἀπὸ βου-
λῆς ἀνὴρ, εἰς ἐμφανὲς καταστάς, ὥς οὐκ ἦν φθιγγό-
μενον ἐφικέσθαι, διεσήμηνε τῇ χειρὶ φράσαι τι βου-
λόμενον αὐτόν ἰδίᾳ τῷ Τιβερίῳ. Καὶ κελεύσαντος
ἐκείνου διασχεῖν τὸ πλῆθος, ἀναβὰς μόλις καὶ προσ-
ελθὼν, ἀπήγγειλεν, ὅτι, τῆς βουλῆς συγκαθεζο-
μένης, οἱ πλούσιοι, τὸν ὕπατον μὴ πείθοντες, αὐ-
τοὶ διακροοῦνται καθ' αὐτοὺς ἀποκτινύνειν τὸν Τι-
βέριον, πολλοὺς ἐπὶ τοῦτο δούλους καὶ φίλους ὥπι-
σμένους ἔχοντες.

XIX. Ὡς οὖν ταῦτα τοῖς περὶ αὐτόν ἐξήγγειλεν
ὁ Τιβέριος, οὗτοι μὲν εὐθὺς τὰς τι τηβάνους πε-

ριζώνοντο, καὶ τὰ τῶν ὑπηρετῶν δόρατα συγκλῶ-
 ντες, οἷς ἀντίρρουν τὸν ὄχλον, διαλάμβανον, ὡς
 ἀμυνόμενοι τοῖς κλάσμασι τοὺς ἐπερχομένους. Τῶν
 δ' ἀπατέρω θαυμαζόντων τὰ γινόμενα, καὶ πυνθα-
 νομένων, ὁ Τιβέριος ἤψατο τῇ χειρὶ τῆς κεφαλῆς,
 ἐνδεικνύμενος τῇ ὄψει τὸν κίνδυνον, ἐπεὶ τῆς φωνῆς
 οὐκ ἐπήκουον. Οἱ δ' ἐναντίοι τοῦτ' ἰδόντες, ἔθειον
 πρὸς τὴν βουλὴν, ἀπαγγέλλοντες αἰτεῖν διάδημα
 τὸν Τιβέριον· καὶ τοῦτου σημεῖον εἶναι τὸ τῆς κε-
 φαλῆς ἐπιθιγγάνειν. Πάντες μὲν οὖν ἐθορυβήθη-
 σαν· ὁ δὲ Νασικῆς ἡξίου τὸν ὕπαιον τῇ πόλει βοη-
 θεῖν, καὶ καταλύειν τὸν τύραννον. Ἀποκρινάμενος
 δὲ πρῶτος ἐκείνου, βίας μὲν οὐδεμιᾶς ὑπάρξειν, οὐδ'
 ἀναιφῆσαι οὐδέν· τῶν πολιτῶν ἄκριτον, εἰ μέντοι
 ψηφίσαιτό τι τῶν παρανόμων ὁ δῆμος ὑπὸ τοῦ Τι-
 βερίου πεισθεῖς, ἢ βιασθεῖς, τοῦτο κύριον μὴ φυ-
 λάξειν· ἀναπηδήσας ὁ Νασικῆς, „Ἐπεὶ τοῖσιν, ἔφη,
 προδίδωσιν ὁ ἄρχων τὴν πόλιν, οἱ βουλόμενοι τοῖς
 νόμοις βοηθεῖν ἀκολουθεῖτε.“ Καὶ ταῦτα λέγων ἄμα,
 καὶ τὸ κράσπεδον τοῦ ἱματίου θέμενος ἐπὶ τῆς κε-
 φαλῆς ἐχώρει πρὸς τὸ Καπετώλιον. Ἐκαστος δὲ τῶν
 ἐπομένων αὐτῷ, τῇ χειρὶ τὴν τήβεννον περιελίξας,
 ἐώθει τοὺς ἐμποδῶν, οὐδενὸς ἐνισταμένου πρὸς τὸ
 ἀξίωμα τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ φευγόντων καὶ πατούν-
 των ἀλλήλους. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτοὺς ῥόπαλα καὶ
 σκυτάλας ἐκόμιζον οἴκοθεν· αὐτοὶ δὲ τῶν δίφρων,
 καταγρυμμένων ὑπὸ τοῦ φευγοντος ὄχλου, τὰ κλά-
 σματα καὶ τοὺς πόδας λαμβάνοντες, ἀνέβαινον ἐπὶ

τὸν Τιβέριον, ἅμα παίοντες τοὺς προτειαγμένους. Καὶ τούτων μὲν ἦν τροπὴ καὶ φόνος· αὐτοῦ δὲ τοῦ Τιβερίου φεύγοντος ἀντελάβετό τις τῶν ἱματίων. Ὁ δὲ τὴν τήβεννον ἄφεις, καὶ φεύγων ἐν τοῖς χιτῶσιν, ἐσφάλη, καὶ κατηνέχθη περὶ τινὰς τῶν πρὸ αὐτοῦ πεπτωκότας. Ἀνιστάμενον δ' αὐτὸν ὁ μὲν ἐμφανῶς καὶ πρῶτος εἰς τὴν κεφαλὴν πατάξας ποδὶ δίφρου Πόπλιος ἦν Σατυρήσιος, εἰς τῶν συναρχόντων· τῆς δὲ δευτέρας ἀντιποιεῖτο πληγῆς Λεύκιος Ροῦφος, ὥς ἐπὶ καλῶ τινι σεμνυνόμενος. Τῶν δ' ἄλλων ἀπέθανον ὑπὲρ τριακοσίους ξύλοις καὶ λίθοις συγκοπέντες, σιδήρῳ δ' οὐδεὶς.

XX. Ταύτην πρώτην ἱστοροῦσιν ἐν Ῥώμῃ σταῖσιν, ἀφ' οὗ τὸ βασιλεύεσθαι κατέλυσαν, αἵματι καὶ φόνῳ πολιτῶν διακριθῆναι· τὰς δ' ἄλλας, οὔτε μικρὰς, οὔτε περὶ μικρῶν γενομένας, ἀνθυπεῖκοντες ἀλλήλοις, φόβῳ μὲν οἱ δυνατοὶ τῶν πολλῶν, αἰδοῦμενοι δὲ τὴν βουλὴν ὁ δῆμος, ἔπαυσαν. Δοκεῖ δὲ καὶ τότε μὴ χαλεπῶς ἂν ἐνδοῦναι παρηγορηθεῖς ὁ Τιβέριος· ἔτι δὲ ἔχον εἶχει δίχα φόνου καὶ τραυματίων ἐπιούσιν· οὐ γὰρ πλείονες, ἢ τριαχίλιοι, περὶ αὐτὸν ἦσαν. Ἀλλ' ἔοικεν ὀργῇ τῶν πλουσίων καὶ μίσει πλεόν, ἢ δι' ἧς ἐσκήπτοντο προφάσεις, ἢ σύστασις ἐπ' αὐτὸν γενέσθαι· καὶ τούτου μέγα τεκμήριον ὡμῶς καὶ παρανόμως ὑβρισθεῖς ὁ νεκρός. Οὐ γὰρ ἐπέτρεψαν ἀνελῆσθαι τὸ σῶμα τῷ ἀδελφῷ διομένῳ, καὶ θάψαι νυκτός, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων νεκρῶν εἰς τὸν παταμὸν ἐρρίψαν. Καὶ τοῦτο πέρας οὐκ ἦν, ἀλλὰ καὶ τοῖν φίλων αὐτοῦ τοὺς μὲν

ἐξεκήρυκτο ἀκρίστους, τοὺς δὲ συλλαμβάνοντες ἀπεκρίνουσαν· ἐν οἷς καὶ Διοφάνης; ὃ ῥήτωρ ἀπώλετο. Γάϊον δὲ τινα Βίλλιον εἰς ἀγγεῖον καθείκευ, καὶ συνεμβάλλοντες ἐχίδνας καὶ δράκοντας, οὕτω διάφθειραν. Ὁ δὲ Κυμαῖος Βλάσιος ἀνήχθη μὲν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους, ἐρωτώμενος δὲ περὶ τῶν γεγονότων, ὁμολογεῖ πεποιηκῆναι πάντα Τιβερίου καλεῦντος. Βιπόντιος δὲ τοῦ Νασικᾶ πρὸς αὐτόν· „Τί οὖν, εἰ σε Τιβέριος ἐκέλευσεν ἐμπρῆσαι τὸ Καπιτώλιον;“ τὸ μὲν πρῶτον ἀντέλεγεν, ὥς οὐκ ἂν τοῦτο Τιβερίου κελεύσαντος· πολλάκις δὲ καὶ πολλῶν τὸ αὐτὸ πυνθανομένων, „Ἄλλ’ ἐκείνου γε προστάσαντος;“ ἔφη, „καλῶς κῆροί τοῦτο πρᾶξαι· εἶχεν οὐ γὰρ ἂν Τιβέριος τοῦτο προσείπειν, εἰ μὴ τῇ δῆμῳ συνίφειν.“ Οὗτος μὲν οὖν διαφυγὼν, ὕστατον ἔρχετο πρὸς Ἀριστόνικον εἰς Ἀσίαν· καὶ τῶν ἐκείνου πεφυγμένων διαφθαρέντων, ἑαυτὸν ἀνέλεν.

XXI. Ἡ δὲ βουλὴ, θεραπεύουσα τὸν δῆμον ἐκ τῶν παρόντων, οὕτε πρὸς τὴν διανομὴν ἔτι τῆς χώρας ἤντικτο, καὶ ἔτερον ἀντὶ τοῦ Τιβερίου προὔθηκε τοῖς πολλοῖς δριστην εἰσεῖναι. Λαβόντες δὲ τὰς ψήφους, εἴλοντο Πόπλιον Κράσσον, οἰκῆιον ὄντα Γράκχῳ· θυγάτηρ γὰρ αὐτοῦ, Λικιννία, Γάϊῳ Γράκχῳ συζύγει. Καίτοι Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν, οὐ Κράσσου, Βρούτου δὲ τοῦ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν, θυγατέρα γῆμαι Γάϊον· ἀλλ’ οἱ πλείους, ὥς ἡμεῖς γράφομεν, ἱστοροῦσιν. Ἐπεὶ δὲ χαλεπαῖς μὲν ὁ δῆμος εἶχε τῇ θανάτῳ τοῦ Τιβερίου, καὶ φανερός ἦν ἀμύνης περιμένων καιρὸν, ἤδη δὲ

καὶ δίκαι τῷ Νασικῷ προσανεισέλοντο, δείσαντα περὶ τοῦ ἀνδρός ἢ βουλὴ, ψηφίζεται μηδὲν δεομένη, πέμπειν αὐτὸν εἰς Ἀσίαν. Οὐ γὰρ ἀπεκρύπτοντο κατὰ τὰς ἀπαντήσεις οἱ ἄνθρωποι τὴν δυσμένειαν, ἀλλ' ἐξηγριαίνοντο, καὶ κατεβόων, ὅπου προστύχοιεν, ἐναγῇ καὶ τύραννόν καὶ μιμναγκότα φόνου σώματος ἀσύλου καὶ ἱεροῦ τὸ ἁγιώτατον καὶ φρικωδέστατον ἐν τῇ πόλει τῶν ἱερῶν ἀποκαλοῦντες. Οὕτω μὲν οὖν ὑπεξῆλθε τῆς Ἰταλίας ὁ Νασικῆς, καίπερ ἐνδεδεμένος ταῖς μεγίσταις ἱερουργίαις· ἦν γὰρ ὁ μέγιστος καὶ πρῶτος τῶν ἱερῶν. Ἔξω δ' αἰώνων καὶ πλανώμενος ἀδόξως, οὐ μετὰ πολὺν χρόνον κατέστρεψε περὶ Πέργαμον. Οὐδεὶς δὲ θαυμάζειν, εἰ Νασικῶν μομίσηκεν οὕτως ὁ δῆμος, ὅπου καὶ Σκηπίων ὁ Ἀφρικανός, οὗ δοκοῦσι Ῥωμαῖοι μηδένα δικαιότερον μηδὲ μᾶλλον ἀγαπῆσαι, παρὰ μικρὸν ἦλθεν ἐκπασεῖν καὶ στέρεσθαι τῆς πρὸς τὸν δῆμον εὐνοίας, οὗ πρῶτον μὲν ἐν Νομαντίᾳ τὴν τελευταίαν τοῦ Τιβερίου πυθόμενος, ἀνεφώνησεν ἐκ τῶν Ὀμηρικῶν·

Ὡς ἀπέλοτο καὶ ἄλλος, ὃ τις τοιαῦτά γε ἔξει.

ἔπειτα τῶν περὶ Γάϊον καὶ Φούλβιον αὐτοῦ δι' ἐκκλησίας πυνθανομένων, τί φρονοίῃ περὶ τῆς Τιβερίου τελευταίας, οὐκ ἀρεσκημένην τοῖς ὑπ' ἐκείνου πεπολιτευμένοις ἀπόκρισιν ἔδωκεν. Ἐκ τούτου γὰρ ὁ μὲν δῆμος ἀντέκρουσεν αὐτῷ λέγοντι, μηδέπω τοῦτι ποιήσεις πρότερον· αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον ἐπὶ κακῶς προήχθη. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν τῷ Σκηπίωνος βίῃ τὰ καθ' ἑκάστα γέγραπται.

Γ. Γ Ρ Α Κ Χ Ο Σ.

Γαῖος δὲ Γράκχος, ἐν ἀρχῇ μὲν; ἢ δεδιώς τοὺς ἐχθροὺς, ἢ φθόρον συνάγων ἐκ' αὐτοὺς, ὑπεξίστη τε τῆς ἀγορᾶς, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἡσυχίαν ἔχων διέτριβεν, ὥς ἂν τις ἔν τε τῷ παρόντι ταπεινὰ πράττων, καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀπραγμόνως βιωσόμενος· ὥστε καὶ λόγον τισὶ κατ' αὐτοῦ παρασχεῖν, ὥς δυσχεραίνοντος καὶ προβεβλημένου τὴν τοῦ Τιβερίου πολιτείαν. Ἦν δὲ καὶ μειράκιον παντάτασιν· ἐννέα γὰρ ἐνιαυτοῖς ἐλείπετο τᾶδε λφοῦ καθ' ἡλικίαν· ἐκείνος δ' οὐπω τριάκοντα γεγονώς ἀπέθανεν. Ἐπεὶ δὲ, προϊόντος τοῦ χρόνου, τὸν τε τρόπον ἡσυχῇ διόφαινε, ἀργίας καὶ μαλακίας καὶ πότων καὶ χρηματισμῶν ἀλλότριον ὄντα, καὶ τὸν λόγον, ὥς κερῶκνύπτερα, κατασκηναζόμενος ἐπὶ τὴν πολιτείαν, δῆλος ἦν οὐκ ἡρεμήσων, δίκην τε τινὶ τῶν φίλων φεύγοντι, Βετίω, συνειπὼν, τοῦ δήμου συνενθουσιῶντος ὑφ' ἡδονῆς καὶ βακχεύοντος περὶ αὐτῶν, ἀπέδειξε τοὺς ἄλλους ἡγήτορας παίδων μηδὲν διαφῶ

ροντας· εἰς φόβον αὐθις οἰδυνάτοι καθίσταντο, καὶ πολὺς ἦν ἐν αὐτοῖς λόγος, ὥς οὐκ εἰάσουσιν ἐπὶ δημορχίαν τὸν Γαῖον προελθεῖν. Συντυχῶναι δ' ἀπὸ ταυτομάτου λαχεῖν αὐτῷ εἰς Σαρδῶν ταμίαν Ὀρέστην, τῷ ὑπάτῳ· καὶ τοῦτο τοῖς μὲν ἐχθροῖς καθ' ἡδονὴν ἐγχεῖναι, τὸν δὲ Γαῖον οὐκ ἐλύπησεν. Αἰετὰ γὰρ ὢν πολεμικός, καὶ χεῖρον οὐδὲν πρὸς στρατείας ἡσκημένος, ἢ δίκας, εἰ δὲ τὴν πολιτείαν καὶ τὸ βῆμα φρίττων, ἀντέχειν δὲ καλοῦντι τῷ δήμῳ καὶ τοῖς φίλοις οὐ δυνάμενος, παντάπασιν τὴν ἀποδημίαν ἐκείνην ἠγάπησε. Καὶ τοὶ κρατεῖ δόξα πολλή, τοῦτον ἄκρατον γενέσθαι δημωγαγόν, καὶ πολὺ τοῦ Τιβερίου λαμπρότερον πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν ὄχλων δόξαν. Οὐκ ἔχει δ' οὐτω τὸ ἀληθές· ἀλλ' ἔοικεν ὑπ' ἀνάγκης τινὸς μᾶλλον οὗτος, ἢ προαιρέσεως, ἐμπασεῖν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἰστορεῖ δὲ καὶ Κικέρων, ὃ ῥήτωρ, ὥς ἄρα φεύγοντι πᾶσαν ἀρχὴν τῷ Γαίῳ, καὶ μεθ' ἡσυχίας ἡσημένῳ ζῆν, ὃ ἀδελφὸς ὄναρ φανείς, καὶ προσαγορεύσας, „Τί δῆτα,“ φαίη, „Γαῖε, βραδύνεις; Οὐκ ἔστιν ἀπάδρασις, ἀλλ' εἰς μὲν ἡμῖν ἀμφοτέροις βίος, εἰς δὲ θάνατος, ὑπὲρ τοῦ δήμου πεπολιτευμένοις πέπρωται.“

II. Γετόμενος οὖν ὁ Γαῖος ἐν Σαρδόνι, πᾶσαν ἀρετῆς ἀπόδειξιν ἐδίδου, καὶ πολὺ πάντων διαφερε τῶν νέων ἐν τοῖς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγῶσι, καὶ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ὑπηκόους δικαίοις, καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν στρατηγὸν εὐνοίᾳ καὶ τιμῇ· σωφροσύνη δὲ καὶ λιτότητι καὶ φιλοπονίᾳ παρήλλαττε καὶ τοὺς

πριαβυτίρους. Ἰσχυροῦ δὲ καὶ νοσώδους ἄμα χει-
μῆρος ἐν Σαρδόνι γενομένου, καὶ τοῦ στρατηγοῦ
τὰς πόλεις ἐσθῆτα τοῖς στρατιώταις αἰτουόντος, ἔπεμ-
ψαν εἰς Ῥώμην παραιτούμενοι. Λεξαμένης δὲ τῆς
βουλῆς τὴν παραίτησιν αὐτῶν, καὶ τὸν στρατηγὸν
ἄλλοθεν ἀμφιέζειν τοὺς στρατιώτας καλευούσης,
ἀποροῦντος δ' ἐκείνου, καὶ τῶν στρατιωτῶν κακο-
παθούτων, ἐπελθὼν τὰς πόλεις ὁ Γαῖος, αὐτοὺς
ἄφ' ἑαυτῶν ἐποίησεν ἐσθῆτα πέμπαι, καὶ βοηθῆ-
σαι τοῖς Ῥωμαίοις. Ταῦτα πάλιν εἰς Ῥώμην ἀπαγ-
γελλόμενα, καὶ δοκοῦντα δημαγωγίας προάγωνες
εἶναι, διετάραττε τὴν βουλήν. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ
Λιβύης παρὰ Μικιψᾶ, τοῦ βασιλέως, πρέσβεις
παραγενομένους, καὶ λέγοντας, ὡς ὁ βασιλεὺς χά-
ριτι Γαίου Γράκχου πέμψεν εἰς Σαρδόνα σῖτον τῷ
στρατηγῷ, δυσχεραίνοντες ἐξέβαλον· ἔπειτα δόγμα
ποιοῦνται, τοῖς μὲν στρατιώταις διαδοχὴν ἀποστα-
λῆναι, τὸν δ' Ὀρέστην ἐπιμένειν, ὡς δὴ καὶ τοῦ
Γαίου διὰ τὴν ἀρχὴν παραμενοῦντος. Ὁ δὲ, τοῦ-
των αὐτῷ προσπεσόντων, εὐθύς ἐξέπλευσε πρὸς ὀρ-
γὴν, καὶ φανίς ἐν Ῥώμῃ παρ' ἐλπίδας, οὐ μόνον
ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αἰτίαν εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς
ἀλλόκοτον ἔδδει, τὸ ταμίαν ὄντα προαποστῆναι
τοῦ ἀρχοντος. Οὐ μὴν ἀλλὰ κατηγορίας αὐτῷ γε-
τομένης ἐπὶ τῶν τιμητῶν, αἰτησάμενος λόγον, οὗ-
τω μετέστης τὰς γνώμας τῶν ἀκουσάντων, ὥστ'
ἀπελθεῖν ἡδικῆσθαι τὰ μέγιστα δόξα. Εὐστρατεῦ-
σθαι μὲν γάρ ἔρη-δώδεκα ἔτη, τῶν ἄλλων δέκα

στρατευομένων ἐν ἀνάγκαις· ταμιεύων δὲ τῷ στρατηγῷ παραμεμένηκεν αἰ τριετίαν, τοῦ νόμου μετ' ἐνιαυτὸν ἐπανελθεῖν διδόντος· μένος δὲ τῶν στρατευσαμένων πλήρης τὸ βαλλάντιον εἰσηνηροχῶς κενὸν ἐξηννοχέναι, τοὺς δ' ἄλλους ἐκπιόντας ὃν εἰσήνεγκαν οἶνον, ἀργυρίου καὶ χρυσίου μεστοὺς δεῦρο τοὺς ἀμφορεῖς ἤκειν κομίζοντας.

III. Ἐκ τούτου πάλιν ἄλλας αἰτίας αὐτῷ καὶ δίκας ἐπῆγον, ὥς τοὺς συμμάχους ἀφιστάντι καὶ κεκοινωνηκότι τῆς περὶ Φρέγγελλαν ἐνδεχθείσης συνωμοσίας. Ὁ δὲ πᾶσαν ὑποψίαν ἀπολυσάμενος, καὶ φανεῖς καθαρὸς, εὐθύς ἐπὶ δημαρχίαν ὤρμησε, τῶν μὲν γνωρίμων ἀνδρῶν δμαλῶς ἀπάντων ἐναντιουμένων πρὸς αὐτόν, ὄχλου δὲ τοσούτου συρρέοντος εἰς τὴν πόλιν ἐκ τῆς Ἰταλίας, καὶ συναρχαιρειαζέοντος, ὥς πολλοῖς μὲν οἰκήσεις ἐπιλιπεῖν, τοῦ δὲ πεδίου μὴ δεξαμένου τὸ πλήθος, ἀπὸ τῶν τεγῶν καὶ τῶν περάμων τὰς φωνὰς συνηχεῖν. Τοσούτον δ' οὖν ἐξεβιάσαντο τὸν δῆμον οἱ δυνατοί, καὶ τῆς ἐλπίδος τοῦ Γαΐου καθείλον, ὅσον οὐχ, ὥς προσεδόκησε, πρῶτον, ἀλλὰ τέταρτον ἀναγορευθῆναι. Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν, εὐθύς ἦν ἀπάντων πρῶτος, ἰσχύων τε τῷ λόγειν, ὥς ἄλλος οὐδεὶς, καὶ τοῦ πείθους αὐτῷ παρόρθησαν πολλὴν διδόντος ἀνακλαιομένη τὸν ἀδελφόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξ ἀπάσης προφάσεως περιῆγε τὰν δῆμον, ἀναμιμνήσκων τῶν γεγονότων, καὶ παρατιθείς τὰ τῶν προγόνων, ὥς ἐκαῖνοι μὲν καὶ Φαλίσχοις ἐπολέμησαν ὑπὲρ Πενυκίου τινός,

δημάρχου, λοικορηθέντος, καὶ Γαΐου Βουτυριῶν
 θάνατον κατέγνωσαν, ὅτι δημάρχῳ πορευμένῳ δι'
 ἀγορᾶς οὐχ ὑπεξέστημόνας. „Τμῶν δ' ὁρώντων, ἄρῃ,
 Τιβερίον ξύλοις συνέκοπτον οὗτοι, καὶ διὰ μίσθης
 τῇ; πόλεως ἐσύρετο νεκρὸς ἐκ Καπιτωλίου, ῥιψιδό-
 μενος εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δ' ἀλισχόμενοι τῶν φίλων
 ἀπέθνησκον ἄκριτοι. Καίτοι πατέριόν ἐστιν ἡμῖν,
 εἰ τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακούει, τούτου
 πρὸς τὰς θύρας ἔωθεν ἐλθόντα σάλπιγγτήν, ἀνα-
 καλεῖσθαι τῇ σάλπιγγι, καὶ μὴ πρότερον ἐπιφέρειν
 ψῆφον αὐτῷ τοὺς δικαστάς. Οὕτως εὐλαβεῖς καὶ
 πεφυλαγμένοι πρὸς τὰς κρίσεις ἦσαν.“

IV. Τοιούτοις λόγοις προανασείσας τὸν δῆμον,
 (ἦν δὲ καὶ μεγαλοφρονότατος καὶ ῥωμαλειώτατος ἐν
 τῷ λέγειν) δύο νόμους εἰσέφερε, τὸν μὲν, εἰ τις
 ἄρχοντος ἀφῆρητο τὴν ἀρχὴν ὁ δῆμος, οὐκ ἔωντα
 τούτῳ δευτέρως ἀρχῆς μετουσίαν εἶναι· τὸν δ', εἰ
 τις ἀρχῶν ἄκριτον ἐκκεκηρύχῃ πολίτην, κατὰ τοῦ-
 του κρίσιν διδόντα τῷ δήμῳ. Τούτων τῶν νόμων
 ἀντικρὺς ὁ μὲν Μάρκον Ὀκταούϊον ἡτίμουν, τὸν ὑπὸ
 Τιβερίου τῆς δημαρχίας ἐκπαιδόντα, τῷ δ' ἐντίχετο
 Ποπίλλιος· οὗτος γὰρ στρατηγῶν τοὺς τοῦ Τιβερίου
 φίλους ἐξεκέρυξε. Καὶ Ποπίλλιος μὲν οὐχ ὑποστάς
 τὴν κρίσιν, ἔφυγεν ἐξ Ἰταλίας· τὸν δ' ἕτερον νόμον
 Γαῖος αὐτὸς ἐπατέλλετο, φήσας, τῇ μητρὶ Κορνη-
 λία δεηθείσῃ χαρίζεσθαι τὸν Ὀκταούϊον. Καὶ ὁ
 δῆμος ἡγάσθη καὶ συνεχώρησε, τιμῶν τὴν Κορνη-
 λίαν οὐδὲν ἦντον ἀπὸ τῶν παίδων, ἢ τοῦ πατρὸς· ἥ

γε καὶ χαλκῇν εἰκόνα στήσας ὑστερον, ἐπέγραψε Κορνηλίαν, μητέρα Γράκχων. Ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τοῦ Γάϊου πολλὰ ῥητορικῶς καὶ ἀγοραίως ὑπὲρ αὐτῆς εἰρημένα πρὸς τινὰ τῶν ἐχθρῶν. „Σὺ γάρ, ἔφη, Κορνηλίαν λοιδορεῖς, τὴν Τιβέριον τεκοῦσαν;“ Ἐπεὶ δὲ διαβεβλημένος ἦν εἰς μαλακίαν ὁ λοιδορηθεὶς. „Τίνα δ', εἶπεν, ἔχων παρῳήριαν, συγκρίνεις Κορνηλίᾳ σεαυτῶν;“ Ἔτεκες γάρ, ὡς ἐκείνη; Καὶ μὴν πάντες ἴσασι Ῥωμαῖοι πλείω χρόνον ἐκείνην ἀπ' ἀνδρὸς οὔσαν, ἢ σέ, τὸν ἄνδρα.“ Τοιαύτη μὲν ἡ πικρία τῶν λόγων ἦν αὐτοῦ, καὶ πολλὰ λαβεῖν ἐκ τῶν γεγραμμένων ἔστιν ὁμοία.

V. Τῶν δὲ νόμων, οὓς εἰσέφερε τοῦ δήμου χαριζόμενος καὶ καταλύων τὴν σύγκλητον, ὁ μὲν ἦν ἀληθινὸς, ἅμα νέμων τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν· ὁ δὲ στρατιωτικὸς, ἐσθλῆτά τε κελεύων δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι, καὶ μηδὲν εἰς τοῦτο τῆς μισθοφορᾶς ὑφαιρεῖσθαι τῶν στρατευομένων, καὶ νεώτερον ἐπὶ αἰῶν καὶ δέκα μὴ καταλέγεσθαι στρατιώτην· ὁ δὲ συμμάχικος, ἰσοψήφους ποιῶν τοῖς πολίταις τοῦ Ἰταλιώτας· ὁ δὲ σιτικὸς, ἐπενωνίζων τοῖς πένησι τὴν ἀγορὰν· ὁ δὲ δικαστικὸς, ᾧ τὸ πλεῖστον ἀπέκοψε τῆς τῶν συγκλητικῶν δυνάμει. Μόνοι γὰρ ἔκρινον τὰς δίκας, καὶ διὰ τοῦτο φοβητοὶ τοῦ δήμου καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἦσαν· ὁ δὲ τριακοσίους τῶν ἱππέων προσκατέλεξεν αὐτοῖς, οὗσι τριακοσίους, καὶ τὰς κρίσεις κοινὰς τῶν ἑξακοσίων ἐποίησε. Τοῦτον τὸν νόμον εἰσέφερον, τὰ τ' ἄλλα λέγεται σπουδάσαι δια-

φιρόμενος, καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ πάντων δημαγωγῶν
πρὸς τὴν σύγκλητον ἀφορώντων καὶ τὸ καλούμενον
κομίτιον, πρῶτος τότε στραφεὶς ἔξω πρὸς τὴν ἀγο-
ρὰν δημηγορεῖν, καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω ποιῆν ἐξ
ἐκείνου, μικρὰ παρειαλίσαι καὶ μεταδίσει σχήματος
μέγα πρᾶγμα κινήσας, καὶ μετενεγκὼν τρόπον τινα
τὴν πολιτείαν ἐκ τῆς ἀριστοκρατίας εἰς τὴν δημο-
κρατίαν, ὡς τῶν πολλῶν δέον, οὐ τῆς βουλῆς, στο-
χάζεσθαι τοὺς λέγοντας.

VI. Ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἐδέξατο τὸν νόμον τοῦτον
ὁ δῆμος, ἀλλὰ καὶ κινήσας τοὺς κρινοντας ἐκ τῶν ἰσ-
χυρῶν ἔδωκε καταλίξαι, μοναρχικὴ τις ἰσχὺς ἐγε-
γόνει περὶ αὐτόν· ὥστε καὶ τὴν σύγκλητον ἀνέχεσθαι
συμβουλευόντος αὐτοῦ. Συνεβούλευε δ' αἰεὶ τι τῶν
ἐκείνῃ προπόντων εἰσηγούμενος· αἶον ἦν καὶ τὸ περὶ
τοῦ αἵτου δόγμα μετριώτατον καὶ κάλλιστον, ἂν
ἐπιμψαι μὲν ἐξ Ἰβηρίας Φάβιος ἀντιστρατήγος· ἐκεί-
νος δ' ἐπεισε τὴν βουλὴν ἀποδομένην τὸν αἷτον,
ἀναπέμψαι ταῖς πόλεσι τὸ ἀργύριον, καὶ προσεπι-
τιάσασθαι τὸν Φάβιον, ὥς ἐπαχθῇ καὶ ἀφόρητον
ποιῶνται τὴν ἀρχὴν τοῖς ἀνθρώποις· ἔφ' ᾧ μεγά-
λην ἔσχε δόξαν μετ' εὐνοίας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Ἐγρα-
ψε δὲ καὶ πόλεις ἀποικίδας ἐκπέμπεσθαι, καὶ τὰς
ὁδοὺς ποιεῖσθαι, καὶ κατασκευάζεσθαι σιτοβόλια·
τούτοις ἅπασιν πραττομένοις αὐτὸν ἄρχοντα καὶ δισι-
κητὴν ἐφιστάς, καὶ πρὸς οὐδέν ἄποτρονόμενος τῶν
τεσσούτων καὶ τηλικούτων, ἀλλὰ καὶ θαυμασιᾶ τινα
τάχαι καὶ πόνοι τῶν γινομένων, ὥς μόνον, ἔκα-

στον ἐξεργαζόμενος· ὥστε καὶ τοὺς πάνυ μισούντας αὐτὸν καὶ δεδοικότας ἐκπλήττεσθαι τὸ διὰ πάντων ἀνύσιμον καὶ τελεσιουργόν. Οἱ δὲ πολλοὶ καὶ τὴν ὄψιν αὐτὴν ἐθαύμαζον, ἐξηρημένον ὀρώντες αὐτοῦ πλήθος ἐργολάβων, τεχνιτῶν, πρεσβευτῶν, ἀρχόντων, στρατιωτῶν, φιλολόγων· οἷς πᾶσιν ἐντυχάων μετ' εὐκολίας, καὶ τὸ σεμνὸν ἐν τῷ φιλανθρώπῳ διαφυλάττων, καὶ νέμων αὐτοῦ τὸ ἀρμόττον οὐκ ἐλάττω, χαλεποὺς ἀπαδείκνυε συκοφάντας τοὺς φοβερὸν αὐτὸν, ἢ φορτικὸν ὄλως, ἢ βίαιον ἀποκαλούντας. Οὕτω δεινότερος ἦν ἐν ταῖς ὀμιλίαις καὶ ταῖς πράξεσιν, ἢ τοῖς ἀπὸ τοῦ βήματος λόγους δημαγωγός.

VII. Ἐσπούδασε δὲ μάλιστα περὶ τὴν ὁδοποιίαν, τῆς τε χρείας ἄμα καὶ τοῦ πρὸς χάριν καὶ κἀλλος ἐπιμεληθεῖς. Εὐθιῦσι γὰρ ἤγοντο διὰ τῶν χωρίων ἀτρεμεῖς· καὶ τὸ μὲν ἐστόρνυτο πέτρας ἑστῆς, τὰ δ' ἥμμου χώμασι συννακτοῖς ἐπυκνοῦτο. Πιμπλαμένων δὲ τῶν κοίλων, καὶ ζευγνυμένων γεφύραις, ὅσα χεῖμαρῶσι διέκοπτον, ἢ φάραγγες, ὕψος τε τῶν ἐκατέρωθεν ἴσον καὶ παράλληλον λαμβανόντων, ὁμαλὴν καὶ καλὴν ὄψιν εἶχε δι' ὅλου τὸ ἔργον. Πρὸς δὲ τούτοις διαμετρήσας κατὰ μίλιον ὁδὸν πᾶσαν, (τὸ δὲ μίλιον ὅκτω σταδίων ὀλίγον ἀποδεῖ) κίονας λίθινους σημεῖα τοῦ μέτρου κατέστησεν. Ἄλλους δὲ λίθους ἑλάττω ἀπέχοντας ἀλλήλων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ διέθηκεν, ὥς εἴη ῥαδίως τοῖς ἵππους ἔχουσιν ἐπιβαίνειν ἀπ' αὐτῶν, ἀναβολῆς μὴ δεομένους.

VIII. Ἐπὶ τοῦτοις τοῦ δήμου μεγαλύνοντος αὐ-
 τὸν, καὶ πᾶν ὀτιοῦν ἐτοίμως ἔχοντος ἐνδείκνυσθαι
 πρὸς εὐνοίαν, ἔφη ποτὲ δημηγορῶν αὐτὸς αἰτήσας
 χάριν, ἦν λαβὼν μὲν, ἀντὶ πακτὸς ἔξεν· εἰ δ'
 ἀποτύχοι, μηδὲν ἐκείνοις μεμψιμοιρήσιν. Τοῦτο
 ῥηθὲν ἔδοξε αἰτησὶς ὑπατείας εἶναι, καὶ προσδο-
 κίαν πᾶσιν, ὥς ἅμα μὲν ὑπατείας, ἅμα δὲ δημαρ-
 χίαν μετιῶν, παρέσχεν. Ἐνστάντων δὲ τῶν ὑπατι-
 κῶν ἀρχαιρεσίων, καὶ μετεώρων ὄντων ἀπάντων, ὥφθη
 Γαῖον Φάννιον κατὰγων εἰς τὸ πεδῖον, καὶ συναρ-
 χαιρεσιάζων ἐκείνῳ μετὰ τῶν φίλων. Τοῦτο ῥοπὴν
 ἤνεγκε τῷ Φαννίῳ μεγάλην. Κάκκινος μὲν ὑπατες,
 Γαῖος δὲ δήμαρχος ἀπεδείχθη τὸ δεύτερον, οὐ πα-
 ραγγέλλων, οὐδὲ μετιῶν, ἀλλὰ τοῦ δήμου σπουδά-
 σαντος. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὴν μὲν σύγκλητον ἐχθρὰν
 ἄντικρυς, ἀρβλὺν δὲ τῇ πρὸς αὐτὸν εὐνοίᾳ τὸν Φάν-
 νιον, αὐτὸς ἐτέροις νόμοις ἀπήρτησε τὸ πλῆθος·
 ἀποκίνας μὲν εἰς Τάραντα καὶ Καπύην πέμπεσθαι
 γράφων, καλῶν δ' ἐπὶ κοινῇ πολιτείᾳ τοὺς Λα-
 τίνους. Ἡ δὲ βουλὴ, δίδασκα, μὴ παντάπασι ἅμα-
 χος γένηται, καινὴν καὶ ἀσυνήθη πείραν ἐπήγε τοῖς
 πολλοῖς ἀπειροπῆς, ἀντιδημαγωγοῦσα καὶ χαρίζο-
 μένη παρὰ τὸ βέλτιστον. Ἦν γὰρ εἰς τῶν τοῦ Γαῖου
 συναρχόντων Δίβιος Δροῦσος, ὥτῃ οὔτε γεγονώς
 τινὸς Ῥωμαίων, οὔτε τεθραμμένος χεῖρον· ἤθι δὲ
 καὶ λόγῳ καὶ πλούτῳ ἐν τοῖς μέγιστα τιμωμένοις καὶ
 δυναμένοις ἀπὸ τούτων ἐνόμιλλος. Ἐπὶ τοῦτον μὲν
 οὖν οἱ γνωριμώτατοι τρέπονται· καὶ παρεκάλεσαν

αὐτὸν ἄψασθαι τοῦ Γαΐου, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸν ἄνδρα συστῆναι, μὴ βιάζομενον, μηδ' ἀντικρούοντα τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ πρὸς ἡδονὴν ἄρχοντα, καὶ χαριζόμενον, ὑπὲρ ὧν καὶ ἀπεχθάνεσθαι καλῶς εἶχεν.

ΙΧ. Ἐπιδοὺς οὖν ὁ Λίβιος εἰς ταῦτα τῇ βουλῇ τὴν ἑαυτοῦ δημαρχίαν, νόμους ἔγραψεν, οὔτε τῶν καλῶν τινας, οὔτε τῶν λυσιτελῶν ἐχομένους, ἀλλ' ἔν μόνον, ὑπερβαλέσθαι τὸν Γαῖον ἡδονῇ καὶ χάριτι τῶν πολλῶν, ὥσπερ ἐν κωμῳδίᾳ, σπείδων καὶ διαμιλλώμενος. Ὡς καὶ καταφανεστάτην ἐποίησεν ἑαυτὴν ἡ σύγκλητος, οὐ δυσχεραίνουσα τοῖς τοῦ Γαΐου πολιτεύμασιν, ἀλλ' αὐτὸν ἐκείνον ἀνελεῖν, ἢ ταπεινῶσαι πακτάτασι βουλομένη. Τὸν μὲν γὰρ ἀποικίας δύο γράψαντα, καὶ τοὺς χαριεστάτους τῶν πολιτῶν εἰσάγοντα, δημοσκοπεῖν ᾗτινόντο. Λίβιος δὲ, δώδεκα κατοικίζοντι, καὶ τρισχιλίους εἰς ἐκάστην ἀποστέλλοντι τῶν ἀπόρων, συνελαμβάνοντο. Κακείνῳ μὲν, ὅτι χώραν διένειμε τοῖς πένησι, προστάξας ἐκάστῳ τελεῖν ἀποφορὰν εἰς τὸ δημόσιον, ὡς κολακεύοντι τοὺς πολλοὺς ἀπηχθάνοντο. Λίβιος δὲ καὶ τὴν ἀποφορὰν ταύτην τῶν νευμαμένων ὡφαιρῶν, ἤρρεσκεν αὐτοῖς. Ἐτι δ', ὁ μὲν τοῖς Αἰτίνοις ἰσοψηφίαν διδοὺς ἐλύπει· τοῦ δ', ὅπως μηδ' ἐπὶ σιτρατείας ἐξῇ τινα Αἰτίνων ἐάβδοις αἰκίσασθαι, γράψαντος, ἐβοήθουν τῇ νόμῳ. Καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ Λίβιος ἀπὲ δημογορῶν ἔλεγεν, ὡς γράφοι ταῦτα τῇ βουλῇ δοκοῦντα κηδομένη τῶν πολλῶν. ὁ

δὴ καὶ μόνον ἀπὸ τῶν πολιτευμάτων αὐτοῦ χρήσιμον ὑπῆρχεν. Ἡμερώτερον γὰρ ἔσχε πρὸς τὴν βουλὴν ὁ δῆμος· καὶ τοὺς γνωριμωτάτους αὐτοῦ πρότερον ὑποφωμένον καὶ μισοῦντος, ἐξέλυσε καὶ καταπράυνε τὴν μνησικακίαν καὶ χαλεπότητα ταύτην ὁ Αἰβίος, ὥς ἐκ τῆς ἐκείνων δορῶμενος γνώμης ἐπὶ τὸ δημαγωγεῖν καὶ χαρίζεσθαι τοῖς πολλοῖς.

Κ. Μεγίστη δὲ τῷ Δρούσῳ πίστις εὐνοίας πρὸς τὸν δῆμον ἐγένετο καὶ δικαιοσύνης, τὸ μηδὲν αὐτῷ, μηδ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ, φαίνεσθαι γράφοντα. Καὶ γὰρ οἰκιστὰς ἐτέρους ἐξέπεμπε τῶν πόλεων, καὶ διωκίσεις χρημάτων οὐ προσήει, τοῦ Γαΐου τὰ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν τοιοῦτων αὐτῷ προστιθέντος. Ἐπαιδὲ, Ῥουβρίον, τῶν συναρχόντων ἐνός, οἰκίεσθαι Καρχηδόνα γράψαντος, ἀνηρημένην ὑπὸ Σκηπίωνος, κλήρω λαχὼν ὁ Γαῖος ἐξέπλευσεν εἰς Λιβύην ἐπὶ τὸν κατοικισμόν, ἔτι μᾶλλον ἐπιβάς ὁ Δρούσος ἀπόντος αὐτοῦ, τὸν δῆμον ὑπελάμβανε καὶ προσήγετο, μάλιστα ταῖς κατὰ τοῦ Φουλβίου διαβολαῖς. Ὁ δὲ Φούλβιος οὗτος ἦν τοῦ Γαΐου φίλος, καὶ συνάρχων ἐπὶ τὴν διανομὴν τῆς χώρας ἡρημένος· ἦν δὲ θορυβώδης, καὶ μισοῦμενος μὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς ἄντικρυς, ὕποπιος δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὥς τὰ συμμαχικὰ διακινῶν, καὶ παροξύνων κρύφα τοὺς Ἰταλιώτας πρὸς ἀπόστασιν. Οἷς ἀναποδείκτως καὶ ἀνελέγκτως λεγομένοις αὐτὸς προσετίθει πίστιν ὁ Φούλβιος, οὐχ ὑγαινουμένης οὐδ' εἰρημικῆς ὡν προαιρέσεως. Τοῦτο μάλιστα κατέλυσεν τὸν Γαῖον, ἀπο-

λαύοντα τοῦ μίσους. Καὶ οἱ Σκηπίων Ἀφρικανὸς
 ἐξ οὐδενὸς αἰτίου προφανοῦς ἐτελεύτησε, καὶ σημειῖα
 τινα τῷ νεκρῷ πληγῶν καὶ βίας ἐπιδραμεῖν ἔδοξεν,
 ὥς ἐν τοῖς περὶ ἐκείνου γέγραπται· τὸ μὲν πλεῖστον
 ἐπὶ τὸν Φούλβιον ἦλθε τῆς διαβολῆς, ἐχθρὸν ὄντα,
 καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπὶ τοῦ βήματος τῷ Σκηπίωνι
 λειοδορημένον· ἤψατο δὲ καὶ τοῦ Γαΐου ὑπόνοια.
 Καὶ θεινὸν οὕτως ἔργον, ἐπ' ἀνδρὶ τῷ πρώτῳ καὶ
 μεγίστῳ Ῥωμαίων τολμηθέν, οὐκ ἔτυχε δίκης, οὐδ'
 εἰς ἔλεγχον προήλθεν. Ἐνέστησαν γάρ οἱ πολλοί,
 καὶ κατέλυσαν τὴν κρίσιν, ὑπὲρ τοῦ Γαΐου φοβη-
 θέντες, μὴ περιπετῆς τῇ αἰτίᾳ τοῦ φόρου ζητουμέ-
 νου γένηται. Ταῦτα μὲν οὖν ἐγγιγνέει πρότερον.

ΧΙ. Ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ περὶ τὸν τῆς Καρχηδόνης
 κατοικισμὸν, ἣν ὁ Γαῖος Ἰουνωνίαν, ὅπερ ἔστιν
 Ἡραίαν, ὠνόμασε, πολλὰ κωλύματα γενέσθαι παρὰ
 τοῦ δαιμονίου λέγουσιν. Ἡ τε γὰρ πρώτη σημαῖα,
 πνεύματος ἀφαρπάζοντος αὐτήν, τοῦ δὲ φέροντος
 ἐγκρατῶς ἀντεχομένου, συντερίβη· καὶ τὰ ἱερὰ τοῖς
 βωμοῖς ἐπικείμενα διεσκέδασεν ἀνέμον θύελλα, καὶ
 διέξορξεν ἑπὲρ τοὺς ὄρους τῆς γεγενημένης ὑπογρα-
 φῆς· αὐτοὺς δὲ τοὺς ὄρους ἀνέσπασαν ἐπελθόντες
 λύκοι, καὶ μακρὰν ὥχοντο φέροντες. Οὐ μὲν ἀλλὰ
 πάντα συντάξας καὶ διακοσμήσας ὁ Γαῖος ἡμέραις
 ἐβδομήκοντα ταῖς πύσαις, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην,
 πιέζεσθαι τὸν Φούλβιον ὑπὸ τοῦ Δρούσου πυνθα-
 νόμενος, καὶ τῶν πραγμάτων τῆς αὐτοῦ παρουσίας
 δεομένων. Λεύκιος γὰρ Ὀπίμιος, ἀνὴρ ὀλιγαρχικὸς

καὶ δυνατός ἐν τῇ βουλῇ, πρότερον μὲν ἐξέτισιν, ὑπατίαν παραγγέλλων, τοῦ Γαίου τὸν Φάννιον προ-
αγαγόντος, ἐκείνον δὲ καταρχαιρεσιώσαντος· τότε δὲ
πολλῶν βοηθούντων, ἐπίδοξος ἦν ὑπατεύσειν, ὑπα-
τεύων δὲ, καταλέσειν τὸν Γάιον, ἥδη τρόπον τινα
τῆς δυνάμεως αὐτοῦ μαραινομένης, καὶ τοῦ δήμου
μεστοῦ γεγονότος τῶν τοιούτων πολιτευμάτων, διὰ
τὰ πολλοὺς τοὺς πρὸς χάριν δημαγωγούντας εἶναι,
καὶ τὴν βουλὴν ὑπέκειν ἐκούσαν.

XII. Ἐπαγγελθὼν δὲ, πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ Παλκ-
τίου μετώκησεν εἰς τὸν ὑπὸ τὴν ἀγορὰν τόπον, ὡς
δημοτικώτερον, ὅπου πλείστους τῶν ταπεινῶν καὶ πε-
νήτων συνέβαινεν οἰκεῖν· ἔπειτα τῶν νόμων ἐξέθηκε
τοὺς λοισκούς, ὡς ἐπάξων τὴν ψῆφον αὐτοῖς. Ὀχλου
δὲ πανταχόθεν αὐτῷ συνιδόντος, ἔπεισεν ἡ βουλὴ τὸν
ὑπατον, Φάννιον, ἐκβαλεῖν τοὺς ἄλλους, πλην Ῥω-
μαίων, ἅπαντας. Τενομένου δὲ κηρύγματος ἀήθους
καὶ ἀλλοκότου, μηδένα τῶν συμμάχων, μηδὲ τῶν φί-
λων, ἐν Ῥώμῃ φανῆναι περὶ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας, ἀν-
τεξέθηκεν ὁ Γάιος διάγραμμα, κατηγορῶν τοῦ ὑπά-
του, καὶ τοῖς συμμάχοις, ἂν μένωσι, βοηθήσαι
ἐπαγγελλόμενος. Οὐ μὲν ἐβοήθησεν, ἀλλ' ὀρῶν ἕνα
τῶν ξένων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἐλκόμενον ὑπὸ τῶν ὑπή-
ρειων τῶν τοῦ Φαννίου, παρῆλθε, καὶ οὐ προσήμυ-
νεν· εἴτε τὴν ἰσχὺν, ἐπιλείπουσαν ἤδη, δεδιώς ἐλέγ-
χειν, εἴτε μὴ βουλόμενος, ὡς ἔλεγεν, ἀψιμαχίας αὐ-
τός καὶ συμπλοκῆς ἀρχὰς ζητοῦσι τοῖς ἐχθροῖς πα-
ρασχεῖν. Συνέτηχε δ' αὐτῷ καὶ πρὸς τοὺς συνάρχον-

τας ἐν ὀργῇ γενέσθαι διὰ ταιαύτην αἰτίαν. Ἐμελλεν ὁ δῆμος θεᾶσθαι μονομάχους ἐν ἀγορᾷ, καὶ τῶν ἀρχόντων οἱ πλείστοι θεωρητήρια κύκλῳ κατασκευάσαντες ἐξέμισθουν. Ταῦτα ὁ Γαῖος ἐκέλευεν αὐτοὺς καθαιρεῖν, ὅπως οἱ πένητες ἐκ τῶν τόπων ἐκείνων ἀμισθὶ θεάσασθαι δύνηνται. Μηδενὸς δὲ προσέχοντος, ἀναμείνας τὴν πρὸ τῆς θείας νύκτα, καὶ τῶν τεχνιτῶν, ὅσους εἶχεν ἐργολάβους ὑφ' ἑαυτῷ, παραλαβὼν, τὰ θεωρητήρια καθεῖλε, καὶ τῷ δήμῳ σχολάζοντα μεθ' ἡμέραν ἀπέδειξε τὸν τόπον· ἐφ' ᾧ τοῖς μὲν πολλοῖς ἀνὴρ ἔδοξεν εἶναι, τοὺς δὲ συναρχοντας, ὡς ἰταμὸς καὶ βίαιος, ἐλύπησεν. Ἐκ τούτου καὶ τὴν τρίτην ἔδοξε δημαρχίαν ἀφηρεῖσθαι, ψήφων μὲν αὐτῷ πλείστων γενομένων, ἀδίκως δὲ καὶ κακούργως τῶν συναρχόντων ποιησαμένων τὴν ἀναγρέυσιν καὶ ἀνάδειξιν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀμφισβήτησιν εἶχεν. Ἦνευγε δ' οὐ μετρίως ἀποτυχὼν, καὶ πρὸς γε τοὺς ἐχθροὺς ἐπεγγελῶντας αὐτῷ λέγεται θρασύτερον τοῦ δέοντος εἰπεῖν, ὡς Σαρδόνιον γέλωτα γελῶσιν, οὐ γινώσκοντες, ὅσον αὐτοῖς σκότος ἐκ τῶν αὐτοῦ περιέχεται πολιτευμάτων.

XIII. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸν Ὀπίμιον καταστήσαντες ὕπατον, τῶν νόμων πολλοὺς διέγραφον, καὶ τὴν Καρχηδόνης ἐκίβουν διάταξιν, ἐρεθίζοντες τὸν Γαῖον, ὡς ἂν αἰτίαν ὀργῆς παρὰσχὼν ἀκαιρεθείη, τὸν μὲν πρῶτον χρόνον ἐκαρτέρει, τῶν δὲ φίλων, καὶ μάλιστα τοῦ Φουλβίου παροξύνοντος, ὥρμησε πάλιν συνάγειν τοὺς ἀντιταξομένους πρὸς τὸν ὕπατον. Ἐνταῦ-

Θα καὶ τὴν μητέρα λέγουσιν αὐτῷ συστασιώσαι, μισθουμένην ἀπὸ τῆς ξένης κρύφα καὶ πέμπουσιν εἰς Ῥώμην ἄνδρας, ὡς δὴ θειριστάς· ταῦτα γὰρ ἐν τοῖς ἐπιστολίοις αὐτῆς ἠνιγμένα γεγραφθαι πρὸς τὸν υἱόν. Ἕτεροι δὲ, καὶ πάλιν τῆς Κορινθίας δυσχεραίνουσας, ταῦτα πράττεσθαι λέγουσιν. Ἡ δ' οὖν ἐμελλὰς ἡμέρα τοὺς νόμους λύσειν οἱ περὶ τὸν Ὀπίμιον, κατεῖληπτο μὲν ὑπ' ἀμφοτέρων ἔωθεν εὐθύς τὸ Καποτώλιον· θύσαντες δὲ τοῦ ὑπάτου, τῶν ὑπηρετῶν τις αὐτοῦ, Κόϊντιος Ἀντύλλιος, διαφέρων ἑτέρους τὰ σπλάγχνα, πρὸς τοὺς περὶ τὸν Φούλβιον εἶπε· „Λοιπὸν τόπον ἀγαθοῖς, κακοὶ πολῖται.“ Τινὲς δὲ φασιν, ἅμα τῇ φωνῇ ταύτῃ καὶ τὸν βραχίονα γυμνὸν οἶον ἐφ' ὕβρει σχηματίζοντα παρενγκεῖν. Ἀποθνήσκου γοῦν εὐθύς δ' Ἀντύλλιος ἐκεῖ, μεγάλους γραφεῖσις κεντούμενος, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο πεποιεῖσθαι λεγομένοις. Καὶ τὸ μὲν πλῆθος διαταράχθη πρὸς τὸν νόμον, ἐναντία δὲ τοὺς ἡγεμόνας ἔσχε διὰθεσις. Ὁ μὲν γὰρ Γαῖος ἤχθετο, καὶ κακῶς ἔλεγε τοὺς περὶ αὐτόν, ὡς αἰτίαν δεδομένους πάλαι κατ' ἑαυτῶν τοῖς ἀχθροῖς δεδωκότας· ὁ δ' Ὀπίμιος, ὥσπερ ἐνδέσιμον λαβὼν, ἐπῆρτο, καὶ παρώξυνε τὸν δῆμον ἐπὶ τὴν ἄμυναν.

XIV. Καὶ τότε μὲν, ὄμβρου γενομένου, διελύθησαν ἅμα δ' ἡμέρα τὴν μὲν βουλὴν ὁ ὕπατος συναγαγὼν, ἐνδον ἀσχματίζεν, ἕτεροι δὲ τὸ τοῦ Ἀντύλλου σῶμα γυμνὸν ἐπὶ κλίνης προθέμενοι, δι' ἀγορᾶς παρὰ τὸ βουλευτήριον ἐπίτηδες παρακόμιζον, οἰμωγῇ χρώμενοι καὶ θρήνη, γινώσκοντες μὲν τοῦ

Ὀπιμίον τὰ πραττόμενα, προπαινουμένου δὲ Θανμάζειν ὥστε καὶ τοὺς βουλευτὰς προσελθεῖν. Καταθείσης δὲ τῆς κλήρης εἰς μέσον, οἱ μὲν ἐαχετλίαζον, ὡς ἐπὶ δεινῷ καὶ μεγάλῳ πάθει· τοῖς δὲ πολλοῖς ἐπῆρι μισεῖν καὶ προβάλλεσθαι τοὺς ὀλιγαρχικοὺς, ὡς Τιβέριον μὲν Γράκχον ἐν Καπτωλίᾳ φονεύσαντες αὐτοί, δῆμαρχον ὄντα, καὶ τὸν νεκρὸν προσεξέβαλον· ὁ δ' ὑπηρέτης, Ἀντύλλιος, οὐ δίκαια μὲν ἴσως πεπονθώς, τὴν δὲ πλείστην αἰτίαν εἰς τὸ παθεῖν αὐτῷ παρασχών, ἐν ἀγορᾷ πρόκειται, καὶ περιέστηκεν ἡ Ῥωμαίων βουλὴ θρηνοῦσα, καὶ συνεκκομίζουσα, μισθωτὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῷ τὸν εὐλειπόμενον ἀγγελεῖν τῶν τοῦ δήμου κηδομένων. Ἐκ τούτου πάλιν εἰς τὸ βουλευτήριον ἀπελθόντες, ἐψηφίσαντο καὶ προσέταξαν Ὀπιμίῳ, τῷ ὑπάτῳ, σῶζειν τὴν πόλιν, ὅπως δύναιτο, καὶ καταλύειν τοὺς τυράννους. Ἐκείνου δὲ προσιπτότος, ἐπὶ τὰ ὄπλα χωρεῖν τοὺς συγκλητικούς, καὶ τῶν ἱππέων ἐκάστῳ παράγγελμα δόντος, ἄγειν ἑωθεν οἰκίας δύο καθωπλισμένους, ὁ μὲν Φούλβιος ἀντίπαρισκευάζετο, καὶ συνῆγεν ὄχλον· ὁ δὲ Γάϊος, ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπερχόμενος, ἔστη κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς ἀνδριάντα, καὶ πολὺν χρόνον ἐμβλέψας εἰς αὐτὸν, οὐδὲν ἐφθόγγετο, δακρύσας δὲ καὶ στενάξας ἀπῆει. Τοῦτο πολλοῖς τῶν ἰδόντων οἰκτεῖραι τὸν Γάϊον ἐπῆλθε· καὶ κακίσαντες αὐτοὺς, ὡς ἐγκαταλείποντες τὸν ἄνδρα καὶ προδιδόντες, ἦκον ἐπὶ τὴν οἰκίαν, καὶ παρενέκτερενον ἐπὶ τῶν θυρῶν, οὐχ ὁμοίως τοῖς τὸν Φούλ-

βιον φυλάττουσιν. Ἐκίῳσι μὲν γάρ ἐν πρώτοις καὶ ἀλαλαγμοῖς πίνοντες καὶ θρασυνόμενοι διυτίλισαν, αὐτοῦ τοῦ Φαυλβίου πρώτου μεθυσκομένου, καὶ πολλὰ φορτικῶς παρ' ἡλικίαν φθιγγόμενου καὶ πρῶτοντος· οἱ δὲ περὶ τὸν Γάϊον ὡς ἐπὶ συμφορᾷ κοινῇ τῆς πατρίδος ἡσυχίαν ἄγοντες, καὶ περισκοπούμενοι τὸ μᾶλλον, ἐν μέρει φυλάττοντες καὶ ἀναπαυόμενοι διήγον.

XV. Ἄμα δ' ἡμίρα τὸν μὲν Φούλβιον, ἐκ τοῦ πέ-
του καθεύδοντα, μόλις ἐπεγείραντες, ὥπλιζοντο τοῦς
περὶ τὴν αἰκίαν αὐτοῦ λαφύροις, ἃ Γαλάτας νενικηκώς,
ὅτε ὑπάειεν, εἰλήφει, καὶ μετὰ πολλῆς ἀπειλῆς καὶ
κραυγῆς ἐχώρουν καταληψόμενοι τὸν Ἀβεντίνον λό-
φον. Ὁ δὲ Γάϊος δπλίασσθαι μὲν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλ',
ὥσπερ εἰς ἀγορὰν, ἐν τηβένῳ προήει, μικρὸν ἐπὶ-
ζωσμένος ἐγχειρίδιον. Ἐξιδόντι δ' αὐτῷ περὶ τὰς θύ-
ρας ἡ γυνὴ προσπιασοῦσα, καὶ περιπτύξασα τῶν χει-
ρῶν τῇ μὲν αὐτὸν ἐκίνον, τῇ δὲ τὸ παιδίον, ἡ Οὐκ
ἐπὶ τὸ βῆμά σε, εἶπεν, ὦ Γάϊε, προπέμπω δήμαρ-
χον, ὡς πρότερον, καὶ νομοθέτην, αὐτὸν ἐπὶ πόλεμον
ἐνδοξόν, ἵνα μοι καὶ παθῶν τι τῶν κοινῶν ἀπολύ-
πης τιμώμενον γοῦν πένθος· ἀλλὰ τοῖς Τιβερίου φο-
νεῦσιν ὑποβάλλεις σεαυτὸν, ἄνοπλον μὲν καλῶς, ἵνα
πάθῃς τι μᾶλλον, ἢ θανάτου, πρὸς οὐδὲν δὲ τοῖς κοι-
νοῖς ὄφελος ἀπολή. Κεκράτηκεν ἤδη τὰ χεῖρῳ· βλε-
καὶ σιδήρῳ τὰς δίκας πράττουσιν. Εἰ περὶ Νο-
μαντίαν δ' σὸς ἀδελφὸς ἔπεις, ὑπόσπονδος ἂν ἡμῖν
ἀπαθόθῃ νεκρός· νῦν δ' ἴσως καὶ γὰρ ποταμοῦ τινος

ἢ θαλάσσης· ἰκέτις ἔσθαι, φῆναί ποτε τὸ σὸν σῶμα φρουροῦμενον. Τί γάρ ἢ νόμοις ἐπι πιστόν, ἢ θεοῖς, μετὰ τὸν Τιβερίου φόνον;· Ταῖαυτα τῆς Δικιννίας ὀδυρομένης, ἀτρέμα τὰς περιβολὰς ἀπολυσάμενος αὐτῆς ὁ Γάιος, ἐχώρει σιωπῇ μετὰ τῶν φίλων. Ἡ δὲ τοῦ ἱματίου λαβέσθαι γλιχομένη, καταρῥυεῖσα πρὸς τοῦδαφος, ἔκειτο πολὺν χρόνον ἀναυδος· ἄχρις οὗ λειποθυμήσασαν αὐτὴν οἱ θεράποντες ἀράμενοι, πρὸς Κράσσον ὤχοντο, τὸν ἀδελφόν, κομίζοντες.

XVI. Ὁ δὲ Φούλβιος, ὡς ἐγένοντο πάντες ἀθρόοι, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Γαίου, πέμπει τῶν νέων τὸν νεώτερον, ἔχοντα κηρύκτον, εἰς ἀγοράν. Ἦν δὲ κάλλιστος ὁ νεανίσκος ἐφθῆναι· καὶ τότε καταστάς κοσμίως καὶ μετ' αἰδοῦς δεδακρυμένος, ἐποιήσατο συμβατικούς λόγους πρὸς τὸν ὑπάτον καὶ τὴν σύγκλητον. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν παρόντων οὐκ ἀηδῶς πρὸς τὰς διαλύσεις εἶχον· ὁ δ' Ὀπίμιος οὐδὲ ἄγγέλων ἔφη χρῆναι πείθειν τὴν σύγκλητον, ἀλλὰ καταβάντας, ὡς ὑπευθύνους πολίτας, ἐπὶ κρίσιν, καὶ παραδόντας αὐτοὺς οὕτως παραιτεῖσθαι τὴν ὀργήν· τῷ δὲ μειρακίῳ καὶ διηγόρευσεν ἐπὶ τούτοις κατεῖναι πάλιν, ἢ μὴ κατεῖναι. Γάιος μὲν οὖν, ὡς φασιν, ἐβούλετο βαδίζειν καὶ πείθειν τὴν σύγκλητον· οὐδενὸς δὲ τῶν ἄλλων συγχωροῦντος, αὐθις ἐπεμφεν ὁ Φούλβιος τὸν παῖδα διαλεξόμενον ὑπὲρ αὐτῶν ὁμοία τοῖς προτέροις. Ὁ δ' Ὀπίμιος σπεύδων μάχην συνάψαι, τὸ μὲν μειράκιον εὐθύς συχέλαβε καὶ παρέδωκεν εἰς φυλακὴν.

τοῖς δὲ περὶ τὸν Φούλβιον ἐπῆρι μετὰ πολλῶν ἐπι-
 τῶν καὶ τοξοτῶν Κρητῶν, οἱ μάλιστα βαλλόντες
 αὐτοὺς καὶ κατὰ τραυματίζοντες συνετάραξαν. Γεν-
 μένης δὲ τῆς τροπῆς, ὁ μὲν Φούλβιος, εἰς τι βαλα-
 νεῖον ἡμελημένον καταφυγὼν, καὶ μετὰ μικρὸν ἀνεν-
 ρεθεὶς, κατεσφάγη μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου παυδός·
 ὁ δὲ Γαῖος ὤφθη μὴ ὑπ' οὐδενὸς μαχόμενος, ἀλλὰ
 δυσανασχετῶν τοῖς γινομένοις, ἀνελθὼν εἰς τὸ τῆς
 Ἀρτέμιδος ἱερὸν· ἐκεῖ δὲ βουλόμενος ἑαυτὸν ἀνελθεῖν,
 ὑπὸ τῶν πιστοτάτων ἐταίρων ἐκωλύθη, Πομπανίου
 καὶ Λικιννίου παρόντες γὰρ οὗτοι τό τε ξίφος ἀφείλον-
 το, καὶ πάλιν φεύγειν ἐπῆραν αὐτόν. "Ενθα δὴ λέγε-
 ται καθεστῆς εἰς γόνυ, καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας
 πρὸς τὴν θεὸν, ἐπέυχασθαι, τὸν Ῥωμαίων δῆμον
 ἀντὶ τῆς ἀχαριστίας ἐκείνης καὶ προδοσίας μηδέποτε
 παύσασθαι δουλεύοντα. Φανερώς γὰρ οἱ πλείστοι
 μετεβόλοντο, κηρύγμαιι δοθείσης αὐδείας.

XVII. Φεύγοντι γοῦν τῷ Γαίῳ τῶν ἐχθρῶν ἐπι-
 φερομένων, καὶ καταλαμβάνοντων περὶ τὴν ξυλίνην
 γέφυραν, οἱ μὲν δύο φίλοι προχωρεῖν αὐτόν κατα-
 σάντες, αὐτοὶ τοὺς διώκοντας ὑπέστησαν, καὶ μα-
 χόμενοι πρὸ τῆς γεφύρας, οὐδένα παρήκαν, ἕως ἀπέ-
 θανον. Τῷ δὲ Γαίῳ συνέφυγεν εἰς οἰκίτης, ὄνομα
 Φιλοκράτης· πάντων μὲν, ὥσπερ ἐν ἀμίλλῃ, παρα-
 κληυομένων, οὐδενὸς δὲ βοηθοῦντος, οὐδ' ἔππον
 αἰτουμένῳ παρασχεῖν ἐθέλησαντος· ἐπέκειντο γὰρ
 ἔγγυς οἱ διώκοντες. Ὁ δὲ φθάσει μικρὸν εἰς ἱερὸν
 ἄλλος Ἑρινύων καταφυγὼν, καὶ ἐκεῖ διαρθείσκειται,

τοῦ Φιλοκράτους ἀνελόντος ἐκείνον, εἴτα ἑαυτὸν ἐπι-
 σφάξαντος. Ὡς δ' ἔνοι φασίν, ἀμφοτέροι μὲν ὑπὸ
 τῶν πολεμίων κατελήφθησαν ζῶντες· τοῦ δὲ Θερά-
 ποκτος τὸν διασπότην περιβάλλοντος, οὐδεὶς ἐκείνον
 ἠδυνήθη πατάξαι πρότερον, ἢ τοῦτον ὑπὸ πολλῶν
 παιόμενον ἀναιρεῖσθαι. Τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ Γαῖου
 λέγουσιν ἄλλον μὲν ἀποκόψαι καὶ κομίζειν, ἀφελέ-
 σθαι δὲ τούτου φίλον Ὀπιμίῳ τινά, Σεπτουμου-
 λήϊον· ἦν γὰρ προπεκηρυχμένος ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης
 ἰσοστάσιον χρυσίον τοῖς ἀνενεγκούσι τὴν Γαῖου καὶ
 Φουλβίου κεφαλὴν. Ἀνιγνέθη δὲ ὑπὸ τοῦ Σεπτου-
 μουλήϊου περὶ πεπαρμένη δόρατι πρὸς τὸν Ὀπίμιον,
 καὶ ζυγοῦ κομισθέντος ἐντεθεῖσα λίτρας ἐπτακαίδε-
 κα καὶ δίμοιρον εἴλκυσε, τοῦ Σεπτουμουλήϊου καὶ πε-
 ρὶ τοῦτο μικρολόγου γενομένου καὶ κακουργήσαντος·
 ἐξελὼν γὰρ τὸν ἐγκέφαλον, ἐνέτηξε μόλιβδον. Οἱ δὲ
 τοῦ Φουλβίου τὴν κεφαλὴν κομίσαντες (ἦσαν γὰρ τοῖς
 ἀσημοτέροις) οὐδὲν ἔλαβον. Τὰ δὲ σώματα καὶ τοῦ-
 των καὶ τῶν ἄλλων εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφη, τρισχι-
 λίων ἀναιρεθέντων· καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἀπέδον-
 το πρὸς τὸ δημόσιον. Ἀπέϊπαν δὲ πενθεῖν ταῖς γυ-
 ναιξί, τὴν δὲ Γαῖου Λικιννίαν καὶ τῆς προικὸς ἀπε-
 στήρησαν. Ὡμότατα δὲ προσειργάσαντο τοῦ Φουλ-
 βίου τὸν νεώτερον υἱόν, οὔτε χεῖρας ἀνταράμενον,
 οὔτ' ἐν τοῖς μαχομένοις γενόμενον, ἀλλ' ἐπὶ σπον-
 δῶς ἐλθόντα πρὸ τῆς μάχης συλλαβόντες, καὶ μετὰ
 τὴν μάχην ἀνελόντες. Οὐ μὲν ἄλλα καὶ τούτου καὶ
 τῶν ἄλλων ἀπάντων μᾶλλον ἠρίασε τοὺς πολλοὺς τὸ

κατασκευασθὲν Ὀμονόας ἱερὸν ὑπὸ τοῦ Ὀπιμίου·
 αἰμύνεσθαι γὰρ ἰδόναι καὶ μέγα φρονεῖν, καὶ τρέ-
 πον τινα θριαμβεύειν ἐπὶ φόνοις τοσούτοις πολιτῶν.
 Διὸ καὶ νυκτὸς ὑπὸ τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ νεῷ παρανέ-
 γραψάν τινες τὸν στίχον ταῦτον·

Ἐργον Ἀπονόας νύκτ' Ὀμονόας ποιεῖ.

XVII. Οὗτος μέντοι πρῶτος ἐξουσίᾳ δικτάτωρ
 ἐν ὑπαιτίᾳ χρησάμενος, καὶ κατακρίνας ἀκρίτους ἐπὶ
 τριαχιλίους πολίταις Γαῖον Γράκχον καὶ Φούλβιον
 Φλαίκχον, ὧν ὁ μὲν ἦν ὑπαιτικὸς καὶ θριαμβικὸς, ὁ
 δὲ τῆς καθ' αὐτὸν ἡλικίας ἀριτῆ καὶ δόξῃ. πα-
 ρωπευκῆς, οὐκ ἀπέσχετο κλοπῆς, ἀλλὰ πεμ-
 φθῆς ὡς Ίουχούρθαν τὸν Νομάδα πρεσβυτέρας, διε-
 φθάσῃ χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ· καὶ δίκην ὄφλων αἰ-
 σχίστην δωροδοκίας, ἐν ἀτιμίᾳ κατεγήρασε, μισοῦ-
 μένος καὶ προσηλακίζόμενος ὑπὸ τοῦ δήμου, παρ'
 αὐτῷ μὲν τὰ πραχθέντα τῷ πειροῦ γενομένου καὶ συ-
 σταλάντος, ὁ δὲ γὰρ ὕστερον ἐκφάναντος, ὅσον εἶχεν
 ἱμέρου καὶ πόθου τῶν Γράκχων. Εἰδόντας τε γὰρ
 αὐτῶν ἀναδειξαντες, ἐν φανερῷ προϋτίθεντο, καὶ
 τοὺς τόπους, ἐν οἷς ἐφρονεῦθησαν, ἀφιερῶσαντες,
 ἀπήρχοντο μὲν, ὧν ὥραι φέρουσι, πάντων· ἔθνον
 δὲ καθ' ἡμέραν πολλοὶ καὶ προσέπιπτον, ὥσπερ
 θύων ἱεροῖς ἐπιφοιτῶντες.

XIX. Καὶ μέντοι καὶ ἡ Κορνηλία λέγεται τὰ τ'
 ἄλλα τῆς συμφορᾶς εὐγενῶς καὶ μεγαλοψύχως ἐνεγ-
 κεῖν, καὶ περὶ τῶν ἱερῶν, ἐν οἷς ἀνηρέθησαν, εἰπεῖν,
 ὡς ἀξίους οἱ νεκροὶ τάφους ἔχουσιν. Αὕτη δὲ περὶ

τοὺς καλουμένους Μισσηνοὺς διέτριβεν, οὐδὲν μεταλλάξασα τῆς συνηθούς διαίτης. Ἦν δὲ καὶ πολύφιλος, καὶ διὰ φιλοξενίαν εὐτράπελος, αἱ μὲν Ἑλλήνων καὶ φιλολόγων περὶ αὐτὴν ὄντων, ἀπάντων δὲ τῶν βασιλείων καὶ δεχομένων παρ' αὐτῆς δῶρα καὶ πεμπόντων. Ἡδίστη μὲν οὖν ἦν αὕτη τοῖς ἀφικνουμένοις καὶ συνοῦσι διηγούμενῃ τὸν τοῦ πατρὸς Ἀφρικανοῦ βίον καὶ δίκαιαν, θαυμασιωτάτη δὲ τῶν παιδῶν ἀπειροχῆς καὶ ἀδάεργατος μνημονεύουσα, καὶ πάθη καὶ πράξεις αὐτῶν, ὥσπερ ἀρχαίων τινῶν, ἐξηγουμένη τοῖς πυνθανομένοις. Ὅθεν ἔδοξεν ἐνίοις ἔκρους ὑπὸ γήραος ἢ μεγέθους κακῶν γεγονέναι, καὶ τῶν ἀτυχημάτων ἀναισθητός· αὐτοῖς ὥς ἀληθῶς ἀναισθητοῖς οὖσιν, ὅσον ἐξ εὐφύας καὶ τοῦ γεγονέναι καὶ τετράφθαι καλῶς ὄφελός ἐστι πρὸς ἀληπίαν ἀνθρώποις, καὶ ὅτι τῆς ἀρετῆς ἢ τύχης φυλαττομένης μὲν τὰ κακὰ πολλάκις περίσσω, ἐν δὲ τῇ πταΐσῃ τὸ φέρειν εὐλογίστως οὐ παραιεῖται.

COMPARATIO AGIDIS ET CLEO- MENIS CVM GRACCHIS.

Ἡμῖν δὲ καὶ ταύτης πέρας ἔχουσης τῆς διηγήσεως,
ὑπολείπεται λαβεῖν ἐκ παραλλήλου τῶν βίων τὴν
ἀποθνήσκουσαν. Τοὺς μὲν οὖν Γράκχους οὐδ' οἱ πάν-
τ' ἄλλα κακῶς λέγοντες καὶ μισοῦντες ἐτόλμησαν εἰ-
πεῖν, ὥς οὐκ εὐφυνίστατοι πρὸς ἀρετὴν ἐγένοντο Ῥω-
μαίων ἀπάντων, καὶ τροφῆς τε καὶ παιδείας ἐκ-
πρεποῦς ἔτυχον· ἡ δ' Ἀγνός καὶ Κλεομένους φύ-
σις ἐρρόμενεστέρα φαίνεται τῆς ἐκείνων γενομένη,
παρ' ὅσον οὔτε παιδείας μεταλαβόντες ὀρθῆς, ἔθει-
τε καὶ διαίτης ἐντραφέντες, ὑφ' ὧν οἱ πρεσβύτεροι
πάσαι διεφθόρευσαν, αὐτοὺς ἡγεμόνας εὐτελείας καὶ
σωφροσύνης παύσαν. Ἐπεὶ δ' οἱ μὲν, ὅτε λαμπρό-
τατον εἶχεν ἡ Ῥώμη καὶ μέγιστον ἀξίωμα, καὶ κα-
λῶν ἔργων ζῆλον, ὥσπερ διαδοχὴν ἀρετῆς πατρῴας
καὶ προγονικῆς ἡσχύνθησαν ἐγκαταλιπεῖν· οἱ δὲ καὶ
πατέρων τ' ἀναντία προσηρημένων γιγανότας, καὶ τὴν

πατρίδα μοχθηρὰ πράττουσαν καὶ νοσοῦσαν παρα-
λαβόντες, οὐδέν τι διὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸ καλὸν
ἀπήμβλυναν δομὴν. Καὶ μὴν τῆς γε Γράκων ἀφι-
λοχρηματίας καὶ πρὸς ἀργύριον ἐγκρατείας μέγιστόν
ἔστιν, ὅτι λημμάτων ἀδίκων καθαρούς ἐν ἀρχαῖς καὶ
πολιτείαις διεφύλαξαν ἑαυτούς. Ἄγρις δὲ κἄν διηγα-
νᾷκησιν ἐπὶ τῷ μηδὲν ἀλλότριον λαβεῖν ἐπαινούμε-
νος, ὅς τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ τοῖς πολίταις ἐπέδω-
κεν, ἄνευ τῶν ἄλλων κτημάτων, ἑξακόσια τάλαντα
νομίσματος ἔχουσιν. Πηλίκον οὖν ἐνόμιζε κακὸν
εἶναι τὸ κερδαίνειν ἀδίκως ὁ καὶ δικαίως πλεόν ἔχειν
ἐτέρου πλεονεξίαν ἡγούμενος ;

II. Ἡ γε μὴν ἐπιβολὴ καὶ τόλμα τῶν καινοτομον-
μένων πολὺ τῷ μεγέθει παρήλλαττεν. Ἐπολιτεύοντο
γάρ ὁ μὲν ὀδῶν κατασκευαῖς καὶ πόλεων κτίσεις· καὶ
τὸ πάντων νεανικώτατον ἦν Τιβερίῳ μὲν ἀνασῶσαι
δημοσίους ἀγροὺς, Γαίῳ δὲ μίξαι τὰ δικαστήρια,
σφουσεμβαλόντι τῶν ἱππικῶν τριακοσίων· ὁ δ' Ἄγι-
δος καὶ Κλεομένους νεωτερισμός, τὸ μικρὰ καὶ κα-
τὰ μέρος τῶν ἡμαρτημένων ἰᾶσθαι καὶ ἀποκόπτειν,
ὑδραν τινὰ τέμνοντος, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων, ἡγησά-
μενος εἶναι, τὴν ἅμα πάντα ἀπαλλάξαι κακὰ καὶ
μετασκευάσαι δυναμένην μεταβολὴν ἐπὶ τῶν
πράγμασιν. Ἀληθέστερον δ' ἴσως εἰπεῖν ἔστιν, ὅτι
τὴν πάντα ἀπεργασαμένην κακὰ μεταβολὴν ἐξήλυν-
εν, ἀπάγων καὶ καθιστὰς εἰς τὸ οἰκτεῖον σχῆμα τὴν
πόλιν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἂν τις εἴποι, τῇ μὲν Γράκων
πολιτείᾳ τοὺς μεγίστους ἐνίστασθαι Ῥωμαίων, οἷς

δ' Ἄγρις ἐνεχείρησε, Κλεομένης δὲ τὸ ἔργον ἐπέθηκε, τῶν παραδειγμάτων τὸ κάλλιστον ὑπέκειτο καὶ μεγαλοπρεπέστατον, αἱ πατριοὶ ῥήτραι περὶ σωφροσύνης καὶ ἰσότητος· ὧν τούτοις μὲν ὁ Λυκούργος, ἐκείνοις δὲ ὁ Πύθιος βεβαιωτής. Ὁ δὲ μέγιστον, διετοῖς μὲν ἐκείνων πολιτεύμασιν εἰς οὐδὲν ἢ Ῥώμῃ μῦθον ἐπέδωκε τῶν ὑπαρχόντων· ἐκ δ' ὧν ὁ Κλεομένης ἔπραξεν, ὁλόγου χρόνου τὴν Σπάρτην τῆς Πελοποννήσου κρατούσαν ἢ Ἑλλάς ἐπέϊδε, καὶ τοῖς τότε μέγιστον δυναμένοις διαγωνιζομένην ἀγῶνα τὸν περὶ τῆς ἡγεμονίας· οὗ τέλος ἦν, ἀπαλλαγείσαν Ἰλλυριοῦν ὅπλων καὶ Γαλατικῶν τὴν Ἑλλάδα, κοσμεῖσθαι πάλιν ὑφ' Ἡρακλείδαις.

III. Οἶμαι δὲ καὶ τὰς τελευτὰς τῶν ἀνδρῶν ἐμφαίνειν τινὰ τῆς ἀρετῆς διαφορὰν. Ἐκείνοι μὲν γὰρ μαχόμενοι πρὸς τοὺς πολίτας, εἴτα φεύγοντες ἐτελεύτησαν· τούτων δ' Ἄγρις μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδένα κτεῖναι τῶν πολιτῶν ὄλεον δεῖν ἐκὼν ἀπέθανε, Κλεομένης δὲ προσηλακισθεὶς καὶ ἀδικηθεὶς, ὥρμησε μὲν ἀκτόνασθαι, τοῦ δὲ καιροῦ μὴ παρασχέντος, αὐτὸν ἐντόλμως ἀνέλλε. Πάλιν δὲ τἀναντία σκοποῦσιν, Ἄγρις μὲν οὐδὲν ἀπεδείξατο στρατηγίας ἔργον, ἀλλὰ προσηρέθη· ταῖς δὲ Κλεομένους νίκαις, πολλαῖς καὶ καλαῖς γενομέναις, παραβαλὼν ἔστι Τιβερίου τὴν ἐν Καρχηδόνι τοῦ τείχους κατὰληψιν, οὗ μικρὸν ἔργον, καὶ τὰς ἐν Νορμαντῖα σπονδὰς, αἷς διςμυρίοις σιγατιώταις Ῥωμαίων, οὐκ ἔχοντας ἄλλῃ ἑλπίδα σωτηρίας, περιποίηθε· καὶ Τάτιος δὲ πολλὴν μὲν αὐτόθι,

πατρὶα μοχθήρᾳ πρότιτουσαν καὶ νοσοῦσαν παρα-
 λαβόντις, οὐδέν τι διὰ ταῦτα τὴν πρὸς τὸ καλὸν
 ἀπήμβλυναν δρμήν. Καὶ μὴν τῆς γε Γράκων ἀφι-
 λοχρηματίας καὶ πρὸς ἀργύριον ἐγκρατείας μέγιστον
 ἔστιν, ὅτι λεημάτων ἀδίκων καθαρούς ἐν ἀρχαῖς καὶ
 πολιτείαις διεφύλαξαν ἑαυτούς. Ἄγις δὲ κἂν διηγα-
 νάκτῃσιν ἐπὶ τῷ μηδὲν ἀλλότριον λαβεῖν ἐπαινούμε-
 νος, ὅς τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ τοῖς πολίταις ἐπέδω-
 κεν, ἄνευ τῶν ἄλλων κτημάτων, ἑξακόσια τάλαντα
 νομίσματος ἔχουσαν. Πηλίκον οὖν ἐνόμιζε κακὸν
 εἶναι τὸ κερδαίνειν ἀδίκως ὁ καὶ δικαίως πλεόν ἔχειν
 ἑτέρου πλεονεξίαν ἡγούμενος;

II. Ἡ γε μὴν ἐπιβολὴ καὶ τόλμα τῶν καινοτομον-
 μένων πολὺ τῷ μεγέθει παρήλλαττεν. Ἐπολιτεύοντο
 γὰρ ὁ μὲν ὁδῶν κατασκευὰς καὶ πόλεων κτίσεις· καὶ
 τὸ πάντων νεανικώτατον ἦν Τιβερίῳ μὲν ἀναστῆσαι
 δημοσίους ἀγροὺς, Γαίῳ δὲ μίξαι τὰ δικαστήρια,
 προυμεβαλόντι τῶν ἵππικῶν τριακοσίους· ὁ δ' Ἄγι-
 δος καὶ Κλεομένους νεωτερισμὸς, τὸ μικρὰ καὶ κα-
 τὰ μέρος τῶν ἡμαρτημένων ἰᾶσθαι καὶ ἀποκόπτειν,
 ὕδραν τινὰ τέμνοντος, ὡς φησὶν ὁ Πλάτων, ἡγήσα-
 μένος εἶναι, τὴν ἅμα πάντα ἀπαλλάξαι κακὰ καὶ
 μετασκευάσαι δυναμένην μεταβολὴν ἐπὶ ἡγε-
 τῶν πράγμασιν. Ἀληθέστερον δ' ἴσως εἰπεῖν ἔστιν, ὅτι
 τὴν πάντα ἀπεργασαμένην κακὰ μεταβολὴν ἐξήλαν-
 νεν, ἀπάγων καὶ καθιστὰς εἰς τὸ οἰκτιρὸν σχῆμα τὴν
 πόλιν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἂν τις εἴποι, τῇ μὲν Γράκων
 πολιτείᾳ τοὺς μεγίστους ἐνίστασθαι Ῥωμαίων, οἷς

δ' Ἄγρις ἐνεχείρησε, Κλεομένης δὲ τὸ ἔργον ἐπέθηκε, τῶν παραδειγμάτων τὸ κάλλιστον ὑπέκειτο καὶ μεγαλοπρεπέστατον, αἱ πατριοὶ ῥήτραι περὶ σωφροσύνης καὶ ἰσότητος· ὧν τούτοις μὲν ὁ Λυκούργος, ἐκείνοις δὲ ὁ Πύθιος βεβαιωτής. Ὁ δὲ μέγιστον, διὰ τοῖς μὲν ἐκείνων πολιτεύμασιν εἰς οὐδὲν ἢ Ῥώμῃ μᾶλλον ἐπέδωκε τῶν ὑπαρχόντων· ἐκ δ' ὧν ὁ Κλεομένης ἔπραξεν, ὁλόγου χρόνου τὴν Σπάρτην τῆς Πελοποννήσου κρατούσαν ἢ Ἑλλάς ἐπέειδε, καὶ τοῖς τότε μέγιστον δυναμένοις διαγωνιζομένην ἀγῶνα τὸν περὶ τῆς ἡγεμονίας· οὗ τέλος ἦν, ἀπαλλαγείσαν Ἰλλυρικῶν ὅπλων καὶ Γαλατικῶν τὴν Ἑλλάδα, κοσμεῖσθαι πάλιν ὑφ' Ἡρακλείδαις.

III. Οἶμαι δὲ καὶ τὰς τελευτὰς τῶν ἀνδρῶν ἐμφαίνειν τινὰ τῆς ἀρετῆς διαφορὰν. Ἐκείνοι μὲν γὰρ μαχόμενοι πρὸς τοὺς πολίτας, εἴτα φεύγοντες ἐπελεύτησαν· τούτων δ' Ἄγρις μὲν ὑπὲρ τοῦ μηδένα κτεῖναι τῶν πολιτῶν ὁλόγου δεῖν ἐκὼν ἀπέθανε, Κλεομένης δὲ προσηλακισθεὶς καὶ ἀδικηθεὶς, ὥρμησε μὲν ἀμύνεσθαι, τοῦ δὲ καιροῦ μὴ παρὰσχέντος, αὐτὸν εὐτόλμως ἀνέειλε. Πάλιν δὲ τάναντία σκοποῦσιν, Ἄγρις μὲν οὐδὲν ἀπεδείξατο στρατηγίας ἔργον, ἀλλὰ προσηρέθη· ταῖς δὲ Κλεομένους νίκαις, πολλαῖς καὶ καλαῖς γενομέναις, παραβάλλειν ἔστι Τιβερίων τὴν ἐν Καρχηδόνι τοῦ τείχους κατὰληψιν, οὗ μικρὸν ἔργον, καὶ τὰς ἐν Νόμαντιᾳ σπονδὰς, αἷς διςμυφλοῦς σφραττίστας Ῥωμαίων, ὅθι ἔχοντας ἄλλῃ· ἑλπίδα σωτηρίας, περιποιήθη· καὶ Τυρίας δὲ πολλὰ μὲν αὐτόθι,

πολλήν δ' ἐν Σαρδάνι στρατευόμενος ἀνδραγαθίαν ἔργησεν· ὥστε τοῖς πρώτοις ἐναμίλλους Ῥωμαίων γενέσθαι αὖ στρατηγοῖς, εἰ μὴ προσηγορέθησαν.

IV. Τῆς δὲ πολιτείας ὁ μὲν Ἄγρις εἴοικεν ἄψασθαι μαλακώτερον, ἐκκρουσθεὶς ὑπ' Ἀγησιλάου, καὶ ψευ-
σάμενος τὸν ἀναδασμὸν τοῖς πολίταις, καὶ ὅλως ἐλ-
λειπῆς καὶ ἀτελεῆς, ὃν προείλετο καὶ κατήγγειλεν,
ὑπ' ἀτολμίας διὰ τὴν ἡλικίαν γενόμενος· ὁ δὲ Κλεο-
μένης τούναντίον θρασύτερον καὶ βιαίότερον ἐπὶ τὴν
μεταβολὴν ἦλθε τῆς πολιτείας, ἀποκτείνας τοὺς ἐφ' ὁ-
ρους παρὰ νόμους, οὓς καὶ προσαγαγεῖσθαι τοῖς ὅπλοις
κρατοῦντα, καὶ μεταστήσαι ῥᾶδιον ἦν, ὥσπερ οὐκ
ὀλίγους ἄλλους μετέστησεν ἐκ τῆς πόλεως. Τὸ γὰρ
ἄγευ τῆς ἐσχάτης ἀνάγκης ἐπιφέρειν σιδήρεον, οὔτ'
ἱατρικόν, οὔτε πολιτικόν, ἀλλ' ἀτεχνίας μὲν ἀμφο-
τέρα· τούτῳ δὲ καὶ τὸ ἀδικεῖν μετ' ὁμότητος πρόσ-
εστι. Τῶν δὲ Γράκχων οὐδέτερος μὲν ἤρξαστο σφα-
χῆς ἐμφυλίου· Γάϊος δὲ λέγεται μηδὲ βαλλόμενος
θρῆναι πρὸς ἡμύναν, ἀλλὰ λαμπρότατος ὢν ἐν τοῖς
πολεμικοῖς, ἀργότατος ἐν τῇ στάσει γενέσθαι. Καὶ
γὰρ προῆλθεν ἄνοπλος, καὶ μαχομένων ἀνεχώρησε,
καὶ ὅλως πλείονα τοῦ μὴ τι δεῦσαι πρόνοιαν, ἢ τοῦ
μὴ παθεῖν, ἔχων ἐωρεᾶτο. Διὸ καὶ τὴν φυγὴν αὐτῶν
οὐκ ἀτολμίας σημεῖον, ἀλλ' εὐλαβείας, ποιητέον.
Ἐοσι γὰρ ὑπεῖξαι τοῖς ἐπιφερομένοις, ἢ μέκοντας
ὅπερ τοῦ μὴ παθεῖν τῷ δεῦν ἀμύνασθαι.

V. Τῶν τῶν ἐγκλημάτων τῶν κατὰ Τιβαρίου
μάλιστα ἐστίν, ὅτι τὸν ἀνταρχοῦντα τῆς δημοκρατίας

ἐξέβαλε, καὶ δευτέραν αὐτὸς τῷ Γαίῳ δημοκρατίαν με-
 τήει· Γαίῳ δὲ τὸν Ἀντυλλίου φόνον οὐ δικαίως οὐδ'
 ἀληθῶς προσετρίβοντο· διεφθάρη γάρ, ἄκοντος
 αὐτοῦ καὶ ἀγανακτοῦντος. Κλεομένης δ', ἵνα τὰς
 σφαγὰς τῶν ἐφόρων ἐάσωμεν, ἡλευθέρωσε μὲν ἀπάν-
 τας τοὺς οἰκέτας, ἐβασίλευσε δὲ τῷ μὲν ἔργῳ μόνον,
 τῷ δ' ὀνόματι δεύτερος, Εὐκλείδαν, τὸν ἀδελφόν,
 ἐκ μιᾶς οἰκίας αὐτῷ προσελόμενος· Ἀρχίδαμον δ', ὃν
 προσήκον ἦν, ἀπὸ τῆς ἐτέρας οἰκίας ὄντι, συμβασιλεύ-
 ει, ὅτε μὲν ἐκ Μεσσήνης κατελθεῖν, ἀποθανόντος
 δὲ τὸν φόνον οὐκ ἐπεξελθὼν, ἐβεβαίωσε τὴν αἰτίαν
 καθ' αὐτοῦ τῆς ἀναιρέσεως. Καίτοι Λυκούργος, ὃν
 προσεποιεῖτο μιμεῖσθαι, τὴν μὲν βασιλείαν ἐκὼν
 ἀπιδῶκε τῷ παιδί τῷ ἀδελφοῦ, Χαρίλλῳ· φοβού-
 μενος δέ, μὴ, κἂν ἄλλως ἀποθάνῃ τὸ μειράκιον, αἰ-
 τίᾳ τις ἐπ' αὐτὸν ἔλθῃ, πολὺν χρόνον ἔξω πλανη-
 θεῖς, οὐ πρότερον ἐπατήλθεν, ἢ παῖδα τῷ Χαρίλ-
 λῳ γενέσθαι, διάδοχον τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ Λυκούργος
 μὲν οὐδ' ἄλλος τις Ἑλλήνων παραβλητὸς οὐδαίς. Ὅτι
 δὲ τοῖς Κλεομένους πολιτεύμασι καινοτομίαι καὶ πα-
 ρανομίαι μέζονες ἔνεισιν, διεδήλωται. Καὶ μὴν οἱ γε
 τὸν τρόπον αὐτῶν ψέγοντες, τοῦτοις μὲν ἐξ ἀρχῆς
 τυραννικὸν καὶ πολεμοποιὸν αἰτιῶνται γενέσθαι· τῇ
 δ' ἐκείνων φύσει φιλοτιμίας ἀμετρίαν, ἄλλο δ' οὐδὲν
 οἱ φθονοῦντες ἐπικαλεῖν εἶχον· ἐκριπισθέντας δὲ τῷ
 πρὸς τοὺς ἐνισταμένους ἀγῶνι καὶ θυμῷ παρὰ τὴν
 αὐτῶν φύσιν, ὥσπερ πνοαῖς ἐφείναι περὶ τὰ ἔσχατα
 τῇ πολιτείᾳ ὁμολόγουν. Ἐπεὶ τῆς γε πρώτης ὑπο-

θείτως τί κάλλιον ἢ δικαιότερον ἦν, εἰ μὴ κατὰ
 βίαν καὶ δυναστείαν ἐπιχειρήσαντες ἐξῶσαι τὸν νό-
 μον οἱ πλούσιοι, περιέστησαν ἀμφοτέροις ἀγῶνας,
 τῷ μὲν φοβουμένῳ ὑπὲρ αὐτοῦ, τῷ δ' ἐκδικούντι
 τὸν ἀδελφὸν ἄνευ δίκης καὶ δόγματος, οὐδ' ὑπ' ἄρ-
 χοντος ἀναιρεθέντα; Συνορᾷς μὲν οὖν καὶ αὐτὸς ἐν
 τῶν εἰρημίων τὴν διαφοράν. Εἰ δὲ δεῖ καὶ καθ'
 ἑκάστου ἀποφῆναι, Τιβέριον μὲν ἀρετῇ πεπρω-
 τευκέναι τίθημι πάντων, ἐλάχιστα δὲ τὸ μαιράκιον
 ἡμαρτηκέναι Ἄγιν, πράξει δὲ καὶ τόλμῃ Γάϊον οὐκ
 ὀλίγῳ Κλεομένους ὕστερον γεγονέναι.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ.

Ὅ μὲν γράψας τὸ ἐπὶ τῇ νικῇ τῆς Ὀλυμπιάσιν ἱπποδρομίας εἰς Ἀλκιβιάδην ἐγκώμιον, εἴτ' Εὐριπίδης, (ὥς δὲ πολὺς κρατεῖ λόγος) εἶθ' ἑτερός τις ἦν, Σόσσις, φησὶ χρῆναι τῷ εὐδαίμονι πρῶτον ὑπάρξαι τὴν πόλιν εὐδόκιμον· ἐγὼ δὲ τῷ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλοντι τὴν ἀληθινὴν εὐδαιμονίαν, ἧς ἐν ἡθελ καὶ διαθέσει τὸ πλεῖστόν ἐστιν, οὐδὲν διαφέρειν ἡγοῦμαι, ἀδόξου καὶ ταπεινῆς πατρίδος, ἢ μητρὸς ἀμόρφου καὶ μικρᾶς γενέσθαι. Γελοῖον γάρ, εἴ τις οἶοιτο, τὴν Ἰουλίδα, μέρος μικρὸν οὖσαν οὐ μεγάλης νήσου, τῆς Κέου, καὶ τὴν Αἴγιναν, ἦν τῶν Ἀττικῶν τις ἐκέλευεν ὥς λήμνην ἀφαιρεῖν τοῦ Πειραιῶς, ὑποκριτὰς μὲν ἀγαθοὺς τρέφειν καὶ ποιητὰς, ἄνδρα δ' οὐκ ἄν ποτὶ δύνασθαι δίκαιον καὶ αὐτάρκη καὶ τοῖν ἔχοντα καὶ μεγαλόψυχον προεργαῖν. Τὰς γὰρ ἄλλας τέχνας εἰκὸς ἔστω, πρὸς ἐργασίαν ἣ δόξαν συνισταμένας, ἐν ταῖς ἀδόξοις καὶ ταπειναῖς πόλεσιν ἀπομαρταίνεσθαι, τὴν δ' ἀρετὴν, ὥσπερ

ἰσχυρόν καὶ διαρκές φυτὸν, ἐν ἅπαντι ῥιζοῦσθαι τόπῳ, φύσεώς τε χρηστῆς καὶ φιλοπόνου ψυχῆς ἐπιλαμβανομένην. Ὅθεν οὐδ' ἡμεῖς, εἰ τοῦ φρονεῖν, ὥς δεῖ, καὶ βιοῦν ἐλλείπομεν, τοῦτο τῇ σμικρότητι τῆς πατρίδος, ἀλλ' αὐτοῖς δικαίως ἀναθήσομεν.

II. Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποβεβλημένῳ καὶ ἱστορίαν ἐξ οὗ προχείρων, οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ἔξων τε τῶν πολλῶν καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιοῦσαν ἀναγνωσμάτων, τῷ ὄντι χρή πρῶτον ὑπάρχει καὶ μάλιστα τὴν πόλιν εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον καὶ πολυάνθρωπον, ὥς βιβλίων τε παντοδαπῶν ἀφθονίαν ἔχων, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας διαφεύγοντα σωτηρίᾳ μνήμης ἐπιφανεστέραν εἴληφε πίστιν, ὑπολαμβάνων ἀκοῇ καὶ διαπυνθανόμενος, μὴ πολλῶν, μηδ' ἀναγκαίων ἐνδεὲς ἀποδιδοίη τὸ ἔργον. Ἡμεῖς δὲ μικρὰν οἰκοῦντες πόλιν, καὶ, ἵνα μὴ μικροτέρα γένηται, φιλοχωροῦντες, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ ταῖς περὶ τὴν Ἰταλίαν διατριβαῖς οὐ σχολῆς οὔσης γυμνάζεσθαι περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον ὑπὸ χρεῶν πολιτικῶν καὶ τῶν διὰ φιλοσοφίαν πλησιαζόντων, ὅψε ποτε καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας ἡρξάμεθα Ῥωμαῖκοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνειν. Καὶ πρᾶγμα θαυμαστὸν μὲν, ἀλλ' ἀληθές ἐπάσχομεν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐν τῶν ὀνομάτων τὰ πράγματα συνιέναι καὶ γνωρίζειν συνέβαινεν ἡμῖν, ὥς ἐκ τῶν πραγμάτων, ὧν ἀμωσγέπως εἶχομεν ἐμπειρίαν, ἐπακολουθεῖν διὰ ταῦτα καὶ τοῖς ὀνόμασι. Κάλλους δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας καὶ τὰ

χοὺς αἰσθάνεσθαι, καὶ μεταφορᾶς ὀνομάτων καὶ ἁρμονίας, καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὁ λόγος ἀγάζεται, χάρις μὲν ἡγοῦμεθα καὶ οὐκ ἀπειρές· ἡ δὲ πρὸς τοῦτο μελέτη καὶ ἄσκησις οὐκ εὐχερὴς, ἀλλ' εἰς τισι πλείων τε σχολή καὶ τῷ τῆς ὥρας ἐτεπρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχειρεῖ φιλοτιμίας.

III. Αἰὶδ καὶ γράφοντες ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦτον, τῶν παραλλήλων ὅτι πέμπτη, περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῶν πολιτειῶν τὰς φύσεις αὐτῶν καὶ τὰς διαθέσεις πρὸς ἀλλήλας ἐπισκευόμεθα· τὸ δὲ τοὺς λόγους ἀντιξιάζειν, καὶ ἀποφαίνεσθαι, πόσις ἡδίων, ἢ δυνάσις εἰπῶν, εἴσαμεν. Πάντι γάρ, ὥς φησιν ὁ Ἴων, δειλῆτος ἐν χέρσιν βλαῖ· ἦν ὁ περικτὸς ἐν ἅπασιν Καικίλιος ἄγνοήσας, ἐνταυμέυσαστο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος ἐξενεγκεῖν. Ἀλλ' γὰρ ἴσως, εἰ πάντος ἦν τὸ Γνώθι σαυτὸν ἔχειν πρόχειρον, οὐκ ἂν ἐδόκει πρόσταγμα θεῖον εἶναι. Δημοσθένης γὰρ καὶ Κικέρων τὸν αὐτὸν ἔοικε πλότῳ ἀπ' ἀρχῆς ὁ δαίμων, πολλὰς μὲν ἐμβυαλεῖν εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν ὁμοιοτήτων, ὥσπερ τὸ φιλότιμον καὶ φιλελεύθερον ἐν τῇ πολιτείᾳ, πρὸς δὲ κινδύνους καὶ πολέμους ἄτολμον· πολλὰ δ' ἀναμίξαι καὶ τῶν τυχερῶν. Αἶψα γὰρ ἑτέροισι οὐκ ἂν εὐφρανθῆναι δοκῇ ρήτορας, ἐκ μὲν ἀδόξων καὶ μικρῶν ἰσχυροὺς καὶ μεγάλους γενομένους, προσκρούσαντας δὲ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις, θυγατέρας δ' ἀπαβαλόντας, ἐκπαισόντας δὲ τῆς πατρὶδος, κατελθόντας δὲ μετὰ τιμῆς, ἀποδιδόντας δ'.

ἰσχυρόν καὶ διαρκές φυτὸν, ἐν ᾧ παντὶ ῥιζοῦσθαι τόπῳ, φύσεώς τε χρηστέῃ καὶ φιλοπόνου ψυχῇς ἐπιλαμβανομένην. Ὅθεν οὐδ' ἡμεῖς, εἰ τοῦ φρονεῖν, ὥς δεῖ, καὶ βιοῦν ἐλλείπομεν, τοῦτο τῇ συμκρότῃ τῆς πατρίδος, ἀλλ' αὐτοῖς δικαίως ἀναθήσομεν.

II. Τῷ μέντοι σύνταξιν ὑποβεβλημένῳ καὶ ἱστορίαν ἐξ οὗ προχείρων, οὐδ' οἰκείων, ἀλλὰ ἔξων τε τῶν πολλῶν καὶ διεσπαρμένων ἐν ἑτέροις συνιούσας ἀναγνωσμάτων, τῷ ὄντι χρή πρῶτον ὑπάρχει καὶ μάλιστα τὴν πόλιν εὐδόκιμον καὶ φιλόκαλον καὶ πολυάνθρωπον, ὥς βιβλίων τε παντοδαπῶν ἀφθονίαν ἔχων, καὶ ὅσα τοὺς γράφοντας θιαφεύγοντα σωτηρίᾳ μνήμης ἐπιφανεστέραν εἴληφε πίστιν, ὑπολαμβάνων ἀκοῇ καὶ διαπυνθανόμενος, μὴ πολλῶν, μηδ' ἀναγκαίων ἐνδεές ἀποδιδοίῃ τὸ ἔργον. Ἡμεῖς δὲ μικρὰν οἰκοῦντες πόλιν, καὶ, ἵνα μὴ μικροτέρα γένηται, φιλοχωροῦντες, ἐν δὲ Ῥώμῃ καὶ ταῖς περὶ τὴν Ἰταλίαν διατριβαῖς οὐ σχολῆς οὔσης γυμνάζεσθαι περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον ὑπὸ χρεῶν πολιτικῶν καὶ τῶν διὰ φιλοσοφίαν πλησιαζόντων, ὅψε ποτε καὶ πόρρω τῆς ἡλικίας ἡρξάμεθα Ῥωμαϊκοῖς γράμμασιν ἐντυγχάνειν. Καὶ πρᾶγμα θαυμαστὸν μὲν, ἀλλ' ἀληθές ἐπάσχομεν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐν τῶν ὀνομάτων τὰ πράγματα συνιέναι καὶ γνωρίζειν συνέβαινεν ἡμῖν, ὥς ἐκ τῶν πραγμάτων, ὧν ἀμωσγέπως εἶχομεν ἐμπειρίαν, ἐπακολουθεῖν διὰ ταῦτα καὶ τοῖς ὀνόμασι. Κάλλους δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας καὶ τὰ

χοὺς αἰσθάνεσθαι, καὶ μεταφορᾷς ὀνομάτων καὶ ἁρμονίας, καὶ τῶν ἄλλων, οἷς ὁ λόγος ἀγάζεται, χάρις μὲν ἡγοῦμεθα καὶ οὐκ αἰετῆς· ἥ δὲ πρὸς τοῦτο μελέτῃ καὶ ἄσκησις οὐκ εὐχερὴς, ἀλλ' εἴστισι πλείων τε σχολή καὶ τὰ τῆς ὥρας ἑκπρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχωρεῖ φιλοτιμίας.

III. Αὐτὸ καὶ γράφοντες ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦτο, τῶν παραλλήλων ὄντι πέμπτω, περὶ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος, ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῶν πολιτικῶν τὰς φύσεις αὐτῶν καὶ τὰς διαθέσεις πρὸς ἀλλήλας ἐπισκευόμεθα· τὸ δὲ ταῦς λόγους ἀντεξιστάζειν, καὶ ἀποφαίνεσθαι, πότερος ἡδίων, ἢ θανότερος εἰπῶν, εἴσαμεν. Καὶ γὰρ, ὥς φησιν ὁ Ἴων, Διελφίνος ἐν χερσὶ βία· ἦν ὁ περικτὸς ἐν ἅπασι Καικίλιος ἄγνοήσας, ἐνταμιύσατο σύγκρισιν τοῦ Δημοσθένους καὶ Κικέρωνος ἐξηνεγκῖν. Ἄλλ' γὰρ ἴσως, εἰ πάντος ἦν τὸ Γνωθί· σαντὸν ἔχειν πρόχειρον, οὐκ ἂν ἐδόκει πρόβλημα θεῖον εἶναι. Δημοσθένη γὰρ καὶ Κικέρωνα τὸν αὐτὸν ἔοικε πλόττων ἀπ' ἀρχῆς· ὁ δαίμων, πολλὰς μὲν ἐμβυλεῖν εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν τῶν ὁμοιοτήτων, ὥσπερ τὸ φιλότιμον καὶ φιλελεύθερον ἐν τῇ πολιτείᾳ, πρὸς δὲ κινδύνους καὶ πολέμους ἀτολμον· πολλὰ δ' ἀναμίξαι καὶ τῶν τυχηρῶν. Αὐτὸ γὰρ ἑτέρους οὐκ ἂν εὐρεθῆναι δοκῶ ρήτορας, ἐκ μὲν ἀδόξων καὶ μικρῶν ἰσχυροὺς καὶ μεγάλους γενομένους, προσηκούσαντας δὲ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις, θυγατέρας δ' ἀπαβαλόντας, ἐκπαιδόντας δὲ τῆς πατρίδος, κατελθόντας δὲ μετὰ τιμῆς, ἀποδράντας δ'

αὐθις, καὶ ληφθέντας ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἅμα δὲ πανσαμένῃ τῇ τῶν πολιτῶν ἐλευθερίᾳ τὸν βίον συγκαταστρέψαντας· ὥστ', εἰ γένοιτο τῇ φύσει καὶ τῇ τύχῃ, καθάπερ τεχνίταις, ἅμιλλα, χαλεπῶς μὲν ἂν διακριθῆναι, πότερον αὖτις τοῖς τρόποις, ἢ τοῖς πράγμασιν ἐκείνῃ, τοὺς ἄνδρας ὁμοιότερους ἀπείργασται. Λεπτίον δὲ περὶ τοῦ πρσιβυτίου πρότερον.

IV. Δημοσθένης, ὁ πατήρ Δημοσθένους, ἦν μὲν τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος· ἐπεκαλεῖτο δὲ μαχαιοποιὸς, ἐργαστήριον ἔχων μέγα, καὶ δούλους τεχνίτας τοῦτο πράττοντας. Ἀδ' Διοχίνης, ὁ ῥήτωρ, εἶρηκε περὶ τῆς μητρὸς, ὡς ἐκ Γύλωνός τινος, ἐπ' αἰτία προδοσίας φυγόντος ἐξ ἄστεος, γεγόνοι, καὶ βαρβάρου γυναικὸς, οὐκ ἔχομεν εἰπεῖν, εἴτ' ἀληθῶς εἶρηκεν, εἴτε βλασφημιῶν καὶ καταψευδόμενος. Ἀπολειφθεὶς δ' ὁ Δημοσθένης ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπταετίας ἐν εὐπορίᾳ, (μικρὸν γὰρ ἀπέλειπεν ἢ σύμπεσα τιμήσις αὐτοῦ τῆς οὐσίας πεντεκαίδεκα ταλάντων) ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἡδικῆθη, τὰ μὲν νοσφισαμένων, τὰ δ' ἀμελησάντων· ὥστε καὶ τῶν διδασκάλων αὐτοῦ τὸν μισθὸν ἀποστερῆσαι. Διὰ τε δὴ τοῦτο τῶν ἐμμελῶν καὶ πρόσσηκόντων ἐλευθέρῳ παιδί μαθημάτων ἀπαιδευτος δοκεῖ γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν καὶ θρόψιν, οὐ προϋμένης τοῖς πόνοις τῆς μητρὸς αὐτὸν, οὐδὲ προσβιαζομένων τῶν παιδαγωγῶν. Ἦν γὰρ ἐξ ἀρχῆς κάτιστατος καὶ νοσώδης, καὶ τὴν λοιδορουμένην ἐκφυμίαν, τὸν Βαταῖον, εἰς τὸ

εἶμα λέγεται σκυπτόμενος ὑπὸ τῶν παιδῶν λαβεῖν.
 Ἦν δ' ὁ Βατάλος, ὡς μὲν ἔνιοι φασίν, ἀγλήτης
 τῶν ποταμῶν· καὶ δραμάτιον, εἰς τοῦτο καμψ-
 δῶν αὐτὸν, Ἀντιφάνης πεποίηκεν. Ἐνιοὶ δὲ τινὲς
 ὡς ποιητοῦ κρυφρὰ καὶ παρόινια γράφοντος τοῦ
 Βατάλου μέμνηται. Δοκεῖ δὲ καὶ τῶν οὐκ εὐπρε-
 πῶν τι ληθῆναι τοῦ σώματος μορίων παρὰ τοῖς
 Ἀττιχοῖς τότε καλεῖσθαι βάταλος. Ὁ δ' Ἄργας (καὶ
 τοῦτο γὰρ φασὶ τῷ Δημοσθένει γενέσθαι παρώνυ-
 μον) ἦ πρὸς τὸν τρόπον, ὡς θηριώδη καὶ πικρὸν,
 ἐτέθη· τὸν γὰρ ὄφιν ἔνιοι τῶν ποιητῶν ἄργαν ὀνο-
 μάζουσιν· ἦ πρὸς τὸν λόγον, ὡς ἀνιδόντα τοὺς ἀκρου-
 μένους· καὶ γὰρ Ἄργας τοῦνομα πειρητὴς ἦν νό-
 μων πονηρῶν καὶ ἀργαλέων. Καὶ ταῦτα μὲν ταῦτη,
 κατὰ Πλάτωνα.

V. Τῆς δὲ πρὸς τοὺς λόγους ὁρμῆς ἀρχὴν αὐτῷ
 φασὶ τοιαύτην γενέσθαι. Καλλιστράτου, τοῦ ῥή-
 τορος, ἀγωνίζεσθαι τὴν περὶ Ὀρωποῦ κρίσιν ἐν τῷ
 δικαστηρίῳ μέλλοντος, ἦν προσδοκία τῆς δίκης με-
 γάλῃ, διὰ τε τὴν τοῦ ῥήτορος δύναμιν, ἀνθούντος
 τότε μάλιστα τῇ δόξῃ, καὶ διὰ τὴν πρᾶξιν, οὕσαν
 περιβόητον. Ἀκούσας οὖν ὁ Δημοσθένης τῶν διδα-
 σκάλων καὶ τῶν παιδαγωγῶν συντιθεμένων τῇ δίκῃ
 παρατυχεῖν, ἔπεισε τὸν ἑαυτοῦ παιδαγωγὸν δεόμε-
 νος καὶ προθυμούμενος, ὅπως αὐτὸν ἀγάγοι πρὸς
 τὴν ἀκρόασιν. Ὁ δ', ἔχων πρὸς τοὺς ἀπρίχοντας τὰ
 δικαστήρια δημοσίους συνήθειαν, εὐπρόησε χώρας,
 ἐν ᾗ καθήμενος ὁ παῖς ἀδήλως ἀκούσεται τῶν λεγο-

μένων. Εὐημερήσαντος δὲ τοῦ Καλλιστράτου, καὶ θαυμασθέντος ὑπερφυῶς, ἐκείνου μὲν ἐξήλωσε τὴν δόξαν, δρῶν προπεμπόμενον ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ μακαριζόμενον· τοῦ δὲ λόγου μᾶλλον ἐθαύμασε τὴν ἰσχὺν, πάντα χειροῦσθαι καὶ τιθασσεύειν πεφυκότος. Ὄθεν ἐάσας τὰ λοιπὰ μαθήματα, καὶ τὰς παιδικὰς διατριβὰς, αὐτὸς αὐτὸν ἤσκει καὶ διεπύκει ταῖς μελέταις, ὡς τῶν λεγόντων ἐσόμενος. Ἐχρήσατο δ' Ἰσαίῳ πρὸς τὸν λόγον ὑφηγητῇ, καὶ περ Ἰσοκράτους τότε σχολάζοντος, εἴτε, ὥς τινες λέγουσι, τὸν ὠρισμένον μισθὸν Ἰσοκράτει τελέσαι μὴ δυνάμενος, τὰς δέκα μνᾶς, διὰ τὴν ὀρφανίαν· εἴτε μᾶλλον τοῦ Ἰσαίου τὸν λόγον, ὡς δραστήριον καὶ πανοῦργον ἐπὶ τὴν χρεῖαν, ἀποδιχόμενος. Ἐρμιππος δὲ φησιν ἀδεσπότοις ὑπομνήμασιν ἐντυχεῖν, ἐν οἷς ἐγγράπτο, τὸν Δημοσθένη συνεχολακύναι Πλάτωνα, καὶ πλείστον εἰς τοὺς λόγους ἀφελῆσθαι· Κτησιβίου δὲ μέμνηται λέγοντος, παρὰ Καλλίου τοῦ Συρακουσίου καὶ τῶν ἄλλων τὰς Ἰσοκράτους τέχνας καὶ τὰς Ἀλκιδάρμαντος κρύφα λαβόντα τὸν Δημοσθένη παταμαθεῖν.

VI. Ὡς γοῦν ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος τοῖς ἐπιτρόποις ἤρξατο δικάζεσθαι, καὶ λογογραφεῖν ἐπ' αὐτοὺς, πολλὰς διαδύσεις καὶ παλινδικίας ἐδρίσκοντας, ἐγγυμνασάμενος, κατὰ τὸν Θουκυδίδην, ταῖς μελέταις, οὐκ ἀκινδύνως, οὐδ' ἀργῶς, κατευτυχῆσας, ἐκπρᾶξαι μὲν οὐδὲ πολλοῦτόν ἡδυνήθη μέρος τῶν πατρῶων· τόλμαν δὲ πρὸς τὸ λέγειν καὶ συνήθισαν

ἰκανὴν λαβὼν, καὶ γεσάμενος τῆς περὶ τοὺς ἀγῶ-
 νας φιλοτιμίας καὶ δυνάμειος, ἐπιχείρησεν εἰς μί-
 σον παρίσται, καὶ τὰ κοινὰ πράττειν. Καὶ καθά-
 περ Λαομέδοντα τὸν Ὀρχομένειον λέγουσι κακῆξαν
 τινὰ σπληνὸς ἀμυνόμενον δρόμοις μακροῖς χρῆσθαι,
 τῶν ἱατρῶν κελυσάντων, εἶθ' οὕτως διαπονήσαντα
 τὴν ἔξιν ἐπιθίσθαι τοῖς στεφανίταις ἀγῶσι, καὶ
 τῶν ἄκρων γινέσθαι δολιχοδρόμων· οὕτως τῷ Δη-
 μοσθένει συνέβη, τὸ πρῶτον ἐπαυτορφώσεως ἕνεκα
 τῶν ἰδίων ἀποδίδωμι πρὸς τὸ λέγειν, ἐκ δὲ τούτου
 κτησαμένῳ δεινότητι καὶ δυνάμει, ἐν τοῖς πολιτι-
 κοῖς ἤδη, καθάπερ στεφανίταις, ἀγῶσι πρωτεύειν
 τῶν ἀπὸ τοῦ βήματος ἀγωνιζομένων πολιτῶν. Καί-
 τοι τὸ πρῶτον ἐντυγχάνων τῷ δήμῳ θαυροῦσις πε-
 ρισπίπτει, καὶ κατεγέλῃτο δι' ἀήθειαν τοῦ λόγου,
 συγκαχέσθαι ταῖς περιόδοις καὶ βιβασανίσθαι τοῖς
 ἐνθυμήμασι πικρῶς ἄγαν καὶ κατακόρως δοκοῦντες·
 Ἦν δέ τις, ὡς ἔοικε, καὶ φωνῆς ἀσθένεια, καὶ
 γλώττης ἀσάφεια, καὶ πνεύματος κολοβότης, ἐπι-
 ταράττουσα τὴν τοῦ τῶν λεγομένων τῷ διασπᾶσθαι
 τὰς περιόδους. Τέλος δ' ἀποστάντα τοῦ δήμου,
 καὶ ρεμβόμενον ἐν Πειραιεῖ δι' ἀθυμίαν, Εὐνομος
 ὁ Θυριάσιος, ἤδη πᾶν γέρον, θρασυμένος ἐπετί-
 μησεν, ὅτι τὸν λόγον ἔχον ὁμοιωτάτον τῷ Περικλέ-
 οντι, προδίδασιν ὑπ' ἀτολμίας καὶ μαλακίας ἑαυτῶν,
 οὔτε τοὺς ὅχλους ὑφιστάμενος εὐθαρῶς, οὔτε τὸ
 σῶμα πρὸς τοὺς ἀγῶνας ἐξασθενέμενος, ἀλλὰ τρυφῇ
 περιορῶν μαρμαριζόμενον.

VII. Πάλιν δὲ ποτε φασὶν ἔκπεσόντος αὐτοῦ, καὶ ἀπίδοντος οἴκαδε συγκεκαλυμμένου καὶ βαρέως φέροντος, ὑπακολουθήσαι Σάτυρον, τὸν ὑποκριτὴν, ἐπιτηδεύον ὄντα, καὶ συνελθεῖν. Ὀδυρομένου δὲ τοῦ Δημοσθένους πρὸς αὐτὸν, ὅτι πάντων φιλοπρονότατος ὢν τῶν λεγόντων, καὶ μικροῦ δέων καταναλακέναι τὴν τοῦ σώματος ἀκμὴν εἰς τοῦτο, χάριν οὐκ ἔχει πρὸς τὸν δῆμον, ἀλλὰ κραυπαλιῶντες ἄνθρωποι ναῦται καὶ ἀμαθεῖς ἀκούονται καὶ κατέχουσι τὸ βῆμα, παρορᾶται δ' αὐτὸς· „Ἀληθῇ λέγεις, ὦ Δημοσθένες,“ φάναι τὸν Σάτυρον· „ἀλλ' ἐγὼ τὸ αἶτιον ἰάσομαι ταχέως, ἂν μοι τῶν Εὐριπίδου τινὰ ῥήσεων, ἢ Σοφοκλέους, ἐθειλήσης εἰπεῖν ἀπὸ στόματος.“ Εἰπόντος δὲ τοῦ Δημοσθένους μεταλαβόντα τὸν Σάτυρον, οὕτω πλάσαι καὶ διεξιθεῖν ἐν ᾗ πρέποντι καὶ διαθέσει τὴν αὐτὴν ῥῆσιν, ὥσθ' ὅλως ἑτέραν τοῦ Δημοσθένει φανῆναι. Πεισθέντα δ', ὅσον ἐκ τῆς ὑποκρίσεως τῷ λόγῳ κόσμου καὶ χάριτος πρόσισι, μικρὸν ἡγήσασθαι καὶ τὸ μηδὲν εἶναι τὴν ἀσκησιν, ἀμελοῦντι τῆς προφορᾶς καὶ διαθέσεως τῶν λεγόμενων. Ἐκ τούτου κατὰγειον μὲν οἰκοδομῆσαι μελιτητήριον, ὃ δὴ διεσώζετο καὶ καθ' ἡμᾶς· ἐνταῦθα δὲ πάντως μὲν ἐκάστης ἡμέρας προσιδόντα πλάττειν τὴν ὑπόκρισιν, καὶ διαπονεῖν τὴν φωνήν· πολλάκις δὲ καὶ μῆνας ἑξῆς δύο καὶ τρεῖς συνάπτειν, ξυρούμενον τῆς κεφαλῆς θάτερον μέρος, ὑπὲρ τοῦ μηδὲ βουλομένῳ πάνυ προελθεῖν ἐνδέχεσθαι δι' ἀσχύνην.

VIII. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ ἐντεταγμένους καὶ λόγους καὶ ἀσχολίας ὑποθέσεις ἐποιεῖτο καὶ ἀφορμὰς τοῦ φιλοσοφῆν. Ἀπαλλαγὴς γὰρ αὐτῶν, τάχιστα κατέβαινον εἰς τὸ μελετητήριον, καὶ διεξῆμι τὰς τε πράξεις ἐραξῆς καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογισμούς. Ἐτε δὲ τοὺς λόγους, οἷς παρέτυχε λεγομένοις, ἀναλαμβάνων εἰς ἑαυτὸν, εἰς γνώμας ἀνήγε καὶ περιόδους· ἐπανορθώσεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταφράσεις ἐκδιννοτάμει τῶν εἰρημνίων ὑφ' ἐτέρου πρὸς αὐτὸν, ἢ ὑφ' αὐτοῦ πάλιν πρὸς ἄλλον. Ἐκ τούτου δόξαν εἶχεν ὥς οὐκ εὐφυῆς εἶναι, ἀλλ' ἐκ πόνου συγχεϊμένην δεινότητι καὶ δυνάμει χρώμενος. Ἐδόκει τε τούτου σημεῖον εἶναι μέγα, τὸ μὴ φρόνως ἀκοῦσαι τινα Δημοσθένους ἐπὶ καιροῦ λέγοντος, ἀλλὰ καὶ καθήμενον ἐν ἐκκλησίᾳ πολλάκις τοῦ δήμου καλοῦντος ὀνομασί, μὴ παρελθεῖν, εἰ μὴ τύχοι πεφρονητικῶς καὶ παρσκευασμένος. Εἰς τοῦτο ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν δημαγωγῶν ἐχλεύαζον αὐτὸν, καὶ Πυθίας ἐπισκώπτων ἐλλυχνίων ἔφραζαν ὅτι αὐτοῦ τὰ ἐνδομήματα. Τούτον μὲν οὖν ἠμείψατο πικρῶς ὁ Δημοσθένης. „Οὐ ταυτὰ γάρ,“ εἶπεν, „ἔμοι καὶ σοί, ὦ Πυθία, δ' ἔλχνης συνοῖδε.“ Πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους οὐ παντάπασιν ἦν ἔξαρτος, ἀλλ' οὔτε γράψας, οὔτ' ἄγραφα κομιδῇ λέγειν ὁμολόγει. Καὶ μὲντοι δημοτικὸν ἀπέφαινε ἀνδρα, τὸν λέγειν μελειώοντα· θεραπείας γὰρ εἶναι τοῦτο δήμου παρσκευήν· τὸ δ', ὅπως ἔξουσιν οἱ πολλοὶ πρὸς τὸν λόγον, ἀφρονησιεῖν, ὀλιγαρχικοῦ, καὶ βίᾳ μᾶλλον,

ἢ παιδοῖ, προσέχοντος. Τῆς δὲ πρὸς καιρὸν ἀπολμίας αὐτοῦ καὶ τοῦτο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι Δημάδης μὲν ἐκείνῳ θορυβηθέντες πολλὰκις ἀναστάς ἐκ προχείρου συνεῖπεν, ἐκείνος δ' οὐδέποτε Δημάδῃ.

IX. Πόθεν οὖν, φαίη τις ἂν, ὁ Αἰσχίνης πρὸς τὴν ἐν τοῖς λόγοις τόλμῃν θυμασιώτατον ἀπακάλει τὸν ἄνδρα; πῶς δὲ Πύθωνι, τῷ Βυζαντίῳ, θρασυνόμενῳ καὶ ῥέοντι πολλῶ κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἀναστάς μόνος ἀντεῖπεν, ἡ Δαμάχου τοῦ Μυρῶνταιου γεγραφτός ἐγκώμιον Ἀλεξάνδρου καὶ Φιλίππου, τῶν βασιλέων, ἐν ᾧ πολλὰ Θηβαίους καὶ Ὀλυνθίους εἰρήκει κακῶς, καὶ ἀναγιγνώσκοντες Ὀλυμπιάσι, παρναστάς, καὶ διεξελθὼν μεθ' ἱστορίας καὶ ἀποδείξεως, ὅσα Θηβαίοις καὶ Χαλκιδικεῦσιν ὑπάρχει καλὰ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ πάλιν, ὅσων αὐτοὶ κακῶν μεγόνασιν οἱ κολακεύοντες Μακεδόνες, οὕτως ἐπατρεψε τοὺς παρόντας, ὥστε δίδωσεν τῷ Θερσίβει τὴν σαφιστὴν ὑπεκδῦναι τῆς πανηγύρεως; Ἀλλ' εἰκομιν ὃ ἀκὴρ τοῦ Περικλέους τὰ μὲν ἄλλα μὴ πρὸς αὐτὸν ἠγήσασθαι, τὸ δὲ πλάσμα καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ μὴ ταχέως, μηδὲ παρὲς παντός, ἐκ τοῦ παρισταμένου λέγειν, ὥσπερ ἐκ τούτων μεγάλου γεγονότος, ζηλῶν καὶ μιμούμενος, οὐ πάντῃ προῖσθαι τὴν ἐν τῷ καιρῷ δόξαν, οὐδ' ἐπὶ τύχῃ πολλὰκις εἶναι εἶναι ποιῆσθαι τὴν δύναμιν. Ἐπεὶ τόλμῃν γε καὶ θάρσος οἱ λεχθέντες ὑπ' αὐτοῦ λόγον τῶν γραφέντων μῆλλον εἶχον, εἴ τε δι' ἐπιστεύειν Ἐρατοσθένει, καὶ Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ, καὶ τοῖς κρηματοῖς. Ὡς

Ἐρατοσθένης μὲν φησιν αὐτὸν ἐν τοῖς λόγοις πολλα-
χοῦ γεγονέναι παράβαχον· ὁ δὲ Φαληγεὺς τὸν ἔμ-
μετρον ἐκτῆνον ὄρκον ὁμόσαι ποτὶ πρὸς τὸν δῆμον,
ὥσπερ ἐνθουσιῶντα·

Μὰ γῆν, μὰ κῆρας, μὰ ποταμούς, μὰ νέματα.

τῶν δὲ κωμικῶν ὁ μὲν τις αὐτὸν ἀποκαλεῖ ὥσπερ-
περήθραν· ὁ δὲ παρασκώπτων, ὡς χρώμενον τῷ ἄν-
τιθέτῳ, φησὶν οὕτως·

Ἀπλάβην, ὥσπερ ἱλαβην. ἡράκησι γὰρ

Τὸ ῥῆμα τοῦτο παραλάβον Δημοσθένης.

ἐκτός ἐ μὴ ἐν Δία πρὸς τὸν ὑπὲρ Ἀλεγήσου λόγον ὁ
Ἀντιφάνης καὶ τουτὶ πέπαιχεν, ἦν Ἀθηναίοις Δημο-
σθένης συνεβούλευε μὴ λαμβάνειν, ἀλλ' ἀπολαμβάνειν
παρὰ Φιλίππου.

Χ. Πλὴν τὸν γε Δημάδην πάντες ὁμολόγουν τῇ
φύσει χρώμενον ἀνίκητον εἶναι, καὶ παραφέρειν αὐ-
τοσχεδιάζοντα τὰς τοῦ Δημοσθένους σχέψεις καὶ πα-
ρασκευάς. Ἀγρίων δ', ὁ Χῖος, καὶ Θεοφράστου τινὰ
δόξαν ἰστώρηκε περὶ τῶν ῥητόρων. Ἐρωτηθέντα γὰρ,
ὅποῖός τις αὐτῷ φαίνεται ῥήτωρ ὁ Δημοσθένης, εἰπεῖν
„Ἄξιός τῆς πόλεως“ ὁποῖος δὲ Δημάδης; „Ἵπὲρ τὴν
πόλιν.“ Ὁ δ' αὐτὸς φιλόσοφος Πολύευκτον ἱστο-
ρεῖ τὸν Σφήττιον, ἓνα τῶν τότε πολιτευομένων Ἀθή-
νησιν, ἀποφαίνεσθαι, μέγιστον μὲν εἶναι ῥήτορα Δη-
μοσθένη, θυρατώτατον δ' εἰπεῖν Φωκίωνα· πλεῖστον
γὰρ ἐν βραχυτάτῃ λέξει νοῦν ἀναφέρειν. Καὶ μέντοι
καὶ τὸν Δημοσθένη φασὶν αὐτὸν, ὁσάκις ἀντε-
ρῶν αὐτῷ Φωκίων ἀγαβαῖνοι, λέγειν πρὸς τοὺς συν-

ῥηταί· „Ἡ τῶν ἐμῶν λόγων κοπίς ἀνίσταται.“ Τοῦτο μὲν οὖν ἀδελφον εἶτε πρὸς τὸν λόγον τοῦ ἀνδρὸς ὁ Δημοσθένης, εἶτε πρὸς τὴν βίον καὶ τὴν δόξαν ἐκπλέοντα, πολλῶν πόνυ καὶ μακρῶν περιόδων ἐν ῥήματι καὶ νῦμα πύστιν ἔχοντος ἀνθρώπου κυριώτερον ἔχοντος.

XI. Τοῖς δὲ σωματικοῖς ἐλαττώμασι τοιαύτην ἐπηγεν ἀκνησιν, ὡς ὁ Φαληρεὺς Δημήτριος ἱστορεῖ, λέγων· αὐτοῦ Δημοσθένους ἀκούων πρῶτον γεγενῆσθαι τὴν μὲν ἀσάρκειαν καὶ τραυλότητα τῆς γλώττης ἐκβιάζεσθαι καὶ διαρθροῦν εἰς τὸ στόμα ψήφους λαμβάνοντα, καὶ ῥήσεις ἅμα λέγοντα· τὴν δὲ φωνὴν ἐν τοῖς δρόμοις γυμνάζεσθαι καὶ ταῖς πρὸς τὰ σιμὰ προσβάσει, διαλεγόμενον, καὶ λόγους τινάς, ἣ σείχους, ἅμα τῷ πνεύματι πεπνευμένῳ προφερόμενον· εἶναι δ' αὐτῷ μέγα κάτοικτον οἶκος, καὶ πρὸς ταῦτα τὰς μελέτας ἐξ ἐναντίας ἱστάμενον περιβαίνειν. Λέγεταί δ' ἀνθρώπου προσελθόντος, δεομένου συνηγορίας, καὶ διεξιόντος, ὡς ὑπὸ τοῦ λάβοι πληγὰς· „Ἀλλὰ σὺ γε,“ φάναι τὸν Δημοσθένην, „τοῦτων, ὧν λέγεις, οὐδὲν πέπονθας.“ Ἐπιτείκαντος δὲ τὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βοῶντος· „Εγὼ, Δημοσθένης, οὐδὲν πέπονθα;“ „Νὴ Δία,“ φάναι, „νῦν ἀκούω φωνὴν ὀδινουμένου καὶ πεπονθότος.“ Οὕτως ᾤετο μέγα πρὸς πίστιν εἶναι τὸν λόγον, καὶ τὴν ὑπόκρισιν τῶν λεγόντων. Τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς ὑποκρινόμενος ἤρεσκε θαυμασιῶς· οἱ δὲ χαρίεντες ταπεινὸν ἔχοντο καὶ ἀγενεῖς αὐτοῦ τὸ πλάσμα καὶ μαλακόν, ὧν καὶ Δη-

μήτριος δ' Ὀκλήρευς ἐστίν. Αἰσίωνται δὲ φησὶν Ἰερ-
 μιππος, ἐρωτηθέντα περὶ τῶν πάλαι βητιόρων καὶ
 τῶν κατ' αὐτόν, εἰπεῖν, ὡς ἀκούων μὲν ἄντις ἐθνή-
 μασιν ἐκείνους εὐνόσμως καὶ μεγαλοπρεπῶς τῷ δῆ-
 μῳ διαλεγόμενους· ἀναγινωσκόμενοι δ' οἱ Δημοσθέν-
 ους λόγοι πολὺ τῇ κατασκευῇ καὶ θαυμάσιον θαυμά-
 ρουαίν. Οἱ μὲν οὖν γεγραμμένοι τῶν λόγων διεπὶ
 αὐστηρὸν πολὺ καὶ πικρὸν ἔχουσι, τί ἂν λόγοι τις;
 ἐν δὲ ταῖς ὑπαντήσεσι ταῖς παρὰ τὸν κριτὸν ἐχθρῶ
 καὶ τῷ γελοίῳ. Δημόδου μὲν γὰρ ὑπὸντος, „Ἐμὲ Δη-
 μοσθένης, ἢ ὡς τὴν Ἀθηνᾶν“ „Αὐτὴ, τίς ἐστι, ἢ Ἀθη-
 νᾶ πρώτῃ ἐν Καλυπαῖ μοιχέουσα ἐλήρθη.“ Πρὸς δὲ
 τὸν κλέπτην, ὃς ἐπιμαλῆτο Χαλκοῦς, καὶ αὐτὸν εἰς
 ταῖς ἀφροσύνας αὐτοῦ καὶ νυκτογραφίας περιέμενον
 τι ἀγείν· „Θᾶτα, εἰπὼν, ὅτι σε λυπῶ λίγρον καίων.
 Ἔμεις δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μὴ θαυμάζετε τὰς
 γενομένας κλοπὰς, ὅτι τοὺς μὲν κλέπτας χαλκοῦς,
 τοὺς δὲ τοίχους πηλίνους ἔχωμεν.“ Ἀλλὰ περὶ μέντοι
 τῶν κλέπτων ἔτι πλείω λέγειν ἔχοντες ἐνταῦθα πα-
 ροσέμεθα· τὸν δ' ἄλλον αὐτοῦ πρόπαν, καὶ τὸ ἕθνος,
 ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῆς πολιτείας θεωρεῖσθαι δε-
 κατόν ἐστιν.

ΧΙΙ. Ἰσχυρὰ μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πρῶτον τὸ κατὰ
 τοῦ Φωκικοῦ πολέμου συνεσιώτος, ὡς αὐτὸς τε φησὶ,
 καὶ λαβεῖν ἐστὶν ἀπὸ τῶν Φιλιππησίων δημογραφῶν.
 Αἱ μὲν γὰρ, ἤδη διαπεπραγμέναν ἐκείνων, μερόντι-
 σιν, αἱ δὲ προσβύτταται τῶν ἔργων προσηρόντων ἀ-
 ποτονται. Ἀφῆλος δ' ἐστὶ καὶ κατὰ Μακεδονίαν.

φασκινυσάμενος εἰπεῖν δίκην, δύο μὲν ἐπὶ τοῖς τριάκοντα γεγονώς ἔτη, μηδέπω δ' ἔχων ἰσχὺν ἐν τῇ πολιτείᾳ, μηδὲ δόξαν. ὦ καὶ μάλιστα μοι δοκεῖ δεῖσας, ἐπ' ἀργυρίῳ καταθέσθαι τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχθραν.

Οὐ γάρ τι γλυκύθυμος ἦν, οὐδ' ἀγανέφρων, ἀλλ' ἔντονος καὶ βίαιος περὶ τὰς ἀμύνας. Ὀρῶν δ' οὐ φαῦλον, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔργον, ἄνδρα καὶ πλούτῳ, καὶ λόγῳ, καὶ φίλοις εὖ πεφραγμένον παθελεῖν, τὸν Μειδίαν, ἐνέδωκε τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ δεομένοις. Αἱ δὲ τριαχίλια καθ' ἑαυτὰς οὐκ ἂν μοι δοκοῦσι τὴν Δημοσθένους ἀμβλύναι πικρίαν, ἐλπίζοντος καὶ δυναμένου περιγενέσθαι. Λαβὼν δὲ τῆς πολιτείας καλὴν ὑπόθεσιν, τὴν πρὸς Φίλιππον ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δικαιολογίαν, καὶ πρὸς ταύτην ἀγωνιζόμενος ἀξίως, ταχὺ δόξαν ἔσχε, καὶ περίβλεπτος ὑπὸ τῶν λόγων ἤρθη καὶ τῆς παρρησίας· ὥστε θαυμάζεσθαι μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι, θρασυεύεσθαι δ' ὑπὸ τοῦ μεγάλου βασιλέως, πλείστον δ' αὐτοῦ λόγον εἶναι παρὰ τῷ Φίλιππῳ τῶν δημαγωγούντων, ὁμολογεῖν δὲ καὶ τοὺς ἀπεχθανομένους, ὅτι πρὸς ἔνδοξον αὐτοῖς ἄνθρωπον ὁ ἀγὼν ἔστι. Καὶ γὰρ Αἰσχίνης καὶ Ὑπερίδης τοιαῦτα ὑπὲρ αὐτοῦ κατηγοροῦντες εἰρήκασιν.

XIII. Ὅθεν οὐκ οἷδ', ὅπως παρῴστη Θεοδόμῳ λέγειν, αὐτὸν ἀβέβαιον τῷ τρόπῳ γεγονέναι, καὶ μήτε πράγμασι, μήτε ἀνθρώποις, πολὺν χρόνον τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν δυνάμενον. Φαίνεται γὰρ, εἰς ἣν

ἀπ' ἀρχῆς τῶν πραγμάτων μερίδα καὶ τάξιν αὐτὸν ἐν
τῇ πολιτείᾳ κατέστησε, ταύτην ἄχρι τέλους διαφυ-
λάξας, καὶ οὐ μόνον ἐν τῷ βίῳ μὴ μεταβαλόμενος,
ἀλλὰ καὶ τὸν βίον ἐν τῷ μὴ μεταβαλῆσθαι προέμενος.
Οὐ γάρ, ὥς Δημάδης, ἀπολογούμενος διὰ τὴν ἐν τῇ
πολιτείᾳ μεταβολήν, ἔλεγεν· αὐτῷ μὲν αὐτὸν τάναν-
τία πολλάκις εἰρηκέναι, τῇ δὲ πόλει μηδέποτε· καὶ
Μελάνωπος, ἀντιπολιτευόμενος Καλλιστράτῳ, καὶ
πολλάκις ὑπ' αὐτοῦ χρήμασι μετατιθέμενος, εἰώθει
λέγειν πρὸς τὸν δῆμον· „Ὁ μὲν ἀνὴρ ἐχθρὸς, τὸ δὲ τῆς
πόλεως νικᾷτω συμφέρον.“ Νικόδημος δ', ὁ Μεσσή-
νιος, Κασάνδρῳ προστιθέμενος πρότερον, εἰτ' αὐθις
ὑπὲρ τοῦ Δημητρίου πολιτευόμενος, οὐκ ἔφη τάναν-
τία λέγειν· αἰεὶ γὰρ εἶναι συμφέρον ἀκροῦσθαι τῶν
κρατούντων· οὕτω καὶ περὶ Δημοσθένους ἔχομεν εἰ-
πεῖν, οἷον ἐκτροπομένου καὶ πλαγιαζόντος, ἢ φωνῆν,
ἢ πρᾶξιν, ἀλλ' ὥσπερ ἐφ' ἑνὸς καὶ ἀμεταβλήτου δια-
γράμματος τῆς πολιτείας· ἵνα τόνον ἔχων ἐν τοῖς
πράγμασιν αἰεὶ διετέλεσε. Παναίτιος δ', ὁ φιλόσο-
φος, καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ φησὶν οὕτω γεγραφθαι
τοὺς πλείστους, ὥς μόνου τοῦ καλοῦ δι' αὐτὸ αἴρε-
τοῦ ὄντος, τὸν περὶ τοῦ στεφάνου, τὸν κατ' Ἀριστο-
κράτους, τὸν ὑπὲρ τῶν ἀτελειῶν, τοὺς Φιλιππικοὺς·
ἐν οἷς πᾶσιν οὐ πρὸς τὸ ἡδιστον, ἢ ῥᾶσιον, ἢ λυ-
σιτελέστατον, ἄγει τοὺς πολίτας, ἀλλὰ πολλαχοῦ τὴν
ἀσφάλειαν καὶ τὴν σωτηρίαν οἰεται δᾶν ἐν δευτέρῃ
τάξει τοῦ καλοῦ ποιεῖσθαι καὶ τοῦ πρόποντος· ὥς,
εἴγε τῇ περὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτοῦ φιλοτιμίᾳ καὶ τῇ

τῶν λόγων εὐγενεία παρῆν ἀνδρεία τε πολέμιστότης,
καὶ τὸ καθαρῶς ἕκαστα πράττειν, οὐκ ἐν τῷ κατὰ
Μοιροκλία, καὶ Πολύεκτον, καὶ Ῥπερίῳ, ἀριθμοῦ
τῶν ῥητόρων, ἀλλ' ἄνω μετὰ Κίμωνος, καὶ Θουκυ-
δίδου, καὶ Περικλέους, ἄξιός ἦν τίθεσθαι.

XIV. Τῶν γοῦν κατ' αὐτὸν ὁ Φωκίων, οὐκ ἐπαι-
νουμένης προαΐατος πολιτείας, ἀλλὰ δοκῶν μα-
κεδονίζειν, ὅμως δι' ἀνδρείαν καὶ δικαιοσύνην οὐδὲν
αὐδαμοῦ χείρων ἔδοξεν Ἐφιάλτου, καὶ Ἀριστείδου,
καὶ Κίμωνος, ἀνὴρ γινέσθαι. Δημοσθένους δ', οὐκ
ὢν ἐν τοῖς ὅπλοις ἀξιόπιστος, ὥς φησιν ὁ Δημήτριος,
οὐδὲ πρὸς τὸ λαμβάνειν παντάπασιν ἀποχυρομένους,
ἀλλὰ τῷ μὲν παρὰ Φιλίππου καὶ Μακεδονίας ἀνάλω-
τος ὢν, τῷ δ' ἄνωθεν ἐκ Σούσων καὶ Ἑκβατάνων
ἐπιβατὸς χρυσίῳ γεγονώς καὶ κατακυλισμένος, ἐπαι-
νεῖσαι μὲν ἱκανώτατος ἦν τὰ τῶν προγόνων καλὰ, μι-
μήσασθαι δ' οὐχ ὁμοίως. Ἐπεὶ τοὺς γε κατ' αὐτὸν
ῥήτορας, (ἔξω δὲ λόγου τίθεμαι Φωκίωνα,) καὶ τῷ
βίῳ παρήλθε. Φαίνεται δὲ καὶ μετὰ παρόρησίας μά-
λιστα τῷ δῆμῳ διαλεγόμενος, καὶ πρὸς τὰς ἐπιθυ-
μίας τῶν πολλῶν ἀντιτείνων, καὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν
αὐτῶν ἐπιφυόμενος, ὥς ἐκ τῶν λόγων λαβεῖν ἔστιν.
Ἰστορεῖ δὲ καὶ Θεότομπος, ὅτι, τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ
τῶν προβαλλομένων αὐτὸν κατηγορίαν, ὥς οὐχ ὑπή-
κουε, θορυβοῦντων, ἀναστὰς εἶπεν· „Τρῶες ἔμοι, ὦ
ἄνδρες Ἀθηναῖοι, συμβούλω μὲν, κἄν μὴ θέλητε,
χρησασθε συνοφάντη δ', οὐδὲ ἐὰν θέλητε.“ Σφάδρα
δ' ἀριστοκρατικὸν αὐτοῦ πολίτευμα καὶ τὸ περὶ Ἀθ-

τιφῶντος· ὃν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀφεθέντα συλλαβὼν, ἐπὶ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν παρήγαγε, καὶ παρ' οὐδὲν τὸ προσκροῦσαι τῷ δήμῳ θέμενος, ἤλεγξεν ὑπεσχημένον Φιλέππῳ τὰ νεώρια ἐμπρῆσαι· καὶ παραδοθεὶς δ' ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς βουλῆς ἀπέθανε· Κατηγόρησε δὲ καὶ τῆς ἱερείας Θεωρίδος, ὡς ἄλλα τε ῥαδιουργούσης πολλὰ, καὶ τοὺς δούλους ἐξαπατᾶν διδασκούσης· καὶ θανάτου τιμωσάμενος ἀπέκτεινε.

XV. Λέγεται δὲ καὶ τὸν κατὰ Τιμοθέου, τοῦ στρατηγοῦ, λόγον, ᾧ χρησάμενος Ἀπολλόδωρος εἴλε τὸν ἄνδρα τοῦ ὀφλήματος, Δημοσθένους γράψαι τῷ Ἀπολλοδώρῳ, καθάπερ καὶ τοὺς πρὸς Φορμίωνα καὶ Στέφανον, ἐφ' οἷς εἰκότως ἠδόξεσε. Καὶ γὰρ Φορμίωνα ἠγωνίζετο λόγῳ Δημοσθένους πρὸς τὸν Ἀπολλόδωρον, ἀτ' ἤνως, καθάπερ ἐξ ἐνὸς μαχαιροπωλίου, τὰ κατ' ἀλλήλων γχειρίδια πωλοῦντος αὐτοῦ τοῖς ἀντιθέτοις. Τῶν δὲ δημοσίων, ὁ μὲν κατ' Ἀνδροτίωνος, καὶ Τιμοκράτους, καὶ Ἀριστοκράτους, ἑτέροις ἐγράφησαν, οὕτω τῇ πολιτείᾳ προσεληλυθότος· δοκεῖ γὰρ δυοῖν, ἢ τριῶν, θέοντα ἔτη τριάκοντα γεγονώς ἐξενεγκεῖν τοὺς λόγους ἑκείνους· τὸν δὲ κατ' Ἀριστογέitonος αὐτὸς ἠγωνίσσατο, καὶ τὸν περὶ τῶν ἀτελειῶν, διὰ τὸν Χαβρίου παῖδα, Κτήσιππον, ὡς φησιν αὐτός· ὡς δ' ἔναι λέγουσι, τὴν μητέρα τοῦ νεανίσκου μνῶμενος. Οὐ μὲν ἔγνηε ταύτην, ἀλλὰ Σαμίᾳ τιχὶ συνώκησεν, ὡς ἱστορεῖ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς περὶ στυγνότητων· Ὁ δὲ κατ' Αἰσχίνου τῆς

παραπρεσβείας, ἄδηλον, εἰ λείπεται. Καίτοι φησὶν Ἰδομενεὺς, παρὰ τριάκοντα μόνας τὸν Αἰσχίνην ἀποφυγεῖν. Ἀλλ' οὐκ ἔοικεν οὕτως ἔχειν τὰληθές, εἰ δὲ τοῖς περὶ στεφάνου γεγραμμένοις ἐκατέρων λόγους τεκμαίρεσθαι. Μένεται γὰρ οὐδέτερος αὐτῶν ἐναργῶς, οὐδὲ τρατῶς, ἐκείνου τοῦ ἀγῶνος, ὥς ἄχρε δίκης προελθόντος. Ταυτὶ μὲν οὖν ἕτεροι διακριτοῦσι μᾶλλον.

XVI. Ἡ δὲ τοῦ Δημοσθένους πολιτεία φανεραὶ μὲν ἦν, ἔτι καὶ τῆς εἰρήνης ὑπαρχούσης, οὐδὲν ἑὼντος ἀνεπιτίμητον τῶν πραττομένων ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος, ἀλλ' ἐφ' ἐκάστῳ ταράττοντος τοὺς Ἀθηναίους, καὶ διακαίοντος ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον. Διὸ καὶ παρὰ Φιλίππῳ πλεῖστος ἦν λόγος αὐτοῦ, καὶ ὅτε πρεσβεύων δέκατος ἦκεν εἰς Μακεδονίαν, ἤκουσε μὲν πάντων Φίλιππος, ἀντεῖπε δὲ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας πρὸς τὸν ἐκείνου λόγον. Οὐ μὲν ἔν γε ταῖς ἄλλαις τιμαῖς καὶ φιλοφροσύναις ὅμοιον αὐτὸν τῷ Δημοσθένει παρεῖχεν, ἀλλὰ προσήγετο τοὺς περὶ Αἰσχίνην καὶ Φιλόκράτην μᾶλλον. Ὅθεν ἐπαινούντων ἐκείνων τὸν Φίλιππον, ὥς καὶ λέγειν δυνατώτατον, καὶ κάλλιστον ὀφθῆναι, καὶ νῆ Δία συμπεῖν ἱκανώτατον, ἠναγκάζεται βυσακίων ἐπισκώπτειν, ὥς τὸ μὲν σοφιστοῦ, τὸ δὲ γυναικὸς, τὸ δὲ σπογγιῶς εἶη, βασιλέως δ' οὐδὲν ἐγκώμιον.

XVII. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πολεμεῖν ἔρρεπε τὰ πράγματα, τοῦ μὲν Φιλίππου μὴ δυναμένου τὴν ἥσυχίαν ἔχειν, τῶν δ' Ἀθηναίων ἐγαυρομένων ὑπὸ τοῦ

Δημοσθένους, πρῶτον μὲν εἰς Εὐβοίαν ἐξώρμησε τοὺς Ἀθηναίους καταδεδουλωμένην ὑπὸ τῶν τυράννων Φιλίππῳ· καὶ διαβάντες, ἐκείνου τὸ ψήφισμα γράψαντος, ἐξήλασαν τοὺς Μακεδόνας. Δεύτερον δὲ Βυζαντίοις ἐβοήθησε καὶ Περινθίοις ὑπὸ τοῦ Μακεδόνος πολεμουμένοις, πείσας τὸν δῆμον, ἀφέντα τὴν ἔχθραν, καὶ τὸ μεμνησθαι τῶν περὶ τὸν συμμαχικὸν ἡμαρτημένων ἑκατέροις πόλεμον, ἀποσταῖλαι δύναμιν αὐτοῖς, ὅφ' ἧς ἐσώθησαν. Ἐπειτα πεισβύων καὶ διαλιγόμενος τοῖς Ἕλλησι, καὶ παροξύνων, συνέστησε, πλὴν Ἀρίων, ἅπαντας ἐπὶ τὸν Φιλίππον· ὥστε σύνταξιν γενέσθαι πεζῶν μὲν μυριάων καὶ πεντακισχιλίων, ἱππέων δὲ δισχιλίων, ἄνεν τῶν πολιτικῶν δυνάμεων, χρήματα δὲ καὶ μισθοὺς τοῖς ξένοις εἰσφέρεισθαι προθύμως. Ὅτε καὶ φησι Θεόφραστος, ἀξιούντων τῶν συμμάχων ὀριοσθῆναι τὰς εἰσφοράς, εἰπεῖν Κρωβύλον, τὸν δημαγωγόν, ὅς οὐ τιταγμένα σιτεῖται πόλεμος. Ἐπηρεμένης δὲ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ μέλλον, καὶ συνισταμένων κατ' ἔθνη καὶ πόλεις Εὐβοῶν, Ἀχαιῶν, Κορινθίων, Μεγαρίων, Λευκαδίων, Κερκυραίων, ὃ μέγιστος ὑπελείπετο τῷ Δημοσθένει τῶν ἀγώνων, Θηβαίους προσπαγέσθαι τῇ συμμαχίᾳ, χώραν τε σύνορον τῆς Ἀιτωικῆς καὶ δύναμιν ἐναγώνιον ἔχοντας, καὶ μάλιστα τότε τῶν Ἑλλήνων εὐδοκμοῦντας ἐν τοῖς ὅπλοις. Ἦν δ' οὐ ῥᾷδιον ἐπὶ προσφάτοις εὐεργετήμασι τοῖς περὶ τὸν Φωκικὸν πόλεμον τιτιθασσευμένους ὑπὸ τοῦ Φιλίππου μεταστῆσαι τοὺς Θηβαίους, καὶ μάλιστα ταῖς

διὰ τὴν γειτνίασιν ἀψιμαχίαις ἀναξαινομένων ἐκά-
στοτε τῶν πολεμικῶν πρὸς ἀλλήλας διαφορῶν ταῖς
πόλεσιν.

XVIII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπεὶ Φίλιππος, ὑπὸ τῆς πε-
ρὶ τὴν Ἀμφισσαν εὐτυχίας ἐπαρθέμενος, εἰς τὴν Ἑλλά-
τειαν ἐξαίφνης ἐνέπεσε, καὶ τὴν Φωκίδα κατέσχευε, ἐκ-
πεπληγμένων τῶν Ἀθηναίων, καὶ μηδενὸς τολμῶντος
ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ βῆμα, μηδ' ἔχοντος, ὃ τι χρὴ λέ-
γειν, ἀλλ' ἀπορίας οὐσης ἐν μέσῳ καὶ σιωπῆς, παρελθὼν
μόνος ὁ Δημοσθένης, συνεβούλευε τῶν Θηβαίων ἔχε-
σθαι· καὶ τὰλλα παραθαρόντας καὶ μετὰρρίσας,
ὥσπερ εἰώθει, τὸν δῆμον ταῖς ἐλλείψιν, ἀπιστάλη
προσβευτῆς μεθ' ἑτέρων εἰς Θήβας. Ἐπεμψε δὲ καὶ
Φίλιππος, ὡς Μαρσύας φησὶν, Ἀμύνταν μὲν καὶ Κλέ-
αρχον, Μακεδόνας, Δάοχον δὲ καὶ Θρασύδαϊον, Θεσ-
σαλοὺς, ἀνταρῶντας. Τὸ μὲν οὖν συμφέρον οὐ διέ-
φυγε τοὺς τῶν Θηβαίων λογισμοὺς, ἀλλ' ἐν θυμῶσιν
ἕκαστος εἶχε τὰ τοῦ πολέμου δεινὰ, ἔτι τῶν Φωκικῶν
τραυμάτων νεαρῶν παραμυρόντων. Ἢ δὲ τοῦ ῥήτορος
δύναμις, ὥς φησι Θεόπομπος, ἐκριπίζουσα τὸν θυ-
μὸν αὐτῶν, καὶ διακαίονεσα τὴν φιλοτιμίαν, ἐπεσκό-
τησε τοῖς ἄλλοις ἀπασιν· ὥστ' εἰς φόβον καὶ λογι-
σμὸν καὶ χάριν ἐμβαλεῖν αὐτοὺς, ἐνθουσιῶντας ὑπὸ
τοῦ λόγου πρὸς τὸ καλόν. Οὕτω δὲ μέγα καὶ λαμ-
πρόν ἐφάνη τὸ τοῦ ῥήτορος ἔργον, ὥστε τὸν μὲν Φί-
λιππον εὐθὺς ἐπικηρυκεύεσθαι, δεόμενον εἰρήνης,
δρῶν δὲ τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι, καὶ σινεξαναστῆναι
πρὸς τὸ μέλλον, ὑπηρετεῖν δὲ μὴ μόνον τῶν στρατη-

γούς τῇ Δημοσθένει ποιεῦντας τὸ προστατόμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς Βοιωτάρχας, καὶ διοικῆσθαι τὰς ἐκ-
κλήσεις ἀπίστας οὐδὲν ἤτιον ὑπ' ἰκτείνου τότῃ τὰς
Θηβαίων, ἢ τὰς Ἀθηναίων, ἀγαπωμένους παρ' ἀμ-
φοτέρους καὶ δυναστεύοντας, οὐκ ἄδίκως, οὐδὲ παρ'
ἁλίαν, ὥσπερ ἀποφαίνεται θεόπομπος, ἀλλὰ καὶ
πάνυ προσηκόντως.

XIX. Τύχη δὲ τις δοῖκε δαιμόνιος, ἐν πε-
ριφορᾷ πραγμάτων εἰς ἐκείνο καιρὸν συμπεραίνου-
σα τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐναντιοῦσθαι τοῖς
πραττομένοις, καὶ πολλὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος ἀνα-
φαίνειν, ἐν οἷς ἡ τε Πυθία δεινὰ προῖφαινε μαν-
τεύματα, καὶ χρησμός ἦδ' αὖ παλαιὸς ἐν τῶν Σιβυλ-
λείων.

Τῆς ἐκὼς θερμώδοντι μάχης ἀπάνευθε γενέσθην,
αἰετὸς ἐν νεφέλαις καὶ ἥρις θήσασθαι.

Κλαίει ὁ νικηθεὶς, ὁ δὲ νικήσας ἀπέκλυτον.

Τὸν δὲ θερμώδοντα φατὴν εἶναι παρ' ἡμῖν ἐν Χαι-
ρωνείᾳ ποταμῶν μικρὸν εἰς τὸν Κηφισὸν ἐμβάλλον.
Ἡμεῖς δὲ τὴν μὲν οὐδὲν ἴσμεν οὐδ' αὖ τῶν περὶ τὴν
ὀνομαζόμενον, εἰκόλομεν δὲ, τὸν κυλούμενον αἰ-
μόνα θερμώδοντα λέγεσθαι τότε· καὶ παραφθεῖ
παρὰ τὸ Ἡράκλειον, ὅπου κατεστρατοπέδευον οἱ
Ἕλληνες· καὶ τεκμαιρόμεθα, τῆς μάχης γενομένης,
αἵματος ἐμπλησθέντα καὶ νεκρῶν τὸν ποταμὸν, ταυ-
τῆτ' διαλλάξαι τὴν προσηγορίαν. Ὁ δὲ Δούρις οὗ
ποταμὸν εἶναι φησι τὸν θερμώδοντα, ἀλλ' ἰστέντας
τινὰς σπηγῆς καὶ περισφύττοντας, ἀνδριαντίσκον εὐ-

ρεῖν λίθινον ὑπὸ γραμμάτων τινῶν διασημαινόμενον, ὡς εἶη Θερμώδων, ἐν ταῖς ἀγκάλαις Ἀμαζόνα φέρων τετραμήνην. Ἐπὶ δὲ τούτῳ χρησμὸν ἄλλοθ ἔδιδεσθαι, λέγοντα·

Τὴν ἐπὶ Θερμώδοντι μάχην μὲν, παρμῆλαν ἔστω.

Τηνὶ τοι κείᾳ πολλὰ παρίσσειται ἀνθρώποις.

XX. Ταῦτα μὲν οὕτως ἔχει, διαιτῆσαι χαλεπόν. Ὁ δὲ Δημοσθένης λέγεται, τοῖς τῶν Ἑλλήνων ὅπλοις ἐκτεθαρῆναι, καὶ λαμπρῶς ὑπὸ ῥώμης καὶ προθυμίας ἀνδρῶν τοσούτων προκαλουμένων τοὺς πολεμίους αἰρόμενος, οὔτε χρησμοῖς ἐστὶν προσέχειν, οὔτε μαντείας ἀκούειν, ἀλλὰ καὶ τὴν Πυθίαν ὑπονοεῖν ὡς φιλιππίζουσαν, ἀναμνηστικῶν Ἐπαμεινώνδου τοὺς Θηβαίους, καὶ Περικλέους τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ἐκεῖνοι, τὰ τοιαῦτα δειλίας ἡγούμενοι προφάσεις, ἐχρῶντο τοῖς λογισμοῖς. Μέχρι μὲν οὖν τούτων ἀνῆρ ἦν ἀγαθός· ἐν δὲ τῇ μάχῃ καλὸν οὐδὲν οὐδ' ὁμολογούμενον ἔργον οἷς εἶπιν ἀποδείξάμενος, ἔρχετο τὴν ἰσχυρὰν ἀποδράς αἰσχισία, καὶ τὰ ὅπλα ῥίψας, οὐδὲ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς ἀσπίδος, ὡς ἔλεγε Πυθίαις, αἰσχυρθεῖς, ἐπιγεγραμμένης γραμμασι χρυσοῖς· Ἀγαθὴ τύχη. Παρανίκᾳ μὲν οὖν ὁ Φίλιππος ἐπὶ τῇ νίκῃ διὰ τὴν χαρὰν ἐξυβρίσας, καὶ κωμάσας ἐπὶ τοὺς νικηροὺς μεθύων, ἤδε τὴν ἀρχὴν τοῦ Δημοσθένους ψηφίσματος, πρὸς πόδα διαιρῶν καὶ ὑποκρούων·

Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιδεὶς τὰδ' εἶπεν.

ἔκνήψας δὲ, καὶ τὸ μέγεθος τοῦ περσιάντος αὐτόν

ἀγῶνος ἐν ᾧ λαβὼν, ἔφριτε τὴν διενόητα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ῥήτορος, ἐν μέρει μικρᾷ μιᾶς ἡμέρας τὸν ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας καὶ τοῦ σώματος ἀναρρήψαι κίνδυνον ἀναγκασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. Αὐκτο δ' ἡ βόξα μέχρι τοῦ Περσῶν βασιλείας· κακῆτος ἐπεμψε τοῖς σατραπαῖς ἐπὶ θάλασσαν χρήματα, Δημοσθένης διδόναι καλεῖται καὶ προσέχειν ἐκείνῳ μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ὥς περισπᾶσαι δυναμένῳ καὶ κατασχεῖν ταῖς Ἑλληνικαῖς ταραχαῖς τὸν Μακεδόνα. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐφώρῃσιν Ἀλέξανδρος, ἐν Σάρδεσιν ἐπιστολαῖς τινας ἀντιφρονῶν τοῦ Δημοσθένους, καὶ γράμματα τῶν βασιλείας στρατηγῶν, δηλοῦντα τὸ πλῆθος τῶν δοθέντων αὐτῷ χρημάτων.

XXI. Τότε δὲ τῆς ἀτυχίας τοῖς Ἕλλησι γενομένης, οἱ μὲν ἀντιπολιτευόμενοι ῥήτορες, ἐπεμβαίνοντες τῷ Δημοσθέλει, κατασκευάζον εὐθύνας καὶ γράφας ἐπ' αὐτόν· ὁ δὲ δῆμος οὐ μόνον τοῦτον ἀπέλυεν, ἀλλὰ καὶ τιμῶν διετίλει, καὶ προσκαλούμενος αὐθις, ὡς εὖνουν, εἰς τὴν πολιτείαν· ὥστε καὶ τῶν ὁσίων ἐκ Χαιρώνειας κομισθέντων, καὶ θαπτομένων, τὸν ἐπὶ τοῖς ἀνδράσιν ἔπαινον εἰπεῖν ἀπέδωκεν, οὐ ταπεινῶς, οὐδ' ἀγεννῶς φέρων τὸ συμβεβηκός, ὡς γράφει καὶ τραγωδῷ Θεόπομπος, ἀλλὰ τῷ τιμῇ μάλιστα καὶ κοσμεῖν τὸν σύμβουλον ἀποδεικνύμενος τὸ μὴ μεταμέλειθαι τοῖς βεβουλευμένοις. Τὸν μὲν οὖν λόγον εἶπεν ὁ Δημοσθένης, τοῖς δὲ ψηφίσμασιν οὐχ ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐν μέρει τῶν φίλων ἕκαστον ἐπέγραφεν, ἐξοιωνιζόμενος τὸν ἴδιον δαί-

μονα καὶ τὴν τύχην, ἕως αὐθις ἀνέθανε, Φιλίππου τελευτήσας. Ἐτελεύτησε δὲ τῇ περὶ Χαιρώπειαν μτυχίᾳ χρόνον οὐ πολὺν ἐπιβιώσας. Καὶ τοῦτο δοκῇ τῷ τελευτῶν τῶν ἐπῶν ὁ χρησμός ἀποδιδόναι.

Κλαίει δ' ἐκτεθῆς, ὃ δὲ κρήσας ἀπέκλιν.

ΚΧΙΙ. Ἐγὼ μὲν οὖν κρύφα τὴν τοῦ Φιλίππου τελευτὴν ὁ Δημοσθένης. Προκαταλαμβάνων δὲ τὸ θαρρεῖν ἐπὶ τὰ μέλλοντα τοὺς Ἀθηναίους, προῆλθε φαιδρὸς εἰς τὴν βουλὴν, ὡς ὄναρ ἑωρακὼς, ἀφ' οὗ τι μέγα προσδοκᾷ Ἀθηναίους ἀγαθόν· καὶ μετ' οὐ πολὺ παρήσαν οἱ τὸν Φιλίππου θάνατον ἀπαγγέλλοντες. Εὐθύς οὖν ἔθυσον εὐαγγέλια, καὶ στεφανοῦν ἐψηφίσαντο Παυσανίαν. Καὶ προῆλθεν ὁ Δημοσθένης ἔχων λαμπρόν ἱμάτιον ἐστεφανωμένος, ἐβδόμην ἡμέραν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τεθνηκυίας, ὡς Αἰσχίνης φησὶ, λαιδορῶν ἐπὶ τούτῳ, καὶ κατηγορῶν αὐτοῦ μισοτεκνίας, αὐτὸν ὡς ἀγεννὲς καὶ μαλακός, εἰ τὰ πένθη καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς ἡμέρου καὶ φιλοστόργου ψυχῆς ἐποιεῖτο σημεῖα, τὸ δ' ἄλλυπὼς φέρει πάντα καὶ πρῶτος ἀπεδοκίμαζεν. Ἐγὼ δ', ὡς μὲν ἐπὶ θανάτῳ βασιλέως ἡμέρας οὔτω καὶ φιλανθρωπῶς ἐν οἷς ἡντύχῃσι χρησαμένου πείσασιν αὐτοῖς, στεφανηφορεῖν καλῶς εἶχε καὶ θύειν, οὐκ ἂν εἵποιμι· πρὸς γὰρ τῷ νεκρῷ καὶ ἀγεννὲς, ζῶντα μὲν τιμᾶν καὶ ποιεῖσθαι παλίην, πεισότης δ' ὑπ' ἐτέρου, μὴ φέρειν τὴν χαρὰν μετρίως, ἀλλ' ἐπισκικτῶν τῷ νεκρῷ καὶ παιωνίζειν, ὥσπερ αὐτοὺς ἀνδρα-

γαθήσασθαι· οἱ μὲντοι τὰς οἰκοὶ τύχας καὶ δά-
κρυα καὶ ὀδυρμοὺς ἀπολιπὼν ταῖς γυναῖξιν ὁ Δημο-
σθένης, ἃ τῇ πόλει συμφέρειν ἔπειτο, ταῦτ' ἐπρατ-
τει, ἐπαινῶ, καὶ τίθεμαι πολιτικῆς καὶ ἀνδρείδους
ψυχῆς, αἱ πρὸς τὸ κοινὸν ἰστάμενον, καὶ τὰ οἰκίᾳ
πάθη καὶ πράγματα τοῖς δημοσίοις ἐπανεχόντα, τη-
ρεῖν τὸ ἀξίωμα πολὺ μᾶλλον, ἢ τοὺς ὑποκριτὰς τῶν
βασιλικῶν καὶ τυραννικῶν προσώπων· οὐδ' ὀφθαλμοὺς
οὔτε κλαίοντας, οὔτε γελῶντας, ἐν τοῖς θεάτροις,
ὡς αὐτοὶ θέλουσιν, ἀλλ' ὡς ὁ ἄγων ἀπαιτεῖ πρὸς
τὴν ὑπόθεσιν. Χωρὶς δὲ τούτων, εἰ δεῖ τὸν ἀτυ-
χήσαντα μὴ περιορᾶν ἀπαρηγόρητον ἐν τῷ πάθει
κείμενον, ἀλλὰ καὶ λόγοις χρῆσθαι κουφίζουσι, καὶ
πρὸς ἡδῶν πράγματα τρέπειν τὴν διάνοιαν, ὥσπερ
οἱ τοὺς ὀφθαλμοῦντας ἀπὸ τῶν λαμπρῶν καὶ ἀντι-
τύπων ἐπὶ τὰ χλωρὰ καὶ μαλακὰ χρώματα τὴν ὄψιν
ἀπάγων καλεῖοντες· πόθεν ἂν τις ἐπαγάγοιτα βελ-
τίω παρηγορίαν, ἢ πατρὶδος εὐτυχούσης ἐκ τῶν κοι-
νῶν παθῶν ἐπὶ τὰ οἰκίᾳ σύγκρασιν ποριζόμενος,
τοῖς βελτίοισιν ἀφανίζουσιν τὰ χεῖρω; Ταῦτα μὲν
οὖν εἰπεῖν προήχθημεν, ὁρῶντες ἐπικλῶντα πολλοὺς
καὶ ἀποδηλύοντα τὸν Αἰακίην τῷ λόγῳ τούτῳ πρὸς
δικλον.

XXIII. Αἱ δὲ πόλεις, πάλιν τοῦ Δημοσθένους
ἀναρρόπιζοντος αὐτὰς, συνίσταντο. Καὶ Θηβαῖοι μὲν
ἐπέθετο ἡ φρουρὰ, καὶ πολλοὺς ἀνέϊλαν, ὅπλα
τοῦ Δημοσθένους αὐτοῖς παρασκευάσαντος· Ἀθη-
ναῖοι δ' ὡς πολέμησαντες μετ' αὐτῶν παρασκευά-

ζοντο. Καὶ τὸ βῆμα κατεῖχεν ὁ Δημοσθένης, καὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ στρατηγοὺς τοῦ βασιλέως ἔγραφε, τὸν ἐκείθιν ἐπιγείρων πόλεμον Ἀλεξάνδρῳ, παῖδα καὶ Μαργίτην ἀποκαλῶν αὐτόν. Ἐπεὶ μέντοι τὰ περὶ τὴν χώραν θέμενος, παρῆν αὐτὸς μετὰ τῆς δυνάμειος εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐξεκίκοπτο μὲν ἡ Θρασύτης τῶν Ἀθηναίων, καὶ ὁ Δημοσθένης ἀπεσβήκει. Θηβαῖοι δὲ, προδοθέντες ὑπ' ἐκείνων, ἤγωνίσαντο κατ' αὐτοὺς, καὶ τὴν πόλιν ἀπέβαλον. Θορύβου δὲ μεγάλου τοὺς Ἀθηναίους περιεσιῶτος, ἀπεσταλὴ μὲν ὁ Δημοσθένης αἰρεθείς μεθ' ἑτέρων πρεσβευτῆς πρὸς Ἀλέξανδρον, δείσας δὲ τὴν ὀργὴν, ἐκ τοῦ Κιθαιρώνος ἀνχώρησεν ὀπίσω, καὶ τὴν πρεσβείαν ἀφῆκεν. Εὐθύς δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἐξῆλθε πέμπων τῶν δημαγωγῶν δέκα μὲν, ὡς Ἰδομενεὺς καὶ Δοῦρις εἰρήκασιν· ὀκτὼ δ', ὡς οἱ πλείστοι καὶ δοκιμώτατοι τῶν συγγραφέων, τοῦσδε, Δημοσθένην, Πολύευνκτον, Ἐφιάλτην, Λυκούργον, Μοιροκλία, Δάμανα, Καλλισθένην, Χαρίδημον. Ὅτε καὶ τὸν περὶ τῶν προβάτων λόγον ὁ Δημοσθένης, ὡς τοῖς λύκοις τοὺς κύντας ἐξέδωκε, διηγησάμενος, αὐτόν μὲν εἵκασα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ κυσὶν ὑπὲρ τοῦ δήμου μαχομένοις, Ἀλέξανδρον δὲ, τὸν Μακεδόνα, μονόλυνκον προσηγόρευσεν. Ἔτι δ' ὦς, ἔφη, τοὺς ἐμπόρους ὀρῶμεν, διὰν ἐν τρυβλίῳ δαίγμα περιφέρωσι, δι' ὀλίγων πυρῶν τοὺς πολλοὺς πιπράσκοντας, οὕτως ἐν ἡμῖν λανθάνετε πάντα αὐτοὺς συνεκδιδόντες. Ταῦτα μὲν οὖν Ἀριστόβουλος, ὁ Κασανδρινὸς, ἰστόρηκε. Βου-

λινομένων δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ διαπορευόντων, ὃ
 Δημάδης λαβὼν πέντε τάλαντα παρὰ τῶν ἀνδρῶν,
 ὁμολόγησε πρὸς βαῖουσιν καὶ δεήσεισθαι τοῦ βασιλέως
 ὑπὲρ αὐτῶν· εἴτε τῇ φιλίᾳ πιστεύωκ, εἴτε προσδο-
 κῶν μεσιτὴν εὐχέσθαι, ὥσπερ λίοντα φόρου κινε-
 ρισμένον. Ἐπισησὶ δ' οὖν καὶ παρητήσατο τοὺς ἄν-
 δρας ὁ Δημάδης, καὶ διήλλαξεν αὐτῷ τὴν πόλιν.

XXIV. Ἀπὸ τούτου δ' Ἀλεξάνδρου, μεγάλοι
 μὲν ἦσαν οὗτοι, ταπεινὰ δ' ἔπραττεν ὁ Δημοσθέ-
 νης. Κινουμένη δ' Ἀγιδί τῷ Σπαρτιάτῃ βραχίᾳ
 συντριβήθη πάλιν, εἴτ' ἔπηξε, τῶν μὲν Ἀθηναίων
 οὐ συνεισναστανόντων, τοῦ δ' Ἀγιδος πεσόντος, καὶ
 τῶν Λακκεδαιμονίων συντριβέντων. Εἰσῆλθον δὲ τότε
 καὶ ἡ περὶ τοῦ στεφάνου γραφὴ κατὰ Κτησιφῶντος,
 γραφεῖσα μὲν ἐπὶ Χαιρώνδου ἄρχαντος, μικρὸν ἐπεί-
 νω τῶν Χαιρωνικῶν, κριθεῖσα δ' ὑστερον εἰς
 δέκα ἐπ' Ἀριστοφάντος, γενομένη δὲ, ὥς οὐδεμία
 τῶν δημοσίων, περιβόητος, διὰ τε τὴν δόξαν τῶν
 λεγόντων, καὶ τὴν τῶν δικαζόντων εὐγένειαν· οἱ
 τοῖς ἐλαύνουσι τὸν Δημοσθένη, τότε πλείστον δυνα-
 μένοις καὶ μακεδονίζουσιν, οὐ προήκαντο τὴν κατ'
 αὐτοῦ ψῆφον, ἀλλ' οὕτω λαμπρῶς ἀπέλυσαν, ὥστε
 τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων Δισχίην μὴ μεταλα-
 βεῖν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῆς πόλεως ὄχρε'
 ἀπὼν, καὶ περὶ Ῥόδον καὶ Ἰωνίαν σοφιστεύων κα-
 τέρβεται.

XXV. Μετ' οὐ πολὺ δ' Ἀρπαλὸς ἦκεν ἐξ Ἀσίας
 εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀποδράς Ἀλέξανδρον, αὐτῷ τε τῷ

πράγματα συνειδώς πονηρὰ δι' αὐτῶν, κακῶν
 ἤδη χαλεπὸν ὄντα τοῖς φίλοις διδοικώς. Καταφυ-
 γόντος δὲ πρὸς τὸν δῆμον αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῶν χρη-
 μάτων καὶ τῶν νεῶν αὐτὸν παραδιδόντος, οἱ μὲν ἄλ-
 λοι ῥητορες εὐθὺς ἐποφθαλμιῶσαντες πρὸς τὸν πλού-
 τον, ἐβήθουν, καὶ συνέπειθον τοὺς Ἀθηναίους
 δέχασθαι καὶ σώζειν τὸν ἐκέτην. Ὁ δὲ Δημοσθένης
 προῖτον μὲν ἀπελαύνειν συνεβούλευε τὸν Ἀρπαλον,
 καὶ φυλάττεσθαι, μὴ τὴν πόλιν ἐμβάλλωσιν εἰς πό-
 λιμον ἐξ οὗ ἀναγκαίης καὶ ἀδίκου προφάσεως· ἡμέ-
 ραις δ' ὀλίγαις ὑστερον ἐξ-ταξομένων τῶν χρημάτων,
 ἰδὼν αὐτὸν ὁ Ἀρπαλος ἡσθέντα βασιλικῇ κύλικι,
 καὶ καταμυγθάνοντα τὴν τορρίαν καὶ τὸ εἶδος, ἐκέ-
 λευε διαβαστάσαντα, τῇς ὀλκῇ τοῦ χρυσοῦ σκέψα-
 σθαι. Θαυμάσαντος δὲ τοῦ Δημοσθένους τὸ βῆρος,
 καὶ πνυθομένου, πόσον ἄγει, μειδιάσας ὁ Ἀρπα-
 λος, „Ἄξι σοι,“ φησὶν, „εἴκοσι τάλαντα“ καὶ γυνο-
 μένης τάχιστα τῆς νυκτός, ἐπεμψεν αὐτῷ τὴν κύ-
 λικα μετὰ τῶν εἴκοσι τάλαντων. Ἦν δ' ἄρα δεινὸς
 ὁ Ἀρπαλος ἐρωτικοῦ πρὸς χρυσὸν ἀνδρὸς, ὅπως δια-
 χύσει καὶ βολαῖς ὀμμάτων ἀνευρεῖν ἤθας. Οὐ γὰρ
 ἀντέσχεν ὁ Δημοσθένης, ἀλλὰ πληγίῃς ὑπὸ τῆς δω-
 ροδοκίας, ὥσπερ παραδεδεγμένος φρουρὰν, προσκα-
 χωρήκει τῷ Ἀρπάλῳ. Καὶ μεθ' ἡμέραν εὖ καὶ κα-
 λῶς ἐρίοις καὶ ταινίαις κατὰ τοῦ τραχήλου καθελι-
 ξάμενος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν προῆλθε· καὶ κτευνόν-
 των ἀνίστασθαι καὶ λέγειν, δεινένειν, ὥς ἀποκε-
 κομμένης αὐτῷ τῆς φωνῆς. Οἱ δ' εὐφυνεῖς χλευάζον-

τες, οὐκ ὑπὸ συνάγκης ἔφραζον, ἀλλ' ὑπ' ἀργυροφάγκης εἰληφθαι νύκτωρ τὸν δημαγωγόν. Τότερον δὲ τοῦ δήμου παντός αἰσθόμενου τὴν δωροδοκίαν, καὶ βουλόμενον ἀπολογεῖσθαι καὶ πείθειν οὐκ ἔώντος, ἀλλὰ χαλεπαίνοντος καὶ θορυβούντος, ἀναστὰς τις ἔκωπεν, εἰπὼν· „Οὐκ ἀκούσεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῦ τὴν κύλικα ἔχοντος;“ Τότε μὲν οὖν ἀπέπεμψαν ἐκ τῆς πόλεως τὸν Ἀρπαλον· δεδιότες δὲ, μὴ λόγον ἀπαιτῶνται χρημάτων, ὃν διηρηπάσαν οἱ φήτορες, ζήτησιν ἐποιοῦντο νειανικὴν, καὶ τὰς οἰκίας ἐπιόντες ἠρεύνων, πλὴν τῆς Καλλικλούς τοῦ Ἀρφέτιδου. Μόνην γὰρ τὴν τούτου νεωστὶ γεγαμηκέτος οὐκ εἴασαν ἐλεγχθῆναι, νύμφης ἔνδον εἶσης, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος.

XXVI. Ὁ δὲ Δημοσθένης δέσσει χωρῶν, εἰσὶν νεγκε ψήφισμα, τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ τοὺς ἐκεῖνη δόξαντας ἀδικεῖν δοῦναι δίκην. Ἐν δὲ πρώτοις αὐτοῦ τῆς βουλῆς ἐκείνου καταψηφισαμένης, εἰσῆλθε μὲν εἰς τὸ δικαστήριον, ὄφλων δὲ πεντήκοντα ταλάντων δίκην, καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸ δεσμωτήριον, αἰσχύνῃ τῆς αἰτίας, φασὶ, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ σώματος, οὐ δυναμένου φέρειν τὸν ἐργμὸν, ἀποδρᾶναι, τοὺς μὲν λαθόντα, τῶν δὲ λαθεῖν ἐξουσίαν δόντων. Δέγεται γοῶν, ὡς οὐ μακρὰν τοῦ ἄστεος φεύγων, αἰσθαιόμενος τινος τῶν διαφόρων αὐτῷ πολιτῶν ἐπιδιώκοντος, καὶ βούλοιο μὲν αὐτὸν ἀποκρίπτειν· ὡς δ' ἐκείνος φθιγγόμενος τοῦνομα, καὶ προσελθόντες ἑγγύς, ἐδί-

οὐτο λαβεῖν ἐφόδια παρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο κο-
μίζοντες ἀργύριον οἰκοθιν, καὶ τούτου χάριν ἐπι-
διώξαντες αὐτὸν, ἅμα δὲ θαρσύνειν παρεκάλουν, καὶ
μὴ φέρειν ἀνιστοῦς τὸ συμβεβηκός· ἔτι μᾶλλον ἀνα-
κλαύσασθαι τὸν Δημοσθένη, καὶ εἰπεῖν· „Πῶς δ'
οὐ μέλλω φέρειν βαρέως, ἀπολιπὼν πόλιν ἐχθροῦς
τοιοῦτους ἔχουσαν, οἷους ἐν ἑτέρῳ φίλους εὐρεῖν
οὐ ῥᾷδίον ἐστίν;“ Ἦνευκε δὲ τὴν φυγὴν μάλι-
κώς, ἐν Διγίνῃ καὶ Τροιζῇνι καθιζόμενος τὰ πολ-
λά, καὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβλέπων δεδακρυμένος,
ὥστε φωνὰς οὐκ εὐγνώμονας οὐδ' ὁμολογοῦσας
τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ νεανιεύμασιν ἀπομνημονεύε-
σθαι. Λέγεται γὰρ ἐκ τοῦ ἄστεος ἀπαλλατιόμενος,
καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀνατείνας τὰς χεῖρας εἰπεῖν·
„Ὡ δέσποινα πολιὰς, τί δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις
χαίρεις θηρίοις, γλαυκί, καὶ δράκοντι, καὶ δῆμῳ;“
Τοὺς δὲ προσιδόντας αὐτῷ καὶ συνδιατρίβοντας νεανί-
σκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας, λέγων, ὥς, εἰ, δυοῖν
προκειμένων ὁδῶν ἀπ' ἀρχῆς, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα
καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δ' ἄντικρυς εἰς τὸν ὄλεθρον,
ἐτύγχανεν προσιδὼς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακὰ,
φόβους, καὶ φθόνους, καὶ διαβολὰς, καὶ ἁγῶνας,
ἐπὶ ταύτην ἂν ὁρμηῆσαι τὴν εὐθὺ τοῦ θανάτου τεί-
νουσαν.

XXVII. Ἀλλὰ γὰρ, ἔτι φεύγοντος αὐτοῦ τὴν
εἰρημένην φυγὴν, Ἀλέξανδρος μὲν ἐτελεύτησε, τὰ δ'
Ἑλληνικὰ συνίσταντο πάλιν, Λεωσθένους ἀνδραγα-
θοῦντος, καὶ περιτειχίζοντος Ἀντίπατρον ἐν Λαμίας

πολιορκούμενον. Πυθίας μὲν οὖν, ὃ ῥήτωρ, καὶ
 Καλλιμέδων, ὃ Κάραβος, ἐξ Ἀθηνῶν φεύγοντες,
 Ἀντιπάτρῳ προσγένοντο, καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου φί-
 λων καὶ πρέσβων περιϊόντες οὐκ εἶον ἀφίστασθαι
 τοὺς Ἕλληνας, οὐδὲ προσέχειν τοῖς Ἀθηναίοις. Δη-
 μοσθένης δὲ, τοῖς ἐξ ἄστεος πρεσβεύουσι προσμίξας
 ἑαυτὸν, ἡγωνίζετο καὶ συνέπρατιεν, ὅπως αἱ πό-
 λεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι, καὶ συνεκβα-
 λούσιν αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν δ' Ἀρχαδίᾳ καὶ
 λοιδορίαν τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Δημοσθένους γενέ-
 σθαι πρὸς ἀλλήλους εἰρηκεν ὁ Φύλαρχος ἐν ἐκκλη-
 σίᾳ, τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τοῦ δ' ὑπὲρ τῶν
 Ἑλλήνων λέγοντος. Λέγεται δὲ, τὸν μὲν Πυθίαν
 εἰπεῖν, ὅτι, καθάπερ οἰκίαν, εἰς ἣν ὄνειον εἰσφέ-
 ρεται γάλα, κακὸν τι πάντως ἔχειν νομίζομεν, οὕτω
 καὶ πόλιν ἀνάγκη νοσεῖν. εἰς ἣν Ἀθηναίων πρεσβεία
 παραγίνεται· τὸν δὲ Δημοσθένη στρέψαι τὸ παρά-
 δειγμα, φήσαντα, καὶ τὸ γάλα τὸ ὄνειον ἐφ' ὕγεια,
 καὶ τοὺς Ἀθηναίους παραγίνεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν
 νοσοῦντων. Ἐφ' οἷς ἦσθεις ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆ-
 μος, ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει κάθοδον. Τὸ μὲν
 οὖν ψήφισμα Δήμων, ὁ Παιανιεὺς, ἀντιπιδὸς ὢν
 Δημοσθένους, εἰσήνεγκεν· ἐπέμφθη δὲ τρίτης
 ἐπ' αὐτὸν εἰς Αἴγιναν. Ἐκ δὲ Πειραιῶς ἀνέβαινεν,
 οὔτε ἄρχοντας, οὔτε ἱερέως, ἀπολειφθέντος, ἀλλὰ
 καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ὁμοῦ πάντων ἀπαδόντων
 καὶ δεχομένων προθύμως. Ὅτι καὶ φησιν αὐτὸν ὁ
 Μάγνης Δημήτριος ἀνατίθεντα τὰς χεῖρας μακαρί-

οὐτο λαβεῖν ἐφόδια παρ' αὐτῶν, ἐπ' αὐτὸ τοῦτο κο-
μίζοντες ἀργύριον οἰκοθιν, καὶ τούτου χάριν ἐπι-
διώξαντες αὐτὸν, ἅμα δὲ θαρσύνειν παρεκάλουν, καὶ
μὴ φέρειν ἀνισαφῶς τὸ συμβεβηκός· ἔτι μᾶλλον ἀνα-
κλαύσασθαι τὸν Δημοσθένη, καὶ εἰπεῖν· „Πῶς δ'
οὐ μᾶλλον φέρειν βαρέως, ἀπολιπὼν πόλιν ἐχθροὺς
τοιούτους ἔχουσαν, οἷους ἐν ἑτέρῳ φίλους εὐρεῖν
οὐ ῥᾶδιόν ἐστιν;“ Ἦνευκε δὲ τὴν φυγὴν μάλα-
κῶς, ἐν Αἰγίνῃ καὶ Τροιζῇνι καθεζόμενος τὰ πολ-
λά, καὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἀποβλέπων δεδακρυμένος,
ὥστε φωνᾶς οὐκ εὐγνώμονας οὐδ' ἡμολογούσας
τοῖς ἐν τῇ πολιτείᾳ νεανιεύμασιν ἀπομνημονεύε-
σθαι. Λέγεται γὰρ ἐκ τοῦ ἄστεος ἀπαλλατιόμενος,
καὶ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἀναστάνας τὰς χεῖρας εἰπεῖν·
„ὦ δέσποινα πόλις, τί δὴ τρισὶ τοῖς χαλεπωτάτοις
χαίρεις θηρίοις, γλαυκί, καὶ δράκοντι, καὶ δῆμῳ;“
Τοὺς δὲ προσιδόντας αὐτῷ καὶ συνδιατρίβοντας νεανί-
σκους ἀπέτρεπε τῆς πολιτείας, λέγων, ὥς, εἰ, δυοῖν
προκειμένων ὁδῶν ἀπ' ἀρχῆς, τῆς μὲν ἐπὶ τὸ βῆμα
καὶ τὴν ἐκκλησίαν, τῆς δ' ἄντικρυς εἰς τὸν ὄλεθρον,
ἐτύγχανεν προσιδὼς τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν κακὰ,
φόβους, καὶ φθόνους, καὶ διαβολὰς, καὶ ἁγῶνας,
ἐπὶ ταύτην ἂν ὁρμῆσαι τὴν εὐθὺ τοῦ θανάτου τεί-
νουσαν.

XXVH. Ἀλλὰ γὰρ, ἔτι φεύγοντος αὐτοῦ τὴν
εἰρημένην φυγὴν, Ἀλέξανδρος μὲν ἐτελεύτησε, τὰ δ'
Ἑλληνικὰ συνέστιαντο πάλιν, Λεωσθένους ἀνδραγα-
θοῦντος, καὶ περιτειχίζοντος Ἀντίπατρον ἐν Λαμία

πολιορκούμενον. Πυθίας μὲν οὖν, ὃ ῥήτωρ, καὶ
 Καλλιμέδων, ὃ Κάραβος, ἐξ Ἀθηνῶν φεύγοντες,
 Ἀντιπάτρῳ προσγένοντο, καὶ μετὰ τῶν ἐκείνου φί-
 λων καὶ πρέσβειων περιϊόντες οὐκ εἶον ἀφίστασθαι
 τοὺς Ἕλληνας, οὐδὲ προσέχειν τοῖς Ἀθηναίοις. Δη-
 μοσθένης δὲ, τοῖς ἐξ ἄστεος πρεσβεύουσι προσμῖξας
 ἑαυτὸν, ἡγωνίζετο καὶ συνέπρατιεν, ὅπως αἱ πό-
 λεις συνεπιθήσονται τοῖς Μακεδόσι, καὶ συνεκβα-
 λούσῃ αὐτοὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐν δ' Ἀρκαδίᾳ καὶ
 Λοιδωρίᾳ τοῦ Πυθίου καὶ τοῦ Δημοσθένους γενέ-
 σθαι πρὸς ἀλλήλους εἶρηκεν ὁ Φύλαρχος ἐν ἐκκλη-
 σίᾳ, τοῦ μὲν ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τοῦ δ' ὑπὲρ τῶν
 Ἑλλήνων λέγοντος. Λέγεται δὲ, τὸν μὲν Πυθίαν
 εἰπεῖν, ὅτι, καθάπερ οἰκίαν, εἰς ἣν ὄνειον εἰσφέ-
 ρεται γάλα, κακὸν τι πάντως ἔχειν νομίζομεν, οὕτω
 καὶ πόλιν ἀνάγκη νοσεῖν. εἰς ἣν Ἀθηναίων πρεσβεία
 παραγίνεται· τὸν δὲ Δημοσθένη στρέψαι τὸ παρό-
 δειγμα, φήσαντα, καὶ τὸ γάλα τὸ ὄνειον ἐφ' ὕγεια,
 καὶ τοὺς Ἀθηναίους παραγίνεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν
 νοσοῦντων. Ἐφ' οἷς ἦσθεῖς ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆ-
 μος, ψηφίζεται τῷ Δημοσθένει ἀπόδοον. Τὸ μὲν
 οὖν ψήφισμα Δήμων, ὃ Παιανιεύς, ἀνεψιὸς ὢν
 Δημοσθένους, εἰσήνεγκεν· ἐπέμφθη δὲ τρίτης
 ἐπ' αὐτὸν εἰς Αἰγιναν. Ἐκ δὲ Πειραιῶς ἀνέβαινεν,
 οὔτε ἄρχοντας, οὔτε ἱερέως, ἀπολειφθέντος, ἀλλὰ
 καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ὁμοῦ πάντων ἀπαθῶντων
 καὶ δεχομένων προθύμως. Ὅτε καὶ φησιν αὐτὸν ὁ
 Μάγνης Δημήτριος ἀνατίθεντα τὰς χεῖρας μακαρί-

σαι τῆς ἡμέρας ἐκείνης αὐτόν, ὥς βέλτιον Ἀλκιβιάδου κατιόντα· πεπεισμένους γάρ, οὐ βεβηλασμένους, ὑπ' αὐτοῦ δέχεσθαι τοὺς πολλίτας. Τῆς δὲ χρηματικῆς ζημίας αὐτῷ μενούσης, (οὐ γὰρ ἐξῆν χάριτι λῦσαι καταδίκην) ἐσοφίσαντο πρὸς τὸν νόμον. Εἰσθότις γὰρ ἐν τῇ θυσίᾳ τοῦ Διὸς τοῦ σωτήρος ἀργύριον τελεῖν τοῖς κατασκευάζουσι καὶ κοσμοῦσι τὸν βωμόν, ἐκείνῳ τότε ταῦτα ποιῆσαι καὶ παρασχεῖν πεντήκοντα ταλάντων ἐξέδωκαν, ὅπερ ἦν τίμημα τῆς καταδίκης.

XXVIII. Οὐ μὲν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπέλυνε τῆς πατρίδος κατελθὼν, ἀλλὰ ταχὺ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων συντριβέντων, Μεταγυιτινῶνος μὲν ἡ περὶ Κρανῶνα μάχη συνέπεσε, Βοηδρομιῶνος δὲ παρῆλθεν εἰς Μουνυχίαν ἡ φρουρά, Πυαναψιδῶνος δὲ Δημοσθένης ἀπέθανε τὸνδ' τὸν τρόπον. Ὡς Ἀντίπατρος καὶ Κρατερὸς ἡγγέλλοντο προσιώντες ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, οἱ μὲν περὶ τὸν Δημοσθένη φθάσαντες ὑπεξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, ὁ δὲ δῆμος αὐτῶν θάνατον κατέγνω, Δημάδου γράψαντος. Ἄλλων δ' ἁλλαχοῦ διασπαρέντων, ὁ Ἀντίπατρος περιέπεπε τοὺς συλλαμβάνοντας, ὧν ἡγεμὼν ἦν Ἀρχίας, ὁ πλεθυσὶς Φυγαδεθήρας. Τοῦτον δὲ, Θούριον ὄντα τῷ γένει, λόγος ἔχει τραγῳδίας ὑποκρίνεσθαι ποτε, καὶ τὸν Αἰγικλήτην Πῶλον, τὸν ὑπερβαλόντα τῇ τέχνῃ πάντας, ἐκείνου γεγονέναι μαθητὴν ἱστοροῦσιν. Βρμππος δὲ τὸν Ἀρχίαν ἐν τοῖς Λακρίτου τοῦ ῥήτορος μαθητὴν ἀναγράφει· Δημήτριος δὲ τῆς Ἀναξι-

μίτους διατριβῆς μεισαχάνειν φησὶν αὐτόν. Ὁδ-
τος οὖν ὁ Ἀρχίας, Ἐπερίδην μὲν, τὸν ῥήτορα, καὶ
Ἀριστόνικον, τὸν Μακεδώνιον, καὶ τὸν Δημητρίον,
τοῦ Φαληρέως, ἀδελφόν, Ἰμπερίον, ἐν Αἰγίνῃ κα-
ταφυγόντας ἐπὶ τὸ Αἰάκειον, ἀπασπάσας, ἐπεμψεν
εἰς Κλειωνὰς πρὸς Ἀντίπατρον· καὶ ἐκεῖ διεφθάρησαν.
Ἐπερίδου δὲ καὶ τὴν γλῶτταν ἐκτεμηθῆναι λέγουσι.

XXIX. Τὸν δὲ Δημοσθένη πυθόμενος ἰκέτην
ἐν Καλαυρίᾳ ἐν τῷ ἱερῷ Ποσειδῶνος καθέζεσθαι,
διαπλεύσας ὑπηρετικοῖς, καὶ ἀποβάς μετὰ Θρακῶν
δορυφόρων, ἐπειθεὶς ἀναστάντα βαδίζειν μετ' αὐ-
τοῦ πρὸς Ἀντίπατρον, ὡς θυχερὸς πεισόμενον συ-
δεῖν. Ὁ δὲ Δημοσθένης ἐτύγχανεν ὅψιν ἰωρακῶς
κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκείνης τῆς νυκτός· ἀλλόκοτον. Ἐδό-
κει γάρ ἀνταγωνίζεσθαι τῷ Ἀρχίᾳ τραγωδίαν ὑπο-
κριτόμενος· ἐνήμερῶν δὲ καὶ κατέχων τὸ θέατρον,
ἐνδείκνυτο παρασκευῆς καὶ χορηγίας κρατεῖσθαι. Διδ-
τοῦ Ἀρχίου πολλὰ φιλάνθρωπα διαλεχθέντος, ἀνα-
βλέψας πρὸς αὐτόν, ὥσπερ ἐτύγχανε καθήμενος·
„ὦ Ἀρχία,“ εἶπεν, „οὔτε ὑποκρινόμενός με ἐπίσταις
πώποτε, οὔτε νῦν πείσεις ἐπαγγελλόμενος.“ Ἀρξά-
μενου δ' ἀπειλεῖν τοῦ Ἀρχίου μετ' ὀργῆς· „Νῦν,“
ἔφη, „λέγεις τὰ ἐκ τοῦ Μακεδονικοῦ τρίποδος, ἄρτι
δ' ὑπεκρίνου. Μικρόν οὖν ἐπίσταις, ὅπως ἐπιστεί-
λω τι τοῖς αἰκοι.“ Καὶ ταῦτ' εἰπὼν, ἐντὸς ἀνεχώ-
ρησε τοῦ ναοῦ· καὶ λαβὼν βιβλίον, ὡς γράφειν
μέλλων, προσήνεγκε τῷ στόματι τὸν κάλαμον, καὶ
δακνὴν, ὥσπερ ἐν τῷ διαγοῖσθαι καὶ γράφειν εἰώ-

Θει, χρόνον τινὰ κατέσχευ, εἴτα συγκαλυψάμενος ἀπέκλινε τὴν καρὰν. Οἱ μὲν οὖν παρὰ τὰς θύρας ἐσιῶντες δορυφόροι κατεγέλουν ὡς ἀποδειλιώγους αὐτοῦ, καὶ μαλακὸν ἐκάλουν καὶ ἀνδρὸν· ὃ δ' Ἀρχίας προσελθὼν ἀνίστασθαι παρεκάλει, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀνακνυκλῶν λόγους, αὐθις ἐπηγγέλλετο διαλλαγὰς πρὸς τὸν Ἀντιπάτρον. Ἦδη δὲ συνησθημένος ὁ Δημοσθένης ἐμπεφυκὸς αὐτῷ τοῦ φαρμάκου καὶ κρατοῦντος, ἐξακλύψατο· καὶ διαβλέψας πρὸς τὸν Ἀρχίαν· „Οὐκ ἂν φθάνοις, εἶπεν, ἦδη τὸν ἐκ τῆς τραγῳδίας ὑποκρινόμενος Κρίοντα, καὶ τὸ σῶμα τοῦτο ῥίπτων ἄταφον. Ἐγὼ δ', ὃ φίλε Πόσειδον, εἴ τι ζῶν ἐξανίσταμαι τοῦ ἱεροῦ· τῷ δὲ Ἀντιπάτρει καὶ Μακεδόσιν οὐδ' ὁ σὸς ναὸς καθάρως ἀπολείλειπται.“ Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ κελύδας ὑπολαβεῖν αὐτὸν ἦδη τρέμοντα καὶ σφαλλόμενον, ἔμα τῷ προσελθεῖν καὶ παραλλάξαι τὸν βωμὸν ἔπεισε, καὶ στενάξας ἀρῆκε τὴν ψυχὴν.

XXX. Τὸ δὲ φάρμακον Ἀρίστων μὲν ἐκ τοῦ καλῶν λαβεῖν φησὶν αὐτὸν, ὡς εἴρηται· Πάππος δέ τις, οὗ τὴν ἱστορίαν Ἑρμιππος ἀνείληφε, φησὶ, πεσόντος αὐτοῦ παρὰ τὸν βωμὸν, ἐν μὲν τῷ βιβλίῳ γεγραμμένην ἐπιστολῆς ἀρχὴν εὗρεθῆναι, „Δημοσθένης Ἀντιπάτρει,“ καὶ μηδὲν ἄλλο· θαυματομένης δὲ τῆς περὶ τὸν θάνατον ἀξυτήτος, διηγεῖσθαι τοὺς παρὰ ταῖς θύραις Θραῖκας, ὡς ἔκ τινος ῥακίου λαβὼν εἰς τὴν χεῖρα, προσδοῖτο τῷ στόματι καὶ καταπίοι τὸ φάρμακον· αὐτοὶ δ' ἄρα χερσὸν ἐθήθησαν εἶναι τὸ καταπινόμενον· ἣ δ' ὑπερπεποιθεὶς παιδίσκη, πεν-

θανομένων τῶν περὶ τὸν Ἀρχίαν, φαίη, πολλὸν εἶναι χρόνον, ἐξ οὗ φοροίη τὸν ἀπόδεσμον ἐκείνον ὁ Δημοσθένης, ὡς φυλακτῆριον. Ἐρατοσθένης δὲ καὶ αὐτὸς ἐν κρίσει φησὶ κοίλῳ τὸ φάρμακον φυλάσσειν τὸν δὲ κρίκον εἶναι τοῦτον αὐτῷ φόρημα περιβραχιόνιον. Τῶν δ' ἄλλων, ὅσοι γεγράφασι περὶ αὐτοῦ, πάμπολλοι δὲ εἰσι, τὰς διαφορὰς οὐκ ἀναγκαῖον ἐπιτελεῖν· πλὴν διὰ Δημοχάρους, ὁ τοῦ Δημοσθένους οἰκεῖος, οἷσθαι φησὶν, αὐτὸν οὐχ ὑπὸ φαρμάκου, θεῶν δὲ τιμῇ καὶ πρόνοια τῆς Μακεδόνων ἀμόνητος ἐξαφπαγῆναι, συντόμως καταστρέψαντα καὶ ἀλδπως. Κατέστρεψε δ' ἕκτη ἐπὶ δέκα τοῦ Πυραυσιῶνος μηνός, ἐν ᾗ τὴν σκυθρωποτάτην τῶν Θεοδοροῦν ἡμέραν ἀγοῦσαι παρὰ τῇ θεῷ νῆστεύουσιν αἱ γυναῖκες. Τούτῳ μὲν ὀλίγον ὕστερον ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἔβλεπεν ἀποδιδόναι τιμὴν, εἰκόνα τι χαλκῇν ἀνέστησι, καὶ τὸν πρεσβύτατον ἐψηφίσαντο τῶν ἀπὸ τοῦ γένους ἐν Περτιανείῳ σέτησιν ἔχειν. Καὶ τὸ ἐπιγράμμα τὸ θρυλούμενον ἐπιγράφη τῇ βάσει τοῦ ἀνδριάντος·

Εἴπας ἴσῃν ῥῆμην γυνῆ, Δημόσθενες, εἴχεις·

Ὅπως ἐν Ἀλφειῶν ἔρξιν Ἀρεὶ Μακεδόν.

Οἱ γὰρ αὐτὸν τὸν Δημοσθένη τοῦτο ποιῆσαι λέγοντες ἐν Καλαυρίᾳ, μέλλοντα τὸ φάρμακον προσφέρεσθαι, πεμίδῃ φλυαροῦσι.

XXXI. Μικρόν δὲ πρόσθεν, ἢ παραβαλεῖν ἡμᾶς Ἀθήνας, λέγεται τι τοιοῦτον συμβῆναι. Στρατιώτης, ἐπὶ κρίσει τινα καλούμενος ὑφ' ἡγεμόνος, ὅσον

εἶχε χρυσίδιον, εἰς τὰς χυῖρας ἐνέθηκε τοῦ ἀνδριάν-
τος. Ἔστηκε δὲ τοὺς δακτύλους συνέχων δι' ἄλλη-
λων, καὶ παραπέφυκεν οὐ μεγάλη πλάτανος. Ἀπὸ
ταύτης πολλὰ τῶν φύλλων, εἴτε πνεύματος ἐκ τύχης
καταβαλόντος, εἴτε αὐτὸς οὗτος ὁ θεὸς ἐκάλυψε, πε-
ρικείμενα καὶ συμπεσόντα λαθεῖν ἐποίησε τὸ χρυσίον
οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ὡς δ' ὁ ἀνδρῆκος ἐπανελθὼν
ἀνέυρε, καὶ διεδόθη λόγος ὑπὲρ τούτου, πολλοὶ τῶν
εὐφυῶν ὑπόθεσιν λαβόντες, εἰς τὸ ἀδωροδόκητος τοῦ
Δημοσθένους διημιλλῶντο τοῖς ἐπιγράμμασι. Δη-
μάδην δὲ, χρόνον οὐ πολὺν ἀπολαύσαντα τῆς φρεσὶ-
νης δόξης, ἡ Δημοσθένους δίκη κατήγγεν εἰς Μα-
κεδονίαν, οὗς ἐκολάκισεν αἰσχροῦς, ὑπὸ τούτων ἐξ-
αλούμενον δικαίως· ἐπαχθῇ μὲν ὄντα καὶ πρότερον
αὐτοῖς, τότε δ' εἰς αἰτίαν ἄφυστον ἐμπιστόντα. Γράμ-
ματα γὰρ ἐξέπεσαν αὐτοῦ, δι' ὧν παρεκάλει Παρ-
δικαν ἐπιχειρεῖν Μακεδονίᾳ, καὶ σῶζειν τοὺς Ἕλλη-
νας, εἰς ἀπὸ σαπροῦ καὶ πάλαιον στήμονος (λέγων
τὸν Ἀντίπατρον) ἡρημένους. Ἐφ' οἷς Διωνόρχου τοῦ
Κορινθίου κατηγορήσαντος, παροξυνθεὶς ὁ Κάστω-
δρος ἐγκατέσφαξεν αὐτοῦ τῷ κόλπῳ τὸν ὕδον, εἴπε-
ρ οὕτως ἐκείνον ἀνελεῖν προσέταξεν, τοῖς μεγίστοις
διδασκόμενον ἀτυχήμασιν, ὅτι πρῶτους ἑαυτοῦς οἱ
προδότες πωλοῦσιν. ὁ πολλῶν Δημοσθένους προ-
γορεύοντος, οὐκ ἐπίστευσε. Τὸν μὲν οὖν Δημοσθέ-
νους ἀπέχεις, Σόσια, βίον, ἐξ ὧν ἡμῖς ἀνέγγαμεν
ἡ διηκούσαμεν.

Κ Ι Κ Ε Ρ Ω Ν.

Κικέρωνος δὲ τὴν μὲν μητέρα λέγουσιν Ἑλβίαν καὶ γεγονέναι καλῶς καὶ βεβιωκέναι· περὶ δὲ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἦν πυθέσθαι μέτριον. Οἱ μὲν γὰρ ἐν κρηφαίᾳ τινὶ καὶ γενέσθαι καὶ τραφῆναι τὸν ἄνδρα λέγουσιν· οἱ δ' εἰς Τύλλον Ἄστιον ἀνάγουσι τὴν ἀρχὴν τοῦ γένους, βασιλεύσαντα λαμπρῶς ἐν Οὐολούσχοις. Ὁ μέντοι πρῶτος ἐκ τοῦ γένους Κικέρων ἐπονομασθεὶς ἄξιός λόγου δοκεῖ γενέσθαι· διὸ τὴν ἐπίκλησιν οὐκ ἀπέρριψαν οἱ μετ' αὐτόν, ἀλλ' ἠσπάσαντο, καίπερ ὑπὸ πολλῶν χλευαζομένην. Κίκις γὰρ οἱ Λατῖνοι τὸν ἐρεβίνθον καλοῦσι· κακῆϊνος ἐν τῷ πέρατι τῆς ῥινόε διαστολὴν ἀμβλεῖαν εἶχεν, ὥσπερ ἐρεβίνθου διαφυήν, ἅψ' ἧς ἐκτῆσατο τὴν ἐπωνυμίαν. Αὐτὸς γε μὴν Κικέρων, ὑπὲρ οὗ τὰδε γέγραπται, τῶν φίλων αὐτὸν οἰομένων δεῖν, ὅτε πρῶτος ἀρχὴν μετήει καὶ πολιτείας ἤπτετο, φυγεῖν τοῦτομα καὶ μεταθίσθαι, λέγεται νεανιευσάμενος ἐπιεῖν, ὡς ἀγωνιῶν τὸν Κικέρωνα τῶν Σκαύρων καὶ τῶν Κάτων ἐνδοξότερον ἀποδείξαι. Ταμιεύων δ' ἐν Σικελίᾳ, καὶ

τοῖς θεοῖς ἀνάθημα ποιούμενος ἀργυροῦν, τὰ μὲν
πρῶτα δύο τῶν ὀνομάτων ἐπέγραψε, τὸν τε Μάρκον
καὶ τὸν Τύλλιον· ἀπὲρ δὲ τοῦ τρίτου σκόπτων ἐρε-
βινθον ἐκίλευσε παρὰ τὰ γράμματα τὸν τεχνίτην ἐν-
τορεῦσαι. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ ὀνόματος ἰσθό-
ρηται.

II. Τερψίῃναι δὲ Κικέρωνα λέγουσιν, ἀνωδύνως
καὶ ἀπόνως λοχευθείσης αὐτοῦ τῆς μητρὸς, ἡμέρᾳ
τρίτῃ τῶν νέων Καλανδῶν· ἐν ᾗ πῦν οἱ ἄρχοντες εὐ-
χονται καὶ θύουσιν ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος. Τῇ δὲ τίτθῃ
φάσμα δοκεῖ γενέσθαι, καὶ προειπεῖν, ὥς ὄφελος μέ-
γα πᾶσι Ῥωμαίοις ἐκτρεφούσῃ. Ταῦτα δ', ἄλλως
ὄνειράτα καὶ φλύαρον εἶναι δοκοῦντα, ταχέως αὐτὸς
ἀπέδειξε μαντείαν ἀληθινὴν, ἐν ἡλικίᾳ τοῦ μανθάνειν
γενόμενος, δι' εὐφυΐαν ἐκλάμπας, καὶ λαβὼν
ὄνομα καὶ δόξαν ἐν τοῖς παισίν, ὥστε τοὺς πατέρας
αὐτῶν ἐπιφοιτᾶν τοῖς διδασκαλεῖσι, ὅψει τε βουλο-
μένους ἰδεῖν τὸν Κικέρωνα, καὶ τὴν ὑμνουμένην αὐ-
τοῦ περὶ τὰς μαθήσεις θξύτητα καὶ σύνεισιν ἰστορεῖ-
σαι· τοὺς δ' ἀγροικότερους ὀργίζεσθαι τοῖς νέοιςιν,
ὀρώστας ἐν ταῖς ὁδοῖς τὸν Κικέρωνα μέσον αὐτῶν ἐπι-
τιμῇ λαμβάνοντας. Γενόμενος δ', ὥσπερ δὲ Πλάτων
ἀξιότῃ φιλομαθῇ καὶ φιλόσοφον φύσιν, οἷος ἀσπάζε-
σθαι πᾶν μάθημα, καὶ μηδὲν λόγου, μηδὲ παιδείας,
ἀτιμάζειν εἶδος, ἐρῶν πῶς προθυμότερον ἐπὶ ποιη-
τικὴν. Καὶ τι ποιημάτων ἔτι παιδὸς αὐτοῦ διασώ-
ζεται, Πόντιος Γλαῦκος, ἐν τετραμέτρῳ πεποιημένον.
Προῖων δὲ τῷ χρόνῳ, καὶ ποικιλώτερον ἐπιτόμενος

τῆς περὶ ταῦτα μοῦσῃς, ἔδοξεν οὐ μόνον ῥήτωρ, ἀλλὰ καὶ ποιητὴς ἄριστος εἶναι Ῥωμαίων. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ τῇ ῥητορικῇ δόξα μέχρι νῦν διαμένει, καθὼς οὐ μικρὰς γεγενημένης περὶ τοὺς λόγους καινοτομίας τὴν δὲ ποιητικὴν αὐτοῦ, πολλῶν εὐφυῶν ἐπιγενομένων, παντάπασιν ἀκλεῇ καὶ ἄτιμον ἔρξαι συμβέβηκεν.

III. Ἀπαλλαγείς δὲ τῶν ἐν παισὶ διατριβῶν, φίλωνος ἤκουσε τοῦ ἐξ Ἀκαδημίας, ὃν μάλιστα Ῥωμαῖοι τῶν Κλειτομάχου συνήθων καὶ διὰ τὸν λόγον ἐθαύμασαν, καὶ διὰ τὸν τρόπον ἠγάπησαν. Ἀμα δὲ τοῖς περὶ Μούκιον, ἀνδράσι συνῶν πολιτικοῖς καὶ πρωτεύουσι τῆς βουλῆς, εἰς ἐμπειρίαν τῶν νόμων ὠφελεῖτο καὶ τινα χρόνον καὶ στρατείας μετέσχεν ὑπὸ Σύλλῃ περὶ τὸν Μαρσικὸν πόλεμον. Εἶθ' ὄρων εἰς στάσιν, ἐκ δὲ τῆς στάσεως εἰς ἄκρατον ἐμπίπτοντα τὰ πράγματα μοναρχίαν, ἐπὶ τὸν σχολαστὴν καὶ θεωρητικὸν ἐλθὼν βίον, Ἕλλησι συνῆν φιλολόγοις, καὶ προσέειχε τοῖς μαθήμασιν· ἄχρις οὗ Σύλλας ἐκράτησε, καὶ κατὰστασιν τινα λαμβάνειν ἔδοξεν ἢ πόλιν. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ τούτῳ Χρυσόγονος, ἀπειλεύθερος Σύλλας, προσαγγειλαντός τινος οὐσίας ὡς ἐκ προγραφῆς ἀναιρεθέντος, αὐτὸς ἐωνήσατο δισχιλίων δραχμῶν· ἐπεὶ δὲ Ῥώσκιος, ὁ υἱὸς καὶ κληρονόμος τοῦ τεθνηκότος, ἠγανάκτει, καὶ τὴν οὐσίαν ἀπιδείκνυε πεντήκοντα καὶ διακοσίων ταλάντων οὖσαν ἀξίαν, ὃ τε Σύλλας ἐλιγχνόμενος ἐχαλέπαινε, καὶ δίκην πατροκτονίας ἐπῆγε τῷ Ῥωσκίῳ, τοῦ Χρυσογόνου κατασκευάσαντος, ἐβροῇθαι δ' οὐδεὶς, ἀλλ' ἀπετρέποντο,

τοῦ Σύλλα τὴν χαλεπότητα δεδοικότες. Οὕτω δὲ δι' ἐρημίαν τοῦ μεираκίου τῷ Κικέρωνι προσφυγόντος, οἱ φίλοι συμπαρώρμων, ὥς οὐκ ἂν αὐτῷ λαμπροτέραν αὐθις ἀρχὴν πρὸς δόξαν ἑτέραν οὐδὲ καλλίω γενησομένην. Ἀναδεξάμενος οὖν τὴν συνηγορίαν, καὶ κατορθώσας, ἐθαυμάσθη· δεδιώς δὲ τὸν Σύλλαν, ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διασπείρας λόγον, ὡς τοῦ σώματος αὐτῷ θεραπείας δεομένου. Καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἰσχνὸς καὶ ἄσαρκος, ἀρρώστια σιομάρχου μικρὰ καὶ γλίσχρα μόγις ὀψὲ τῆς ὥρας προσφερόμενος. Ἡ δὲ φωνή, πολλή μὲν καὶ ἀγαθὴ, σκληρὰ δὲ καὶ ἄπλαστος· ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου, σφοδρότητα καὶ πάθος ἔχοντος, αἰεὶ διὰ τῶν ἄνω τόνων ἱλαυομένη, φόβον παρῆχεν ὑπὲρ τοῦ σώματος.

IV. Ἀφικόμενος δ' εἰς Ἀθήνας Ἀντιόχου τοῦ Ἀσκαλωνίτου διήκουσε, τῇ μὲν εὐροίᾳ τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ χάριτι κηλούμενος, ἃ δ' ἐν τοῖς δόγμασιν ἐνενωτέριζεν, οὐκ ἐπαινῶν. Ἡδὲ γὰρ ἐξίστατο τῆς νέας λεγομένης Ἀκαδημίας ὃ Ἀντίοχος, καὶ τὴν Καρνεάδου σιαῖσιν ἐγκατέλειπεν, εἴτε καμπτόμενος ὑπὸ τῆς ἐνταρχείας καὶ τῶν αἰσθήσεων, εἴτε, ὥς φασιν ἔνισαι, φιλοτιμία τιγὶ καὶ διαφορᾷ πρὸς τοὺς Κλειτομάχου καὶ Φίλωνος ανήθεις τὸν Στωϊκὸν ἐκ μεταβολῆς θεραπείων λόγον ἐν τοῖς πλείστοις. Ὁ δὲ Κικέρων ἐκείνῳ ἡγάπα, κακείοις προσῆχε μᾶλλον, διανοούμενος, εἰ παντῶρασις ἐκπέσοι τοῦ τὰ κοινὰ πράσσειν, δεῦρο μετενεγκάμενος τὸν βίον ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πολιτείας, ἐν ἡσυχίᾳ μετὰ φιλοσοφίας καταζῆν. Ἐπὶ

δ' αὐτῷ Σύλλας τε προσηγγέλθη τεθνηκώς, καὶ τὸ σῶμα τοῖς γυμνασίοις ἀναρῶντινον εἰς ἕξιν ἐβάδιζε νιατρικῇ, ἣ τε φωνὴ λαμβάνουσα πλάσιν, ἡδεῖα μὲν πρὸς ἀκοὴν ἐτίθραπτο καὶ πολλή, μετρίως δὲ πρὸς τὴν ἕξιν ἤρμωτο τοῦ σώματος, πολλὰ μὲν τῶν ἀπὸ Ῥώμης φίλων γραφόντων καὶ θεωμένων, πολλὰ δ' Ἀντιόχου παρακλεινομένου, ταῖς κοινοῖς ἐπιβαλεῖν πράγμασιν, αὐθις, ὥσπερ ὄργανον, ἐξήρτυε τὸν ῥητορικὸν λόγον, καὶ ἀνεκίνει τὴν πολιτικὴν δύναμιν, αὐτὸν τε ταῖς μελέταις διαπορῶν, καὶ τοὺς ἐπαινουμένους μετιὼν ῥήτορας. Ὄθεν εἰς Ἀσίαν καὶ Ῥόδον ἐπλεύσας, καὶ τῶν μὲν Ἀσιανῶν ῥητόρων ἀνοκλεῖ σὺ Ἀδραμυτιηνῶ, καὶ Διονυσίῳ τῷ Μάγνητι, καὶ Μέντιπῳ τῷ Καρί συνισχέλασεν· ἐν δὲ Ῥόδῳ, ῥήτορι μὲν Ἀπολλωνίῳ τῷ Μόλωνι, φιλοσόφῳ δὲ Ποσειδωνίῳ. Λέγεται δὲ τὸν Ἀπολλώνιον, οὐ συνιέντα τὴν Ῥωμαϊκὴν διάλεκτον, δεηθῆναι τοῦ Κικέρωνος Ἑλληνιστὶ μιλεῖν· τὸν δ' ὑπακοῦσαι προθύμως, οἴομενον, οὕτως ἔσεισθαι βελτίονα τὴν ἐπανόρθωσιν· ἐπεὶ δ' ἐμελέτησε, τοὺς μὲν ἄλλους ἐκπεπληχθαι καὶ διαμιλλῆσθαι πρὸς ἀλλήλους τοῖς ἐπαίνοις, τὸν δ' Ἀπολλώνιον οὐτ' ἀκροώμενον αὐτοῦ διαχυθῆναι, καὶ παυσάμενον σύννουν καθίξασθαι πολὺν χρόνον ὀχθρομένου δὲ τοῦ Κικέρωνος, εἰπεῖν· „Σὺ μὲν, ὦ Κικέρων, ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω, τῆς δ' Ἑλλάδος οἰκτείρω τὴν τύχην, ὁρῶν, ὅ μόντα τῶν καλῶν ἡμῖν ὑπελείπτε, καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις διὰ σοῦ προσγενόμενα, παιδείαν τε καὶ λόγον.“

V. Ὁ γοῦν Κικέρων ἐλπιδὼν μετὶς ἐπὶ τὴν πολιτείαν φερόμενος, ὑπὸ χρησιμοῦ τινος ἀπημβλύθη τὴν δρμὴν. Ἐρομένῳ γὰρ αὐτῷ τὸν ἐν Δελφοῖς Διόν, ὅπως ἂν ἐνδοξότατος γένοιτο, προσέταξεν ἡ Πυθία, τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἀλλὰ μὴ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν, ἡγεμόνα ποιῆσθαι τοῦ βίου. Καὶ τὸν τε πρῶτον ἐν Ῥώμῃ χρόνον εὐλαβῶς διήγε, καὶ ταῖς ἀρχαῖς ὀκνηρῶς προσήει, καὶ παρημελεῖτο· ταῦτα δὲ τὰ Ῥωμαίων τοῖς βαναυσωτάτοις πρόχειρα καὶ συνήθη ῥήματα, Γρῆκός καὶ σχολαστικός, ἀκούων. Ἐπεὶ δὲ, φύσει φιλότιμος ὢν, καὶ παροξυνόμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν φίλων, ἐπέδωκεν εἰς τὸ συνηγορεῖν ἑαυτὸν, οὐκ ἡρέμα τῷ πρωτείῳ προσήγεν, ἀλλ' εὐθὺς ἐξέλαμψε τῇ δόξῃ, καὶ διέφερε πολὺ τῶν ἀγωνιζομένων ἐπ' ἀγορῆς. Λέγεται δὲ καὶ αὐτὸς οὐδὲν ἥτιον νοσήσας τοῦ Δημοσθένους πρὸς τὴν ὑπόκρισιν, ταῦτο μὲν Ῥωσικῶ, τῷ κωμῳδῷ, τοῦτο δ' Αἰσώπῳ, τῷ τραγῳδῷ, προσέχειν ἐπιμελῶς. Τὸν δ' Αἰσώπων τοῦτον ἱστοροῦσιν ὑποκρινόμενον ἐν θεάτρῳ τὸν περὶ τῆς τιμωρίας τοῦ Θυέστου βουλευόμενον Ἀτρεΐα, τῶν ὑπηφειτῶν τινος ἄφρονι παραδραμόντος, ἔξω τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν διὰ τὸ πάθος ὄντα, τῷ σκήπτρῳ πατάξαι καὶ ἀνελεῖν. Οὐ μικρὰ δὲ πρὸς τὸ παιδεῖν ὑπῆρχαν ἐκ τοῦ ὑποκρίνεσθαι ῥοπή τῷ Κικέρωνι. Καὶ τοὺς γε τῷ βοῇ μεγάλα χρωμένους ῥήτορας ἐπισκώπτων, ἔλεγε, δι' ἀσθένειαν ἐπὶ τὴν κραυγὴν, ὥσπερ χυλοὺς ἐφ' ἵππον, πηδᾶν. Ἡ δὲ περὶ τὰ σκώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐτραπελία δικανικὴν μὴν

ἰδόναι καὶ γλαφυρόν· χρώμενος δ' αὐτῇ κατακόφως, πολλοὺς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάβανε δόξαν.

VI. Ἀποδειχθεὶς δὲ ταμίας ἐν σιτροδείᾳ, καὶ λαχὼν Σικελίαν, ἠνώχλησε τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἀρχῇ, σίτον εἰς Ῥώμην ἀποστέλλειν ἀναγκαζόμενος. Ὑστερον δὲ τῆς ἐπιμελείας καὶ δικαιοσύνης καὶ πραότητος αὐτοῦ πείραν λαμβάνοντες, ὥς οὐδένα τῶν πώποθ' ἠγεμόνων ἐτίμησαν. Ἐπεὶ δὲ πολλοὶ τῶν ἀπὸ Ῥώμης νέαν ἔνδοξοι καὶ γεγονότιες καλῶς, αἰτίαν ἔχοντες ἀταξίας καὶ μαλακίας περὶ τὸν πόλεμον, ἀντιέμψθησαν ἐπὶ τὸν στρατηγὸν τῆς Σικελίας, συνῆπεν αὐτοῖς δ Κικέρων ἐπιφανῶς, καὶ περιποίησιν. Ἐπὶ τοῦτοις οὖν μέγα φρονῶν, εἰς Ῥώμην βαδίζων γελοῖον τι παθεῖν φησι. Συντιχὼν γάρ ἀνδρὶ τῶν ἐπιφανῶν, φίλος δοκοῦντι, περὶ Καμπανίαν, ἔρωσθαι, τῆρα δὲ τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ λόγον ἔχουσι Ῥωμαῖοι, καὶ τί φρονοῦσιν, ὥς ὀνόματος καὶ δόξης τῶν πεπραγμένων αὐτῷ τὴν πόλιν ἄπασαν ἐμπεπληκώς· τὸν δ' εἰπεῖν· „Ποῦ γὰρ ἦς, ὦ Κικέρων, τὸν χρόνον τοῦτον;“ Τότε μὲν οὖν ἔξαθυμῆσαι παντάπασιν, εἰ, καθάπερ εἰς πέλαιγος ἄχανές τὴν πόλιν ἐμπεσὼν δ' περὶ αὐτοῦ λόγος, οὐδὲν εἰς δόξαν ἐπίδηλον πεποίηκεν· Ὑστερον δὲ λογισμὸν ἑαυτῷ διδοὺς, πολὺ τῆς φιλοτιμίας ὑφείλεν, ὥς πρὸς ἀόριστον πρῶγμα τὴν δόξαν ἀμιλλώμενος, καὶ πέρας οὐκ ἐφικτὸν ἔχουσαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ τό γε χαίρειν ἐπαινούμενον διαφερόντως, καὶ πρὸς δόξαν ἐμπαθέστερον ἔχειν, ἄχρη παντὸς αὐτῷ παρεμῖναι, καὶ πολλοὺς πολλακίς τῶν ὀρθῶν ἐπιτάραξε λογισμῶν.

VII. Ἀπτόμενος δὲ τῆς πολιτείας προθυμότερον, εἰσέρχων ἡγεῖτο, τοὺς μὲν βαναύσους, ὀργάνοις χρωμένους καὶ σκεῦειν ἀψύχοις, μηδενὸς ἀγνοεῖν ὄνομα, μηδὲ χώραν, ἥ δὲ δύναμιν αὐτῶν, τὸν δὲ πολιτικόν, ἥ δι' ἀνθρώπων αἱ κοῖναι πράξεις περαινόνται, φερόμενος καὶ ἀμελιῶς ἔχειν περὶ τὴν τῶν πολιτῶν γνῶσιν. Ὅθεν σὺ μόνον τῶν ὀνομάτων εἵθιζε μνημονεύειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον, ἐν ᾧ τῶν γνωρίμων θναστός οἰκῇ, καὶ χωρίον, ὃ κέκτηται, καὶ φίλους, οἵσινι χρηταί, καὶ γείτονας ἐγίνωσκε· καὶ πᾶσαν ἔδδον Ἰταλίας διαπορευομένῳ Κικέρωνι πρόχειρον ἦν εἰπεῖν καὶ ἐπιδειῖναι τοὺς τῶν φίλων ἀγροὺς καὶ τὰς ἐπαύλεις. Οὐσίαν δὲ μικρὰν μὲν, ἱκανὴν δὲ καὶ ταῖς δαπάναις ἐπαρκῇ κεκτημένος, ἐθανμάζετο μήτε μισθοὺς, μήτε δῶρα, προσιέμενος ἀπὸ τῆς συνηγορίας μάλιστα δ', ὅτε τὴν κατὰ Βέρρου δίκην ἀνέλαβε. Τοῦτον γάρ, στρατηγὸν γεγονότα τῆς Σικελίας, καὶ πολλὰ πεπονημένον, τῶν Σικελιωτῶν διωκόντων, εἶλεν, οὐκ εἰπὼν, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τρόπον τινα τοῦ μὴ εἰπεῖν. Τῶν γὰρ στρατηγῶν τῷ Βέρρῳ χαριζομένων, καὶ τὴν δίκην ὑπερθέσεισι πολλαῖς εἰς τὴν ὑστάτην ἐκβαλλόντων, ὥς ἦν πρόδηλον, ὅτι τοῖς λόγοις ὁ τῆς ἡμέρας οὐκ ἐξαρκέσει χρόνος, οὐδὲ λήψεται πέρας ἢ κρίσις, ἀναστάς ὁ Κικέρων ἔφη, μὴ δεῖσθαι λόγων, ἀλλ' ἐπαγαγὼν τοὺς μάρτυρας καὶ ἐπικρίνας, ἐκέλευσε φέρειν τὴν ψῆφον τοὺς δικαστάς. Ὅμως δὲ πολλὰ χαρίεντα διαμνημονεύεται καὶ περὶ ἐκείνην αὐτοῦ τὴν δίκην. Βέρρῳ γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ἐκτετημημέ-

νον χοῖρον καλοῦσιν. Ὡς οὖν ἀπειλευθερικὸς ἀνθρώπος, ἔνοχος τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὄνομα Καικίλιος, ἐβούλετο, παρωσάμενος τοὺς Σικελιώτας, κατηγορεῖν τοῦ Βέρρου· „Τί Ἰουδαίῳ πρὸς χοῖρον;“ ἔφη ὁ Κικέρων. Ἦν δὲ τῷ Βέρρῳ ἀντίπαις υἱός, οὐκ ἐλευθερίως δοκῶν προῦστασθαι τῆς ὥρας. Λοιδορηθεὶς οὖν ὁ Κικέρων εἰς μαλακίαν ὑπὸ τοῦ Βέρρου· „Τοῖς υἱοῖς;“ εἶπεν, „ἐντὸς θυρῶν δεῦ λοιδορεῖσθαι.“ Τοῦ δὲ ῥήτορος Ὀρκτηίου τὴν μὲν εὐθεΐαν τῷ Βέρρῳ συνειπεῖν μὴ τολμήσαντος, ἐν δὲ τῷ τιμήματι πεισθέντος παραγενέσθαι, καὶ λαβόντος ἐλεφαντίνην Σφίγγα μισθόν, εἶπε τι πλαγίως ὁ Κικέρων πρὸς αὐτόν· τοῦ δὲ φήσαντος, αἰνιγμάτων λύσεως ἀπείρως ἔχειν „Καὶ μὴν ἐπὶ τῆς οἰκίας τὴν Σφίγγα ἔχεις.“

VIII. Οὕτω δὲ τοῦ Βέρρου καταδικασθέντος, ἐβδόμηκοντα πέντε μυριάδων τιμησάμενος τὴν δίκην ὁ Κικέρων, διαβολὴν ἔσχεν, ὥς ἐπ' ἀγρυγιῇ τὸ τίμημα καθυφειμένος. Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ Σικελιώται χάριν εἰδότες, ἀγορανομοῦντες αὐτοῦ, πολλὰ μὲν ἄγοντες ἀπὸ τῆς νήσου, πολλὰ δὲ φέροντες ἤκον· ὧν οὐδὲν ἐποιήσατο κέρδος, ἀλλ' ὅσον ἐπενωνίσαι τὴν ἀγοράν, ἀπεχρήσατο τῇ φιλοτιμίᾳ τῶν ἀνθρώπων. Ἐκέκτιστο δὲ χωρίον καλὸν ἐν Ἀρποῖς, καὶ περὶ Νέαν πόλιν ἦν ἀγρός, καὶ περὶ Πομπηΐους ἔτερος, οὐ μεγάλοι φερονήτε Τερεντίας, τῆς γυναικὸς, προσεγένετο μυριάδων δώδεκα, καὶ κληρονομία τις εἰς ἑννέα θηναρίων συναχθεῖσα μυριάδας. Ἀπὸ τούτων ἐλευθερίως ἅμα καὶ σωρρόνως διῆγε μετὰ τῶν συμβιούκων Ἑλλήνων καὶ

Ῥωμαίων φιλολόγων· σπάνιον, εἴ ποτε, πρὸ δυσμῶν ἡλίου κατακλινόμενος, οὐχ οὕτω δι' ἀσχολίαν, ὥς διὰ τὸ σῶμα τῷ στομάχῳ μοχθηρῶς διακείμενον. Ἦν δὲ καὶ τὴν ἄλλην περὶ τὸ σῶμα θεραπείαν ἀκριβῆς καὶ περιττὴς, ὥστε καὶ τρίψεσι καὶ περιπάτοις ἀρι-
θμῶ τεταγμένοις χρῆσθαι. Τοῦτον τὸν τρόπον δια-
παιδαγωγῶν τὴν ἑξίν, ἄνθρωπον καὶ διαρκῆ πρὸς πολ-
λοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας καὶ πόνους συνεῖχεν. Οἰ-
κίαν δὲ τὴν μὲν πατρῶαν τῷ ἀδελφῷ παρεχώρησεν,
αὐτὸς δ' ὤκει περὶ τὸ Παλάτιον, ὑπὲρ τοῦ μὴ μα-
κρὰν βαδίζοντας ἐνοχλεῖσθαι τοὺς θεραπεύοντας αὐ-
τόν. Ἐθεράπευον δὲ καθ' ἡμέραν ἐπὶ θύρας φοι-
τῶντες οὐκ ἐλάττινες, ἢ Κράσσον ἐπὶ πλούτῳ, καὶ
Πομπήϊον διὰ τὴν ἐν τοῖς στρατεύμασι δύναμιν, θαν-
μαζομένους μάλιστα Ῥωμαίων καὶ μεγίστους ὄντας.
Πομπήϊος δὲ καὶ Κικέρωνα ἐθεράπευε, καὶ μεγάλη
πρὸς δύναμιν αὐτῷ καὶ δόξαν ἢ Κικέρωνος συνέπρα-
ξε πολιτεία.

ΙΧ. Στρατηγίαν δὲ μετιόντων ἅμα σὺν αὐτῷ πολ-
λῶν καὶ μεγάλων, πρῶτος ὑπάντων ἀνηγορεύθη·
καὶ τὰς κρίσεις ἔδοξε καθαρῶς καὶ καλῶς βραβεῦσαι.
Λέγεται δὲ καὶ Λικίνιος Μάκερ, ἀνὴρ καὶ καθ' ἀν-
τόν ἰσχύων ἐν τῇ πόλει μέγα, καὶ Κράσσῳ χρώμενος
βοηθῷ, κρινόμενος κλοπῆς ὑπ' αὐτοῦ, τῇ δυνάμει
καὶ σπουδῇ πεποιθὼς, εἴτε τὴν ψῆφον τῶν κριτῶν
διαφερόντων ἀπαλλαγείς οἴκαδε, κίρασθαι τε τὴν
κεφαλὴν κατὰ τάχος, καὶ καθαρὸν ἰμάτιον, ὥς νενι-
κηκῶς, λαβὼν, αὐθις εἰς ἀγορὰν προῖδναι· τοῦ δὲ

Κράσσαν περὶ τὴν αὐλίον ἀπαντήσαντος αὐτῷ, καὶ φράσαντος, διὰ πάσαις ἐάλωκε ταῖς ψήφοις, ἀναστρέψας καὶ κατακλιθεὶς ἀποθανεῖν. Τὸ δὲ πρᾶγμα τῷ Κικέρωνι δόξαν ἤνεγκεν, ὥς ἐπιμελῶς βραβεύσαντι τὸ δικαστήριον. Ἐπεὶ δὲ Οὐατίνιος, ἰνῆρ ἔχων τι τροχὸν καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας ὀλίγωνρον ἐν ταῖς συντηγορίαις, χοιριῶδον δὲ τὸν τροχὸν περιέπλεως, ἤτετό τι κατασιεῖς παρὰ τοῦ Κικέρωνος, καὶ μὴ διδύς, ἀλλὰ βουλευομένου πολὺν χρόνον, εἶπεν, ὥς οὐκ ἂν αὐτὸς διστάσειε περὶ τοῦτου στρατηγῶν· ἐπιστραφεὶς δὲ Κικέρων, „Ἄλλ’ ἐγὼ,“ εἶπεν, „οὐκ ἔχω τιλικούτον τροχὸν.“ Ἦτι δ’ ἡμέρας δύο ἢ τρεῖς ἔχοντι τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ προσηγάγετε Μανίλιον, εὐθείαν κλητῆς. Ὁ δὲ Μανίλιος οὗτος εὐνοίαν εἶχε καὶ σπουδὴν ὑπὸ τοῦ δήμου, δοκοῖν ἐλαυνεσθαι διὰ Πομπήϊον· κείνου γὰρ ἦν φίλος. Αἰτουμένου δ’ ἡμέρας αὐτοῦ, μίαν δὲ Κικέρων μόνην τὴν ἐπιούσαν ἔδωκε· καὶ ὁ δῆμος ἡγανάκτηεν, εἰθισμένων τῶν στρατηγῶν δέκα τοῦλάχιστον ἡμέρας διδόναι τοῖς κινδυνεύουσι. Τῶν δὲ δημάρχων αὐτὸν διαγαγόντων ἐπὶ τὸ βῆμα, καλοῦντων, καὶ κατηγορούντων, ἀκουσθῆναι δεηθεὶς, εἶπεν, διὰ τοῖς κινδυνεύουσιν αἰεὶ, καθ’ ὅσον οἱ νόμοι παροίκοισι, κεχηρμένος ἐπιεικῶς καὶ φιλανθρωπῶς, δεινὸν ἡγάτο τῷ Μανίλιῳ ταῦτα μὴ παρασχεῖν· ἥς οὖν ἐτι μόνης κύριος ἦν ἡμέρας στρατηγῶν, ταύτην ἐπίτηδες δρῆσαι· τὸ γὰρ εἰς ἄλλον ἄρχοντα τὴν κρίσιν ἐκβαλεῖν, οὐκ εἶναι βουλομένου βοηθεῖν. Ταῦτα ληθέντα θαυμαστὴν ἐποίησε τοῦ

δήμου μεταβολήν· καὶ πολλὰ κατευφημοῦντες αὐ-
τὸν, ἐδέοντο τὴν ὑπὲρ τοῦ Μανιλίου συνηγορίαν ἀνα-
λαβεῖν. Ὁ δ' ὑπέστη προθύμως, οὐχ ἥκιστα διὰ Πομ-
πηϊὸν ὑπόντα· καὶ καταστάς πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἐδη-
μηγόρησε, νεανικῶς τῶν ὀλιγαρχικῶν καὶ τῶν Πομ-
πηϊῶ φθοροῦντων καθαρτόμενος.

Κ. Ἐπὶ δὲ τὴν ὑπατείαν οὐχ ἦττον ὑπὸ τῶν ἀρι-
στοκρατικῶν, ἢ τῶν πολλῶν, προήχθη διὰ τὴν πό-
λιν, ἐξ αἰτίας αὐτῷ τοιαύτης συναγωνισαμένων. Τῆς
ὑπὸ Σύλλα γενομένης μεταβολῆς περὶ τὴν πολιτείαν,
ἐν ἀρχῇ μὲν αἰώπου φανείσης, τότε δὲ τοῖς πολλοῖς
ὑπὸ χρόνου καὶ συνηθείας ἤδη τινὰ κατὰστασιν ἔχειν
οὐ φαύλην δοκοῦσης, ἦσαν οἱ τὰ παρόντα διασεῦσαι
καὶ μεταθεῖναι ζητοῦντες, ἰδίῳν ἕνεκα πλεονεξιῶν,
οὐ πρὸς τὸ βέλτιστον· Πομπηϊοῦ μὲν ἔτι τοῖς βασι-
λεῦσιν ἐν Πόντῳ καὶ Ἀρμενίᾳ πολεμοῦντος, ἐν δὲ τῇ
Ῥώμῃ μηδεμιᾶς ὑφειστώσης πρὸς τοὺς νεωτερίζοντας
ἀξιωμαχοῦ δυνάμεως. Οὗτοι κορυφαῖον εἶχον ἄν-
δρα τολμητὴν καὶ μεγαλοπράγμονα καὶ ποιεῖλον τὸ
ἦθος, Λεύκιον Κατιλίαν· ὃς αἰτίαν ποτὲ πρὸς ἄλ-
λοις ἀδικήμασι μεγάλοις ἔλαβε παρθένω συγγεγο-
νῆναι θυγατρὶ, κτεῖναι δ' ἀδελφὸν αὐτοῦ· καὶ δί-
κην ἐπὶ τούτῳ φοβούμενος, ἔπεισε Σύλλαν, ὥς ἔτι
ζῶντα, τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἀποθανουμένοις προ-
γράψαι. Τοῦτον οὖν προστάτην οἱ πανηροὶ λαβόν-
τες, ἄλλας τε πίστει ἀλλήλοις ἔδωσαν, καὶ καταθύ-
σαντες ἄνθρωπον, ἐγυῖσαντο τῶν σαρκῶν. Διέφθαρ-
το δ' ὑπ' αὐτοῦ πολὺ μέρος τῆς ἐν τῇ πόλει νεότη-

τος, ἡδονάς καὶ πότους καὶ γυναικῶν ἔρωτας αἰεὶ προξενούντος ἐκάστω, καὶ τὴν εἰς ταῦτα δαπάνην ἀφειδῶς παρασκευάζοντος. Ἐπὴρτο δ' ἡ τε Τυρρὴνία πρὸς ἀπόστασιν ὄλη, καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐντὸς Ἀλπεων Γαλατίας. Ἐπισφαλέσιμα δ' ἡ Ῥώμη πρὸς μεταβολὴν εἶχε διὰ τὴν ἐν ταῖς οὐσίαις ἀνωμαλίαν, τῶν μὲν ἐν δόξῃ μάλιστα καὶ φρονήματι κατεπαινευμένων εἰς θάλατρα καὶ δαῖπνα καὶ φιλαρχίας καὶ οἰκοδομίας, τῶν δὲ πλούτων εἰς ἀγενεῖς καὶ ταπεινοὺς συνερῆυκτόων ἀνθρώπους· ὥστε μικρὰς ῥοπῆς δεῖσθαι τὰ πράγματα, καὶ παντὸς εἶναι τοῦ τολμήσαντος ἐκστῆσαι τὴν πολιτείαν, αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς νοσοῦσαν.

XI. Οὐ μὴν ἀλλὰ βουλόμενος ὁ Κατιλίνας ἰσχυρὸν τι προκαταλαβεῖν ὁρμητήριον, ὑπατεῖαν μετήγει καὶ λαμπρὸς ἦν ταῖς ἐλπίσιν, ὥς Γαῖω Ἀντωνίῳ συνυπατεύσων, ἀνδρὶ καθ' αὐτὸν μὲν οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον, οὔτε πρὸς τὸ χεῖρον, ἡγεμονικῶ, προσθήκη δ' ἄγοντος ἐτέρου δυνάμειος ἐσομένῳ. Ταῦτα δὲ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν οἱ πλείστοι προαισθόμενοι, ἐὼν Κικέρωντα προῆγον ἐπὶ τὴν ὑπατείαν· καὶ τοῦ θήμου δεξαμένου προθύμως, ὁ μὲν Κατιλίνας ἐξέπτεσε, Κικέρων δὲ καὶ Γαῖος Ἀντωνίος ἠρέθησαν. Καί τοι τῶν μετιόντων ὁ Κικέρων μόνος ἦν ἐξ ἱππικοῦ πατρὸς, οὐ βουλευτοῦ, γεγονώς.

XII. Καὶ τὰ μὲν περὶ Κατιλίαν ἔμενον ἔτι τοῦς πολλοὺς ληνθάνοντα· προάγοντες δὲ μεγάλοι τὴν Κικέρωνος ὑπατείαν ἐξεδέξαντο. Τοῦτο μὲν γάρ, οἱ κέ-

κωλυμένοι κατὰ τοὺς Σύλλα νόμους ἄρχεῖν, οὐδ' ἀσθενεῖς ὄντες, οὔτ' ὀλίγοι, μέλινοντες ἀρχὰς ἐδημαγώγουν, πολλὰ τῆς Σύλλα τυραννίδος ἀληθῆ μὲν καὶ δίκαια κατηγοροῦντες, οὐ μὴν ἐν δέοντι τὴν πολιτείαν, οὐδὲ σὺν καιρῷ κινοῦντες, τοῦτο δὲ, νόμους εἰσῆγον οἱ δῆμαρχοι πρὸς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, δεκαδαρχίαν καθιστάντες αὐτοκρατόρων ἀνδρῶν, οἷς ἐφεῖτο, πάσης μὲν Ἰταλίας, πάσης δὲ Συρίας, καὶ ὅσα διὰ Περσίου νικῶσι προσώριστο, κυρίους ὄντας, πωλεῖν τὰ δημόσια, κρίνειν, οὐς δοκοίη, φυγάδας ἐκβάλλειν, συνοικίζεῖν πόλεις, χρήματα λαμβάνειν ἐκ τοῦ ταμείου, στρατιώτας τρέφειν καὶ καταλέγειν, ὁπόσων θέοιντο. Διὸ καὶ τῷ νόμῳ προσεῖχον ἄλλοι τε τῶν ἐπιφανῶν, καὶ πρῶτος Ἀντώνιος, ὁ τοῦ Κικέρωνος συνάρχων, ὥς τῶν δέκα γεννησόμενος. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸν Κατίλινα νικητερίσμον εἰδὼς οὐ δυσχεραίνειν ὑπὸ πλήθους δανείων· ὁ μάλιστα τοῖς ἀρίστοις φόβον παρεῖχε. Καὶ τοῦτο πρῶτον θρασυπέπων ὁ Κικέρων, ἐκείνῳ μὲν ἐψηφίσατο τῶν ἐπαρχιῶν Μακεδονίαν, αὐτῷ δὲ τὴν Γαλατίαν διδομένην παρητήσατο, καὶ κατεργάσατο τῇ χάριτι ταύτῃ τὸν Ἀντώνιον, ὥσπερ ὑποκριτὴν ἔμμισθον, αὐτῷ τὰ δεύτερα λέγειν ὑπὲρ τῆς παιρίδος. Ὡς δ' οὗτος ἐαλῶκει καὶ χειροῇθης ἐγγόνει, μᾶλλον ἤδη θαρσύνει ὁ Κικέρων ἐνίστατο πρὸς τοὺς κακωτομοῦντας. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ κατηγορίαν τινὰ τοῦ νόμου διατιθέμενος, οὕτως ἐξέπληξεν αὐτοὺς τοὺς εἰσφέροντας, ὥστε μηδὲν ἀντιλέγειν. Ἐπεὶ δ' αὖθις ἐπεχεί-

ρουν, καὶ παρειακυσμένοι προεκαλοῦντο τοὺς ὑπάρχουσας ἐπὶ τὸν δῆμον, σὺδὲν ὑποδείσας ὁ Κικέρων, ἀλλὰ τὴν βουλὴν ἵπασθαι κελύσας καὶ προελθὼν, οὐ μόνον ἐξέβαλε τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ἀπογνώσκει τοὺς δημίρχους ἐποίησε, παρὰ τοσοῦτον τῷ λόγῳ κρατηθέντας ὑπ' αὐτοῦ.

XIII. Μάλιστα γὰρ οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐπέδειξε ῥωμαίοις, ὅσον ἡδονῆς λόγος τῷ καλῷ προστίθῃσι, καὶ ὅτι τὸ δίκαιον ἀήτητόν ἐστιν, ἂν ὀρθῶς λέγῃται, καὶ δεῖ τὸν ἐμμελῶς πολιτευόμενον αἰεὶ τῷ μὲν ἔργῳ τὸ καλὸν ἀντὶ τοῦ κολακεύοντος αἰρεῖσθαι, τῷ δὲ λόγῳ τὸ λυποῦν ἀφαιρεῖν τοῦ συμφέροντος. Δειγμὰ δ' αὐτοῦ τῆς περὶ τὸν λόγον χάριτος, καὶ τὸ περὶ τὰς θεάς ἐν τῇ ὑπατείᾳ γενόμενον. Τῶν γὰρ ἱππικῶν πρότερον ἐν τοῖς θεάτροις ἀναμειγμένων ταῖς πολλοῖς, καὶ μετὰ τοῦ δήμου θεωμένων, ὡς ἔτυχε, πρῶτος διεκρίναν ἐπὶ τιμῇ τοὺς ἱππίας ἀπὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν Μάρκος Ὀθων στρατηγὼν, καὶ δίδουσαν ἰδίαν ἐκείνοις θέαν, ἣν ἔτι καὶ νῦν ἐξαίρετον ἔχουσι. Τοῦτο πρὸς ἀτιμίαν ὁ δῆμος ἔλαβε, καὶ φανερώς ἐν θεάτρῳ τοῦ Ὀθωνος, ἐπιβριζῶν ἐσύριτιν, οἱ δ' ἱππεῖς ὑπέλαβον κρότῳ τὸν ἄνδρα λαμπρῶς. Αὐτίς δ' ὁ δῆμος ἐπέτεινε τὸν συριγμὸν, εἴτ' ἐκείνοι τὸν κρότον. Ἐκ δὲ τούτου τραπόμενοι πρὸς ἀλλήλους ἐχρῶντο λοιδορίαις, καὶ τὸ θεάτρον ἀκοσμία κατέχεν. Ἐπεὶ δ' ὁ Κικέρων ἦκε πυθόμενος, καὶ τὸν δῆμον ἐκκαλέσας πρὸς τὸ τῆς Ἐννοῦς ἱερὸν, ἐπετίμησε καὶ παρήγγασεν, ἀπαιθόντας

αὐθις εἰς τὸ θίατρον ἐκρότου τὸν Ὀθωνα λαμπρῶς, καὶ πρὸς τοὺς ἱππέας ἔμιλλαν ἐποιοῦντο περὶ τιμῶν καὶ δόξης τοῦ ἀνδρός.

XIV. Ἡ δὲ περὶ τὸν Κατιλιναν συνωμοσία, πτή-
 ξασα καὶ καταδείσασα τὴν ἀρχὴν, αὐθις ἀντιθάρρει,
 καὶ συνῆγον ἀλλήλους, καὶ παρεκάλουν εὐταλμότε-
 ρον ἄπεισθαι τῶν πραγμάτων, πρὶν ἐπανελθεῖν
 Πομπήιον, ἥδη λεγόμενον ὑποστρέφειν μετὰ τῆς δυ-
 νάμεως. Μάλιστα δὲ τὸν Κατιλιναν ἐξηρέθιζον οἱ
 Σύλλα πάλαι στρατιῶται, διαπεφευγότις μὲν ὅλης
 τῆς Ἰταλίας, πλείστοι δὲ καὶ μαχιμώτατοι ταῖς Τυφ-
 ῆνικαῖς ἐγκατεσπαρμένοι πόλεσιν, ἀρπαγὰς πάλιν
 καὶ διαφορήσεις πλούτων ἐτοίμων ὄνειροπολοῦντες.
 Οὗτοι γὰρ ἡγούμενα Μάλλιον ἔχοντες, ἄνδρα τῶν
 ἐπιφανῶς ὑπὸ Σύλλᾳ στρατευσαμένων, συνίσταντο
 τῷ Κατιλίᾳ, καὶ παρήσαν εἰς Ῥώμην συναρχαιρε-
 σιάσοντες. Ἰπατεῖαν γὰρ αὐθις μετήξει, βιβουλευ-
 μένος ἀνελεῖν τὸν Κικέρωνα περὶ αὐτὸν τῶν ἀρχαι-
 ρειῶν τὸν θόρυβον. Ἐδόκει δὲ καὶ τὸ δαιμόνιον
 προσημαίνειν τὰ πρασσόμενα σειρμοῖς καὶ κεραυνοῖς
 καὶ φάσμασιν. Αἱ δ' ἀπ' ἀνθρώπων μηνύσεις ἀλη-
 θεῖς μὲν ἦσαν, οὕτω δ' εἰς ἔλεγχον ἀποχρῶσαι κατ'
 ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυναμένου μέγα, τοῦ Κατιλίᾳ.
 Διὸ τὴν ἡμέραν τῶν ἀρχαιρειῶν ὑπερθέμενος ὁ Κι-
 κέρων, ἐκάλει τὸν Κατιλιναν εἰς τὴν ἀγκυλητον, καὶ
 περὶ τῶν λεγομένων ἀνέκρικεν. Ὁ δὲ παλλοὺς οἰθί-
 μενος εἶναι τοὺς πραγμάτων καινῶν ἐφιεμένους ἐν
 τῇ βουλῇ, καὶ ἅμα τοῖς συνωμοταῖς ἐνδεικνύμενος,

ἀπεκρίνατο τῷ Κικέρωνι μανικὴν ἀπόκρισιν· „Τί γάρ,“ ἔφη, „πρώτῳ δεινόν, εἰ, δυοῖν σωμάτων ὄντων, τοῦ μὲν ἰσχυροῦ καὶ κατεφθινηκότος, ἔχοντος δὲ κεφαλὴν, τοῦ δ' ἀκεφάλου μὲν, ἰσχυροῦ δὲ καὶ μεγάλου, τοῦτῳ κεφαλὴν αὐτὸς ἐπιτίθῃ;“ Τοῦτων εἰς τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον ῥηιγμένων ὑπ' αὐτοῦ, μᾶλλον δ' Κικέρων ἔδρασε, καὶ τιθαρρακισμένον αὐτὸν οἷ τε δυνατοὶ πάντες ἀπὸ τῆς οἰκίας, καὶ τῶν νέων πολλοὶ κατήγαγον εἰς τὸ πεδίον. Τοῦ δὲ θώρακος ἐπίτηδες ὑπέφαινε τι παραλῦσας ἐκ τῶν ὤμων τοῦ χιτῶνος, ἐνδεικνύμενος τοῖς ὄρωσι τὸν κίνδυνον. Οἱ δ' ἡγανάκτουν καὶ συνεισιτρέφοντο περὶ αὐτόν· καὶ τέλος ἐν ταῖς ψήφοις τὸν μὲν Κατιλίαν αὐθις ἐξέβαλον, εἶλοντο δὲ Σιλανὸν ὑπατον, καὶ Μουρήναν.

XV. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον τούτων ἤδη τῷ Κατιλίῳ τῶν ἐν Τυρρηνίᾳ συνερχομένων καὶ καταλοχιζομένων, καὶ τῆς ὥρισμένης πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ἡμέρας ἐγγὺς οὔσης, ἦγον ἐπὶ τὴν Κικέρωνος οἰκίαν περὶ μέσας νύκτας ἄνδρες οἱ πρῶτοι καὶ δυνατώτατοι Ῥωμαίων, Μάρκος τε Κράσσος, καὶ Μάρκος Μάρκελλος, καὶ Σκηπίων Μέτελλος· κόψαντες δὲ τὰς θύρας, καὶ καλίσαντες τὸν θυρωρὸν, ἐκέλευον ἐπεγείρει, καὶ φράσαι Κικέρωνι τὴν παρουσίαν αὐτῶν. Ἦν δὲ τοιόνδε· τῷ Κράσσῳ μετὰ δεῖπνον ἐπιστολὰς ἀποδίδωσιν ὁ θυρωρὸς ὑπὸ δὴ τινος ἀνθρώπου κομωθείσας ἀγνώστου, ἅλλας ἄλλοις ἐπιγεγραμμένας, αὐτῷ δὲ Κράσσῳ μίαν ἀδύποτον. Ἦν μόνην ἀναγνούς ὁ Κράσ-

σοῦ, ὥς ἔπραξε τὰ γράμματα φόρον γενησόμενον
πολὺν διὰ Κατιλίαν, καὶ παρήνει τῆς πόλεως ὑπ-
εξελθεῖν, τὰς ἄλλας οὐκ ἔλυσεν, ἀλλ' ἦκεν εὐθύς
πρὸς τὸν Κικέρωνα, πληγείς ὑπὸ τοῦ δεινοῦ, καί
τι τῆς αἰτίας ἀποδυνάμενος, ἣν ἔσχε διὰ φι-
λίαν τοῦ Κατιλίνα. Βουλευσάμενος οὖν ὁ Κικέρων,
ἅμ' ἡμέτερά βουλήν συνήγαγε, καὶ τὰς ἐπιστολαῖς
κομίσας, ἀπέδωκεν, οἷς ἦσαν ἐπεσταλμένοι, κελύ-
πας φανερώς ἀναγνῶναι. Πᾶσαι δ' ἦσαν δμοίως
ἐπιβουλήν φράζουσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ Κοίντος Ἀρ-
ρίδιος, ἀνὴρ στρατηγικός, ἀπήγγειλε τοὺς ἐν Τυρ-
ρήνῃσι καταλοχισμοὺς, καὶ Μάλλιος ἀπηγγέλλετο σὺν
χειρὶ μεγάλῃ περὶ τὰς πόλεις κείνας αἰωρούμενος
αἰεὶ τι προσδοκᾶν καιρὸν ἀπὸ τῆς Ρώμης, γίνεται
δόγμα τῆς βουλῆς, παρακατατίθεσθαι τοῖς ὑπάτοις
τὰ πράγματα· δεξαμένους δ' ἐκείτους, ὥς ἐπίστα-
ται, διοικεῖν καὶ σώζειν τὴν πόλιν. Τοῦτο δ' οὐ
πολλάκις, ἀλλ' ὅταν τι μέγα δειῶν, ποιεῖν ἰώθεν
ἢ σύγκλητος.

XVI. Ἐπεὶ δὲ ταύτην λαβὼν τὴν ἐξουσίαν ὁ Κι-
κέρων τὰ μὲν ἔξει πράγματα Κοίντῳ Μετέλλῳ διε-
πίστευσε, τὴν δὲ πόλιν εἶχε διὰ χειρὸς, καὶ καθ'
ἡμέραν προΐει δορυφορούμενος ὑπ' ἀνδρῶν τοσοῦ-
των τὸ πλῆθος, ὥστε τῆς ἀγορᾶς πολὺ μέρος κατέ-
χειν, ἐμβάλλοντος αὐτοῦ τοὺς παραπύμποντας· οὐκ
ἔτι καρτεροὺν τὴν μέλλησιν ὁ Κατιλίνας, αὐτὸς
μὲν ἐκπεσὼν ἔγνω πρὸς τὸν Μάλλιον ἐπὶ τὸ στρα-
τεύμα· καὶ Μάρκιον δὲ καὶ Κέσθηγον ἐκέλευσε ἔλθειν

λαβόντας ἔλθῃν ἐπὶ τὰς θύρας ἔωθεν, ὥς ἀπα-
σομένους τὸν Κικέρωνα, καὶ διακρήσασθαι προσπε-
σόντας. Τοῦτο Φουλβία, γυνὴ τῶν ἐπιφανῶν,
ἐξαγγέλλει τῷ Κικέρωνι, νυκτὸς ἐλθοῦσα, καὶ δια-
κελευσαμένη φυλάττεσθαι τοὺς περὶ τὸν Κίθηγον.
Οἱ δ' ἦκον ἅμ' ἡμέρᾳ, καὶ κωλυθέντες εἰσελθεῖν,
ἠγανάκτιον, καὶ κατεβδών ἐπὶ θύραις, ὥστα ὑπο-
πιτότεροι γενέσθαι. Προελθὼν δ' ὁ Κικέρων, ἐκί-
λει τὴν σύγκλητον εἰς τὸ τοῦ Σιτησίου Διδῶς ἱερὸν,
ὃν Σιάτωρ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἰδρυμένον ἐν ἀρχῇ
τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, πρὸς τὸ Παλάτιον μνιόγων. Ἐν-
ταῦθα καὶ τοῦ Κατιλίνα μετὰ τῶν ἄλλων ἐλθόντος,
ὥς ἀπολογησομένου, συγκαθίσαι μὲν οὐδεὶς ὑπέ-
μεινε τῶν συγκλητικῶν, ἀλλὰ πάντες ἀπὸ τοῦ βά-
θρου μετήλθον. Ἀρξάμενος δὲ λέγειν ἐθορυβεῖτο,
καὶ τέλος ἀναστὰς ὁ Κικέρων, προσέταξεν αὐτῷ τῆς
πόλεως ἀπαλλάττεσθαι· δεῖν γάρ, αὐτοῦ μὲν λό-
γοις, ἐκείνου δ' ὅπλοις πολιτευομένου, μέσον εἶναι
τὸ τεῖχος. Ὁ μὲν οὖν Κατιλίνας εὐθὺς ἐξελθὼν
μετὰ τριακοσίων ὀπλοφόρων, καὶ περισησάμενος
αὐτῷ θηβδουχίας, ὥς ἄρχοντι, καὶ πελέκει, καὶ
σημαίας ἐπαράμενος, πρὸς τὸν Μάλλιον ἐχώρει·
καὶ δισμυρίων ὁμοῦ τε συνηθροσμένων, ἐπῆει τὰς
πόλεις ἀναπεύθων καὶ ἀφιστάς· ὥστε, τοῦ πολέμου
φανεροῦ γεγονότος, τὸν Ἀντώνιον ἀποσταλῆναι δια-
μαχοῦμενον.

XVII. Τοὺς δ' ὑπολειφθέντας ἐν τῇ πόλει τῶν
διεφθαρμένων ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα συνηγε καὶ παρι-

Θάρσυντα Κορινήλιος Λέντιλος, Σούρας ἐπὶ κλήσιν, ἀνὴρ γένου· μὲν ἐνδοξου, βεβιωχὸς δὲ φαύλως, καὶ δι' ἀσέλγειαν ἐξεληλαμένος τῆς βουλῆς πρότερόν· τότε δὲ στρατηγῶν τὸ δεύτερον, ὥς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἐξ ὑπαρχῆς ἀνακτωμένοις πρὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα. Λέγεται δὲ κατ' τὴν ἐπὶ κλήσιν αὐτῷ γενέσθαι τὸν Σούραν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἐν τοῖς κατὰ Σύλλαν χρόνοις ταμιεύων, συχνὰ τῶν δημοσίων χρημάτων ἀπώλεσε καὶ διέφθειρεν. Ἀγανακτοῦντος δὲ τοῦ Σύλλα, καὶ λόγον ἀπαιτοῦντος ἐν τῇ συγκλήτῳ, προελθὼν ὀλιγώρως πάνυ καὶ καταφρονητικῶς, λόγον μὲν οὐκ ἔφη διδόναι, παρέχειν δὲ τὴν κνήμην, ὥσπερ εἰώθεισαν οἱ παῖδες, ὅταν ἐν τῷ σφαιρίζειν ἀμάρτωσιν. Ἐκ τούτου Σούρας παρωνομάσθη· σούραν γάρ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν κνήμην λέγουσι. Πάλιν δὲ δίκην ἔχων, καὶ διαφθείρας ἐνίους τῶν δικαστῶν, ἐπεὶ δυοὶ μόναις ἀπέφυγε ψήφοις, ἔφη· παρανάλωμα γεγενῆσθαι τὸ θατέρῳ κρίτῃ δοθέν· ἀρεκτεῖν γάρ, εἰ καὶ μιᾷ ψήφῳ μόνον ἀπελύθη. Τοῦτον ὄντα τῇ φύσει τοιούτον, κινημένον ὑπὸ τοῦ Κατιλίνα, προσδιέφθειραν ἐλπ' οἱ κεναῖς ψευδομαίνεις καὶ γόητες, ἔτη πεπλάσμενα καὶ χρησμούς ἄδοντες, ὥς ἐκ τῶν Σιβυλλείων προδηλοῦντας, εἰμαρμένους εἶναι τῇ Ῥώμῃ Κορινήλιους τρεῖς μονάρχους· ὧν δύο μὲν ἤδη πεπληρωκέναι τὸ χρεὼν, Κίνναν τε καὶ Σύλλαν, τρίτῳ δὲ λοιπῷ Κορινήλιῳ, ἐκείνῳ, φέροντα τὴν μοναρχίαν ἤκειν τὸν δαίμονα, καὶ δεῖν πάντως δέχισθαι, καὶ μὴ διαφθεῖρειν μέλλοντα τοὺς καιροὺς, ὥσπερ Κατιλίνας.

XVIII. Οὐδέν οὖν ἐπενδύει μικρόν ὁ Λέντιλος, ἢ ἄσημον, ἀλλ' ἐδέδοκτο τὴν βουλὴν ἅπασαν ἀναιρεῖν, τῶν τ' ἄλλων πόλιτῶν ὅσους δύναται, τὴν πόλιν δ' αὐτὴν καταπιμπράναι, φεῖδυσθαι τε μηδενός, ἢ τῶν Πομπηίου τέκνων· τὰυτα δ' ἐξαρπασμένους ἔχειν ὑφ' αὐτοῖς, καὶ φυλάττειν, ὁμηραίων πρὸς Πομπηίου διαλύσεων· ἤδη γὰρ ἐφοῖτα πολὺς λόγος καὶ βέβαιος ὑπὲρ αὐτοῦ κατιόντος ἀπὸ τῆς μεγάλης σιγατείας. Καὶ νῦν μὲν ὠριστο πρὸς τὴν ἐπίθεσιν μία τῶν Κρονιαδῶν· ἔφη δὲ καὶ σιγνπεῖα καὶ θεῖον εἰς τὴν Κεθήγου φέροντες οἰκίαν ἀπέκρυψαν, Ἄνδρας δὲ τάξαντες ἑκατὸν, καὶ μέρη τοσαῦτα τῆς Ῥώμης, ἕκαστον ἑφ' ἑκάστῳ διεκλήρωσαν, ὥς δι' ὀλίγου, πολλῶν ἀψάντων, φλέγοιτο πανταχόθεν ἡ πόλις. Ἄλλοι δὲ τοὺς ὄχετοὺς ἐμελλον ἐμφράξαντες ἀποσφαττεῖν τοὺς ὑδρευομένους. Πραττομένων δὲ τούτων, ἔνυχον ἐπιδημοῦντες Ἄλλοβρίων δύο πρέσβεις, ἔθνους μάλιστα δὴ τότε πονηρὰ πράττοντος, καὶ βαρυνομένου τὴν ἡγεμονίαν. Τούτους οἱ περὶ Λέντιλον ὀφελίμους ἡγούμενοι πρὸς τὸ κωῆσαι καὶ μεταβαλεῖν τὴν Γαλατίαν, ἐποίησαντο συνωμότας. Καὶ γράμματα μὲν αὐτοῖς πρὸς τὴν ἱκεῖ βουλὴν, γράμματα δὲ πρὸς Κατιλίαν ἔδωκαν, τῇ μὲν ὑπισχνούμενοι τὴν ἐλευθερίαν, τὸν δὲ Κατιλίαν παρακαλοῦντες ἐλευθερώσαντα τοὺς δούλους ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐλαύνειν. Συναπέστελλον δὲ μετ' αὐτῶν πρὸς τὸν Κατιλίαν Τίτον τινα Κροτωνιάτην, κομίζοντα τὰς ἐπιστολάς. Οἷα δ' ἀνθρώπων ἀσια-

Θμητῶν, καὶ μετ' οἷνου τὰ πολλὰ καὶ γυναικῶν ἀλλήλοις ἐντυγχανόντων, βουλευμάτων πόνος καὶ λογισμῷ νήφοντι καὶ συνέσει περιττῇ διώκων ὁ Κικέρων, καὶ πολλοὺς μὲν ἔχων ἔξωθεν ἐπισκοποῦντας τὰ πραττόμενα καὶ συναξιχνεύοντας αὐτῷ, πολλοῖς δὲ τῶν μετέχειν δοκούντων τῆς συνωμοσίας διαλεγόμενος κρύφα, καὶ πιστεύων, ἔγνω τὴν πρὸς τοὺς ξένους κοινολογίαν· καὶ νυκτὸς ἐνεδρεύσας, ἔλαβε τὸν Κροτωνιάτην καὶ τὰ γράμματα, συνεργούντων ἀδήλως τῶν Ἀλλοβρίγων.

XIX. Ἀμα δ' ἡμέρα βουλὴν ἀθροίσας εἰς τὸ τῆς Ὀμονολας ἱερὸν, ἐξανέγνω τὰ γράμματα, καὶ τῶν μηνυτῶν διήκουσεν. Ἐφη δὲ καὶ Σιλανὸς Ἰούνιος, ἀκηκοέναι τινὰς Κεθήγου λέγοντος, ὡς ὕπατοί τε τρεῖς καὶ στρατηγοὶ τέσσαρες ἀναιρεῖσθαι μέλλουσι. Ταιαῦτα δ' ἔτερα καὶ Πείσων, ἀνὴρ ὑπατικὸς, εἰσηγγελε. Γάιος δὲ Σουλπίκιος, εἰς τῶν στρατηγῶν, ἐπὶ τὴν οἰκίαν πεμφθεὶς τοῦ Κεθήγου, πολλὰ μὲν ἐν αὐτῇ βέλη καὶ ὄπλα, πλείστα δὲ ξίφη καὶ μαχαίρας εὗρε, νεοθήκιους ἀπάσας. Τέλος δὲ τοῦ Κροτωνιάτη ψηφισαμένης ἄδειαν ἐπὶ μηνύσει τῆς βουλῆς, ἐξελεγχθεὶς ὁ Ἀνίλος ἀπωμόσατο τὴν ἀρχήν, (στρατηγῶν γὰρ ἐτύχανε) καὶ τὴν περιπόρευρον ἐν τῇ βουλῇ καταθέμενος, διήλλαξεν ἐς θῆτα τῇ συμφορᾷ πρέπουσαν. Οὗτος μὲν οὖν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ παρεδόθησαν εἰς ἄδεσμον φυλακὴν τοῖς στρατηγοῖς. Ἦδη δ' ἐσπέρας οὔσης, καὶ τοῦ δῆμου περιμείνοντος ἀθρόου, προελθὼν ὁ Κικέρων, καὶ

φράσας τὸ πρᾶγμα τοῖς πολίταις, καὶ προπεμφθεῖς, παρῆλθεν εἰς οἰκίαν φίλου γειτνῶντος· ἐπεὶ τὴν ἐκείνου γυναῖκα κατεῖχον, ἱεροῖς ἀπορρήτοις ὀργιάζουσαι θεόν, ἣν Ῥωμαῖοι μὲν Ἀγαθήν, Ἕλληνες δὲ Γυναικεῖαν ὀνομάζουσι. Θύεται δ' αὐτῇ κατ' ἐνιαυτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὑπάτου διὰ γυναικὸς ἢ μητρὸς αὐτοῦ, τῶν Ἑστιάδων παρθένων παρουσῶν. Βίσιλθὼν οὖν ὁ Κικέρων, καθ' αὐτὸν, ὀλίγων παντάπασιν αὐτῶν παρόντων, ἐφρόντιζεν, ὅπως χρήσοιτο τοῖς ἀνδράσι. Τὴν τε γὰρ ἄκραν καὶ προσήκουσαν ἀδικήμασι τηλικύτοις τιμωρίαν ἐξυλαβεῖτο καὶ κατώκει, δι' ἐπιείκειαν ἦθους ἅμα, καὶ ὥς μὴ δοκοίη τῆς ἐξουσίας ἄγαν ἐμφορεῖσθαι, καὶ πικρῶς ἐπεμβαίνειν ἀνδράσι γένει τε πρώτοις, καὶ φίλους δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει κεκτημένοις· μαλακώτερόν τε χρησάμενος, ὠρῶσθαι τὸν ἀπ' αὐτῶν κίνδυνον. Οὐ γὰρ ἀγαπήσειν μετριώτερόν τι θανάτου παθόντας, ἀλλ' εἰς ἅπαν ἀναρῆαγῆσθαι τόλμης, τῇ παλαιᾷ κακίᾳ νέαν ὀργὴν προσλαβόντας· αὐτὸς τε δόξειν ἄνθρωπος καὶ μαλακός, οὐδ' ἄλλως δοκῶν εὐτολμότατος εἶναι τοῖς πολλοῖς.

XX. Ταῦτα τοῦ Κικέρωνος διαποροῦντος, γίνεται τι ταῖς γυναῖξιν σημεῖον θυοῦσαι. Ὁ γὰρ βωμὸς, ἥδη τοῦ πυρὸς κατακεκοιμῆσθαι δοκοῦντος, ἐκ τῆς τέφρας καὶ τῶν κεκαυμένων φλοιῶν φλόγα πάλιν ἀνῆκε καὶ λαμπρᾶν. Τῷ ἤς αἱ μὲν ἄλλαι διαπτοήθησαν, αἱ δ' ἱεραὶ παρθένοι τὴν τοῦ Κικέρωνος γυναῖκα, Τερντίαν, ἐκέλευσαν ἢ τάχος χω-

ρεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ καλεῦσιν οἷς ἔγνων
 ἐγχειρεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὥς μέγα πρὸς τε σω-
 τηρίαν καὶ δόξαν αὐτῷ τῆς Θεοῦ φῶς διδούσης. Ἡ
 δὲ Τιβεριὰ (καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλως ἦν πραεὶά τις,
 οὐδ' αἰολμος τὴν φύσιν, ἀλλὰ φιλότιμος γυνή, καὶ
 μᾶλλον, ὥς αὐτὸς φησὶν ὁ Κικέρων, τῶν πολιτι-
 κῶν μεταλαμβάνουσα παρ' ἐκείνου φροντίζων, ἣ
 μεταδίδουσα τῶν οἰκιακῶν ἐκείνῳ) ταῦτά τε πρὸς
 αὐτῶν ἔφρασε, καὶ παρώξυνεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας·
 ὁμοίως δὲ καὶ Κόϊντος, ὁ ἀδελφός, καὶ τῶν ἀπὸ
 φιλοσοφίας ἐταίρων Πόπλιος Νιγίδιος, ᾧ τὰ πλεί-
 οντα καὶ μέγιστα παρὰ τὰς πολιτικὰς ἐχρήτο πράξεις.
 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ γενομένων ἐν συγκλήτῳ λόγων περὶ
 τιμωρίας τῶν ἀνδρῶν, ὁ πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην
 Σιλανός, εἶπε, τὴν ἐσχάτην δίκη δοῦναι προσή-
 κειν, ἀχθέοντας εἰς τὸ δεσμοτήριον. Καὶ προσετί-
 θεντο τούτῳ πάντες ἐφεξῆς, μέχρι Γαίου Κεῖσαρος,
 τοῦ μετὰ ταῦτα δικτάτορος γενομένου. Τότε δὲ
 νέος ὢν ἔει, καὶ τὰς πρώτας ἔχων τῆς αὐξήσεως ἀρ-
 χάς, ἥδη δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἐλπίσιν εἰς ἐκεί-
 νην τὴν ὁδὸν ἐμβεβηκώς, ἥ τὰ Ῥωμαίων εἰς μοναρ-
 χίαν μετέστησε πράγματα, τοὺς μὲν ἄλλους ἐλάν-
 θανε, τῷ δὲ Κικέρωνι πολλὰς μὲν ὑποψίας, λαβὼν
 δ' οὐδεμίαν εἰς ἔλεγχον παρεδωκεν, ἀλλὰ καὶ λε-
 γόντων ἦν ἐνίων ἀκούειν, ὥς ἐγγὺς ἐλθὼν ἀλῶναι,
 διεκφύγοι τὸν ἄνδρα. Τινὲς δὲ φασί, παριθεῖν
 ἐκόντα καὶ παφαιλιπεῖν τὴν κατ' ἐκείνου μήνυσιν,
 φόρῳ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως· παντὶ

γὰρ εἶναι πρόδηλον ; ὅτι μᾶλλον ἂν ἐκείνοι γένοιτο προσθήκη Καίσαρι σωτηρίας, ἢ Καῖσαρ ἐκείνοις κολάσεως.

XXI. Ἐπεὶ δ' οὖν ἡ γνώμη περιήλθεν εἰς αὐτόν, ἀναστὰς ἀπεφώνησεν μὴ θανατοῦν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ τὰς οὐσίας εἶναι δημοσίας, αὐτοὺς δ' ἀπαχθεύσας εἰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὡς ἂν δοκῇ Κικέρωνι, τηρεῖσθαι δεδωμένους, ἄχρις ἂν οὐ καταπαλημηθῇ Κατιλίνας. Οὕσης δὲ τῆς γνώμης ἐπισπικοῦς, καὶ τοῦ λέγοντος εἰπεῖν δυνατωτάτου, ῥοπήν δὲ Κικέρων προσέθηκεν οὐ μικράν. Αὐτὸς τε γὰρ ἀναστὰς ἐνεχείρισεν εἰς ἐκάτερον, τὰ μὲν τῇ προτέρᾳ, τὰ δὲ τῇ γνῶμῃ Καίσαρος συνειπών· οἱ τε φίλοι πάντες, οἰόμενοι, τῷ Κικέρωνι συμφέρειν τὴν Καίσαρος γνώμην, (ἦτιον γὰρ ἐν αἰτίαις ἕσσεσθαι μὴ θανατώσαντα τοὺς ἄνδρας) ἤθεον τὴν δευτέραν μᾶλλον γνώμην, ὥστε καὶ τὸν Σιλανὸν αὐτῷ μεταβαλλόμενον παραιτεῖσθαι, καὶ λέγειν, ὡς οὐδ' αὐτὸς εἴποι θανατικὴν γνώμην· ἐσχάτην γὰρ ἀνδρὶ βουλευτῇ Ῥωμαίων εἶναι δίκην τὸ δεισμοπότηριον. Εἰσηγμένης δὲ τῆς γνώμης, πρῶτος ἀντίκρουσεν αὐτῇ Κάτιλος Δουράτιος· εἶτα διεξάμενος Κάτων, καὶ τῷ λόγῳ σφοδρῶς συναπερείσας ἐπὶ τὸν Καῖσαρα τὴν ὑπόνοιαν, ἐνέπλησεν θυμοῦ καὶ φρονήματος τὴν σύγκλητον, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν ἄνδρων. Περί δὲ δημεύσεως χρημάτων ἐκίστατο Καῖσαρ, οὐκ ἄξιον, τὰ φιλόανθρωπα τῆς αὐτοῦ γνώμης ἐκβαλόντας, ἐνὶ χρήσεσθαι τῷ σκυθρωπιάτῳ.

ρεῖν πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ κελεύειν οἷς ἔγνων
 ἐγχειρεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς μέγα πρὸς τε σω-
 τηρίαν καὶ δόξαν αὐτῷ τῇ; Θεοῦ φῶς διδούσης. Ἡ
 δὲ Τρεντία (καὶ γὰρ οὐδ' ἄλλως ἦν πραεὶά τις,
 οὐδ' αἰολμος τὴν φύσιν, ἀλλὰ φιλότιμος γυνή, καὶ
 μάλλον, ὡς αὐτὸς φησὶν ὁ Κικέρων, τῶν πολιτι-
 κῶν μεταλαμβάνουσα παρ' ἐκείνου φροντίδων, ἣ
 μεταδιδούσα τῶν οἰκειακῶν ἐκείνῳ) ταῦτά τε πρὸς
 αὐτῶν ἔφρασε, καὶ παρώξυνεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας·
 ὁμοίως δὲ καὶ Κόϊντος, ὁ ἀδελφός, καὶ τῶν ἀπὸ
 φιλοσοφίας ἐταίρων Πόπλιος Νιγίδιος, ᾧ τὰ πλεί-
 οστα καὶ μέγιστα παρὰ τὰς πολιτικὰς ἐχρήτιτο πράξεις.
 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ γενομένων ἐν συγκλήτῳ λόγων περὶ
 τιμωρίας τῶν ἀνδρῶν, ὁ πρῶτος ἐρωτηθεὶς γνώμην
 Σιλανός, εἶπε, τὴν ἐσχάτην δίκην δοῦναι προσή-
 κειν, ἀχθέντας εἰς τὸ δεσμοκτήριον. Καὶ προσέτε-
 θετο τούτῳ πάντες ἐφεξῆς, μέχρι Γαίου Κικέρου,
 τοῦ μετὰ ταῦτα δικτάτορος γενομένου. Τότε δὲ
 νέος ὢν ἔτι, καὶ τὰς πρώτας ἔχων τῆς αὐξήσεως ἀρ-
 χάς, ἤδη δὲ τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς ἐλπίσιν εἰς ἐκεί-
 νην τὴν ὁδὸν ἐμβεβηκώς, ἦ τὰ Ῥωμαίων εἰς μοναρ-
 χίαν μετέστησε πράγματα, τοὺς μὲν ἄλλους ἐλάν-
 θανε, τῷ δὲ Κικέρωνι πολλὰς μὲν ὑποψίας, λαβὼν
 δ' οὐδεμίαν εἰς ἔλεγχον παρέδωκεν, ἀλλὰ καὶ λε-
 γόντων ἦν ἐνίων ἀκούειν, ὡς ἐγγυὲς ἐλθὼν ἀλῶναι,
 διεκφυγοὶ τὸν ἄνδρα. Τινὲς δὲ φασὶ, παριθεῖν
 ἐκόντα καὶ παφαλῖπαι τὴν κατ' ἐκείνου μήνυσιν,
 φόβῳ τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως· παντί

γὰρ εἶναι πρόδηλον ; ὅτι μᾶλλον ἂν ἔκείνοι γένοιτο προσθήκη Καίσαρι σωτηρίας, ἢ Καῖσαρ ἐκείνοις κολάσεως.

XXI. Ἐπεὶ δ' οὖν ἡ γνώμη περιήλθεν εἰς αὐτόν, ἀναστάς ἀπεφώνητο μὴ θανατοῦν τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ τὰς οὐσίας εἶναι δημοσίας, αὐτοὺς δ' ἀπαχθεύειν εἰς πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὥς ἂν δοκῇ Κικέρωνι, τηρεῖσθαι δεδωμένους, ἄχρις ἂν οὐ καταπολεμηθῇ Κατιλίνας. Οὐσης δὲ τῆς γνώμης ἐπικεικότες, καὶ τοῦ λέγοντος εἰπεῖν δυνατωτάτου, ῥοπήν δὲ Κικέρων προσέθηκεν οὐ μικράν. Αὐτὸς τε γὰρ ἀναστάς ἐνείκειρσεν εἰς ἐκάτερον, τὰ μὲν τῇ προτίμῳ, τὰ δὲ τῇ γνώμῃ Καίσαρος συνειπών· οἳ τε φίλοι πάντες, οἴομενοι, τῷ Κικέρωνι συμφέρειν τὴν Καίσαρος γνώμην, (ἦτιον γὰρ ἐν αἰτίαις εἶσθαι μὴ θανατώσαντα τοὺς ἄνδρας) ἤθεον τὴν δευτέραν μᾶλλον γνώμην, ὥστε καὶ τὸν Σιλανὸν αὐτῷ μεταβαλλόμενον παραιτεῖσθαι, καὶ λέγειν, ὥς οὐδ' αὐτὸς εἶποι θανατικὴν γνώμην· ἐσχάτην γὰρ ἀνδρὶ βουλευτῇ Ῥωμαίων εἶναι δίκην τὸ δισματήριον. Εἰσηγμένης δὲ τῆς γνώμης, πρῶτος ἀνέκρουσεν αὐτῇ Κύντος Δουράτιος· εἶτα δεξιόμενος Κάτων, καὶ τῷ λόγῳ σφοδρῶς συναπερείσας ἐπὶ τὸν Καῖσαρα τὴν ὑπόνοιαν, ἐνέπλησε θυμοῦ καὶ φρονήματος τὴν σύγκλητον, ὥστε θάνατον καταψηφίσασθαι τῶν ἀνδρῶν. Περὶ δὲ δημεύσεως χρημάτων ἐκίστατο Καῖσαρ, οὐκ ἔξω, τὰ φιλόανθρωπα τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἐκβαλόντας, ἐνὶ χρήσασθαι τῷ συνθηματικῷ.

Βιαζομένων δὲ πολλῶν, ἐπεκαλεῖτο τοὺς δῆμοδочους. Οἱ δ' οὐχ ὑπήκουον, ἀλλὰ Κικέρων αὐτὸς ἐνδοὺς ἀνῆκε τὴν περὶ δημεύσεως γνώμην.

XXII. Ἐχώρει δὲ μετὰ τῆς βουλῆς ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Οὐκ ἐν ταύτῳ δὲ πάντες ἦσαν, ἄλλος δ' ἄλλον ἐφύλαττε τῶν στρατηγῶν. Καὶ πρῶτον ἐκ Παλατίου παραλαβὼν τὸν Λέντιον, ἤγε διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ καὶ τῆς ἀγορᾶς μέσης, τῶν μὲν ἡγεμονικωτάτων ἀνδρῶν κύκλῳ περιεσπειραμένων καὶ δορυφορῶντων, τοῦ δὲ δήμου φρόνιτοντος τὰ δρώμενα, καὶ παριόντος σιωπῇ· μάλιστα δὲ τῶν νέων, ὥσπερ ἱεροῖς τισι πατρίοις ἀριστοκρατικῆς τιнос ἐξουσίας, τελεῖσθαι μετὰ φόβου καὶ θάμβους δοκούντων. Διεβλῶν δὲ τὴν ἀγορὰν, καὶ γενόμενος πρὸς τῇ δεσμωτηρίῳ, παρέδωκε τὸν Λέντιον τῷ δημίῳ, καὶ προσέταξεν ἀνελεῖν· εἴθ' ἐξῆς τὸν Κέθηγον, καὶ οὕτω τῶν ἄλλων ἑκάστον καταγαγὼν ἀπέκτεινε. Ὅρων δὲ πολλοὺς ἔτι τῆς συνώμοσιος ἐν ἀγορᾷ συνειστώτας ἀθρόους, καὶ τὴν μὲν πρᾶξιν ἀγνοοῦντας, τὴν δὲ νύκτια προσμένοντας, ὥς ἔτι ζώντων τῶν ἀνδρῶν καὶ δυναμένων ἐξαρπασθῆναι, φθευξάμενος μέγα πρὸς αὐτοὺς, „Ἐξησαν,“ εἶπεν. Οὕτω δὲ Ρωμαίων οἱ δυσσφημεῖν μὴ βουλόμενοι τὸ τεθνάναι σημαίνουσιν. Ἦδη δ' ἦν ἑσπέρα, καὶ δι' ἀγορᾶς ἀνέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδέτι σιωπῇ τῶν πολιτῶν, οὐδὲ τάξει προπεμπόντων αὐτόν, ἀλλὰ φωναῖς καὶ χροῖοις δεχομένων, καθ' οὓς γένοιτο, σιωτῆρα καὶ κτίστην ἀνακαλούντων τῆς πατρίδος. Τὰ δὲ

φῶτα πολλά κατέλαμπε τοὺς στενωποὺς, λαμπάδια
 καὶ δῆδας ἱστῶντων ἐπὶ ταῖς θύραις. Αἱ δὲ γυναῖ-
 κες ἐκ τῶν τεγῶν προὔφαινον ἐπὶ τιμῇ καὶ θεῶ τοῦ
 ἀνδρός· ὑπὸ πομπῇ τῶν ἀρίστων μάλιστα σεμνῶς ἀνιόν-
 τος· ὧν οἱ πλείστοι πολέμους τε κατεργασμένοι
 μεγάλους, καὶ διὰ θρησκύων εἰσεληλακότες, καὶ
 προσπικημένοι γῆν καὶ θάλατταν οὐκ ὀλίγην, ἐβά-
 διζον ἀνομολογούμενοι πρὸς ἀλλήλους, πολλοῖς μὲν
 τῶν τότε ἡγεμόνων καὶ στρατηγῶν πλούτου καὶ λα-
 φύρων καὶ δυνάμεως χάριν ὀφείλειν τὸν Ῥωμαίων
 δῆμον, ἀσφαλείας δὲ καὶ σωτηρίας ἐνὶ μόνῳ Κικέ-
 ρωνι, τηλικούτου ἀφελόντι καὶ τοσοῦτον αὐτοῦ
 κίνδυνον. Οὐ γὰρ τὸ κωλύσαι τὰ πρατιόμενα, καὶ
 κολάσαι τοὺς πράιτοντας, ἰδόκει θαυμασιόν· ἀλλ'
 ὅτι μέγιστον τῶν πάποτε νεωτερισμῶν οὗτος ἐλα-
 χιστοῖς κακοῖς ἄνευ στάσεως καὶ ταραχῆς κατέ-
 σβεσε. Καὶ γὰρ τὸν Κατίλιναν οἱ πλείστοι τῶν συν-
 εῳνηκόων πρὸς αὐτὸν, ἅμα τῷ πυθέσθαι τὰ
 περὶ Λέντιον καὶ Κέθηγον, ἐγκαταλιπόντες ὤχοντο·
 καὶ μετὰ τῶν συμμεμενηκόων αὐτῷ διαγωνισάμενος
 πρὸς Ἀκίωνιον, αὐτὸς τε διεφθάρη καὶ τὸ στρατό-
 πεδον.

XXIII. Οὐ μὲν ἄλλ' ἦσαν οἱ τὸν Κικέρωνα
 παρυσκευασμένοι καὶ λέγειν ἐπὶ τούτοις καὶ ποιεῖν
 κακῶς, ἔχοντες ἡγεμόνας τῶν εἰς τὸ μέλλον ἀρχόν-
 των, Καίσαρα μὲν στρατηγούντα, Μέλλον δὲ καὶ
 Βηστίαν δημαρχούντας. Οἱ τὴν ἀρχὴν παραλαβόν-
 τες, ἐπὶ τοῦ Κικέρωνος ἡμέρας ὀλίγας ἀρχοντοῦ, οὐκ

ἔκων δημηγορεῖν αὐτόν, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων
βάθρα θέντες, οὐ παρέσαν, οὐδ' ἐπέτρεπον λή-
γειν· ἀλλ' ἐκέλευον, εἰ βούλοιο, μόνον περὶ τῆς
ἀρχῆς ἀπομόσασθαι καὶ καταβαίνειν. Καῖενος ἐπὶ
τούτοις, ὥς ὁμόσων, προῆλθε· καὶ γενομένης αὐτῷ
σιωπῆς, ὤμνουν οὐ τὸν πατριον, ἀλλ' ἴδιόν τινα
καὶ καινὸν ὄρκον, ἧ μὴν σεσωκέναι τὴν πατρίδα,
καὶ διατετηρηκέναι τὴν ἡγεμονίαν. Ἐπώμνυν δὲ τὸν
ὄρκον αὐτῷ σύμπας ὁ δῆμος. Ἐφ' οἷς ἔτι μᾶλλον
ὄτε Καῖσαρ, οἷ τε δήμαρχοι χαλεπαίνοντες, ἄλλας
τε τῷ Κικέρωνι ταραχὰς ἐμχανῶντο, καὶ νόμος
ὑπ' αὐτῶν εἰσήγετο, καλεῖν Πομπήϊον μετὰ τῆς στρα-
τιᾶς, ὥς δὴ καταλύσοντα τὴν Κικέρωνος δυναστείαν.
Ἄλλ' ἦν ὄφελος μέγα τῷ Κικέρωνι καὶ πάσῃ τῇ πό-
λει δημαρχῶν τότε Κάτων, καὶ τοῖς ἐκείνων πολι-
τεύμασιν ἀπ' ἰσῆς μὲν ἐξουσίας, μελλόνος δὲ δόξης
ἀντιτασσόμενος. Τὰ τε γὰρ ἄλλα ῥαδίως ἔλυσε, καὶ
τὴν Κικέρωνος ὑπατείαν οὕτως ἤρε τῷ λόγῳ μεγά-
λην δημηγορήσας, ὥστε τιμὰς αὐτῷ τῶν πώποτε
μεγίστας ψηφισᾶσθαι, καὶ προσαγορευῆσαι πατέρα
πατρίδος. Πρώτῳ γὰρ ἐκείνῳ δοκεῖ τοῦτο καθυ-
πάρξαι, Κάτωνος αὐτόν οὕτως ἐν τῷ δήμῳ προσα-
γορεύσαντος.

XXIV. Καὶ μέγιστον μὲν ἰσχυσεῖν ἐν τῇ πόλει τό-
τε, πολλοῖς δ' ἐπὶ ῥέθρονον ἑαυτὸν ἐποίησεν, ἀπ' οὐ-
δενὸς ἔργου πονηροῦ, τῷ δ' ἐπαινεῖν αἰεὶ καὶ μεγα-
λύνειν αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὸ πολλῶν δυσχεραίνόμενος.
Οὔτε γὰρ βουλήν, οὔτε δῆμον, οὔτε δικαστήριον ἦν

συνιλαίν, ἢ ἢ μὴ Κατιλίαν εἶαι θρυλλούμενον
 ἀκοῦσαι καὶ Λέντιον. Ἀλλὰ καὶ τὰ βιβλία τελευ-
 τῶν κατέπλησεν καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἐγκωμίων
 καὶ τὸν λόγον, ἥδιστον ὄντα, καὶ χάριν ἔχοντα πλεί-
 στην, ἐπαχθῆ καὶ φορτικὸν ἐποίησεν τοῖς ἀκροαμέ-
 νους, ὥσπερ τινὸς αἰε κηρὸς αὐτῷ τῆς ἀηδίας ταύτης
 προσούσης. Ὅμως δὲ, καίπερ οὕτως ἀκράτως φιλοτι-
 μία συνῶν, ἀπήλλακτο τοῦ φθονεῖν ἑτέροις, ἀφθο-
 ρώτατος ὢν ἐν τῷ τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ τοὺς καθ'
 αὐτὸν ἄνδρας ἐγκωμιάζειν, ὥς ἐκ τῶν συγγραμμά-
 των λαβεῖν ἐστί. Πολλὰ δ' αὐτοῦ καὶ ἀπομνημο-
 νεύουσιν· οἷον περὶ Ἀριστοτέλους, διὲ χρυσίου πο-
 ταμὸς εἶη ῥέοντος· καὶ περὶ τῶν Πλάτωνος διαλό-
 γων, ὡς τοῦ Διὸς, εἰ λόγῳ χρῆσθαι πέφυκεν, οὕτω
 διαλεγόμενου. Τὸν δὲ Θεόφραστον εἰώθει τρυφῇ
 ἰδίαν ἀποκαλεῖν. Περὶ δὲ τῶν Δημοσθένους λόγων
 ἐρωτηθεὶς, τίνα δοκοῖη κάλλιστον εἶναι, τὸν μήκι-
 στὸν εἶπε. Καίτοι τινὲς τῶν προσποιουμένων δημο-
 σθενίζειν ἐπιφύεσθαι φωνῇ τοῦ Κικέρωνος, ἣν πρὸς
 τίνα τῶν ἐταίρων ἔθηκεν ἐν ἐπιστολῇ γράψας, ἐνια-
 χοῦ τῶν λόγων ἀπορυστάζειν τὸν Δημοσθένην· τῶν
 δὲ μεγάλων καὶ θαυμασιῶν ἐπαίνων, οἷς πολλαχού
 χρῆται περὶ τοῦ ἀνδρός, καὶ διτι, περὶ οὗς μάλιστα
 τῶν ἰδίων ἐσπούδασεν λόγων, τοὺς κατ' Ἀντωνίου
 Φιλιππικοὺς ἐπέγραψεν, ἀμνημονοῦσι. Τῶν δὲ κατ'
 αὐτὸν ἐνδόξων ἀπὸ λόγου καὶ σοφίας οὐκ ἔστιν οὐ-
 δείς, ὃν οὐκ ἐποίησεν ἐνδοξότερον, ἢ λέγων, ἢ γρά-
 φων εὐμενῶς περὶ ἐκάστου. Κρατίστῳ δὲ, τῷ Πι-

ριπατήτικῳ, διεπράξατο μὲν Ῥωμαίῳ γενέσθαι παρὰ
Καίσαρος ἄρχοντας ἤδη· διεπράξατο δὲ τὴν ἐξ
Ἀρείου πάγου βουλὴν ψηφίσασθαι καὶ διηθῆναι
μένειν αὐτὸν ἐν Ἀθήναις, καὶ διαλέγεσθαι τοῖς
νέοις, ὥς κοσμοῦντα τὴν πόλιν. Ἐπιστολαὶ δὲ παρὰ
τοῦ Κικέρωνος εἰσὶ πρὸς Ἡρώδην, εἴρηαι δὲ πρὸς
τὸν υἱόν, ἐγκλεισμένου συμφιλοσοφεῖν Κρατίππῳ.
Γοργίαν δὲ, τὸν ῥήτορα, αἰτιώμενος εἰς ἡδονὰς καὶ
πότους προάγειν τὸ μειράκιον, ὑπελαύνει τῆς συνου-
σίας αὐτοῦ. Καὶ σχεδὸν αὕτη τε τῶν Ἑλληνικῶν
μία, καὶ δευτέρα πρὸς Πύλοπα, τὸν Βυζάντιον, ἐν
ὄργῃ τινι γέγραπται, τὸν μὲν Γοργίαν αὐτοῦ προσ-
ηκόντως ἐπισκώπιοντος, εἵπερ ἦν φαῦλος καὶ ἀκό-
λαστος, ἥπερ εἶδομαι· πρὸς δὲ τὸν Πύλοπα μικρολογου-
μένου καὶ μεμψιμοιροῦντος, ὥστερ ἀμύλησαντα τιμὰς
τινας αὐτῷ καὶ ψηφίσματα παρὰ Βυζαντίων γενέσθαι.

XXV. Ταῦτά τε δὴ φιλότιμα, καὶ τὸ πολλὰκις
ἐπαιρόμενον τοῦ λόγου τῇ δεινότητι τὸ πρέπον
προΐεσθαι. Μουσατίῳ μὲν γὰρ ποτε συνηγορήσας,
ὥς ἀποφυγὼν τὴν δίκην ἐκεῖνος ἰδίῳ κεν ἐταῖρον αὐ-
τοῦ, Σαρβίνον, οὕτω λέγεται προσπείειν ὑπ' ὄργῃς
ὁ Κικέρων, ὡς εἰπεῖν· „Σὺ γὰρ ἐκεῖνην, ὦ Μου-
νάτιε, τὴν δίκην ἀπέφυγες διὰ σαυτὸν, οὐκ ἐμοῦ
πολὺ σκάτος ἐν φοιτῇ τῷ δικαστηρίῳ περιχέαντος;“
Μάρκον δὲ Κράσσον ἐγκωμιάζων ἀπὸ τοῦ βήματος
εὐημέρησε, καὶ μεθ' ἡμέρας αὐθις ὀλίγας λοιδορῶν
αὐτὸν, ὥς ἐκεῖνος εἶπεν· „Οὐ γὰρ ἐνταῦθα πρῶτον
αὐτὸς ἡμᾶς ἐπῆρξες;“ „Ναί,“ φησὶ, „μελέτης ἔνταυθα“

γυμνάζων τὸν λόγον εἰς φαύλην ὑπόθεσιν.“ Εἰπόν-
τος δὲ ποτε τοῦ Κράσσου, μηδὲνα Κράσσων ἐν Ῥώμῃ
βιβιακῆναι μακρότερον ἐξηκονταετίας, εἶθ’ ὕστερον
ἀφρονιμένου, καὶ λέγοντος· „Τί θ’ ἂν ἐγὼ παθῶν
τοῦτ’ εἶπον;“, „Ἰδιαις“, ἔφη, „Ῥωμαίους ἡδῶς ἀκού-
σομένους, καὶ διὰ τοῦτ’ ἐδημαγωγεῖς.“ Ἀρισκισθαι
δὲ τοῦ Κράσσου ταῖς Στωϊκοῖς φήσαντος, οἱ πλού-
σιον εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἀποφαίνουσι· „Ὅρα, μὴ
μᾶλλον“, εἶπεν, „ὅτι πάντα τοῦ σοφοῦ λέγουσιν εἶναι.“
Διβάλλετο δ’ εἰς φιλαργυρίαν ὁ Κράσσος. Ἐκεί-
νῳ δὲ τοῦ Κράσσου τῶν παίδων ὁ ἑτερος, Ἀέλιος τινὶ
δοκῶν ὅμοιος εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο τῇ μητρὶ προσ-
τεβόμενος νίσχραν ἐπὶ τῷ Ἀέλιῳ διαβολὴν, εὐδο-
κίμησε λόγον ἐν βουλῇ διελθὼν, ἐρωτηθεὶς ὁ Κι-
κέρων, τί φαίνεται αὐτῷ· „Ἀέλιος“, εἶπε, „Κράσσου.“

XXVI. Μᾶλλον δὲ Κράσσος εἰς Συρίαν ἀπαί-
ρειν, ἐβούλετο τὸν Κικέρωνα μᾶλλον αὐτῷ φίλον, ἢ
ἐχθρόν, εἶναι· καὶ φιλοφρονούμενος ἔρη, βούλε-
σθαι δειπνῆσαι παρ’ αὐτῷ· κακῆτος ὑπεδέξατο
πρόθυμως. Ὀλίγαις δ’ ὕστερον ἡμέραις παρὶ Βατι-
νίου φίλων τιπῶν ἐντυγχανόντων, ὡς μνωμένου δια-
λύσεις καὶ φιλίαν· ἦν γὰρ ἐχθρός· „Οὐ δῆπου καὶ Βα-
τίνιος“, εἶπε, „δειπνῆσαι παρ’ ἐμοὶ βούλεται;“ Πρὸς
μὲν οὖν Κράσσον τοιοῦτος. Αὐτὸν δὲ τὸν Βατίνιον,
ἔχοντα χοιράδας ἐν τῷ τραχήλῳ, καὶ λέγοντα δίκην,
οἰδοῦντα ῥήτορα προσεῖπεν. Ἀκρόσας δ’, ὅτι τέ-
θηκεν, εἴτα μετὰ μικρὸν πυθόμενος σαφῶς, ὅτι ζῇ·
„Καὶ τούτων ἀπέλοιτο κακῶς ὁ ψευδόμενος.“ Ἐπει

δὲ Καίσαρι ψηφισάμενον τὴν ἐν Καμπανίᾳ χώραν
 κατανεμηθῆναι τοῖς στρατιώταις, πολλοὶ μὲν ἰδυσ-
 χεύαινον ἐν τῇ βουλῇ. Λεύκιος δὲ Γέλλιος, ὁμοῦ
 τι πρισβύτατος ᾦν, εἶπεν, ὥς οὐ γενήσεται τοῦτο,
 ζῶντος αὐτοῦ. „Περίμεινωμεν,“ εἶπεν ὁ Κικέρων „μα-
 κρὸν γὰρ οὐκ αἰτεῖται Γέλλιος ὑπέρθεσιν.“ Ἦν δὲ τις
 Ὀκταούϊος, αἰτίαν ἔχων ἐκ Λιβύης γεγονέναι· πρὸς
 τοῦτον ἐν τινὶ δίκῃ λέγοντα τοῦ Κικέρωνος μὴ ἔφα-
 κούειν. „Καὶ μὴν οὐκ ἔχεις,“ εἶπε, „τὸ οὖς ἀνθρώπου-
 τον.“ Μετέλλου δὲ Νέπωτος εἰπόντος, ὅτι πλείους κα-
 ταμαρτερῶν ἀνήρηκεν, ἢ συνηγορῶν σίσωκεν. „Ὁμο-
 λογῶ γάρ,“ ἔφη, „πίστεως ἐν ἐμοὶ πλέον, ἢ δεινότη-
 τος, εἶναι.“ Νευανίσκου δὲ τινος, αἰτίαν ἔχοντος ἐν
 πλακοῦντι φάρμακον τῷ πατρὶ δεδοκέναι, θρασυ-
 νομένου, καὶ λέγοντος, ὅτι λοιδορήσαι τὸν Κικέρω-
 να. „Τοῦτο,“ ἔφη, „παρὰ σοῦ βούλομαι μᾶλλον, ἢ
 πλακοῦντια.“ Ποπλίου δὲ Σηστίου συνηγορον μὲν
 αὐτὸν ἐν τινὶ δίκῃ παραλαβόντος μεθ’ ἐτέρων, αὐτοῦ
 δὲ πάντα βουλομένου λέγειν, καὶ μηδενὶ παριέντος
 εἰπεῖν, ὥς ὁῦλος ἦν ἀφιέμενος ὑπὸ τῶν δικαστῶν,
 ἤδη τῆς ψήφου φερομένης. „Χρῶ σήμερον,“ ἔφη, „τῇ
 καιρῷ, Σήστιε· μέλλεις γὰρ αὔριον ἰδιώτης εἶναι.“
 Πόπλιον δὲ Κώνσταν, νομικὸν εἶναι βουλόμενον,
 ὄντα δ’ ἀμαθῆ καὶ ἀφυῆ, πρὸς τινα δίκην ἐκάλεσε
 μάρτυρα. Τοῦ δὲ μηδὲν εἰδέναι φάσκοντος. „Ἰσως,“
 ἔφη, „δοκίμῃ περὶ τῶν νομικῶν ἐρωτᾶσθαι.“ Μετέλ-
 λου δὲ Νέπωτος ἐν διαφορᾷ τινὶ πολλάκις λέγοντος·
 „Τίς σοῦ παιτρὸς ἐστίν, ὦ Κικέρων;“ „Τοὶ ταύτην τὴν

ἀπόκρισιν," ἔφη, „ἡ μήτηρ χαλεπωτέρων ἐποίησιν.“
 Ἐδόκει δ' ἀκόλαστος ἡ μήτηρ εἶναι τοῦ Νέπωτος,
 αὐτὸς δὲ τις εὐμετάβολος. Καὶ ποτε τὴν δημαρχίαν
 ἀπολιπὼν ἄφνω, πρὸς Πομπηϊαν ἐξέπλευσεν εἰς Συ-
 ρίαν, εἰς' ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν ἀλογώτερον. Θάψας
 δὲ Φίλαρχον, τὸν καθηγητὴν, ἐπιμελίστερον, ἐπέ-
 στησεν αὐτοῦ τῇ τάφῳ κόρακα λίθινον. Καὶ ὁ Κι-
 κέρων „Τοῦτ'," ἔφη, „σοφώτερον ἐποίησας· πέτε-
 σθαι γάρ σε μᾶλλον, ἢ λέγειν, ἐδίδαξεν.“ Ἐπεὶ δὲ
 Μάρκος Ἀππίος ἐν τινὶ δίκῃ προσημαζόμενος εἶπε,
 φίλον αὐτοῦ δεδεῆσθαι παρασχεῖν ἐπιμέλειαν καὶ
 λογιότῃα καὶ πώτιν „Εἶθ' οὕτως," ἔφη, „σιδηροῦς
 γέγονας ἄνθρωπος, ὥστε μηδὲν ἐκ τούτων, ὧν
 ᾗτήσατο ὁ φίλος, παρασχῆναι ;“

XXVII. Τὸ μὲν οὖν πρὸς ἔχθρους ἢ ἀντιδι-
 κους σκώμμασι χρῆσθαι πικροτέροις, δοκεῖ ῥητο-
 ρικὸν εἶναι· τὸ δ' οἷς ἔτιχε προσκρούειν ἕνεκα τοῦ
 γελοίου, πολὺ συνῆγε μῖσος αὐτῷ. Γράψω δὲ καὶ
 τούτων ὀλίγα. Μάρκον Ἀκύνιον, ἔχοντα δύο γαμ-
 βροὺς φυγάδας, Ἀδραστιον ἐκάλει. Λευκίου δὲ
 Κόττια τιμητικὴν ἔχοντος ἀρχὴν, φιλοιστοτάτου
 δ' ὄντος, ὑπατείας μετεὼν ὁ Κικέρων ἐδίψησε, καὶ
 τῶν φίλων κύκλῳ περιστάντων, ὡς ἔπινεν „Ὁρθῶς
 φοβεῖσθε," εἶπε, „μή μοι γένοιτο χαλεπὸς ὁ τιμητής,
 ὅτι ὑδωρ πίνω.“ Βωκωνίῳ δ' ἀπατήσας, ἄγοντι
 μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἀμορφοτάτας θυγατέρας, ἀνε-
 φθίγγετο.

„Φαίβομαι ποτ' οὐκ ἰδύμετος ἔσκησεν τέσσα.“

Μάρκου δὲ Γαλλίου δοκοῦντος οὐκ ἐξ ἐλευθέρων
γεγονέναι, λαμπρὰ δὲ τῇ φωνῇ καὶ μεγάλῃ γράμ-
ματα πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξαγαγόντος· „Μὴ θαν-
μάζετε,“ εἶπε, „καὶ αὐτὸς εἰς εὖτε τῶν ἀναπεφωτηκό-
των.“ Ἐπεὶ δὲ Φαῦστος ὁ Σύλλα, τοῦ μοναρχήσαν-
τος ἐν Ῥώμῃ, καὶ πολλοὺς ἐπὶ θανάτῳ προγράψαν-
τος, ἐν δανείοις γενόμενος, καὶ πολλὰ τῆς οὐσίας
διασπαθήσας, ἀπαρτίαν πρόεγραψε, ταύτην ἔφη
μᾶλλον αὐτῷ τὴν προγραφὴν ἀρέσκειν, ἢ τὴν πα-
τρίαν.

XXVIII. Ἐκ τούτων γίνετο πολλοῖς ἐπαχθής·
καὶ οἱ μετὰ Κλωδίου συνέστησαν ἐπ' αὐτόν, ἀρχὴν
τοιαύτην λαβόντες. Ἦν Κλώδιος ἀνὴρ εὐγενής, τῇ
μὲν ἡλικίᾳ νέος, τῷ δὲ φρονήματι θρασὺς καὶ ἀν-
δαρής. Οὗτος ἐρῶν Πομπηΐας, τῆς Καίσαρος γυ-
ναϊκός, εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ παρεισῆλθε κρύφα,
λαβὼν ἐσθῆτα καὶ σκευὴν ψαλτρίας· ἔθυον γὰρ αἱ
γυναῖκες τὴν ἀπόρρητον ἱκτίνην καὶ ἀθέατον ἀν-
δράσι θυσίαν ἐν τῇ τοῦ Καίσαρος οἰκίᾳ, καὶ πα-
ρὴν ἀνὴρ οὐδεὶς· ἀλλὰ μειράκιον ὢν ἔτι καὶ μήπω
γενειῶν ὁ Κλώδιος, ἤλπιζε λήσεσθαι διαδύς πρὸς
τὴν Πομπηΐαν μετὰ τῶν γυναικῶν. Ὡς δ' εἰσῆλθε
τυκτός εἰς οἰκίαν μεγάλην, ἠπορεῖτο τῶν διόδων·
καὶ πλανώμενον αὐτόν ἰδοῦσα Ἀθρηλίας θεραπαι-
νίς, τῆς Καίσαρος μητρὸς, ἤτησεν ὄνομα. Φθέγγε-
σθαι δ' ἀναγκασθέντος ἐκείνου, καὶ φήσαντος, ἀπό-
λουθον Πομπηΐας ζήτην, Ἀβραν τοῦτομα, συνέισε
τὴν φωνὴν οὐ γυναικίαν οὔσαν, ἀνέκραγε καὶ συνε-

πάλαι τὰς γυναῖκας. Αἱ δ' ἀποκλείσασαι τὰς θύρας, καὶ πάντα διεργυνώμεναι, λαμβάνουσι τὸν Κλωδίον εἰς οἶκημα παιδίσκης, ἣ συνεισῆλθε, καταπεφυγότα. Τοῦ δὲ πράγματος περιβοήτου γενόμενου, Καῖσάρ τε τὴν Πομπηΐαν ᾤφηκε, καὶ δίκην ἀσιβείας ἀπεγράφατο τῷ Κλωδίῳ.

XXIX. Κικέρων δ' ἦν μὲν αὐτοῦ φίλος, καὶ τῶν περὶ Κατιλίαν πραττομένων ἐχρῆτο προθυμοτάτῳ συνεργῷ καὶ φύλακι τοῦ σώματος· ἰσχυριζομένου δὲ πρὸς τὸ ἔγκλημα, τῷ μηδὲ γεγονέναι καὶ ἐκείνον ἐν Ρώμῃ τὸν χρόνον, ἀλλ' ἐν τοῖς πορρωτάταις χωρίοις διατρέβειν, κατεμαρτύρησεν, ὥς ἀφ' ἡμέτερου πρὸς αὐτὸν οἶκαδε, καὶ διελεγμένου περὶ τινῶν· ὅπερ ἦν ἀληθές. Οὐ μὲν ἰδόκει μαρτυρεῖν ὁ Κικέρων διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν αὐτοῦ γυναῖκα, Τρεντίαν, ἀπολογούμενος. Ἦν γὰρ αὐτῇ πρὸς τὸν Κλωδίον ἀπέχθεια διὰ τὴν ἀδελφὴν τὴν ἐκείνου, Κλωδίαν, ὥς τῷ Κικέρωνι βουλομένην γαμηθῆναι, καὶ τοῦτο διὰ Τύλλου τινὸς πράττουσαν, ὃς ἐταῖρος μὲν ἦν καὶ συνήθης, ἐν τοῖς μάλιστα Κικέρωνος, αἰεὶ δὲ πρὸς τὴν Κλωδίαν φοιτῶν, καὶ θεραπεύων ἐγγὺς οἰκοῦσαν, ὑποψίαν τῇ Τρεντίᾳ παρέσχε. Χαλεπὴ δὲ τὸν τρόπον οὖσα, καὶ τοῦ Κικέρωνος ἄρχουσα, παρώξυνε τῷ Κλωδίῳ συνεπιθέσθαι καὶ καταμαρτυρῆσαι. Κατεμαρτύρουν δὲ τοῦ Κλωδίου πολλοὶ τῶν καλῶν καγαθῶν ἀνδρῶν ἐπιτοκίας, ῥαδιουργίας, ἔχλων δεκτισμοὺς, φθοράς γυναικῶν. Δεύκουλλος δὲ καὶ Θεραπαινίδας παρ-

εἶχεν, ὥς συγγενῆτο τῇ νεωτάτῃ τῶν ἀδελφῶν ὁ Κλώ-
 διος, ὅτι Λευκούλλῳ συμφέκει. Πολλή δ' ἦν δόξα καὶ
 ταῖς ἄλλαις δυσὶν ἀδελφαῖς πλησιάζειν τὸν Κλώδιον,
 ὧν Τρεντίαν μὲν Μάρκιος Ῥήξ, Κλωδίαν δὲ Μάτελ-
 λος ὁ Κέλιος εἶχεν· ἦν Κοναδραντίαν ἐκάλουν, οἱ
 τῶν ἱεραστῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάν-
 τιον, ὥς ἀργύριον εἰσέπεμψε· τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ
 χαλκοῦ νομίσματος κοναδράντην ἐκάλουν. Ἐπὶ ταύ-
 τη μάλιστα τῶν ἀδελφῶν κακῶς ἤκουσεν ὁ Κλώδιος.
 Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τοῦ δήμου πρὸς τοὺς καταμαρτυ-
 ρούντας αὐτοῦ καὶ συνεσιῶτας ἀντιπατιομένου, φο-
 βηθέντες οἱ δικασταὶ φυλακὴν περιεστήσαντο, καὶ
 τὰς δέλτους οἱ πλείστοι συγκεχυμένας τοῖς γραμμα-
 σιν ἤνεγκαν. Ὅμως δὲ πλείονες ἔδοξαν οἱ ἀπαλύνον-
 τες γενέσθαι· καὶ τις ἐλέχθη καὶ δικασμὸς διελθεῖν.
 Ὅθεν ὁ μὲν Κρίτλος ἀπαντήσας τοῖς κριταῖς· „Ῥυῖς,”
 εἶπεν, „ὥς ἀληθῶς ὑπὲρ ἀσφαλείας ᾤκησασθε τὴν
 φυλακὴν, φοβούμενοι, μὴ τις ὑμῶν ἀφέληται τὸ
 ἀργύριον.” Κικέρων δὲ τοῦ Κλωδίου πρὸς αὐτὸν λέ-
 γοντος, ὅτι μαρτυρῶν οὐκ ἔσχε πίστιν παρὰ τοῖς δι-
 κασταῖς· „Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν,” εἶπεν, „οἱ πέντε καὶ ἑ-
 κοσι τῶν δικαστῶν ἐπίστευσαν· τοσοῦτοι γὰρ σου
 κατεψηφίσαντο· σοὶ δὲ τριάκοντα οὐκ ἐπίστευσαν·
 οὐ γὰρ πρότερον ἀπέλυσαν, ἢ ἔλαβον τὸ ἀργύριον.”
 Ὁ μὲντοι Καῖσαρ οὐ κατεμαρτύρησε κληθεὶς ἐπὶ τὸν
 Κλώδιον, οὐδ' ἔφη μωχρίαν κατεγνωκέναι τῆς γυ-
 ναικός· ἀφεικέναι δ' αὐτὴν, ὅτι τὸν Καῖσαρος ἔδει
 γάμον οὐ πράξειως αἰσχροῦς μόνον, ἀλλὰ καὶ φήμης
 καθαρὸν εἶναι.

XXX. Διαφυγὼν δὲ τὸν κίνδυνον ὁ Κλώδιος, καὶ
 δημαρχὸς αἰρεθείς, ἐξ οὗ εἶχετο τοῦ Κικέρωνος,
 πρὸς ὁμοῦ πράγματα καὶ πάντας ἀνθρώπους συν-
 ἔχων καὶ ταρατῶν ἐκ' αὐτόν. Τὸν τε γὰρ δῆμον
 ὁμοίωσατο νόμοις φιλανθρώποις, καὶ τῶν ὑπᾶτων
 ἑκατέρῳ μεγάλας ἐπαρχίας ἐψηφίσατο, Πείσανι μὲν
 Μαικεδονίαν, Γαβινίῳ δὲ Συρίαν· πολλοὺς δὲ τῶν
 ἀπόρων συνέτασεν εἰς τὸ πόλιτευμα, καὶ δούλους
 ὥπλισμένους περὶ αὐτῶν εἶχε. Τῶν δὲ πλείστον δυνα-
 μῶν τότε τριῶν ἀνδρῶν, Κράσσου μὲν ἄντικρυς Κι-
 κέρωνι πολεμοῦντος, Παιπητίου δὲ θρυπτομένου πρὸς
 ἀμφοτέρους, Καίσαρος δὲ μέλλοντος εἰς Γαλατίαν
 ἐξίειναι μετὰ στρατεύματος, ὑπὸ τοῦτον ὑποδύς ὁ Κι-
 κέρων, καλπερ οὐκ ἄντα φίλον, ἀλλ' ὑποκτον ἐκ τῶν
 περὶ Κατίλλαν, ἠξίωσε πρεσβευτὴς αὐτῷ συναστρα-
 τεύειν. Λεξάμενον δὲ τοῦ Καίσαρος, ὁ Κλώδιος ἄρῳ
 ἐκφρεύοντα τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ τὸν Κικέρωνα, προσ-
 ποιῶτο συμβεβηκῶς ἔχειν, καὶ τῇ Τερτυλίᾳ τὴν
 πλείστην ἀναιτιθείς αἰτίαν, ἐκείνου δὲ μεμνημένος
 ἐπειτικῶς αἰεὶ, καὶ λόγους εὐγνώμονας ἐνδοχούς, ὡς
 ἂν τις οὐ μισῶν, οὐδὲ χαλεπαίνων, ἀλλ' ἐγκαλῶν
 μέτρια καὶ φιλικὰ, παντάπασιν αὐτοῦ τὸν φόβον ἀνῆ-
 κεν· ὥστ' ἀπειπεῖν τῷ Καίσαρι τὴν πρεσβείαν, καὶ
 πάλιν ἔχεισθαι τῆς πολιτείας. Ἐφ' ᾧ παροξυνθείς ὁ
 Καῖσαρ, τὸν τε Κλώδιον ἐπέφθασε, καὶ Πομπηίου
 ἐπέστρεψε κομιδῇ τοῦ Κικέρωνος· αὐτὸς τε κατεμαρ-
 τύρησεν ἐν τῷ δήμῳ, μὴ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς, μηδὲ
 νομίμως, ἀνδρᾶς ἀνθρώπους ἀνηρῶσθαι τοὺς περὶ Λί-
 α-

εἶχεν, ὥς συγγένετο τῇ νεωκράτῃ τῶν ἀδελφῶν ὁ Κλω-
 διος, ὅτε Δευκούλλῳ συνῶκει. Πολλή δ' ἦν δόξα καὶ
 ταῖς ἄλλαις δυσὶν ἀδελφαῖς πλησιάζειν τὸν Κλωδίου,
 ὃν Τρεντίαν μὲν Μάρκιος Ῥήξ, Κλωδίαν δὲ Μέτιλ-
 λος ὁ Κέλιος εἶχεν· ἦν Κουαδραντίαν ἐκάλουν, οὐ
 τῶν ἱραυτῶν τις αὐτῇ χαλκοῦς ἐμβαλὼν εἰς βαλάν-
 τιον, ὥς ἀργύριον εἰσέπεμψε· τὸ δὲ λεπτότατον τοῦ
 χαλκοῦ νομίσματος κουαδραντίαν ἐκάλουν. Ἐπὶ ταύ-
 τη μάλιστα τῶν ἀδελφῶν κακῶς ἤκουσεν ὁ Κλωδίας.
 Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε τοῦ δήμου πρὸς τοὺς καταμαρτυ-
 ρούντας αὐτοῦ καὶ συνεσιῶτας ἀντιτακτομένου, φο-
 βηθέντες οἱ δικασταὶ φυλακὴν περιεστήσαντο, καὶ
 αἰς δέλτους οἱ πλείστοι συγκεχυμένας τοῖς γράμμα-
 σιν ἤνεγκαν. Ὅμως δὲ πλείονες ἔδοξαν οἱ ἀπαλύνον-
 τες γενέσθαι· καὶ τις ἐλέχθη καὶ δεκασμὸς διελθεῖν.
 Ὄθεν ὁ μὲν Κρίλος ἀπαντήσας τοῖς κριταῖς· „Ῥυῖς,”
 εἶπεν, „ὥς ἀληθῶς ὑπὲρ ἀσφαλείας ῥτήσασθε τὴν
 φυλακὴν, φοβούμενοι, μὴ τις ὑμῶν ἀφέληται τὸ
 ἀργύριον.” Κικέρων δὲ τοῦ Κλωδίου πρὸς αὐτὸν λέ-
 γοντος, ὅτι μαρτυρῶν οὐκ ἔσχε πίστιν παρὰ τοῖς δι-
 κασταῖς· „Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν,” εἶπεν, „οἱ πέντε καὶ ἑ-
 κοσι τῶν δικαστῶν ἐπίστευσαν· τοσοῦτοι γὰρ σου
 κατεψηφίσαντο· σοὶ δὲ τριάκοντα οὐκ ἐπίστευσαν·
 οὐ γὰρ πρότερον ἀπέλυσαν, ἢ ἔλαβον τὸ ἀργύριον.”
 Ὁ μὲντοι Καῖσαρ οὐ κατεμαρτύρησε κληθεὶς ἐπὶ τὸν
 Κλωδίον, οὐδ' ἔφη μοιχαλίαν κατεγνωκέναι τῆς γυ-
 ναικός· ἀφεικέναι δ' αὐτήν, ὅτι τὸν Καῖσαρος ἔδει
 γάμον οὐ πρᾶξεως αἰσχροῦς μόνον, ἀλλὰ καὶ φήμης
 καθαρὸν εἶναι.

XXX. Διαφυγὸν δὲ τὸν κίνδυνον ὁ Κλώδιος, καὶ
 δημαρχὸς αἰρεθείς, ἐξ οὗ εἶχετο τοῦ Κικέρωνος,
 πρὸς ὁμοῦ πράγματα καὶ πάντας ἀνθρώπους συν-
 αἶων καὶ ταράττων ἐκ' αὐτόν. Τὸν τε γὰρ δῆμον
 ὁμοίωσατο νόμοις φιλανθρώποις, καὶ τῶν ὑπᾶτων
 ἐκατέρῳ μεγάλας ἐπαρχίας ἐψηφίσατο, Πίσωνα μὲν
 Μακεδονίαν, Γαβινίῳ δὲ Συρίαν· πολλοὺς δὲ τῶν
 ἀπόρων συνέντασεν εἰς τὸ πολιτεύμα, καὶ δούλους
 ὠπλισμένους περὶ αὐτῶν εἶχε. Τῶν δὲ πλείστον δυνα-
 μένων τότε τριῶν ἀνδρῶν, Κράσσου μὲν ἄντικρυς Κι-
 κέρωνι πολεμοῦντος, Παμπηΐου δὲ θρυπτομένου πρὸς
 ἀμφοτέρους, Καίσαρος δὲ μέλλοντος εἰς Γαλατίαν
 ἐξέρχεται μετὰ στρατεύματος, ὑπὸ τοῦτον ὑποδύς ὁ Κι-
 κέρων, καίπερ οὐκ ἄντα φίλον, ἀλλ' ὑποπτον ἐκ τῶν
 περὶ Κατίλλαν, ἠξίωσε πρεσβευτῆς αὐτῷ συναστρα-
 τεύειν. Λεξαμένον δὲ τοῦ Καίσαρος, ὁ Κλώδιος ἄρῃν
 ἐκφρεύγοντα τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ τὸν Κικέρωνα, προσ-
 ποιῶτο συμβολικῶς ἔχειν, καὶ τῇ Τερρεντίῳ τὴν
 πλειοτέην ἀναιδεῖς αἰτίαν, ἐκείνου δὲ μεμνημένος
 ἐπεικῶς αἰεῖ, καὶ λόγους εὐγνώμονας ἐνδοχούς, ὥς
 ἂν τις οὐ μισῶν, οὐδὲ χαλεπαίνων, ἀλλ' ἐγκαλῶν
 μέτρια καὶ φιλικὰ, παντάπασιν αὐτοῦ τὸν φόβον ἀνῆ-
 κεν· ὥστ' ἀπειπεῖν τῷ Καίσαρι τὴν πρεσβείαν, καὶ
 πάλιν ἔχεισθαι τῆς πολιτείας. Ἐφ' ᾧ παροξυνθεὶς ὁ
 Καίσαρ, τὸν τε Κλώδιον ἐπέφθασε, καὶ Πομπηΐον
 ἐπέστρεψε κομιδῇ τοῦ Κικέρωνος· αὐτὸς τε κατέμαρ-
 τήρησεν ἐν τῇ δήμῳ, μὴ δοκεῖν αὐτῷ καλῶς, μηδὲ
 νομίμως, ἀνδρᾶς ἀνθρώπους ἀννηρῆσθαι τοὺς περὶ Λί-
 ν-

ελον καὶ Κιέριον. Αὕτη γὰρ ἦν ἡ κατηγορία, καὶ ἐπὶ τοῦθ' ὁ Κιέρων ἐκαλεῖτο. Κινδυνεύον οὖν καὶ διωκόμενος, ἐσθῆτα μετέλλαξε, καὶ κόμης ἀνάπλεως περιϋὼν ἰκέτευε τὸν δῆμον. Πανταχοῦ δ' ὁ Κλώδιος ἀπήνια κατὰ τοὺς στενωποὺς, ἀνθρώπους ἔχων ὄβρισταὶς περὶ αὐτὸν καὶ θράσεις, οἱ πολλὰ μὲν χλευάζοντες ἀκολάστως εἰς τὴν μεταβολὴν καὶ τὸ σχῆμα τοῦ Κιέρωνος, πολλὰχοῦ δὲ πηλὸς καὶ λίθοις βάλλοντες, ἐνίσταντο ταῖς ἐκείνου.

XXXI. Οὐ μὲν ἀλλὰ τῷ Κιέρωνι πρῶτον μὲν ὀλίγου δεῖν σύμπαν τὸ τῶν ἱππικῶν πλῆθος συμμετέβαλε τὴν ἐσθῆτα, καὶ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους νέων παρηκολούθουν κομῶντες καὶ συνικετεύοντες. Ἐπειτα, τῆς βουλῆς συνελθούσης, ὅπως ψηφίσαιτο, τὸν δῆμον, ὡς ἐπὶ πένθεσι, μεταβαλεῖν τὰ ἱμάτια, καὶ τῶν ὑπᾶτων ἐναντιωθέντων, Κλωδίου δὲ σιδηροφορουμένου περὶ τὸ βουλευτήριον, ἐξέδραμον οὐκ ὀλίγοι τῶν βουλευτικῶν καταρῶν γινόμενοι τοὺς χιτῶνας, καὶ βοῶντες. Ὡς δ' οὖν οὗτ' αἶκτος, οὔτε τις αἰδὼς πρὸς τὴν ὄψιν ἦν, ἀλλ' ἔδει τὸν Κιέρωνα φεύγειν, ἢ βίᾳ καὶ σιδήρῳ κριθῆναι πρὸς τὸν Κλώδιον, ἔδειτο Πομπηίου βοηθεῖν, ἐπέτηδες ἐκποδὼν γεγονότος, καὶ διατρίβοντος ἐν ἀγροῖς περὶ τὸν Ἀλβανόν. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμψε Πείσωνα, τὸν γαμβρὸν, δεησόμενον· ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἀνέβη. Πυθόμενος δ' ὁ Πομπηῖος, οὐχ ὑπέμεινεν εἰς ὄψιν ἔλθεῖν· δεινὴ γὰρ αὐτὸν αἰδὼς εἶχε πρὸς τὸν ἄνδρα, μεγάλους ἡγωνισμένον ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ πολλὰ πρὸς χάριν ἐκείνῳ πε-

πολιτευμένον· ἀλλὰ Καίσαρι γαμβρός ὢν δεομένην
 προὔδωκε τὰς παλαιὰς χάριτας, καὶ κατὰ θύρας ἄλ-
 λας ὑπεξελθὼν, ἀπεβίβρασκε τὴν ἔντευξιν. Οὕτω δὲ
 προδοθεὶς ὁ Κικέρων ὑπ' αὐτοῦ, καὶ γεγονὸς ἔρη-
 μος, ἐπὶ τοὺς ὑπάτους κατέφυγε. Καὶ Γαβίνιος μὲν
 ἦν χαλεπὸς αἰε'. Πείσων δὲ διελέχθη πρῶτον, αὐ-
 τὸν παραινῶν ἐκστῆναι, καὶ ὑποχωρῆσαι τῇ τοῦ Κλω-
 δίου ῥύμῃ, καὶ τὴν μεταβολὴν τῶν καιρῶν ἐνεργεῖν,
 καὶ γενέσθαι πάλιν σωτῆρα τῆς πατρίδος ἐν σιδήσει
 καὶ κακοῖς δι' ἐκείνον οὔσης. Τριαύτης τυχὼν ἀπο-
 κρίσεως ὁ Κικέρων, ἰβουλευέτο σὺν τοῖς φίλοις· καὶ
 Λεύκουλλος μὲν ἐκέλευε μένειν, ὥς περιεσόμενον, ἄλ-
 λοι δὲ φεύγειν, ὥς ταχὺ τοῦ δήμου ποθήσοντος
 αὐτόν, ὅταν ἐμπλησθῇ τῆς Κλωδίου μανίας καὶ ἀπο-
 νοίας. Ταῦτ' ἔδοξε Κικέρωνι· καὶ τὸ μὲν ἄγαλμα
 τῆς Ἀθηνᾶς, ὃ πολὺν χρόνον ἔχων ἐπὶ τῆς οἰκίας
 ἰδρυμένον, τίμα διαφερόντως, εἰς τὸ Καπετώλιον κο-
 μίσας ἀνέθηκεν, ἐπιγράψας· Ἀθηνᾶ, Ῥώμης φύλα-
 κι· πομποὺς δὲ παρὰ τῶν φίλων λαβὼν, περὶ μέ-
 σας νύκτας ὑπεξῆλθε τῆς πόλεως, καὶ περὶ διὰ Λευ-
 κανίας ἐπορεύετο, λαβέσθαι Σικελίας βουλόμενος.

XXXII. Ὡς δ' ἦν φανερός ἤδη πεφυγώς, ἐπ-
 ἤγαγεν αὐτῷ φυγῆς ψῆφον ὁ Κλώδιος, καὶ διάγραμ-
 μα προὔθηκεν, εἶργειν πυρός καὶ ὕδατος τὸν ἄνδρα,
 καὶ μὴ παρῆχειν σιέγην ἐντὸς μιλίων πεντακυσίων
 Ἰταλίας. Τοῖς μὲν οὖν ἄλλοις ἀέχιστος ἦν τοῦ δια-
 γράμματος τούτου λόγος, αἰδουμένοις τὸν Κικέρω-
 να, καὶ πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι φιλοφροσύνην, παρῆ-

πεμπον αὐτόν· ἐν δ' Ἰππωνίῳ πόλει τῆς Λευκανίας,
 ἣν Οὐιβῶνα νῦν καλοῦσιν, Οὐῖβιος, Σικελὸς ἀνὴρ,
 ἄλλα τε πολλὰ τῆς Κικέρωνος φιλίας ἀπολελανκώς,
 καὶ γεγονώς, ὑπατεύοντος αὐτοῦ, τεκτόνων ἐπαρχος,
 οἰκίᾳ μὲν οὐκ ἐδέξατο, τὸ χωρίον δὲ καταγράψαι
 ἐπηγγέλλετο, καὶ Γαῖος Οὐεργίλιος, ὁ τῆς Σικελίας
 στρατηγός, ἐν τοῖς μάλιστα Κικέρωνι κεχρημένος,
 ἔγραψεν ἀπέχισθαι τῆς Σικελίας. Ἐφ' οἷς ἀθυμή-
 σας, ὥρμησεν ἐπὶ Βρυγνέσιον, καὶ κεῖθεν εἰς Δυρῆ-
 χιον ἀνέμψι φορῶν περαιούμενος, ἀντιπνεύσαντος πε-
 λαγίου, μεθ' ἡμέραν ἐπαλινδρομήσεν, εἰς αὐθις
 ἀνῆλθῃ. Λέγεται δὲ καὶ, καταπλεύσαντος εἰς Δυρ-
 ῆχιον αὐτοῦ, καὶ μέλλοντος ἀποβαίνειν, σεισμόν τε
 τῆς γῆς καὶ σπασμόν αἶμα γενέσθαι τῆς θαλάττης. Ἀφ'
 ὧν ἀνέβηλλον οἱ μαντικοί, μὴ μόνιμον αὐτῷ τὴν φυ-
 γὴν ἔσεσθαι μεταβολῆς γὰρ εἶναι ταῦτα σημεῖα. Πολ-
 λῶν δὲ φοιτῶντων ἀνδρῶν ὑπ' εὐνοίας, καὶ τῶν Ἑλλη-
 νίδων πόλεων διαμιλλωμένων πρὸς αὐτὰς ταῖς πρεσ-
 βείαις, ὅμως ἀθυμῶν καὶ περίλυπος διῆγε, τὰ πολλὰ
 πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ὥσπερ οἱ δυσέρωτες, ἀφορῶν, καὶ
 τῷ φρονήματι μικρὸς ἄγαν καὶ ταπεινὸς ὑπὸ τῆς συμ-
 φορῆς γεγονώς καὶ συνισταλμένος, ὡς οὐκ ἂν τις ἄν-
 δρα παιδείᾳ συμβεβιασκότα τοσαύτῃ προαιδέετο.
 Καίτοι πολλάκις αὐτὸς ἡξίου τοὺς φίλους μὴ ῥήτο-
 ρα καλεῖν αὐτόν, ἀλλὰ φιλόσοφον· φιλοσοφίαν γὰρ,
 ὡς ἔργον, ᾗεσθαι, ῥητορικῇ δ' ὀργάνῳ χρῆσθαι
 πολιτευόμενος ἐπὶ ταῖς χρεῖαις. Ἀλλ' ἡ δόξα δεινὴ τὸν
 λόγον, ὥσπερ βαφὴν, ἀπακλύσαι τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ

τῶν πολλῶν ἐνομέζεσθαι πύθη δι' ἑμίλιαν καὶ
συνήθαισιν τοῖς πολιτευομένοις, ἂν μὴ τις εὖ μάλα
φυλαττόμενος, οὕτω συμφέρεται τοῖς ἐκτός, ὥς τῶν
πρωγμάτων αὐτῶν, οὐ τῶν ἐπὶ ταῖς πράγμασι πε-
θεῶν συμμιθεῖν.

XXXIII. Ὁ δὲ Κλώδιος ἐξελάσας τὸν Κικέρωνα,
κατέπερσε μὲν αὐτοῦ τὰς ἐπαύλεις, κατέπερσε δὲ τὴν
οἰκίαν, καὶ τῷ τόπῳ τῶν Ἐλευθερίων ἐπεφοδόμησε·
τὴν δ' ἄλλην οὐσίαν ἐπώλει καὶ διακήρυττε καθ'
ἡμέραν, μηδὲν ἄνουμένου μηδεὶς. Ἐκ δὲ τούτου
φουβερός ὢν τοῖς ἀριστοκρατικοῖς, καὶ τὸν δῆμον ἀντι-
μέμονον εἰς ὕβριν πολλὴν καὶ θρασύτητα συνεφελο-
μένος, ἐπιχείρει τῷ Πομπηίῳ, τῶν διακηρύξαν ὑπ'
αὐτοῦ κατὰ τὴν σιγαλίαν ἔκτα σπαράττειν. Ἐφ' οἷς
ὁ Πομπηῖος ἄδοξος, ἐκείνῳ αὐτὸς αὐτόν, προίμε-
νος τὸν Κικέρωνα· καὶ πάλιν ἐκ μεταβολῆς παρτοῖος
ἐγένετο, πρῶτον καθεῖσεν αὐτῷ μετὰ τῶν φίλων.
Ἐνιστάμενον δὲ τοῦ Κλωδίου, ἀννίδοξε τῇ βουλῇ
μηδὲν διαφέρει πρῶτον πρῶτον, μηδὲ πρῶτον δη-
μόσιον, εἰ μὴ Κικέρωνι καθεῖσεν γένετο. Τῶν δὲ
περὶ Λέντιον ὑπαγεύοντων, καὶ τῆς σιγῆς πρόσθε
βαδιδούσης, ὅστις τραυθῆναι μὲν ἐν ἀγορᾷ δημό-
χου, Κρίνον δὲ, τὸν Κικέρωνος ἀδελφόν, ἐν τοῖς
τεκροῖς ὥς τεθνηκέναι κείμενον, διαλαθεῖν, ὃ τὸ δῆ-
μος ἤρχετο τρέψομαι τῇ γνώμῃ, καὶ τῶν δημόχων
Ἄντιος Λάλλων πρῶτος ἐτάλησε τὸν Κλώδιον εἰς δι-
κην ἀπώγειν βιβαίων, καὶ Πομπηίῳ πολλοὶ συνῆλ-
θον ὅτι τε τοῦ δῆμου καὶ τῶν πέριξ πόλεως. Μετ'

ὅν προελθὼν, καὶ τὸν Κλώδιον ἀναστήσας ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐπὶ τὴν ψῆφον ἐκάλει τοὺς πολίτας. Καὶ λέγεται μηδέποτε μηδὲν ἐν τούτῃς δημοφροσύνης ἐπιψηφίσασθαι τὸν δῆμον. Ἡ δὲ σύγκλητος ἀμιλλωμένη πρὸς τὸν δῆμον, ἔγραψεν ἐπαινεθῆναι τὰς πόλεις, ὅσαι τὸν Κικέρωνα παρὰ τὴν φυγὴν ἐθέραιπυσαν, καὶ τὴν οἰκίαν αὐτῷ καὶ τὰς ἐπαύλεις, ὡς Κλώδιος διεφθάρκει, τέλεισι δημοσίοις ἀνασταθῆναι. Κατῆι δὲ Κικέρων ἐκκαίδεκάτῳ μηνὶ μετὰ τὴν φυγὴν· καὶ τούτῃ τὰς πόλεις χαρὰ, καὶ σπουδὴ τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὴν ἀπάντησιν εἶχεν, ὥστε τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Κικέρωνος ὕστερον ἐνδεέστερον εἶναι τῆς ἀληθείας. Ἐφη γάρ, αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων τὴν Ἰταλίαν φέρουσαν, εἰς τὴν Ῥώμην εἰσενεγκαῖν. Ὅπου καὶ Κράσσος, ἐχθρὸς ὢν αὐτῷ πρὸ τῆς φυγῆς, τότε προθύμως ἀπήντα καὶ διελδοτο, τῷ παιδί Πωπλίῳ χαριζόμενος, ὡς ἔλεγε, ζήλωτῃ τοῦ Κικέρωνος ἔντι.

XXXIV. Χρόνον δ' οὐ πολὺν διαλείπων, καὶ παρφυλάξας ἀποδημοῦντα τὸν Κλώδιον, ἐπῆλθε μετὰ πολλῶν τῷ Καπετωλίῳ, καὶ τὰς δημαρχικὰς δέλτους, ἐν αἷς ἀναγραφαὶ τῶν διακημένων ἦσαν, ἀπέσπασε καὶ διέφθειρεν. Ἐγκαλοῦντος δὲ περὶ τοῦτον τοῦ Κλώδιου, τοῦ δὲ Κικέρωνος λέγοντος, ὡς παρὰ νόμον ἐκ πατρικίων εἰς δημαρχίαν παρελθόν, καὶ κέρτιον οὐδὲν εἶναι τῶν πεπραγμένων ὑπ' αὐτοῦ· Καίων ἡγανάκτησε καὶ ἀντίπε, τὸν μὲν Κλώδιον οὐκ ἐπαινῶν, ἀλλὰ καὶ δυσχεραίνων τοῖς πεπολιτευμένοις, θεινὸν δὲ καὶ βίαιον ἀποφαίνων, ἀναιρέσειν ψηφί-

σασθαι δογμάτων καὶ πράξεων τούτων τὴν σύγ-
κλητον· ἐν αἷς εἶπα καὶ τὴν ἐαυτοῦ τῶν περὶ Κύ-
πρου καὶ Βυζάντιον διοίκησιν. Ἐκ τούτου προσέ-
φρασε ὁ Κικέρων αὐτῷ πρῶτον εἰς οὐδὲν ἐμ-
φωτὸς προελθούσαν, ἀλλ' ὥστε τῇ φιλοσοφίᾳ χρη-
σθαι πρὸς ἀλλήλους ἀμαυρότερον.

XXKV. Μετὰ ταῦτα Κλώδιον μὲν ἀποκρίνεται
Μίλων· καὶ διωκόμενος φόβου, Κικέρωνα παρυστή-
σατο συνήγορον. Ἡ δὲ βουλή, φοβηθεῖσα, μὴ, κυ-
δνεύοντος ἀνδρός ἐνδόξου καὶ θυμοειδοῦς, τοῦ Μί-
λωνος, ταραχὴ γένηται περὶ τὴν πόλιν, ἐπέστρεψε
Πομπηίου ταύτην τε καὶ τὰς ἄλλας κρίσεις βραβεύ-
σαι, παύχοντα τῇ πόλει καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἀσφά-
λειαν. Βαίονου δὲ τὴν ἀγορὰν ἔτι νυκτὸς ἀπὸ τῶν
ἔκτρον σιγῆ λαβόντος τοῖς στρατιώταις, ὁ Μίλων τὸν
Κικέρωνα δέξας, μὴ πρὸς τὴν ὄψιν ἀηθείᾳ διαταρα-
χθεὶς χεῖρον διαγωνίσηται, συνέπεισιν ἐν φορείᾳ
κομισθέντα πρὸς τὴν ἀγορὰν ἡσυχάζειν, ἄχρις οὗ
συνέλθωσι οἱ κρίται, καὶ πληροῦνται τὸ δικαστήριον.
Ὁ δ' αὖ μένον ἦν, ὡς ἔοικεν, ἐν ὄπλοις ἀθαρτής, ἀλλὰ
καὶ τῷ λέγειν μετὰ φόβου προσηύει, καὶ μόλις ἐπαύ-
σατο παλλόμενος καὶ κρέμων ἐπὶ πολλῶν ὑγῶναι,
ἀκμήν τοῦ λόγου καὶ στάσιν λαβόντος. Λικωνίου δὲ
Ἀκουρήνην, φεύγοντι δίκην ὑπὸ Κάτωνος, βοηθῶν,
καὶ φιλοτιμούμενος Ὀρετήσιον ὑπερβάλλειν εὐήμερή-
σαντα, μέρος οὐδὲν ἀντεπαύσατο τῆς νυκτός, ὡς ὑπὸ
τοῦ σφόδρα φοβηθῆσαι καὶ διαγερῆσθαι κακωθεῖς,
ἐνδείκτερος αἰτίᾳ φανῆναι. Τότε δ' αὖ ἐπὶ τὴν τοῦ

Μίλωνος θύκην ἐκ τοῦ φορείου προελθόν, καὶ θα-
σάμενος τὸν Πομπηϊὸν ἄνω παθεζόμενον, ὥσπερ ἐν
στρατοπέδῳ, καὶ κύκλῳ τὰ ὅπλα περιλάμποντα τῶν
ἐγορῶν, συνιχύθῃ, καὶ μόλις ἐνέηξαι τοῦ λόγου,
ἀρραδυνόμενος τὸ σῶμα, καὶ τῆς φωνῆς ἐνισχύμενος,
αὐτοῦ τοῦ Μίλωνος εὐθαρσείας καὶ ἀνδρείας παρυσια-
σάμενος τὰ ἄρῃν, καὶ νόμῳ θρόνῳ καὶ μεταβαλεῖν
ἐπαθήτω φαιὼν ἀπαξιώσαντος· ὅπερ οὐχ ἦμιστι δο-
κᾷ συναίτιον αὐτῷ γενέσθαι τῆς κατὰ δίκης. Ἄλλ' ὅ-
γε Κικέρων διὰ ταῦτα φιλέταιρος μᾶλλον, ἢ δειλός,
ἔδοξεν εἶναι.

ΚΚΧVI. Γίνεται δὲ καὶ τῶν ἱερῶν, οὓς Αὐγού-
ρας Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἀντὶ Κράσσου, τοῦ νέου,
μετὰ τὴν ἐν Πάρθοις αὐτοῦ τελευταίην. Ἔπειτα πλήρη
λαχὼν τῶν ἐπαρχιῶν Κιλικίων, καὶ στρατὸν ὀπίσσω
μυρίων καὶ διαχιλίων, ἱππέων δὲ διαχιλίων ἑξακο-
σίων, ἐπλέυσε, προσπαχθὲν αὐτῷ, καὶ τὰ περὶ Κακ-
παδοκίαν Ἀρριόβαρξιν, τῷ βασιλεῖ, φίλῃ καὶ πε-
πρωμένη παρασχεῖν. Ταῦτά τε δὴ παρεστήσαντο καὶ
συνήρμασαν ἀμείψτως ἄτερ πολέμου· τοὺς τε Κίλι-
κας ἐρᾶν πρὸς τὸ Παρθικὸν πταίσμα Ῥωμαίων καὶ
τὸν ἐν Συρίᾳ σιωτῶν ρισμὸν ἐπηρμένους, κατεπραῦνεν
ἡμέρας ὄρχων. Καὶ ὅδρα μὲν οὐδέ τῶν βασιλίων
διβόταν ἔλαβε, δάπνην δὲ τοὺς ἐπαρχικοὺς ἀνῆλκεν
αὐτὸς δὲ καθ' ἡμέραν τοὺς χαρίεντας ἀνελάμβανεν
ἐστιάσεις, οὐ πολυτελεῖς, ἀλλ' ἐλευθερίως. Ἡ δ'
οἰκία θυρωρὸν οὐκ εἶχεν, οὐδ' αὐτὸς ἄρσθη κατακί-
μενος ὑπ' οὐδενός, ἀλλ' ἔωθεν ἑστῶς, ἢ περιπατῶν

πρὸ τοῦ δωματίου, τοὺς ἀσπαζομένους ἐδεξιοῦτο. Αἰγεται δὲ μήτε φάρδαις αἰκίσασθαι τινα, μήτ' ἐσθῆ-
ται περισχίσαι, μήτε βλασφημίαν ὑπ' ὀργῆς· ἢ ζη-
μίας πρόσβαλεῖν μεθ' ὕβριων. Ἀνευρών δὲ πολλὰ
τῶν δημοσίων καυλεμμένα, τὰς τε πόλεις εὐπόρους
ἐποίησε, καὶ τοὺς ἀποκτείνοντας, οὐδὲν τοῦτου πλείον
παθόντας, ἐπαιήτους διεφύλαξεν. Ἡψατο δὲ καὶ πο-
λίμου, ληστὰς τῶν περὶ τὸν Ἀμανὸν οἰκούντων τρα-
ψάμενος· ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιω-
τῶν ἀνηγορεύθη. Καιλίου δὲ, τοῦ ῥήτορος, διομέ-
νου παρδάλεις αὐτῷ πρὸς τινα θεῖον εἰς Ῥώμην ἐκ
Κιλικίας ἀποστεῖλαι, καλλωπιζόμενος ἐπὶ τοῖς πε-
πραγμένοις, γράφει πρὸς αὐτὸν, οὐκ εἶναι παρδάλεις
ἐν Κιλικίᾳ· πέφεν γὰρ εἰς Καρίαν, ἀγανακτού-
σας, οὐ μόναι πολεμοῦνται, πάντων εἰρήνην ἔχον-
των. Πλείων δ' ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας, τοῦτο μὲν Ῥόδῳ
προσέσχε, τοῦτο δ' Ἀθήναις ἐνδιέτριψεν ἄσμενος,
πρόθῳ τῶν πάλαι διατριβῶν. Ἀνδράσι δὲ τοῖς πρώ-
τοις ἀπὸ παιδείας συγγενόμενος, καὶ τοὺς τότε φί-
λους καὶ συνήθεις ἀσπασάμενος, καὶ τὰ πρέποντα
θαυμάσθεις ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν πόλιν ἐπανήλ-
θεν, ἥδη τῶν πραγμάτων, ὥσπερ ὑπὸ φλεγμονῆς,
ἀφιστιαμένων ἐπὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

XXXVII. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ ψηφισομένων αὐτῷ
θριάμβον, ἥδιον ἢ ἔφη παρακολουθῆσαι Καίσαρι
θριαμβεύοντι, συμβάσσειν γενόμενων. Ἰλίᾳ δὲ συν-
εβούλευε, πολλὰ μὲν Καίσαρι γράφων, πολλὰ δ'
αὐτοῦ Ἰλαμνητίου δαόμενος, πρῶτων ἑκάτερον καὶ

Μίλωνος θύκην ἐκ τοῦ φορείου προελθὼν, καὶ θα-
σόμενος τὸν Πομπηϊὲν ἄνω καθέζομενον, ὥσπερ ἐν
στρατοπέδῳ, καὶ κύκλῳ τὰ ὄπλα περιλάμποντα τῶν
ἐγχορῶν, συνιχύσθῃ, καὶ μόλις ἐπήρξαι τοῦ λόγου,
πρὸς τὸν Μίλωνος εὐθυφροῦς καὶ ἐνδρείως παριστα-
μένου τὰ ἄγχι, καὶ νόμῳ θρόνῳ καὶ μεταβαλεῖν
ἐπὶ τὴν φαιάν ἀπαξιώσαντος· ἔπειρ οὐχ ἥμισυ δο-
κᾷ συναίτιον αὐτῷ γενέσθαι τῆς καταδίτης. Ἄλλ' ὁ
γε Κικέρων διὰ ταῦτα φιλέταιρος μᾶλλον, ἢ δειλός,
ἔδοξεν εἶναι.

ΚΚΧVI. Γίνεται δὲ καὶ τὴν ἱερῶν, οὓς Λυγρό-
ρας Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ἀντὶ Κράσσου, τοῦ γένου,
μετὰ τὴν ἐν Πάρθοις αὐτοῦ τελευτήν. Μῖτα πλήρω
λαχὼν τῶν ἐπαρχῶν Κιλικίαν, καὶ στρατὸν ἐπὶ τῶν
ρυφίων καὶ δισχίλιον, ἱππέων δὲ δισχίλιον ἐξακο-
σίω, ἐπλέυσε, προσταχθὲν αὐτῷ, καὶ τὰ περὶ Κακ-
παδοκίαν Ἀρριβαρζάνην, τῷ βασιλεῖ, φίλᾳ καὶ πε-
θῆτα παρασχεῖν. Ταῦτά τε δὴ παρεστήσαντο καὶ
συνήνεμον ἀμέμπτως ἄτερ πολέμου· τοὺς τε Ἕλλη-
νας ὁρῶν πρὸς τὸ Παρθικὸν πταίσμα Ῥωμαίων καὶ
τὸν ἐν Συρίᾳ στωρ ρισμὸν ἐπηρμένους, κατεπράυνον
ἡμέτερος ἔρχων. Καὶ δῶρα μὲν οὐδέ τῶν βασιλέων
διδόντων ἔλαβε, δέληκτον δὲ τοὺς ἐπαρχικοὺς ἀνῆκεν
αὐτὸς δὲ κατ' ἡμέραν τοὺς χαρίεντας ἀνελάμβανεν
ἐστιάσειν, οὐ πολυτελέως, ἀλλ' ἐλευθερίως. Ἡ δ'
οἰκία θυρωρὸν οὐκ εἶχεν, οὐδ' αὐτὸς ἀρθῇ κατακί-
μενος ὑπ' οὐδενός, ἀλλ' ἐκθῶν ἐστῶς, ἢ περπατῶν

πρὸ τοῦ θαυμαίου, τοὺς ἀσπαζομένους ἐδειξιούτο. Λέγεται δὲ μήτε φόβους ἐκίνασθαι τινα, μήτ' ἐσθῆ-
ται περὶ σφίσαι, μήτε βλασφημίαν ὑπ' ὀργῆς· ἢ ζη-
μίας πρόσβαλεῖν μεθ' ὕβριων. Ἀνευρών δὲ πολλὰ
τῶν δημοσίων κατεμμένα, τὰς τε πόλεις εὐπόρους
ἐπείχεσθαι, καὶ τοὺς ἀποτίκτοντας, οὐδὲν τούτου πλεῖον
παθόντας, ἐπείμους διεφύλαξεν. Ἡφατο δὲ καὶ πο-
λέμου, ἀγαστὰς τῶν περὶ τὸν Ἀμανδὸν οἰκούντων τρε-
ψάμενος· ἐφ' ᾧ καὶ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιω-
τῶν ἀνηγορεύθη. Καίλιου δὲ, τοῦ ῥήτορος, διομέ-
νου παρδάλλει αὐτῷ πρὸς τινα θεῖον εἰς Ῥώμην ἐκ
Κελικίας ἀποστεῖλαι, καλῶπιζόμενος ἐπὶ τοῖς πε-
πραγμένοις, γράφει πρὸς αὐτόν, οὐκ εἶναι παρδάλλει
ἐν Κελικίᾳ· πέφευγάναι γάρ εἰς Καρίαν, ἀγανακτού-
σας, οὗτοι μόναι πολεμοῦνται, πάντων εἰρήνην ἔχον-
των. Πάσι δ' ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας, τοῦτο μὲν Ῥόδῳ
προσέσχε, τοῦτο δ' Ἀθήναις ἐνδιέτριψεν ἄσμενος,
πόθῳ τῶν πάσαις διατριβῶν. Ἀνδράσι δὲ τοῖς πρώ-
τοις ἀπὸ παιδείας συγγενόμενος, καὶ τοὺς τότε φί-
λους καὶ συνήθεις ἀσπασάμενος, καὶ τὰ πρέποντα
θαυμάσθεις ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν πόλιν ἐπανήλ-
θεν, ἥδη τῶν πραγμάτων, ὥσπερ ὑπὸ φλεγμονῆς,
ἀφισταμένων ἐπὶ τὸν ἐμφύλιον πόλεμον.

XXXVII. Ἐν μὲν οὖν τῇ βουλῇ ψηφισομένων αὐτῷ
θριαμβόν, ἥδιον ἢ ἔφη παρακολουθῆσαι Καίσαρι
θριαμβεύοντι, συμβάσειον γενέμενων. Ἰβία δὲ συν-
εβούλευε, πολλὰ μὲν Καίσαρι γράφων, πολλὰ δ'
αὐτοῦ Ἰταμπητῶν δαδμενος, πρῶτων ἑκάτερον καὶ

παραμυθούμενος. Ὡς δ' ἦν ἀνήκιστα, καὶ Καίσαρος ἐπερχομένου, Πομπηῖος οὐκ ἔμεινεν, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὴν πόλιν ἐξέλιπε, ταύτης μὲν ἀπελείφθη τῆς φυγῆς ὁ Κικέρων, ἔδοξε δὲ Καίσαρι προστίθισθαι. Καὶ δὴλό· ἐστὶ τῇ γνώμῃ πολλὰ ῥιπιασθεῖς ἐπ' ἀμφοτέρω καὶ δυσπαθήσας. Γράφει γὰρ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς διαπορεῖν, ποτέρωσε χρὴ τρέπασθαι, Πομπηίου μὲν ἔνδοξον καὶ καλὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν πόλεμον ἔχοντος, Καίσαρος δ' ἄμεινον τοῖς πράγμασι χρωμένου, καὶ μᾶλλον ἑαυτὸν καὶ τοὺς φίλους σώζοντος· ὥστ' ἔχειν μὲν, ὃν φύγῃ μὴ ἔχειν δὲ, πρὸς ὃν φύγῃ. Τριβατίου δὲ, τινὸς τῶν Καίσαρος ἐταίρων, γράψαντος ἐπιστολὴν, ὅτι Καίσαρ οἶται δεῖν μάλιστα μὲν αὐτὸν ἐξετάζεσθαι μεθ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐλπίδων μετέχειν· εἰ δ' ἀναδύεται διὰ γήρας, εἰς τὴν Ἑλλάδα βαδίζειν, κακεῖ καθήμενον ἡσυχίαν ἄγειν, ἐκποδῶν ἀμφοτέροις γενόμενον· θαυμάσας ὁ Κικέρων, ὅτι Καίσαρ αὐτὸς οὐκ ἔγραψεν, ἀπεκρίνατο πρὸς ὀργήν, ὥς οὐδὲν ἀνάξιον πράξει τῶν πεπολιτευμένων. Τὰ μὲν οὖν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς γεγραμμένα τοιαῦτά ἐστι.

XXXVIII. Τῷ δὲ Καίσαρος εἰς Ἰβηρίαν ἀπαράντος, εὐθύς ὥς Πομπηῖον ἔπλευσε· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἄσμενος ὤφθη, Κάτων δ' αὐτὸν ἰδὼν, ἰδίᾳ πολλὰ κατεμέμφοτο Πομπηῖον προσηύμενον· αὐτῷ μὲν γὰρ οὐχὶ καλῶς ἔχειν ἱγκεταλιπεῖν ἢ ἀπ' ἀρχῆς εἴλετο τῆς πολιτείας τάξιν, ἐκείνον δὲ χρησιμώτερον ὄντα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς φίλοις, εἰ μένων ἦσας

ἐκείνῃ πρὸς τὸ ἀποβαίνειν ἡρμόζετο, κατ' οὐδένα λογισμὸν οὐδ' ἐξ ἀνάγκης πολέμιον γεγενῆσθαι. Καί-
σαρι, καὶ τοσούτου μεθέξοντα κινδύνου δαΐφ' ἤκειν.
Οἱποὶ δὲ δὴ τοῦ Κινέφωνα ἀνέστρεφον οἱ λόγοι τὴν
γνώμην, καὶ τὸ μέγα μηδὲν αὐτῷ χρησθαι Πομπηίου.
Λέκιος δ' ἦν αὐτός, οὐκ ἀγροῦμενος μεταμίσθου, καὶ
φλασθίζων δὲ τοῦ Πομπηίου τὴν παρυσικεὺς, καὶ
πρὸς τὰ βουλευμάτων δυσκολαίων ὑποβύτως, καὶ τοῦ
παρυσικέσπειν τι καὶ λέγειν χάριεν εἰς τοὺς συμμά-
χους οὐκ ἀπιχόμενος, ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἀγέλαστος αἰεὶ
περιῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ καὶ σκυθραιπός, ἑτέροις
δὲ παρέχων γέλωτα μηδὲν δεομένους. Βέλτιον δὲ καὶ
τοῦτων ὀλίγα παραθέσθαι. Δομιτίου τοίνυν ἀν-
θρώπου· εἰς τὰς ἡγεμονικὰς ἄγοντος οὐ πολέμιον,
καὶ λέγοντος, ὥς ἐπιεικὴς τὸν τρόπον ἐστὶ καὶ σώ-
φρων· „Τί οὖν,” εἶπεν, „οὐκ ἐπίτροπον αὐτὸν τοῖς τέ-
κνοις φυλάσσεις;” Ἐπαινούντων δὲ τινων Θεοφάνην,
τὸν Λέκιον, ὃς ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τεκτόνων ἑπαρ-
χος, ὥς εὖ παρὰμυθήσασκε Ροδίου τὸν στόλον ἀπο-
λαβόντας· „Ἠλίαν,” εἶπεν, „ἀγαθὸν ἐστὶ τὸ Γραικὸν
ἔχειν ἑπαρχον!” Καίσαρος δὲ κατορθούοντος τὰ πλεῖ-
στα, καὶ τρόπον τινα πολιορκούντος αὐτοῦ, Λέντιος
μὲν εἰσόντι πωθάνεσθαι, στυγνοὺς εἶναι τοὺς Καί-
σαρος φίλους, ἀπεικνίετο· „Λέγεις αὐτοὺς δυσνοεῖν
Καίσαρι.” Μαρκίου δὲ τινος ἡκοντος ἐξ Ἰταλίας νεωσ-
τί, καὶ λέγοντος, ἐκ Ρώμης φήμην ἐπικρατεῖν, ὥς πο-
λιορκεῖτο Πομπηίος· „Εἰτ' ἐξέπλευσας,” εἶπεν, „ἵνα
τοῦτο πικρύνῃς αὐτὸς θρασυμάχος;” Μετὰ δὲ τὴν

ἦσαν Νοτίου μὲν αἰπόντος, οἱ δὲ χρηστὰς ἐλπίδας ἔχον, ἐπεὶ γὰρ αὐτοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπηίου λελεῖσθαι. „Καλῶς ὦν,“ ἔρη, „παρήνεις, ἐπολοιοῖς ἐπολεμοῦμεν.“ Δουβιηνοῦ δὲ μακρείας τισὶν ἰσχυρίζομένου, καὶ λέγοντος, ὡς δὲ περιγινέσθαι Πομπηίου. „Οὐνοῦν,“ ἔρη, „στρατηγῆματι τοῦτο γράμμεται εἴναι ἀποβεβλήκαμεν τὸ στρατόπεδον.“

XXXIX. Ἀλλὰ γὰρ, γενομένης τῆς κατὰ Φάρσαλον μάχης, ἥς οὐ μετέσχε δι' ἀφρόντισιν, καὶ Πομπηίου φυγόντος, ὁ μὲν Κάτων, καὶ στρατιῶται συχτὸν ἐν Δυρράχῳ, καὶ στόλον ἔχων μέγαν, ἐκείνῳ ἤξιον στρατηγεῖν κατὰ νόμον, καὶ τὸ τῆς ὑπατείας ἀξίωμα προὔχοντα. Διωθόμενος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Κικέρων, καὶ ὅπως φεύγων τὸ συστρατεύεσθαι, παρ' οὐδέν ἤλθεν ἀναιρεθῆναι, Πομπηίου τοῦ νόου καὶ τῶν φίλων προδότῃν ἀποκαλούντων, καὶ τὰ ξίφη σπασαμένων, εἰ μὴ Κάτων ἐνστάς μόλις ἀφώλετο καὶ διῆκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κατασχὼν δ' εἰς Βρεντέσιον, ἐνταῦθα διέτριβε, Καίσαρα περιμένων βραδύνοντα διὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ καὶ περὶ Αἴγυπτον ἀσχολίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Τάραντα καθαρμισμένος ἀπηγγέλλετο, καὶ περὶ περὶ τῶν ἐκείθεν εἰς Βρεντέσιον, ὤρμησε πρὸς αὐτόν, οὐ πάνυ μὲν ὢν δύσπιστος, αἰδούμενος δὲ, πολλῶν παρόντων, ἄνθρωπος ἐχθροῦ καὶ κρατοῦντος λαμβάνειν πείραν. Οὐ μὲν ἐδέχθη αὐτῷ πρῶταί τι παρ' αὐτῶν, ἢ εἰπεῖν. Ὁ γὰρ Καίσαρ, ὡς εἶδεν αὐτὸν πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἀπαιτῶντα, κατέβη καὶ ἡσπάσατο, καὶ διαλεγόμενος μόνῳ

συχναὺς σταδίαν ὁδὸν προῆλθιν. Ἐκ δὲ ταύτου δια-
τέλει τιμῶν καὶ φιλοφρονούμενος, ὥστε καὶ γρά-
ψαντι λόγον ἐγκάμιον Κάτωνος ἀντιγράφων, τὸς τε
λόγον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον, ὡς μάλιστα τῷ Περικλέ-
ους ἐοικέναι καὶ ἐθαυμάζουσιν, ἐπαινεῖν. Ὁ μὲν οὖν
Κικέρωντος λόγος, Κάτων, ὁ δὲ Καίσαρος, Ἀντιμά-
των ἐπιγράφεται. Λέγεται δὲ καὶ, Κοῖντον Διγα-
ρίου δίκην φεύγοντος, ὅτι τῶν Καίσαρος πολέμιον
εἰς ἐγγύοντι, καὶ Κικέρωντος αὐτῷ βοηθοῦντος, εἰ-
πεῖν τὸν Καίσαρα πρὸς τοὺς φίλους· „Τί πάλυι διὰ
χρόνου Κικέρωντος ἀποῦσαι λέγοντος, ἐπεὶ πάλαι κέ-
κριται πονηρὸς δ' ἀνὴρ καὶ πολέμιος;“ ἐπεὶ δ' ἀρξά-
μενος λέγειν ὁ Κικέρων ὑπερφυῶς ἐκίνει, καὶ προῦ-
βαινε αὐτῷ πᾶσι τε ποταλλὸς καὶ χάριτι θαυμα-
στὸς ὁ λόγος, πολλὰς μὲν εἶναι χρόας ἐπὶ τοῦ προσ-
ώπου τὸν Καίσαρα, πάσας δὲ τῆς ψυχῆς τρεπόμενον
τροπᾶς καταδύλον εἶναι· τέλος δὲ τῶν κατὰ Φάρ-
σαλον ἀψιμύκτου τοῦ φήτορος ἀγώνων, ἐκπαθῆ γενό-
μενον, νικασθῆναι τῷ σάματι, καὶ τῆς χειρὸς ἐκβα-
λεῖν ἔκτα τῶν γράμματιν. Τὸν γοῦν ἄνθρωπον ἐπέ-
λυσε τῆς αἰτίας βεβιασμένος.

XL. Ἐκ ταύτου Κικέρων, ὡς μοναρχίαν τῆς πολι-
τείας μεθεστώσης, ἀφίμενος τῷ τὰ κοινὰ πράττειν,
ἐσχόλαζε τοῖς βουλευμένοις φιλοσοφεῖν τῶν νέων, καὶ
σχεδὸν ἐκ τῆς πρὸς τοὺτους συνηθείας, εὐγενεστά-
τους καὶ πρώτους ὄντας, αὐθις ἴσχυεν ἐν τῇ πόλει
μέγιστον. Αὐτῷ δ' ἔργον μὲν ἦν τὸ τοὺς φιλοσόφους
σύνταξις διαλόγους καὶ μεταφράζειν τινὰ τοῦ Πλάτωνος.

ἦσαν Νοτίου μὲν αἰπότερος, οὗτοι δὲ χρηστὰς ἐλπίδας ἔχειν, ἐπὶ γὰρ αὐτοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Πομπηίου λελεῖσθαι. „Καλῶς ἄν,” ἔφη, „παρήνεις, ἐὶ πολοιοῖς ἐπολεμοῦμεν.“ Λαβιηνοῦ δὲ μαντείαις εὖ ἐσχυριζομένου, καὶ λέγοντος, ὡς δὲ περιγινώσθαι Πομπηίαν. „Οὐνοῦν,” ἔφη, „στρατηγῆματι τοῦτο χρώμενοι νῦν ἀποβεβλήκαμεν τὸ στρατόπεδον.“

XXXIX. Ἀλλὰ γὰρ, γενομένης τῆς κατὰ Φάρσαλον μάχης, ἥς οὐ μετέσχε δι' ἀρρώστιας, καὶ Πομπηίου φυγόντος, ὁ μὲν Κάτων, καὶ στρατεύματα συχρὸν ἐν Δυρράχῳ, καὶ στόλον ἔχων μέγαν, ἐκείνου ἤξου στρατηγεῖν κατὰ νόμον, καὶ τὸ τῆς ὑπατιίης ἀξίωμα προὔχοντα. Λαοδοῦμενος δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Κικέρων, καὶ ὅπως φεύγων τὸ συστρατεύεσθαι, παρ' οὐδέν ἤλθεν ἀναιρεθῆναι, Πομπηίου τοῦ νέου καὶ τῶν φίλων προδότην ἀποκαλούντων, καὶ τὰ ἔργα σπασαμένων, εἰ μὴ Κάτων ἐνστάς μόλις ἀφίλετο καὶ διῆκεν αὐτὸν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Κατασχὼν δ' εἰς Βρεντέσιον, ἐνταῦθα διατρίβει, Κάτωρα περιμένων βραδύνοντα διὰ τὰς ἐν Ἀσίᾳ καὶ περὶ Αἰγύπτου ἀσχολίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Τάραντα καθωρμισμένος ἀπηγγέλλετο, καὶ περὶ παρόντων ἐκείθεν εἰς Βρεντέσιον, ὥρμησε πρὸς αὐτόν, οὐ πάνυ μὲν ὦν δύσκιπτος, αἰδεύμενος δὲ πολλῶν παρόντων, ἀνδρῶς ἐχθροῦ καὶ κρατοῦντος λαμβάνειν πῖραν. Οὐ μὲν ἐδέχθη αὐτῷ προῦξαι τι παρ' αὐτῶν, ἢ εἰπεῖν. Ὁ γὰρ Κάτωρ, ὡς εἶδεν αὐτὸν πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων ἀκοντῶντα, κατέβη καὶ ἡσπάσατο, καὶ θαλασσοπόρος μόνος

συχῶς σπουδῶν ὁδὸν προῆλθεν. Ἐν δὲ ταύτῳ διε-
τελεῖ τιμῶν καὶ φιλοφρονοῦμενος, ὥστε καὶ γρα-
ψαντι λόγον ἐγκώμιον Καίσαρος ἀντίγραφον, τὸς τε
λόγον αὐτοῦ καὶ τὸν βίον, ὡς μάλιστα τῷ Περικλέ-
ους ἐοικέναι καὶ ἐπαιρούμενος, ἐπαινοῦν. Ὁ μὲν οὖν
Κικέρωνος λόγος, Κάτων, ὁ δὲ Καίσαρος, Ἀντιπά-
των ἐπιγράφεται. Λέγεται δὲ καὶ, Κοϊντὸν Διγα-
ρίου δόκην φεύγοντος, ὅτι τῶν Καίσαρος πολέμιον
εἰς ἐγγύθην, καὶ Κικέρωνος αὐτῷ βοηθοῦντος, εἰ-
πεῖν τὸν Καίσαρα πρὸς τοὺς φίλους· „Τί πολὺν διὰ
χρόνον Κικέρωνος ἀποῦσαι λέγοντος, ἐπεὶ πάλαι κέ-
κριται πενήτης ὁ ἀνὴρ καὶ πολέμιος;“ ἐπεὶ δ' ἀρξά-
μενος λέγειν ὁ Κικέρων ὑπερφυῶς ἐκίνει, καὶ προῦ-
βαινεν αὐτῷ πᾶσι τε ποικίλος καὶ χάριτι θαυμα-
στὸς ὁ λόγος, πολλὰς μὲν ἵνατι χρόας ἐπὶ τοῦ προσ-
ώπου τὸν Καίσαρα, πάσας δὲ τῆς ψυχῆς τριπόμενον
τροπὰς κατὰδῆλον εἶναι· τέλος δὲ τῶν κατὰ Φάρ-
σαλον ἀφαιμένου τοῦ φήτορος ἀγώνων, ἐκπαθῇ γυνό-
μενον, ταναθῆναι τῷ σώματι, καὶ τῆς χειρὸς ἐμβα-
λεῖν ἔκτα τῶν γραμματέων. Τὸν γοῦν ἄνθρωπον ἀπέ-
λυσε τῆς αἰτίας βεβιασμένος.

XL. Ἐκ ταύτου Κικέρων, ὡς μοναρχίαν τῆς πολι-
τείας μεθεστώσης, ἀφίμενος τοῦ τὰ καιρὰ πράττειν,
ἐσχόλαξε τοῖς βουλομένοις φιλοσοφεῖν τῶν νέων, καὶ
σχεδὸν ἐκ τῆς πρὸς τούτους συνηθείας, εὐγενεστά-
τους καὶ πρώτους ὄντας, αὐτοῖς ἰσχυρὸν ἐν τῇ πόλει
μέγιστον. Ἀνεστὶ δ' ἔργον μὲν ἦν τὸ τοὺς φιλοσόφους
σύνταξις διαλόγους καὶ μεταφράζειν τινὰ τοῦ Πλάτωνος

ρος, καὶ τῶν διαλεκτικῶν ἢ φυσικῶν ὀνομάτων ἕκαστον εἰς Ῥωμαϊκὴν μεταβάλλειν διάλεκτον. Ἐκείνος γάρ ἐστιν, ὡς φασιν, ὁ καὶ τὴν φαντασίαν, καὶ τὴν συγκατάθεσιν, καὶ τὴν ἐποχὴν, καὶ τὴν κατάληψιν, οἷοι δὲ τὸ ἄτομον, τὸ ἄμερις, τὸ κενόν, ἄλλα τε πολλὰ τῶν τοιούτων, ἐξονομάσας πρῶτος ἢ μάλιστα Ῥωμαίοις, τὰ μὲν μεταφοραῖς, τὰ δ' οἰκτιότησιν ἄλλαις γνώριμα καὶ προσήγορα μηχανησάμενος. Τῇ δὲ πρὸς τὴν ποιήσιν εὐκολίᾳ παίζων ἐχρήτο. Λέγεται γάρ, δαηνίκα ρυεῖται πρὸς τὸ τοιοῦτον, τῆς νυκτός ἐπη πομῖν πεντακόσια. Τὸ μὲν οὖν πλείστον τοῦ χρόνου τοῦτου περὶ Τοῦσκλην ἐν χωρίοις αὐτοῦ διάγων, ἔγραφε πρὸς τοὺς φίλους, Διέριτου βίον ζῆν, εἶτα παίζων, ὡς ἔθος εἶχεν, εἰδ' ὑπὸ φιλοτιμίας ἀπαργῶν πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ αἰδυμῶν τοῖς καθεσιώσι. Σπανίως δ' εἰς αὐτὸν θεραπείας ἕνεκα τοῦ Καίσαρος κατήκει, καὶ πρῶτος ἦν τῶν συναγορευόντων ταῖς τιμαῖς, καὶ λέγων αὐτὸν καινόν εἰς τὸν ἄνδρα καὶ τὰ πραττόμενα φιλοτιμωμένων. Οἶόν τι καὶ τὸ περὶ τῶν Πομπηίου λεχθὲν εἰκόνοι, ὡς ἀνερημέτας καὶ καταβ βλημένους ὁ Καῖσαρ ἐκέλευεν ἀνασταθῆναι· καὶ ἀνιστάσθαι. Ἔφη γάρ ὁ Κικέρων, ὅτι ταῖσιν τῇ φιλοφροσύνῃ Καῖσαρ τοὺς μὲν Πομπηίου ἴσισται, τοὺς δ' αὐτοῦ πῆγνυσιν ἀνδραίντας.

XLI. Διανοοῦμενος δ', ὡς λέγεται, τὴν πότεριον ἱστορίαν γραφῇ περιλαβεῖν, καὶ πολλὰ συμπλέξει τῶν Ἑλληνικῶν, καὶ ὅλους τοὺς εἰρημικούς

λόγους αὐτῶν καὶ μύθους ἐνταῦθα γράψαι, πολ-
 λοις μὲν δημοσίοις, πολλοῖς δ' ἰδίοις κατελήφθη
 πράγμασιν ἀβουλήτοις καὶ πάθειν, ὧν αὐθαίρετα
 δοκεῖ πλεῖστα συμβῆναι. Πρῶτον μὲν γὰρ ἀπε-
 πύμψατο τὴν γυναῖκα, Τερεντίαν, ἀμνηθεὶς ὑπ'
 αὐτῆς παρὰ τὸν πόλεμον, ὥστε καὶ τῶν ἀναγκαίων
 ἐφοδίων ἐνδείης ἀποσταλῆναι, καὶ μηδ', οἷα κατῆρ-
 εν αὐτῆς εἰς Ἰταλίαν, τυχεῖν εὐγνώμονος. Αὕτη μὲν
 γὰρ οὐκ ἤλθιν, ἐν Βρεντισίῳ διατρίβοντος αὐτοῦ
 πολὺν χρόνον· ἐρχομένη δὲ τῇ θυγατρὶ, παιδίσκῃ
 νέῃ, τοσαύτην δόδον, οὐ κομπὴν πρόπουσαν, οὐ
 χορηγίαν παρέσχεν, ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν τῷ Κικέρ-
 ρωνι πάντων ἔφημον καὶ κενὴν ἀπέδειξεν ἐπὶ πολλοῖς
 ὀφλήμασι καὶ μεγάλοις. Αὗται γὰρ εἰσιν αἱ λεγό-
 μεναι τῆς διαστάσεως εὐπρεπέσταται προφάσεις. Τῇ
 δὲ Τερεντίᾳ καὶ ταύτης ἀρνούμενη λαμπρὰν ἐποίησε
 τὴν ἀπολογίαν αὐτὸς ἐκεῖνος, μετ' οὐ πολὺν χρόνον
 γήμας παρθένον, ὡς μὲν ἡ Τερεντία κατεφάρμιξεν,
 ἔρρετι τῆς ὥρας, ὡς δὲ Τίρον, ὁ τοῦ Κικέρωνος ἀπε-
 λεύθερος, γέγραπεν, εὐπορίας ἔντεκεν πρὸς διόλυ-
 σιν δατέμων. Ἦν γὰρ ἡ ποῖς σφόδρα πλουσία, καὶ
 τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὁ Κικέρων ἐν πίστει κληρονόμος
 ἀπολειφθεὶς διαφύλαττεν. Ὀφείλων δὲ πολλὰς μυ-
 ριάδας, ὑπὸ τῶν φίλων καὶ οἰκείων ἐπέσθη τὴν
 παῖδα γῆμαι παρ' ἡλικίαν, καὶ τοὺς δανειστάς
 ἀπαλλάξαι, τοῖς ἐκείνης χρησάμενον. Ἀντώνιος δὲ,
 τοῦ γάμου μνησθεὶς ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Φιλιππικοὺς
 ἀντιγραφαῖς, ἐμφαλῶς αὐτὸν φησι γυναῖκα, παρ'

ἢ ἐγύρασε, χαρίεντως ἅμα τὴν εὐεουρίαν ὡς ἀπράκτου καὶ αὐτρατεύτου παρασυνώπων τοῦ Κικέρωνος. Τῆμαντι δ' αὐτῷ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἡ θυγαῖτη ἀπέθανε τέκνισα παρὰ Διντῶν· τούτῳ γὰρ ἐγαμήθη μετὰ τὴν Πείσωνος, τοῦ προτέρου ἀνδρός, τελευτήν. Καὶ συνῆλθον μὲν ἐπὶ τὴν παραμυθίαν τῷ Κικέρωνι πανταχόθεν οἱ φιλόσοφοι· βαρύνει δ' ἄγαν ἠνεγκε τὰ συμβεβηκός, οὕτως καὶ τῆς γαμηθείσας ἀποπέμψασθαι δόξασαν ἡσθῆναι τῇ τελευτῇ τῆς Τιλλίας.

XLII. Τὰ μὲν οὖν, καὶ οἶκον οὕτως εἶχε τῷ Κικέρωνι. Τῆς δ' ἐπὶ Καίσαρα συνισταμένης πράξεως οὐ μετέσχε, καίπερ ὢν ἐταῖρος ἐν τοῖς μάλιστα Βρούτον, καὶ βαρύνεσθαι τὰ παρόντα καὶ τὰ πάλαι ποθεῖν πράγματα δοκῶν, ὥς ἕτερος, οὐδέ τις. Ἀλλ' ὤνυσαν οἱ ἄνδρες αὐτοῦ τὴν τε φύσιν, ὥς ἐνδεῶς τόλμης, τὸν τε χρόνον, ἐν ᾧ καὶ ταῖς ἐρρωμέναις ἰστιάταις φύσιν ἐπιλείπει τὸ θαρρύνειν. Ὡς δ' οὖν ἐπέπρακτο τοῖς περὶ Βρούτον καὶ Κάσσιον τὸ ἔργον, καὶ τῶν Καίσαρος φίλων συνισταμένων ἐπὶ τοὺς ἀνδρας, αὐτῷ ἢ δέος ἐμφυλλοῖς πολέμοις περιπετῇ γινέσθαι τὴν πόλιν· Ἀντώνιος μὲν ὑπάτειον τὴν βουλὴν συνήγαγε, καὶ βραχέα διελέχθη περὶ ὁμονοίας, Κικέρων δὲ πολλὰ πρὸς τὸν καιρὸν οἰκίως διελεθῶν, ἔπεισε τὴν σύγκλητον, Ἀθηναίους μιμησαμένην, ἀμνηστίαν τῶν ἐπὶ Καίσαρι ψηφίσασθαι, νεῖμαι δὲ τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βρούτον ἐπαρχίας. Ἔσχε δὲ τούτων τέλος οὐδέν. Ὁ γὰρ δῆμος, αὐτὸς μὲν ἄφ' ἑαυτοῦ πρὸς

οἷοντες ἐκχρηθεῖς, ὥς εἶδε τὸν νικρὸν ἐκχομζόμενον δι' ἀγορᾶς, Ἀντωνίου δὲ καὶ τὴν ἐσθῆτα δείξαντες αὐτοῖς αἵματος κατάπλων, καὶ κακομμένην πάντη τοῖς ἔφορσιν, ἐκμανέντας ὑπ' ὀφρῆς, ἐν ἀγορᾷ ζήτησιν ἐποιοῦντες τῶν ἀνδρῶν, καὶ πῦρ ἔχοντες ἐπὶ τὰς οἰκίας ἔθεον, ὥς ἀνάφαντες. Οἱ δὲ τοῦτον μὲν τῷ προπεφυλάχθαι δίαφυγον τὸν κίνδυνον, ἐτέρους δὲ πολλοὺς καὶ μεγάλους προσδεκῶντας, ἐξέλιπον τὴν πόλιν.

XLIII. Εὐθύς οὖν ὁ Ἀντώνιος ἐπῆρτο, καὶ πᾶσι μὲν ἦν φοβερός, ὥς μοναρχήσας, τῷ δὲ Κικέρωνι φοβερώτατος. Ἀναρρῶν νυν μένην τε γὰρ αὐτῷ πύλιν ὄρων τὴν δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τοῖς περὶ Βρούτου ἐπειθήσειον εὐδῶς, ἤχθετο παρόντι. Καὶ πού τι καὶ προὔπῃσεν ὑποψίας αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν τῶν βίᾶν ἀνομοιογένειαν καὶ διαφορὰν. Ταῦτα δεισας ὁ Κικέρων, πρῶτον μὲν ᾤσθηται προσβευτῆς Δολοβέλλα ἀνταπλήῦσαι εἰς Συρίαν. Ἐπεὶ δ' οἱ μέλλοντες ὑπατεύειν μετ' Ἀντωνίου, Ἰστιας καὶ Πάνσας, ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ζηλωταὶ τοῦ Κικέρωνος, ἐδέοντο μὴ σφᾶς καταλιπεῖν, ὑποδεχόμενοι καταλύσειν Ἀντώνιον, ἐκείνου παρόντος· ὁ δ' οὐτ' ἀπισιῶν παντάπασιν, οὔτε πιστεύων, Δολοβέλλαν μὲν εἶπας χαίρειν, ἐμολογήσας δὲ τοῖς περὶ τὸν Ἰστιον τὸ θέρος ἐν Ἀθήναις διαῖξιν, ὅταν δ' ἐπείνοι παραλάβωσι τὴν ἀρχήν, ἀφίξεισθαι πάλιν, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐξεπλευσε· γενομένης δὲ περὶ τὸν πλοῦν διατριβῆς, καὶ λόγων ἀπὸ Ρώμης,

οὐκ αὖτε φιλεῖ, καὶ νῦν προσπίσδοντων, μεταβεβλήσθαι μὲν Ἀντώνιον θαυμαστήν μεταβολήν, καὶ πάντα πρῶτειν καὶ πολιτεύεσθαι πρὸς τὴν σὺγαλητον, ἐνδεῖν δὲ τῆς ἐκείνου παρουσίας τὰ πράγματα, μὴ τὴν ἀρίστην ἔχειν διάθαισιν· καταμεμψάμενος αὐτοῦ· αὐτοῦ τὴν πολλὴν εὐλάβειαν, ἀνέστρεφεν αὐθις εἰς Ῥώμην. Καὶ τῶν πρῶτων οὐ διημάρτυνεν ἐλπίδων· τοσοῦτον πλήθος ὑπὸ χαρᾶς καὶ πόθου πρὸς τὴν ἀπάντησιν ἐξεχύθη, καὶ σχεδὸν ἡμερησίον ἀνῆλθωσαν χροῖον αἱ περὶ τὰς πύλας καὶ τὴν εἴσοδον αὐτοῦ δεξιώσεις καὶ φιλοφροδύναι. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ βουλὴν συναγαγόντος Ἀντωνίου, καὶ καλοῦντος αὐτόν, οὐκ ἦλθεν, ἀλλὰ κατέκειτο, μαλακῶς ἔχειν ἐκ τοῦ κόπου σκηπτόμενος. Ἐδόκει δὲ τὰληθεὶς ἐπιβουλῆς εἶναι φόβος, ἔκ τινος ὑποφίας καὶ μηνύσεως κατ' ὁδὸν αὐτῷ προσπισούσης. Ἀντώνιος δὲ χαλεπῶς μὲν εἶχεν ἐπὶ τῇ διαβολῇ, καὶ στρατιώτας ὑπεμψεν ἄγειν αὐτόν, ἣ καταπρῆσαι τὴν οἰκίαν κλειύσας· ἐνστάντων δὲ πολλῶν καὶ δεηθέντων, ἐνέχυρα λαβὼν μόνον, ἐπαύσατο. Καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἀντιπαρεξιδόντες αἰρέμα καὶ φυλατιζόμενοι διετέλουν· ἄχρις οὗ Καῖσαρ ὁ υἱὸς ἐξ Ἀπολλωνίας παραγενόμενος, τὸν τε κλῆρον ἀνεδέξατο τοῦ Καίσαρος ἐκείνου, καὶ περὶ τῶν διασχίλων πεντακοσίων μυριάδων, ὥς Ἀντώνιος ἐκ τῆς οὐσίας κατέειχεν, εἰς διαφορὰν κατέστη πρὸς αὐτόν.

XLIV. Ἐκ δὲ τούτου Φίλιππος, ὁ τὴν μητέρα τοῦ υἱοῦ Καίσαρος ἔχων, καὶ Μάρκελλος, ὁ τὴν ἀδελφὴν, ἀφικύμενοι μετὰ τοῦ νεανίσκου πρὸς τὸν

Κικέρωνα, συνέθεντο, Κικέρωνα μὲν ἐκείνῃ τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου καὶ τῆς πολιτείας δύναμιν ἐν τε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ παρῆχειν, ἐκείνον δὲ Κικέρωνι τὴν ἀπὸ τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὀπλῶν ἀσφάλειαν. Ἦδη γὰρ οὐκ ὀλίγους τῶν ὑπὸ Καίσαρι στρατευσαμένων περὶ αὐτὸν εἶχε τὸ μισράκιον. Ἐδόκει δὲ καὶ μείζων τις αἰτία γιγνέσθαι τοῦ τὸν Κικέρωνα ἀναδέξασθαι προθύμως τὴν Καίσαρος φιλίαν. Ἔτι γάρ, ὥς ἔοικε, Πομπηίου ζῶντος καὶ Καίσαρος, ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους ὁ Κικέρων καλεῖν τινα τοὺς τῶν συγκλητικῶν παῖδας εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὥς μιλῶντος ἐξ αὐτῶν ἕνα τοῦ Λιδος ἰποδμενύειν τῆς Ῥώμης ἡγεμόνα· πρὸς δὲ πολίτας ὑπὸ σπουδῆς θεόντας ἴσταςθαι περὶ τὸν νεῶν· καὶ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς περιπαφύροις καθέζεσθαι σιωπὴν ἔχοντας. Ἐξαίφνης δὲ τῶν θυρῶν ἀνοιχθεῖσων, καθ' ἕνα τῶν παίδων ἀνισταμένων, κύκλῳ παρὰ τὸν θεὸν παραπορεύεσθαι· τὸν δὲ πάντας ἐπισκοπεῖν καὶ ἀποπέμπειν ἀχθομένους. Ὡς δ' οὗτος ἦν προσίων κατ' αὐτὸν, ἐκτεῖναι τὴν δεξιὴν, καὶ εἰπεῖν· „ὦ Ῥωμαῖοι, πέρας ὑμῖν ἐμφυλίων πολέμων οὗτος ἡγεμὼν γενόμενος.“ Τοιοῦτόν φασιν ἐνύπνιον ἰδόντα τὸν Κικέρωνα, τὴν μὲν ἰδέαν τοῦ παιδὸς ἐνιμμάχθαι καὶ κατέχειν ἐναργῶς, αὐτὸν δ' οὐκ ἐπίστασθαι. Μεθ' ἡμέραν δὲ καταβαίνοντος εἰς τὸ πεδῖον τὸ Ἀρεῖον αὐτοῦ, τοὺς παῖδας ἤδη γεγυμνασμένους ἀπέρχεσθαι, κακίυνδ' ὀφθῆναι τῷ Κικέρωνι πρῶτον, οἷος ὠφθῆ κατ' ὕπνον· ἐκπλαγέντα δὲ, πυν-

θάλασσαν, τίνων εἴη γονέων. Ἦν δὲ πατὴρ δὲ Ὀκτα-
νούριον τῶν οὐκ ἄγαν ἐπιφανῶν, Ἀστίας δὲ μητρό-
ς, ἀδελφῆς Καίσαρος. Ὅθεν Καῖσαρ αὐτῷ, παῖδας
οὐκ ἔχων ἰδίους, τὴν οὐσίαν ἑαυτοῦ καὶ τὸν οἶκον
ἐν ταῖς διαθήκαις ἔδωκεν. Ἐκ τούτου φασὶ τὸν
Κικέρωνα τῷ παιδί κατὰ τὰς ἀπαντήσεις ἐντυχά-
ναι ἐπικριτῶς, καὶ αἰῶνα οἰκείως δέχεσθαι τὰς φιλο-
φροσύνας· καὶ γὰρ ἐκ κύχλης αὐτῷ γαμονέται συμ-
βιβήματα, Κικέρωνος ὑπατεύοντος.

XLV. Αὐτὰς μὲν οὖν προφάσεις ἦσαν αἱ λεγό-
μεναι· τὸ δὲ πρὸς Ἀπώνιον μῖσος Κικέρωνα πρῶ-
τον, εἶτα ἡ φόνος, ἥτις αὐτῷ τῆς τιμῆς, προσ-
ποίησε Καίσαρι, νομίζοντα προσλαμβάνειν τῇ πο-
λιτείᾳ τὴν ἰκείνου δύναμιν. Οὕτω γὰρ ὑπῆει τὸ
μυράκιον αὐτόν, ὥστε καὶ πατέρα προσαγορεύ-
ειν. Ἐφ' ᾧ σφόδρα Βροῦτος ἀγανακτῶν, ἐν ταῖς
πρὸς Ἀστίαν ἐπιστολαῖς καθήψατο τοῦ Κικέρωνος,
ὅτι διὰ φόβον Ἀντωνίου θεραπεύειν Καίσαρα, δῆ-
λός ἐστιν οὐκ ἐλευθερίαν τῇ πατρίδι πράττειν, ἀλλὰ
δυσωσίτην φιλικὸν θράσος αὐτῷ μνάμενος. Οὐ μὲν
ἀλλὰ τότε γε παῖδά τοῦ Κικέρωνος ὁ Βροῦτος, ἐν
Ἀθήναις διακρίβοντα παρὰ τοῖς φιλοσόφοις, ἀνα-
λαβὼν, ἔρχεν ἐφ' ἡγεμονίας, καὶ πολλὰ χρώμενος
αὐτῷ κατώρθου. Τοῦ δὲ Κικέρωνος αἰμὴν ἔρχεν
ἡ δύναμις ἐν τῇ πόλει τότε μεγίστην, καὶ κρατῶν,
ὅσων ἐβούλετο, τὸν μὲν Ἀντώνιον ἐξέκρουσε καὶ
κατεστασίασε, καὶ πολέμησοντας αὐτῷ τοὺς δύο ὑπά-
τους, Ἰρτιὸν καὶ Μάνον, ἐξέπεμψε· Καίσαρι δὲ

βαρβόχους καὶ στρατηγικὸν κόσμον, ὥς δὴ πρόπο-
 λεμοῦντι τῆς πατρὶδας, ἐπείσει ψηφίσασθαι τὴν σύγ-
 κλησιν. Ἐπεὶ δ' Ἀντώνιος μὲν ἡττήτο, τῶν δ' ὑπὸ
 τῶν ἀμφοτέρων ἀποθανόντων, ἐκ τῆς μάχης πρὸς
 Καίσαρα συνέσκησαν αἱ δυνάμεις, δεύσαντα ἡ βουλὴ
 νόον ἄνδρα, καὶ τυχὴ λαμπρὰ κτερημένον, ἐπειρᾶτο
 τιμαῖς καὶ δωρεαῖς ἀποκαλεῖν αὐτοῦ τὰ στρατιω-
 ματα, καὶ περισπᾶν τὴν θύναμιν, ὥς μὴ δεομένη
 τῶν προπολεμούντων, Ἀντωνίου πεφρυγμένος. Οὕτως
 δ' Καίσαρ φοβηθεὶς, ὑπέσχετο τῷ Κικέρωνι τὰς
 δεομένους καὶ πειθονίας ὑπατείας μὲν ἀμφοτέροις
 ὁμοῦ πράττειν, χρῆσθαι δὲ τοῖς πράγμασιν, ὅπως
 αὐτὸς ἔγνωκε, παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν, καὶ
 τὸ μισθώσιον διοικεῖν ἐνόματος καὶ δόξης γλιχόμε-
 νον. Ἐμολογεῖ δὲ Καίσαρ αὐτὸς, ὥς δεδιώς κα-
 τὰ τοῦτον, καὶ κινδυνέων ἔρημος γενέσθαι, χρή-
 σαιτο τῇ Κικέρωνος ἐν δίκῃ φιλαρχίᾳ, προτιρεψά-
 μενος αὐτὸν ὑπατείας μετιέναι, συνηγάτορος αὐ-
 τοῦ καὶ συναρχαιρεσιάζοντος.

XLVI. Ἐσταῦθα μέντοι μάλιστα Κικέρων ἐπαρ-
 θείς ὑπὸ νόου γένει, καὶ φθονοκτοθής, καὶ συναρ-
 χαιρεσιάζας, καὶ παρὰ τῶν αὐτῶ τὴν σύγκλητον,
 πόθους μὲν ὑπὸ τῶν φίλων αἰτίαν εἶχεν, ὀλίγῳ δ'
 ὑστερον αὐτὸν ἀποκωλύκως ᾗσθετο, καὶ τοῦ δήμου
 προέμενος τὴν ἀλευσίαν. Αὐξήθεις γὰρ ὁ νε-
 νίας, καὶ τὴν ὑπατείαν λαβὼν, Κικέρωνα μὲν εἶπας
 χαίρειν, Ἀντωνίῳ δὲ καὶ Λεπίδῳ φίλος γενόμενος,
 καὶ τὴν θύναμιν εἰς ταῦτόν συνενεγκών, ὥσπερ ἄλλο

χι κτήμα τὴν ἡγεμονίαν ἐνέματο πρὸς αὐτοὺς. Καὶ
 καταγεγράφησαν ἄνδρες, οὓς ἔδει θνήσκειν, ὑπὲρ
 διακοσίους. Πλείστην δὲ τῶν ἀμφισβητημάτων αὐ-
 τοῖς ἔριν ἡ Κικέρωνος προγραφὴ παρέσχεν. Ἀντων-
 νίου μὲν ἀσυμβάτως ἔχοντος, εἰ μὴ πρῶτος ἐκείνος
 ἀποθνήσκοι. Λεπίδου δ' Ἀντωνίου προστιθεμένου,
 Καῖσαρος δὲ πρὸς ἀμφοτέρους ἀντέχοντος. Ἐγί-
 νοντο δ' αἱ σὺνodoι μόνους ἀπορρήτοι περὶ πόλεω
 Βονωνίαν ἑφ' ἡμέρας τρεῖς, καὶ συνήσαν εἰς τόπον
 τινα πρὸς αὐτῶν στρατοπέδων ποταμῷ περιῶρέμενον.
 Λέγεται δὲ τὰς πρῶτας ἡμέρας διαχωρισάμενος ὑπὲρ
 τοῦ Κικέρωνος ὁ Καῖσαρ, ἐνδοῦναι τῇ τρίτῃ, καὶ
 προσεῖναι τὸν ἄνδρα. Τὰ δὲ τῆς ἀντιδόσεως οὕτως
 εἶχεν. Ἔδει Κικέρωνος ἐκοτῆναι Καίσαρα, Παύ-
 λου δὲ, τὰδελφοῦ, Λεπίδου, Δευκίου δὲ Καίσαρος
 Ἀντωνίου, ὅς ἦν θεῖος αὐτῷ πρὸς μητρός. Οὕτως
 ἐξέπεσον ὑπὸ θυμοῦ καὶ λύσσης τῶν ἀνδραπέων
 λογισμῶν, μᾶλλον δ' ἀπέδειξαν, ὥς οὐδὲν ἀνθρώ-
 που θηρίον ἐστὶν ἀγριώτερον, ἐξουσίαν πάσαι
 προσλαβόντος.

XLVII. Πραττομένων δὲ τούτων, ὁ Κικέρων
 ἦν μὲν ἐν ἀγροῖς ἰδίαις περὶ Τοῦσκων, ἔχων τὸν
 ἀδελφὸν μεθ' αὐτοῦ· πυθόμενοι δὲ τὰς προγρα-
 φάς, ἔγνωσαν εἰς Ἀστύρα μεταβῆναι, χωρίον πέ-
 ραλον τοῦ Κικέρωνος· ἐκείθεν δὲ πλεῖν εἰς Μακε-
 δονίαν πρὸς Βροῦτον. Ἦδη γάρ ὑπὲρ αὐτοῦ λόγος
 ἐφοίτα κρατοῦντος. Ἐκομίζαντο δ' ἐν φρεσίν, ἀπει-
 ρηκότες ὑπὸ λύπης· καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐφρασάμενοι,

καὶ τὰ φορεῖα παραβάλλοντες, ἀλλήλοις προσωλεοντο. Μᾶλλον δ' ὁ Κόϊντος ἠθύμει, καὶ λογισμὸς αὐτὸν εἰσήει τῆς ἀπορίας· οὐδὲν γὰρ ἔρη λαβεῖν οἴκοθεν. Ἀλλὰ καὶ τῷ Κικέρωνι γλίχρον ἦν ἐφ' ὅδιον. Ἀμεινον οὖν εἶναι, τὸν μὲν Κικέρωνα προλαμβάνειν τῇ φυγῇ, αὐτὸν δὲ μεταθεῖν, οἴκοθεν συσκευασάμενον. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ περιβαλόντες ἀλλήλους καὶ ἀνυκλευσάμενοι διελύθησαν. Ὁ μὲν οὖν Κόϊντος εὐ πολλαῖς ὑστερον ἡμέραις ὑπὸ τῶν οἰκιστῶν προδοθεὶς τοῖς ζητοῦσιν, ἀνῆρέθη μετὰ τοῦ παιδός. Ὁ δὲ Κικέρων εἰς Ἀστυρα κομισθεὶς, καὶ πλοῖον εὐρών, εὐθύς ἐνέβη, καὶ παρέπλευσεν ἄχρι Κιρκαίου, πνεύματι χρώμενος. Ἐκείθεν δὲ βουλομένων εὐθύς αἶρειν τῶν κυβερνητῶν, εἴτε δέσσης τὴν θάλασσαν, εἴτ' οὕτω παντάπασιν τὴν Καίσαρος ἀπειγνυκῶς πίστιν, ἀπέβη καὶ παρῆλθε περὶ τὰ νηυσὶς ἐκατὸν, ὥς εἰς Ῥώμην πορευόμενος. Αὐτὸς δ' αἰλῶν καὶ μεταβαλλόμενος κατήει πρὸς θάλασσαν. Κάκει διενυκτέρευσαν ἐπὶ δεινῶν καὶ ἀπδρων λογισμῶν· ὅσπερ καὶ παρελθεῖν εἰς τὴν Καίσαρος οἰκίαν διανοήθη πρόφα, καὶ σφάξας αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐστίας ἀλλόστορα προσβαλεῖν. Ἀλλὰ καὶ ταύτης αὐτὸν ἀπέκρουσε τῆς ὁδοῦ δέος βασάνων. Καὶ τᾶλλα ταραχῶδη πάλιν προβουλευμάτων τῆς γνώμης μαιλαμβάνων παρῆδωκε τοῖς οἰκίσταις αὐτὸν εἰς Καπίας κατὰ πλοῦν κομίζειν, ἔχων ἐκεῖ χωρία καὶ καταφυγὴν ὥρα θέρους φιλάνθρωπον, ὅταν ἡδιστον οἱ ἐτησίαι καταπνέωνται, Ἐκεῖ δ' ὁ τόπος καὶ ταῦτα

Ἀπολλώνιος μικρὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης. Ἐκτεῦθεν
 ἀφ' ἑνὸς αἰθροῦ κέραιας, ἀπὸ κλαγγῆς προσεφί-
 ροντο τοῦ πλοῦ τοῦ Κικέρωνος ἐπὶ γῆν ἐρεσάμενοι·
 καὶ καθίσαντες ἐπὶ τὴν κεραίαν ἐκατέρωθεν, οἳ μὲν
 ἔβηον, οἳ δ' ἔκαστον τὰς τῶν μεμεμέτων ἀρχάς·
 καὶ πᾶσι εἶδοκε τὸ σιμῶν ἔχειν πονηρόν. Ἀπείβη
 δ' οὖν ὁ Κικέρων, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν ἑσπέρην,
 ὡς ἀναπαυσόμενος κατεκλίθη. Τῶν δὲ κεραιῶν οἱ
 πολλοὶ μὲν ἐπὶ τῆς θυρίδος διενάθησαν φθιγγόμε-
 νοι θορυβῆδες· εἰς δὲ καταβὰς ἐπὶ τὸ κλισίδιον,
 ἐγκυκαλυμμένου τοῦ Κικέρωνος ἀπῆγε τῷ στόματι
 κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ προσώπου τὸ ἰμάκιον. Οἳ δ'
 σκίεται ταῦθ' ὄρωντες, καὶ κακίσαντες ἑαυτοὺς, εἰ
 περιμένουσι τοῦ δεσπότης φανερομένου θάταται γε-
 νέσθαι, θηρεῖα δ' αὐτῷ βοηθεῖ καὶ προκηδέται παρ'
 ἀξίαν πρέεστος, αὐτοὶ δ' οὐκ ἀμύνουσι, τὰ μὲν
 διάμικοι, τὰ δὲ βίᾳ λαβόντες, ἐκείμην ἐν τῇ κε-
 ραίᾳ πρὸς τὴν θάλασσαν.

XLVIII. Ἐνταῦθα δ' οἱ σφογγῆς ἐπῆλθον, ἐκα-
 τοπάρχης Ἑρένιος καὶ Ποπίλλιος χιλιάρχος, ὃ πα-
 τροκτονίας κατὰ δίκην φεύγοντι αἰνεῖται ὁ Κικέρων,
 ἔχοντες ὑπηρέτας. Ἐπεὶ δὲ τὰς θύρας κεκλεισμέ-
 νας εὐρόντες ἐξέκοψαν, οὐ φαινομένου τοῦ Κικέρω-
 νος, οὐδὲ τῶν ἑδὼν εἶναι φασκόντων, λέγεται
 πανόλον τινα, τεθραμμένον μὲν ὑπὸ τοῦ Κικέρω-
 νος ἐν γράμμασιν ἐλευθερίοις καὶ μαθήμασι, ἀπὸ
 λεύθερον δὲ Κοῖντου, τοῦ ἀδελφοῦ, φιλόλογον
 τοῦτομα, φράσαι τῇ χιλιάρχει τὸ φορεῖον κομιζό-

μενον δια τῶν καταρύτων καὶ συσκήλων περιπάτων ἐπὶ τὴν θάλατταν. Ὁ μὲν οὖν χιλλάρχος, ὀλίγους ἀναλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, περιέδιδε πρὸς τὴν ἕξοδον. Τοῦ δ' Ἐρεννίου ὄρδμω φερομένου διὰ τῶν παραπάτων δ' Κικέρων ἤσθετο, καὶ τοὺς οἰκίτας ἐκέλευσεν ἐνταῦθα καταθίσθαι τὸ φορεῖον. Αὐτὸς δ', ὥσπερ εἰώθει, τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τῶν γενέων ἀπτόμενος, αἰσνὲς ἐνέωρε τοῖς σφαγεῦσιν, αὐχμοῦ καὶ κέρμης ἀνδρίπλεως, καὶ συντετηκῶς ὑπὸ φροντίδων τὸ πρόσωπον· ὅστις τοὺς πηλίστους ἐγκάλυψασθαι, τοῦ Ἐρεννίου σφαίζοντος αὐτόν. Ἐσφάγη δὲ τὸν τρέχοντα ἐκ τοῦ φορείου προτείνας, ἕως ἐκείνο γενοῦν ἐξηκοστὸν καὶ τέταρτον. Τὴν δὲ κεφαλὴν ἀπέκοψεν αὐτοῦ καὶ τὴν χεῖρα, Ἀντωνίου κτελεύσαντος, ἣ τοὺς Φιλιππικοὺς ἔγραψεν. Αὐτὸς τε γὰρ δ' Κικέρων τοὺς κατ' Ἀντωνίου λόγους Φιλιππικοὺς ἐπέγραψε, καὶ μέχρι νῦν τὰ βιβλία Φιλιππικοὶ καλοῦνται.

ΗΛΙΧ. Τῶν δ' ἀκρατηρίων εἰς Ῥώμην κομισθέντων, ἔτυχε μὲν ἀρχαιρεσίας τελῶν δ' Ἀντώνιος, ἀκούσας δὲ καὶ ἰδὼν ἀνιβόησεν, ὥς νῦν αἱ προγραφαὶ τέλος ἔχουσιν. Τὴν δὲ κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἐκέλευσεν ὑπὲρ τῶν ἐμβόλων ἐπὶ τοῦ βήματος θεῖναι, θίαμα Ῥωμαίοις φρικτὸν, οὐ τὸ Κικέρωνος ὄρδην πρόσωπον οἰομένοις, ἀλλὰ τῆς Ἀντωνίου ψυχῆς εἰκόνα. Πλὴν ἔν γέ τι φρονήσας μέτριον ἐν τούτοις, Πομπωνία, τῇ Κοῖντου γυναικί, τὸν Φιλόλογον παρίδωκεν. Ἡ δὲ, κυρία γενομένη τοῦ σώματος,

ἄλλαις τε δειναῖς ἐχρήσατο τιμωρίαις, καὶ τὰς σάρ-
 κας ἀποτέμνοντα τὰς αὐτοῦ κατὰ μικρόν, ὅππῃν,
 εἴτ' ἐσθίειν ἠνάγκασεν. Οὕτω γὰρ ἔνιοι τῶν συγ-
 γραφίων ἱστορήκασιν· ὁ δ' αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος
 ἀπειλύνθερος, Τίρων, τοπαράπαν οὐδὲ μέμνηται
 τῆς τοῦ Φιλολόγου προδοσίας. Πυνθάνομαι δέ,
 Καίσαρα χρόνοις πολλοῖς ὕστερον εἰσελθεῖν πρὸς ἱνα
 τῶν θυγατριδῶν· τὸν δέ, βιβλίον ἔχοντα Κικέρω-
 νος ἐν ταῖς χερσίν, ἐκπλαγέντα τῷ ἱματίῳ περικα-
 λύπτειν· ἰδόντα δὲ Καίσαρα, λαβεῖν καὶ διελθεῖν
 ἐσιῶτα μέρος πολὺ τοῦ βιβλίου, πάλιν δ' ἀποδι-
 δόντα τῷ μειρακίῳ, φάναι· „Δόγιος ἀνὴρ, ὡ παῖ,
 λόγιος καὶ φιλόπατρις.“ Ἐπεὶ μέντοι τάχιστα κατε-
 πολέμησεν Ἀντώνιον, ὑπατεύων αὐτὸς εἰλίτο συν-
 ἄρχοντα τοῦ Κικέρωνος τὸν υἱόν, ἐφ' οὗ τὰς τ'
 εἰκόνας ἢ βουλὴ ἀνέλεν Ἀντωνίου, καὶ τὰς ἄλλας
 ἡκύνωσε τιμὰς, καὶ προσεψηφίσατο, μηδενὶ τῶν
 Ἀντωνίων ὄνομα Μάρκον εἶναι. Οὕτω τὸ δαιμό-
 νιον εἰς τὸν Κικέρωνος οἶκον ἐπανήνεγκε τὸ τέλος
 τῆς Ἀντωνίου κολάσεως.

COMPARATIO DEMOSTHENIS CVM CICERONE.

Α μιν οὖν ἄξια μνήμης τῶν περὶ Δημοσθένους καὶ
Κικέρωνος ἱστορουμένων εἰς τὴν ἡμετέραν ἀφίεται
γνώσιν, ταῦτ' ἐστίν. Ἀφαικῶς δὲ τὸ συγκρίνειν τὴν
ἐν τοῖς λόγοις ἔξιν αὐτῶν, ἐπεὶνὸ μοι δοκῶ μὴ παρ-
ήσειν ἄρρητον, ὅτι Δημοσθένης μὲν εἰς τὸ ῥητορι-
κὸν ἐρέτεινε πᾶν, ὅσον εἶχεν ἐκ φύσεως ἢ ἀσκήσεως
λόγιον, ὑπερβαλλόμενος ἐναργείᾳ μὲν καὶ δεινότητι
τοῦς ἐπὶ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν δικῶν συνεξισταί με-
νους, ὄγκῳ δὲ καὶ μεγαλοπρεπείᾳ τοῦς ἐπιδεικτικούς,
ἀκριβείᾳ δὲ καὶ τέχνῃ τοῦς σοφιστάς· Κικέρων δὲ,
καὶ πολυμαθὴς καὶ σοικίλος τῇ περὶ τοῦς λόγους
σπουδῇ γενόμενος, συντάξεις μὲν ἰδίᾳς φιλοσόφους
ἀπολλόλοιπεν οὐκ ὀλίγας εἰς τὸν Ἀκαδημαϊκὸν τρόπον,
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν πρὸς τὰς δίκας καὶ τοῦς
ἀγῶνας γραφομένων λόγων δηλὸς ἐστὶν ἐμπειρίαν τινὰ
γραμματίων περιπιδέκνυσθαι βουλόμενος. Ἔστι δὲ

τις καὶ τοῦ ἡθους ἐν τοῖς λόγοις ἑκατέρου θλώψις.
 Ὁ μὲν γὰρ Δημοσθενικὸς ἔξω παντός ὠρεῖσμοῦ καὶ
 παιδιᾶς εἰς δαινότητα καὶ σπουδὴν συνηγμένος, οὐκ
 ἑλλυχνίων ὄδωδεν, ὥσπερ ὁ Πυθίας ἴσκαπτεν, ἀλλ'
 ὑδροποσίας καὶ φροντίδων, καὶ τῆς λεγομένης πικρίας
 τοῦ τρόπου καὶ στυγνότητος. Κικέρων δὲ πολλαχοῦ
 τῷ σκαπτικῷ πρὸς τὸ βωμολόχον ἐκπερδόμενος, καὶ
 πράγματα σπουδῆς ἄξιον γέλασι καὶ παιδιᾷ κατεπιρ-
 νεύόμενος ἐν ταῖς δίκαις εἰς τὸ χρεῖαδες, ἠφείδει τοῦ
 πρέποντος. ὥσπερ ἐν τῇ Καλίου συνηγορίᾳ μηδὲν
 ἄτοπον ποιεῖν αὐτὸν ἐν τοσαύτῃ πολυταλείᾳ καὶ κρυ-
 φῇ ταῖς ἡδοναῖς χρώμενον. τὸ γὰρ, ὥς ἔειπεν, μὴ
 μετέχειν, μακρὸν εἶναι, καὶ ταῦτα ἐν ἡδονῇ τὸ εὐ-
 δαίμον τῶν ἐπιφανεστέρων φιλοσόφων τιθεμένων.
 Λέγεται δὲ, Κάτωνος Μουρήνην διώκοντος, ὑπα-
 τεύων ἀπολογεῖσθαι, καὶ πολλὰ διὰ τὸν Κάτωνα κω-
 μῶδειν τὴν Στωϊκὴν αἴρεσιν ἐπὶ ταῖς ἀτοπίαις τῶν
 παραδόξων λεγομένων δογμάτων. γέλως δὲ λαμ-
 προῦ κατιόντος ἐκ τῶν περιεστῶτων πρὸς τοὺς δικα-
 σίας, ἡσυχῇ δεσμευιδιάσας ὁ Κάτων πρὸς τοὺς κα-
 θημένους εἶπεν, „Ὡς γελοῖον, ὦ ἄνδρες, ἔχομεν ὑπα-
 τον!“ Δουεῖ δὲ καὶ γέλως οἰκτιρὸς ὁ Κικέρων γεγο-
 νέναι καὶ φιλοσκόπτῃς. τὸ τε πρόσωπον αὐτοῦ
 μειδίαμα καὶ γαλήνην παρεῖχε. Τῷ δὲ Δημοσθένει
 αἰεὶ τις ἐπὶ σπουδῇ, καὶ τὸ πεφροντικὸς τοῦτο καὶ
 σύννευν οὐ ῥαδίως ἀπέλιπεν. Ὅθεν καὶ δύσκολον
 αὐτὸν οὐ ἔχθροὶ καὶ δύστροπον, ὥς ἀνὴρ φησιν, ἀπὸ
 κάλουν.

II. Ἐπὶ τοίνυν ἐν τοῖς συγγράμμασι κατιδίῳ ἔστι, πᾶν μὲν ἱμμελὺς καὶ ἀνταρχθεὺς τῶν εἰς αὐτὸν ἀπεκόμενα ἀγαθῶν, οὗ τοῦτου δεῖσθαι πρὸς ἑτερόν τι μᾶλλον, τᾶλλα δ' εὐλαβῆ καὶ μίσειν· ἡ δὲ Κικέρωνος ἐν τοῖς λόγοις ἀμετρία τῆς περιαιτουλογίας ἀκρασίῳ τινὲ κατηγόρει πρὸς δόξαν, βοήκιος, ὡς καὶ ὅπλῳ ἴδει τῇ τηβώνῃ καὶ τῇ γλώττῃ τὴν θριαμβικὴν ὑπείκεν δάφνην. Τελειῶν δ' οὐ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἐπαινᾷ τοὺς αἰρημένους ὑπ' αὐτοῦ καὶ γεγραμμένους, ὥσπερ Ἰσοκράτει καὶ Ἀναξιμένει, τοῖς σοφισταῖς, διαμειρακυνόμενος, οὐ τὸν Ῥωμαίων δῆμον ἄγειν ἕξιόν καὶ ὀρθοῦν.

Βεβῶν, ἡλιτοπάλλον, δάιον ἀντιπάλλον.

Ἀσχετὸν μὲν γὰρ διὰ λόγου τὸν πολιτευόμενον ἀναγκαῖον, ἀγαπᾶν δ' ἀγεννὲς καὶ λιχνεύειν τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δόξαν. Ὅθεν ἱμβριθίσκερος ταύτην καὶ μεγαλοπρεπείστροφος ὁ Δημοσθένης, τὴν μὲν αὐτοῦ δύναμιν ἐμπειρίαν τινὰ πολλῆς δοκίμην τῆς παρὰ τῶν ἀκροαμένων εὐνοίας ἀποφαινόμενος, ἀνιλευθέρους δὲ καὶ βαναύσους, ὥσπερ εἰπὼ, τοὺς ἐπὶ τούτῳ φυνωμένους ἡγοῦμενος.

III. Ἡ μὲν οὖν ἐν τῷ δημηγορεῖν καὶ πολιτεύεσθαι δύναμις ὁμαλῶς ἀμφοτέρους ὑπῆρξεν, ὥστε καὶ τοὺς τῶν ὀπλῶν καὶ στρατιωτικῶν κυρίους δεῖσθαι· Δημοσθένους μὲν, Χάρητα καὶ Λισσιππίδην καὶ Λεωσθένη· Κικέρωνος δὲ, Πομπηΐον καὶ Κούσαρον τὸν νῖον, ὡς αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐν τοῖς πρὸς Ἀγρίππαν καὶ Μαι-

κήσαν ὑπομνήμασιν εἴρηται. Ὁ δὲ δοκῇ μάλιστα καὶ
 λέγεται τρόπον ἀνδρὸς ἐπιδεικνύναι καὶ βασανίζειν,
 ἐξουσία καὶ ἀρχή, πᾶν πάθος κινεῖσα, καὶ πᾶσαν
 ἀποκαλύπτουσα κακίαν, Δημοσθένης μὲν οὐχ ὑπῆρ-
 ξεν, οὐδ' ἔδωκε τοιαύτην διάπειραν ἑαυτοῦ, μηδε-
 μίαν ἀρχὴν τῶν ἐπιφανῶν ἀρχῶν, ὅς οὐδὲ τῆς ὑφ' ἑαυ-
 τοῦ συντεταγμένης ἐπὶ Φίλιππον ἐδραστηγήσῃ δυνά-
 μεως· Κικέρων δὲ, ταμίας εἰς Σικελίαν, καὶ ἀνθύ-
 πατος εἰς Κιλικίαν καὶ Καππαδοκίαν ἀποσταλγίς, ἐν
 ᾧ καιρῷ, τῆς φιλοπλουτίας ἀκμαζούσης, καὶ τῶν πεμ-
 πομένων στρατηγῶν καὶ ἡγεμόνων, ὥς τοῦ κλέπτειν
 ἀγεννοῦς ὄντος, ἐπὶ τὸ ἀρπάζειν τρεπομένων, οὐ τὸ
 λαμβάνειν ἐδόκει δεινόν, ἀλλ' ὁ μετρίως τοῦτο ποιῶν
 ἡγαπᾷτο, πολλὴν μὲν ἐπιδείξιν ὑπεροφίας χρημάτων
 ἐποίησατο, πολλὴν δὲ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότη-
 τος. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ, λόγῳ μὲν ἀποδειχθεὶς
 ὑπατος, ἐξουσίαν δὲ λαβὼν αὐτοκράτορος καὶ δικτά-
 τωρος ἐπὶ τοὺς περὶ Κατιλίαν, μαρτυρήσιν ἅμα τῷ
 Πλάτωνα, μαντευομένῳ παῦλαν ἔξειν κακῶν τὰς πό-
 λεις, ὅταν εἰς ταυτὸ δύστημις τε μεγάλη καὶ φοβήσῃς
 ἕκ τινος τύχης χρηστῆς ἀπαντήσῃ μετὰ δικαιοσύνης.
 Χρηματίσασθαι τοίνυν ἐπὶ τῷ λόγῳ Δημοσθένους μὲν
 ἐπιψόγως λέγεται, λογογραφῶν κρύφα τοῖς περὶ
 Φορμίωνα καὶ Ἀπολλόδορον ἀντιδίκους, καὶ διαβλη-
 θεὶς μὲν ἐπὶ τοῖς βασιλικαῖς χρήμασιν, ὄφλων δὲ
 τῶν Ἀρπαλείων. Εἰ δὲ ταῦτα τοὺς γράφοντας (οὐκ
 ὅλγοι δ' εἰσὶν οὗτοι) ψεύδεσθαι φαίμεν, ἀλλ' ὅτι
 γε πρὸς δορυεῖς βασιλέων σὺν χάριτι καὶ τιμῇ διδο-

μῖνας ἀντιβλέπει Δημοσθένης οὐκ ἂν ἐτόλμησεν, οὐδ' ἦν περὶ τὸ ἔργον ἀνθρώπου δανείζοντος ἐπὶ παντιχοῖς, ἀμήχανον ἀντιπεῖν. Περὶ δὲ Κικέρωνος, ὅτι καὶ Σικελιωτῶν ἐγορανομοῦντι, καὶ βασιλέως τοῦ Καρπυαδοῦν ἀνθυπατεύοντι, καὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ φίλων, ὅτ' ἐξέπαιτε τῆς πᾶσι, δωρουμένων πολλὰ καὶ δωμένων λαβὴν, ἀντίσχευ, εἴρηται.

IV. Καὶ μὴν ἡ γε φυγὴ τῷ μὲν αἰσχρὰ, κλοπῆς ἄλόντι, συνέπασε, τῷ δὲ, κάλλιστον ἔργον, ἀνθρώπους ἀλιτηρίους ἐκκόψαντι τῆς πατριίδος. Διὸ τοῦ μὲν οὐδαίς λόχος ἐκπίπτοντος, ἐφ' ᾧ δ' ἡ σύγκλητος ἐσθῆτά τε διήλλαξε, καὶ πένθος ἔσχε, καὶ γνώμην ὑπὲρ οὐδενός εἰπὲν ἐπέσθη πρότερον, ἢ Κικέρωνι κάθοδον ψηφίσασθαι. Τὴν μέντοι φυγὴν ἀργῶς δὲ Κικέρων διήνεγκεν ἐν Μακεδονίᾳ καθήμενος· τῷ δὲ Δημοσθένει καὶ ἡ φυγὴ μέγα μέρος τῆς πολιτείας γέγονε. Συναγωνιζόμενος γάρ, ὥσπερ εἴρηται, τοῖς Ἕλλησι, καὶ τοῖς Μακεδόσι πρέσβεις ἐξελαύνων, ἐπήρχετο τὰς πόλεις, πολὺ βελτίων Θεμιστοκλέους καὶ Ἀλκιβιάδου παρὰ τὰς αὐτὰς τύχας φανείς πολίτης· καὶ μέντοι κατελθὼν αὐθις ἑαυτὸν ἐπέδωκεν εἰς τὴν αὐτὴν ταύτην πολιτείαν, καὶ διετέλει πολέμων πρὸς Ἀντίπατρον καὶ Μακεδόνας. Κικέρωνα δ' ὠνείδισεν ἐν τῇ βουλῇ Λαίλιος, αἰτουμένου Καίσαρος ὑπατεῖαν μετέναι παρὰ νόμον, οὕτω γενειῶχτος, σιωπῇ καθήμενον. Ἐγραφε δὲ καὶ Βροῦτος, ἐγκαλῶν ὥς μείζονα καὶ βαρυτέραν πεπαιδοτριβηκότι τυραννίδα τῆς ὑπ' αὐτῶν καταλυθείσης.

V. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τῆς τελευτῆς τὸν μὲν ἂν οἰκτεῖραι
 κς, ἄνδρα πρεσβύτερον δι' ἀγνῶσιν ὑπ' οἰκτιρῶν ἄν
 καὶ κατὰ περιφερόμενον καὶ περιφεύγοντα τὸν θά-
 νάτον καὶ ἀποκρυπτόμενον τοὺς οὐ πολὺ πρὸ τῆς φύ-
 σως ἤκοντας ἐπ' αὐτόν, εἴτε ἀπευφαιμένα τοῦ δ';
 εἰ καὶ μικρὰ πρὸς τῇ ἐκτελειᾷ ἐνέδωκεν, ἀγαστή μὲν
 ἡ παρασκευὴ τοῦ φαρμάκου καὶ τήρησις, ἀγαστή δ'
 ἡ χρῆσις· ὅτι, τοῦ θιού, μὴ παρὰσχόντος αὐτοῦ τὴν
 αὐτίαν, ὥσπερ ἐπὶ μέγιστα βουδὸν καταφυγεῖν, ἐν
 τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν δορυφόρων λαβὼν ἑαυτὸν ᾔχετο,
 τῆς ἀντιπαύρου καταγλιόσας ἀρόνητος.

ΑΡΤΟΞΕΡΕΗΣ.

Ὁ μὲν πρῶτος Ἀρτοξέρξης, τῶν ἐν Πέρσῃσι βασι-
λέων πρότερος καὶ μεγαλοφυχὴς προτείνσας, Μαινο-
χειρ ἀπεκλειῖται, τὴν δεξιὰν μέλῃσιν τῆς ἐτέρας ἔχων·
Ξέρξου δ' ἦν υἱός. Ὁ δὲ δεύτερος, περὶ οὗ τὰδε
γράφεται, Μνήμων ἐπικληθεὶς, ἐκ θυγατρὸς ἦν ἐκεί-
νου. Ἀγγέλου γὰρ καὶ Παρυσάειδος παῖδες ἐγένοντο
τέσσαρες, πρεσβύτατος μὲν Ἀρτοξέρξης, μετ' ἐκείνον
δὲ Κύρος· νεώτεροι δ' αὐτῶν Ὀστιάτης καὶ Ὁξάθρης.
Ὁ μὲν οὖν Κύρος ἀπὸ Κυροῦ τοῦ παλαιοῦ τούνομα
ἔσχεν, ἐκείνῳ δ' ἀπὸ τοῦ ἡλίου γενέσθαι φασί· Κυ-
ρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἥλιον. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης
Ἀρσίνας πρότερον ἐκαλεῖτο· καὶ τοὶ Δέιονον φησὶν,
ὅτι Ὁάρις. Ἀλλὰ τὸν Κιησίαν, εἰ καὶ τὰλλα μύ-
θων ἀπιθάνων καὶ παραφθόρων ἐμβέβληκεν εἰς τὰ
βιβλία παντοδαπὴν πύλαιαν, οὐκ εὖτος ἐστὶν ἄγρο-
εῖν τούνομα τοῦ βασιλείως, παρ' ᾧ διέτριβε, θηρο-
πείων αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας.

II. Ὁ μὲν οὖν Κύρος ἔντιονόν τι καὶ σφοδρόν ἐθύ· ἐκ πρώτης ἡλικίας εἶχεν, ἄτερος δὲ πρῶτος ἐδόκει περὶ πάντα, καὶ ταῖς ὁρμαῖς φύσει μαλακώτερος εἶναι. Γυνυῖσκα δὲ καλὴν καὶ ἀγαθὴν ἔλαβε μὲν, τῶν γονέων κεινόντων, ἐφύλαξε δὲ, κωλύοντων. Τὸν γὰρ ἀδελφὸν αὐτῆς ἀποκτείνας ὁ βασιλεὺς ἐβουλεύετο κατεκτείνῃ ἀνελεῖν. Ὁ δ' Ἀρσίκας, τῆς μητρὸς ἐκείνης γενόμενος, καὶ πολλὰ κατακλύσας, μόλις ἔπεισε μὴτ' ἀποκτείναι, μὴτ' αὐτοῦ διασπῆσαι τὴν ἀνθρωπον. Ἡ δὲ μήτηρ ὑπῆρχε μᾶλλον τὸν Κύρον φιλοῦσα, καὶ βουλομένη βασιλεύειν ἐκείνον. Διὸ καὶ τοῦ πατρὸς νοσοῦντος ἤδη, μετὰ πεμπτος ἀπὸ θαλάσσης γενόμενος, παντάπασιν ἀνέβαινεν εὐελπίς ὢν, ὥς κατειργασμένης ἐκείνης, διαδόχον αὐτὸν ἀποδεικθῆναι τῆς ἀρχῆς. Καὶ γὰρ εἶχεν εὐπρεπῆ λόγον ἡ Παρυσάτις, ἧς καὶ Ξέρξης ὁ παλαιὸς ἐχρήσατο, Δημαράτου διδάξαντος, Ἀρσίκαν μὲν ἰδιώτη, Κύρον δὲ βασιλεύοντι Δαρείῳ τεκεῖν. Οὐ μὲν ἔπεισαν, ἀλλ' ὁ πρῶτος ἀπεδέλχθη βασιλεὺς, Ἀρτοξέρξης μετονομασθεὶς· Κύρος δὲ Λυδίας σατράπης καὶ τῶν ἐπὶ θαλάσσης στρατηγός.

III. Ὀλίγω δ' ὕστερον, ἢ τελευτῆσαι Δαρεῖον, ἐξήλασεν εἰς Πασαργάδας ὁ βασιλεὺς, ὅποις τελεσθεῖν τὴν βασιλικὴν τελετὴν ὑπὸ τῶν ἐν Πέρσiais ἐφείων. Ἔστι δὲ θεᾶς πολεμικῆς ἑρὸν, ἣν Ἀθηνᾶ ἄν τις εἰκάσειεν. Εἰς τοῦτο δεῖ τὸν τελούμενον παρελθόντα, τὴν μὲν ἰδίαν ἀποθέσθαι στολὴν, ἀναλαβεῖν δ', ἣν Κύρος ὁ παλαιὸς ἐφόρει, πρὶν ἢ βασιλεὺς γενέσθαι,

καὶ σέκου παλάθης ἐμφερόντα, τεμένθου καταπρα-
γῆν, καὶ ποτήριον ἐκπιεῖν ὀξυγύλακτος. Εἰ δὲ πρὸς
τούτοις ἔτιρ' ἄττα δρῶσιν, ἄθληόν ἐστι τοῖς ἄλλοις.
Ταῦτα δρᾶν Ἀρτοξέρξου μέλλοντος, ἀφίκετο Τισα-
φέρνης πρὸς αὐτόν, ἄγων ἓνα τῶν ἱερέων, ὃς ἐν παισὶ
Κύρου τῆς νομιζομένης ἀγωγῆς ἐπιστάτης γενόμενος,
καὶ διδάξας μαγεύειν αὐτόν, οὐδενὸς ἧτιον ἰδόνει
Περσῶν ἀνιᾶσθαι, μὴ ἀποδειχθέντος ἐκείνου βασι-
λέως· διὸ καὶ πίστιν ἔσχε κατηγορῶν Κύρου. Κατη-
γόρει δ', ὡς μέλλοντος ἐνδρρεύειν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ
ἐπειδὴν ἐκδύηται τὴν ἐσθῆτα ὁ βασιλεὺς, ἐπιτίθε-
σθαι καὶ διαφθεῖρειν αὐτόν. Οἱ μὲν ἐκ ταύτης τῆς
διαβολῆς τὴν σύλληψιν γενέσθαι φασιν, οἱ δὲ καὶ
παρελθεῖν τὸν Κύρον τὶς τὸ ἱερόν, καὶ προδοθῆναι
κρυπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Μέλλοντα δ' αὐτόν ἤδη
ἀποθνήσκειν ἢ μήτηρ περιοχοῦσα ταῖς ἀγκάλαις, καὶ
τοῖς βροστρίχοις περιελίξασα, καὶ συλλαβοῦσα τὸν
ἐκείνου τράχηλον πρὸς τὸν αὐτῆς, ὀδυρομένη πολλὰ
καὶ ποτνιωμένη παρητήσατο, καὶ κατέπεμψεν αὐθις
ἐπὶ θάλασσαν οὐκ ἀγαπῶντα τὴν ἀρχὴν ἐκείνην, οὐ-
δὲ μεμνημένον τῆς διέσεως, ἀλλὰ τῆς συλλήψεως, καὶ
δι' ὄργην σπαργῶντα μᾶλλον, ἢ πρότερον, ἐπὶ τὴν
βασίλειαν.

IV. Ἐνιοι δὲ φασιν, οὐκ ἀρκούμενον, οἷς ἔλαμ-
βανεν εἰς τὸ καθ' ἡμέραν δεῖπνον, ἀποσιῆναι βασι-
λέως· εὐήθη λέγοντες. Εἰ γὰρ ἄλλο μηδέν, ἀλλ' ἢ
μήτηρ ὑπῆρχε, χρῆσθαι καὶ λαμβάνειν, ὅσα βούλοιτο,
τῶν αὐτῆς παρέχουσα καὶ διδοῦσα. Μαρτυρεῖ δὲ

τῷ πλούτῳ καὶ τὸ μισθοφορικὸν πολλαχόθι διὰ τῶν φίλων καὶ ξένων αὐτῷ παρατρεφόμενον, ὥς ἔστοργῶν εἶρηκεν. Ἀθρόους μὲν γὰρ οὐ συνῆγεν, ἔτι τὴν παραιοκνην ἐπικρυπτόμενος, ἀλλαχόθι δ' ἄλλους ἐπὶ πολλαῖς προφάσεσι ξενολογοῦντας εἶχε. Βασιλέως δ' ἦ τε μήτηρ παροῦσα τὰς ὑποψίας ἀφῆρει, καὶ Κύνθος αὐτὸς αἰεὶ θεραπευτικῶς ἔγραφε, τὰ μὲν αἰτούμενος παρ' αὐτοῦ, τὰ δὲ Τισαφέρνης ἀντικατηγορῶν, ὥς δὴ πρὸς ἐκείνον αὐτῷ ζήλου καὶ ἀγῶνος ὄντος. Ἦν δέ τις καὶ μέλλησις ἐν τῇ φύσει τοῦ βασιλείως, ἐπιείκεια φαινομένη τοῖς πολλοῖς. Ἐν ἀρχῇ δὲ καὶ πάντ' ἐζηλοῦν ἔδοξε τὴν Ἀρτοξέρξου τοῦ ὁμωνύμου προδοτήτα, ἡδῶν τε ἑαυτὸν παρέχων ἐντυγχάνεσθαι, καὶ περὶ τὸ τιμᾶν καὶ χαρίζεσθαι τὸ κατ' ἀξίαν ὑπερβάλλων. κολάσεως δὲ πύσης ἀφαιρῶν τὸ ὑβριζόν, καὶ ἡδόμενος ἐν τῷ δέχεσθαι χάριτας, οὐχ ἥτιον τοῖς διδοῦσιν, ἢ τοῖς λαμβάνουσιν· ἐν δὲ τῷ διδόναι φαινόμενος εὐχαρὶς καὶ φιλάνθρωπος. Οὐδὲν γὰρ ἦν οὕτω σμικρὸν τι τῶν διδομένων, ὃ μὴ προσεδέξατο προθύμως· ἀλλὰ καὶ ῥῶαν μίαν ὑπερφυᾷ μεγέθει προσενέγκαντος Ὀμίλου τινὸς αὐτῷ. „Νῆ τὸν Μίθραν,“ εἶπεν, „οὗτος ὁ ἀνὴρ καὶ πόλιν ἂν ἐκ μακρῶς ταχὺ ποιήσεις μεγάλην πιστευθεῖς.“

V. Ἐπεὶ δ', ἄλλων ἄλλα προσφερόντων καθ' ὁδόν, αὐτουργὸς ἀνθρώπος οὐδὲν ἐπὶ καιροῦ φθάσας εἶρεῖν, τῷ ποταμῷ προσέδραμε, καὶ ταῖν χερσὶν ὑπολαβὼν τοῦ ὕδατος προσήνεγκεν, ἥσθεις δ' Ἀρτοξέρξης φιάλην ἐπεμψεν αὐτῷ χρυσὴν καὶ χιλιόους δα-

φαινοῦσα. Ἐὐκλείδης δὲ, τῷ Λάκωνι, πολλὰ παρρη-
σιαζομένῳ πρὸς αὐτὸν αὐθαδῶς, ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν
χειμαρχον, οἷοι „Σοὶ μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν, ὃ βασιλεῖ βού-
λεται· ἐμοὶ δὲ καὶ λῆγειν καὶ ποιεῖν.“ Ἐν δὲ θήρῃ τινὶ
Τιριβάζου δείξαντος αὐτῷ τὸν κίνδυνον ἐσχισμένον,
ἠρώτησεν, ὃ τι δεῖ ποιεῖν. Ἐκείνου δὲ εἰπόντος·
„Ἄλλον αὐτὸς ἐνδύσαι, τοῦτον δ' ἐμοὶ δός.“ οὕτως
ἐποίησαν, εἰπὼν· „Δίδωμι μὲν, ὃ Τιριβάζει, σοὶ τοῦ-
τον, φορεῖν δ' ἀπαγορεύω.“ Τοῦ δὲ Τιριβάζου μὴ
φροντίσαντος, (ἦν γὰρ οὐ πονηρὸς, ὑπόκουφος δὲ
καὶ παρόφορος) ἀλλὰ τὸν τι κίνδυνον εὐθὺς ἐκείνον
ἐνδύντος, καὶ δῶρα χρυσᾶ καὶ γυναικεῖα τῶν βασι-
λικῶν περιθεμένου, πάντες μὲν ἠγανάκτουν· οὐ γὰρ
ἔξην· ὁ μόντοι βασιλεὺς κατεγέλασε, καὶ εἶπε· „Δί-
δομί σοι καὶ τὰ χρυσῶα φορεῖν, ὡς γυναικί, καὶ τῇ
στολῇ, ὡς μακρομένῳ.“ Τραπέζης δὲ τῆς αὐτοῦ μη-
δινὸς μετέχοντος, ἀλλ' ἢ μητρὸς βασιλείας, ἣ γαμη-
τῆς γυναικὸς, καθιζομένων τῆς μὲν ὑπ' αὐτὸν, τῆς
δὲ μητρὸς ὑπὲρ αὐτὸν, Ἀρτοξέρξης καὶ τοὺς ἀδελφούς
ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐκάλει τράπεζαν, Ὀσιάνην καὶ Ὀξά-
θρην, νεωτέρους ὄντας. Ἐν δὲ τοῖς μάλιστα πρῶ-
τισμένην ὄψιν παρῆχε τοῖς Πέρσαις ἢ τῆς γυναικὸς
Στατείρας ἁρμάμαξιν, γυμνῇ τῶν παραπασμάτων
ἀεὶ προφερομένῃ, καὶ διδοῦσα ταῖς δημότισιν ἀσπά-
σασθαι αὐτήν, καὶ προσελθεῖν· ὁθεν ἠγαπᾶτο τοῖς
πολλοῖς ἡ βασιλεία.

VI. Τὸν μόντοι Κύρον οἱ νεωτέρισται καὶ πολυ-
πράγμονες, ὡς λαμπρὸν ἄνδρα τῇ ψυχῇ καὶ πολέμῳ

κόν διαφραζόντως· καὶ φιλέταιρον, ὅσσοι τὰ πρῶτα
 ποθεῖν, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἡγεμονίας βασιλείᾳ
 δεῖσθαι φρόνημα καὶ φιλοτιμίαν ἔχοντος. Οὐχ ἦ-
 τον οὖν τοῖς ἄνω πιστεύειν ὁ Κύρος, ἢ τοῖς παρὶ
 αὐτὸν, ἐπεχέρει τῷ πολέμῳ· καὶ Λακεδαιμονίους
 ἔγραφε παρακαλῶν βοηθεῖν, καὶ συνεκπέμπειν ἄν-
 δρας, οἷς ἔφη δώσειν, ἂν μὲν πεζοὶ παρῶσιν, ἵπ-
 πους, ἂν δὲ ἱππεῖς, συνωρίδας· ἂν δ' ἀγροὺς ἔχω-
 σι, κώμας· ἂν δὲ κώμας, πόλεις· μισθοῦ δὲ τοῖς
 στρατευομένοις οὐκ ἀριθμὸν, ἀλλὰ μέτρον εἶσθαι.
 Μεγαληγορῶν δὲ περὶ αὐτοῦ πολλὰ, καὶ καρδίαν ἔφη
 τοῦ ἀδελφοῦ φορεῖν βαρυντήραν, καὶ φιλοσοφεῖν μάλ-
 λον, καὶ μαγεύειν βέλτιον, οἶνον δὲ πλείονα πίνειν
 καὶ φέρειν· ἐκείνον δ' ὑπὸ δειλίας καὶ μαλακίας ἐν
 μὲν τοῖς κυνηγεσίῳις μηδ' ἐφ' ἵππου, ἐν δὲ τοῖς κιν-
 δύνοις μηδ' ἐπὶ τοῦ θρόνου καθῆσθαι. Λακεδαιμόνιοι
 μὲν οὖν συντάλην πρὸς Κλέαρχον ἀπέστειλαν, ὑπη-
 ρετεῖν Κύρῳ πάντα καλιύοντες. Ὁ δὲ Κύρος ἀνέβαι-
 νεν ἐπὶ βασιλεία, βαρβαρικῇ τε πολλὴν ἔχων δύνα-
 μιν, καὶ μισθοφόρους Ἑλλήνας ὀλίγῳ τρισχιλίων καὶ
 μυρίων ἀποδόοντας, ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ποιούμενος
 προφάσεις τῆς στρατείας. Οὐ μὲν ἔλαθέ γ' εἰς πο-
 λὺν χρόνον, ἀλλ' ἦκε βασιλεῖ Τισαφέρνης αὐτάγγε-
 λος· καὶ πολὺς θόρυβος εἶχε τὰ βασιλεία, τῆς τε
 Παρυσάτιδος τῆς πλείστην αἰτίαν τοῦ πολέμου φε-
 ρομένης, καὶ τῶν φίλων αὐτῆς ἐν ὑποψίᾳ ὄντων καὶ
 διαβεβαῶς. Μάλιστα δ' ἦν ἡ τῆς Παρυσάτιδος ἡ Στά-
 τειρα, τῷ πολέμῳ περιπαθοῦσα, καὶ βοῶσα· „Ποῦ

νῦν αἱ πλείους ἐκείναι; ποῦ δὲ αἱ δεήσεις, αἷς ἐξελομένη τὸν ἐπιβουλευσάντα τῷ ἀδελφῷ, πολέμου καὶ κακῶν ἐμπέπληκας ἡμῶς;“ Ἐκ δὲ τούτων μισοῦσα τὴν Στάτειρον ἡ Περσίδης, καὶ φέσει βαρύνθυμος οὖσα, καὶ βάρβαρος ἐν ὀργαῖς καὶ μνησικακίαις, ἐπεβούλευεν αὐτὴν ἀνελπεῖν. Ἐπεὶ δὲ Δείνων μὲν ἐν τῷ πολέμῳ συντελεισθῆναι τὴν ἐπιβουλήν· εἶρηκε, Κτησίαις δ’ ὕστερον, ὃν οὐτ’ ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκός· ἔστι παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὔτε ἑκὼν αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον, ὥς ἐπράχθη διηγούμενος, οἷα πάσχει πολλάκις ὁ λόγος αὐτοῦ, πρὸς τὸ μυθῶδες καὶ δραματικὸν ἐκτριπόμενος τῆς ἀληθείας· τούτο μὲν, ἦν ἐκεῖνος ἀπέδωκε, χώραν ἔξει.

VII. Κύρῳ δὲ προσιόντι φῆμαι καὶ λόγοι πρᾶσι-
ἐπιπτον, ὥς οὐ μάχ·σθαι βασιλείως εὐθὺς ἐγνωκό-
τος, οὐδὲ συνδραμεῖν εἰς χεῖρας αὐτῷ σπεύδοντος,
ἀλλ’ ἐν Πέρσαις ὑπομένειν, ἄχρις ἂν αἱ δυνάμεις
ἐκεῖ πανταχόθεν συνέλθωσι. Καὶ γὰρ τάφρον εὐ-
ρος ὀργυιῶν δέκα, καὶ βάθος ἴσων, ἐπὶ σταδίους
διὰ τοῦ πεδίου τετρακοσίους ἐνέβαλε. Καὶ ταύτης
τε περιεῖδι τὸν Κύρον ἐντὸς παρελθόντα, καὶ Βαβυ-
λῶνος αὐτῆς οὐ μακρὰν γενόμενον. Τιριβάζου δ’
ὥς φασι, πρώτου τολμήσαντος εἰπεῖν, ὥς οὐ δεῖ φυ-
γοραχεῖν, οὐδὲ Μηδίας ἐκστάντα καὶ Βαβυλῶνος,
ἀλλὰ καὶ Σούσων, ἐνδύεσθαι τῇ Περσίδι, πολλὰ
ἡττάσιαν μὲν ἔχοντα δύναμιν τῶν πολεμίων, μυρίους
δὲ σατράπας καὶ στρατηγούς, Κύρου καὶ φρονεῖν
καὶ μάχ·σθαι βελτίονας, ὥρμησε διαγωνίσασθαι τὴν

ταχίστην. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐξαίφνης καταφανείς ἐνινήκοντα μυριάσι στρατοῦ διακκοσμημένου λαμπρῶς, τοὺς πολεμίους, ἄσυντάκτους καὶ ἀνόπλους διὰ τὸ θαρρῆαί καὶ καταφροναῖν ὁδοιποροῦντας, ἐξέπληξε καὶ συνειτάραξεν, ὥστε σὺν θορύβῳ καὶ βοῇ πολλῇ μόλις εἰς τάξιν κατασταθῆναι τὸν Κύρον ἔπειτα σιγῇ καὶ σθένει ἐπάγων, θαῦμα τοῖς Ἕλλησι τῇ εὐταξίᾳ παρῖχε, κραυγὰς ἀτάκτους καὶ σκητῆματα καὶ πολὺν τάραχον αὐτῶν καὶ διασπασμὸν ἐν πλήθει τασούτῳ προσδεχομένοις. Εὖ δὲ καὶ κατὰ τοὺς Ἕλληνας ἀντέταξε τῶν δρεπανηφόρων τὰ ῥωμालώτατα πρὸ τῆς ἑαυτοῦ φάλαγγος, ὥς, πρὶν ἐν χερσὶ γενέσθαι, διακόψοντα τὰς τάξεις βίῃ τῆς εἰσέλαισεως.

VIII. Τὴν δὲ μάχην ἐκείνην πολλῶν μὲν ἀπηγελώτων, Δεινοφάντιος δὲ μονονουχὶ δεικνύοντος ὄψει, καὶ τοῖς πράγμασι, ὥς οὐ γεγεννημένοις, ἀλλὰ γινομένοις, ἐφιστάντος αἰεὶ τὸν ἀκροατὴν ἐν πάθει καὶ συγκινδυνεύοντα διὰ τὴν ἐνάργησιν· οὐκ ἔστι νοῦν ἔχοντος ἐπεξηγεῖσθαι, πλὴν ὅσα τῶν ἀξίων λόγον παρήλθεν εἰπῶν ἐκείνον. Ὁ μὲν οὖν τόπος, ἐν ᾧ παρετάξαντο, Κούναξα καλεῖται, καὶ Βαβυλωνίως ἀπικεῖ σταδίου πεντακοσίου. Κύρον δὲ πρὸ τῆς μάχης Κλεάρχου παρακαλοῦντος ἐξόπιζεν τῶν Λακεδαιμονίων εἶναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν αὐτόν, εἰπῶν φασί· „Τί λέγεις, ὦ Κλέαρχε; σὺ κελύεις με, τὸν βασιλείας ὀρεγόμενον, ἀνάξιον εἶναι βασιλείας;“ Ἀμαρτάντος δὲ Κύρου μέγα τῷ θῦναι προκπιτῶς εἰς μέγα

τὰ δεινὰ καὶ μὴ φυλάσσειν τὸν κίνδυνον, οὐχ ἦ-
τον ἡμαρτιν, εἰ καὶ μὴ μᾶλλον, Κλεάρχος, ἀντιτάξει
κατὰ τὸν βασιλέα μὴ θιλήσας τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ
προσμίξας τῷ ποταμῷ τὸ δεξιόν, ὥς μὴ κυκλωθῇ.
Τὴν γὰρ ἀσφάλειαν ἐξ ἁπατος διώκοντα, καὶ πλεῖ-
στον λόγον ἔχοντα τοῦ μηδὲν παθεῖν, οἴκοι μένειν
ἦν κράτιστον. Ὁ δὲ μυρίους σταδίους ἀπὸ θαλάσ-
σης ἐν ὅπλοις ἀναβεβηκώς, μηδενὸς ἀναγκάζοντος,
αἰὶλ' ὅπως Κύρον εἰς τὸν θρόνον καθίστη τὸν βασι-
λεῖον, εἶτα περισκοπῶν χώραν καὶ τάξιν, οὐκ ἄφ'
ἧς σώσει τὸν ἡγεμόνα καὶ μισθοδοτήν, ἀλλ' ἐν τίνε
θέμενος ἑαυτὸν ἀσφαλῶς μαχεῖται κατ' ἡσυχίαν,
ὅμοιος ἦν ὑπὸ θεοῦ τῶν παρόντων ἐκβεβληκότε τοὺς
περὶ τῶν ὄλων λογισμοὺς, καὶ προῖεμένῳ τὴν τῆς
στρατείας ὑπόθεσιν. Ὅτι γὰρ οὐδεὶς ἂν ὑπέμεινε
τῶν τεταγμένων περὶ βασιλέα τοὺς Ἕλληνας ἐμπε-
σόντας, ὡσθέντων δ' ἐκείνων, καὶ βασιλέως φυ-
γόντος, ἢ πεσόντος, ὑπῆρχε Κύρος νικῶντι σώζεσθαι
καὶ βασιλεύειν, ἐκ τῶν πεπραγμένων δῆλόν ἐστι. Διδὼ
τὴν Κλεάρχου μᾶλλον εὐλάβειαν, ἢ τὸ Κύρου θρά-
σος, αἰτιατίον, ὥς τὰ πράγματα καὶ Κύρον ἀπολέ-
σασαν. Εἰ γὰρ αὐτὸς ἐσκόπει βασιλεὺς, ὅπου τά-
ξας τοὺς Ἕλληνας ἀβλαβεσιώτοις χρήσεται πολεμί-
οις, οὐκ ἂν ἐξεύρεν ἑτέραν, ἢ τὴν ἀπωτάτω χώραν
ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ ἑαυτὸν· ἀφ' ἧς οὔτε νικηθεὶς
αὐτὸς ἦσθετο, καὶ Κύρος ἔφθη κατακοπεῖς, ἢ χρη-
σάμενός τι τῇ Κλεάρχου νίκῃ. Καίτοι Κύρος τὸ
συμφέρον οὐκ ἠγγόησεν, ἀλλ' ἐπεὶ Κλεάρχον ἐκέλευε

τάττεσθαι, κατὰ μέσον. Ὁ δ' αὐτῷ μέλειν εἰπὼν, ὅπως ἔξει κάλλιστα, τὸ πᾶν διέφθειρεν.

ΙΧ. Οἱ μὲν γάρ Ἕλληνες, ὅσον ἐβούλοντο, τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ διώκοντες ἐπὶ τὸ πλεῖστον προῆλθον. Κύρῳ δὲ γενναῖον ἵππον, ἄστομον δὲ καὶ ὑβριστήν, ἐλαύνοντι, Πασάκαν καλούμενον, ὡς Κιτσίαις φησὶν, ἀντιξήλασεν ὁ Καδουσίαν ἄρχων, Ἀρταγέρσης, μέγα βοῶν. Ὡς τὸ κάλλιστον ἐν Περσῶν οὐνομα Κύρου καταισχύνων, ἀδικώτατε ἀνδρῶν καὶ ἀφρονέστατε, κακοὺς μὲν Ἕλληνας ἔρχη κακὴν δόδον ἄγων ἐπὶ τὰ Περσῶν ἀγαθὰ· δεσπότην δὲ σιαυτοῦ καὶ ἀδελφὸν ἐλπίζων ἀναιρήσειν, ὃς σοῦ μυριάκις μυρίους δούλους ἔχει κρείσσονας. Αὐτίκα δὲ πειρώσῃ· πρότερον γὰρ ἀπολείς ἐνταῦθα τὴν σιαυτοῦ κεφαλὴν, ἢ θεάσασθαι τὸ βασιλείᾳ πρόσωπον. Ταῦτ' εἰπὼν, ἐξηκύντισεν ἐπ' αὐτόν. Ὁ δὲ θώραξ στερεῶς ἀντίσχε, καὶ οὐκ ἐτρώθη μὲν ὁ Κύρος, ἐκράδανθη δὲ, τῆς πληγῆς ἰσχυρᾶς προσπιεσούσης. Αποστρέψαντος δὲ τὸν ἵππον τοῦ Ἀρταγέρσου, βαλὼν ὁ Κύρος ἔτυχε, καὶ διήλασε παρὰ τὴν κλεῖδα διὰ τοῦ τραχήλου τὴν αἰχμήν. Τὸν μὲν οὖν Ἀρταγέρσην ἀποθανεῖν ὑπὸ Κυροῦ σχεδὸν ἅπαντες ὁμολογοῦσι· περὶ δὲ τῆς αὐτοῦ Κυροῦ τελευτῆς ἐπεὶ Ξενοφῶν ἀπλῶς καὶ συντόμως, ἅτε δὴ μὴ παρὼν αὐτὸς, εἶπεν, οὐδὲν ἴσως κωλύει, τὰ Διόνωνος ἰδίᾳ, καὶ πάλιν τὰ Κιτσίου διελθεῖν.

Χ. Φησὶν οὖν ὁ μὲν Διόνων, ὅτι, τοῦ Ἀρταγέρσου πεσόντος, εἰσελάσας βιαίως ὁ Κύρος εἰς τοὺς

προεταγμένους τοῦ βασιλέως, κατέτρωσεν αὐτοῦ τὸν ἵππον, ὃ δ' ἀπερῶν. Τριβάζου δ' ἀναβαλόμενος αὐτὸν ἐπ' ἄλλον ἵππον ταχὺ, καὶ εἰπόντος αὐτοῦ· „ὦ βασιλεῦ, μέμνησθ' τῆς ἡμέρας ταύτης· οὐ γὰρ ἀξία λήθης ἐστὶ“· πάλιν ὁ Κύρος ἐνστάας τῷ ἵππῳ κατέλαβεν τὸν Ἀρταξέρτην. Ἐπὶ δὲ τὴν τρίτην ἐπέλασιν, δυσανασχετήσας ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐπὶ πρὸς τοὺς παρόντας, ὥς βέλτιόν ἐστι μὴ ἔξῃν, ἀντιξήλαυσε τῷ Κύρῳ προπετιῶς καὶ ἀπαρηνέκτως εἰς ἐναντία βέλη φερομένην. Καὶ βάλλει μὲν αὐτὸς ἀκοντίῳ, βάλλουσι δ' οἱ περὶ αὐτόν. Πίπτει δ' ὁ Κύρος, ὥς μὲν ἔτι οἱ λέγουσι, πληγῇς ὑπὸ τοῦ βασιλέως· ὥς δ' ἕτεροι τινες, Καρφὸς ἀνδρὸς παλαιστῆρος, ὃ γέρας ἔδωκε τῆς πράξεως ταύτης ὁ βασιλεὺς, ἀλεκτρούνα χαρφοῦν ἐπὶ δόρατος ἀεὶ πρὸ τῆς τάξης ἐν ταῖς στρατείαις κομίζειν. Καὶ γὰρ αὐτοὺς τοὺς Κῆρας ἀλεκτρούνας οἱ Πέρσαι, διὰ τοὺς λόφους, οἷς κρημαῖσι τὰ κράνη, προσηγεύοντο.

XI. Ἡ δὲ Κτησίῳ διήγησις, ὥς ἐπιτερόντι πολλὰ συντόμως ἀπαγγεῖλαι, τοιαύτη τις ἐστὶ. Κύρος, ἀποκτείνας Ἀρταγέρτην, ἤλαυνεν εἰς αὐτὴν βασιλείαν τὸν ἵππον, καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνον, ἀμφοτέρωι σιωπῇ. Φθάσει δὲ βάλλον Ἀριαῖος, ὁ Κύρου φίλος, βασιλείαν, καὶ οὐκ ἔτρωσε. Βασιλεὺς δ' ἄφαις τὸ δόρυ, Κύρου μὲν οὐκ ἔτιχε, Τισαφέρνην δὲ, πιστὸν ἄνδρα Κύρῳ καὶ γυναικὶ, ἔβαλε καὶ κατέκτανε. Κύρος δ' ἐπ' αὐτὸν ἐξανεντίσθη, διὰ

τοῦ Θάρρακος ἔκρουε τὸ στήθος, ὅσον ἐνδύται δύο
 δακτύλους τὸ ἀκόντιον, πεισὶν δ' αὐτὸν ὑπὸ τῆς
 πληγῆς ἀπὸ τοῦ ἵππου. Φυγῆς δὲ καὶ ταραχῆς τῶν
 περὶ αὐτὸν γενομένης, ὃ μὲν ἀνασταίς μετ' ὀλέγων,
 ἐν οἷς καὶ Κτησίας ἦν, λόφον τινα πλησίον κατα-
 λαβὼν ἡσύχαζε· Κύρον δὲ τοῖς πολεμίοις ἐνυιλού-
 μενον ὃ ἵππος ἐξέφερεν ὑπὸ θυμοῦ μακράν, ἥδη
 σπώτερος ὄντος, ἀγνοοῦμενον ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ
 ζητούμενον ὑπὸ τῶν φίλων. Ἐπαιρόμενος δὲ τῇ νίκῃ,
 καὶ μιστὸς ἂν δομῆς καὶ θράσους, διεξήλασε βῶν
 „Ἐξίστασθε, πενιχροί.“ Τοῦτο δὲ Περσιστὶ πολλά-
 κς αὐτοῦ βοῶντος, οἳ μὲν ἐξίσταντο προσκυνοῦντες·
 ἀποπίπτει δὲ τῆς κεφαλῆς ἡ τιὰρα τοῦ Κυρίου, καὶ
 παρατρέχων νεανίας Πέρσης. ὄνομα Μιθραδάτης,
 ἀκόντιον βάλλει τὸν κρέταφον αὐτοῦ παρὰ τὸν ὀφθαλ-
 μόν, ἀγνοῶν, ὅστις εἶη. Πολὺ δ' αἷμα τοῦ τραύ-
 ματος ἐκβαλόντος, ἰλιγγιάσας καὶ παρῶντες ὃ Κύ-
 ρος ἔπεσεν. Καὶ ὃ μὲν ἵππος ὑπεκρυγὼν ἐπλάζετο·
 τὸν δ' ἐφίππειον πῖλον ἀπορρύνοντα λαμβάνει τοῦ
 τὸν Κύρον βαλόντες ἀπόλουθος, αἵματος περίπλεον.
 Τὸν δὲ Κύρον, ἐκ τῆς πληγῆς ἀναφέροντα χαλεπῶς
 καὶ μόλις, εὐνοῦχοι τινες παρόντες ὀλίγοι ἐπιχει-
 ρουν ἐπ' ἄλλον ἵππον ἀναθέσθαι καὶ σῶζειν. Ἀδυ-
 νάτως δ' ἔχοντα, καὶ δι' αὐτοῦ προθυμούμενον
 βαδίζειν, ὑπολαβόντες ἤγουν· τῷ μὲν σώματι καρη-
 βαρῶντα καὶ σφαλλόμενον, αἰόμενον δὲ νικᾶν, ἀκού-
 οντα τῶν φευγόντων ἀνακαλουμένων Κύρον βασιλέα,
 καὶ φείδεσθαι διομένων. Ἐν δὲ τούτῳ Καὶνίαι

τινος ἄνθρωποι· κακὸίβιοι καὶ ἄποροι, καὶ ταπεινὸν ὑπουργημάτων ἔνεκα τῇ τοῦ βασιλέως στρατιᾷ παρεκολουθοῦντες, ἔτυχον συναναμειβόμενοι ὡς φίλοι τοῖς περὶ τὸν Κύρον. Ὡς δὲ μόλις συνείδον τὰ ἐπιθεραπευτικά φαινικά, λινοῖς χρημένον τῶν βασιλικῶν ἀπάντων, ἔγνωσαν πολεμίους ὄντας. Εἰς οὖν ἐκείνων ἐτόλμησεν ἄγνοῶν ἐξόπισθεν βαλεῖν τὸν Κύρον ἀκοντίῳ. Τῆς δὲ περὶ τὴν ἰγνύαν φλιβὸς ἀναφύγκεισθαι, πεσὼν δὲ Κύρος, ἅμα παύει πρὸς τινι λίθῳ τὸν τεκταμένον κρόταφον, καὶ ἀποθνήσκει. Τοιοῦτος μὲν ὁ Κτησίου λόγος, ὃς, καθάπερ ἀμφιβλῆ ξιφιδίῳ, μόλις ἀναιρῶν τὸν ἄνθρωπον ἀνήρτηεν.

ΧΙΙ. Ἦδη δ' αὐτοῦ τεθνηκότος, Ἀρτασύρας, ὁ βασιλεὺς ὀφθαλμός, ἔτεχεν ἵππῳ παρεξελάντων. Γνωρίσας οὖν τοὺς εὐνοήχους ὀλοφυρομένους, ἠρώτησε τὸν πιστότατον αὐτῶν· „Τίνα τοῦτον, ὦ Παρίσκα, κλαίεις παρακαθήμενος;“ Ὁ δ' εἶπεν· „Οὐχ ὁρᾷς, ὦ Ἀρτασύρα, Κύρον τεθνηκότα;“ Θασυμάσας οὖν ὁ Ἀρτασύρας, τετὰ μὲν εὐνοῦχῳ θαρρόντι παρεκτελεύσατο καὶ φυλάττειν τὸν νεκρόν· αὐτὸς δὲ συντείνας πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, ἀπειγνοπότα μὲν ἦδη τὰ πράγματα, κατῶς δὲ καὶ τὸ σῶμα διακείμενον ὑπὸ τῆ δόψης καὶ τοῦ τραύματος, χαίρων φράζει, ὡς αὐτὸς ἴδοι τεθνηκότα Κύρον. Ὁ δὲ πρῶτος μὲν εὐθὺς ὤρμησεν αὐτὸς ἵεναι, καὶ τὸν Ἀρτασύραν ἄγειν ἐκίλευσεν ἐπὶ τὸν τόπον· ἐπεὶ δὲ πολὺς ἦν λόγος τῶν Ἑλλήνων καὶ φόβος, ὡς διακόντων, καὶ πάντα νικῶντων καὶ κρατούντων, ἔδοξε πλείονας πύμ-

ψαι τοὺς κατοικομένους· καὶ τριάκοντα, λαμπράδας ἔχοντες, ἐπέμφθησαν. Αὐτῷ δέ, μικρὸν ἀπολείποντι τοῦ πεθάναι διὰ τὸ διψῆν, Σακίβαρζάνης, ἑλκυστικός, περιθίων ἐξήτει ποτόν· οὐ γὰρ εἶχε τὸ χωρίον ὕδωρ, καὶ οὐδ' ἦν ἐγγὺς τὸ στρατιώπειδον. Μόλις οὖν ἐπιτυγχάνει τῶν Καντίων ἐκείνων τῶν κακοβίων ἐνός, ἐν ἀσκήρ φανύλῃ διεφθαρμένον ὕδωρ καὶ ποτηρὸν ἔχοντας, ὅσον ὀκτὼ κοτύλας· καὶ λαβὼν τοῦτο καὶ κομίσας βασιλεῖ δίδωσιν. Ἐκπρόντα δ' ἅπαν ἠρώτησεν, εἰ μὴ πάνυ δυσχεραῖνοι τὸ ποτόν. Ὁ δ' ἔμοσε τοὺς θεοὺς, μήτ' οἶνον ἡδέως οὕτως πώποτε πεπωμέναι, μήτε ὕδωρ τὸ κοινωτάτον καὶ καθαρώτατον. „Ἐλπίτε,“ ἔφη, „τόν δόντα σοι τοῦτο ἄνθρωπον· ἂν ἐγὼ μὴ δυνηθῶ ζητήσας ἀμείψασθαι, τοὺς θεοὺς εὐχομαι ποιῆσαι μακάριον καὶ πλούσιον.“

XIII. Ἐν δὲ τούτῳ προσήλκυνον οἱ τριάκοντα λαμπροὶ καὶ περιχαρεῖς, ἀναγγέλλοντες αὐτῷ τὴν ἀνέλπιστον εὐτυχίαν. Ἦδη δὲ καὶ πλήθει τῶν συνερχόντων πάλιν πρὸς αὐτόν καὶ συγισταμένον ἐθάρρει, καὶ κατέβαινεν ἀπὸ τοῦ λόφου φασὶ πολλοὶ περιλαμπόμενος. Ὡς δ' ἐπέστη τῷ νεκρῷ, καὶ κατὰ δὴ τινὰ νόμον Περσῶν ἢ δεξιὰ χεῖρ ἀπικόπη καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, ἐκέλευσε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ κομνηθῆναι· καὶ τῆς κόμης δραξάμενος οὕσης βαθείας καὶ λασίας, ἐπιδείκνυε τοῖς ἀμφιθεοῦσιν· εἰ καὶ φεύγουσιν. Οἱ δ' ἐθαύμαζον καὶ προσεκύβουν ὥστε ταχὺ μυριάδας ἑπτα περὶ αὐτὸν γενέσθαι, καὶ

συντρελάσαι πάλιν εἰς τὸ στρατοπέδον· Ἐβηλή-
κει δ', ὡς ὁ Κτησίας φησὶν, ἐπὶ τὴν μάχην τισσα-
ράκοντα μυριάσιν. Οἱ δὲ περὶ Διόνεια καὶ Ξινο-
φῶντα πολὺ πλείονας γενέσθαι λόγουσι τὰς μεμα-
χημένους. Ἀριθμὸν δὲ νεκρῶν ὁ Κτησίης ἐννακισχι-
λίους ἀντιχθῆναι φησι πρὸς τὸν Ἀρταξέρτην, αὐτῷ
δὲ Δισμυρίων οὐκ ἐλάττους φανῆναι τοὺς κειμένους.
Ταῦτα μὲν οὖν ἔχει διαμφισβήτησιν· ἐκείνο δὲ τοῦ
Κτησίου λαμπρὸν ἤδη ψεῦσμα, τὸ παμφθῆναι φά-
ναι πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτὸν μετὰ Φαλήρου, τοῦ
Ζακύνθιου, καὶ τινων ἄλλων. Ὁ γὰρ Ξινοφῶν
ἠπίσκατο συνδιατρίβοντα βασιλεῖ Κτησίαν· μέμνη-
ται γὰρ αὐτοῦ, καὶ τοῖς βιβλίοις τούτοις ἐντετυχηκώς
δηλὸς ἐστίν. Οὐκ ἂν οὖν ἐλθόντα, καὶ λόγων το-
σούτων ἰερηνεῖα γενόμενον, παρήκειν ἀνώνυμον, Φάλη-
ρον δὲ, τὸν Ζακύνθιον, ὠνόμαζεν. Ἀλλὰ δαιμο-
νίως ὁ Κτησίας, ὥς ἔοικε, φιλότιμος ὢν, καὶ οὐχ
ἥτις φιλοδάρων καὶ φιλοκλέαρχος, αἰετίνης ἐν τῇ
διηγῆσαι χάριτι ἑαυτῷ δίδωσιν· ἐν αἷς γελάμενος
πολλὰ καὶ καλὰ μινῆσκειται Κλεάρχου καὶ τῆς Λα-
κεδαιμόνος.

XIV. Μετὰ δὲ τὴν μάχην θῶρα κάλλιστα μὲν
ἐξέπεμψε καὶ μέγιστα τῷ Ἀρταγέρσου παιδί, τοῦ
παιόντος ὑπὸ Κέρου· καλῶς δὲ καὶ Κτησίαν καὶ
τοὺς ἄλλους ἐτίμησε. Τὸν δὲ Καύνιον ἐκείνον
ἐξανευρὼν, ὃς ἐπέδωκε τὸ ἄσκλιον, ἐξ ἀδούρου καὶ
πένητος ἐντιμον καὶ πλούσιον ἐποίησεν. Ἦν δὲ τις
ἐμμέλεια καὶ περὶ τὰς τῶν ἐξαμαρτύνοντων δικαιώσεις.

Ἀρβάνην μὲν γὰρ τινα Μῆδον, ἐν τῇ μάχῃ πρὸς
 Κῦρον φυγόντα, καὶ πάλιν, ἐκίοντο πιαστός, με-
 ταστάντα, δειλίαν καὶ μαλακίαν καταγνοῦς, οὐ προ-
 δοσίαν, οὐδὲ κακόντοισιν, ἐκέλευσε γυμνὴν ἀναλα-
 βόντα πόρνην περιβάδην ἐπὶ τοῦ τραχήλου δι' ἡμέ-
 ρας ὅλης ἐν ἀγορᾷ περιφέρειν. ἑτέρου δὲ πρὸς τῷ
 μεταστῆναι ψευσαμένου καταβαλεῖν δύο τῶν πολε-
 μίων, προστάξας διαπιῆραι τρισὶ βελόνησι τὴν γλῶτ-
 ταν. Οἰόμενος δὲ καὶ βουλόμενος δοκεῖν καὶ λέγειν
 πάντας ἀνθρώπους, ὥς αὐτὸς ἀπεικτόνοι Κῦρον,
 Μιθριδάτῃ τε, τῷ βαλόντι πρῶτῳ Κῦρον, ἐξέπιμ-
 πε δῶρα, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοὺς διδόντας, ὥς
 „Τούτοις σε τιμᾷ ὁ βασιλεὺς, ὅτι τὸν ἐφίληπτεον Κῦ-
 ρου πῖλον εὐρών ἀνήνεγκας.“ τοῦ δὲ Καρδός, ὑφ'
 οὗ τὴν ἰγνύαν πληγὰς ὁ Κῦρος ἔπεσε, καὶ αὐτοῦ
 διαφθάναι αὐτοῦντος, ἐκέλευσαν εἰπεῖν τοὺς διδόντας, ὅτι
 „Σοὶ ταῦτα δίδωσι βασιλεὺς εὐαγγελίων δευτερεῖα·
 πρῶτος γὰρ Ἀρτασίφας, μετ' ἐκεῖνον δὲ σὺ τὴν Κῦ-
 ρου τελευταίην ἀπήγγειλας.“ Ὁ μὲν οὖν Μιθριδάτης
 ἀπῆλθε σιωπῇ λυποῖμενος· τὸν δ' ἄθλιον Κῆρος
 καινὸν τι πάθος ἐξ ἀβελτερίας κατέσχε. Διαφθα-
 ρεῖς γὰρ ὑπὸ τῶν παρόντων, ὥς ἔοικεν, ἀγαθῶν,
 καὶ ἀναπεισθεῖς εὐθύς ἀντιποιεῖσθαι τῶν ὑπὲρ αὐ-
 τὸν, οὐκ ἤβλου τὰ δοθέντα μισθὸν εὐαγγελίων ἔχειν,
 ἀλλ' ἠγανάκτει μαρτυρούμενος καὶ βοῶν, ὅτι Κῦρον
 οὐδεὶς ἕτερος, ἀλλ' αὐτὸς, ἀπεικτόνοι, καὶ τὴν δό-
 ξαν οὐ δικαίως ἀποστεροῖτο. Ταῦτα δ' ἀκούσας
 ὁ βασιλεὺς, σφόδρα παρωξύνθη, καὶ τὴν κεφαλὴν

ἐπέλευσαν ἀπερμηῖν τοῦ ἀνθρώπου. Παροῦσα δ' ἡ μήτηρ· „Μὴ σὺ γ'“ εἶπεν, „οὕτω τὸν Κῆρον τοῦτον· ὃ βασιλεῦ, τὸν ὀλεσθαι ἀπαλλάξῃς, ἀλλὰ παρ' ἐμοῦ τὸν ἄξιον ἀπολήψεται μισθόν, ὡς τολμᾷ λέγειν.“ Ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἐπέλευσε τοὺς ἐπὶ τῶν τιμοριῶν ἡ Παρυσάτις λαβόντας τὸν ἄνθρωπον, ἐφ' ἡμέρας δέκα σιτρεβλοῦν, εἴτα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαντας, εἰς τὰ ὕψη διαρμόν ἀντήκων χαλκόν, ἕως ἀποθάνου.

XV. Κακῶς δ' ἀπώλετο καὶ Μιθριδάτης μετ' ὀλίγον χρόνον ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀβελτερίας. Κληθεὶς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον, ἔνθα καὶ βασιλέως καὶ τῆς μητρὸς εὐνοῦχοι παρῆσαν, ἦκεν ἐσθῆτι καὶ χρυσᾷ κακοσμημένος, οἷς ἔλαβε παρὰ βασιλέως. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πίνειν ἀφίκοντο, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μέγιστος δυνάμηνος τῶν Παρυσάτιδος εὐνοῦχων· „Ὡς καλῶς μὲν ἐσθῆτιά σοι ταύτην, ὃ Μιθριδάτα, ὁ βασιλεὺς δίδωκε, καλὰ δὲ σιτρίτια καὶ ψέλια· πολλοῦ δ' ἄξιος ὁ ἀκινάκης. Ἡ μακρόθεν σε καὶ περίβλεπτον ἅπασι πεποίηκεν.“ Ἦδη δὲ μεθύων ὁ Μιθριδάτης· „Τί δὲ ταῦτ' ἐσιν,“ εἶπεν, „ὃ Σπαραμίξῃ· μεζόνων γὰρ ἐγὼ καὶ καλλιόνων βασιλεῖ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἄξιον ἐμαυτὸν παρέσχον.“ Καὶ ὁ Σπαραμίξῃς ἐπιμειδιῶνας· „Φθόνος μὲν οὐδεὶς, ὃ Μιθριδάτα,“ εἶπεν· „ἐπεὶ δὲ φασιν Ἕλληνες, οἶνον καὶ αἰήθειαν εἶναι, τί λαμπρόν, ὃ τάν, ἡ μέγα, πῖλον εὐρεῖν ἵππου περιόρυσσιν, καὶ τοῦτον ἀντεγχεῖν; Ταῦτα δ' οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἀληθές ἔλεγεν, ἀλλὰ βουλόμηνος

ἐπαλίνυσαι πρὸς τοὺς παρόντας, ἐπαύειν τὴν πονερίαν τοῦ ἀνθρώπου, λάλου καὶ ἀκρατοῦς γεγενημένος διὰ τὸν οἶνον. Ἐλεν οὖν μὴ κατασχών· „Τίμῃς μὲν, ὃ τι βούλεισθε, πέλους λέγετε καὶ φλυαροῦς· ἐγὼ δ' ὑμῖν λέγω διαφρήδην, ὑπὸ ταύτης ἀνηρεθοῖαι Κύρον τῆς χειρός. Οὐ γάρ, ὥς Ἀρταγέρσης, ἡκόντισα πῶθ' καὶ μάταιον, ἀλλὰ τοῦ μὲν ὀφθαλμοῦ μικρὸν ἤμαρτον, τοῦ δὲ προτάφου τυχῶν καὶ θυιάσας, κατέβαλον τὸν ἄνδρα· καὶ τέθνηκεν ὑπ' ἐκείνου τοῦ τραύματος.“ Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τὸ τέλος ᾗδ' τοῦ Μιθριδάτου καὶ τὴν κακοδαιμονίαν ὁρῶντες, εἰς τὴν γῆν ἔκρυψαν· ὃ δ' ἐστιῶν αὐτοῦς· „Ὡς τὰς,“ ἔφη, „Μιθριδάτα, πίνωμεν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐσθίωμεν, τὸν βασιλείως δαίμονα προσκυνούντες, λόγους δὲ μείζους, ἢ καθ' ἡμᾶς, ἐάσωμεν.“

· XVI. Ἐκ τούτου τῇ μὲν Παρυσάτιδι φράζει τὸν λόγον ὁ εὐνοῦχος, ἐκείνη δὲ βασιλεῦ· βασιλεὺς δ' ἠγανάκτησεν, ὥσπερ ἐλεγχόμενος, καὶ τὸ κάλλιστον καὶ ἥδιον ἀπολλύων τῆς νίκης. Ἐβούλετο γὰρ βαρβάρους ἅπαντας πεπεῖσθαι καὶ Ἕλληνας, ὥς ἐν ταῖς ἐξελάσσει καὶ συμπλοκαῖς δοὺς καὶ λαβὼν πληγὴν, ἐτρώθη μὲν αὐτός, ἔκτεινε δ' ἐκείνον. Ἐκέλευσε γοῦν τὸν Μιθριδάτην ἀποθανεῖν σκαφευθέντα. Τὸ δὲ σκαφευθῆναι τοιοῦτόν ἐστι· σκάφας δύο πεποιημένας ἐφαρμόζειν ἀλλήλας λαβόντες, εἰς τὴν ἑτέραν κατακλίθουσι τὸν κολαζόμενον ὑπτιον· εἴτα τὴν ἑτέραν ἐπάγοντες καὶ συναρμόζοντες, ὥστε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἔξω καὶ τοὺς πόδας ἀπολαμ-

βρίσκειν, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἀπονεκρῶνθαι, διδόναι ἐσθίειν τῇ ἀνθρώπῳ, καὶ μὴ θάλλῃ, προσβιάζονται, κατεχόντες τὰ ὄμματα· φαίνεται δὲ, πικρὴν μίλη καὶ γάλα συγκυμαμένον ἐγκύουσιν εἰς τὸ στόμα, καὶ κατὰ τοῦ προσώπου καταχέουσιν. Ἔπειτα πρὸς τὴν ἥλιον ἀπὸ στέρφουσιν ἐναντίῳ τὰ ὄμματα, καὶ μετὰ προσκαθημένων πλήθος πᾶν ἀποκρύπτεται τὸ πρόσωπον. Ἐντὸς δὲ ποιούντος, δευ ποιεῖν ἀναγκαῖον ἐστὶν ἐσθίοντας ἀνθρώπους καὶ πίποντες, εὐλαὶ καὶ σκώληκος ὑπὸ φθορᾶς καὶ σηπτός· ἐκ τοῦ περιττώματος ἀναζήουσιν, ὑφ' ὧν ἀναλίσκονται τὸ σῶμα διαδυομένων εἰς τὰ ἐντός. Ὅτιαν γὰρ ἤδη φανερώς ἢ τεθνηκώς ὁ ἀνθρώπος, ἀφαιρεθείας τῆς ἐπάνω σκώφη, δοῦσι τὴν μὲν σάρκα κατεσθῆσθαι, περὶ δὲ τὰ σπλάγχνα ταιούτων θηρίων ἐσθῆς ἐσθιόντων καὶ προσπιφονόντων. Ὅτως δὲ Μεθιδάτης ἐπιτακίδενα ἡμέρας φθειρόμενος μόλις ἀπέθανε.

XVII. Λεωνὶς δ' ἦν τῇ Περυσίδι σφεδρὸς, δὲ τῆς κεφαλῆς ἀποιρῶν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Κέρου Μισαβάνης, βασιλέως ἐυνούχος. Ὡς οὖν αὐτὸς εὐδεμίαν κατ' ἐαυτοῦ λαβὴν παριδίδου, ταυτὸν ἐπιβουλῆς τρέπον ἡ Περυσίδις συνέθικεν. Ἦν γὰρ ἡ ἄλλα θυμώδης γυνὴ καὶ θειρὴ κυβεῖν· διὸ καὶ βίαια πρὸ τοῦ πολέμου πολλὰς συνεθήκεν· μετὰ δὲ πᾶν πόλεμον διαλυθεῖσα πρὸς αὐτὴν, οὐκ ἔρωτος τὰς φιλοφροσύναις, ἀλλὰ καὶ συνήπειρε, καὶ πᾶν ἔρωτικῶν ἐκποιήματα, συμπεράττουσα καὶ παροῦσα,

καὶ ὅλως μικρότατον αὐτῇ τῇ Στασίρῃ ματαίῳ δου-
 χοῦνθαι καὶ συνεῖναι, μισοῦσά τε μάλιστα πάντων
 ἐκείνην, καὶ μάγισσαν αὐτῇ βανλομένην ἀνέκασθαι.
 Δουλοῦσα δὲ ποτε τὸν Ἀρριόβερξην ὠρμημένον αἰλίαν,
 σχολῆς οὐσης, προὐκαίλειτο περὶ χιλίων δρακμῶν
 κυβειῦσαι· καὶ κεβλεύοντα περιζῶδε νικῆσαι, καὶ τὸ
 χρυσίον ἀπείδωκε. Προσποιουμένη δ' ἀνέκασθαι καὶ
 φιλονεικῶν, ἐκέλευεν αὐτὴς ἐξ ἀρχῆς περὶ εὐνοῦχου
 διακυβειῦσαι· καὶ αἰνῶς ὑπῆχοντο. Ποιησάμενοι δὲ
 σπυθῆκας, πάντα μὲν ἐκάτερον ὑπεξέλιξθαι τοὺς πι-
 στοτάτους, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, ὃν ἂν ὁ νεώτερος ἔλα-
 ται, δοῦναι τὸν ἡττώμενον, ἐπὶ τούτοις ἐκύβητον.
 Σφόδρα δὲ γενομένη πρὸς τῷ πράγματι, καὶ σπου-
 δάσασα περὶ τῇ παιδίᾳ, εὐ δὲ πως αὐτῇ καὶ τῶν
 κήβων πισόντων, κλήσασα λαμβάνει τὸν Μεσσαβί-
 τήν· εὐ γὰρ ἦν ἐν τοῖς ὑπεξηρημένοις. Καὶ πρῶ-
 τῃ ὑποψίᾳ βασιλεῖα γενέσθαι τοῦ πράγματος, ἐγχι-
 ρίσασα τοῖς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν, προσέταξε· ἐνδείκναι
 ζῶντα, καὶ τὸ μὲν σῶμα πλύσιον διὰ τριῶν πεκαρῶν
 ἀκαπῆσαι, τὸ δὲ δέσμα χωρὶς διαπαικαλεῖσθαι. Γε-
 νομένων δὲ τούτων, καὶ βασιλείᾳς χυλεπῶς φέροντες,
 καὶ παροξυνομέναν πρὸς αὐτὴν, εἰρωνευομένη μετὰ
 γέλωτος, „Ὡς ἡδύς,“ ἔρασκεν, „εἰ καὶ μακάριός, εἰ
 χυλεπαίνεις διὰ γέροντα πονηρὸν εὐνοῦχον, ἐκ δὲ
 χιλίους ἐκκυβευθῆσαι δρακμοὺς αἰματὶ καὶ στίγμα.“
 Βανιλὺς μὲν οὖν ἐφ' οἷς ἐξηρατήθη ματαίῳ δουλοῦ-
 ῃ συχρίαν ἤγειν· ἣ δὲ Στασίρῃ καὶ πρὸς τὰλλα πα-
 ρεῶς ἠρωτιοῦτο, καὶ τούτοις εὐνοχέραιον, ὥς ἂν

δρας καὶ ἐνδοχούτους τοιαύτας βασιλεὶ διὰ Κλέαρχον ἄρχει
καὶ παρὰ δόρας ἀπολίσσεσθαι αὐτῆς.

Εἰς δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρα-
τηγούς Τιταφύρου ἐξηπάτησε καὶ παρέπεμψε θύοντες
δρακὸν γενομένον, καὶ σὺλλαβὴν ἀντιπεμπέναι ἐκ πόλεως
δεδεμένους, διηγήσασθαι φησὶν αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ
Κτησίας, ὡςως πινὸς εὐπορήσει. Τυχόντα δὲ καὶ
σημειώσαντά τὴν κεφαλὴν ἡσθῆσθαι τε τῇ χρεῖα, καὶ
τὸν δακτύλιον αὐτῆς δοῦναι, σύμβολον φιλίας πρὸς
τοὺς ἐν Λακωνικῇ συνζεῖς καὶ οἰκιστάς. ἔτι δὲ
δὲ γέφυρην ἐν τῇ ἀφροδίτῃ, Καρναίτας ἐρχομένους.
Τῷ δὲ πρὸς μὲν αὐτὰ τῷ Κλέαρχῳ τοὺς συνδεμένους
τοὺς στρατιώτας ἀγαγεῖσθαι καὶ καταναλίσκονται.
ὁ δὲ γὰρ τῷ Κλέαρχῳ δίδοντας ἀπ' αὐτῶν. ἴσασθαι δὲ
καὶ τοῦτο φησὶν ὁ Κτησίας, πάλιν τῷ Κλέαρχῳ
πρόσθεν δαπνερωδύμενος, ἰδὼν δ' ἔτι πρὸ τοῖς στρα-
τιώταις δίδουσαι καὶ ταῦτα μὲν ἐπέσχεσθαι καὶ
παρῶσθαι χάριτι καὶ γνώμῃ τῆς Περσίδουδος. Περ-
σίδου δὲ καὶ ἡμέραν τῷ Κλέαρχῳ καλῆρας ἐκ
τοῖς οὐκίσαις, παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ δίδασκιν, ὡς
χρὴ μάλιστα εἶναι τὸ κράτος μβαλόντι μαχαίρῳ. ἀπὸ
ἀρετῆς πείσθαι, καὶ μὴ περιεῖναι ἐν τῇ βασιλείᾳ
ἔμμεναι τὸ τέλος αὐτοῦ γενομένου. αὐτὸν δὲ φοβέ-
μενον μὴ ἐδολῆσαι. Βασιλέα δὲ τῇ πρὸν μὴ ἐκπαρῶ-
σθαι, μὴ πείσθαι τὸν Κλέαρχον, ἀρελογῆσαι καὶ
ἀποδοῦναι πείσθαι δ' αὐτοῖς ὑπὸ τῆς Στρατιάρχου
τοκτείας πάντας πλὴν Μένους. Εἰς δὲ τοῦτον
τὴν ἡμέραν ἐπιβουλεύεται τῇ Στρατιᾷ, καὶ

αὐτὴν ἀποδοῦναι τὴν φαρμακίαν καὶ αὐτῆς· οὐκ εἰκότα λέγουσιν, ἀλλὰ πολλὴν ἀλογίαν ἔχουσα τῆς αἰτίας· εἰ δειγὴν ἔργου οὕτως ἔδρασε καὶ παρακαθύπευσε ἡ Περυσάτις, διὰ Κλέαρχον ἀνελθεῖν τομῆ-σθευτὴν γυναικὸς βασιλέως γυναικα, καὶ τέκνον ποιῶσάν ἐπὶ βασιλεὺς τροφομένω. Ἀλλὰ ταῦτα μὲ οὐκ ἔδηλον ὡς ἐπιτραγωδεῖται τῇ Κλέαρχου μνήμῃ. Καὶ γὰρ ἀναιρετάντων φησὶ τῶν στρατηγῶν τοὺς μὲν ἄλλους ἐκ πυνῶν σπαράττωσθαι καὶ ὀφρῖναι· τῇ δὲ Κλέαρχου νεκρῇ θύλλαν ἀνέμω, γῆς δὲ πάλιν φέρονσαν, ἐπιχῶσαι καὶ ἐπισφύσαι τὸ σῆμα· φαινίμων δὲ τιτὸν διασπαρέντων, ὅλκω χρόνῳ θαν-ραστὸν ἄλσος ἀνηγῶναι καὶ κατασκευάσαι τὸν τόπον· ὥστε καὶ βασιλεὺς ἀφόδρα μεταμίλει, ὡς ἄνδρα θεοῖς φίλον, ἀκρηστοῖ τὸν Κλέαρχον.

ΧΙΧ. Ἡ δ' οὖν Περυσάτις, μίσους τε πρὸς τὴν Πλάτωνα ἔξ ἀρχῆς ὑποκείμενου καὶ ἐπλοκυσίας, ὁρῶσα τὴν μὲν αὐτῆς δύναμιν αἰδομένην βασιλέως καὶ τιμῆντος αὐσαν, φῆν δ' ἐκείνης ἔρπει καὶ πίστι βέλαιον καὶ ἰσχυρὰν· ἐπιβούλευσεν ἑπὶ τῶν μεγίστων, ὡς ὦτα, παραβαλλομένη. Θεράπειαν εἶχε πιστὴ καὶ διακείμενη παρ' αὐτῇ μέγιστον, ὄνομα Γίχιν· ἦν δ' μὲν Δρίων ὑποουρήσασα τῇ φαρμακίᾳ φησὶ, συγγνώμη δὲ μόνον ἔκρουσαν ὁ Κτησίας. Τὸν δὲ δόξατο τὸ φάρμακον οὕτως μὲν ὀνομάζει Βελιτάραν, ὃ δὲ Δρίων Μελάριαν. Ἐκ δὲ τῆς φράσεως ὑποψίας καὶ διωφορᾶς ἀρξάμενη, πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ ποιεῖν καὶ συνδείκνυμι ἀλλήλως, ὅπως τῷ δεδῶκεται

καὶ φυλάττεισθαι, τοῖς αὐτοῖς σιτίοις καὶ ἀπὸ τῶν
 μὲν τῶν ἐχθρῶν. Γίνονται δὲ μικρὸν ἐν Πέρσῃς ἐρ-
 γασίαι, ἃ περιττόματες οὐδὲν ἔστιν, ἀλλ' ὅλων
 διαπλοῶν τιμολῆς τὰ ἐντὸς. ἥ καὶ τορίζουσιν ἀνέ-
 μω καὶ ὁρόσῃ τράπεσθαι τὸ ἔξω. ὀνομαζέται δὲ
 ῥυντάκης. Τοῦτο φησὶν ὁ Κτησίας μικρὰ μαχαίριδι
 περὶ σφῆν' τῇ φαρμακῇ κατὰ δάκτυλον τὴν Περσῶν
 τιν διακρούσαν, ἐκμάζει τὸ ἐπὶ τῷ μέρει τὸ φάρμακον
 καὶ τὸ μὲν ἔχρηστον καὶ κενόφρον εἰς τὸ στόμα
 βαλοῦσιν κατὰ τὴν ἐσθίαν, δοῦναι δὲ τῇ Στάτιρῃ
 τὸ παρασκευασμένον· ὁ δὲ δίδωκεν, οὐ τὴν Περσίδα
 ἑλπίδι τὸν ἀμείνων τῶν οὐκ ἐπὶ μαχαίρῃ τὰ φαρ-
 μακόμενα τῶν κρεῖττων τίθενται κατὰ τὴν Στάτιρῃ.
 Ἀποθνήσκουσα γοῦν ἡ γυνὴ μετὰ πόδων μεγάλων
 καὶ σπαραγμῶν, αὐτὴ τε συνησθάνετο τοῦ κτενὸς,
 καὶ βασιλῆϊ παρέσχετο ὑποψίαν κατὰ τῆς μητρὸς, εἰ-
 δὼς τὸ θνητῶδες αὐτῆς καὶ δυσμελέστατον. Ὅθεν
 εὐθὺς ἐπὶ τὴν ζήτησιν ὁρμήσας, τοὺς μὲν ὑπηρέτας
 καὶ κραυγάζοντας τῆς μητρὸς συνέλαβε καὶ κατὰ
 στρίβλους· τὴν δὲ Γίγιν ἢ Περσίδα πολλὸν χρόνον
 εἶχεν ὄψας μετ' αὐτῆς, καὶ, βασιλέως ἐξαποδύσας,
 οὐκ ἔθηκεν· ἀλλ' ὑποτρον αὐτῆς δευθεύσης εἰς τὸν
 οἶκον προέβηκεν σκυτῶς, αἰσθόμενος καὶ λόχον ὑφίς
 συνηρῶσαι, καὶ κατέγνω θάνατον. Ἀποθνήσκουσα
 δ' ὅδε φαρμακίς ἐν Πέρσῃς κατὰ νόμον οὕτως· λί-
 θος ἔσει πλάτυν, ἐφ' οὗ τὴν κεφαλὴν καταθήκας
 πρὸς τὸν ἑτέρω λίθον παίρνου καὶ πιέζουσιν, ἕχθρις οὗ
 συνθάλλεται· τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν. Ἢ οὐκ

ἔργῳ οὕτως ἀπείθετο. Τὴν δὲ Περσίδαμ δ' Ἀγο-
 ξίῃς ἔλλα μὲν ἀνδρῶν οὐτ' εἴπα κἀκὸν, αὐτ' ἐποίη-
 σαν, εἰς δὲ Βαβυλῶνα βουλομένην ἀπέπεμψεν, αἰσίων,
 ἵως ἐκείνη παρέσται, αὐτὸς οὐκ ὄφραθαι Βαβυλῶ-
 να· Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν οὐσίαν οὕτως εἶχεν.

XX. Ἐπεὶ δὲ τοὺς Κύρου συναναβάντας Ἕλλη-
 νας σπασάσας λαβεῖν ὁ βασιλεὺς οὐδὲν ἤκετο, ἢ
 Κύρου περιγενέσθαι, καὶ τὴν βασιλείαν κατασχῆναι,
 οὐκ ἔλαβεν, ἀλλὰ Κύρον, τὸν ἡγαγόμενον, καὶ τοὺς
 αὐτῶν στρατηγούς ἀποβαλόντες ἐξ αὐτῶν μονοκρατο-
 ρίαν βασιλείαν ἐσθόθησαν, ἐξελέγξαντες καὶ ἀπαρτή-
 σαντες τὰ Περσῶν καὶ βασιλείως πράγματα χρυσὸν
 ἔντα πολὺν καὶ τρυφὴν καὶ γυναῖκας, τὰ δ' ἄλλα
 εὐφρον καὶ ἀλκιμοσύνην· πᾶσα μὲν ἡ Ἑλλὰς ἐξεδιό-
 κησε καὶ καταφρόνησε τῶν βαρβάρων· Λακεδαιμο-
 νίοις δὲ καὶ δεινὸν ἐφαίμετο, μὴ εὖν γε δουλείας ἐκ-
 λίσθαι τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἕλληνας, μηδὲ
 παῦσαι προσηλακίζομένους ὑπ' αὐτῶν. Πρώτῳ
 δὲ δαΐθιμβρονος, εἴτα διὰ Λερχυλίδου πολεμοῦν-
 τες, οὐδὲν δὲ πρῶτοντες ἀξιδόλογον, Ἀγησίλαον, τῇ
 βασιλεῖ, τὸν πόλεμον ἐπέστρεψαν. Ὁ δὲ περρωθεὶς
 ναυσὶν εἰς Ἀσίαν εὐθὺς ἦν ἐντοχός, καὶ δόξαν εἶχε
 μεγάλην· καὶ Τισσαφέρην παραταξάμενος ἐνίκησε,
 καὶ τὰς πόλεις ἤφισεν. Τότεων δὲ γινομένων, συμ-
 φροήσας ὁ Ἀρταξέρξης, ὃν τρόπον αὐτοῖς ἐστὶ πό-
 λεμητέον, ἔπεμψεν Ἑρμοκράτην, τὸν Ἑβύλιον, εἰς τὴν
 Ἑλλάδα, χρυσίον πολὺ κομίζοντα, δίδόναι καὶ δια-
 φθεῖναι τοὺς κλεῖστον ἐν ταῖς πόλεσι δυναμένους

καλέσας, καὶ πόλεμον Ἑλλήνων κινήσιν ἐπὶ τὴν
 Λακεδαιμόνα. Τοῦ δ' Ἐρμεκράτους ταῦτα πράτ-
 τυντος, καὶ τῶν μεγίστων πόλεων συνισταμένων, καὶ
 τῆς Μιδασπηνήσου διασπαρτομένης, μετεπύμποντο
 τὸν Ἀγχιόλαον ἐν τῆς Ἀσίας οἱ ἄρχοντες. Οἱ δὲ
 καὶ φασιν αὐτὸν ἀπιδόντα πρὸς τοὺς φίλους εἰπεῖν,
 ὡς τριαμυρίοις τοξόταις ἐξολαύνοιτο τῆς Ἀσίας ὑπὸ
 βασιλείᾳ· τὸ γὰρ Περσικὸν νόμισμα τοξότην ἐπέ-
 σθμον εἶχε.

XXI. Ἐξέβαλε δὲ καὶ τῆς θαλάσσης Λακεδαι-
 μονίους Κόωνες, τῶ Ἀθηναίῳ, μετὰ Φαγναβύλου
 στρατηγῷ χρησάμενος. Ὁ γὰρ Κόων διέτριβε μὴ
 εἶναι Κόωνες μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν,
 οὐ τὴν ἀσφάλειαν ἀγνοῶν, ἀλλὰ τὴν τῶν πραγμά-
 των μεταβολὴν, ὅσπερ ἐν πελάγει τρεπὴν, περιμέ-
 νων. Ὅρῳ δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ λογισμοὺς φανερώμενος,
 καὶ τὴν βασιλείᾳ δύνανται ἀνδρὸς ἡμετέρου διομέ-
 νην, ἐπιμνησάμενος ἐπιστολὴν βασιλεῖ περὶ ὧν δυνεύοιτο.
 Καὶ ταύτην ἐπέλυσε τὸν κυριζόντα μέγιστα μὴ
 ἀποδοῦναι διὰ Σήνων, τοῦ Κρητός, ἢ Πολυερτί-
 ου, τοῦ Μενδαίου· τοῦτον δ' ἦν ὁ μὴ Σήνων ἐγ-
 χηστής, ὁ δὲ Πολύκριτος ἰατρός· ὃν δ' οὕτοι μὴ
 παρῆαι, διὰ Κτησίου, τοῦ ἰατροῦ. Λέγεται δ' ὁ
 Κτησίας τὴν ἐπιστολὴν λαβὼν παρεγγράψαι τοῖς
 ὑπὸ τοῦ Κόωνος ἐπισταλμένοις, ὅπως καὶ Κτησίαν
 ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν, ὡς ἀφίκετον ὄντα ταῖς ἐπὶ
 θαλάσῃ πράξεσιν. Ὁ δὲ Κτησίας αὐτὸν ἀφ' αὐ-
 τοῦ βασιλεῖ φησὶ προσθῆναι τὴν λειτουργίαν αὐτῷ

ταύτης. Ἄλλ' ὅπου κρητήσας εἴη· περὶ Κεῖθον πα-
μαχίᾳ διὰ Φαρταβρίον καὶ Κόνωνος, ἀφώλκτο τὰν
κατὰ θάλατταν ἀρχὴν Λακιδαιμονίων, ἐπιστρέψαι
πῶσαν ὁμοῦ τὴν Ἑλλάδα πρὸς αὐτὴν, ὥστε καὶ τὴν
περιβόητον εἰρήσιν βραβεῦσαι τοῖς Ἕλλησι, τὴν ἐκ
Ἀνταλκίδου προσαγορευομένην. Ὁ δ' Ἀνταλκίδα;
Σπαρτιάτης ἦν, Λέοντος υἱός, καὶ σπουδάσας βασι-
λεῦ, διεπραΐσατο τὰς ἐν Ἀσίᾳ πόλεις Ἑλληνίδας ἀπά-
σας καὶ νήσους, ὅσαι προσκυροῦσιν Ἀσίᾳ, παρ-
εῖναι Λακιδαιμονίους· ἀναψὲς κατεῖχεσθαι φόρων ἀποτε-
λεῖς, εἰρήνης γινομένης τοῖς Ἕλλησι· καὶ δὲ τὴν
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ὕβριν καὶ προδοσίαν εἰρήσιν καλεῖν, ἥ
πόλεμος αὐτοῖς ἀκλειέστερον ἦν ἵκει τέλος τοῖς κρα-
τεῦσι.

XXII. Διὸ καὶ τοὺς ἄλλους Σπαρτιάτας αἰ-
βδιλυτιζόμενος ὁ Ἀρτοδιόξης, καὶ νομίζων, ὥς φησι
Λέων, ἐνθρόνισεν ἀπάντων ἀναιδέστατους εἶναι,
τὸν Ἀνταλκίδα· ὑπαρῆγάσθησεν εἰς Πέρσας ὑναβάντα.
Καὶ ποτε λαβὼν ἕνα τῶν ἀνθινῶν σκεπάνων, καὶ
βάψας εἰς μύρον τὸ πάλυτιλέστατον, ἀπὸ δείπνου
ἐπιμψε τῇ Ἀνταλκίδᾳ· καὶ πάντες ἐθαύμασαν τὴν
φιλοφροσύνην. Ἦν δ', ὡς ἔοικεν, αὐτός ἐπιτηδέσιος
ἐντροφηθῆναι καὶ τοιοῦτον λαβεῖν στέφανον, ἐξοχη-
σάμενος ἐν Πέρσῃ τὸν Λακωνίδαν καὶ τὸν Καλλι-
κρατίδαν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀγησίλαος, ὡς ἔοικε, πρὸς
τὸν εἰπόντα· „Φεῦ τῇ Ἑλλάδι, ὅπου μυθίζουσιν
ἡμῖν οἱ Λακωνες.“ „Οὐ, μᾶλλον,“ εἶπεν, „οἱ Ἀθηναῖοι
λακωνίζουσι.“ Τοῦ δὲ φήματος ἡ καμνότης τὴν τοῦ

πρόφρωντος αἰσχύνειν οὐκ ἀφάλλει, ἀλλὰ τὴν μὲν ἡγε-
 μονίαν ἀπώλειται, ἐν Διευκτροῖς ἄγων σήμερον κα-
 νὼν ἡ δὲ δόξα τῆς Βασιλίδης προσκαίτεται ταῖς ἐπο-
 λοχίαις ἐπαινοῖς. Ἄρχει μὲν οὖν ἐπὶ φόντικῃ ἡ Σπάρ-
 τη, ἔσται φιλία καὶ φίλον, ἀνδράσιν δὲ βασιλεὺς τῶν
 Ἀνταλκίδων ἐπὶ δ' ἡγεῖσθαι ἐν Διευκτροῖς, τα-
 κτικῶς πρὸς πάντας, ἔδιδοντο μὲν χρηματίζων, καὶ τὸν
 Ἀγροκόων τις Ἀγροκόων ἐξίπριμαρ. ὁ δ' Ἀνταλ-
 κίδης ἀνείβη πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην, παρακαλῶν
 ἐπαρκεῖν ταῖς Λακεδαιμονίαις. Ὁ δ' οὕτως ἀδρι-
 λητος καὶ παρῆκε καὶ ἀπὸ φόντικῃ. πύργῳ, ἔσται κατὰ
 βίτην, καὶ χλευσθῆναι ὑπὸ τῶν ἑλλήνων, φοβού-
 μεν οὐδὲ καὶ τοὺς ἐφόρους, ἀπακαταστήσει. Ἀνείβη
 δὲ πρὸς τὸν βασιλεὺς καὶ Ἰουμηνίαν, ὁ Θερσίππος, καὶ
 Πιλακίδης, ἦδη τὴν ἐν Διευκτροῖς μάχην νενικηκό-
 ν. Ἀλλ' οὕτως μὲν οὐδὲν αἰσχρὸν ἐποίησεν. Ἰουμηνίαν
 δὲ, προσκυνῆσαι κελαινόμοτος, ἀνείβη πρὸ αὐτοῦ
 χαρμῶν τὸν δευτέρου, εἶτα κύναις ἀνέλατο, καὶ
 παρῆκε δόξαν προσκυνῶντας. Ἐμμενέας δὲ, καὶ
 Ἀθηναῖος, διὰ Βηλοφρόνους τοῦ γραμματέως, ἀπέπε-
 σαντι, φραγματίζων ἀπὸ φόντικῃ, ἡσθίς, μυρίους τε
 δαρεικαὺς ἔδωκε, καὶ γάλακτος βοείου διόμενον δὲ
 ἀσθενέσιαν ὀδυρομένην βαυῖς ἀμύλγισθαι παρῆκε
 ὄντων. ἔτι δὲ κύναις καὶ σκυῶν καὶ τοὺς σκύων
 κύναις ἀπέπεσαν, ὥς οὐ μεμαθηκότων Ἑλλήνων ὑπο-
 σκυνῶνται, καὶ φραγῶν τὰς κομίζοντα αὐτὸν ἄρχει
 Σαλαμίνος, μέγαλός ἐστιν. Παρόντι δὲ δειπνοῦ
 ἀπέπεσαν, λοισσοῦντα ἔσται, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῶν

βασιλέως, "Οὐκ ἔστιν, ὡς ἔλεγε, φάναι, ἀφιστά-
σε τούτης τῆς τραπέζης" οὐ γὰρ ἐπὶ σμικρῶς οὕτω σοι
κινουμένην παρῴκειται." Τούτο δ' ἦν ἐνεδουμένους
αἱς προδοσίαν μᾶλλον, ἢ χάριτος ὑπόμνηται. Τιμα-
γόρου μὲν οὖν διὰ τὴν δουροδοσίαν Ἀθηναῖοι θάνα-
τον κατέγνωσαν.

XXIII. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης ἐν αὐτῇ πάντων, ὡς
ἔλεγε, τοὺς Ἕλληνας ἡύφρατο. Τιμαγόρου, τὸν
ἐξέδιστον αὐτοῖς καὶ δυσμενίστατον, ἀποκτείνας.
Ἀπέκτεινε δὲ, ταῖς διαβολαῖς αὐτοῦ τῆς Παρναπί-
δος συστηθεμένης. Οὐ γὰρ ἐνέμενον τῇ ἑργῇ
πολύν χρόνον ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ διηλλάγη τῇ γυναι-
κὶ μετεπέμψατο, τοὺν μὲν ὄρων ἔχουσαν καὶ φρό-
νημα βασιλείας ἄξιον, αἰτίας δὲ μηδεμιᾶς ἐπαδὼν
εὐσεῖς ἔει, δε' ἦν ἐπόφρονται συνόντες ἀλλήλοισι, ἃ
λυπήσουσιν. Ἐν δὲ τούτῳ πάντα πρὸς χάριν ὤπου-
ροῦσα βασιλεῖ, καὶ τὴν πρὸς μηδὲν, ὡς ἐκείνη ἐπαί-
ατο, δυσκολαίνου, ἔχουσα τὸ δύνασθαι κατὰ αὐτὴν
καὶ συγχάριεν ἀπένεικε, ἥσθιστο τῆς ἰατρῆς τῶν θυ-
γατέρων, Ἀνδραῖος, ἐρώστος ἔρως διωδὸν, ἀπαραι-
στομένην δὲ δε' ἐκείνην οὐχ ἦμισα, καὶ πολεῖστας
τὸ πάθος, ὡς φασιν ἔνιοι, καίτοι γε γυναικείας ἦδη
πρὸς τὴν παρθένον ὀμυλίας αὐτῇ λαθραίας. Ὡς
οὖν ἐκώπτευσεν ἡ Παρναπίς, τὴν παῖδα μᾶλλον,
ἢ πρότερον, ἡσπάζετο καὶ πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην
ἐπῆναι τὸ το καλὸς αὐτῆς καὶ τὸ ἡθος, ὡς βασιλε-
υκῆς καὶ μεγαλοπρεπὺς. Τίλος γοῦν γῆμαι τὴν πό-
ρην ἔπεισε, καὶ γηροῖαν ἀπαδείξαι γυναικα, χαίρειν

ἐλθόντων δὲ αὐτῶν Ἰλλυρίων καὶ Ὀρόρων· Πέρσης δὲ
 κέρων· ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ δικαιοσύνης αὐτοῦ
 καὶ αὐτῶν ἀποδιδιγμένων· Ἐνταῦθα μέγιστος λόγου-
 σιν, ὃν ἔσται καὶ Ἡρακλείδης, ὁ Κυμαῖος, αὐτῶν
 μόνος τῶν θυγατέρων, ἀλλὰ καὶ δευτέρων, Ἀμ-
 σικριῶν, γῆμαι τὸν Ἀγιοθέξην, περὶ ἧς ὀλίγον ὕστε-
 ρον ἀπαγγαλλοῦμεν· Τὴν δ' Ἀϊοσσαν οὕτως ἡγά-
 πησεν ὁ πατήρ συνεικοῦσαν, ὥσπερ, ἀλφειῦ κυματο-
 μεθώματος αὐτῆς τὸ σῶμα, δυσχερῆσαι μὲν ἐπὶ ποδ-
 τοῦ μηδ' ἑστῶν· εὐχόμενος δὲ περὶ αὐτῆς τῇ Ἥρᾳ,
 προσκυνῆσαι μόνῃ διῶν ἐκείνη, ταῖς χερσὶ τῆς γῆς
 ἀφάμενος· ὁρᾷ τε τῇ Θεῇ κοσμήματα πέμψαι τοὺς
 σατράπης καὶ φίλους, αὐτοῦ κτείναντος, ὥστε τὴν
 μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν βασιλείων ἐκκαίδεκα στά-
 δια χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πορφύρας καὶ ἱππων
 ἐμπληροῦσθαι.

ΚΑΛΥ. Πύθμενος δὲ πρὸς μὲν Αἰγυπτίους διὰ
 Θερμοπύλων καὶ Ἰσικράτους ἐκτογῶν ἀπείχε-
 σταισι πάντων ἐκείνων· ἐπὶ δὲ Καδοσίους αὐτὸς
 ἐστρέψαντος· τρέπονται μυριάσι πεζῶν καὶ μυρίοις
 ἵπκατον· Ἐμβολῶν δ' εἰς χώραν τραχύτητι χαλε-
 πὴν καὶ ὄρεσι, καὶ τῶν ἀπὸ σπόρου καὶ καρπῶν
 ἄγονον, ἀπλοῖς δὲ καὶ μέλοις καὶ τοιοῦτοις ἄλλοις
 ἀκροφύτοις τρέφουσιν ἀνθρώπους πολεμικοὺς καὶ
 θυροσπείας, ἔλαθε μεγάλας ἀπορίδας καὶ κινδύνους
 περιπεσόν· Οὐδὲν γάρ ἐδώκεμον ἦν λαμβάνειν,
 οὐδ' ἔλαθον ἐπιστρέφειν· Τὰ δ' ὑποζύγια μόνον
 κατέκλυτον, ὥσπερ ἄρουρα κρηλὴν μέλις δραχμῶν ἑξή-

ποτα ὤνιον εἶναι. Τὸ δὲ βασιλικὸν δῆκνον ἐλάτ-
 ρθη· καὶ τῶν ἱππῶν ὅλλοι περιῆσαν ἐκ τούτων δ' ἄλ-
 λους ἐσθλόντας κατηνάλωκισαν. Ἐνταῦθα Τιρίβαζος,
 ἄνθρωπος πολλὰκις μὲν ἐν πρώτῃ δι' ἀνδραγαθίαν τάξει
 γινόμενος, πολλὰκις δ' ἀπερρίφθαις διὰ κακότητα, καὶ
 τότε ταπεινὰ πράττων καὶ περιορώμενος, ἔσωσε βα-
 σιλίδα καὶ τὸν στρατὸν. Ὅντων γὰρ δυοῖν ἐν τοῖς
 Καδουσίαις βασιλείων, ἑκατέρου δὲ χαίρις στρατοπι-
 δεύοντος, ἐντυχὼν τῷ Ἀρτοξέρξῃ, καὶ φράσας περὶ
 αὐτοῦ διεποιεῖτο πράττειν, ἐβάδιζεν αὐτὸς πρὸς τὸν ἐπ-
 ῖρον τῶν Καδουσίων, καὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ κρηφάτων
 υἱὸν ἔπεμπεν. Ἐξηπάτα δ' ἑκάτερον ἑκάτερος, λι-
 γαν, ὥς αἷτος ἐπιπρασβεύεται πρὸς τὸν Ἀρτοξέρ-
 ξην, φιλίαν μόνῳ πράττων ἑαυτῷ καὶ συμμαχίᾳ
 οὐχοῦν, εἰ σωφρονεῖ, χρῆναι πρότερον ἐντυχάνειν
 ἐκείνῳ, αὐτὸν δὲ συμπράξειν ἅπαντα. Τούτοις ἐπι-
 νθήσαν ἀμφοτέρω, καὶ φθονεῖν ἀλλήλοις κομίζον-
 τε, ὥς μὲν τῷ Τιρίβαζι συνέπεμψε πρέσβεις, ὃ δὲ
 τῷ πατρὶ τοῦ Τιρίβαζου. Διατριβῆς δὲ χρονομένης,
 ὑποψία καὶ διαβολαὶ κατὰ τοῦ Τιρίβαζος τῷ Ἀρτο-
 ξέρξῃ προσέπιπτον· αὐτὸς δὲ δι' ἐσθλῆος ἀρχῆς, καὶ
 μετὰ πιστεύσας τῷ Τιρίβαζι, καὶ τοῖς φθονοῦ-
 σιν ἐγκαλεῖν παρῆχεν. Ἐπεὶ δ' ἦσαν ὁ Τιρίβαζος,
 ἦτο δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τοὺς Καδουσίους ἄγοντες, ἐγέ-
 ροντο δὲ σπενδαὶ πρὸς ἀμφοτέρους καὶ εἰρήνη· μέ-
 γας ὢν ὁ Τιρίβαζος ἤδη καὶ λαμπρὸς ἀνεξεύγνε μετὰ
 τοῦ βασιλείως, ἐπιδικηγνύμενον πᾶσαν τὴν δαίδαυ καὶ
 τὴν μαλακίαν, οὐ τραφῆς καὶ πολυτελείας, ὥσπερ οἱ

πολλοὶ πορίζουσι, ἔκυστον εἶσαν, ἀλλὰ μαθηρᾶς
 φύσει καὶ ἀγαθοῦς, καὶ δόξαις ποθηταῖς ἐπομένης.
 Οὐτε γὰρ χρυσός, οὔτε κάρδus, οὔτε δ' ἰστὴν μυρία
 καὶ βιαχάλας ταλάντων περικείμενός ἀπὸ τῆς βασι-
 λείας σῶματι κόσμος ἐκείνων ἀπειώλυε πορεύειν καὶ το-
 λαιπυρεῖν, ὥσπερ οἱ τυχεσταί· ἀλλὰ τὴν τε φάρμακον
 ἐνηρμύνας, καὶ τὴν πύλιν φέρον αὐτὸς, ἐβόδιζε
 πρώτος ὁδούς ὁρεινὰς καὶ προσάντας, ἀπολιπὼν τὸν
 ἱππον, ὅσπερ τρὺς ἄλλους πιροῦσθαι καὶ συνεπι-
 κορυφίσθαι, τὴν ἐκείνου προθυμίαν καὶ φώμην
 ὁρῶντας. Καὶ γὰρ διακοσίαν καὶ πλείονων σταδίων,
 κατήνυσεν ἡμέρας ἀνάστης πορεύειν.

XXV. Ἐπεὶ δ' εἰς σταθμὸν κατέβη βασιλικόν,
 παραδείσου ἔχοντα θαυμαστοῦς καὶ κεκοσμημένους.
 διαπρυπῶς ἐν τῇ πέριξ ἀδάμδρου καὶ ψιλῶ χωρίῳ,
 κρύφους ὄντες, ἐπέτριψε τοῖς στρατιώταις ἐκ τοῦ πα-
 ραδείσου ἐκλιζόμεναι, τὰ δένδρα κόπτοντας, μήτε πεύ-
 κης, μήτε κυνησίου φαιδομένους. Ὀκνεύοντων δὲ
 καὶ φαιδομένων διὰ τὰ κάλλη καὶ τὰ μεγέθη, λαβὼν
 πέλεκυν αὐτὸς, ὅπερ ἦν μέγιστον καὶ κάλλιστον τῶν
 φυτῶν ἔκωπεν. Ἐν δὲ τούτῳ ἐκλιζόμενοι, καὶ πολ-
 λὰ πυρὶ ποιοῦντες, εὐμαρῶς ἐνυκτέρευσαν. Οὐ μὴν
 ἀλλὰ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀποβαλὼν ἄνδρας, ἱπ-
 πους δ' ὁμοῦ τι πάντας, ἐπανήλθι. Καὶ δόξαις κα-
 ταφροσύνῃ διὰ τὴν αὐτίαν καὶ τὴν ἀπότευξιν τῆς
 στρατίας, ἐν ἡπασίῃς εἶχε τοὺς πρώτους· καὶ πολ-
 τοῖς μὲν ἀνῆλθι δι' ἄρχην, πλείονας δὲ φεβδύμενος.
 Ἡ γὰρ βελία φονικώτατος ἐστίν ἐν ταῖς τυραννίαις.

ἴλασθαι· οὐ καὶ παρὸν καὶ ἀνέστησαν ἡ θαρσύνουσα.
Διὸ καὶ τῶν θηρίων τὰ ἀποθνήσκοντα καὶ θύσεξιμέ-
ρωτα, ποροδιῇ καὶ δειλῇ· τὰ δὲ γυναικί, πιστεύου-
τα μᾶλλον διὰ τὸ θαρρύνειν, οὐ φεύγει τὰς φιλοφρο-
σύνας.

XXVI. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης, ἤδη πρεσβύτερος ὢν,
ἠσθάνετο τοὺς υἱοὺς ἀγῶνα περὶ τῆς βασιλείας ἐν
τοῖς φίλοις καὶ τοῖς θνητοῖς ἔχοντας. Οἱ μὲν γὰρ
ἐνζώνοντες ἤξιον, ὡς ἔλαβεν αὐτός, οὕτως ἀπολι-
πίαν προσβεία· ἀπαίρει τὴν ἀρχήν. Ὁ δὲ ταύτε-
ρος, ἄλχος, ὅξυς ὢν καὶ βίαιος, ἔχε μὲν καὶ τῶν περὶ
τὸ βασίλειον οὐκ ὀλίγους ἀποσδαστάς, ἤλπιζε δὲ
μάλιστα κατεργάσασθαι τὸν πατέρα διὰ τῆς Ἀπό-
σης. Ἐκείλην γὰρ ἐθιγάμειν, ὡς γαμησομένη καὶ
συμβασιλεύσουσαν αὐτῷ μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευ-
τήν. Ἦν δὲ λόγος, ὅτι καὶ ζῶντος ἑλάνθανεν αὐτῇ
πλησιάζων. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἠγνόησεν ὁ Ἀρτοξέρξης·
ταχὺ δὲ βουλευμένος ἐκπρόσχει τῆς ἐλπίδος τὸν ἄλχον,
ὅπως μὴ, τὰ αὐτὰ Κέρω τολμήσαντος αὐτοῦ, πόλε-
μον καὶ ἀγῶνας αὐτῷ καταλάβῃαι τὴν βασιλείαν,
ἀνιδεῖξαι τὸν Λαγείον βασιλεῖα, πέμπτον καὶ ἡκοστόν
ἔτος γεγονότα, καὶ τὴν καλουμένην κίταριν θέρην φέ-
ρον ἔδωκε. Νόμον δ' ὅπως ἐν Πέρσαις, διαφταίναντιν
τὸν ἀναδεχθέντα, καὶ δίδοναι τὸν ἀναδεῖξαντα πᾶν
τὸ αἰτηθῆναι, ἄντις ἢ δυνατῶν, ἤτησεν Ἀσπασιανὸς ὁ
Λαγείος, τὴν μάλιστα ἀποσδασθεύσαν ὅπως Κέρω,
τότε δὲ βασιλεῖ παλλακισυνομένην. Ἦν δὲ Φωκίς τὸ
γένος ἀπ' Ἰωνίας, ἑλενθέρων γυνεών, καὶ τετραμ-

μένη πορνεία. Καὶ δὲ Κύρου διανοούμενος, εἰσὶν ὅθι
 μὲν ἑκατὶ γυναικῶν, αἱ μὲν ἄλλαι παρακαθεζόμε-
 ναι, ἀνὰ πάλιν αὐτοῦ καὶ ἔπιτομένου καὶ ἀκὸν-
 πικρίας, οὐκ ἀφ᾽ οὗ ἐνδοχασίᾳ τὰς φιλοφροσύνας,
 ἐκείνη δὲ παρὰ τὴν πλὴν εἰσιτῆται σιωπῇ, καὶ, Κύ-
 ρον καλεῖντος, οὐχ ὑπήκουε· βεβλημένων δὲ προσ-
 ἄγει τοῖς κακουργεῖν. „Οἰμώζεται μέντοι τούτων,“
 εἶπεν, „ὡς ἂν ἴμοι προσεγγύη τὰς χεῖρας.“ Ἐδοξεν
 οὐκ ἄχαρις ταῖς παρούσαις εἶναι καὶ ἄχρσιμος. Ὁ δὲ
 Κύρος ἡδυσὶς ἐγέλασε, καὶ ἔπει πρὸς τὸν ἀγυγθῆτα
 τῶν γυναικῶν, „Ἄρα ἦδη συνοφᾶς, ὅτι μοι μόνον τὰς
 τῆς ἐκείνης καὶ ἀδελφόφθορον ἔσκες κομίζων,“ Ἐπὶ
 δὲ τοῦτο προσέειπεν ἀρδάρικας αὐτῇ, καὶ μάστιγα
 πασῶν ἐσσεῖε, καὶ σφῆν προσηγόρευεν. Ἐκείνη
 δὲ, Κύρου πεισθέντος ἐν τῇ μάχῃ, καὶ διαρπαζομένου
 τοῦ στρατοπέδου.

XXVII. Τούτην δὲ Δαρδανός αὐτῆσας, ἤρτισε τὸν
 πατέρα. Ἀναζητῶν γὰρ τὰ βαρβαρικά διενῶς περὶ τὸ
 ἀπώλεστον, ὥστε μὴ μόνον τὸν προσελθόντα καὶ δι-
 γόντα παλιν αὐτῆς βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν πορείᾳ
 προσελθόντα καὶ διεξελθόντα ταῖς ἀμάξαις, ἐπ' αἷς
 κομίζονται, θανάτῳ κολλᾶσθαι. Καίτοι τὴν μὲν
 Ἀρσάνην εἶχεν ἔρωτι ποιησάμενος γυνῆκα παρὰ τὸν
 νόμον, ἔδεικτο δὲ καὶ τριανδσίαις παρετάρχετο·
 πάλιν διατρέχουσι παλιν αὐτῆς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ
 αἰτηθεὶς ἀπ᾽ αὐτῆς, ἔλκεσθαι ἔρησον εἶναι, καὶ λαμ-
 βάσθαι ἐκείνην βουλευμένην, ἄποσαν δὲ μὴ βιάζε-
 σθαι. Μεταπαρθεύσης δὲ τῆς Ἀρσάνης, καὶ παρὰ

ἐλπίδας τοῦ βασιλέως ἐλομένης τὸν Δαρτεῖον, ἔπει-
 μὲν ὑπὸ ἀνάγκης τοῦ νόμου, δοῦς δ', ὀλίγον ὕπε-
 ρον ἀφείλετο. Τῆς γὰρ Ἀρτέμιδος τῆς ἐν Ἐβατιύ-
 νοις, ἣν Ἀρεῖτιν καλοῦσιν, ἱέρειαν ἐπέδωκεν αὐτῇ,
 ὅπως ἀγνὴ δαίτην τὸν ἐπιλοιπον βίαν· οἰόμενος, οὐ
 χαλεπὴν, ἀλλὰ μετρίαν τινὰ καὶ παιδιᾷ μεμιγμένην
 ταύτην λήψασθαι δίκην παρὰ τοῦ παιδός. Ὁ δ'
 ἥσυχεν οὐ μετρίως, εἴτ' ἔφατε τῆς Ἀσπασίας περι-
 παθῆς γεγονώς, εἴτε ὑβρίσθαι καὶ κεχλευσθαι νο-
 μίζων ὑπὸ τοῦ πατρός. Μισθόμενος δ' αὐτὸν οὕτως
 ἔχοντα Τιρίβαζος, εἰς μᾶλλον ἐξέτραχυνεν, ἐν τοῖς
 ἐκείνου συνιδὼν τὰ καὶ αὐτόν. Ἦν δὲ τοιαῦτα.
 Παιδὸν δὲ τῶν βασιλεῖ θυγατέρων, ὠραλόγησε Φαρ-
 ναβάζ, μὲν Ἀπάμαν δώσειν γυναικα, Ροδογούνην
 δ' Ὀροίτην, Τιρίβαζον δ' Ἀρηστρίην. Καὶ τοῖς μὲν ἄλ-
 λοις ἔδωκε, Τιρίβαζον δ' ἐψεύσατο, γῆμας αὐτὸς
 τῇ Ἀρηστρίην. Ἀπὸ ἐκείνης δὲ τῇ Τιρίβαζον τὴν
 σκώτικην, Ἀίσουσαν, ἐτηγγήσαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτην
 ἐρασθεὶς ἔγημα, ὥς εἴρηται, παντάπασι δυσμενῶς
 πρὸς αὐτὴν ὁ Τιρίβαζος ἔσχεν, οὐδ' ἄλλως σιδήσας
 ὢν τὸ ἡθὺς, ἀλλ' ἀνώνυμος καὶ παρὰ φερος. Διὸ
 καὶ νῦν μὲν νημερίων ὅμοια τοῖς πρώτοις, τῶν δὲ
 προσηκούων καὶ σφοδρακτιζόμενος, οὐδὲ μίσην ἔργων ἐμ-
 μελῶς μεταβολήν· ἀλλὰ καὶ τιμώμενος, ἣν ἐπαχθῆς
 ὑπὸ χαυνότητος, καὶ τὸ καλονόμενον, αὐτὸν πεποιθὼς,
 οὐδ' ἡσυχάζον, ἀλλὰ τραχὺ καὶ ἀγέροχον εἶχε.

ΧΑΥΙΗ. Πῦρ οὖν ἐπὶ πῦρ ἐγένετο τῶν νεανίσκων
 προσκείμενος ὁ Τιρίβαζος αὐτῇ καὶ δέχεται, καὶ οὐδὲν

ἀνίτησιν ἢ πίνακας ἐστῶσα περὶ τῇ κεφαλῇ τοῦς ὑπ' αὐτὸν, μὴ ζητοῦντες ὀφειλῆσθαι αὐτοῖς τὰ πράγματα· κακῆνον ἀβέλτερα φρονεῖν, εἰ, τοῦ μὲν ἀδελφοῦ διὰ τῆς γυναικωνίτιδος ἐνθυομένου τοῖς πράγμασι, τοῦ δὲ πατρὸς οὕτως ἐμπληκτον ἦθος καὶ ἀρβαιοὺς ἄχοντος, οἵεται βέβαιον αὐτῷ τὴν διαδοχὴν ὑπάρχειν. Ὁ γὰρ Ἑλληνικοῦ χάριν γυναικὸς τὸν ἄψινστον ἐν Πέρσῃς ψευδόμενος νόμον, οὐ δὴ που πιστός ἐστι τὰς περὶ τῶν μεγίστων ὁμολογίας ἐμπειροῦσιν. Οὐ ταῦτό δ' εἶναι τὸ μὴ τυχεῖν Ὀχρον, κακῆνον τὸ στέρεσθαι τῆς βασιλείας. Ὀχρον μὲν γὰρ οὐδὲνα καλύπτειν ἰδιώτην βιοῦν μακαρίως, ἐκείνῳ δ' ἀποδεδειγμένῳ βασιλεῖ βασιλεύειν ἀνάγκη, ἢ μηδὲ ζῆν εἶναι. Καθόλου μὲν οὖν ἴσως τὸ Σοφράλειον·

Τυχὴα κινῶ τῶν καπὼν ἰδοιπορεῖ.

Λεῖα γὰρ τις ἡ πορεία καὶ κατάντης ἐπὶ τὸ βουλόμενον. Βούλονται δ' οἱ πλεῖστοι τὰ φαῦλα δι' ἀπειρίαν τῶν καλῶν καὶ ἄγνοϊαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ τὰ μέγιστος τὰ τῆς ἀρχῆς, καὶ τὸ πρὸς τὸν Ὀχρον τοῦ Δαρείου δόος, ὑπόθεσις τῇ Τιριβάδῃ παρῆχε. Κυπρογένεια δ' οὐ πάμπαν ἀναίσιος, ἢ τῆς Ἀσπασίας ἀφαιρέσις.

XXIX. Ἐπιδόκειν οὖν ἑαυτὸν τῷ Τιριβάδῃ, καὶ πολλῶν ἤδη σιωπημάτων, ἐννοῆχος ἐδήλωσε τῷ βασιλεῖ τὴν ἐπιβουλήν καὶ τὸν τρόπον· εἰδὼς ἀκριβῶς, οἱ συνκτός ἐγνώκασιν ἐν τῷ θαλάμῳ κατακείμενον ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐπεισιδόντας. Ἀκούσαντι δὲ τῷ Ἀρτοξέρξῃ, καὶ τὸ παρῶν κίνδυνον τηλικούτον, ἀμ-

λήσαντα τῆς διαβολῆς, θεινὸν ἐδόκει, καὶ τὸ πιστεῦσαι, μηδενὸς ἐλέγχου γενομένου, θεινότερον. Οὕτως οὖν ἐποίησεν· τὸν μὲν εὐνοῦχον ἐκείνους ἐκέλευσε παρῆναι καὶ παρακολουθεῖν· αὐτὸς δὲ τοῦ θαλάμου τὸν ὀπισθεν τῆς κλίνης τοῖχον ἐκκόψας καὶ θυρώσας, κατεκάλυπεν αὐλαίᾳ τὰς θύρας. Ἐνστάσης δὲ τῆς ὥρας, καὶ φράσαντος τοῦ εὐνοῦχου τὸν καιρὸν, ἐπὶ τῆς κλίνης ὑπέμεινε, καὶ οὐκ ἐξάνεστη πρότερον, ἢ τῶν ἐπ' αὐτὸν ἐρχομένων τὰ πρόσωπα κατιδεῖν, καὶ γνωρίσαι σαφῶς ἕκαστον. Ὡς δ' εἶδεν ἐσπασμένους τὰ ἐγχειρίδια καὶ προσφρομένους, ταχὺ τὴν αὐλαίαν ὑπολαβὼν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἐντὸς οἶκημα, καὶ τὰς θύρας ἐπήρῃαξε κρᾶζων. Ὁρθύντες γοῦν οἱ σφαιγεῖς ὑπ' αὐτοῦ, πρᾶξαντες δὲ μηθεὶν, ἀπέχωρον φυγῇ διὰ θυρῶν· καὶ τοὺς περὶ τὸν Τιγρίβαζον ἐκέλευον ἀποχωρεῖν, ὥς φανερὸς γεγονότας. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διαλυθέντες ἔφυγον· ὁ δὲ Τιγρίβαζος συλλαμβανόμενος, πολλοὺς ἀπέκτεινε τῶν βασιλέως δορυφόρων, καὶ μάλιστα ἀκοντίῳ πληγεὶς πόρρωθεν ἔπεσε. Τῷ δὲ Δαρεῖϊ, μετὰ τῶν τέκνων ἀναχθέντι, καθίσας τοὺς βασιλείους δικαστὰς, οὐ παρὼν αὐτὸς, ἀλλ' ἑτέρων κατηγορησάντων, ἐκέλευσεν ὑπηρέτας τὴν ἐκάστου γραφασμένους ἀπόφασιν ὥς αὐτὸν ἐπανευχεῖν. Ἀποφρηταμένων δὲ πάντων ὁμοῦς, καὶ καταγνόντων τοῦ Δαρεῖου θάνατον, οἱ μὲν ὑπηρέται συλλαβόντες αὐτὸν, εἰς οἶκημα πλησίον ἀπήγαγον· ὁ δὲ δῆμιος κληθεὶς ἦκε μὲν ξυρὸν ἔχων, ᾧ τὰς χειρᾶς ἀποτέμνουσαι τῶν κολαζομένων, ἰδὼν δὲ τὸν

Δαρεῖον ἐξηπάγη, καὶ ἀνέχωρει πρὸς τὰς θύρας ἀποβλέπων, ὥς οὐ δύνησόμενος οὐδὲ τολμήσων αὐτόχειρ γενέσθαι βασιλέως. Ἐξῶθεν δὲ τῶν δικαστῶν ἀπειλούντων καὶ διακελευομένων, ἀναστρέψας, καὶ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ δραξάμενος τῆς κόμης αὐτοῦ καὶ καταγαγὼν, ἀπέτεμε τῷ ξυρῷ τὸν τράχηλον. Ἐνιοὶ δὲ φασι, τὴν κρίσιν γενέσθαι, βασιλέως αὐτοῦ παρόντος, τὸν δὲ Δαρεῖον, ὥς κατελαμβάνετο τοῖς ἐλέγχοις, ἐπὶ στόμα πεσόντα, δεῖσθαι καὶ ἰκατεῦειν· τὸν δ' ὑπ' ὀργῆς ἀνυστάντα καὶ σπασάμενον τὸν ἀκινάκην, τύπτειν, ἕως ἀπέκτεινεν· εἶτ' εἰς τὴν αὐλὴν προσελθόντα, τὸν Ἥλιον προσκυνῆσαι, καὶ εἰπεῖν· „Εὐφραίνεσθε ἀπιδόντες, ὦ Πέρσαι, καὶ λέγετε τοῖς ἄλλοις, ὅτι τοῖς ἄθεσμα καὶ παράνομα διανοηθεῖσιν ὁ μέγας Ὀρωμάζης δίκην ἐπιτέθεικεν.“

XXX. Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιοῦτον ἔσχε τέλος. Ὁ δ' Ὀχός ἤδη μὲν ἦν ταῖς ἐλπίσι λαμπρός, ὑπὸ τῆς Ἀτόσσης ἐπαιρόμενος· ἔτι δ' ἐφοβεῖτο τῶν μὲν γνησίων τὸν ὑπόλοιπον, Ἀριάσπην, τῶν δὲ νόθων Ἀρσάμην. Ὁ μὲν γὰρ Ἀριάσσης, οὐ διὰ τὸ πρεσβύτερος εἶναι τοῦ Ὀχου, πρῶτος δὲ καὶ ἀπλοῦς καὶ φιλόανθρωπος, ἡξιοῦτο βασιλεύειν ὑπὸ τῶν Περσῶν· ὁ δ' Ἀρσάμης καὶ νῦν ἔχειν ἐδόκει, καὶ μάλιστα τῷ πατρὶ προσφιλῆς· ὣν οὐκ ἐλάνθανε τὸν Ὀχον. Ἐπιβουλεύων οὖν ἀμφοτέροις, καὶ δολερὸς ὢν ὁμαῦ καὶ φονικὸς, ἐχρήσατο τῇ μὲν ὁμοίᾳ τῆς φύσεως πρὸς τὸν Ἀρσάμην, τῇ δὲ κακουργίᾳ καὶ θεινότητι πρὸς τὸν Ἀριάσπην. Ἐπέπιμψε γὰρ πρὸς αὐτὸν εὐνούχους

καὶ φίλους βασιλείῳς, ἀπειλὰς τινας αἰεὶ καὶ λόγους φοβερούς ἀπαγγέλλοντας, ὥς τοῦ πατρὸς ἐγνωκότες ἀποκτινύνειν αὐτὸν ὡμῶς καὶ ἐφυβρίστως. Οἱ δὲ ταῦτα καθ' ἡμέραν ἐκφίρειν δοκοῦντες ὡς ἀπόρρητα, καὶ τὰ μὲν μάλλιν, τὰ δ' ὅσον οὐπω πράσσειν βασιλεῖα λέγοντες, οὕτως ἐξέπληξαν τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοσαύτην ἐνέβαλον πτοίαν αὐτῷ καὶ ταραχὴν καὶ δυσθυμίαν εἰς τοὺς λογισμοὺς, ὥστε φάρμακον σκευάσαντα τῶν θανασίμων καὶ πιόντα τοῦ ζῆν ἀπαλλαγῆναι. Πυθόμενος δ' ὁ βασιλεὺς τὸν τρόπον τῆς τελευτῆς, ἐκαῖνον μὲν ἀπέκλειψε, τὴν δ' αἰτίαν ὑπώπειπεν. Ἐλέγχειν δὲ καὶ ζητεῖν ἐξαδυνατῶν διὰ τὸ γῆρας, ἔτι μᾶλλον ἡσπάζετο τὸν Ἀρσάμην, καὶ δῆλος ἦν μάλιστα πιστεύων ἐκείνῳ καὶ παρῳησιαζόμενος. Ὅθεν οἱ περὶ τὸν Ὀχρον οὐκ ἀνεβάλοντο τὴν πράξιν, ἀλλ' Ἀρπάτην, υἱὸν Τιριβάζου, πᾶρασκευάσαντες, ἀπέκτειναι δι' ἐκείνου τὸν ἄνθρωπον. Ἦν μὲν οὖν ἐπὶ ῥοπῆς μικρᾶς ὁ Ἀρτοξέρξης διὰ τὸ γῆρας ἤδη τότε προσπεσόντος δ' αὐτῷ τοῦ περὶ τὸν Ἀρσάμην πάθους, οὐδ' ὀλίγον ἀντίσχευ, ἀλλ' εὐθύς ὑπὸ λύπης καὶ δυσθυμίας ἀπεσβέσθη, βιώσας μὲν ἐννῆκοντα καὶ τέσσαρα ἔτη, βασιλεύσας δὲ δύο καὶ ἐξήκοντα, δόξας δὲ πρῶτος εἶναι καὶ φιλυπήκοος, οὐχ ἥκιστα διὰ τὸν υἱὸν Ὀχρον, ὡμότητι καὶ μταιφονίᾳ πάντας ὑπερβαλλόμενον.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ.

Οἱ πρῶτοι τὰς τέχνας εἰκέναι ταῖς αἰσθήσεσιν ὑπολαβόντες, οὐχ ἥκιστα μοι δοκοῦσι τὴν περὶ τὰς κρίσεις αὐτῶν κατανοῆσαι δύναμιν, ἥ τῶν ἐναντίων ὁμοίως ἐπατέρῳ γένει πεφύκαμεν ἀντιλαμβάνεσθαι. Τοῦτο γὰρ αὐταῖς κοινόν ἐστι· τῇ δὲ πρὸς τὰ τέλη τῶν κρινομένων ἀναφορὰ διαλλάττουσιν. Ἡ μὲν γὰρ αἰσθήσις οὐδέν τι μᾶλλον ἐπὶ λευκῶν, ἢ μελάνων, διαγνώσει γέγονεν, οὐδὲ γλυκῶν, ἢ πικρῶν, οὐδὲ μαλακῶν καὶ εἰκόντων, ἢ σκληρῶν καὶ ἀντειτύπων, ἀλλ' ἔργον αὐτῆς, ἐκάστοις ἐντυγχάνουσιν, ὑπὸ πάντων τε κινεῖσθαι, καὶ κινουμένην πρὸς τὸ φρονεῖν ἀναφέρειν, ὥς πέπονθεν. Αἱ δὲ τέχναι μετὰ λόγου συνειστώσαι πρὸς αἴρεσιν καὶ λῆψιν οἰκείου τινός, φυγὴν τε καὶ διάκρισιν ἁλλοτρίου, τὰ μὲν ἀφ' αὐτῶν προηγουμένως, τὰ δ' ὑπὲρ τοῦ φυλάξασθαι κατὰ συμβεβηκός ἐπιθεωροῦσι· καὶ γὰρ ἰατρικῇ τὸ νοσηρὸν, καὶ ἀρμονικῇ τὸ ἐκμελές, ὅπως ἔχει, σκοπεῖν συμβέβηκε πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἀπεργασίαν. Αἱ τε πασῶν τελειόταται τεχνῶν, σωφροσύνη, καὶ

δικαιοσύνη, καὶ φρόνησις, οὐ καλῶν μόνον καὶ δικάων καὶ ὠφελίμων, ἀλλὰ καὶ βλαβερῶν καὶ αἰσχυρῶν καὶ ἀδίκων κρίσεις οὐσαι, τὴν ἀπειρίαν τῶν κακῶν καλλωπιζομένην ἀκακίαν οὐκ ἐπαινοῦσιν, ἀλλ' ἀβελτερίαν ἡγοῦνται, καὶ ἄγνοιαν, ὣν μάλιστα γινώσκειν προσήκει τοὺς ὀρθῶς βιωσομένους. Οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ Σπαρτιᾶται τοὺς Εἰλωτας ἐν ταῖς ἐορταῖς πολλὸν ἀναγκάζοντες πίνειν ἄκρατον, εἰσῆγον εἰς τὰ συμπόσια, τοῖς νέοις, οἷόν ἐστι τὸ μεθύειν, ἐπιδεικνύντες. Ἡμεῖς δὲ τὴν ἐκ διαστροφῆς ἐτέρων ἐπανόρθωσιν οὐ πάνυ φιλόφρωνον, οὐδὲ πολιτικὴν, ἡγοῦμεθα. Τῶν δὲ κεχρημένων ἁσκεπτότερον αὐτοῖς, καὶ γεγονότων ἐν ἐξουσίαις καὶ πράγμασι μεγάλοις ἐπιφανῶν εἰς κακίαν, οὐ χεῖρον ἴσως ἐστὶ συζυγίαν μίαν, ἢ δύο, παρεμβαλεῖν εἰς τὰ παραδείγματα τῶν βίων, οὐκ ἐφ' ἡδονῇ, μὰ Δία, καὶ διαγωγῇ τῶν ἐντυγχανόντων ποικίλλοντας τὴν γραφὴν, ἀλλ' ὥσπερ Ἰσμηνίας δ' Θηβαῖος, ἐπιδεικνύμενος τοῖς μαθηταῖς καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς αὐλοῦντας, εἰώθει λέγειν „Οὕτως αὐλεῖν δεῖ“ καὶ πάλιν „Οὕτως αὐλεῖν οὐ δεῖ“ ὁ δ' Ἀντιγενίδας καὶ ἡδίων ᾤετο τῶν ἀγαθῶν ἀκροᾶσθαι τοὺς νέους αὐλητῶν, εἰάν τινα καὶ τῶν φαύλων πεῖραν λαμβάνωσιν· οὕτω μοι δοκοῦμεν καὶ ἡμεῖς προθυμότεροι τῶν βελτιόνων ἔσεσθαι καὶ θάεται καὶ μιμηταὶ βίων, εἰ μὴδὲ τῶν φαύλων καὶ ψεγσμένων ἀνιστορήτως ἔχοιμεν. Περιέξει δὲ τοῦτο τὸ βιβλίον τὸν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ βίον, καὶ Ἀντωνίου τοῦ αὐτοκράτορος, ἀν-

δραὼν μάλιστα δι' τῷ Πλάτῳ μαρτυρησάντων, οἱ καὶ κακίας μεγάλας, ὥσπερ ἀρεταῖς, αἱ μεγάλαι φύσεις ἐκφέρουσι. Γινόμενοι δ' ὁμοίως ἐρωτικοί, ποτικοί, στρατιωτικοί, μεγαλύδωροι, πολυτελεῖς, ὑβρισταί, καὶ τὰς κατὰ τύχην ὁμοιότητας ἀκολουθοῦντες ἔσχον. Οὐ γὰρ μόνον ἐν τῷ λοιπῷ βίῳ μέγα μὲν κατορθοῦντες, μέγα δὲ σφαλλόμενοι, πλείστων δ' ἐπικρατοῦντες, πλείστα δ' ἀποβάλλοντες, ἀπροσδοκῆτως δὲ πταίοντες, ἀνελπίστως δὲ πάλιν ἀναφέροντες διετέλεσαν· ἀλλὰ καὶ κατέστρεψαν, ὃ μὲν ἁλοῦς ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὃ δ' ἔγγιστα τοῦ παθεῖν τοῦτο γινόμενος.

II. Ἀντιγόνῳ τοίνυν δυοῖν υἱῶν ἐκ Στρατονίκης τῆς Κορῆθαιου γενομένων, τὸν μὲν ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ Δημήτριον, τὸν δ' ἐπὶ τῷ πατρὶ Φίλιππον ὠνόμασεν. Οὗτός ἐστιν ὁ τῶν πλείστων λόγος. Ἐνιοὶ δὲ τὸν Δημήτριον, οὐχ υἱόν, ἀλλ' ἀδελφιδὸν γενέσθαι τοῦ Ἀντιγόνου λέγουσιν· ἐπὶ νηπίῳ γὰρ αὐτῷ παντίπασι τοῦ πατρὸς τελευτήσαντος, εἴτα τῆς μητρὸς εὐθὺς τῷ Ἀντιγόνῳ γαμηθείσης, υἱόν ἐκείνου νομισθῆναι. Τὸν μὲν οὖν Φίλιππον, οὐ πολλοῖς ἔτιςαι τοῦ Δημητρίου νεώτερον ὄντα, συνέβη τελευτῆσαι. Δημήτριος δὲ μεγέθει μὲν ἦν τοῦ πατρὸς ἐλάττω, καίπερ ὢν μέγας· ἰδέα δὲ καὶ κάλλει προσώπου θαυμασιὸς καὶ περιετός· ὥστε τῶν πλαττόντων καὶ γρασφόρων μὴθένα τῆς ὁμοιότητος ἐφικέσθαι. Τὸ γὰρ αὐτὸ χάριν καὶ βάρος καὶ φόβον καὶ ὥραν εἶχε, καὶ συνεκράτετο τῷ νεαρῷ καὶ ἱταμῷ δυσμίμητος ἡρωικῇ

τις ἐπιφάνεια καὶ βασιλικὴ σεμνότης. Οὕτω δὲ πῶς καὶ τὸ ἦθος ἐπεφύκει πρὸς ἐκπληξιν ἀνθρώπων ἅμα καὶ χάριν. Ἡδιστος γὰρ ὢν συγγενέσθαι σχολάζοντι περὶ πότους καὶ τρυφᾶς καὶ διαίτας ἀβροβιῶτατος βασιλέων, ἐνεργότατον αὖ πάλιν καὶ σφοδρότατον τὸ περὶ τὰς πράξεις ἐνδελεχὲς εἶχε καὶ δραστήριον· ἥ καὶ μάλιστα τῶν θεῶν ἐξήλου τὸν Διόνυσον, ὡς πολέμῳ τε χρῆσθαι δεινότατον, εἰρήσῃν τ' αὖθις ἐν πολέμων τρέψαι, καὶ πρὸς εὐφροσύνην καὶ χάριν ἐμμελίστατον.

III. Ἦν μὲν οὖν καὶ φιλοπάτωρ διαφερόντως. Τῇ δὲ περὶ τὴν μητέρα σπουδῇ καὶ τὸν πατέρα τῶν ἑαυτοῦ ἐφαίνετο, δι' εὐνοίαν ἀληθινήν μᾶλλον, ἢ θεραπείαν τῆς δυνάμειος. Καὶ ποτε πρεσβυῖα τι τοῦ Ἀντιγόνου σχολάζοντος, ἀπὸ Θήρας ὁ Δημήτριος ἐπίστη· καὶ προσελθὼν τῷ πατρὶ, καὶ φιλήσας, ὥσπερ εἶχε τὰς βολίδας, ἐκάθισε παρ' αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπιδόντας ἤδη τοὺς πρέσβεις, ἔχοντας ἀποκρίσεις, μεγάλη φωνῇ προσαγορεύσας· „Καὶ ποῦτ' „ εἶπεν, „ὦ ἄνδρες, ἀπαγγέλλετε περὶ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἀλλήλους οὕτως ἔχομεν.“ ὥς ἰσχυρὴν τινα πραγμάτων βασιλικῶν καὶ δυνάμειος ἐπίδειξιν οὖσαν τὴν πρὸς τὸν υἱὸν ὁμόνοιαν καὶ πίστιν. Οὕτως ἄρα πάντα δυσκοινώνητον ἡ ἀρχή, καὶ μεσίων ἀπιστίας καὶ δυσνοίας, ὥστ' ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων καὶ πρεσβυτάτον, εἰ μὴ φοβέται τὸν υἱόν, ἀλλὰ προσίσταται τὴν λόγην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ

μόνος, ὥς εἰπεῖν, ὁ οἶκος οὗτος ἐπὶ πλείστας διαδοχὰς τῶν τοιούτων κακῶν ἐκαθάρευσεν· μᾶλλον δ' εἰς μόνος τῶν ἀπ' Ἀντιγόνου Φίλιππος ἀνέβλεν νύδν. Αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι διαδοχαί, πολλῶν μὲν ἔχουσι παίδων, πολλῶν δὲ μητέρων φόρους καὶ γυναικῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφοὺς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἶτημα καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ ἀσφαλείας.

IV. Τοῦ μὲντοι καὶ φιλόανθρωπον φύσει καὶ φιλεταῖρον γεγενῆσθαι τὸν Δημήτριον ἐν ἀρχῇ, παράδειγμα τοιοῦτον εὐτεν εἰπεῖν. Μιθριδάτης, ὁ Ἀριοβαρζάνου παῖς, ἐταῖρος ἦν κατ' ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ συνήθης, ἐθεράπευε δ' Ἀντίγονον, οὗτ' ὢν, οὐτε δοκῶν πονηρός· ἐκ δ' ἐνυπνίου τινὸς ὑποψίαν Ἀντιγόνῳ παρέσχεν. Ἐδόκει μέγα καὶ καλὸν πεδίον ἐπιτῶν δ' Ἀντίγονος, ψήγματα χρυσοῦ κατασπείρειν· ἐξ αὐτοῦ δὲ πρῶτον μὲν ὑποφύεσθαι θέρους χρυσοῦν, ὀλίγῳ δ' ὑστερον ἐπανελθὼν, οὐδὲν ἰδεῖν, ἀλλ' ἡ τετμημένην καλὰμην. Ἀνυούμενος δὲ καὶ περιπαθὼν, ἀκοῦσαι τινῶν λεγόντων, ὥς ἄρα ὁ Μιθριδάτης ἐς Πόντον Εὐξείνον οἰχεται, τὸ χρυσοῦν θέρους ἐξαμνησάμενος. Ἐκ τούτου ταραχθεὶς, καὶ τὸν νύδν ὀρκώσας σιωπῆσειν, ἔφρασε τὴν ὄψιν αὐτῷ, καὶ διὰ πάντως τὸν ἄνθρωπον ἐκποδὼν ποιῆσθαι καὶ διαφθεῖρειν ἔγνωκεν. Ἀκούσας δ' ὁ Δημήτριος ἠχθέσθη σφόδρα, καὶ τοῦ νεανίσκου, καθάπερ εἰώθει, γενομένου παρ' αὐτῷ καὶ συνόντος ἐπὶ σχο-

τις ἐπιφάνεια καὶ βασιλικὴ σεμνότης. Οὕτω δὲ πῶς καὶ τὸ ἥθος ἐπεφύκει πρὸς ἐκπλήξιν ἀνθρώπων ἕμα καὶ χάριν. Ἡδιστος γὰρ ὢν συγγενέσθαι σχολάζοντι περὶ πότους καὶ τρυφᾶς καὶ διαίτας ἀβροβιότατος βασιλείων, ἐνεργότατον αὖ πάλιν καὶ σφοδρότατον τὸ περὶ τὰς πράξεις ἐνδελεχὲς εἶχε καὶ δραστήριον· ἥ καὶ μάλιστα τῶν θεῶν ἐξήλυν τὸν Διόνυσον, ὡς πολέμῳ τε χρῆσθαι δεινότατον, εὐρήσθην τ' αὖθις ἐν πολέμῳ τρέψαι, καὶ πρὸς εὐφροσύνην καὶ χάριν ἑμμελίστατον.

III. Ἦν μὲν οὖν καὶ φιλεπάμωρ διαφερόντως. Τῇ δὲ περὶ τὴν μητέρα σπουδῇ καὶ τὸν πατέρα τιμῶν ἐφαίνετο, δι' εὐνοίαν ἀληθινήν μᾶλλον, ἢ θεραπείαν τῆς δυνάμεως. Καὶ ποτε πρεσβυῖα τι τοῦ Ἀντίγονου σχολάζοντος, ἀπὸ Θήρας ὁ Δημήτριος ἐπίστη· καὶ προσελθὼν τῷ πατρὶ, καὶ φιλήσας, ὥσπερ εἶχε τὰς βολίδας, ἐκάθισε παρ' αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ἀπιδόντας ἤδη τοὺς πρέσβεις, ἔχοντας ἀποκρίσεις, μεγάλη φωνῇ προσαγορεύσας· „Καὶ τοῦτ' „ εἶπεν, „ὦ ἄνδρες, ἀπαγγέilate περὶ ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἀλλήλους οὕτως ἔχομεν.“ ὡς ἰσχύει τινα πραγμάτων βασιλικῶν καὶ δυνάμεως ἐπίδειξιν οὖσαν τὴν πρὸς τὸν υἱὸν ὁμόνοιαν καὶ πίστιν. Οὕτως ἄρα πάντη δυσκοινώνητον ἡ ἀρχή, καὶ μεστὸν ἀπιστίας καὶ δυσνοίας, ὥστ' ἀγάλλεσθαι τὸν μέγιστον τῶν Ἀλεξάνδρῳ διαδόχων καὶ πρεσβύτατον, ὅτι μὴ φοβέται τὸν υἱὸν, ἀλλὰ προσίσταται τὴν λόγην ἔχοντα τοῦ σώματος πλησίον. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ

μόνος, ὥς εἰπεῖν, ὁ οἶκος οὗτος ἐπὶ πλείσταις διαδοχὰς τῶν τοιούτων κακῶν ἐκαθάρευσεν· μᾶλλον δ' εἰς μόνος τῶν ἀπ' Ἀντιγόνου Φίλιππος ἀνέβλεν εἶδόν. Αἱ δ' ἄλλαι σχεδὸν ἅπασαι διαδοχαί, πολλῶν μὲν ἔχουσι παίδων, πολλῶν δὲ μητέρων φόρους καὶ γυναικῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἀδελφούς ἀναιρεῖν, ὥσπερ οἱ γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν, οὕτω συνεχωρεῖτο κοινόν τι νομιζόμενον αἶτημα καὶ βασιλικὸν ὑπὲρ ἀσφαλείας.

IV. Τοῦ μέντοι καὶ φιλόανθρωπον φύσει καὶ φιλεταῖρον γεγονέναι τὸν Δημήτριον ἐν ἀρχῇ, παράδειγμα τοιοῦτόν ἐστιν εἰπεῖν. Μιθριδάτης, ὁ Ἀριβαρζάνου παῖς, ἐταῖρος ἦν καθ' ἡλικίαν αὐτοῦ καὶ συνήθης, ἐθεράπευε δ' Ἀντίγονον, οὗτ' ὢν, οὐτε δοκῶν πρηνὴς· ἐκ δ' ἐνυπνίου τινὸς ὑποψίαν Ἀντιγόνῳ παρέσχεν. Ἐδόκει μέγα καὶ καλὸν πεδίον ἐπιὼν ὁ Ἀντίγονος, ψήγματα χρυσοῦ κατασπείρειν· ἐξ αὐτοῦ δὲ πρῶτον μὲν ὑποφύεσθαι θέρους χρυσοῦν, ὀλίγον δ' ὑστερον ἐπανελθὼν, οὐδὲν ἰδεῖν, ἀλλ' ἡ τετμημένην καλᾶμην. Ἀνυούμενος δὲ καὶ περιπαθεὶς, ἀκοῦσαι τινῶν λεγόντων, ὥς ἄρα ὁ Μιθριδάτης ἐς Πόντον Εὐξείνον οἴχεται, τὸ χρυσοῦν θέρους ἐξαμηνιάμενος. Ἐκ τούτου ταραχθεὶς, καὶ τὸν εἶδόν ὀρκώσας σιωπῆσαι, ἔφρασε τὴν ὕψιν αὐτῷ, καὶ διὰ πάντως τὸν ἄνθρωπον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι καὶ διαφθεῖρειν ἔγνωκεν. Ἀκούσας δ' ὁ Δημήτριος ἠχθέσθη σφόδρα, καὶ τοῦ νεανίσκου, καθάπερ εἰώθει, γενομένου παρ' αὐτῷ καὶ συνόντος ἐπὶ σχο-

λῆ, φθέγγασθαι μὲν οὐκ ἐτόλμησεν, οὐδὲ πῇ φωνῇ κατεπιεῖν, διὰ τὸν ὄρκον· ὑπαγαγὼν δὲ κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῶν φίλων, ὥς ἐγγυόνεισαν μόνοι καθ' αὐτοὺς, τῷ σιτύρακι τῆς λόγχης κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν, ὀρῶντος αὐτοῦ· „Φεῦγε, Μιθρ. δάτα.“ Συνίς δ' ἐκεῖνος, ἀπέδρα νυκτὸς εἰς Καππαδοκίαν. Καί ταχὺ τὴν Ἀντιγόνην γενομένην ὄψιν ὑπαρᾶντοῦ συν-ετέλει τὸ χρεῖων. Πολλῆς γάρ καὶ ἀγαθῆς ἐκράτησε χώρας, καὶ τὸ τῶν Ποντικῶν βασιλείων γένος, ὀγδόῃ που διαδοχῇ πανσάμενον ὑπὸ Ῥωμαίων, ἐκείνος παρέσχε. Ταῦτα μὲν οὖν εὐφύϊας δείγματα τοῦ Δημητρίου πρὸς ἐπαίκειαν καὶ δικαιοσύνην.

V. Ἐπεὶ δ', ὥσπερ ἐν τοῖς Ἐμπεδοκλείους στοι-χειοῖς, διὰ τὸ νεῖκος καὶ τὴν φιλίαν ἔνεστι διαφορὰ πρὸς ἄλληλα καὶ πόλεμος, μᾶλλον δὲ τοῖς ἀλλήλων ἀπιομένοις καὶ πελάζουσιν· οὕτω τὸν πᾶσι τοῖς Ἀλεξάνδρου διαδόχοις πρὸς ἀλλήλους ὄντα συνεχῇ πόλεμον αἱ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν τόπων συνάφειαι πρὸς ἐνίους ἐποιοῦν ἐπιφανέστερον, καὶ μᾶλλον ἐξέ-καον, ὥσπερ Ἀντιγόνη τότε πρὸς Πτολεμαῖον. Αὐ-τὸς μὲν Ἀντίγονος ἐν Φρυγίᾳ διέτριβε· Πτολεμαῖον δ' ἀκούσας ἐκ Κύπρου διαβάντια παρθεῖν Συρίαν, καὶ τὰς πόλεις ἀπάγειν καὶ βιάζεσθαι, κατέπεμψε τὸν υἱὸν Δημήτριον, δύο καὶ εἴκοσι ἐτῶν ὄντα, καὶ στρατείας τότε πρῶτον αὐτοτελεῶς ἐπὶ πράγμασιν με-γάλοις ἀπτόμενον. Οἷα δὲ νέος καὶ ἄπειρος ἀνδρὶ συμπεσιὼν ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρου παλαιστρας, ἡθληκότη πολλοὺς καὶ μεγάλους κατ' αὐτὸν ἀγῶνας, ἐσφαίλη

περὶ πόλιν Γάζαν ἡττηθεὶς, ὀπτακισχιλίων ἀλόντων καὶ πεντακισχιλίων ἀποθανόντων. Ἀπέβαλε δὲ καὶ σκηνὴν καὶ χρήματα, καὶ ὅλως σὺνπασαν τὴν περὶ τὸ σῶμα θεραπείαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν αὐτῷ Πτολεμαῖος ἀπέπεμψε μετὰ τῶν φίλων, εὐγνώμονα καὶ φιλόανθρωπον ἀντιπῶν λόγον, ὥς οὐ περὶ πάντων ἅμα, περὶ δόξης δὲ καὶ ἀρχῆς πολεμητέον ἐστὶν αὐτοῖς. Δημήτριος δὲ δεξιόμενος εὗξατο τοῖς θεοῖς μὴ πολὺν χρόνον ὀφειλέτην γενέσθαι Πτολεμαίῳ τῆς χάριτος, ἀλλὰ ταχέως ἀμείψασθαι διὰ τῶν ὁμοίων. Καὶ πάθος οὐ μειρακίου παθὼν, ἐν ἀρχῇ πράξεων ἀνατραπέντος, ἀλλ' ἐμβριθοῦς στρατηγοῦ, κεχυμένων πραγμάτων μεταβολαῖς, ἀνδρῶν τε συλλογῆς καὶ κατασκευῆς ὀπλων ἐπιμελεῖτο, καὶ τὰς πόλεις διὰ χειρὸς εἶχε, καὶ τοὺς ἀθροιζομένους ἐγύμναζεν.

VI. Ἀντίγονος δὲ, τὴν μάχην πυθόμενος, Πτολεμαῖον μὲν ἀγενεῖους νενικηκότα ἔρη νῦν, αὐτὸς διαγωνιῖσθαι πρὸς ἄνδρας· τοῦ δ' υἱοῦ τὸ φρόνημα καθελεῖν καὶ κολοῦσαι μὴ βουλόμενος, οὐκ ἐνέστη πάλιν αἰτουμένῳ μάχεσθαι καθ' αὐτόν, ἀλλ' ἀφῆκε. Καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἀφῆκε Κίλλης, Πτολεμαίου στρατηγός, μετὰ λαμπρᾶς δυνάμεως, ὥς ἐξελάσων Συρίας Δημήτριον ἀπάσης, τῷ προηγησθαι καταφρονούμενον. Ὁ δ' ἐξαίρνης ἐπιπεσὼν οὐ προαισθημένος, καὶ φοβήσας, ἔλαβεν αὐτῷ στρατηγῷ τὸ στρατιόπεδον· καὶ στρατιώτας μὲν ἑπτακισχιλίους ζῶντας εἶλε, χρημάτων δὲ πᾶμπόλλων ἐκυρίευσεν. Ἐχάριε δὲ νικήσας, οὐχ οἷς ἔξειν, ἀλλ'

οἷς ἀποδώσειν ἔμαλλε· καὶ τῆς νίκης οὐ τὸν πλοῦτον οὕτως, οὐδὲ τὴν δόξαν, ὡς τὴν διάλυσιν τοῦ φιλανθρωπεύματος ἐκείνου καὶ τὴν χάριν ἡγάπησιν. Οὐ μὲν αὐτογεννημένως ταῦτ' ἐπραξεν, ἀλλ' ἔγραψε τῷ πατρί. Δόντος δ' ἐκείνου καὶ κελεύσαντος ὃν βούλεται πᾶσι χρῆσθαι τρόπον, αὐτὸν τε τὸν Κίλλον, καὶ φίλους αὐτοῦ δωρησάμενος ἀφρόνως, ἀπέπεμψε. Τοῦτο τὸ πάθος Συρίας ἐξήλασε Πτολεμαῖον, Ἀντίγονον δὲ κατήγαγεν ἐκ Κελαινῶν, χαίροντα τῇ νίκῃ, καὶ ποθοῦντα θάσασθαι τὸν εἶόν.

VII. Ἐκ τούτου δὲ τοῖν Ἀράβων τούδς καλουμένοις Ναβαταίους ὑπαγαγέσθαι πεμφθεῖς ὁ Δημήτριος, ἐκινδύνευσεν μὲν εἰς τόπους ἀνδρῶν ἐμπιστών· τῷ δὲ μὴ διαταραχθῆναι, μηδ' ἐκπλαγῆναι καταπληξίμενος τοὺς βαρβάρους, λείαν τε λαβὼν πολλήν. καὶ καμήλους ἐκτακοσίας παρ' αὐτῶν, ἀντιχώρησιν. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος, ἐκπισθὼν μὲν ὅτ' Ἀντιγόνου τῆς Βαβυλωνίας πρότερον, ὕστερον δ' ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν δι' αὐτοῦ καὶ κρατῶν, ἀνέβη μετὰ δυνάμει, τὰ συνοροῦντα τοῖς Ἰνδοῖς ἔθνη καὶ τὰς περὶ τὸν Καύκασον ἐπαρχίας προσσεζόμενος ἐπιζῶν Δημήτριος ἔρημον εὐρήσειν τὴν Μεσοποταμίαν, καὶ περάσας ἄφνω τὸν Εὐφράτην, εἰς τὴν Βαβυλωνίαν παρτισισθὼν ἔφθη, καὶ τῆς ἐτίρας ἄκρας (δύο γὰρ ἦσαν) ἐκκρούσας τὴν τοῦ Σελεύκου φρουράν, καὶ κρατήσας, ἰδίους ἐγκατέστησαν ἐπτακισχιλίους ἀνδρας. Ἐκ δὲ τῆς χώρας, ὅσα φέρειν

ἢ ἄγειν ἡδύναντο, τοὺς στρατιώτας ἀφιλεῖσθαι καὶ λαμβάνειν κτελεῦσας, ἐπανήλθεν ἐπὶ θάλασσαν, βεβαιωτέραν Σελίνκω τὴν ἀρχὴν ἀπολιπών· ἐξίστασθαι γὰρ ἐδόκει τῷ κακοῦν, ὥς μηκέτι προσήκουσαν αὐτοῖς. Πτολεμαίου μέντοι πελιορκοῦντος Ἀλικαρνασσόν, ὁξέως βοηθῆσας ἐξήρπασε τὴν πόλιν.

VIII. Ἐνδόξου δὲ τῆς φιλοτιμίας ταύτης γενομένης, ὁρμὴ παρέστη θανυμάσιος αὐτοῖς ἐλευθεροῦν τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, ὑπὸ Κασάνδρου καὶ Πτολεμαίου καταδεδουλωμένην. Ταύτου πόλεμον οὐδεὶς ἐπόλεμισε τῶν βασιλείων καλλίω καὶ δικαιοτέρον· ὡς γὰρ, ἅμα τοὺς βαρβάρους ταπεινοῦντες, εὐπορ' ἄς συνήγαγον, εἰς τοὺς Ἕλληνας ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἀνήλυσκον. Ὡς δὲ πρῶτον ἐδόκει πλεῖν ἐπὶ τῇ Ἀθήνῃ, τῶν φίλων ἐπὶ πότος τινὸς πρὸς τὸν Ἀντίγονον, οἱ δὲ αὐτὴν τὴν πόλιν, ἂν ἔλωσι, κατέχειν δι' αὐτῶν, ἐπιβάθραν τῆς Ἑλλάδος οὔσαν, οὐ προσείχεν ὁ Ἀντίγονος, ἀλλ' ἐπιβάθραν μὲν ἔρη καλὴν καὶ ἀσάλευτον εἶναι τὴν εὐνοίαν· τὰς δ' Ἀθήνας, ὥσπερ σκοπὸν τῆς οἰκουμένης, ταχὺ τῇ δόξῃ διαπυρραβεῖν εἰς ἅπαντας ἀνθρώπους τὰς πράξεις. Ἐπὶ δὲ Δημήτριος ἔχων ἀργυρίου πεντακισχίλια τάλαντα, καὶ σιόλον νεῶν πεντήκοντα καὶ διακοσίων ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, τὸ μὲν ἄστυ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως Κασάνδρῳ διοικοῦντες, ἐν δὲ τῇ Μοῦνυχῇ φρουρὰς καθιστάσας. Εὐτυχὴ δ' ἅμα καὶ προνοία χρησάμενος, ἐπιφαίνετο τῷ Πειραιεὶ πύμπτη φθίνοντος Θαρρηλιῶνος, προαισθημένου μὲν

οὐδενός· ἐπεὶ δ' ὤφθη πλησίον ὁ στόλος, πάντων ὡς Πιολεμαϊκὰς τὰς ναῦς ὑποδέχεσθαι παρασκευαζομένων, ὅψε συμφρονήσαντες ἐβοήθουν οἱ στρατηγοί, καὶ Θόρυβος ἦν, οἷόν τι εἰκὸς ἐν ἀπρόσδοκῇ τῷ πολεμίους ἀποβαίνοντας ἀναγκαζομένων ἀμύνεσθαι. Τοῖς γὰρ στόμασι τῶν λιμένων ἀκλείστοις ἐπιτυχὼν ὁ Δημήτριος, καὶ διεξιλάσας ἐντὸς, ἦν ἤδη καταφανὴς πᾶσι, καὶ διεσήμηνεν ἀπὸ τῆς νεῆς αἰτησιν ἡσυχίας καὶ σιωπῆς. Γίνομένου δὲ τούτου, κήρυκα παραστησάμενος, ἀνεῖπεν, ὅτι πέμψειεν αὐτὸν ὁ πατὴρ ἀγαθῇ τύχῃ Ἀθηναίους ἐλευθερώσοντα, καὶ τὴν φρουρὰν ἐκβαλοῦντα, καὶ τοὺς νόμους αὐτοῖς καὶ τὴν πατριὸν ἀποδώσοντα πολιτείαν.

ΙΧ. Ἀναρρήθιόντων δὲ τούτων, οἱ μὲν πολλοὶ τὰς ἀσπίδας παραχορῆμα θέμενοι πρὸ τῶν ποδῶν ἀνεκρότησαν, καὶ βοῶντες ἐκέλευον ἀποβαίνειν τὸν Δημήτριον, σιωτῆρα καὶ εὐεργέτην ἀναγορεύοντες· οἱ δὲ περὶ τὸν Φαληρεῖα πάντως μὲν ὥοντο δεῖν δεχέσθαι τὸν κρατοῦντα, καὶ οὐδὲν, ὥν ἐπαγγέλλεται, μέλλη βεβαιοῦν· ὁμῶς δὲ πρέσβεις θεομένους ἀπέστειλαν, οἷς ὁ Δημήτριος ἐντυχὼν φιλανθρωπῶς, συνέπεμψε παρ' ἑαυτοῦ τῶν πατρῶων φίλων τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδημον. Τοῦ δὲ Φαληρεῖος διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας μᾶλλον τοὺς πολίτας, ἢ τοὺς πολεμίους, φοβούμενον, οὐκ ἠμέλησεν ὁ Δημήτριος, ἀλλὰ καὶ τὴν δόξαν αἰδισθεὶς καὶ τὴν ἄρετὴν τοῦ ἀνδρός, εἰς Θήβας αὐτὸν, ὥσπερ ἡβούλειτο, μετ' ἀσφαλείας συνεξέπεμψε. Αὐτὸς δὲ τὴν

μὲν πόλιν οὐκ ἂν ἔφη, καίπερ ἐπιθυμῶν, ἰδεῖν πρό-
 τερον, ἢ παντάπασι ἐλευθερῶσαι, τῆς φρουρᾶς ἀπαλ-
 λάξας· τῇ δὲ Μουνυχίᾳ χαράκωμα καὶ τάφρον πε-
 ριβαλὼν διὰ μέσου, Μεγάρους ἐπέπλευσεν ὑπὸ Κα-
 σάνδρου φρουρουμένοις. Πυθόμενος δὲ τὴν Ἀλε-
 ξάνδρου τοῦ Πολυπέρχοντος γενομένην γυναῖκα Κρα-
 τησίπολιν, ἐν Πάτραις διατρίβουσαν, οὐκ ἂν ἀηδῶς
 γενέσθαι μετ' αὐτοῦ, περιβόητον οὔσαν ἐπὶ κάλλει,
 καταλιπὼν τὴν δύναμιν ἐν τῇ Μεγαρικῇ, προῆλθεν
 εὐζώνους τινὰς ἔχων σὺν αὐτῷ. Καὶ τούτων πάλιν
 ἀποστρέψας, ἀπεσκήνωσε χωρὶς, ὑπὲρ τοῦ λαθεῖν
 τὴν γυναῖκα συνελθοῦσαν αὐτῷ. Τοῦτο τινὲς αἰ-
 σθόμενοι τῶν πολέμιων, ἐξαίφνης κατέδραμον ἐπ'
 αὐτόν. Ὁ δὲ φοβηθεὶς, καὶ λαβὼν χλαμύδιον εὐτε-
 λές, δρόμῳ φεύγων ἐξέφυγεν, ὀλίγου δεήσας αἰσχί-
 στην ἄλωσιν ἐξ ἀκрасίας ἄλῶναι. Τὴν δὲ σκηνὴν
 μετὰ τῶν χρημάτων ὄχοντο λαβόντες αἱ πολέμιοι.
 Τῶν δὲ Μεγάρων ἁλόντων, καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐφ'
 ἀρπαγὴν τραπομένων, Ἀθηναῖοι παρητήσαντο πολλῇ
 δεήσει τοὺς Μεγαρεῖς· καὶ τὴν φρουρὰν ὁ Δημήτριος
 ἐκβαλὼν, ἡλιυθέρωσε τὴν πόλιν. Ἐτι δὲ τοῦτο πρῶ-
 των, τοῦ φιλοσόφου Στίλπωνος ἐμνήσθη, δόξαν ἔχοντος
 ἀνδρός, ἡρημένου πως ἐν ἡσυχίᾳ καταβιῶναι. Με-
 ταπειμψάμενος οὖν ἡρώτα, μή τις εἴληφε τι τῶν ἐκε-
 ρου. Καὶ ὁ Στίλπων, „Οὐδεὶς,“ εἶπεν· „οὐδὲνα γὰρ
 εἶδον ἐπιστάμαν ἀποφέροντα.“ Τῶν δὲ θεραπεόντων
 σχεδὸν ἀπάντων διακλαπέντων, ἐπεὶ πάλιν αὐτόν ὁ
 Δημήτριος ἐφιλοφρονεῖτο, καὶ τέλος ἀπαλλαττόμενος

αἶπιν· „Ἐλευθέραν ὑμῶν, ὦ Στίλπων, ἀπολείπω
τὴν πόλιν.“ „Ὁφθαῖς,“ ἔφη, „λέγεις. Οὐδένα γὰρ
ἡμῶν δοῦλον ἀπολείλοιπας.“

Χ. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἐπανελθὼν πρὸς τὴν Μουνυ-
χίαν, κατασιρατοπεδεύσας ἐξέκοψε τὴν φρουράν, καὶ
κατέσκαψε τὸ φρούριον, οὕτως ἤδη τῶν Ἀθηναίων
δεχομένων καὶ καλούντων, παρελθὼν εἰς τὸ αἶστυ,
καὶ συναγαγὼν τὸν δῆμον, ἀπέδωκε τὴν πατρίον
πολιτείαν· καὶ προσυπέσχετο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐ-
τοῖς ἀφίξασθαι σίτου πεντεκαίδεκα μυριάδας μεδί-
μων, καὶ ξύλων ναυπηγησάμενων πλῆθος εἰς ἑκατὸν
τριήρεις. Ἀθηναῖοι δ' ἀπολαβόντες τὴν δημοκρα-
τίαν ἔτι πεντεκαίδεκάτω, τὸν δὲ μέσον χρόνον ἀπὸ
τῶν Λαμιακῶν κατ' τῆς περὶ Κρανῶνα μάχης, λόγῳ
μὲν ὀλιγαρχικῆς, ἔργῳ δὲ μοναρχικῆς κατεσ.άσθως
γενομένης, διὰ τὴν τοῦ Φαληρέως δύναμιν, οὕτω
λαμπρὸν ἐν ταῖς εὐεργεσίαις καὶ μέγαν φανέντα τὸν
Δημήτριον, ἐπαχθῇ καὶ βαρὺν ἐποίησαν τῶν τιμῶν
ταῖς ἀμετρίαις, ὥς ἐψηφίσαντο. Πρῶτον μὲν γὰρ
ἀπάντων τὸν Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον βασιλεῖς
ἕνγηγόρευσαν, ἄλλοις ἀφοσιουμένους τοῦνομα, ὥς
τοῦτο δὴ μόνον τῶν βασιλικῶν ἔτι τοῖς ἀπὸ Φιλίπ-
που καὶ Ἀλεξάνδρου περιεῖναι δοκοῦν ἄδικτον ἐτέ-
ροις καὶ ἀκαινώνητον. Μόνοι δὲ σωτήρας ἀνέγρα-
ψαν θεοὺς, καὶ τὸν ἐπώνυμον καὶ πατρίον ἄρχοντα
καταπαύσαντες, ἱερέα σωτήρων χειροτόνουν καθ'
ἕκαστον ἐνιαυτὸν· καὶ τοῦτον ἐπὶ τῶν ψηφισμάτων
καὶ τῶν συμβολαίων προέγραφον. Ἐνυφαίνεσθαι

δὲ τῶ πέπλῳ μετὰ τῶν θεῶν αὐτοὺς ἑψηρίσαντο· καὶ τὸν τόπον, ὅπου πρῶτον ἀπέβη τοῦ ἁρμάτος, καθιερώσαντες, καὶ βωμὸν ἐπιθέντες, Δημητρίου Καταιβάτην προσηγόρευσαν. Καὶ ταῖς φυλαῖς δύο προσέθεσαν, Δημητριάδα καὶ Ἀντιχονίδα· καὶ τὴν βουλήν τῶν πεντακοσίων πρῶτον, ἑξακοσίων ἐποίησαν, αἵτε δὴ φυλῆς ἑκάστης πενήκοντα βουλευτάς παρεχομένης.

XII. Τὸ δ' ὑπερφυσίαιον ἐνθύμημα τοῦ Στρατοκλίου ἦν. Οὗτος γάρ, ὁ τῶν σοφῶν τούτων καὶ περιτιτῶν καινουργὸς ἀρεσκευμάτων, ἔγραψεν, ὅπως οἱ πιμπόμενοι κατὰ ψήφισμα δημοσίᾳ πρὸς Ἀντιχον ἢ Δημήτριον ἀντὶ πρεσβευτῶν θεωροὶ λέγοιντο, καθάπερ οἱ Πυθοῖ καὶ Ὀλυμπιάδε τὰς πατρίους θυσίας ὑπὲρ τῶν πόλεων ἀπάγοντες ἐν ταῖς Ἑλληνικάς ἑορταῖς. Ἦν δὲ καὶ τᾶλλα παρόλομος ὁ Στρατοκλῆς, καὶ βεβιωκῶς ἀσελγῶς, καὶ τῇ τοῦ παλαιοῦ Κλέωνος ἀπαμιμεῖσθαι δοκῶν βωμολοχία καὶ βδελυρία τὴν πρὸς τὸν δῆμον εὐχέρειαν. ἔσχε δὲ τὴν εἰαίραν. Φυλάκιον ἀνειληφώς· καὶ ποτ' αὐτῷ πρὸς δεῖπνον ἐξ ἀγαρῶς πριαμένης ἐγκεφάλους καὶ τραχήλους, „Παπαί,“ εἶπε, „ταῖα ὧτά γ' ὠψώνηκας, οἷς σφαιρίζομεν οἱ πολιτευόμενοι.“ Τῆς δὲ περὶ Ἀμοργὸν ἡτιγὲς τῶν νεῶν συμβάσης τοῖς Ἀθηναίοις, φθάσας τοὺς ἐπαγγέλλοντας, εἰσήλασεν ἐστειφανομένος διὰ τοῦ Κραμεικοῦ, καὶ προσαγγείλας, ὅτι νενικήκασι, εὐαγγέλια θύειν ἔγραψε, καὶ κρηωδαίσιαν τινα κατὰ φυλὴν ἐποίησεν. Ὀλίγω δ' ὕστερον τῶν τὰ

ΣΛΥΤ. Τ. VIII. Ο

πανδύγια κομιζόντων ἀπὸ τῆς μάχης παραγενομένων, καὶ τοῦ δήμου πρὸς ὄργην καλοῦντος αὐτόν, ἰταμῶς ὑποστάς τὸν Θύρυβον, „Ἐῖτα,“ ἔφη, „τί πεπόνθατε διυνόν, εἰ δύο ἡμέρας ἡδέως γεγόνατε;“ Ταύτη μὲν ἡ τοῦ Στρατοκλείους θρασυτείας.

XII. Ἦν δ' ἄρα καὶ πυρὸς ἕτερα θερμότερα κατὰ τὸν Ἀριστοφάνη. Γράφει γάρ τις ἄλλος, ὑπερβαλλόμενος ἀνελυθρία τὸν Στρατοκλεία, δέχισθαι Δημήτριον, δοακίς ἂν παραγένηται, τοῖς Δήμητρος καὶ Διονύσου ξενισμοῖς· τῷ δ' ὑπερβαλλόμενῳ λαμπρότητι καὶ πολυτελείᾳ τὴν ὑποδοχὴν ἀργυρίου εἰς ἀνδύθημα δημοσίᾳ δίδεσθαι. Τέλος δὲ τῶν τε μηνῶν τὸν Μουνυχιῶνα Δημητριῶνα, καὶ τῶν ἡμερῶν τὴν ἔτην καὶ νέαν Δημητριάδα προσηγέφουσιν, καὶ τῶν ἑορτῶν τὰ Διονύσια μετωνόμασαν Δημήτρια. Ἐπεσήμεναι δὲ τοῖς πλείστοις τὸ θεῖον. Ὁ μὲν γὰρ πέπλος, ὥσπερ ἐψηφίσαντο, μετὰ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀθηνᾶς προσευφηναμένους Δημήτριον καὶ Ἀντίγονον, πεμπόμενος διὰ τοῦ Κεραιικοῦ, μέσος ἐρρόδῃ, θυέλλῃς ἐμπεσοῦσης· περὶ δὲ τοὺς βωμοὺς τοὺς ἐκείνων ἐξήνθησαν ἢ γῇ κύνεα πολὺ κύνειον, ἄλλως μὴδὲ τῆς χώρας πολλαχθῶν φυόμενον. Τῇ δ' ἡμέρᾳ, ἣ τὰ Διονύσια ἐγένετο, τὴν πομπὴν κατέλυσαν, ἰσχυρῶν πάγων γενομένων παρ' ὧραν, καὶ πάχνης βαθείας πεσσοῦσης, ἥς οὐ μόνον ἀμπέλους καὶ συκᾶς ἀπώσας ἀπείκασε τὸ ψύχος, ἀλλὰ καὶ τοῦ σίτου τὸν πλείστον κατέφθειρεν ἐν χλόῃ. Διὸ καὶ Φίλιππιδης, ἔχθρὸς ὢν τοῦ

Στρατοκλέους, ἐν κωμωδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐποίησε ταῦτα·

Δι' ὃν ἀπέκαυσεν ἡ πόλιν τὰς ἀμπέλους,

Δι' ὃν ἀσεβοῦνθ' ὁ πέπλος ἐρῶργη μέσος,

Τὰς τῶν θεῶν τιμὰς ποιοῦντ' ἀνθρωπίνας.

Ταῦτα καταλύει δῆμον, οὐ κωμωδία.

Ἦν δ' ὁ Φιλιππίδης Λυσιμάχου φίλος, καὶ πολλὰ δι' αὐτὸν ὁ δῆμος εὖ ἔπαθεν ὑπὸ τοῦ βασιλέως. Ἐδόκει δὲ καὶ πρὸς πρᾶξιν αὐτοῦ καὶ πρὸς στρατείας εὐσύνβολος ἀπαντήσας εἶναι καὶ ὀφθαίς. Ἄλλως δὲ καὶ διὰ τὸ ἡθος ὑδοκίμει, μηδὲν ἐνοχλῶν, μηδ' αὐλικῆς περιργίας ἀναπιμπλάμενος. Φιλοφρονουμένου δὲ ποτε τοῦ Λυσιμάχου πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντος· „Ω Φιλιππίδη, τίος σοι τῶν ἐμῶν μεταδῶ;“ „Μόνον,“ ἔφη, „βασιλεῦ, μὴ τῶν ἀπορρήτων.“ Τοῦτον μὲν οὖν ἐπὶ τέλῃ ἐκείνῳ παρεθήκαμεν, τῷ ἀπὸ τοῦ βήματος, τὸν ἀπὸ τῆς θυμέλης.

XIII. Ὁ δὲ μάλιστα τῶν τιμῶν ὑπερφανὲς ἦν καὶ ἀλλόκοτον, ἔγραψε Δρομοκλείδης ὁ Σφήτιος, ὑπὲρ τῆς τῶν ἀσπίδων ἀναθήσεως εἰς χεῖρας παρὰ Δημητρίου λαβεῖν χρησμόν. Αὐτὴν δὲ παραγράψας τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ψηφίσματος, οὕτως ἔχουσαν· „Ἀγαθὴ τύχη διδοχθῶ τῷ δήμῳ, χειροτονησαὶ τὸν δῆμον ἕνα ἄνδρα ἐξ Ἀθηναίων, ὅστις ἀφικόμενος πρὸς τὸν Σωτῆρα, καὶ καλλιεργησάμενος, ἐπερωτήσῃ [Δημήτριον] τὸν Σωτῆρα, πῶς εὐσεβέστατα καὶ κάλλιστα καὶ τὴν ταχίστην ὁ δῆμος τὴν ἀποκατάστασιν ποιήσαιο τῶν ἀναθημάτων· ὅτι δ' ἂν χρήσῃ, ταῦτα πράττειν τὸν δῆμον.“ Οὕτω καταμωκώμενοι τοῦ ἀν-

θρώπου, προσδιέφθειραν αὐτὸν, οὐδ' ἄλλως ὑγιαίνοντα τὴν διάνοιαν.

XIV. Ἄλλ' ἐν γε ταῖς Ἀθήναις τότε σχολάζων, ἡγάγετο χηρεύουσιν Εὐρυδίκην, ἣ Μιλτιάδου μὲν ἦν ἀπόγονος, τοῦ παλαιοῦ, συνοικήσασα δ' Ὀφείλα, τῷ Κυρήνης ἄρξαντι, μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἀφίκετο πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ μὲν οὖν Ἀθηναῖοι τὸν γάμον τοῦτον εἰς χάριν ἔθεντο καὶ τιμὴν τῆς πόλεως. Ἄλλως δ' ὁ Δημήτριος εὐχερὴς τις ἦν περὶ γάμους, καὶ πολλὰς ἅμα συνῆν γυναῖξιν, ὧν ἀξίωμα μέγιστον εἶχε καὶ τιμὴν Φίλα, δι' Ἀντίπατρον τὸν πατέρα, καὶ διὰ τὸ προσυνωκηέναι Κρατερῶ, τῷ πλείστῃν εὐνοίαν αὐτοῦ παρὰ Μακεδόσι τῶν Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἀπολιπόντι. Ταύτην, ὡς ἔοικε, κομιδῇ νέον ὄντα τὸν Δημήτριον ἔπειθεν ὁ πατήρ, οὐκ οὔσαν αὐτῷ κατ' ὥραν, ἀλλὰ πρεσβυτέραν, λαβεῖν· ἀπροθύμως δ' ἔχοντι, λέγεται πρὸς τὸ οὗς τὸ Εὐριπίδειον εἰπεῖν·

“Ὅπου τὸ κέρδος, παρὰ φύσιν γαμητέον, ὁμοιοπρωτόν τι τῷ δουλευτέον εὐθυρόρημον ἦσας. Τοιαύτη μὲν οὖν τις ἦν ἡ τοῦ Δημητρίου τιμὴ πρὸς τὴν Φίλαν καὶ τὰς ἄλλας γαμετάς, ὥστε πολλὰς μὲν ἀνέδην ἑταίραις, πολλὰς δ' ἐλευθέραις συνεῖναι γυναῖξι, καὶ μάλιστα δὴ περὶ τὴν ἡδονὴν ταύτην κακῶς ἀκοῦσαι τῶν τότε βασιλέων.

XV. Ἐπεὶ δ' ὁ πατήρ αὐτὸν ἐκάλεε Πτολεμαῖον περὶ Κύπρου πολεμήσοντα, πείθεσθαι μὲν ἦν ἀναγκάριον· ἀχθόμενος δ', οἷε τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος

πόλεμον, ὄντα καλλίω καὶ λαμπρότερον, ἀπολείπει, προσέειπε Κλεωνίδῃ, τῷ Πτολεμαίου στρατηγῷ, φρουροῦντι Σικυῶνα καὶ Κόρινθον, χρήματα προτείνων, ὥστ' ἔλευθέρις ἀφεῖναι τὰς πόλεις. Οὐ προσδεξαμένου δ' ἐκείνου, διὰ ταχίων ἀναχθεῖς καὶ προσλαβὼν δύναμιν, ἐπέπλευσε Κύπρῳ. Καὶ Μενέλαον μὲν, ἀδελφὸν Πτολεμαίου, μάχην συνάψας εὐθύς ἐνίκησεν· αὐτοῦ-δὲ Πτολεμαίου μετὰ δυνάμεως πεζικῆς ἅμᾳ καὶ ναυτικῇς μεγάλης ἐπιφανέντος, ἐγένοντο μὲν ἀπειλαὶ τινες κομπῶδεις καὶ διάλογοι, τοῦ μὲν ἀποπλεῖν Δημήτριον κελεύοντος, πρὶν ὑπὸ τῆς δυνάμεως πάσης ἀθροισθεῖσης καταπατηθῆναι, Δημητρίου δ' ἐκείνον ἀφεῖναι φάσκοντος, ἃν ὁμολογήσῃ Σικυῶνα καὶ Κόρινθον ἀπαλλάξειν τῆς φρουρᾶς. Ὁ δ' ἄγων οὐ μόνον αὐτοῖς ἐκείνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι δυνάσταις, πολλὴν εἶχε προσδοκίαν τῆς ἐπικρεμαμένης ἀδελότητος, ὥς οὐ Κύπρον, οὐδὲ Συρίαν, ἀλλὰ τὸ μέγιστον εὐθύς εἶναι πάντων, τῷ κρατοῦντι τῆς νίκης προστιθείσης.

XVI. Αὐτὸς μὲν οὖν Πτολεμαῖος ἐπέπλει πενήτηκοντα καὶ ἑκατὸν ναῦς ἔχων· ἐκ δὲ Σαλαμῖνος ἐκέλυσεν Μενέλαον ἐξήκοντα ναυσίν, διὰν μάλιστα σύστασιν δ' ἄγων ἔχη, προσφερόμενον, τὰς Δημητρίου κόπτειν ἐξόπισθεν, καὶ διαταράττειν τὴν τάξιν. Δημήτριος δὲ ταῖς μὲν ἐξήκοντα ταύταις ἀντέταξε δέκα ναῦς, (τοσαῦται γὰρ ἤρχουν στενὸν ὄντα τοῦ λιμένος ἐμφράξαι τὸν ἔκπλουν) αὐτὸς δὲ

τὸ πεζὸν ἐκτάξας καὶ τοῖς ἀναμείνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἀκρωτηρίοις περιχιάμενος, οὕτως ἀνῆλθον ναυσὶν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα· προσμίξας δὲ ῥώμῃ καὶ βίᾳ πολλῇ, κατὰ κράτος ἐτρέψατο τὸν Πισοιμαῖον, αὐτὸν μὲν, ὥς ἐνικήθη, διὰ ταχέων φεύγοντα ναυσὶν ὀκτὼ μόνασι, (τοσαῦται γὰρ ἐκ πασῶν περισσώθησαν, τῶν δ' ἄλλων αἱ μὲν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ διεφθάρησαν, ἐβδομήκοντα δ' ἤλωσαν αὐτανδροι,) τοῦ δ' ἐν ὀλίκοις παρορμούντος ὄχλου θερραπόντων καὶ φίλων καὶ γυναικῶν, ἔτι δ' ὀπλων καὶ χρημάτων καὶ μηχανημάτων ἀπλῶς οὐδὲν ἐξέφυγε τὸν Δημήτριον, ἀλλ' ἔλαβε πάντα καὶ κατήγαγεν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἐν δὲ τούτοις ἡ περιβόητος ἦν Λαμία, τὴν μὲν ἀρχὴν σπουδασθεῖσα διὰ τὴν τέχνην, (ἐδόκει γὰρ αὐλεῖν οὐκ εὐκατάφρονήτως) ὑστερον δὲ καὶ τοῖς ἐρωτικοῖς λαμπρὰ γενομένη. Τότε γοῦν ἤδη λήγουσα τῆς ὥρας, καὶ πολὺ νεώτερον ἑαυτῆς λαβοῦσα τὸν Δημήτριον, ἐκράτησε τῇ χάριτι καὶ κατέσχεν, ὥστ' ἐκείνης εἶναι μόνης ἐραστὴν, τῶν δ' ἄλλων γυναικῶν ἐρώμενον. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οὐδ' ὁ Μενέλαος ἀντέσχεν, ἀλλὰ τὴν τε Σαλαμίνα παρέδωκε τῷ Δημητρίῳ, καὶ τὰς ναῦς, καὶ τὸ πεζόν, ἱππεῖς τε χιλίους καὶ διακοσίους, καὶ μυρίους καὶ διαχιλίους ὀπλίτας.

XVII. Οὕτω δὲ λαμπρὰν καὶ καλὴν τὴν νίκην γενομένην ἔτι μᾶλλον ἐπικλοσμῶν ὁ Δημήτριος εὐχνομοσύνη καὶ φιλανθρωπίᾳ, τοὺς νεκροὺς τῶν πολεμίων ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς, καὶ τοὺς αἰχμαλώ-

τους ἀρχαίῳ· Ἀθηναίοις δὲ χιλίας καὶ διακοσίας
 ἀπὸ τῶν λαφύρων ἰδωρήσατο πανοπλίας. Αὐτάγγε-
 λον δὲ τῆς νίκης τῷ πατρὶ τὸν Μιλήσιον Ἀριστόδη-
 μον ἔπεμψε, πρωτεύοντ᾽ αὐτοκράτορα τῶν ἀνελικτῶν ἁ-
 πάντων, καὶ τότε παρεσκευασμένον, ὡς ἴσους, τῷ
 κολακτυμῶν τὸ μέγιστον ἐπενεγκῆν τοῖς πράγμα-
 σιν. Ὡς γὰρ ἐπέρασεν ἀπὸ τῆς Κύπρου, προσέειπεν
 μὲν οὐκ εἶσσι τῇ γῇ τὸ πλοῖον, ἀγνύρας δ' ἀρῶναι
 κελύσας, καὶ κατὰ ναῦν ἔχειν ἀνέμους πάντας, αὐ-
 τὸς ἑμβὰς εἰς τὸ ἐφόλκιον, ἐξῆλθε μόνος, καὶ πρὸς
 τὸν Ἀντίγονον ἀνέβαινε μετώφον ὄντα τῇ προσδο-
 κίᾳ τῆς μάχης, καὶ διακείμενον, ὡς εἰκὺς ἐστὶ δια-
 κείσθαι τοὺς περὶ πραγμάτων τηλικούτων ἀγωνιῶν-
 τας. Τότε γὰρ μὴν ἀκούσας ἐκείνου ἦκειν, εἰ μάλ-
 λον, ἢ πρότερον, ἔσχε τετραχυδῶς, καὶ μόλις μὲν
 αὐτὸν οἶκοι κατεῖχεν, ἄλλους δ' ἔπεμπεν ἐπ' ἄλλοις
 ὑπηρέτας καὶ φίλους, πεισομένους παρὰ τοῦ Ἀρι-
 στοδήμου περὶ τῶν γεγενημένων. Ἀποκρινάμενός δὲ
 μηδὲν αὐτοῦ μηδενί, βάδην δὲ καὶ συνιστῶσι τῷ
 προσώπῳ μετὰ πολλῆς σιωπῆς προσιόντος, ἐκπλα-
 γαῖς κομιδῇ, καὶ μηκέτι καρτερῶν δ' Ἀντίγονος, ἐπὶ
 τὰς θύρας ἀπήντησε, πολλοῦ παρῴπτεμποντος ἤδη
 τὸν Ἀριστόδημον ὄχλου, καὶ συνιρέχοντος ἐπὶ τὸ
 βασιλεῖον. Ὡς οὖν ἐγγὺς ἦλθεν, ἐκτείνας τὴν δε-
 ξιὰν ἀνέβησιν μεγάλη τῇ φωνῇ· „Χαῖρε, βασιλεῦ
 Ἀντίγονε, νικῶμεν [βασιλεῦ] Πτολεμαῖον ναυμαχίᾳ,
 καὶ Κύπρον ἔχομεν, καὶ στρατιώτας αἰχμαλώτους
 μυρίους ἑξακισχιλίους ὀπτικοῦ εἶδους.“ Ὁ δ' Ἀντίγονος·

„Καὶ σὺ, γῆ Δία, χαῖρε,“ εἶπεν. „οὕτω δ' ἡμεῖς βασιλείας, δίκην ὑφ' ἑμῖς· βράδιον γὰρ ἀπολήψῃ τὸ εὐαγγέλιον.“

XVIII. Ἐκ τοῦτου πρῶτον ἀνιφάνησε τὸ πλήθος Ἀντίγονον καὶ Δημήτριον βασιλείας. Ἀντίγονον μὲν οὖν εὐθὺς ἀνέδθησαν οἱ φίλοι· Δημητρίῳ δ' ὁ πατήρ. Ἐπεμπε διαδῆμα, καὶ γραφῶν ἐπιστολήν, βασιλεία προσεῖπεν. Οἱ δ' ἐν Αἰγύπτῳ, τούτων ἀπαγγελλομένων, καὶ αὐτοὶ βασιλεία τὸν Πτολεμαῖον ἀνηγόρευσαν, ὥς μὴ δοκεῖν τοῦ φρονήματος ἐφύεσθαι διὰ τὴν ἥτιαν. Ἐπενίματο δ' οὕτως τὸ πρᾶγμα τῷ ζήλῳ τοὺς διαδόχους. Καὶ γὰρ Ἀνσίμαχος ἤρξατο φορεῖν διαδῆμα, καὶ Σλευκος ἐντυγχάνων τοῖς Ἕλλησιν· ἔπει τοῖς γε βαρβάροις πρότερον οὕτως ὥς βασιλεὺς ἐχρηματίζε. Κάσανδρος δὲ, τῶν ἄλλων αὐτὸν βασιλεία καὶ γραφῶντων καὶ καλοῦντων, αὐτὸς, ὥσπερ πρότερον εἰώθει, τὰς ἐπιστολάς ἔγραφε. Τοῦτο δ' οὐ προσθήκη δόματος καὶ σχήματος ἐξαλλαγὴν εἶχε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ φρονήματα τῶν ἀνδρῶν ἐκίνησε, καὶ τὰς γνώμας ἐπῆρε, καὶ τοῖς βίοις καὶ ταῖς δμιλίαις αὐτῶν ὄγκον ἐνεποίησε καὶ βαρύνητα, καθάπερ τραγικῶν ὑποκριτῶν ἅμα τῇ σκευῇ συμμεταβαλλόντων καὶ βόδιαμα, καὶ φωνὴν, καὶ κατὰ κλισίαν, καὶ προσαγορεύουσιν. Ἐκ δὲ τούτων ἐγένοντο καὶ περὶ τὰς δικαιοσύνης βιαίότεροι, τὴν εἰς πολλὰ παρέχουσαν αὐτοὺς ἐλαφροτέρους καὶ μαλακωτέρους τοῖς ὑπηκόοις πρότερον εἰρωνεῖαν τῆς ἐξουσίας ἀφιλόντες. Τοσοῦτον

ἰσχυσε κάλῃσθαι, φωνὴ μία, καὶ τοσαύτης ἐνέπλησε τὴν εἰκονομένην μεταβολῆς.

XIX. Ἀντίγονος δὲ, τοῖς πεπραγμένοις ὑπὸ Δημητρίου περὶ Κύπρον ἐπαρθεὶς, εὐθύς ἰσχυρά-
τευσεν ἐπὶ Ἡτολεμαῖον, αὐτὸς μὲν ἄγων περὶ τὴν
δύναμιν, Δημητρίου δὲ μεγάλῳ στόλῳ συμπαρα-
πλέοντες. Ὃν δὲ τρόπον ἔμελλε κρίνεσθαι τὰ πρά-
γματα, Μήδιος, Ἀντιγόνου φίλος, ὅψιν εἶδε κατὰ
τοὺς ἕκτους. Ἐδόκει γὰρ αὐτὸν Ἀντιγόνου ἀγωνί-
ζεσθαι μετὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης διανύλον, εὐρώ-
σιως καὶ ταχὺ τὸ πρῶτον, εἶτα κατὰ μικρὸν ἐνδι-
δόναι τὴν δύναμιν αὐτῷ· καὶ τέλος, ὡς ἔκαμψεν,
ἀσθενῆ γενόμενον καὶ μαστὸν ἄσθματος, οὐ φηδὺς
ἀναφέρειν. Αὐτὸς τ' οὖν ἐντυχὼν κατὰ γῆν πολ-
λαῖς ἀπορίαις, καὶ Δημητρίου χειμῶνι καὶ κλύδωνι
μεγάλῳ κινδυνεύσαντες εἰς τόπους ἀλιμένους καὶ
χαλεποὺς ἐκρηφῆναι, πολλὰς δὲ τῶν νεῶν ἀπολίσαν-
τος, ἐπανῆλθεν ἄπρακτος. Ἦν δὲ τότε μικρὸν ἀπο-
λείποντα γεγονὼς ἔτη ὀγδοήκοντα, μεγέθει δὲ καὶ
βαρύτητι σώματος μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ γῆρας, ἐπὶ
τὰς στρατείας γεγονὼς δυσπαρακόμιστος, ἐχρῆτο τῷ
παιδί καὶ δι' εὐτυχίαν, καὶ δι' ἔμπειρίαν ἥδη τὰ
μέγιστα καλῶς διοικοῦντι, τροφῆς δὲ καὶ πολυτε-
λείας καὶ πότους αὐτοῦ μὴ βῆρυχθαι. Εἰρήνης
γὰρ οἵσης, ἀφύβριζεν εἰς ταῦτα, καὶ σχολάζων, χρῆ-
το πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀναιμένως αὐτῷ καὶ κατακόρως·
ἐν δὲ τοῖς πολλοῖς, ὡς οἱ φῦσι σώφρονες, ἐνηφθ.
Λέγεται δὲ, τῆς Λαμίας ἀναφανδὸν ἥδη κρατούσης,

τὸν Ἀντίγονον, ὑπὸ τοῦ Δημητρίου καταφιλοῦμι-
νον, ἤκοντος ἀπὸ ξένης, εἰπεῖν ἅμα γελῶντα· „Δο-
κῆς Λαρίαν, ὦ παῖ, καταφιλεῖν;“ Πάλιν δὲ ποτε
πλόντας ἡμέρας ἐν πότοις γενομένου, καὶ πρόσθεν
λέγοντος, ὡς ῥαῦμά τι διοχλήσειεν αὐτόν· „Ἐν-
δόμην,“ φάναι τὸν Ἀντίγονον „ἀλλὰ πόταρον θάσιον,
ἢ Χῖον, ἦν τὸ ῥαῦμα;“ Πυθόμενος δ' αἰδοῖς ἀσθε-
νὺς ἔχειν αὐτόν, ἐβάδιζεν ὀφόμενος, καὶ τῶν καλῶν
τινι περὶ θύρας ἀπήντησεν· εἰσιελθὼν δὲ καὶ κα-
θίσας παρ' αὐτοῦ, ἤψατο τῆς χειρός· ἐκείνου δ'
εἰπόντος, ὅτι νῦν ὁ πυρετὸς ἀποκχώρηκεν· „Ἀμί-
λει, παιδίον,“ ἔφη, „καὶ ἐμοὶ περὶ θύρας ἀπείων νῦν
ἀπήντηκε.“ Ταῦτα δ' οὕτω πρῶτος ἔφερε διὰ τὴν
ἄλλην πρᾶξιν τοῦ Δημητρίου. Οἱ μὲν γὰρ Σκῦθαι
πίνοντες καὶ μεθύσκομενοι παραψάλλονσι τὰς
νευράς τῶν τόξων, οἷον ἐκλυόμενον ὑπὸ τῆς ἡδονῆς
ἀνακαλούμενοι τὸν θυμόν· ἐκεῖνος δὲ τὰ μὲν ἡδο-
νῇ διδούς ἀπλῶς ἑαυτόν, τὰ δὲ σπουδῇ, καὶ θά-
τερα τῶν ἐτέρων ἄκρατα μεταχειριζόμενος, οὐχ ἦ-
τον ἦν δεινὸς ἐν ταῖς τοῦ πολέμου παρασκευαῖς.

XX. Ἄλλὰ καὶ παρασκευάσασθαι δύναμιν, ἣ
χρησασθαι, βελτίων εἶδοκει στρατηγὸς εἶναι, πάντα
μὲν ἐκ περιουσίας ὑπάρχειν βουλούμενος ἐπὶ τὰς
χρείας, τῆς δὲ περὶ τὰς ναῦς καὶ τὰ μηχανικὰ με-
γαλουργίας καθ' ἡδονὴν τινα τοῦ θεωρεῖν
ἀπλήστως ἔχων. Εὐφυῆς γὰρ ὢν καὶ θιωρητικὸς,
αὐτὸς εἰς παιδείας οὐδ' εἰς διαγωγὰς ἀχρήστους ἔρε-
ψε τὸ φιλότεχνον, ὥσπερ βασιλεῖς ἄλλοι, αὐλοῦντες

καὶ ζωγραφούντες καὶ ταφύοντες. Αἰρόσπες δ' ὁ
Μακεδὼν τραπέζια μικρὰ καὶ λυχνίδια τεκταινό-
μενος, ὅποτε ὀχολάζοι, διήγειν. Ἀπιαλὸς δ' ὁ Φι-
λομήτωρ ἐκῆπτε τὰς φαρμακείας βοτάνας, οὐ
μόνον ὑσάνυαμον καὶ ἑλλέβορον, ἀλλὰ καὶ κώνιον
καὶ ἀκόνιτον καὶ θαρύκνιον, αὐτὸς ἐν τοῖς βασιλι-
κοῖς σπαίρων καὶ φυντεῶν, ὅπου τε καὶ καρπὸν
αὐτῶν ἔργον πεποιημένος εἰδέναι καὶ κομίζεσθαι καθ'
ᾧραν. Οἱ δὲ Πάρθων βασιλεῖς ἐσεμνύνοντο τὰς
ἀκίδας τῶν βελῶν χαράττοντες αὐτοὶ καὶ παραθή-
γοντες. Ἀλλὰ μὴν Δημητρίου καὶ τῆ βάνευσον ἦν
βασιλικὴν, καὶ μέγεθος ἢ μέθοδος εἶχεν, ἅμα τῇ
περιστῇ καὶ φιλοτέχνῃ τῶν ἔργων ὕψος τι διανοίας
καὶ φρονήματος συντεκνυρόντων· ὥστε μὴ μόνον
γνώμης καὶ περιουσίας, ἀλλὰ καὶ χειρὸς ἄξια φαί-
νεσθαι βασιλικῆς. Μεγέθει μὲν γὰρ ἐξέπληττε καὶ
τοὺς φίλους, κάλλει δὲ καὶ τοὺς πολεμίους ἔτερε.
Τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον ἀληθῶς, ἢ κομπῶς, εἴρηται.
Καὶ τὰς μὲν ἐκκαιδεικήμεναι αὐτοῦ καὶ τὰς πεντηκαί-
δεκήμεναι ἐθαύμαζον ἐστῶτες οἱ πολέμιοι παρὰ τὴν
γῆν αὐτῶν πλεούσας· αἱ δ' ἐλεπόλις ὥς θάμα.
τοῖς πολιορκουμένοις ἦσαν, ὥς αὐτὰ τὰ πράγματα
μαρτυρεῖ. Μυσίαρχος μὲν γὰρ, ἔχθιστος ὢν Δη-
μητρίῳ τῶν βασιλέων, καὶ πολιορκοῦντι Σόλους τοὺς
Κιλικίους ἀντιτεταγμένος, ἔπεμψε παρακαλῶν ἐπι-
δεῖξαι τὰς μηχανὰς αὐτῇ, καὶ τὰς ναῦς πλεούσας·
ἐπιδείξαντος δὲ, θαυμάσας ἀπῆλθε· Ῥόδιοι δὲ,
πολὺν χρόνον ὑπ' αὐτοῦ πολιορκηθέντες, ἐπεὶ κα-

τελῦσατο τὸν πόλεμον, ᾗτήσαντο τῶν μηχανῶν ἐνίας, ὅπως ὑπόμνημα τῆς ἐκείνου δυνάμεως ἅμα καὶ τῆς αὐτῶν ἀνδραγαθίας ἔχωσιν.

XXI. Ἐπολέμησε δὲ Ῥοδίοις, Πτολεμαίου συμμάχοις οὖσι, καὶ τὴν μεγίστην ἐλέποιν τοῖς τεύχεσι προσήγαγεν· ἧς ἔδρα μὲν ἦν τετραγώνος, ἐκάστην ἔχουσα τοῦ κάτω πλαισίου πλευρὰν ὅκτω καὶ τεσσαράκοντα πηχῶν, ἕξ δὲ καὶ ἐξήκοντα πηχῶν ὕψος εἶχεν εἰς κορυφήν, συννεύουσαν ταῖς ἄνω πλευραῖς καὶ στενεύειν τῆς βάσεως. Ἐνδοθεν μὲν οὖν στέγαις διαπέφρακτο καὶ χώραις πολλαῖς· τὸ δὲ πρὸς τοὺς πολέμιους αὐτῆς μέτωπον ἀνέσκητο, καὶ καθ' ἐκάστην στέγην ἦν θυρίς, καὶ διὰ τούτων ἐξέπιπτε βέλη παντοδαπά· μεστή γάρ ἦν ἀνδρῶν μαχομένων πᾶσαι ἰδέαν μάχης. Καὶ τὸ μὴ κραδαινόμενον αὐτῆς, μηδὲ κλινόμενον ἐν ταῖς κινήσεσιν, ἀλλ' ὀρθὸν ἐν ἔδρῃ καὶ ἀσάλευτον ἰσορροπῶς ἅμα ῥοιζῶ καὶ τότε πολλῶ προσχωροῦν, θάμβος ἅμα τῇ ψυχῇ καὶ χάριν ὁμοῦ τινα τῇ ὄψει τῶν θεωμένων παρεῖχε. Πρὸ δὲ τούτου τὸν πόλεμον αὐτῷ καὶ θώρακες ἐκομίσθησαν ἐκ Κύπρου δύο σιδηροῦ, μινῶν ὀλκῆς ἐκάτερος τεσσαράκοντα. Δυσπάρθειαν δ' αὐτῶν καὶ ῥώμην ἱπιδαικνύμενος ὁ τεχνίτης, Ζεῦλος, κέλευσεν ἐξ ἑκασι βημάτων ἀφείναι καταπελτικὸν βέλος. οὗ προσπεύδοντες, ἀρράγῃς διέμεινεν ὁ αἰθήρος, ἀμυχήν δὲ μόλις ἔσχεν ἀμβλῆσαν, οἷαν ἀπὸ γομφίου. Τοῦτον αὐτὸς ἔφορε· τὸν δ' ἕτερον Ἀλκιμος ὁ Ἡπειρώτης, ἀνὴρ πολεμικώτατος τῶν σὺν αὐτῷ

καὶ ῥωμαϊσώτατος, ὃς μόνος ἔχαλτο διταλάντη παροπλία, τῶν ἄλλων χρωμένων ταλαντιαία· καὶ μαχόμενος ἐν Ῥόδῳ, περὶ τὸ θίατρον ἔπαισεν.

XXII. Εὐρώστως δὲ καὶ τῶν Ῥοδίων ἀμυκομένων, οὐδὲν ἄξιον λόγου πράττων ὁ Δημήτριος, ὁμῶς ἐθυμομάχει πρὸς αὐτοὺς, οἱ, Φίλας, τῆς γυναικὸς, αὐτῷ γράμματα καὶ σιγῶματα καὶ ἱμάτια πεμφάσης, λαβόντες τὸ πλοῖον, ὥσπερ εἶχε, πρὸς Πτολεμαῖον ἀπέστειλαν, καὶ τὴν Ἀθηναίων οὐκ ἐμιμήσαντο φιλανθρωπίαν, οἱ Φιλίππου πολέμου· τοις αὐτοῖς γραμματοφόρους ἐλόντες, τὰς μὲν ἄλλας ἀνέγνωσαν ἐπιστολάς, μόνην δὲ τὴν Ὀλυμπιάδος οὐκ ἔλυσαν, ἀλλ', ὥσπερ ἦν κατασεσημασμένη, πρὸς ἐκείνον ἀπέστειλαν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καίπερ ἐπὶ τούτῳ σφόδρα δηχθεὶς ὁ Δημήτριος, εὐθύς παρασχόντας λαβὴν οὐχ ὑπέμεινεν ἀντιλυπῆσαι τοῖς Ῥοδίοις. Ἐτυχὰ γὰρ αὐτοῖς ὁ Καύνιος Πρωτογένης γράφων τὴν περὶ τὸν Ἰάλυσον διάθεσιν, καὶ τὸν πίνακα μικρὸν ἀπολείποντα τοῦ τέλους ἔχειν ἐν τῷ τῶν προαστείων ἔλαβεν ὁ Δημήτριος. Περψάντων δὲ κήρυκα τῶν Ῥοδίων, καὶ δεδομένον φείσασθαι καὶ μὴ διαφθεῖραι τὸ ἔργον, ἀπεκρίνατο τὰς τοῦ πατρὸς εἰκόνας ἐμπρῆσαι μᾶλλον, ἢ τέχνης πόνον τοσοῦτον. Ἐπὶ γὰρ ἔτσι συντελέσαι λέγεται τὴν γραφὴν ὁ Πρωτογένης. Καὶ φησιν ὁ Ἀπελλῆς οὕτως ἐκπλαγῆναι θεασάμενος τὸ ἔργον, ὥστε καὶ φωνῆν ἐπιλυπεῖν αὐτόν, ὅψε δ' εἰπεῖν· „Μέγας ὁ πόνος, καὶ θαυμαστόν τὸ ἔργον· οὐ μὲν ἔχειν γε χάριτας,

δι' ἧς οὐρανοῦ φαίνειν τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφόμενα. Τούτην μὲν οὖν τὴν γραφὴν εἰς ταὐτὸ ταῖς ἄλλαις συνωστίσαν ἐν Ῥώμῃ τὸ πῦρ ἐπενέματο. Τῶν δὲ Ῥοδίων κατιξανισταμένων τοῦ πολέμου, δεδομένον προφάσεως τὸν Δημήτριον Ἀθηναῖοι παραγενόμενοι διήλλαξαν, ἐπὶ τῷ σύμμαχῳ Ῥοδίους Ἀντιγόνῳ καὶ Δημητρίῳ, πλὴν ἐπὶ Πιολεμαῖον.

XXIII. Ἐκάλουν δὲ τὸν Δημήτριον Ἀθηναῖοι, Κασάνδρου τὸ ἄστυ πολιορκούντιος. Ὁ δὲ ναυσὶν ἐπιπλεύσας τριακοσίαις τριάκοντα καὶ πολλοῖς ὀπλίταις, οὐ μόνον ἐξήλασε τῆς Ἀττικῆς τὸν Κασάνδρον, ἀλλὰ φεύγοντα μέχρι Θερμοπυλῶν διώξας καὶ τρεψάμενος, Ἡρόκλειαν ἔλαβεν, ἐκουσίως αὐτῇ προσθεμένην, καὶ τῶν Μακεδόνων ἑξακισχιλίους μεταβαλλομένους πρὸς αὐτόν. Ἐπανιὼν δὲ, τοῦς ἐν τῷ πυλῶν Ἕλληνας ἡλευθέρου, καὶ Βοιωτοὺς ἐπειήσατο συμμάχους, καὶ Κεγχρεῖας εἶλε· καὶ Φυλὴν, καὶ Πάνακτον, ἐπιτειχίσματα τῆς Ἀττικῆς ὑπὸ Κασάνδρου φρουρούμενα καταστρεψάμενος, ἀπέδωκε τοῖς Ἀθηναίοις. Οἱ δὲ καίπερ ἐκνεχυμένοι πρότερον πρὸς αὐτόν καὶ κατακεχρημένοι πᾶσαν φιλοτιμίαν, ἐξεύρον ὁμῶς καὶ τότε πρόσφατοι καὶ παινοὶ ταῖς κολακείαις φανῆναι. Τὸν γὰρ ὀπισθοδρόμον τοῦ Παρθενῶνος ἀπέδειξαν αὐτῷ κατάλυσιν· καὶ οὐκ ὀλίγη δίαίτιαν εἶχε, τῆς Ἀθηνᾶς λεγομένης ὑποδέχισθαι καὶ ξενίζειν αὐτόν, οὐ πάνυ κόσμιον ξένον, οὐδ' ὥς παρθένῳ πρῶτος ἐπισταθμεύοντι. Καίτοι τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ, Φίλιππον, αἰσθόμενος ποτὶ

ὁ πατήρ καταλύοντα ἐν οἰκίᾳ τρεῖς ἔχουσα νέας γυναῖκας, - πρὸς ἐκεῖνον μὲν οὐδὲν ἐφθόχεατο· παρόντος δ' ἐκείνου, τὸν σταθμοδότην μεταπεμψάμενος· „Οὗτος,“ εἶπεν, „οὐκ ἐξάξεις μου τὸν νόον ἐκ τῆς στενοχωρίας;“

XXIV. Δημήτριος δὲ, τὴν Ἀθηνῶν αὐτῷ προσῆκον, εἰ δὲ ἄλλο μηδὲν, ὥς γε πρεσβυτέραν ἀδελφὴν αἰσχύνεσθαι, (τοῦτο γὰρ ἐβούλετο λέγεσθαι) τοσαύτην ἔβριν εἰς παῖδας ἐλευθέρους καὶ γυναῖκας ἀστῶς κατεσπίδασι τῆς ἀκροπόλεως, ὥστε δοκεῖν τότε μάλιστα καθαγεῖν τὸν τόπον, ὅτε Χρυσίδι, καὶ Λαμίᾳ, καὶ Δημοῖ, καὶ Ἀντικύρᾳ, ταῖς πόρναῖς ἐκείναις, συνακολασταῖνοι. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα σαφῶς ἀπαγγέλλειν οὐ πρέπει διὰ τὴν πόλιν· τὴν δὲ Δημοκλίους ἀρετὴν καὶ σωφροσύνην ἄξιόν ἐστι μὴ παρελθεῖν. Ἐκεῖνος γὰρ ἦν ἐπὶ παῖς ἄνηβος, οὐκ ἔλαθε δὲ τὸν Δημήτριον, ἔχων τῆς εὐμορφίας τὴν ἐπωνυμίαν κατήγορον· ἐκαλεῖτο γὰρ Δημοκλῆς ὁ καλός. Ὡς δὲ πολλὰ διδόντων, καὶ πειρώντων, καὶ φοβούντων, ὑπ' οὐδενὸς ἡλίσκετο· τέλος δὲ, φεύγων τὰς παλαιστρας καὶ τὸ γυμνάσιον, εἰς τι βαλανεῖον ἰδιωτικὸν ἐφοῖτα λουσόμενος· ἐπιτηρήσας τὸν καιρὸν ὁ Δημήτριος ἐπείσῃλθεν αὐτῷ μόνῳ. Ὁ δὲ παῖς, ὥς συνεῖδε τὴν περὶ αὐτὸν ἐρήμειαν, καὶ τὴν ἀνάγκην, ἀφελὼν τὸ πῶμα τοῦ χαλκώματος, εἰς ξέον ὕδωρ ἐνήλατο, καὶ διεφθίρειν αὐτὸν, ἀνδξια μὲν παθὼν, ἄξια δὲ τῆς πατρίδος καὶ τοῦ κάλλους φρονήσας· οὐχ ὥς

Κλεινέτος δ' Κλειομέδοντος, ὃς ὠφληκότι τῷ πατρὶ πεντήκοντα ταλάντων δίκην ἀφεθῆναι διαπραξαίμενος, καὶ γράμματα παρὰ Δημητρίου κομίσας πρὸς τὸν δῆμον, οὐ μόνον ἑαυτὸν κατήσχυσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν συνετάραξε. Τὸν μὲν γὰρ Κλειομέδοντα τῆς δίκης ἀφῆκαν, ἐγράφη δὲ ψήφισμα, μηδὲνα τῶν πολιτῶν ἐπιστολὴν παρὰ Δημητρίου κομίζειν. Ἐπὶ δ' ἀκούσας ἐκεῖνος οὐκ ἤνεγκε μετρίως, ἀλλ' ἠγανάκτησε, δέισαντες αὐτοῖς οὐ μόνον τὸ ψήφισμα καθεῖλον, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰσηγησαμένων καὶ συνεπόντων τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δ' ἐφυγάδευσαν· ἔτι δὲ προσεψηφίσαντο, δεδόχθαι τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, πᾶν, ὃ τι ᾖ ὁ βασιλεὺς Δημήτριος κελεύσῃ, τοῦτο καὶ πρὸς θεοὺς δοῖον, καὶ πρὸς ἀνθρώπους εἶναι δίκαιον. Εἰπόντος δὲ τινος τῶν καλῶν καγαθῶν ἀνδρῶν, μαίνεσθαι τὸν Στρατοκλέα τοιαῦτα γράφοντα, Δημοχάρης δ' Λευκονοεὺς εἶπε· „Μαίνοιτο μὲν τ' ᾖ, εἰ μὴ μαίνοιτο.“ Πολλὰ γὰρ ὁ Στρατοκλῆς ὠφελεῖτο διὰ τὴν κολακείαν. Ὁ δὲ Δημοχάρης ἐπὶ τούτῳ διαβληθεὶς ἐφυγαδεύθη. Τοιαῦτα ἔπραττον Ἀθηναῖοι, φρουρᾶς ἀπηλλάχθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἔχειν δοκοῦντες.

XXV. Δημήτριος δὲ παρελθὼν εἰς Πελοπόννησον, ὥς οὐδενὸς ὑφισταμένου τῶν ἐναντίων, ἀλλὰ φευγόντων, καὶ προΐεμένων τὰς πόλεις, προσηγάγετο τὴν καλουμένην Λικίην καὶ Ἀρκαδίαν, πλὴν Μαντινείας· καὶ Ἄργος, καὶ Σικυῶνα, καὶ Κόρινθον ἐλύσατο; τάλας δαὺς ἐκρίδον τοῖς φρου-

ροῦσιν. Ἐν Ἀργεὶ μὲν οὖν τῆς τῶν Ἑρραίων ἰορτῆς καθηκούσης, ἀγωνοθετῶν καὶ συμπανηγυρίζων τοῖς Ἕλλησιν, ἔγρημε τὴν Δίακίδου θυγατέρα, τοῦ Μολοτιῶν βασιλέως, ἀδελφὴν δὲ Πυρρόου, Δηιδάμειαν. Σικυνῶνιους δὲ φήσας παρὰ τὴν πόλιν οἰκεῖν, εἰς τὴν πόλιν ἔπεισεν, οὗ νῦν οἰκοῦσι, μετοικίσασθαι· τῷ δὲ τόπῳ καὶ τοῦνομα τὴν πόλιν συμμεταβαλοῦσαν, ἀπὲρ Σικυνῶνος Δημητριάδα προσσηγόρευσαν. Ἐν δ' Ἰσθμῷ κοινοῦ συνεδρίου γενομένου, καὶ πολλῶν ἀνθρώπων συνελθόντων, ἡγεμὼν ἀνηγορεύθη τῆς Ἑλλάδος, ὡς πρότερον οἱ περὶ Φίλιππον καὶ Ἀλέξανδρον. ὧν ἐκεῖνος οὐ παρὰ μικρὸν ἐνδμιζεν ἑαυτὸν εἶναι βελτίονα, τῇ τύχῃ τῇ παρούσῃ καὶ τῇ δυνάμει τῶν πραγμάτων ἐπαιρόμενος. Ἀλέξανδρος γ' οὖν οὐδένα τῶν ἄλλων βασιλέων ἀπιστέρησε τῆς ἐπωνυμίας, οὐδ' αὐτὸν ἀνέϊπε βασιλέων βασιλεῦ, καίτοι πολλοῖς τὸ καλεῖσθαι καὶ εἶναι βασιλέας αὐτὸς δεδωκώς· ἐκεῖνος δὲ χλευάζων καὶ γελῶν τοὺς ἄλλους τινὰ, πλὴν τοῦ πατρὸς καὶ αὐτοῦ, βασιλεῖα προσαγορεύοντας, ἡδέως ἤκουε τῶν παρὰ πότον ἐπιχύσεις λαμβανόντων, Δημητρίου βασιλέως, Σικυεύκου δ' ἐλεφαντάρχου, Πτολεμαίου δὲ ναυάρχου, Λυσιμάχου δὲ γαστρούλακος, Ἀγαθοκλέους δέ, τοῦ Σικελιώτου, νησιάρχου. Τούτων δὲ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἐκφερομένων, οἱ μὲν ἄλλοι βασιλεῖς κατεγέλων, Λυσίμαχος δ' ἡγανάκει μόνος, εἰ σπάδοντα νομίζει Δημήτριος αὐτὸν ἐπεικῶς γὰρ εἰώθεισαν εὐνούχους ἔχειν γαστρούλακας. Ἦν δὲ καὶ πάντων

ἀπιχθέστατος δ' *Λυσίμαχος* αὐτῷ, καὶ λοιδορῶν εἰς τὸν ἱρώτα τῆς *Λαμίας* ἔλεγε, ἔνν' πρῶτον ἑώρακέναι πόρνην προσερχομένην ἐκ τραγικῆς σκητῆς· ὁ δὲ *Δημήτριος* ἔφη, σωφρονιστέραν εἶναι τὴν ἑαυτοῦ πόρνην τῆς ἐκείνου *Πηνελόπης*.

XXVI. Τότε δ' οὖν ἀναξευγνύων εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔγραψεν, ὅτι βούλεται παραγενόμενος εὐθὺς μνηθῆναι, καὶ τὴν τελετὴν ἅπασαν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄχρι τῶν ἐποπτικῶν παρалаβεῖν. Τοῦτο δ' οὐ θεμιτὸν ἦν, οὐδ' ἐγεγονός πρότερον, ἀλλὰ τὰ μικρὰ τοῦ Ἀνθιστηριῶνος ἐτελοῦντο, τὰ δὲ μεγάλα τοῦ Βοηδρομιῶνος· ἐπώπιεον δὲ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλ. πόντις. Ἀναγκασθέντων δὲ τῶν γραμμάτων, μόνος ἐτόλμησεν ἀντιπεῖν *Πυθύδωρος* ὁ δαυδοῦχος, ἐπέραν δ' οὐδέν· ἀλλὰ *Σιρατοκλέους* γνώμην ἐπόντος, Ἀνθιστηριῶνα τὸν Μουνυχιῶνα ψηφισαμένους καλεῖν καὶ νομίζειν, ἐτελοῦν τῷ *Δημητρίῳ* τὰ πρὸς ἄγοράν· καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐξ Ἀνθιστηριῶνος ὁ Μουνυχιῶν γενόμενος Βοηδρομιῶν, ἐδέξατο τὴν λοιπὴν τελετὴν, ἅμᾳ καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ *Δημητρίου* προσεπιλαβόντος. Δι' ὃ καὶ *Φιλιππίδης* τὸν *Σιρατοκλέα* λοιδορῶν ἐποίησεν·

Ὁ τὸν ἐνιαυτὸν συντεμῶν εἰς μῆν' ἕνα.
καὶ περὶ τῆς ἐν τῷ Παρθενῶνι κατασκηνώσεως·
Ὁ τὴν ἀκρόπολιν πανδοκεῖον ὑπολαβὼν,
καὶ τὰς ἐταῖρας εἰσαγαγὼν τῇ Παρθένῳ.

XXVII. Πολλῶν δὲ γενομένων ἐν τῇ πόλει τό-
 τε πλημμυλημάτων καὶ παρανομημάτων, ἐκείνο μά-
 λιστα λέγεται λυπῆσαι τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι διακό-
 σια καὶ πεντήκοντα τάλαντα πορίσαι ταχὺ καὶ δοῦ-
 ναι προσιαχθὲν αὐτοῖς, καὶ τῆς εἰσπραξέως συν-
 τόμου καὶ ἀπαραιτήτου γενομένης, ἰδὼν ἡθροισμέ-
 νον τὸ ἀργύριον, ἐκέλευσε Λαμία καὶ ταῖς περὶ
 αὐτὴν εἰταίραις εἰς σμῆγμα δοθῆναι. Ἡ γὰρ αἰσχύνῃ
 τῆς ζημίας, καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ πράγματος μᾶλλον
 ἠνώχλησε τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνιοὶ δὲ τοῦτο θετια-
 λοῖς, οὐκ Ἀθηναίοις, ὑπ' αὐτοῦ συμβῆναι λέγου-
 σι. Χωρὶς δὲ τούτων αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ Λαμία
 τῇ βασιλεῖ παρασκευάζουσα δεῖπνον, ἡργυρολόγησε
 πολλοὺς. Καὶ τὸ δεῖπνον οὕτως ἤνθησε τῇ δόξῃ διὰ
 τὴν πολυτέλειαν, ὥστε ὑπὸ Λυγκέως τοῦ Σαμίου
 συγγεγραφθαι. Δι' ὃ καὶ τῶν κωμικῶν τινες οὐ φαύ-
 λως τὴν Λαμίαν Ἐλέπολιν ἀληθῶς προσεῖπεν. Δημο-
 χάρης δ' ὁ Σόλγιος τὸν Δημήτριον αὐτὸν ἐκάλεε Μῦθον
 εἶναι γὰρ αὐτῷ καὶ Λαμίαν. Οὐ μόνον δὲ ταῖς γα-
 μεταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς φίλοις τοῦ Δημητρίου ζῆλον
 καὶ φθόνον εὐήμεροῦσα καὶ σιτρογομένη παρῆχεν.
 Ἀφίκοντο γοῦν τινες παρ' αὐτοῦ κατὰ πρεσβείαν
 πρὸς Λυσίμαχον, οἷς ἐκείνος ἄγων σχολὴν ἐπέδειξεν
 ἐν τε τοῖς μηροῖς καὶ τοῖς βραχίουσιν ὠτειλὰς βα-
 θείας ὀνίχων λεοντείων· καὶ διηγεῖτο τὴν γενο-
 μένην αὐτῷ μάχην πρὸς τὸ θηρίον, ὑπ' Ἀλεξάνδρου
 συγκαθειρχθέντι τοῦ βασιλέως. Οἱ δὲ γελῶντες
 ἔφασαν, καὶ τὸν αὐτῶν βασιλεῖα δεινοῦ θηρίου

δῆγματα φέρειν ἐν τῷ τροχήλῳ, Λαμίας. Ἦν δὲ
 θαυμασιόν, ὅτι τῆς Φίλας ἐν ἀρχῇ τὸ μὴ καθ' ἡλι-
 κίαν δυσχεραίνων, ἤτιθετο τῆς Λαμίας, καὶ τοσοῦ-
 τον ἦρα χρόνον ἤδη παρηκμακυίας. Δημῷ γ' οἷν,
 ἡ ἐπικαλουμένη Μαρία, παρὰ δεῖπνον αὐλοῦσης τῇ
 Λαμία, καὶ τοῦ Δημητρίου πυθομένου. „Τί σοι
 δοκεῖ;“ „Γραῦς,“ εἶπεν, „ὦ βασιλεῦ.“ Πάλιν δὲ τρα-
 γημάτων παρατεθέντων, κἀκείνου πρὸς αὐτὴν εἰ-
 πόντος. „Οὐκ ἔσθαι μοι Λαμία πέμπει;“ „Πλέονα,“
 ἔφη, „πέμφθήσεται σοι παρὰ τῆς ἐμῆς μητρὸς, ἐὰν
 θέλῃς καὶ μετ' αὐτῆς καθεύδειν.“ Ἀπομνημονεύεται
 δὲ τῆς Λαμίας καὶ πρὸς τὴν λεγομένην Βοκχόριω
 κρίσιν ἀντιρρήσις. Ἐπεὶ γὰρ τις ἐρῶν ἐν Αἰγύπτῳ
 τῆς ἐταίρας Θωνίδος ἠτείτο συχνὸν χρυσίον, εἶπα
 κατὰ τοὺς ὕπνους δόξας αὐτῇ συγγενέσθαι τῆς
 ἐπιθυμίας ἐπαύσατο, δίκην ἔλαχεν ἡ Θωνίς αὐτῷ
 τοῦ μισθώματος. Ἀκούσας δὲ τὸν λόγον ὁ Βόκχο-
 ρις, ἐκέλευσε τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἠτήθη χρυσίον
 ἠριθμημένον ἐν τῷ ἀγγεῖῳ διαφέρειν δεῦρο κἀκεῖσε
 τῇ χειρὶ, τὴν δ' ἐταίραν ἔχασθαι τῆς σκιάς, ὥς
 τὴν δόξαν τῆς ἀληθείας σκιὰν οὖσαν. Οὐκ ᾔετο
 ταύτην εἶναι τὴν κρίσιν ἢ Λαμία δίκαιαν. οὐ γὰρ
 ἀπίλυσεν ἡ σκιά τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἀργυρίου τὴν
 ἐταίραν, τὸ δ' ὄναρ ἔπαυσεν ἐρῶντα τὸν νεανίσκον.
 Ταῦτα μὲν οὖν περὶ Λαμίας.

XXVIII. Τὴν δὲ διήγησιν, ὥσπερ ἐκ κωμικῆς
 σκηνῆς, πάλιν εἰς τραγικὴν μεταγουσὶν αἱ τύχαι καὶ
 αἱ πράξεις τοῦ ἀνδρός, ὃν διηγούμεθα. Τῶν γὰρ

ἄλλων βασιλείων ἐπάντων συνισταμένων ἐπὶ τὸν Ἀντίγονον, καὶ συμφερόντων εἰς ταῦτό τας δυνάμεις, ἀπῆρην δὲ Δημήτριος ἐκ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τῷ πατρὶ συμμίζας φιλοτιμουμένῳ παρ' ἡλικίαν, πρὸς τὸν πόλεμον εἴτε μᾶλλον αὐτὸς ἐπερρώσθη. Καίτοι δοκεῖ γ' Ἀντίγονος, εἰ μικρῶν τινῶν ὑφεῖτο, καὶ τῆς ἄγαν φιλαρχίας ἐχάλασε, μέχρι παντός ἂν αὐτῷ διαφυλάξαι καὶ κείνῳ καταλιπεῖν τὸ πρῶτον εἶναι. Φύσει δὲ βαρὺς ὢν καὶ ὑπερόπτης, καὶ τοῖς λόγοις οὐχ ἦτιον, ἢ τοῖς πρᾶγμασι, τραχὺς, πολλοὺς καὶ νέους καὶ δυνατοὺς ἄνδρας ἐξηγρίαινε καὶ παρῶξυνε· καὶ τὴν γε τότε εὐστασίαν καὶ κοινωνίαν αὐτῶν ἔλεγεν, ὥσπερ ὀρνίθων σπερμολόγων συνδρομήν, ἐνὶ λίθῳ καὶ ψόφῳ συγδιαταράξειν. Ἦγε δὲ πεζοὺς μὲν ἐπιτακισμυρίων πλείους, ἵππεῖς δὲ μυρίους, ἑλέφαντας δ' ἑβδομήκοντα πέντε· τῶν ἐναντίων ἔχόντων πεζοὺς μὲν ἑξακισμυρίους καὶ τετρακισχιλίους, ἵππεῖς δὲ πεντακοσίους τῶν ἐκείνου πλείονας, ἑλέφαντας δὲ τετρακοσίους, ἄρματα δ' ἑκατὸν εἴκοσι. Γενομένων δ' ἐγγύς, αὐτῷ τροπὴν ἔσχεν ἢ διάνοια τῆς ἐλπίδος μᾶλλον, ἢ τῆς γνώμης. Τυφλὸς γάρ ἐστι καὶ γαῦρος εἰωθὼς ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ χρώμενος φωνῇ τε μεγάλῃ καὶ λόγοις σοβαροῖς, πολλάκις δὲ καὶ τῷ παρασκάψαι τι καὶ γιλοῖον εἰπεῖν, τῶν πολεμίων ἐν χερσὶν ὄντων, ἐπιδεικνύμενος εὐστάθειαν καὶ καταφρόνησιν, τότε σύννεους θεωρεῖτο καὶ σιωπηλὸς τὰ πολλὰ, καὶ τὸν υἱὸν ἀπέδειξε τῷ πλήθει καὶ συνέστησε διάδοχον. Ὁ δὲ μάλιστα πάντες ἐθαύμασαν,

ἐν τῇ σκητῇ μόνος διελέχθη πρὸς αὐτὸν, οὐκ εἰδυ-
 σμένος ἔχειν οὐδὲ πρὸς ἐκείνον ἀπορρήτοις κοινολο-
 γίας, ἀλλ' ἴδιος ὢν γνώμη, εἴτα προστάτων φανε-
 ρῶς καὶ χρώμενος οἷς βουλευσαιο καθ' ἑαυτὸν.
 Λέγεται γοῦν, μειράκιον ἔτι ὄντα τὸν Δημήτριον αὐ-
 τοῦ πυθέσθαι, πότε μέλλουσιν ἀναξυγνύειν τὸν δ'
 εἰπεῖν πρὸς ὀργήν· „Ἀγωνιάς, μὴ μόνος σὺ τῆς σάλ-
 πιγγος εἶς ἀκούσης;“

XXIX. Τότε μέντοι καὶ σημεῖα μοχθηρὰ κατε-
 δουλοῦτο τὴν γνώμην αὐτῶν. Δημήτριος μὲν γὰρ
 ἔδοξε κατὰ τοὺς ὕπνους Ἀλέξανδρον ὀπλισμένον λαμ-
 προῦς ἔρωτῆν, ὁποῖόν τι σύνθημα διδόναι πρὸς τὴν
 μάχην μέλλουσιν αὐτοῦ δὲ φήσαντος· „Δία καὶ Νί-
 κην.“ „Ἀπειμι τοίνυν,“ φάναι, „πρὸς τοὺς ἐναντίους·
 ἐκεῖνοι γὰρ με παραλαμβάνουσιν.“ Ἀντίγονος δέ,
 παρατακτομένης ἤδη τῆς φάλαγγος, ἐξιών προσέ-
 πτασεν, ὥστε πειεῖν ὅλος ἐπὶ σιόμα, καὶ διατεθῆ-
 ναι χαλεπῶς· ἀναστὰς δὲ καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείνας
 πρὸς τὸν οὐρανόν, ἠτήσατο νίκην παρὰ τῶν Θεῶν, ἣ
 θάνατον ἀναίσθητον πρὸ τῆς ἥτις. Γενομένης δὲ
 τῆς μάχης ἐν χερσὶ, Δημήτριος ἔχων τοὺς πλείστους
 καὶ κρατίστους τῶν ἱππέων, Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου
 συνέπεσε, καὶ μέχρι τροπῆς τῶν πολεμίων λαμπροῦς
 ἀγωνισάμενος, ἐν τῇ διώξει σοβαροῦ καὶ φιλοτίμῳ
 παρὰ καιρὸν γενομένη τὴν νίκην διεφθίρεν. Αὐτὸς
 μὲν γὰρ οὐκ ἔσχε πάλιν ἀναστρέψας συμμίζειν τοῖς
 πεζοῖς, τῶν ἐλεφάντων ἐν μέσῳ γενομένων· τὴν δὲ
 φάλαγγα γυμνὴν ἱππέων κατιδόντες οἱ περὶ Σελεύ-

κον, οὐκ ἐνέβαλον μὲν, ὥς δ' ἐμβαλοῦντες ἐφόβουν καὶ περιήλαντον, μεταβάλλεσθαι διδόντες αὐτοῖς· ὃ καὶ συνέβη. πολὺ γὰρ μίρος ἀπορῥαγὲν ἐκουσίως μετεχώρησε πρὸς ἐκείνους, τὸ δὲ λοιπὸν ἐτραπῆ. Φερομένων δὲ πολλῶν ἐπὶ τὸν Ἀντιγόνον, καὶ τινος τῶν περὶ αὐτὸν εἰπόντος· „Ἐπὶ σὲ οὗτοι, βασιλεῦ.“ „Τίνα γάρ,“ εἶπεν, „πλὴν ἐμοῦ σκοπὸν ἔχουσιν; ἀλλὰ Δημήτριος ἀφίξεται βοηθῶν.“ Καὶ τοῦτο μέχρι παντὸς ἐλπίζων, καὶ περισκοπῶν τὸν υἱὸν, ἅμα πολλῶν ἀκοντισμάτων εἰς αὐτὸν ἀφεθέντων, ἔπεισε· καὶ τῶν ἄλλων ἀπολιπόντων ὁπαδῶν καὶ φίλων, μόνος παρήμεναι τῷ νεκρῷ Θώραξ δ' Ἀαρισσαῖος.

XXX. Οὕτω δὲ κριθείσης τῆς μάχης, οἱ μὲν νενικηκότες βασιλεῖς τὴν ὑπ' Ἀντιγόνου καὶ Δημήτριου πᾶσαν ἀρχὴν, ὥσπερ μέγα σῶμα, καταπόπτοντες, ἐλάμβανον μερίδας καὶ προσδιενείμαντο τὰς ἐκείνων ἐπαρχίας, αἷς εἶχον αὐτοὶ πρότερον. Δημήτριος δὲ μετὰ πεντακισχιλίων πεζῶν καὶ τετρακισχιλίων ἱππέων φεύγων, καὶ συντόνως ἐλάσας εἰς Ἔφεσον, οἰομένων ἀπάντων, ἀποροῦντα χρημάτων αὐτὸν οὐκ ἀφέξεσθαι τοῦ ἱεροῦ, φοβηθεῖς τοὺς στρατιώτας, μὴ τοῦτο ποιήσωσιν, ἀνέστη διὰ ταχείων, καὶ τὸν πλοῦν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐποιεῖτο, τῶν λοιπῶν ἐλπίδων ἐν Ἀθηναίοις ἔχων τὰς μεγίστας. Καὶ γὰρ καὶ ναῦς ἐκεῖ καὶ χρήματα καὶ γυναῖκα Δηιδάμειαν ἐτύγχανε καταλελοιπώς· καὶ βεβαιότεραν οὐκ ἐνόμιζε καταφυγὴν εἶναι τοῖς πράγμασι τῆς Ἀθηναίων εὐνοίας. Ὅθεν ἐπεὶ ἐπείγομένῳ περὶ τὰς Κυκλάδας

αὐτῷ πρόβεις Ἀθηναίων ἀπήντησαν, ἀπέχεσθαι τῆς πόλεως παρακαλοῦντες, ὥς ἐψηφισμένου τοῦ δήμου μηδένα δέχεσθαι τῇ πόλει τῶν βασιλείων, τὴν δὲ Δηδάμειαν εἰς Μεγάρα ἐξέπεμψαν μετὰ τιμῆς καὶ πομπῆς πρεπούσης, τοῦ καθεστηκότος ἐξέστη δι' ὄργην αὐτοῦ, καίπερ ἐνηνοχῶς ῥᾶστα τὴν ἄλλην ἀτυχίαν, καὶ γεγονῶς ἐν τοιαύτῃ μεταβολῇ πραγμάτων οὐ ταπεινός, οὐδ' ἀγεννής. Ἀλλὰ τὸ παρ' ἐλπίδα διεψεύσθαι τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὴν δοκοῦσαν εὖ-ποισαν ἐξηλεγχθαι τοῖς πράγμασι κενὴν καὶ πεπλασμένην οὖσαν, ὀδυνηρόν ἦν αὐτῷ. Τὸ γὰρ φανερὸν κατὰ φύσιν, ὥς ἔοικεν, εὐνοίας ὅσων βασιλεῦσι καὶ δυνασταῖς τεκμήριόν ἐστιν ὑπερβολὴ τιμῶν, ἥς ἐν τῇ προαιρέσει τῶν ἀποδιδόντων ἐχούσης τὸ καλόν, ἀφανθεῖ τὴν πίστιν ὁ φόβος· τὰ γὰρ αὐτὰ καὶ δεδιότις ψηφίζονται καὶ φιλοῦντες. Διόπερ οἱ νούν ἔχοντες, οὐκ εἰς ἀνδριάντας, οὐδὲ γραφαῖς, οὐδ' ἀποθειώσεις, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις τὰς ἐαυτῶν ἀποβλέποντες, ἢ πιστεύουσιν, ὥς τιμαῖς, ἢ ἀπιστοῦσιν, ὥς ἀγάγκαις· ὥς οἱ γε δῆμοι πολλάκις ἐν αὐταῖς μάλιστα ταῖς τιμαῖς μισοῦσι τοὺς ἀμείρους καὶ ὑπερόγκως καὶ παρ' ἀχόντων λαμβάνοντας.

XXXI. Ὁ γοῦν Δημήτριος τότε δεινὰ μὲν ἡγοῦμενος πάσχειν, ἀδύνατος δ' ὢν ἀμύνεσθαι, προσέπεμψε ταῖς Ἀθηναίοις ἐγκαλῶν μετρίως, ἀξιῶν δὲ τὰς ναῦς ἀπολαβεῖν, ἐν αἷς ἦν καὶ ἡ τρισκαιδεκῆρης. Κομισάμενος δὲ παρέπλευσεν εἰς Ἰσθμόν, καὶ τῶν πραγμάτων αὐτῷ κακῶς ἐχόντων, (ἐξέπιπται γὰρ

ἐκασταχόθεν αἱ φρουραί, καὶ πάντα μεθίστατο πρὸς τοὺς πολεμίους) ἀπολιπὼν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος Πύρρον, αὐτὸς ἄρας ἐπὶ τὴν Χερρόνησον ἔπλευσε· καὶ κατὰ πῶς ἅμα ποιῶν Λυσίμαχον, ὠφίλει καὶ συνεῖχε τὴν περὶ αὐτὸν δύναμιν, ἀρχομένην ἀναλαμβάνειν, καὶ γίνεσθαι πάλιν οὐκ εὐκαταφρόνητον. Ὁ δὲ Λυσίμαχος ὑπὸ τῶν ἄλλων βασιλέων ἡμελείτο, μηδὲν ἐπιεικώτερος ἐκείνου δοκῶν εἶναι, τῷ δὲ μᾶλλον ἰσχυεῖν καὶ φοβερώτερος. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον Σέλευκος ἐμνᾶτο πέμπων τὴν Δημητρίου καὶ Φίλας θυγατέρα, Στρατονίκην, ἔχων μὲν ἐξ Ἀπάμας, τῆς Περσίδος, υἱὸν Ἀντίοχον, διόμενος δὲ, τὰ πράγματα καὶ διαδόχοις ἀρκεῖν πλείοσι, καὶ δεῖσθαι τῆς πρὸς ἐκείνον οἰκειότητος, ἐπεὶ καὶ Λυσίμαχόν ἐώρα τῶν Πτολεμαίου θυγατέρων τὴν μὲν ἑαυτοῦ, τὴν δ' Ἀγαθοκλεῖ τῷ νῦν λαμβάνοντα. Δημητρίῳ δ' ἦν ἀνέλπιστος εὐτυχία, κηδεῦσαι Σελεύκῳ. Καὶ τὴν κόρην ἀναλαβὼν ἔπλεε ταῖς ναυσὶ πάσαις εἰς Συρίαν, τῇ τ' ἄλλῃ γῇ προσέχων ἀταγκαίως, καὶ τῆς Κιλικίας ἀπτόμενος, ἦν Πλείσταρχος εἶχε μετὰ τὴν πρὸς Ἀντίγονον μάχην, ἐξαίρετον αὐτῷ δοθεῖσαν ὑπὸ τῶν βασιλέων· ἦν δὲ Κασάνδρου Πλείσταρχος ἀδελφός. Ἀδικεῖσθαι δὲ τὴν χώραν αὐτοῦ νομίζων ὑπὸ Δημητρίου κατὰ τὰς ἀποβάσεις, καὶ μέμψασθαι βουλόμενος τὸν Σέλευκον, ὅτι τῷ κοινῷ διαλλάττεται πολεμικῶς δίχα τῶν ἄλλων βασιλέων, ἀνέβη πρὸς αὐτόν.

XXXII. Αἰσθόμενος δὲ τοῦτο Δημήτριος, ὥρμησεν ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ Κυῖνδων, καὶ τῶν χρη-

μάτων εὐρὺν ἔτι λοιπὰ χίλια διακόσια τάλαντα, ταῦτα συσκευασάμενος, καὶ φθάσας ἐμβάλισθαι, διαταχέων ἀνέχθη. Καὶ παροῦσης ἤδη Φίλας τῆς γυναικὸς αὐτῷ, περὶ Ὀροσσὸν ἀπήντησε Σέλευκος. Καὶ τὴν ἔντευξιν εὐθὺς ἄδολον καὶ ἀνύποπτον καὶ βασιλικὴν ἐποιοῦντο, πρότερον μὲν Σέλευκος ἐσιτάσας ἐπὶ σκητῆς ἐν τῷ στρατοπέδῳ Δημήτριον, αὐτὸς δὲ Δημήτριος ἐκείνον ἐν τῇ τρισκαιδεκῇρει δεξιόμενος. Ίψαν δὲ καὶ σχολαὶ καὶ κοινολογίαι καὶ συνδιημερεύσεις ἀφροῦρων καὶ ἀνόπλων ἄχρις οὗ Σέλευκος τὴν Σιραιονίκην ἀναλαβὼν, λαμπρῶς εἰς Ἀντιόχειαν ἀνέβη. Δημήτριος δὲ Κιλικίαν κατέσχε, καὶ Φίλαν τὴν γυναῖκα πρὸς Κάσανδρον ἐπεμψε τὸν ἀδελφόν, ἀπολυσσομένην τὰς Πλεισιάρχου κατηγορίας. Ἐν δὲ ταύτῃ Δηιδάμεια πλεύσασα πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, καὶ συγγενομένη χρόνον οὐ πολὺν, ἐξ ἀρρώστιας τινὸς ἐτελεύτησε. Γενομένης δὲ φιλίας πρὸς Πτολεμαῖον αὐτῷ διὰ Σελεύκου, ὁμολογήθη Πτολεμαῖδα, τὴν Πτολεμαίου θυγατέρα, λαβεῖν αὐτὸν γυναῖκα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀστεῖα τοῦ Σελεύκου. Κιλικίαν δ' ἀξιῶν χρήματα λαβόντα παραδοῦναι Δημήτριον, ὡς οὐκ ἔπειθε, Σιδῶνα καὶ Τύρον ἀπαιτῶν πρὸς ὀργήν, ἐδόκει βίαιος εἶναι καὶ δεινὰ ποιεῖν, εἰ τὴν ἀπ' Ἰνδῶν ἄχρη τῆς κατὰ Συρίαν θαλάσσης ἀπασαν ὑπ' αὐτῷ πεποιημένος, οὕτως ἐνδεής ἐστιν ἔτι χρημάτων καὶ πτωχός, ὡς ὑπὲρ δυοῖν πόλεων ἄνδρα κηδεστήν καὶ μεταβολῇ τύχης ἄχρημένον ἐλαύνειν. λαμπράν τῃ Πλάτωνι

μαρτυρίαν διδοὺς, διακίλευμένῳ, μὴ τὴν οὐσίαν πλείω, τὴν δ' ἀπληστίαν ποιῆν ἐλάσσω, τὸν γε βουλόμενον ὡς ἀληθῶς εἶναι πλούσιον· ὡς δ' γε μὴ παῖον φιλοπλουτίαν, οὗτος οὔτε πένιαι, οὔτ' ἀπορίας ἀπήλλαχται.

XXXIII. ὁ μὲν ὑπέπηξε Δημήτριος, ἀλλὰ φήσας, οὐδ', ἂν μυριάκις ἤτιθ' ἢ μάχας ἄλλας ἐν Ἴψῳ, γαμβρόν ἀγαπήσειν ἐπὶ μισθῷ Σίλευκον, τὰς μὲν πόλεις ἐκρατύνατο φρουραῖς· αὐτὸς δὲ πυθόμενος, Λαχάρη σιασιάζουσαι Ἀθηναίοις ἐπιθέμενον τυραννίῳ, ἤλπισε ῥᾷδίως ἐπιφανεῖς λήψεσθαι τὴν πόλιν. Καὶ τὸ μὲν πάλιν ὅς ἀσφαλῶς διεπεραιώθη μεγάλη στόλῳ· παρὰ δὲ τὴν Ἀιτικὴν παραπλίων ἐχειμάσθη, καὶ τὰς πλείους ἀπέβαλε τῶν νειῶν, καὶ συνδιεφθάρη πλήθος ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγον. Αὐτὸς δὲ σπαθείς ἤψατο μὲν τινος πολέμου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὡς δ' οὐδὲν ἐπέσχε, πέμψας ναυτικὴν αὐτῷ ἀθροίσοντας, αὐτὸς εἰς Πελοπόννησον παρήλθε, καὶ Μεσσήνην ἐπολιόρχει, καὶ προσμαχόμενος τοῖς τείχεσιν ἐκινδύνευσε, καταπιέζοντο βέλους εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τὸ στόμα διὰ τῆς σιαγόνος ἐμπεσόντος. Ἀναληφθεὶς δὲ, καὶ πόλεις τινὰς ἀφαστώσας προσαγαγόμενος, πάλιν εἰς τὴν Ἀιτικὴν ἐνέβαλε, καὶ κρατήσας Ἐλευσίνας καὶ Ῥαμνοῦντος, ἔφθειρε τὴν χώραν, καὶ νῦν τινα λαβὼν ἔχουσιν σίτον, καὶ εἰσάγουσαν τοῖς Ἀθηναίοις, ἐκρέμασε τὸν ἔμπορον καὶ τὸν κυβερνήτην· ὥστε, τῶν ἄλλων ἀποτρεπομένων διὰ φόβον,

σύντατον λιμὸν ἐν ἄστει γενέσθαι, πρὸς δὲ τῇ
 λιμῇ καὶ τῶν ἄλλων ἀπορίαν. Ἄλῳ γοῦν μέ-
 θιμονον ὠνοῦντο τετταράκοντα δραχμῶν, ὃ δὲ τῶν
 πυρῶν μόδιος ὤνιος ἦν τριακοσίαν. Μικράν δὲ τοῖς
 Ἀθηναίοις ἀναπνοὴν παρέσχον ἑκατὸν πενήκοντα
 νῆες φανῆσαι περὶ Αἴγιναν, ἃς ἐπαμφαν ἐπιποιέρουσ
 αὐτοῖς Πτολεμαῖος. Εἴτα Δημήτριος πολλῶν μὲν ἐν
 Ἰελοποννήσου, πολλῶν δ' ἀπὸ Κύπρου νῆων πα-
 ραγυνομένων, ὅσπερ συμπάσας ἀθροισθῆναι τρια-
 κοσίας, ἔφυγον ἄφαντες οἱ Πτολεμαίου, καὶ Λα-
 χάρης ὁ τύραννος ἀπέδρα προέμενος τὴν πόλιν.

XXIV. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι, καίπερ ψηφισάμε-
 νοι θάνατον, εἰ μνησθείη τις εἰρήνης καὶ διαλλα-
 γῆς πρὸς Δημήτριον, εὐθύς ἀνέφθγγυσαν τὰς ἐγγυς
 πύλας, καὶ πρέσβεις ἐπέμπον, οὐδὲν μὲν ἀπ' ἐκεί-
 νου χρηστὸν προσδοκῶντες, ἐκβιαζομένης δὲ τῆς
 ἀπορίας, ἐν ᾗ, δυσχερῶν πολλῶν συνεμπισδόντων,
 λέγεται τι καὶ τοιοῦτον γενέσθαι· πατέρα καὶ
 υἱὸν ἐν οἰκῇματι καθέζεσθαι τὰ καθ' ἑαυτοῦς
 ἀπεγνωκότις, ἐκ δὲ τῆς ὀροφῆς μὺν νεκρὸν ἐκπτεσῖν,
 τοὺς δ' ὥς εἶδον, ἀναπηδήσαντας ἀμφοτέρους δια-
 μέχεσθαι περὶ αὐτοῦ. Τῇτι καὶ τὸν φιλόσοφον
 Ἐπίκουρον ἰστοροῦσι διαθρέψαι τοὺς συνήθεις, κνᾶ-
 μους πρὸς ἀριθμῶν μετ' αὐτῶν διανέμεμενον. Οὕτως
 οὖν τῆς πόλεως ἐχούσης, εἰσελθὼν ὁ Δημήτριος, καὶ
 καλέσας εἰς τὸ θέατρον ἀθροισθῆναι πάντας, ὁ-
 πλοῖς μὲν συνέφραξε τὴν σκηνήν, καὶ δορυφόροις
 τὸ λογεῖον περιέλαβεν, αὐτὸς δὲ καταβὰς, ὅσπερ οἱ

τραγωδοί, διὰ τῶν ἔτι παρόδων, ἔτι μᾶλλον ἐκ-
 πεπληγμένων τῶν Ἀθηναίων, τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου
 πέρας ἐποίησατο τοῦ δέους αὐτῶν. Καὶ γὰρ τόνου
 φωνῆς καὶ ῥημάτων πικρίας φεισάμενος, ἐλαφρῶς
 δὲ καὶ φιλικῶς μεμψάμενος αὐτοῖς, διηλλάσσετο,
 καὶ δέκα μυριάδας σίτου μεδίμνων ἐπέδωκε, καὶ κα-
 τέστησεν ἀρχάς, αἱ μάλιστα τῷ δήμῳ προσφιλεῖς
 ἦσαν. Συνιδὼν δὲ Ἀρομοκλειδῆς ὁ ῥήτωρ ὑπὸ χα-
 ρᾶς τὸν δῆμον ἐν τε φωναῖς ὄντα παντοδαπαῖς, καὶ
 τοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος ἐπαίνους τῶν δημαγωγῶν
 ἀμιλλώμενον ὑπερβάλλεσθαι, γνώμην ἔγραψε, Δη-
 μητρίῳ τῷ βασιλεῖ τὸν Πειραιᾶ παραδοθῆναι καὶ
 τὴν Μουνυχίαν. Ἐπιψηφισθέντων δὲ τούτων, ὁ
 Δημήτριος αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ προσενέβαλε φρουρὰν
 εἰς τὸ Μουσεῖον, ὥς μὴ πάλιν ἀναχαιτίσαντα τὸν
 δῆμον ἀσχολίας αὐτῷ πραγμάτων ἐτέρων παρασχῆν.

XXXV. Ἐχομένων δὲ τῶν Ἀθηνῶν, εὐθὺς ἐπ-
 εβούλευε τῇ Λακεδαιμονί. Καὶ περὶ Μαντίνειαν
 Ἀρχιδάμου τοῦ βασιλέως ἀπαντήσαντος αὐτῷ, νι-
 κήσας μάχῃ καὶ τρεψάμενος, εἰς τὴν Λακωνικὴν
 ἐνέβαλε. Καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ Σπάρτῃ πάλιν ἐκ πα-
 ρατάξεως ἔλων πεντακοσίους, καὶ διαφθείρας δια-
 κοσίους, ὅσον οὕτω τὴν πόλιν ἔχειν ἐδόκει μέχρι
 τῶν χρόνων ἐκείνων ἀνάλωτον οὖσαν. Ἄλλ' ἢ τύ-
 χη περὶ οὐδένᾳ τῶν βασιλέων ἔοικεν οὕτω τροπᾶς
 λαβεῖν μεγάλας καὶ ταχείας, οὐδ' ἐν ἑτέροις πρά-
 γμασι τοσαυτάκις μικρὰ καὶ πάλιν μεγάλη, καὶ τα-
 πεινὴ μὲν ἐκ λαμπρᾶς, ἰσχυρὰ δ' αὐθις ἐκ φαύλης

γενέσθαι. Διὸ καὶ φασιν αὐτὸν ἐν ταῖς χεῖροσι μεταβολαῖς πρὸς τὴν τύχην ἀναφθέγγεσθαι τὸ Αἰσχύλειον·

Σὺ τοί μ' ἔρυσας, σὺ με καταίθειν μοι δοκεῖς. Καὶ γὰρ τότε τῶν πραγμάτων οὕτως εὐπρόως αὐτῷ πρὸς ἀρχὴν καὶ δύναμιν ἐπιδιδόντων, ἀγγέλλεται Αἰσιμαχος μὲν πρῶτος ἀφηρημένος αὐτοῦ τὰς ἐν Ἀσίᾳ πόλεις, Κύπρον δὲ Πτολεμαῖος ἡρηκοῖς, ἄντι μιᾶς πόλεως Σαλαμῖνος, ἐν δὲ Σαλαμῖνι πολιορκῶν τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα κατελημμένους. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ τύχη, καθάπερ ἡ παρ' Ἀρχιλόχῳ γυνή

Τῇ μὲν ὕδωρ ἐφόρει δολόφρων χειρὶ, τῇ δ' ἐτέρῃ πῦρ, δεινοῖς αὐτὸν οὕτω καὶ φοβεροῖς ἀγγέλμασιν ἀποστήσασα τῆς Λακεδαιμόνος, εὐθύς ἐτέρας πραγμάτων καιρῶν καὶ μεγάλων ἐπήνεγκεν ἐλπίδας ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας.

XXXVI. Ἐπεί, Κασάνδρου τελευτήσαντος, ὁ πρεσβύτατος αὐτοῦ τῶν παίδων, Φίλιππος, οὐ πολὺν χρόνον βασιλεύσας Μακεδόνων, ἀπίθανεν, οἱ λοιποὶ δὲ δύο πρὸς ἀλλήλους ἐστιασίαν. Θασίον δ' αὐτῶν, Ἀντιπάτρου, τὴν μητέρα Θεσσαλονίκην φονεύσαντος, ἄτιρος ἐκάλετο βοηθοὺς, ἐκ μὲν Ἠπείρου Πύρρῳ, ἐκ δὲ Πελοποννήσου Δημήτριον. Ἐφθασε δὲ Πύρρος ἐλθὼν, καὶ πολὺ μέρος Μακεδονίας ἀποτεμόμενος, τῆς βοηθείας μισθὸν, φοβερὸς μὲν ἦν ἥδη παροικῶν Ἀλεξάνδρῳ· Δημητρίου δ', ὥς εἰδέατο τὰ γράμματα, μετὰ τῆς δυνάμεως

προσιόντος, ἔτι μᾶλλον δ' νιανίας τοῦτον φοβηθεὶς
 διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν δόξαν, ἀπήντησεν αὐτῷ
 περὶ Διον, ἀσπαζόμενος μὲν καὶ φιλοφροναῦμενος,
 οὐδὲν δὲ φάσκων ἔτι τῆς ἐκείνου δεῖσθαι τὰ πρά-
 γματα παρουσίας. Ἦσαν οὖν ἐκ τούτων ὑποψίαι
 πρὸς ἀλλήλους αὐτοῖς, καὶ βαδίζοντι Δημητρίῳ
 πρὸς δεῖπνον ὑπὸ τοῦ νιανίσκου παρακεκλημένῳ
 μηνύει τις ἐπιβουλὴν, ὥς ἐν αὐτῷ τῷ πότῳ μελ-
 λόντων αὐτὸν ἀνελθεῖν. Ὁ δὲ, μηδὲν διαταραχθεὶς,
 ἀλλὰ μικρὸν ὑφεὶς τῆς πορείας, ἐκέλευσε τοὺς μὲν
 ἡγεμόνας ἐν τοῖς ὕτλοις τὴν στρατιάν ἔχειν, ἀκο-
 λούθους δὲ καὶ παῖδας, ὅσοι περὶ αὐτὸν ἦσαν
 (ἦσαν δὲ πολὺ πλείους τῶν Ἀλεξάνδρου) συνειθελ-
 θεῖν εἰς τὸν ἀνδρῶνα, καὶ παρμμένειν, ἄχρις ἂν
 ἐξακαστῇ. Τοῦτο δεισαντες οἱ περὶ τὸν Ἀλέξαν-
 δρον, οὐκ ἐτόλμησαν ἐπιχειρῆσαι. Καὶ ὁ μὲν Δη-
 μήτριος οὐκ ἔχειν αὐτῷ τὸ σῶμα ποτικῶς σκηψά-
 μενος, ἀπῆλθε διὰ ταχέων· τῇ δ' ὑστεραίᾳ περὶ
 ἀναζυγὴν εἶχε, πράγματα νιώτερα προσπεπωκέναι
 φάμενος αὐτῷ, καὶ παρητεῖτο συγγνώμην ἔχειν τὸν
 Ἀλέξανδρον, εἰ τάχιον ἀπαίρει· συνέσεσθαι γὰρ
 αὐτῷ μᾶλλον ἄλλοτε σχολάζων. Ἐχαιζεν οὖν Ἀλέ-
 ξανδρος, ὥς οὐ πρὸς ἔχθραν, ἀλλ' ἐκουσίως, ἐκ
 τῆς χώρας ἀπαίροντος αὐτοῦ, καὶ προέπεμπεν ἄχρι
 Θεσσαλίας. Ἐπεὶ δ' εἰς Λάρισσαν ἦκον, αὐθις
 ἀλλήλοις ἐπήγγελλον ἐσιμῶσεις ἀντεπιβουλευόντες·
 ὃ δὲ μάλιστα τὸν Ἀλέξανδρον ὑποχείριον ἐποίησε
 τῷ Δημητρίῳ. Φυλάττεσθαι γὰρ ὀκνῶν, ὥς μὴ

αὐκτεῖνον ἀντιφυλάττεσθαι διδάξῃ, παθὼν ἔρθασε, δρᾶν μίλλοντος αὐτοῦ, μὴ διαφυγεῖν ἐκεῖνον, ὃ ἐμηχανᾶτο. Κληθεὶς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον ἦλθε πρὸς τὸν Δημήτριον. Ὡς δ' ἐκεῖνος ἐξανεῖσιν μεταξὺ δειπνῶν, φοβηθεὶς δ' Ἀλέξανδρος συνεξανεῖσιν, καὶ κατὰ πόδας αὐτῷ πρὸς τὰς θύρας συνηκολούθει. Γενόμενος οὖν ὁ Δημήτριος πρὸς ταῖς θύραις κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ δορυφόρους, καὶ τοῦτο μόνον εἰπὼν· „Κόπτε τὸν ἐπόμενον“ αὐτὸς μὲν ὑπεξῆλθεν· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ὑπ' ἐκείνων κατεκόπη, καὶ τῶν φίλων οἱ προσβληθούντες, ὧν ἓνα λέγουσι σφατιζόμενον εἰπεῖν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ φθάσειεν αὐτοὺς ὁ Δημήτριος.

XXXVII. Ἡ μὲν οὖν νύξ, οἷον εἰκὸς, θόρον ἔσχεν. Ἄμα δ' ἡμέρᾳ ταρασσομένοις τοῖς Μακεδόσι, καὶ φοβουμένοις τὴν τοῦ Δημητρίου δύναμιν, ὡς ἐπῆρει μὲν οὐδεὶς φοβερὸς, ὃ δὲ Δημήτριος ἔπεμπε βουλόμενος ἐντυχεῖν, καὶ περὶ τῶν πιπραγμένων ἀπολογήσασθαι, θαρσύνειν παρέσιν, καὶ δέχεσθαι φιλικῶς αὐτόν. Ὡς δ' ἦλθεν, οὐ μακρῶν ἐδέξεν αὐτῷ λόγων, ἀλλὰ τῷ μισεῖν μὲν Ἀντίπατρον, φονέα τῆς μητρὸς ὄντα, βελτίονος δ' ἀπορεῖν, ἐκεῖνον ἀνηγόρευσαν βασιλείᾳ Μακεδόνων, καὶ παραλαβόντες αὐτόν κατήγον εἰς Μακεδονίαν. Ἦν δὲ καὶ τοῖς οἰκοὶ Μακεδόσιν οὐκ ἀκούσιος ἡ μεταβολή, μεμνημένοις αἰεὶ καὶ μισοῦσιν, ἃ Κάσσανδρος εἰς Ἀλέξανδρον τιθνήσκοντα παρηνόμηνεν. Εἰ δέ τις ἔτι μνήμη τῆς Ἀντιπάτρου τοῦ παλαιοῦ με-

τριόγητος ὑπελείπεται, καὶ ταύτην Δημήτριος ἀναρ-
ποῦτο Φίλα συνοικῶν, καὶ τὸν ἐξ ἐκείνης υἱὸν ἔχων
διάδοχον τῆς ἀρχῆς, ἥδη τότε μειράκιον ὄντα καὶ
τῷ πατρὶ συστρατευόμενον.

XXXVIII. Οὕτω δὲ λαμπρῶ κεχηρμένος εὐτυ-
χία, πυνθάνεται μὲν περὶ τῶν τέκνων καὶ τῆς μη-
τρὸς, ὥς μεθεῖνται, δῶρα καὶ τιμὰς Πτολεμαίου
προσθέντος αὐτοῖς· πυνθάνεται δὲ περὶ τῆς Σε-
λεύκῃ γαμηθείσης θυγατρὸς, ὥς Ἀντιόχῳ τῷ Σε-
λεύκου συνοικεῖ, καὶ βασίλισσα τῶν ἄνω βαρβάρων
ἀνηγόμεναι. Συνέβη γάρ, ὥς ἴσμεν, τὸν Ἀντιό-
χον ἐρασθέντα τῆς Στρατονίκης, νέας οὔσης, ἥδη
δὲ παυδίον ἔχουσης ἐκ τοῦ Σελεύκου, διακτεῖσθαι
κακῶς, καὶ πολλὰ ποιεῖν τῷ πάθει διαμαχόμενον·
τέλος δ' αὐτοῦ καταγνόντα, δυνῶν μὲν ἐπιθυμῶν,
ἀνήκεστα δὲ νοσεῖν, κεκρατῆσθαι δὲ τῷ λογισμῷ,
τρόπον ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου ζητεῖν, καὶ παραλύνειν
ἀτρεμία, καὶ θεραπείας ἀμελία, καὶ τροφῆς ἀποχῆ.
τὸ σῶμα, νοσεῖν τινα νόσον σκηπτόμενον. Ἐρασί-
στρατον δὲ τὸν ἱατρὸν αἰσθῆσθαι μὲν οὐ χαλεπῶς
ἐρωγτος αὐτοῦ· τὸ δ' οὐτινος ἐρῶ, δυστόπαστον
ὄν, ἐξανυρεῖν βουλόμενον, αἰεὶ μὲν ἐν τῷ θωματίῳ
διημερεύειν· εἰ δὲ τις εἰσίοι τῶν ἐν ὧρα μειρα-
κίων, ἢ γυναικῶν, ἐγκαθορᾶν τε τῷ προσώπῳ τοῦ
Ἀντιόχου, καὶ τὰ συμπάσχειν μάλιστα τῇ ψυχῇ τρε-
πόμενῃ πεφυκότα μέρη καὶ κινήματα τοῦ σώματος
ἐπισκοπεῖν. Ὡς οὖν, τῶν μὲν ἄλλων εἰσιόντων,
ὁμοίως εἶχε, τῆς δὲ Στρατονίκης, καὶ καθ' ἑαυτὴν

καὶ μετὰ τοῦ Σελεύκου φοιτώσης πολλάκις, ἐγίνετο
ἐκ τῆς Σαπφούς ἐκείνα περὶ αὐτὸν πάντα, φωνῆς
ἐπίσχεσις, ἐρύθημα πυρῶδες, ὄψεων ὑποδείξεις,
ἰδρωτὶς ὀξεία, ἀταξία καὶ θόρυβος ἐν τοῖς σφυγμοῖς
τέλος δὲ, τῆς ψυχῆς κατὰ κράτος ἡττωμένης, ἀπορία
καὶ θάμβος, καὶ ὠχρίσεις· ἐπὶ τούτοις προσλογι-
ζόμενον τὸν Ἑρασιστρατον κατὰ τὸ εἶδος, ὥς οὐκ ἂν
ἐτίρας ἔρων βασιλείῃς υἱὸς ἐνεκαρτέρει τῷ σιωπῇ
μέχρι θανάτου, χαλεπὸν μὲν ἡγεῖσθαι τὸ φρεῖσαι
ταῦτα καὶ κατεπιπλῖν· οὐ μὲν ἀλλὰ πιστεύοντα τῇ
πρὸς τὸν υἱὸν εὐνοίᾳ τοῦ Σελεύκου, παρακινδι-
νεῦσαι ποτὲ καὶ ἐπιπλῖν, ὥς ἔρωα μὲν εἶη τοῦ νια-
νίσκου τὸ πάθος, ἔρωα δ' ἀδύνατος καὶ ἀνίατος.
Ἐκπλαγίοντος δ' ἐκείνου καὶ πενθομένου, πῶς ἀνία-
τος· ὅτι νῆ Δία, φάναι τὸν Ἑρασιστρατον, ἐρῇ
τῆς ἐμῆς γυναικός. Εἴτ' οὐκ ἂν, εἰπὺν τὸν Σε-
λεύκον, ἐπιδόλης, Ἑρασιστρατε, τῷ ἐμῷ παιδί, φί-
λος ὢν, τὸν γάμον; καὶ ταῦτα, ὁρῶν ἡμᾶς ἐπὶ τού-
τῳ μόνῳ σαλεύοντας; Οὐδὲ γὰρ ἂν σὺ, φάναι,
τοῦτο πατὴρ ὢν ἐποίησας, εἰ Σιρατονίκης Ἀντίοχος;
ἐπεθύμησε. Καὶ τὸν Σελεύκον· Εἶθε γὰρ, ὦ
ἐταῖρε, εἰπὺν, ταχὺ μεταστρέψαι τις ἐπὶ ταῦτα
καὶ μεταβάλλει θεῶν ἢ ἀνθρώπων τὸ πάθος· ὥς
ἐμοὶ καὶ τὴν βασιλείαν ἀφείναι καλὸν Ἀντιόχου πε-
ριχομένου. Ταῦτ' ἐμπαθῶς σφόδρα τοῦ Σελεύκου
καὶ μετὰ πολλῶν δακρύων λέγοντος, ἐμβολόντα τὴν
δεξιὰν αὐτῷ τὸν Ἑρασιστρατον εἰπὺν, ὥς οὐδὲν
Ἑρασιστράτου δέοιτο· καὶ γὰρ πατὴρ καὶ ἀνὴρ

ὦν καὶ βασιλεὺς αὐτός, ἅμα καὶ ἱατρός εἴη τῆς οἰκίας ἄριστος. Ἐκ τούτου τὸν Σέλευκον ἐκκλησάντων ἄθροίσαντα πάνδημον, εἰπεῖν, διτι βούλεται καὶ διδόνωκε, τῶν ὅντων πάντων ἰσχύων Ἀντίοχον ἀποδεῖξαι βασιλέα καὶ Σιγατονίαν βασιλίδαν, ἀλλήλοις συνοικοῦντας· οἷσθαι δὲ τὸν μὲν υἱὸν, εἰθισμένον ἅπαντα πεῖθεσθαι καὶ κατήκοον ὄντα, μηδὲν ἀντερεῖν αὐτῷ πρὸς τὸν γάμον· εἰ δ' ἡ γυνὴ τῷ μὴ νομομισμένῳ δυσκολαίνοι, παρακαλεῖν τοὺς φίλους, ὅπως διδάσκωσιν αὐτὴν καὶ πείθωσι, καλὰ καὶ δίκαια τὰ δοκούντα βασιλεῦ μετὰ τοῦ συμφέροντος ἡγεῖσθαι. Τὸν μὲν οὖν Ἀντίοχον καὶ Σιγατονίαν γάμον ἐκ τοιαύτης γενέσθαι προφάσει λέγουσι.

XXXIX. Δημήτριος δὲ μετὰ Μακεδονίαν καὶ Θαιταλίαν ἦν παρεληφώς. Ἐχων δὲ καὶ τῆς Πελοποννήσου τὰ πλείστα, καὶ τῶν ἐπὶ τὸν Ἰσθμὸν Μεγαροῦ καὶ Ἀθήνας, ἐπὶ Βοιωτοὺς ἐστράτευσε. Καὶ πρῶτον μὲν ἐγένοντο συμβάσεις μέτριαι περὶ φιλίας πρὸς αὐτόν· ἔπειτα Κλεωνόμος τοῦ Σπαρτιάτου παραβαλόντος εἰς Θήβας μετὰ στρατιᾶς, ἐπαρθέντες οἱ Βοιωτοί, καὶ Πλάϊδος ἥρα τοῦ Θεσπιέως, ὃς ἐπρώτῳ δόξῃ καὶ δυνάμει τότε, συμπαρορμῶντες αὐτοῖς, ἀπέστησαν. Ὡς δὲ ταῖς Θήβαις ἐπαγυγασαῖς μάχην δ' Δημήτριος ἐπολιόρκει, καὶ φοβηθεὶς ὑπεξῆλθαι ὁ Κλεωνόμος, καταπλερώντες οἱ Βοιωτοὶ τὰ φέδωκάν ἐαυτοῖς. Ὁ δὲ ταῖς πόλεσιν ἐμβολὰς πορεύων, καὶ πρᾶξάμενος πολλὰ χρήματα, καὶ κα-

καλιπῶν αὐτοῖς ἐπιμελητὴν καὶ ἄρμωσθην, Ἰερώνυ-
μον. τὸν ἱστορικόν, ἔδοξεν ἡπίως κειρῆσθαι, καὶ
μάλιστα διὰ Πίσω. Ἐλὼν γὰρ αὐτόν, οὐδὲν κα-
κὸν ἐποίησεν, ἀλλὰ καὶ προσαγορεύσας καὶ φιλο-
φρονηθεὶς, πολέμαρχον ἐν Θεσπιαῖς ἀπέδειξεν.
Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἀλίσσεται Λυσιμάχος ὑπὸ
Δρομικαίου, καὶ πρὸς τοῦτο κατὰ τάχος ἐξορμή-
σαντος ἐπὶ Θράκην τοῦ Δημητρίου, ὥσπερ ἔρημα
καταληψομένου, πάλιν ἀπέστησαν οἱ Βοιωτοὶ, καὶ
Λυσιμάχος ἅμα διαιμένος ἀπηγγέλλετο. Ταχὺς
οὖν καὶ πρὸς ὀργὴν ἀναστρέψας ὁ Δημήτριος,
εὔρεν ἡττημένους ὑπὸ τοῦ παιδὸς Ἀντιγόνου μάχη
τοὺς Βοιωτοὺς, καὶ τὰς Θήβας αὐθις ἐπολιόρκει.

XL. Πύρρῳ δὲ Θεσσαλίαν κατατρέχοντος, καὶ
μέχρι Θερμοπυλῶν παραφανέντος, Ἀντίγονον ἐπὶ
τῆς πολιουρκίας καταλιπὼν, αὐτὸς ὤρμησεν εἰς ἐκί-
νον. Ὅπως δὲ φυγόντος, ἐν Θεσσαλίᾳ καταστήσας
μυρίους δολίτας καὶ χιλόους ἱππεῖς, αὐθις ἐπέκειτο
ταῖς Θήβαις, καὶ προσῆγε τὴν λεγομένην ἐλέπολιν,
πολυπύργως καὶ κατὰ μικρὸν ὑπὸ βρείθους καὶ μεγέ-
θους μοχλευομένην, ὥς μόλις ἐν δυσὶ μῆσι δύο στα-
δίους προελθεῖν. Τῶν δὲ Βοιωτῶν ἐρρόμενους ἀμν-
νομένων, καὶ τοῦ Δημητρίου πολλάκις φιλονεικίας
ἔκτα μῦλλον, ἢ χρεῖας, μάχεσθαι καὶ κινδυνεύειν
τοὺς στρατιώτας ἀναγκάζοντος, δρῶν ὁ Ἀντίγονος
πίστιν οὐκ ἄλλους, καὶ περιπαθεῖν. Τῇ, ἢ
πατέρ, ἔφη, παραναλισκομένους οὐκ ἀναγκαίως
τοῖσδε περιορῶμεν; Ὁ δὲ παροξυνθεὶς. Σὺ δέ,

ἔφη, τί δυσχεραίνεις; ἢ διὰ μετρον ὀφείλεις τοῖς ἀποθνήσκουσιν; Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ βουλόμενός γε μὴ δοκῆιν ἑταίρων ἀφειδεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ συγκινδυνεύειν τοῖς μαχομένοις, διαλαύνεται τὸν τραχηλὸν ὀξεῖ βέλει. Καὶ δεινῶς μὲν ἔσχεν, οὐ μὴν ἀνῆκεν, ἀλλ' εἴλε τὰς Θήβας πάλιν. Καὶ παρελθὼν ἀντάτασιν μὲν καὶ φόβον ὥς τὰ δεινότατα πεισομένοις παρεσχεν· ἀνελὼν δὲ τρισκαίδεκα καὶ μεταστῆσας τινὰς, ἀφῆκε τοὺς ἄλλους. Ταῖς μὲν οὖν Θήβαις οὐπω δέκατον οἰκουμέναις ἔτος ἁλῶναι δις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ συνέπεσε. Τῶν δὲ Πυθίων καθηκόντων, πρᾶγμα καινότατον ἐπέτρεψεν αὐτῷ ποιεῖν ὁ Δημήτριος. Ἐπεὶ γὰρ Αἰτωλοὶ τὰ περὶ Διελφίδος στενὰ κατεῖχον, ἐν Ἀθήναις αὐτὸς ἦγε τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πανήγυριν, ὥς ἂν προσηκόν αὐτόθι μάλιστα τιμᾶσθαι τὸν Θεὸν, ὃς δὴ καὶ πατρῷός ἐστι, καὶ λέγεται τοῦ γένους ἀρχηγός.

XLII. Ἐντυθεὶν ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν, καὶ μὴτ' αὐτὸς ἄγειν ἡσυχίαν πεφυκώς, τοὺς τ' ἄλλους ὁρῶν ἐν ταῖς στρατείαις μᾶλλον αὐτῷ προσέχοντας, οἴκοι δὲ ταραχώδεις καὶ πολυπράγμονας ὄντας, ἐστράτευσεν ἐπ' Αἰτωλοὺς, καὶ τὴν χώραν κακώσας, καὶ Πάνταιχον ἐν αὐτῇ, μέρος ἔχοντα τῆς θυνάμειος οὐκ ὀλίγον, ἀπολιπὼν, ἐπὶ Πύρρῳ αὐτὸς ἐχώρει, καὶ Πύρρος ἐπ' ἐκείνον· ἀλλήλων δὲ διαμαρτόντες, ὁ μὲν ἐπόρθει τὴν Ἥπειρον, ὁ δὲ, Πανταῶν περιπεσὼν καὶ μάχην συνάψας, αὐτὸν μὲν ἔχει τοῦ θοῦναι καὶ λαβεῖν πληγὴν ἐν χειρὶ γινόμε-

μανον ἐτρέψατο, τῶν δ' ἄλλων πολλοὺς μὲν ἀπέκτει-
 νεν, ἐξώγρησε δὲ πεντακισχιλίους. Καὶ τοῦτο μά-
 λιστα Δημήτριον ἐκάκωσεν· οὐ γὰρ οὕτω μιση-
 θεὶς ὁ Πύρρος, ὅφ' ὧν ἔπραξεν, ὥς θαυμασθεὶς
 διὰ τὸ πλῆστα τῇ χειρὶ κατεργάσασθαι, μέγα τε
 καὶ λαμπρὸν ἔσχεν ἀπὸ τῆς μάχης ἐκείνης ὄνομα
 παρὰ τοῖς Μακεδόσι· καὶ πολλοῖς ἐπήει λέγειν
 τῶν Μακεδόνων, ὥς ἐν μόνῳ τούτῳ τῶν βασιλέων
 εἰδῶλον ἐνορῶτο τῆς Ἀλεξάνδρου τάλμης· οἱ δ'
 ἄλλοι, καὶ μάλιστα Δημήτριος, ὥς ἐπὶ σκητῆς, τὸ
 βάρος ὑποκρίνοιντο καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀνδρός.
 Ἦν δ' ὥς ἀληθῶς τραγῳδία μεγάλη περὶ τὸν Δη-
 μήτριον, οὐ μόνον ἀμπεχόμενον καὶ διαδούμενον
 περιττῶς καυσίαις διμήτροις, καὶ χρυσοπαρῦφοις
 ἀλουργαῖν, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς ποσὶν ἐκ πορφύρας
 ἀκράτου συμπεπιλημένης χρυσοβαφεῖς πεποιημένον
 ἐμβάδας. Ἦν δέ τις ὑφαινομένη χλαμὺς αὐτοῦ πο-
 λὺν χρόνον, ἔργον ὑπερήφανον, εἰκασμα τοῦ κόσμου
 καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομένων· ὃ κατελείφθη
 μὲν ἡμιτελές ἐν τῇ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων, οὐ-
 δεὶς δ' ἐτόλμησεν αὐτῇ χρήσασθαι, καίπερ οὐκ ὀλί-
 γων ὕστερον ἐν Μακεδονίᾳ σοβαρῶν γενομένων βα-
 σιλέων.

XLII. Οὐ μόνον δὲ τούτοις τοῖς θεάμασιν ἐλύ-
 πει τοὺς ἀνθρώπους ἀήθεις ὄντας, ἀλλὰ καὶ τρα-
 γῆν καὶ δίκαιαν ἐβαρύνοντο· καὶ μάλιστα δὴ τὸ
 δυσόμιλον αὐτοῦ καὶ δυσπρόσοδον. Ἦ γὰρ οὐ πα-
 ρεῖχε καιρὸν ἐντυχεῖν, ἥ χαλεπὸς καὶ τραχὺς ἦν τοῖς

ἐντυγχάνουσιν. Ἀθηναίων μὲν γάρ, περὶ οὓς
 ἱσποῦδάκει μάλιστα τῶν Ἑλλήνων, ἔτη δύο πρεσ-
 βείαν κατέσχευ' ἐκ Λακεδαιμόνος δ' ἐνὸς πρεσβευ-
 τοῦ παραγενομένου, καταφρονεῖσθαι δοκῶν, ἡγα-
 σάκησεν. Ἀσιτίως μέντοι καὶ Λακωνικῶς ἐκείνος,
 εἰπόντος αὐτοῦ· Τί σὺ λέγεις; ἕνα Λακεδαιμόνιοι
 πρεσβευτὴν ἐπεμψαν; Ναί, εἶπεν, ὦ βασιλεῦ,
 πρὸς ἕνα. Δόξαντος δὲ αὐτοῦ ποτὲ δημοτικώτερον
 ἐξελαύνειν, καὶ πρὸς ἔντευν ἔχειν οὐκ ἀηδῶς, συν-
 ἰδραμόν τινες ἐγγράφους ἀξιῶσεις ἀναδιδόντες.
 Λεξαμένου δὲ πάσας καὶ τῇ χλαμύδι σύλλαβόντος,
 ᾗσθησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ παρηκολούθουν· ὥς
 δ' ἦλθεν ἐπὶ τὴν τοῦ Ἀέλου γέφυραν, ἀναπτύξας
 τὴν χλαμύδα, πάσας εἰς τὸν ποταμὸν ἐξέρριψε.
 Καὶ τοῦτο δὴ δεινῶς ἠνέκασε τοὺς Μακεδόνας, ὑβρί-
 ζισθαι δῆκοῦντας, οὐ βασιλεύεσθαι, καὶ Φιλίπ-
 που μνημονεύοντας, ἢ τῶν μνημονευόντων ἀκούον-
 τας, ὥς μέτριος ἦν περὶ ταῦτα καὶ κοινός. Καὶ
 ποτε πρεσβυτέρου γυναικοῦ κόπτοντος αὐτὸν ἐν πα-
 ρόδῳ τινὶ, καὶ δεομένου πολλάκις ἀκουσθῆναι,
 φήσας, μὴ σχολάζειν, ἐγκραγόντος ἐκείνου, καὶ,
 Μὴ βασιλεῦς, εἰπόντος· δηχθεὶς σφόδρα, καὶ
 πρὸς τοῦτω γενόμενος, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν,
 καὶ πάντα ποιησάμενος ὕστερα, τοῖς ἐντυχεῖν βου-
 λομένοις, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς πρεσβυτιδος ἐκείνης,
 ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐσχόλασεν. Οὐδὲν γὰρ οὕτως τῷ
 βασιλεῖ προσηκόν, ὥς τὸ τῆς δίκης ἔργον. Ἀρρε-
 μὲν γὰρ τύραννος, ὥς φησι Τιμόθεος· νόμος δὲ πάν-

των βασιλεὺς κατὰ Πίνδαρον ἐστὶ· καὶ τοὺς βασιλεῖς Ὅμηρος φησιν, οὐχ ἑλεπόλεις, οὐδὲ ναῦς χαλκήρεις, ἀλλὰ θείμισται παρὰ τοῦ Διὸς λαμβάνοντιαι ῥύεσθαι καὶ φυλάσσειν, καὶ τοῦ Διὸς, οὐ τὸν πολεμικώτατον, οὐδὲ τὸν ἀδικιώτατον καὶ φονικώτατον τῶν βασιλείων, ἀλλὰ τὸν δικαιώτατον, ὁριεῖσθαι καὶ μαθητὴν προσηγόρευται. Ἀλλὰ Δημήτριος ἔχαιρε τῷ βασιλεῖ τῶν Θαῶν ἀνομοιοτάτην ἐπιγραφόμενος προσωνυμίαν. Ὁ μὲν γὰρ Πολυὺς καὶ Πολιούχος, ὃ δὲ Πολιορκητὴς ἐπικλήσιν ἔσχειν. Οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ καλοῦ χώραν τὸ αἰσχρὸν ὑπὸ δυνάμειος ἀμαθοῦς ἐπελθόν, συνημίωσε τῇ δόξῃ τὴν ἀδικίαν.

XLIII. Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἐπισφαλέστατα νοήσας ἐν Πέλλῃ, μικροῦ τότε Μακεδονίαν ἀπέβαλε, καταδραμόντος ὀξέως Πύρρον, καὶ μέχρις Ἑδέσσης προελθόντος. Ἀμα δὲ τῷ νεωτέρως γενέσθαι, πάντῃ ῥᾶδίως ἐξελάσας αὐτὸν, ἐποίησαι τινὰς ὁμολογίας· οὐ βουλόμενος ἐμποδῶν ὅτι συνεχῶς προσπταίων καὶ τοπομαχῶν, ἦτις ἔδει πρὸς οἷς διανοεῖτο. Διανοεῖτο δ' οὐδὲν ἄλλο, ἀλλὰ πᾶσαν ἀναλαμβάνειν τὴν ὑπὸ τῷ πατρὶ γενομένην ἀρχήν. Καὶ τῆς ἐλπίδος ταύτης καὶ τῆς ἐπιβολῆς οὐκ ἀπελείπετο τὰ τῆς παρασκευῆς, ἀλλὰ στρατιᾶς μὲν ἤδη συνετέτακτο πεζῆς μυριάδας δέκα, διαχιλίων ἀνδρῶν ἀποδεύσας, καὶ χωρὶς ἐκπίας ὀλίγων διαχιλίων καὶ μυρίων ἐλάττους. Στόλον δὲ νεῶν ἅμα πεντακοσίων καταβαλλόμενος, τὰς μὲν ἐν

Πειραιῇ τρόπεις ἔθετο, τὰς δ' ἐν Κορώνῃ, τὰς δ' ἐν Χαλκίδι, τὰς δὲ παρὶ Πάλλαν· αὐτὸς ἐπιὼν ἑκασταχόσε, καὶ διδάσκων, ἃ χρῆ, καὶ συντεχνώμενος· ἐκπληττομένων ἀπάντων οὐ τὰ πλήθη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μεγέθη τῶν ἔργων. Οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων οὔτε πεντεκαίδεκῇρη ναῦν πρότερον, οὔτε ἑκαίδεκῇρη· ἀλλ' ὕστερον τεσσαρακοντῇρη Πτολεμαῖος ὁ Φιλοπάτωρ ἐναυπηγήσατο, μήκος διακοσίαν ὀγδοήκοντα πηχῶν, ὕψος δὲ ἕως ἀκροστολλίου πεντήκοντα δυοῖν δεινόντων· ναύταις δὲ, χωρὶς ἐρετῶν, ἐξηρτυμένην τετρακοσίαις, ἐρέταις δὲ τετρακισχιλλοῖς· χωρὶς δὲ τούτων, ἐπλίτας δεχομένην ἐπὶ τε τῶν παρόδων καὶ τοῦ καταστρώματος, ὀλίγῳ τρισχιλίων ἀποδίδοντας. Ἀλλὰ θίαν μόνην ἐκείνη παρέσχε· καὶ μικρὸν ὅσον διαφέρουσα τῶν μονίμων οἰκοδομημάτων, φανῆναι πρὸς ἐπίδειξιν, οὐ χρεῖαν, ἐπισφαλῶς καὶ δυσέργως ἐκινήθη. Τῶν δὲ Δημητρίου νεῶν οὐκ ἦν τὸ καλὸν ἀναγνώριστον, οὐδὲ τῷ περιετῷ τῆς κατασκευῆς ἀπεισφούντο τὴν χρεῖαν, ἀλλὰ τὸ τάχος καὶ τὸ ἔργον ἀξιοθιαυόμενον τοῦ μεγέθους παρείχον.

XLIV. Αἰρομένης οὖν τοσαύτης δυνάμεως ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, ὅσην μετ' Ἀλέξανδρον οὐδεὶς ἔσχε πρότερον, οἱ τρεῖς συνίστησαν ἐπὶ Δημήτριον, Σέλευκος, Πτολεμαῖος, Ανσίμαχος· ἔπειτα κοινῇ πρὸς Πύρρῳ ἀποστείλαντες, ἐκέλευον ἐξάπτεσθαι Μακεδονίας, καὶ μὴ νομίζειν σπονδὰς, αἷς Δημήτριος οὐκ ἐκείνω τὸ μὴ πολεμεῖσθαι δέδωκεν, ἀλλ' ἔτληεν ἑαυτῷ.

τὸ πολεμεῖν οἷς βούλεται πρότερον. Διξαμένον δὲ Πύρρον, πολλὺς περιέστη πόλεμος εἶ μελλοντα Δημητρίον. Ἀμα γὰρ τὴν μὲν Ἑλλάδα πλείους στόλοι μεγάλῳ Πτολεμαῖος ὑφίστη, Μακεδονίαν δὲ Λυσίμαχος ἐκ Θρᾷκης, ἐκ δὲ τῆς ὁδοῦ Πύρρος, ἐμβαλόντες ἐληλάτουν. Ὁ δὲ τὸν μὲν ὕδωρ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος κατέλειπεν, αὐτὸς δὲ βοηθῶν Μακεδονίᾳ, πρῶτον ὤρμησεν ἐπὶ Λυσίμαχον· ἀγγέλλεται δ' αὐτῷ Πύρρος ἡρηκῶς πόλιν Βέρροισιν. Καὶ τοῦ λόγου ταχέως εἰς τοὺς Μακεδόνας ἐμπισθέντος, εὐθὺς ἔτι τῷ Δημητρίῳ κατὰ κόσμον εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ὀδυρμῶν καὶ δακρύων καὶ πρὸς ἐκείνον ὀργῆς καὶ βλασφημιῶν μεστὸν ἦν τὸ στράτευμα· καὶ συμβένειν οὐκ ἤθελον, ἀλλ' ὑπιδέσθαι, τῷ μὲν λόγῳ πρὸς τὰ οἴκοι, τῇ δ' ἀληθείᾳ πρὸς τὸν Λυσίμαχον. Ἔδοξεν οὖν τῷ Δημητρίῳ, Λυσίμαχον μὲν ἀποσιῆσαι πορρωτάτω, πρὸς δὲ Πύρρον τραπέσθαι· τὸν μὲν γὰρ δμοφυλον εἶναι, καὶ πολλοῖς συνήθη δι' Ἀλέξανδρον· ἔπηλυν δὲ καὶ ξένον ἄνδρα, τὸν Πύρρον, οὐκ ἂν αὐτοῦ προτιμῆσαι Μακεδόνας. Τούτων μέντοι πολὺ διεψεύσθη τῶν λογισμῶν. Ὡς γὰρ ἐγγὺς ἐλθὼν τῷ Πύρρῳ παρεστρατοπεδευσεν, αἱ μὲν αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις λαμπρότητα θαυμάζοντες, ἐκ τε τοῦ παλαισιτάτου βασιλικώτατον εἰθισμένοι νομίζουσιν τὸν ἐν τοῖς ὅπλοις κράτιστον, τότε δὲ καὶ πράως κεχερῆσθαι τοῖς ἀλίσκομένοις πυνθανόμενοι, πάντες δὲ καὶ πρὸς ἕτερον καὶ πρὸς τοῦτον ἀπαλλαγῆναι τοῦ Δημητρίου ζητοῦντες,

ἀπεχώρον λαθρα, καὶ κατ' ὀλίγους τὸ γε πρῶτον, εἴτα φανερώς ἅπαν εἶχε κίνησιν καὶ ταραχὴν τὸ στρατόπεδον. Τέλος δὲ τῷ Δημητρίῳ τολμήσαντες τινὲς προσιλθεῖν, ἐκέλευον ἀπιέναι καὶ σῶζειν αὐτόν· ἀπειρηκίναί γάρ ἦδη Μακεδόνας ὑπὲρ τῆς ἐκείνου τροφῆς πολιοῦντας. Οὗτοι μετριώτατοι τῶν λόγων ἐφαίνοντο τῷ Δημητρίῳ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων τραχύτητα· καὶ παρελθὼν ἐπὶ σκηνήν, ὥσπερ οὐ βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποκριτής, μεταμφιέννυται χλαμύδα φαιάν ἀντὶ τῆς τραγικῆς ἐκείνης, καὶ διαλαθὼν ὑπεχώρησεν. Ὁρμησάντων δὲ τῶν πλείστων εὐθύς ἐφ' ἄρπαγην, καὶ πρὸς ἀλλήλους διαμαχομένων, καὶ τὴν σκηνὴν διασπώντων, ἐπιφανείς ὁ Πύρρῳς ἐκράτησεν αὐτοβοαί καὶ κατέσχε τὸ στρατόπεδον. Καὶ γίνεται πρὸς Ἀνσίμαχον αὐτῷ συμπάσης Μακεδονίας νέμησις, ἐπταετίαν ὑπὸ Δημητρίου βεβαίως ἀρχθείσης.

XLV. Οὕτω δὲ τοῦ Δημητρίου τῶν πραγμάτων ἐκπεσόντος, καὶ καταφυγόντος εἰς Κασάνδρειαν, ἣ γυνὴ Φίλα περιπαθῆς γενομένη, προσιδεῖν μὲν οὐχ ὑπέμειναν αὐτῇς ἰδιώτην καὶ φυγάδα τὸν τλημονέστατον βασιλέων Δημήτριον, ἀπειπαμένη δὲ πᾶσαν ἐλπίδα, καὶ μισήσασα τὴν τύχην αὐτοῦ, βεβαιότερην ἐν τοῖς κακοῖς οὖσαν, ἢ τοῖς ἀγαθοῖς. πειούσα φάρμακον ἀπέθανε. Δημήτριος δ' ἔτι τῶν λοιπῶν ναυαγίων ἔχισθαι διανοηθεὶς, ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τοὺς ἐκεῖ στρατηγοὺς καὶ φίλους

συνήγαν. Ἦν οὖν ὁ Σοφοκίδους Μενέλαος εἰκόνα
ταῖς αὐτοῦ τύχαις παρατίθουσιν·

Ἄλλ' οὐμός αἰεὶ πότιμος ἐν πυκνῇ θεοῦ
Τροχῷ κυκλιῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.

Ἵσπερ σιλήνης, δ' ὄψις εὐφρόναις δύο
Στήναι δύναιτ' ἂν οὔ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,

Ἄλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νῆα,
Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,
Χῶτιανπερ αὐτῆς εὐγενεστάτη φανῇ.

Πάλιν διαρρέει, κεῖς τὸ μηδὲν ἔρχεται.

ταύτη μᾶλλον ἂν τις ἀπεικάζουσι τὰ Δημητρίου
πράγματα καὶ τὰς περὶ αὐτὸν αὐξήσεις καὶ φθίσεις,
καὶ ἀναπληρώσεις καὶ ταπεινότητας· οὐ γὰρ καὶ
τότε παντάπασιν ἀπολείπειν καὶ κατασβεῖνυσθαι
δοκοῦντος, ἀνέλαμπεν αὖθις ἡ ἀρχή, καὶ θυνά-
μεις τινὲς ἐπιφθόρουσαι κατὰ μικρὸν ἀνεπλήρου-
σιν ἡλπίδα. Καὶ τότε πρῶτον ἰδιώτης καὶ τῶν
βασιλικῶν κοσμίων ἔρσημος ἐπιφοῖτα ταῖς πόλεσι.
Καὶ τις αὐτὸν ἐν Θήβαις τοιοῦτον διασάμενος,
ἐχρήσατο τοῖς Εὐριπίδου στίχοις οὕκ ἀηδὲς·

Μορφὴν ἀμείψας ἐκ θεοῦ βροτησίαν,

Πάρεστι Δίρκης νόματ' Ἰομνηοῦ θ' ὕδαρ.

XLVI. Ἐπεὶ δ' ἀπαξ ὥσπερ εἰς ὁδὸν βασιλι-
κὴν τὴν ἡλπίδα κατέστη, καὶ συνίστατο πάλιν σῶ-
μα καὶ σχῆμα περὶ αὐτὸν ἀρχῆς, Θηβαίοις μὲν ἀπέ-
δωκε τὴν πολιτείαν, Ἀθηναῖοι δ' ἀπέστησαν αὐτοῦ.
Καὶ τὸν τε Διφίλον, ὃς ἦν ἱερεὺς τῶν Σωτήρων
ἀναγεγραμμένος, ἐκ τῶν ἐπωνύμων ἀνέκλον, ἀρ-

χοῦτας αἰρεῖσθαι πάλιν, ὥσπερ ἦν πατέριον, ψηφισάμενοι, τὸν τε Πύρρον ἐκ Μακεδονίας μετεπέμποντο, μᾶλλον, ἢ προσεδόκησαν, ἰσχύοντα τὸν Δημήτριον ἐρῶντας. Ὁ δ' ὀργῇ μὲν ἐπὶ ἤλθεν αὐτοῖς, καὶ πολιορκίαν περὶ τὸ αὐτοῦ συνιστήσασα κατέσχευεν. Κράτητος δὲ, τοῦ φιλοσόφου, περιπατήσας ὑπὸ τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν, ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυνατοῦ, τὰ μὲν, οἷς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων εἰδύτο, πεισθεὶς, τὰ δ', ἐξ ὧν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἐκείνου συμφερόντων, νοήσας, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, καὶ συναγαγὼν, ὅσαι νῆες ἦσαν αὐτῷ, καὶ στρατιώτας μυρίους καὶ χιλίους σὺν ἱππεῦσιν ἐμβιβάσας, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἔπλει, Λυσιμάχου Καρίαν καὶ Λυδίαν ἀποστήσας. Δίχεται δ' αὐτὸν Εὐρυδίκη, περὶ Μίλητον, ἀδελφὴ Φίλας, ἄγουσα τῶν αὐτῆς καὶ Πτολεμαίου θυγατέρων Πτολεμαΐδα, καθωμολογημένην ἐκείνῳ πρότερον διὰ Σελύκου. Ταύτην γαμῶν Δημήτριος, Εὐρυδίκης ἐκδοῦσας. Καὶ μετὰ τὴν γάμον εὐθύς ἐπὶ τὰς πόλεις τρέπεται, πολλῶν μὲν ἐκονούως προσιδεμένων, πολλὰς δὲ καὶ βιαζόμενος. Ἐλθεῖν δὲ καὶ Σάρδεις καὶ τινες τῶν Λυσιμάχου στρατηγῶν ἀπεχώρησαν πρὸς αὐτὸν, χρήματα καὶ στρατιὰν κομίζοντας. Ἐπερχομένου δ' Ἀγαθοκλείους, τοῦ Λυσιμάχου, μετὰ δυνάμεις ἀνέβαινον εἰς Φρυγίαν, ἐγνωκὼς, ὅτι περὶ Ἀρμενίας ἐπιλάβηται, Μηνόταν κινεῖν, καὶ τῶν ἑνὶ πραγμάτων ἔχασθαι, πολλὰς ἐξωθουμένην περφυγὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐχόντων. Ἐπομένου δ' Ἀγαθοκλείους,

συνήγεν. Ἦν οὖν ὁ Σοφοκλέους Μενέλαος εἰδὼν ταῖς αὐτοῦ τύχαις παρατίθῃσιν·

Ἄλλ' οὐμός αἰεὶ πότμος ἐν πυκνῷ θιτοῦ
Τροχῷ κυκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.

Ἰσπερ σιλήνης δ' ὄψις εὐφρόναις δύο
Στήναι δύναται ἂν οὐποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,

Ἄλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νῆα,

Πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρομένη,

Χῶτανπερ αὐτῆς εὐγενεστάτη φανῇ,

Πάλιν διαρρέει, κεῖς τὸ μηδὲν ἔρχεται.

ταύτη μᾶλλον ἂν τις ἀπεικάζει τὰ Δημητρίου
πράγματα καὶ τὰς περὶ αὐτὸν αὐξήσεις καὶ φθίσεις,
καὶ ἀναπληρώσεις καὶ ταπεινότητας· οὐ γὰρ καὶ
τότε παντάπασιν ἀπολείπειν καὶ κατασβεῖνυσθαι
δοκοῦντος, ἀνέλαμπεν αὐθις ἡ ἀρχή, καὶ δύνα-
μεις τινὲς ἐπιρρέουσιν κατὰ μικρὸν ἀνεπλήρουν
τὴν ἐλπίδα. Καὶ τότε πρῶτον ἰδιώτης καὶ τῶν
βασιλικῶν κοσμίῳ ἔρημος ἐπιφοῖτα ταῖς πόλεσι.
Καὶ τις αὐτὸν ἐν Θήβαις τοιοῦτον θεωρῶμενος,
ἐχρήσατο τοῖς Εὐριπίδου στίχοις οὕκ ἀηδῶς·

Μορφὴν ἀμείψας ἐκ θιτοῦ βροτῆσιαν,

Πάριστι Δίρκης νόματ' Ἰομηνοῦ θ' ὕδαρ.

XLVI. Ἐπεὶ δ' ἀπαξ ὥσπερ εἰς ὁδὸν βασιλ-
εὴν τὴν ἐλπίδα κατέστη, καὶ συνίστατο πάλιν σῶ-
μα καὶ σχῆμα περὶ αὐτὸν ἀρχῆς, Θηβαίοις μὲν ἀπέ-
δωκε τὴν πολιτείαν, Ἀθηναῖοι δ' ἀπέστησαν αὐτοῦ.
Καὶ τὸν τε Διφίλον, ὃς ἦν ἱερεὺς τῶν Σωτήρων
ἀναγεγραμμένος, ἐκ τῶν ἐπωνύμων ἀνεῖλον, ἀρ-

χόντας αἰεῖσθαι πάλιν, ὥσπερ ἦν πατέριον, ψηφισάμενοι, τὸν τε Πύρρον ἐκ Μακεδονίας μετεπέμποντο, μᾶλλον, ἢ προσεδόκησαν, ἰσχύοντα τῷ Δημήτριον ὀρώντες. Ὁ δ' ὀργῇ μὲν ἐπὶ λθὼν αὐτοῖς, καὶ πολιορκίαν περὶ τὸ ἄστυ συνειστήσασα καρτερᾶν. Κράτητος δέ, τοῦ φιλοσόφου, πιμπρόντος ὑπὸ τοῦ δήμου πρὸς αὐτὸν, ἀνδρὸς ἐνδόξου καὶ δυνατοῦ, τὰ μὲν, οἷς ὑπὲρ τῶν Ἀθηναίων ἰδοῖτο, πεισθεὶς, τὰ δ', ἐξ ὧν ἐδίδασκε περὶ τῶν ἐκείνου συμφερόντων, νοήσας, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, καὶ συναγαγὼν, ὅσαι νῆες ἦσαν αὐτῷ, καὶ στρατιώτας μυρίους καὶ χιλίους σὺν ἱππεῦσιν ἐμβιβάσας, ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἔπλε, Λυσιμάχου Καρίαν καὶ Λυδίας ἀποστήσας. Λίχεται δ' αὐτὸν Εὐρυδίκη, περὶ Μίλητον, ἀδελφὴ Φίλας, ἄγουσα τῶν αὐτῆς καὶ Πτολεμαίου θυγατέρων Πτολιμαῖδα, καθωμολογημένην ἐκείνῳ πρότερον διὰ Σελύκου. Ταύτην γαμῆι Δημήτριος, Εὐρυδίκης ἐκδοδοῦσας. Καὶ μετὰ τὴν γάμον εὐθὺς ἐπὶ τὰς πόλεις τρέπεται, πολλῶν μὲν ἐκονούως προσυθημένων, πολλὰς δὲ καὶ βιαζόμενος. Ἔλαβε δὲ καὶ Σάρδεις· καὶ τινες τῶν Λυσιμάχου στρατηγῶν ἀπεχώρησαν πρὸς αὐτὸν, χρήματα καὶ στρατιὰν κομίζοντες. Ἐπερχομένου δ' Ἀγαθοκλείους, τοῦ Λυσιμάχου, μετὰ δυνάμειν ἀνέβαινεν εἰς Φρυγίαν, ἐγγυκῶς, ἅνπερ Ἀρμενίας ἐπιλαύβηται, Μηδίαν κινεῖν, καὶ τῶν ἔνω πραγμάτων ἔχειν, πολλὰς ἐξωθουμένην περφυγὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐχόντων. Ἐπομένου δ' Ἀγαθοκλείους.

ἐν ταῖς συμπλοκαῖς περιῆν· ἐπιστισμοῦ δὲ καὶ προτομῶν εἰργόμενος, ἠπορεῖτο, καὶ τοῖς στρατιώταις δι' ὑπομῖας ἦν ὡς ἐπ' Ἀρμενίαν καὶ Μηδίαν ἐκτοπίζων. Ἀμα δὲ μᾶλλον ὁ λιμὸς ἐπέτεινε, καὶ διαμαρτία τις γενομένη περὶ τὴν Λύκου διαβάνειν πλῆθος ἀνθρώπων ἀρπασθέν ὑπὸ τοῦ θεύματος ἀπώλειεν. Ὅμως δὲ τοῦ σκώπτειν οὐκ ἀπέχοντε. Προγράφει δὲ τις αὐτοῦ πρὸ τῆς σκητῆς τὴν τοῦ Οἰδίοποδος ἀρχὴν, μικρὸν παραλλάξας·

Τίκτον τυφλοῦ γέροντος Ἀντιγόνοιο, τέρας
Χώρους ἀφίγμεθα;

XLVII. Τέλος δὲ καὶ νόσος τῇ λιμῇ συνεπιπτεμένης, ὥσπερ εἶωθεν, ἐπὶ βρώσεσι ἀναγκαίαις τρεπομένων, τοὺς πάντας οὐκ ἐλάσσοντας ὀκτακισχίλιων ἀποβαλὼν, ἀπῆγεν ὅτις τε τοὺς λοιποὺς· καὶ καταβὰς εἰς Τύρρον, ἐβούλετο μὲν ἀπέχεσθαι τῆς χώρας, σῆσης ὑπὸ Σελεύκου χότει, καὶ πρόσθεν ἐκείνῳ μηδεμίαν παρεσχεῖν· ὡς δ' ἦν ἀμήχανον, ἐν ταῖς ἐσχάταις ὄντων ἐπορίαις τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοῦ Τυύρου τὰς ὑπερβολὰς Ἀγαθοκλῆς ἀπειτείχισε, γράφει πρὸς Σέλευκον ἐπιστελὴν, μακρὸν τῶν τῆς αὐτοῦ τύχης ὀδυρμόν, εἰτα πολλὴν ἐκείαν καὶ δέησιν ἔχουσαν, ἀνδρὸς οἰκίου λαβεῖν οἶκτον, ἄξι καὶ πολεμίοις συναλγῆσαι πιπονθότος. Ἐπιτελευτῶντος δὲ πᾶσι Σελεύκου, καὶ γράψαντος τοῖς ἐκὼν στρατηγοῖς, ἔπειθ αὐτῷ τε τῇ Δημητρίῳ χορηγίαν βασιλικὴν καὶ τῇ δυνάμει τροφὴν ἀφ' ὀνοον παρέχουσιν, ἐπελθὼν Πατροκλῆς, ἀνὴρ συνετός εἶναι δοκῶν

καὶ Σειλεύῳ φίλος πιστός, οὐ τὸ τῆς δαπάνης ἔρη πλεῖστον εἶναι τῶν Δημητρίου στρατιωτῶν τρεφομένων, ἀλλ' ἐνδιατρίβοντα τῇ χώρᾳ Δημήτριον οὐ καλῶς περιδορᾶν αὐτόν, ὃς αἰ βιαιότατος ὢν καὶ μεγαλοπραγμονέστατος βασιλεὺς, νῦν ἐν τύχαις γέγονεν, αἱ καὶ τοὺς φύσει μετρίους ἐξάγουσι τολμᾶν καὶ ἀδικεῖν. Ἐκ τούτου παροξυνθεὶς δ' Σέλευκος ἐξώρμησεν εἰς Κιλικίαν μετὰ πολλῆς δυνάμεως. Ὁ δὲ Δημήτριος, ἐκπλαγείς τῇ δι' ὀλίγου μεταβολῇ τοῦ Σειλεύκου, καὶ φοβηθεὶς, ἐπίστευε τοῖς ἔχυροτάτοις τοῦ Ταύρου, καὶ διαπεμπόμενος, ἤξιον μάλιστ' αὐτόν περιιδεῖν τῶν αὐτονόμων τινὰ βαρβάρων κτησάμενον ἄρχην, ἐν ᾗ καταβιώσεται πλάνης καὶ φυγῆς παυσάμενος· εἰ δὲ μὴ, τὸν χειμῶνα διαθρέψαι τὴν δύναμιν αὐτόθι, καὶ μὴ πάντων ἐνδεᾶ κατὰ γυμνὸν ἐξελαύνειν, καὶ προβάλλειν τοῖς πολέμοις.

XLVIII. Ἐπεὶ δὲ Σέλευκος, ταῦτα πάντα ὑποπτεύων, ἐκέλευσεν αὐτόν, εἰ βούλεται, δύο μῆνας ἐν τῇ Κατασίᾳ χειμάσαι, δόντα τοὺς πρώτους τῶν φίλων ὁμήρους, ἅμα δὲ τὰς εἰς Συρίαν ἀπειλίζον ἐκβολάς· ἰγκλειόμενος, ὥσπερ Θηρόν, ὃ Δημήτριος κύκλῳ καὶ περιβαλλόμενος, ὑπ' ἀνάγκης τρέπεται πρὸς ἄλκην, καὶ τὴν τε χώραν κατέλαβε, καὶ τῷ Σειλεύῳ προσβάλλοντι συμπλεκόμενος, αἰπλὴν εἶχε. Καὶ ποτε τῶν ὀρεπανηφόρων εἰς αὐτόν ὑφ' ἐθέλων, ὑπερβάς τροπὴν ἐποίησατο, καὶ τῶν εἰς Συρίαν ὑπερβολῶν τοὺς ἐποτυχιζοντας

ἐξελάσας ἐπράτησθαι. Καὶ βίως ἐπῆρτο τῇ γνώμῃ, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀνατεθαρῆκηότας ὁρῶν, παραινέσκειτο διαγωνίσασθαι πρὸς τὸν Σελεύκον ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἄθλοις, ἡπαρημένον ἤδη καὶ αὐτόν. Ἀπιστίφει μὲν γὰρ τὴν παρὰ Λυσιμάχου βοήθειαν, ἀπιστῶν καὶ φοβούμενος· αὐτὸς δὲ καθ' ἑαυτὸν ὄκνει τῇ Δημητρίῳ συνάψαι, διδιδῶς τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῦ, καὶ τὴν αἰ μεταβολὴν, ἐκ τῶν ἐσχάτων ἐποριῶν τὰς μεγίστας εὐτυχίας ἐπιφέρουσαν. Νόσος μόντοι βαρὺν τὸν Δημήτριον ἐν τούτῳ καταλαβοῦσα, τὸ τε σῶμα δεινῶς ἐκάνωσε, καὶ τὰ πράγματα παντάπασι διέφθειρεν. Οἱ μὲν γὰρ ἐπιχώρησαν πρὸς τοὺς πολέμιους, οἱ δὲ διεφθόρησαν αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν. Μόλις δ' ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα ῥαΐσας, καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἀναλαβὼν, καὶ ὁρμήσας, ὅσων ἰδεῖν καὶ δοξάσαι τοὺς πολέμιους, ἐπὶ Κιλικίας, εἴτα νυκτὸς ἄγχι σάλπιγγος ἤρας ἐπὶ Θάτερα, καὶ τὸν Ἀμανὸν ὑπερβαλὼν, ἐπόρθαι τὴν κάτω χώραν ἄχρι τῆς Κύρρηστικῆς.

XLIX. Ἐπιφανέντιος δὲ τοῦ Σελεύκου, καὶ ποιουμένου τὰς καταλύσεις ἐγγὺς, ἀναστῆσας ὁ Δημήτριος τὸ στράτευμα, νυκτὸς ἐβάδιζεν ἐπ' αὐτόν, ἀγνοοῦντα μίχρῃ πολλοῦ καὶ κοιμώμενον. Αὐτομόλων δὲ τινων παραγενόμενων καὶ φρασάντων τὸν κίνδυνον, ἐκπλαγεῖς καὶ ἀναπηδήσας, ἐκίλευσε σημαίνειν, ἅμα τὸς πρηπίδας ὑποδοῦμενος, καὶ βῶν πρὸς τοὺς ἑταίρους, ὥς θηρίῳ δεινῷ συμπλέκεται. Δημήτριος δὲ, τῇ θορόβῳ τῶν πολεμίων αἰσθό-

μενος, ὅτι μεμνήνται, κατὰ τάχος ἀπῆγεν. Ἀμ-
 δ' ἡμέρᾳ προσκυμένου τοῦ Σιλεύκου, πέμψας τινα
 τῶν περὶ αὐτὸν ἐπὶ θάτερον κέρας, ἐποίησε τινα
 τροπὴν τῶν ἐναντίων. Εἶτα μέντοι Σίλευκος αὐτός,
 ἄφεις τὸν ἵππον, καὶ τὸ κράνος ἀποθέμενος, καὶ
 λαβὼν πέλτην, ἀπήντα ταῖς μισθοφόροις ἐπιδεικνύ-
 μενος αὐτὸν, καὶ μεταβάλλεσθαι παρακαλῶν, ἥδη
 ποτὲ συμφρονήσας, ὅτι φειδόμενος ἐκείνων, οὐ
 Δημητρίου, χρόνον πολὺν διατετέλεκεν. Ἐκ τούτου
 πάντες ἀσπαζόμενοι, καὶ βασιλέα προσαγορεύοντες
 μεθίσταντο. Δημήτριος δὲ, πολλῶν μεταβολῶν
 αἰσθόμενος, ἐσχάτην ἐκείνην ἤκουσαν ἐπ' αὐτὸν
 ἐκκλίνας, ἐπὶ τὰς Ἀμανίδας ἔρυγε πύλας, καὶ κα-
 ταλαβὼν ὕλην τινα συνηρηφῇ, μετὰ φίλων τινῶν
 καὶ ἑκολούθων ὀλίγων παντρώπαισι δυνάμεν
 τὴν νύκτα, βουλόμενος, εἰ δύναίτο, τῆς ἐπὶ
 Καῦτον ὁδοῦ λαβέσθαι, καὶ διεκπεσεῖν ἐπὶ τὴν ἐκεῖ
 θάλασσαν, οὗ τὸν ναύσταθμον εὐρήσειν ἤλπιζεν.
 Ὡς δ' ἔγνω μηδ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐφόδιον ἔχον-
 τας αὐτοὺς, ἐπ' ἄλλων ἐγίνετο λογισμῶν. Εἶτα
 μέντοι Σωσιγένης ἐπῆλθεν, ἐταῖρος αὐτοῦ, χρυσοῦς
 τετρακεσίλους ὑπεζωσμένος· καὶ ἀπὸ τούτων ἐλπί-
 ζοντες ἄρτι θαλάσσης διαγενήσεσθαι, πρὸς τὰς
 ὑπερβολὰς ἰχώρου σκοταῖοι. Πυρῶν δὲ καιομένων
 πρὸς αὐταῖς πολεμίῳ, ἀπογνόντες ἐκείνην τὴν ὁδόν,
 αὐτοὶς ἀνιχώρησαν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, οὔτε πάντες
 (ἔτιοι γὰρ ἀπέδρασαν) οὔτε ὁμοίως οἱ παραμέ-
 νοντες πρόθυμοι. Τυλμήσαντες δὲ τινος εἰπεῖν τι,

ὥς Σειλεύῳ χρητὸ σῶμα παραδόναι, Δημήτριος ὤρμησε μὲν τὸ ξίφος σπασάμενος ἀνελεῖν ἑαυτὸν· οἱ δὲ φίλοι περιστάντες καὶ παραμυθούμενοι, συνέπεισαν οὕτω ποιῆσαι. Καὶ πέμπει πρὸς Σέλευκον, ἐπιτρέπων ἐκεῖνον τὰ καθ' ἑαυτὸν.

Λ. Ἀκούσας δὲ Σέλευκος, οὐκ ἔφη τῇ Δημητρίου τύχῃ σῶζεσθαι Δημήτριον, ἀλλὰ τῇ αὐτοῦ, μετὰ τῶν ἄλλων καλῶν αὐτῷ φιλανθρωπίας καὶ χρηστότητος ἐπίδειξιν διδοῦσῃ. Καλέσας δὲ τοὺς ἐπιμελητὰς, σκηνὴν τε πηγνύναι βασιλικὴν ἐκέλευσε, καὶ πάντα τὰλλα ποιεῖν καὶ παρασκευάζειν εἰς ὑποδοχὴν καὶ θεραπείαν μεγαλοπρεπῶς. Ἦν δὲ τις Ἀπολλωνίδης παρὰ τῷ Σειλεύῳ, τοῦ Δημητρίου γυγονὸς συγγήθης· τοῦτον εὐθὺς ἐξέπεμψε πρὸς αὐτὸν, ὅπως ἡδίων γένηται, καὶ θαρρόων ὥς πρὸς οἰκίον ἄνδρα καὶ κηδεστὴν ἀπαντιᾷ. Φανερὰς δὲ τῆς γνώμης αὐτοῦ γενομένης, ὀλίγοι τὸ πρῶτον, εἴτα οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων ἐξεπήδων παρὰ τὸν Δημήτριον, ἀμιλλώμενοι καὶ φθάνοντες ἀλλήλους· ἤλπιζετο γὰρ εὐθὺς παρὰ τῷ Σειλεύῳ μέγιστος ἔσθαι. Τοῦτο δ' ἐκεῖνον μὲν εἰς φθόρον μετέβαλλε τὸν ἕλεον, τοῖς δὲ κακοήθεσι καὶ βασκάνοις παρέσχεν ἀποτρέψαι καὶ διαφθεῖραι τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ βασιλέως, ἐκφοβήσασιν αὐτὸν, ὥς οὐκ εἰς ἀναβολὰς, ἀλλ' ἅμα τῷ πρῶτον ὀφθῆναι τὸν ἄνδρα, μεγάλων ἐσομένων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νεωτερισμῶν. Ἄρτι δὴ τοῦ Ἀπολλωνίδου πρὸς τὸν Δημήτριον ἐφίγμενον περιχάρους, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιρχομένων,

καὶ λόγους θανμαστοὺς ἀπαγγελλόντων παρὰ τοῦ Σιλεύκου, καὶ τοῦ Δημητρίου μετὰ τηλικαύτην δυστυχίαν καὶ κακοπραγίαν, εἰ καὶ πρότερον ἐδόκει τὴν παραδοῖαι τοῦ σώματος αἰσχρὰν πεποιῆσθαι, τότε μετεγνωκότος διὰ τὸ θαρρῆν καὶ πιστεῦν ταῖς ἐλπίσιν, ἦλθε Πανσωνίας ἔχων στρατιώτας ἑμοῦ πεζοὺς καὶ ἵππεῖς περὶ χιλίους. Καὶ τοῦτοις περισχόντων τὸν Δημήτριον ἄφνω, τοὺς δ' ἄλλους ἀποστήσας, Σιλεύκῃ μὲν αὐτὸν εἰς ὄψιν οὐ κατίστησεν, εἰς δὲ Χερρόνησον τὴν Συριακὴν ἀπήγαγεν· ὅπου τὸ λοιπὸν ἰσχυρᾶς φυλακῆς ἐπισταθείσης, θεραπεία μὲν ἦεν ἱκανὴ παρὰ Σιλεύκου, καὶ χρήματα καὶ δάματα παρεσκευάζετο καθ' ἡμέραν οὐ μεμπτή, δρόμοι δὲ καὶ περίπατοι βασιλικοί, καὶ παράδεισοι θήρας ἔχοντες ἀπεδείχθησαν· ἣν δὲ καὶ τῶν φίλων τῶν συμφυγόντων τῷ βουλομένῳ συνεῖναι· καὶ παρ' αὐτῶν τινὲς ὁμοῦς ἐπιφοιτῶντες ἀπὸ τοῦ Σιλεύκου ἦκον, κομίζοντες ἐπικεικὶς λόγους, καὶ θαρρῆν παρακαλοῦντες, ὥς, ὅταν πρῶτον Ἀντίοχος ἀφίκηται εὐν Στρατονίῃ, διεθροσόμενον.

LI. Ὁ δὲ Δημήτριος ἐν τοιαύτῃ τύχῃ γεγονώς ἐπέστειλε πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς περὶ Ἀθήνας καὶ Κόρινθον ἡγεμόνας καὶ φίλους, μήτε γράμμασιν αὐτοῦ, μήτε σφραγίδι, πιστεῦν, ἀλλ' ὥσπερ τεθνηκότος, Ἀντιγόνῃ τὰς πόλεις καὶ τὰ λοιπὰ πράγματα διαφυλάττειν. Ἀντίγονος δὲ, τὴν τοῦ πατρὸς σύλληψιν πυθόμενος, καὶ βαρέως ἐνθυγών, καὶ πενθίμην ἀναλαβὼν ἐσθῆτα, πρὸς τι τοὺς ἄλλους

βασίλεις ἔγραψι, καὶ πρὸς αὐτὸν Σίλευκον, διόμενος, καὶ πᾶν, ὃ τι λοιπὸν ἦν αὐτοῖς, παραδιδούς, καὶ πρὸ παντὸς ὀμηρεύειν ἔτοιμος ὢν αὐτὸς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς. Καὶ συνιδέοντο ταῦτα πόλεις τε πολλαὶ καὶ δυνάσται, πλὴν Λυσιμάχου. Λυσίμαχος δὲ καὶ χρήματα πολλὰ πέμπων ὑπισχρεῖτο Σελεύκῳ κτείναντι Δημήτριον. Ὁ δ' ἐκείνον μὲν καὶ ἄλλως προβαλλόμενος, ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ μισρὸν ἡγεῖτο καὶ βάρβαρον. Ἀντιόχῳ δέ, τῷ παιδί, καὶ Στριτονίκη παραφυλάττων Δημήτριον, ὥς ἐκείνων ἡ χάρις γένοιτο, παρήγαγε τὸν χρόνον.

LII. Ὁ δὲ Δημήτριος, ὥς ἐν ἀρχῇ τὴν τύχην προσπισσοῦσαν ὑπέμεινε, καὶ ῥᾶον ἤδη φέρειν εἰδίξετο τὰ παρόντα, πρῶτον μὲν ἀμωσυγέως ἐκίνει τὸ σῶμα, θήρας, ἐφ' ὅσον ἦν, καὶ δρόμων ἀπτόμενος, ἔπειτα κατὰ μικρὸν ὄκνου πρὸς αὐτὰ καὶ νοθείας ἐπίμπλατο, καὶ φέρον ἑαυτὸν εἰς πότους καὶ κύβους κατέβαλλε, καὶ τοῦ χρόνου τὸ πλεῖστον ἐν τούτοις διήγεν· εἴτε τοὺς ἐν τῷ νήφειν ἀναλογισμοὺς τῶν παρόντων ἀποδιδράσκων, καὶ παρακαλυπτόμενος τῇ μέθῃ τὴν διάνοιαν, εἴτε συγγενοὺς ἑαυτοῦ, τοῦτον εἶναι τὸν βίον, ὃν ἔκπαλαι ποθεῖν καὶ θιώπων, ἄλλως ὑπ' ἀνοίας καὶ κενῆς δόξης ἐπλάζετο, καὶ πολλὰ μὲν ἑαυτοῦ, πολλὰ δ' ἑτέροις πράγματα παρῆεν, ἐν ὅπλοις καὶ στόλοις καὶ στρατοπέδοις τὸ ἀγαθὸν ζητῶν, ὃ νῦν ἐν ἀπραγμοσύνῃ καὶ σχολῇ καὶ ἀναπαύσει μὴ προσδοκήσας ἀνεύρηκε. Τί γάρ ἄλλο τῶν πολλέμων καὶ τῶν κινδύνων πέρας ἐστὶ τῶς φαύλους βα-

σιλεύει, κακῶς καὶ ἀνοήτως διακρινέμενοις, οὐχ ὅτι μόνον τρυφὴν καὶ ἡδονὴν ἀντὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καλοῦ διώκουσιν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἡδεσθαι, μηδὲ τρυφᾶν, ὡς ἀληθῶς ἴασιν; Ὁ δ' οὖν Δημήτριος ἔτος τρίτον ἐν τῇ Χερσωνήσῳ καθαιργμένος, ὑπ' ἀργίας καὶ πλησμονῆς καὶ οἴνου νοσήσας ἀπέθανεν, ἔτη τέσσαρα καὶ πενήκοντα βεβιωκώς. Καὶ Σέλευκος ἤκουσέ τε κακῶς, καὶ μετενόησεν οὐ μετρίως, ἐν ὑποψίᾳ τὸν Δημήτριον θίμενος τότε, καὶ μηδὲ Δρομικαίτην, ἄνδρα βάρβαρον θοῇ καὶ μιμησάμενος, οὕτω φιλανθρώπως καὶ βασιλικῶς ἀλόντι Λυσιμάχῳ χρησάμενον.

LIII. Ἐοχε μέντοι καὶ τὰ περὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ τραγικὴν τινα καὶ θεατρικὴν διάθεσιν. Ὁ γὰρ υἱὸς, Ἀντίγονος, ὡς ἥσθετο τὰ λείψανα κομιζόμενα, πάσαις ἀναχθεῖς ταῖς ναυσὶν, ἐπὶ νῆσων ἀπήντησε· καὶ δεξιόμενος εἰς τὴν μεγίστην τῶν ναυαρχίδων ἔθετο τὴν ὑδρίαν χρυσήλατον οὖσαν. Αἱ δὲ πόλεις, αἷς προσεῖχον, τοῦτο μὲν στεφάνους ἐπέφερον τῇ ὑδρίᾳ, τοῦτο δ' ἄνδρας ἐν σχήματι πενθίμῳ ουνθάποντας καὶ συμπαραπέμποντας ἀπέστελλον. Εἰς δὲ Κόρινθον τοῦ στόλου καταπλέοντος, ἥ τε κάλπις ἐκ πρύμνης περιφανῆς ἰωρᾶτο, πορφύρεα βασιλικῇ καὶ διαδήματι κεκοσμημένη, καὶ παρεισθήκεισαν ἐν ὅπλοις νιανίσκοι δορυφοροῦντες. Ὁ δὲ τῶν τότε αὐλητῶν ἰλλογιμώτατος, Διόδωρος, ἐγγυὲς καθεζόμενος προσηύλει τῶν μέλων τὸ ἱερώτατον. Καὶ πρὸς τοῦτο τῆς εἰρεσίας ἀναφερομέ-

νης μετὰ ρυθμοῦ τινος ἀπῆντα ψόφος, ὥσπερ ἐν κοπιτῇ, ταῖς τῶν αὐλημάτων περιόδοις. Τὸν δὲ πλεῖστον καὶ ὀλοφυρμὸν αὐτὸς ὁ Ἀντίγονος τοῖς ἡθροωμένοις ἐπὶ τὴν θάλατταν ὀφθαλμοῖς ταπεινός καὶ δεδανυμένος παρέσχεν. Ἐπενεχθεισῶν δὲ τιμῶν καὶ στεφάνων περὶ Κόρινθον, εἰς Δημητριάδα κομίσας ἔθηκε τὰ λείψανα, πόλιν ἐπὶ πόντον ἐκείνου, οἰκισθεῖσαν ἐκ μικρῶν τῶν περὶ τὴν Ἰωλκὸν πολυχνίων. Ἀπέλιπε δὲ γενεὰν Δημήτριος, Ἀντίγονον μὲν ἐκ Φίλας καὶ Στρατονίκην, δύο δὲ Δημητρίους, τὸν μὲν Λεπτόν, ἐξ Ἰλλυρίδος γυναικός, τὸν δ' ἄρξαντα Κυρήνης, ἐκ Πτολεμαίδος· ἐκ δὲ Δηϊδαμείας Ἀλέξανδρον, ὃς ἐν Αἰγύπτῳ κατεβίωσι. Λέγεται δὲ καὶ Κόρδαβον υἱὸν ἐξ Εὐρυδίκης αὐτῷ γενέσθαι. Κατέβη δὲ ταῖς διαδοχαῖς τὸ γένος αὐτοῦ βασιλεῦσιν εἰς Περσέα τελευταῖον, ἐφ' οὗ Ῥωμαῖοι Μακεδονίαν ὑπεγάγοντο. Διηγωνισμένου δὲ τοῦ Μακεδονικοῦ δράματος, ὥρα τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπισηγαγεῖν.

Α Ν Τ Ω Ν Ι Ο Σ.

Αντωνίου πάππος μὲν ἦν ὁ ῥήτωρ Ἀντώνιος, θν-
της Σύλλα γενόμενον στάσεως. Μάριος ἀπένεινε
πατὴρ-δὲ, ὁ Κρητικὸς ἐπικληθεὶς Ἀντώνιος, οὐχ
οὕτω μὲν εὐδόκιμος ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀνὴρ, οὐδὲ
λαμπρὸς, εὐγνώμων δὲ καὶ χρηστός, ἄλλως τε καὶ
πρὸς τὰς μεταδόσεις ἐλευθέρους, ὥς ἀφ' ἑνὸς ἂν τις
ἔργου καταμάθοι. Κεκτημένος γὰρ οὐ πολλὰ, καὶ
διὰ τοῦτο τῇ φιλανθρωπίᾳ χρῆσθαι κωλυόμενος
ὑπὸ τῆς γυναικὸς, ἐπεὶ τις ἀφίκετο τῶν συνήθων
πρὸς αὐτὸν ἀργυρίου διόμενος, ἀργύριον μὲν οὐκ
εἶχε, παιδαρίῳ δὲ προσέταξεν εἰς ἀργυροῦν σκύφον
ἕδωκε ἐμβαλόντι κομίσαι· καὶ κομίσαντος, ὥς ἐύ-
ρεσθαι μέλλων, κατέβριχε τὰ γένηα. Τοῦ δὲ παι-
δαρίου καθ' ἑτέραν πρόφασιν ἐκποδῶν γενομένου,
τὸν μὲν σκύφον ἔδωκε τῷ φίλῳ, χρῆσθαι κελεύσας·
ζητήσεως δὲ πολλῆς ἐν τοῖς οἰκέταις οὔσης, δρῶν
χαλεπαίνουσαν τὴν γυναῖκα καὶ βουλομένην καθ' ἑκα-
στον ἐξετάζειν, ὡμολόγησε, συγγνώμην ἔχειν δεηθείς.

II. Ἦν δ' αὐτῷ γυνὴ Ἰουλία, τοῦ Καισάρων

οἶκον, ταῖς ἀρίσταῖς τότε καὶ σωφρονεστάταις ἐνά-
 μιλλος. Ὑπὸ ταύτης ὁ υἱὸς Ἀντώνιος ἐτράφη με-
 τὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν, Κορνηλίῳ Δέντλῳ
 γαμηθείσης, ὃν Κικέρων ἀπέκτεινε, τῶν Κατιλίνῳ
 συνωμοτῶν γενόμενον. Αὕτη δοκεῖ τῆς σφοδρᾶς
 ἔχθρας Ἀντωνίῳ πρὸς Κικέρωνα πρόφασις καὶ ἀρχὴ
 γενέσθαι. Φησὶ γοῦν Ἀντώνιος, οὐδὲ τὸν νεκρὸν αὐ-
 τοῖς ἀποδοθῆναι τοῦ Δέντλου πρότερον, ἢ τῆς γυ-
 ναικὸς τοῦ Κικέρωνος τὴν μητέρα δεηθῆναι. Τοῦ-
 το μὲν οἷν ὁμολογουμένως ψεῦδος ἐστίν· οὐδαίς
 γὰρ εἰρχθῇ ταφῆς τῶν τότε κολασθέντων ὑπὸ τοῦ
 Κικέρωνος. Ἀντωνίῳ δὲ λαμπρῷ καθ' ὥραν γινο-
 μένῳ τὴν Κουρίωνος φίλιαν καὶ συνήθειαν, ὥσπερ
 τινὰ κῆρα, προσπεσεῖν λέγουσιν, αὐτοῦ τε περὶ
 τὰς ἡδονὰς ἀπαιδεύτου γινομένου, καὶ τὸν Ἀντώ-
 νιον, ὡς μῦλλον εἶη χειροθήτης, εἰς πότους καὶ γύ-
 ναια καὶ δαπάνας πολυτελεῖς καὶ ἀκολάστους ἐμβα-
 λόντος. Ἐξ ὧν ὄφλημα βαρὺ καὶ παρ' ἡλικίαν
 αὐτῷ συνήχθη πεντήκοντα καὶ διακοσίων ταλάντων.
 Τοῦτο πᾶν ἐγγυησαμένου τοῦ Κουρίωνος, ὁ πατήρ
 αἰσθόμενος ἐξήλασε τὸν Ἀντώνιον ἐκ τῆς οἰκίας.
 Ὁ δὲ βραχὺν μὲν τινα χρόνον τῇ Κλωδίῳ τοῦ Θρα-
 συτάτου καὶ βδελυρωτάτου τῶν τότε δημαγωγῶν
 φορᾷ πάντα τὰ πράγματα ταραττούσῃ προσέμιξεν
 ἑαυτόν· ταχὺ δὲ τῆς μανίας ἐκείνου μεστὸς γινόμε-
 νος, καὶ φοβηθεὶς τοὺς συνισταμένους ἐπὶ τοῦ
 Κλωδίου, ἀπῆρεν ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς τὴν Ἑλλάδα,
 καὶ διέτριβε τό τε σῶμα γυμνάζων περὶ τοὺς στρα-

τιωτικὸν ἀγῶνας, καὶ λέγειν μελετῶν· ἔχρητο δὲ τῷ καλουμένῳ μὲν Ἀσιανῷ ζήλῳ τῶν λόγων, ἀνθού-
τι μάλιστα κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, ἔχοντι δὲ πολ-
λὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν βίον αὐτοῦ, κομπώδη καὶ
φρυαγματίαν ὄντα, καὶ κενοῦ γαυριάματος καὶ φι-
λοτιμίας ἀνωμάλου μετὸν.

III. Ἐπεὶ δὲ Γαβίνιος, ἀνὴρ ὑπατικὸς, εἰς
Συρίαν πλέων, ἀνέπειθεν αὐτὸν δορμῆσαι πρὸς τὴν
στρατείαν, ἰδιώτης μὲν οὐκ ἂν ἔφη συνελθεῖν·
ἀποδειχθεὶς δ' ἰππέων ἄρχων, συνεστράτευε. Καὶ
πρῶτον μὲν ἐπ' Ἀριστόβουλον Ἰουδαίους ἀφιστάντα
πεμφθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐπέβη τοῦ μεγίστου τῶν ἔρυ-
μάτων πρῶτος, ἐκείνον δὲ πάντων ἐξήλασεν· εἶτα
μοῖχην συνάψας, καὶ τρεψάμενος ὀλίγοις τοῖς σὺν
αὐτῷ τοὺς ἐκείνου πολλαπλασίους ὄντας, ἀπέκτεινε,
πλὴν ὀλίγων, ἅπαντας· αὐτὸς δὲ μετὰ τοῦ παι-
δὸς Ἀριστόβουλος ἦλθον. Μετὰ ταῦτα Γαβίνιον ἐπὶ
μυρίοις ταλάντοις Πτολεμαίου πείθοντος, εἰς Αἴ-
γυπτον ἄμα συνεμβάλλειν αὐτῷ, καὶ τὴν βασιλείαν
ἀναλαβεῖν, οἱ μὲν πλείστοι τῶν ἡγεμόνων ἠναντι-
οῦντο, καὶ Γαβίνιον δ' ὄκνος τις εἶχε τοῦ πολέμου,
καίπερ ἐξηνδραποδισμένον κομιδῇ τοῖς μυρίοις τα-
λάντοις· Ἀντώνιος δὲ, πράξεων μεγάλων ἐφιέμε-
νος, καὶ τῷ Πτολεμαίῳ χαριζόμενος δεομένῳ, συν-
έπεισε μὲν καὶ συνεξώρμησεν ἐπὶ τὴν στρατείαν τὸν
Γαβίνιον. Ἐπεὶ δὲ τοῦ πολέμου μᾶλλον ἐφοβοῦν-
το τὴν ἐπὶ τὸ Πηλοῦσιον ὁδόν, αἱ δὲ διὰ ψάμμου
βαθείας καὶ ἀνύδρου παρὰ τὸ Ἐκρηγμα καὶ τὰ τῆς

Σερβανίδος ἔλη γινομένης αὐτοῖς τῆς πορείας, ὃ
 Τυφῶνος μὲν ἐκπνοάς Αἰγύπτιοι καλοῦσι, τῆς δ'
 ἑρυθρᾶς θαλάσσης ὑπονόστησις εἶναι δοκεῖ καὶ
 διήθησις, ἣ βραχυτάτῳ διορίζεται πρὸς τὴν ἐντὸς
 θαλάσσαν ἰσθμῷ· πεμφθεῖς μετὰ τῶν ἐκπέων ὁ
 Ἀντώνιος, οὐ μόνον τὰ στενὰ κατέσχεν, ἀλλὰ καὶ Πη-
 λούσιον ἔλων, πόλιν μεγάλην, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ
 φρουρῶν κρατήσας, ἅμα καὶ τὴν ὁδὸν ἀσφαλῆ τῷ
 στρατεύματι, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς νίκης ἐποίησε τοῦ
 στρατηγῷ βέβαιον. Ἀπέλαυσαν δὲ τῆς φιλοτιμίας
 αὐτοῦ καὶ οἱ πολέμιοι. Πτολεμαίου γάρ, ἅμα τῷ
 παρελθεῖν εἰς τὸ Πηλοῦσον, ὑπ' ὀργῆς καὶ μῦθους
 ὠρμημένου φονεῦειν τοὺς Αἰγυπτίους, ἐνέστη καὶ
 διεκώλυεν. Ἐν δὲ ταῖς μάχαις καὶ τοῖς ἀγῶσι με-
 γάλους καὶ συχνοὺς γενομένους πολλὰ καὶ τόλμης
 ἔργα καὶ προνοίας ἡγεμονικῆς ἀποδειξάμενος, ἐμ-
 φανέστατα δὲ τῷ κυκλώσασθαι καὶ περιβαλεῖν κα-
 τόπῳ τοὺς πολεμίους, τὴν νίκην τοῖς κατὰ στόμα
 παρασχὼν, ἀριστεῖα καὶ τιμὰς ἔλαβε πρεπούσας.
 Οὐ διέλαθε δὲ τοὺς πολλοὺς οὐδ' ἡ πρὸς Ἀρχέλαον
 αὐτοῦ τεθνηκότα φιλανθρωπία· γεγονὼς γάρ αὐ-
 τῷ συνήθης καὶ ξένος, ἐπολέμει μὲν ἀναγκαίως
 ζῶντι, τὸ δὲ σῶμα πεσόντος ἔξυρῶν, καὶ κοσμήσας
 βασιλικῶς ἐκήδευσεν. Ἐπὶ τούτοις Ἀλεξανδρεῦσί
 τε πλείστον αὐτοῦ λόγον κατέλιπε, καὶ Ῥωμαίων
 τοῖς στρατευομένοις ἀνὴρ ἔδοξε λαμπρότατος εἶναι.

IV. Προσῆν δὲ καὶ μορφῆς ἐλευθέριον ἀξίωμα,
 καὶ πώγων τις οὐκ ἀγεννής, καὶ πλάτος μετώπου,

καὶ γυναικὸς μυκητῆρος ἐδόκει τοῖς γραφομένοις καὶ πλαττομένοις Ἡρακλέους προσώποις ἐμφερὲς ἔχειν τὸ ἀρρενωπόν. Ἦν δὲ καὶ λόγος παλαιός, Ἡρακλείδης εἶναι τοὺς Ἀντωνίους, ἀπ' Ἀντίωνος, πατρὸς Ἡρακλέους, γεγονότας. Καὶ τοῦτον ᾔετο τὸν λόγον τῇ τε μορφῇ τοῦ σώματος, ὥσπερ εἴρηται, καὶ τῇ στολῇ βεβαιοῦν. Αἰεὶ γάρ, ὅτι μύλλοι πλείουσιν δρᾶσθαι, χιτῶνα εἰς μηρόν ἔξωστο, καὶ μάχαιρα μεγάλη παρήρτητο, καὶ σάγος περιέκειτο τῶν στερεῶν. Οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις φορτικὰ δοκοῦντα, μεγαλαινχία, καὶ σκῶμμα, καὶ κάσθων ἐμφανής, καὶ καθίσαι παρὰ τὸν ἐσθλόντα, καὶ φαγεῖν ἐπιστάντα τραπέζῃ στρατιωτικῇ, θαυμασίον ὅσον εὐνοίας καὶ πόθου πρὸς αὐτὸν ἐνεποιεῖ τοῖς στρατιώταις. Ἦν δὲ πού καὶ τὸ ἐρωτικὸν οὐκ ἀναφρόδιτον, ἀλλὰ καὶ τοῦτω πολλοὺς ἐδημαγωγεῖ, συμπράττων τε τοῖς ἐρῶσι, καὶ ακωπτόμενος οὐκ ἀηδῶς εἰς τοὺς ἰδίους ἐρωτάς. Ἡ δ' ἐλευθεριότης, καὶ τὸ μηδὲν ὀλίγη χεiri, μηδὲ φειδομένη, χαρίζεσθαι στρατιώταις καὶ φίλοις, ἀρχὴν τε λαμπρὰν ἐπὶ τὴν ἰσχὺν αὐτῷ παρέσχε, καὶ μεγάλου γενομένου τὴν δύναμιν ἐπὶ πλεῖον ἐπῆρεν, ἐκ μυρίων ἄλλων ὁμαρτημάτων ἀνατρεπομένην. Ἐν δὲ τι τοῦ μεγαλοδωροῦ παράδειγμα διηγῆσομαι. Τῶν φίλων τινὶ μυριάδας ἐκέλευσε πέντε καὶ εἴκοσι δοθῆναι· τοῦτο Ῥωμαῖοι δικίης καλοῦσι. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου θαυμάσαντος, καὶ ἵνα δείξῃ τὸ πλῆθος αὐτῷ, καταβαλόντος ἐν μέσῳ τὸ ἀργύριον, ἡρώτησε παριών,

ὅτι δὴ τοῦτ' εἶη. Τοῦ δ' ἐπιτρόπου φήσαντος, ὥς ὁ κτελεύσει θεοῦ, συμβαλὼν αὐτοῦ τὴν κακοήθειαν ὁ Ἀντώνιος· Ἐγὼ πλεῖον ἔμην, ἔφη, τὸ δεκίης εἶναι· τοῦτο δὲ μικρὸν ἐστίν· ὥστ' ἄλλο πρόσθε αὐτῷ τισαῦτεν.

V. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον. Ἐπεὶ δὲ τὰ Ῥωμαίων πράγματα διέστη, τῶν μὲν ἀριστοκρατικῶν Πομπηίου παρόντι προσθεμένων, τῶν δὲ δημοτικῶν Καίσαρα παρακαλούντων ἐν Γαλατίας ἐν τοῖς ὀπλοῖς ἔντα, Κουρίων, ὁ Ἀντωνίου φίλος, ἐν μεταβολῇς θεραπέων τὰ Καίσαρος, Ἀντώνιον προσηγάγει, καὶ μεγάλην μὲν ἀπὸ τοῦ λέγειν ἐν τοῖς πολλοῖς ἔχων ἰσχύν, χρώμενος δὲ καὶ δαπάναις ἀφειδῶς, ἀφ' ὧν Καῖσαρ ἐχορήγει, δήμαρχον ἀπέδειξε τὸν Ἀντώνιον· εἶτα τῶν ἐπ' οἰωνοῖς ἱερῶν, οὓς Λυγούρας καλοῦσιν. Ὁ δ' αὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν παρελθὼν, οὐ μικρὸν ἦν ὄφελος τοῖς πολιτευμένοις ὑπὲρ Καίσαρος. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν Μαρκέλλου, τοῦ ὑπάτου, Πομπηίου τοὺς τε συντελεγμένους ἤδη στρατιώτας παρεγγυῶντος, καὶ καταλέγειν ἑτέρους διδόντος, ἐμποδὼν ἔστη, διάταγμα γράψας, ὅπως ἡ μὲν ἡθροισμένη δύναμις εἰς Συρίαν πλῆρῃ, καὶ Βίβλω βοηθῇ πολεμοῦντι Πάρθοις, οὓς δὲ Πομπηῖος καταλέγει, μὴ προσέχωσιν αὐτῷ· δεύτερον, καὶ τὰς Καίσαρος ἐπιστολάς οὐ προσεμμένων, οὐδ' εἰόντων ἀναγινώσκεισθαι τῶν συγκλητικών, αὐτὸς ἰσχύων διὰ τὸ ἄρχειν ἀνέγνω, καὶ πολλοὺς μετέστησε τῇ γνώμῃ, δίκαια καὶ μέτρια Καί-

σαρος ἀξιούν, ἀφ' ὧν ἔγραψε, δόξαντος. Τέλος δέ, δυοῖν ἐρωτήσεων ἐν τῇ βουλῇ γενομένων, τῆς μὲν, εἰ δοκῇ Πομπήϊον ἀρεῖναι τὰ στρατεύματα, τῆς δ', εἰ Καίσαρα· καὶ Πομπήϊον μὲν ὀλίγων τὰ ὅπλα καταθέσθαι, Καίσαρα δὲ παρ' ὀλίγους πάντων κλεινόντων ἀναστίας Ἀντώνιος ἠρώτησεν, εἰ δοκῇ καὶ Πομπήϊον ὁμοῦ καὶ Καίσαρα τὰ ὅπλα καταθέσθαι καὶ τὰς δυνάμεις ἀφαιρεῖναι. Ταύτην εἰδέξαντο λαμπρῶς τὴν γνώμην ἄπαντες, καὶ μετὰ βοῆς ἐπαινοῦντες τὸν Ἀντώνιον, ἠξίου ἐπιψηφίσθαι. Μὴ βουλομένων δὲ τῶν ὑπάτων, αὐτοῖς ἐτέρως οἱ Καίσαρος φίλοι προὔτειναν ἐπισκεπτεῖν εἶναι δοκούσας ἀξιώσεις, αἷς δ' τε Κάτων ἀντέπιπτε, καὶ Λέντιος ὑπατεῦσαν ἐξέβαλε τῆς βουλῆς τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ πολλὰ μὲν αὐτοῖς ἐξιὼν ἐπηράσατο, λαβὼν δὲ θεράποντος ἐσθῆτα, καὶ μισθωσάμενος μετὰ Κασσίου Κοίντου ζεύγος, ἐξώρμησε πρὸς Καίσαρα, καὶ κατεβάντων εὐθὺς ὁφθέντες, ὥς οὐδένα κόσμον ἔτι τῶν ἐν Ῥώμῃ πραγμάτων ἔχόντων, ὅτε μηδὲ δημάρχους παρῆφθαίαις μέτεστιν, ἀλλ' ἐλαύνεται καὶ κινδυνεύει πᾶς ὁ φθιγγόμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων.

VI. Ἐκ τούτου λαβὼν τὴν στρατιάν ὁ Καῖσαρ, εἰς Ἰταλίαν ἐνέβαλε. Διὸ καὶ Κικέρων ἐν τοῖς Φιλίππικοῖς ἔγραψε, τοῦ μὲν Τρωϊκοῦ πολέμου τὴν Ἑλένην, τοῦ δ' ἐμφυλίου τὸν Ἀντώνιον ἀρχὴν γενέσθαι· περιφανῶς ψευδόμενος. Οὐ γὰρ οὕτως εὐχερῆς ἦν, οὐδὲ ῥᾷδιος ὑπ' ὀργῆς ἐκπεσεῖν τῶν λογισμῶν Γάιος Καῖσαρ, ὥστ', εἰ μὴ ταῦτα πάλαι

ἔγνωστο πρᾶττειν, οὕτως ἂν ἐπὶ καιροῦ τὸν κατὰ
 τῆς πατρίδος ἐξενεγκεῖν πόλεμον, ὅτι φανύλως ἡμ-
 φισμίνον εἶδεν Ἀντώνιον καὶ Κάσσιον ἐπὶ ζεύγους
 μισθίου παρευγόμενος πρὸς αὐτόν· ἀλλὰ ταῦτα πά-
 λαι δομίνῳ προφάσει· σχῆμα καὶ λόγον εὐπρεπῆ
 τοῦ πολέμου παρίσχευεν. Ἦγε δ' αὐτὸν ἐπὶ πάντας
 ἀνθρώπους, αἱ καὶ πρότερον Ἀλέξανδρον, καὶ πά-
 λαι Κῦρον, ἕως ἀπαρηγόρητος ἀρχῆς, καὶ περιμα-
 νῆς ἐπιθυμία τοῦ πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον· ὧν
 τυχεῖν οὐκ ἦν, μὴ Πομπηίου καταλυθέντος. Ὡς
 δ' οὖν ἐπελθὼν ἐκράτησεν τῆς Ῥώμης, καὶ Πομπηίου
 ἐξήλασε τῆς Ἰταλίας, καὶ πρὸς τὰς ἐν Ἰβηρίᾳ Πομ-
 πηίου δυνάμεις ἐπιστρέφειν ἔγνω πρότερον, εἴτε
 οὕτως παρὰ σκακισσάμενος στόλον ἐπὶ Πομπηίου δια-
 βαίνειν, Λεπίδῳ μὲν στρατηγοῦντι τὴν Ῥώμην,
 Ἀντωνίῳ δὲ δημαρχοῦντι τὰ στρατεύματα καὶ τὴν
 Ἰταλίαν ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν στρατιώταις εὐ-
 θὺς προσφιλὴς ἦν, συγγυμναζόμενος καὶ συνδιαι-
 τώμενος τὰ πολλὰ, καὶ δωρούμενος τὰ τῶν παρόν-
 των· τοῖς δ' ἄλλοις ἐπαχθὴς. Καὶ γὰρ ἀδικου-
 μένων ὑπὸ ῥαθυμίας ὀλιγώρει, καὶ πρὸς ὀργὴν
 ἤκροατο τῶν ἐντυγχανόντων, καὶ κακῶς ἐπὶ γυναι-
 ξιν ἀλλοτριαῖς ἤκουε. Καὶ ὅπως τὴν Καίσαρος ἀρ-
 χὴν, πάντα μᾶλλον, ἢ τυραννίδα, δι' αὐτὸν ἐκείνον
 φανείσαν, οἱ φίλοι διεβᾶλλον· ὧν Ἀντώνιος, ἀπ'
 ἐξουσίας μεγίστης ἀμαρτάνων μάλιστα δόξας, τὴν
 πλείστην αἰτίαν ἔλαβεν.

VII. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπανελθὼν ὁ Καῖσαρ ἐκ τῆς Ἰβηρίας, τὰ μὲν ἐγκλήματα παρῆδεν αὐτοῦ· πρὸς δὲ τὸν πόλεμον ὡς ἐνεργῶ καὶ ἀνδρείῳ καὶ ἡγεμονικῶ χρώμενος, οὐδαμῇ διήμαρτεν. Αὐτὸς μὲν οὖν μετ' ὀλίγων ἀπὸ Βρεντησιῶν διαπεράσας τὸν Ἰόνιον, ἐπεμφεν ὅπισθε τὰ πλοῖα, Γαβινίῳ καὶ Ἀντωνίῳ τὰς δυνάμεις ἐμβιβάζειν καὶ περαιοῦν κατὰ τὰχος εἰς Μακεδονίαν ἐπιστείλλας. Γαβινίου δὲ πρὸς τὸν πλοῦν χαλεπὸν ὄντα χειμῶνος ὥρα καταδειλιάσαντος, καὶ περὶ μακρὰν ὁδὸν περιάγοντος τὸν στρατὸν, Ἀντωνίος ὑπὲρ Καίσαρος ἐν πολλοῖς ἀπειλημμένου πολέμοις φοβηθεὶς, Λίβωνα μὲν ἐφορμοῦντα τῷ στόματι τοῦ λιμένος ἀπεκρούσατο, πολλὰ τῶν λεπτῶν ἀκατίων ταῖς τριήρεσιν αὐτοῦ περιστήσας· ἐμβιβάσας δὲ ταῖς ναυσὶν ἱππεῖς ὀκτακοσίους καὶ δισμυρίους ὀπλίας, ἀνῆχθη. Καὶ γενόμενος καταφανὴς τοῖς πολέμοις καὶ διωκόμενος, τὸν μὲν ἐκ τούτων κίνδυνον διέφυγε, λαμπροῦ νότου κύμα μέγα καὶ κοίλην θάλατταν ταῖς τριήρεσιν αὐτῶν περιστήσαντος· ἐκφερόμενος δὲ ταῖς ναυσὶ πρὸς κρημνοὺς καὶ φάραγγας ἀγχιβαθεῖς, οὐδ' ἓμιαν ἐλπίδα σωτηρίας εἶχεν. Ἄφνω δὲ τοῦ κόλπου πολλὸν ἐκπνεύσαντος λίβα, καὶ τοῦ κλύδωνος ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸ πέλαγος διαχεομένου, μεταβαλλόμενος ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ πλέων σοβαρῶς, ὁρᾷ ναυαγίων τερίπλων τὸν αἰγιαλόν. Ἐνταῦθα γὰρ ἐξέβαλε τὸ πνεῦμα τὰς διωκούσας αὐτὸν τριήρεις, καὶ διεφθάρησαν οὐκ ὀλίγαι· καὶ σωμάτων πολλῶν καὶ χρη-

μάτων ἐκράτησεν Ἀντώνιος· καὶ Λίανον εἴλε, καὶ μέγα Καίσαρι παρέσχε θάρσος, ἐν καιρῷ μετὰ τηλικαύτης ἀφικόμενός δυνάμειος.

VIII. Πολλῶν δὲ γινομένων καὶ συνεχῶν ἀγώνων, ἐν πᾶσι μὲν ἦν διασπρήγῃς· δις δὲ φεύγοντας προτροπάδην τοὺς Καίσαρος ἀπαντήσας ἀνέστρεψε, καὶ στήναι καὶ συμβαλεῖν αὐθις τοῖς διώκουσιν ἀχαγκάσας, ἐνίκησεν. Ἦν οὖν αὐτοῦ μετὰ Καίσαρα πλεῖστος ἐν τῷ στρατοπέδῳ λόγος. Ἐδήλωσε δὲ Καῖσαρ, ἦν ἔχοι περὶ αὐτοῦ δόξαν. Ἐπεὶ γὰρ ἔμελλε τὴν τελευταίαν καὶ τὰ ὅλα κρίνασαν ἐν Φαρσάλῳ μάχην μόχεσθαι, τὸ μὲν δεξιὸν αὐτὸς εἶχε κέρας, τοῦ δ' εὐωνύμου τὴν ἡγεμονίαν Ἀντωνίου παρέδωκεν, ὥς πολεμικωτάτῳ τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ. Μετὰ δὲ τὴν νίκην δικτάτωρ ἀναγορευθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐδίωκε Πομπηϊόν, Ἀντώνιον δὲ ἱππαρχον ἐλάμβανος εἰς Ῥώμην ἔπεμψε. Ἔστι δ' ἡ ἀρχὴ δευτέρα, τοῦ δικτάτωρος παρόντος· ἂν δὲ μὴ παρῇ, πρώτη καὶ μόνη σχεδόν. Ἡ γὰρ δημορχία διαμένει, τὰς δ' ἄλλας καταλύουσι πάσας, δικτάτωρος αἰρεθέντος.

IX. Οὐ μὴν ἀλλὰ τότε δημορχῶν Δολοβέλλας, νέος ἀνὴρ καὶ νέων πραγμάτων ὀρεγόμενος, εἰσηγέτο χρεῶν ἀποκοπὰς, καὶ τὸν Ἀντώνιον, αὐτῷ τε φίλον ὄντα, καὶ βουλόμενον ἀεὶ τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν, ἐπιθε συμπράττειν καὶ κοινωθεῖν τοῦ πολιτεύματος. Ἀσινίου δὲ καὶ Τρεβέλλου τάναντία παρακαλοῦντων, ὑπόνοια δεινὴ κατὰ τίχην τῷ Ἀντωνίῳ προσέπεισεν, ὥς ἀδικουμένων περὶ τὸν γάμον

ὑπὸ τοῦ Δολοβέλλα. Καὶ τὸ πρᾶγμα βαρέως ἐ-
νεγκών, τὴν τε γυναῖκα τῆς οἰκίας ἐξήλασιν, ἀνε-
ψιᾶν οὕσαν αὐτοῦ. Θυγάτηρ γὰρ ἦν Γαΐου Ἀντωνίου,
τοῦ Κικέρωνι συνυπατεύσαντος· καὶ τοὺς
περὶ Ἀσίνιον δεξιόμενος ἐπολέμει τῷ Δολοβέλλῃ.
Κατέλαβε γὰρ τὴν ἀγορὰν ἐκεῖνος, ὡς βία κυρώ-
σων τὸν νόμον. Ἀντώνιος δὲ, καὶ τῆς βουλῆς ψη-
φισαμένης, ὅπλων δεῖν ἐπὶ τὸν Δολοβέλλαν, ἐπελ-
θὼν, καὶ μάχην συνάψας, ἀπέκτεινέ τε τινὰς τῶν
ἐκείνου, καὶ τῶν ἰδίων ἀπέβαλε. Τοῖς μὲν οὖν
πολλοῖς ἐκ τούτων ἀπηχθάνετο. Τοῖς δὲ χρηστοῖς
καὶ σώφροσι διὰ τὸν ἄλλον βίον οὐκ ἦν ἀρεστός,
ὡς Κικέρω φησὶν, ἀλλ' ἐμισεῖτο, βδελυττομένων
αὐτῶν τὰς ἀώρους, καὶ δαπάνας ἐπαχθεῖς, καὶ
ἐκταραχθεῖς ἐν γυναίκοις· καὶ μεθ' ἡμέραν μὲν
ἐκταραχθεῖς καὶ περιπάτους ἀλύοντος καὶ κραυγαλέουτος,
εὐκτωρ δὲ κώμους, καὶ θεάτρα, καὶ διατριβὰς ἐν
γάμοις μέμων καὶ γελοιοποιῶν. Λέγεται γοῦν, ὡς
ἐν Ἰηπίου ποτὲ, τοῦ μίμου, γάμοις ἐστιαθεῖς, καὶ
πιῶν διὰ νυκτός, εἶτα πρωτὶ τοῦ δήκου κλινοῦτος
εἰς ἀγορὰν, προσελθὼν ἔτι τροφῆς μεστός ἐμέσειε,
τῶν φίλων τινὸς ὑποσχόντος τὸ ἱμάτιον. Ἦν δὲ καὶ
Σέργιος, ὁ μῖμος, τῶν μέγιστον παρ' αὐτῷ δυνά-
μεων, καὶ Κύθρις, ἀπὸ τῆς αὐτῆς παλαιστρας
γύναιον, ἀγαπώμενον· ὁ δὲ, καὶ τὰς πόλεις ἐπιῶν,
ἐν φορεῖᾳ περιήγετο, καὶ τὸ φορεῖον οὐκ ἐλάττους,
ἢ τὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, περιέποντες ἡκολούθουν.
Κλύπουν δὲ καὶ χρυσῶν ἐκτωμάτων ὥσπερ ἐν πομ-

παῖς ταῖς ἀποδημίαις δ' ἀφερομένων ὕψεις, καὶ σιγῇσι ἐνόδιοι σκηνῶν, καὶ πρὸς ἄλσιν καὶ ποταμοῖς ἀρίστων πολυτελῶν διαθέσεις, καὶ λέοντες ἄρμασιν ὑπέζευγμένοι, καὶ σωφροδῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν οἰκίαι χαμαιτύπαις καὶ σαμβυκιστοῖαις ἐπισταθμενόμεναι. Δεινὸν γὰρ ἐποιοῦντο, Καίσαρ μὲν αὐτὸν ἔξω τῆς Ἰταλίας θυραυλεῖν, τὰ περιόντα τοῦ μεγάλου πολέμου μεγάλοις πόνοις καὶ κινδύνοις ἀνακαθαιρόμενον, ἑτέρους δὲ δι' ἐκείνων τρεφᾶν τοῖς πολίταις ἐνυβρίζοντας.

Χ. Ταῦτα καὶ τὴν σκάνην αὐξῆσαι δοκεῖ, καὶ τὸ στρατιωτικὸν εἰς ὕβρεις δεινὰς καὶ πλεονεξίας ἀνῆλθαι. Διὸ καὶ Καῖσαρ ἐπανελθὼν Δολοβέλλα τε συγγνώμην ἔδωκε, καὶ τὸ τρίτον αἵρεθεὶς ὕπατος, οὐκ Ἀντώνιον, ἀλλὰ Λέπιδον, εἴλετο συνάρχοντα. Τὴν δὲ Πομπηίου πωλουμένην οἰκίαν ὠνήσατο μὲν Ἀντώνιος, ἀπαιτούμενος δὲ τὴν τιμὴν ἡγανάκτει· καὶ φησιν αὐτὸς, διὰ τοῦτο μὴ μετασχεῖν Καῖσαρ τῆς εἰς Διβὴν στρατείας, ἐπὶ τοῖς προτέροις κατορθώμασι μὴ τυχὼν ἀμοιβῆς. Ἔοικε μέντοι τὸ πολὺ τῆς ἀβελτερίας αὐτοῦ καὶ ἀσωτείας ἀφελεῖν ὁ Καῖσαρ, οὐκ ἀναισθήτως τὰ πλημμελήματα διεξιόμενος. Ἀπυλλαγεὶς γὰρ ἐκείνου τοῦ βίου, γάμῳ προσέσχε, Φουλβίαν ἀγαγόμενος, τὴν Κλωδίῳ, τῷ δημαγωγῷ, συνοικήσασαν, οὐ θαλασίαν, οὐδ' οἰκουρίαν φρονεῖν γύναιον, οὐδ' ἀνδρὸς ἰδιώτου κρατεῖν ἀξιοῦν, ἀλλ' ἀρχοντος ἀρχεῖν, καὶ στρατηγοῦντος στρατηγῶν βουλόμενον· ὥστε Κλεοπάτραν διδασκάλια

Φουλβίᾳ τῆς Ἀντωνίου γυναικεκρασίας ὀφείλειν, πάντῃ χειροῖσθαι καὶ πεπαιδευωγῆμένον ὑπ' ἀρχῆς ἀκροῦσθαι γυναικῶν παραλαβοῦσαν αὐτόν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κακείνην ἐπειρᾶτο προσπαίξων καὶ μειψικισνόμενος ἱλαρωτέραν ποιᾶν ὁ Ἀντώνιος· οἷον ὅτε, Καίσαρι πολλῶν ἀπαντῶντων μετὰ τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ νίκην, καὶ αὐτὸς ἐξῆλθεν· εἴτ' ἄφνω φήμης εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐμπροσθοῦσης, ὥς ἐπίασαν οἱ πολέμιοι, Καίσαρος τεθνηκότος, ἀνέστρεψεν εἰς Ῥώμην. Λαβὼν δὲ Θεράποντος ἐσθῆτα, νύκτωρ ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἦλθεν, καὶ φήσας, ἐπιστολὴν Φουλβίᾳ παρ' Ἀντωνίου κομίζειν, εἰσῆχθη πρὸς αὐτὴν ἐγκεικαλυμμένος. Εἴτα ἢ μὲν ἐκπαθῆς οὔσα, πρὶν ἢ τὰ γράμματα λαβεῖν, ἠρώτησεν, εἰ ζῇ ὁ Ἀντώνιος· ὁ δὲ τὴν ἐπιστολὴν σιωπῇ προτείνας, ἀρξαμένην λύειν καὶ ἀναγινώσκειν περιβαλὼν κατεφίλησε. Ταῦτα μὲν οὖν ὀλίγα, πολλῶν ὄντων, ἔνεκεν δείγματος ἐξηγητόχαμεν.

III. Ἐκ δ' Ἰβηρίας ἐπανιδόντι Καίσαρι πάντες μὲν οἱ πρῶτοι πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπήντων· ἐτιμήθη δ' Ἀντώνιος ἐκπρεπῶς ὑπ' αὐτοῦ. Κομιζόμενος γάρ ἐπὶ ζεύγους διὰ τῆς Ἰταλίας Ἀντώνιον εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ συνοχούμενον, ὅπισθεν δὲ Βροῦτον Ἀλβινον, καὶ τὸν τῆς ἀδελφιδῆς υἱόν, Ὀκταουσίαν, ὃς μετὰ ταῦτα Καίσαρ ὠνομάσθη, καὶ Ῥωμαίων ἦρξε πλείστον χρόνον. Ἐπεὶ δὲ τὸ πέμπτον ἀπεδείχθη Καίσαρ ὑπατος, προσείλετο μὲν εὐθὺς συνάρχοντα τὸν Ἀντώνιον, ἐβούλετο δὲ τὴν ἀρχὴν ἀπειπάμενος Δολοβέλλα παρεγγυῆσαι· καὶ τοῦτο

πρὸς τὴν σύγκλητον ἐξήνεγκεν. Ἀντωνίου δὲ τρα-
χίως ἀντιπιδόντος, καὶ πολλὰ μὲν εἰπόντος κακὰ
Δολοβέλλαν, οὐκ ἐλάττωσα δ' ἀκούσαντος, τότε
μὲν εἰσχυρθεὶς τὴν ἀκοσμίαν ὁ Καῖσαρ ἀπηλλάγη.
Μετὰ δὲ ταῦτα προελθὼν ἀναγορεύσαι Δολοβέλ-
λαν, Ἀντωνίου δὲ τοὺς οἰωνοὺς ἐναντιοῦσθαι βού-
ντος, εἶξε καὶ προήκατο Δολοβέλλαν ἀχθόμενον.
Ἐδόκει δὲ κἀκείνῳ οὐδὲν ἦτιον τοῦ Ἀντωνίου βδε-
λύττεισθαι. Λέγεται γάρ, ὡς, ἀμφοτέρους τινὸς
θμοῦ διαβάλλοντος πρὸς αὐτὰν, εἶποι, μὴ δεδιέναι
τοὺς παχεῖς τούτους καὶ κομήτας, ἀλλὰ τοὺς ὀχρούς
καὶ λιπτοὺς ἐκείνους, Βροῦτιον καὶ Κάσσιον ἀπο-
δικνύμενος, ὑφ' ὧν ἔμελλεν ἐπιβουλευθεὶς ἀναι-
ρεῖσθαι.

XII. Κἀμείνοις δὲ τὴν εὐπρεπεστάτην πρόφα-
σιν ἄκων παρέσχετο Ἀντώνιος. Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν
Ἀνκαίων ἑορτὴ Ῥωμαίοις, ἣν Λουπερκάλια καλοῦ-
σι. Καῖσαρ δὲ κενωσμενὸς ἐσθῆτι θριαμβικῇ,
καὶ καθήμενος ὑπὲρ βήματος ἐν ἀγορᾷ, τοὺς δια-
θέοντας ἐθεῖατο· διαθέουσι δὲ τῶν εὐγενῶν νέοι
πολλοί, καὶ τῶν ἀρχόντων, ἀληλειμμένοι λίπα, σκύ-
τεισι λασίους καθικνούμενοι μετὰ παιδιᾷς τῶν ἐν-
τυγχανόντων. Ἐν τούτοις ὁ Ἀντώνιος διαθέων τὰ
μὲν πάτρια χαίρειν εἶπαι, διάδημα δὲ δάφνης στε-
φάνῳ περιλέξας, προσέδραμε τῷ βήματι, καὶ συν-
εξαρθεὶς ὑπὸ τῶν συνθιόντων, ἐπέθηκε τῇ κεφαλῇ
τοῦ Καίσαρος, ὡς δὴ βασιλεύειν αὐτῷ προσηῶον.
Ἐκείνου δὲ θρυπτομένου καὶ διακλίνοντος, ἤσθεις

ὁ δῆμος ἀντεκρότησι· καὶ πάλιν ὁ Ἀντώνιος ἐπῆγε, καὶ πάλιν ἐκείνος ἀπιτρίβειτο. Καὶ πολλὸν χρόνον οὕτω διαμαχομένων, Ἀντωνίῳ μὲν ὀλίγοι τῶν φίλων βιαζομένων, Καίσαρι δ' ἀφρονυμένῳ πᾶς ὁ δῆμος ἐπεκρότει μετὰ βοῆς· ὁ καὶ θαυμαστὸν ἦν, ὅτι τοῖς ἔργοις τὰ τῶν βασιλευόντων ὑπομένοντες, τοῦ νομα τοῦ βασιλείας, ὥς κατέλυσιν τῆς ἐλευθερίας, ἔφρευγον. Ἀνίστη μὲν οὖν ὁ Καῖσαρ ἀχθεθείς ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ τὸ ἱμάτιον ἀπέγων ἀπὸ τοῦ τραχήλου, τῷ βεβυλωμένῳ παρέχειν τὴν σφαγὴν ἐβόα. Τὸν δὲ στέφανον ἐνὶ τῶν ἀνδριάντων αὐτοῦ περιτεθέντα δῆμαρχοὶ τινες κατέσπασαν, οὓς ὁ δῆμος εὐφημῶν μετὰ κρότου παρείσσειτο, Καῖσαρ δὲ τῆς ἀρχῆς ἀπέστησεν.

XIII. Ταῦτα τοὺς περὶ Βροῦτον καὶ Κάσσιον ἐπέρρῳσι· καὶ τῶν φίλων τοὺς πιστοὺς καταλέγοντες ἐπὶ τὴν πρᾶξιν, ἐσκεπτόντο περὶ Ἀντωνίου. Τῶν δ' ἄλλων προσειμένων τὸν ἄνδρα, Τρεβόνιος ἀντεῖπεν· ἔφη γάρ, ὅφ' ὃν χρόνον ἀπῆντων ἐξ Ἰβηρίας ἐπανιδόντι Καίσαρι, τοῦ Ἀντωνίου συσκηνοῦντος αὐτῷ καὶ συνοδεύοντος, ἄψασθαι τῆς γνώμης ἀτρέμα πῶς, καὶ μετ' εὐλαβείας· τὸν δὲ νοῆσαι μὲν, οὐ δεξιῶσθαι δὲ τὴν πείραν, οὐ μὲν οὐδὲ πρὸς Καίσαρα κατεπιῖν, ἀλλὰ πιστῶς κατασιωπῆσαι τὸν λόγον. Ἐκ τούτου πάλιν ἐβουλευόντο Καίσαρα κτείναντες ἐπισφάττειν Ἀντώνιον· ἐκώλυσε δὲ Βροῦτος, ἀξιῶν τὴν ὑπὲρ τῶν νόμων καὶ τῶν δικαίων τολμωμένην πρᾶξιν εἰλικρινῆ καὶ κα-

Θαράν ἀδικίας εἶναι. Φοβούμενοί δὲ τὴν τε ῥώμην τοῦ Ἀντωνίου καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ἀξίωμα, ταίτουσιν ἐπ' αὐτὸν ἐπίους τῶν ἐκ τῆς συνομοσίας, ὅπως, δὲσαν εἰσὶν Καῖσαρ εἰς τὴν βουλὴν, καὶ μέλλῃ δοῦσθαι τὸ ἔργον, ἔξω διαλεγόμενοί τι καὶ σπουδαζόντες κατέχωσιν αὐτόν.

XIV. Τούτων δὲ πραττομένων, ὥς συνετέθη, καὶ πεσόντες ἐν τῇ βουλῇ τοῦ Καίσαρος, εὐθύς μὲν δ' Ἀντώνιος, ἐσθῆτα θιράποντος μεταλαβὼν, ἔκρυπεν αὐτόν. Ὡς δ' ἔγνω τοὺς ἄνδρας ἐπιχειροῦντας μὲν οὐδενί, συνηθροισμένους δ' εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἔπεισε καταβῆναι, λαβόντας ὄμηρον παρ' αὐτοῦ τὸν υἱόν· καὶ Κάσσιον μὲν αὐτὸς ἐδείπνισε, Βρούτιον δὲ Λέπιδος. Συναγαγὼν δὲ βουλὴν, αὐτὸς μὲν ὑπὲρ ἀμνηστίας εἶπε καὶ διανομῆς ἐπαρχῶν τοῖς περὶ Κάσσιον καὶ Βρούτιον· ἡ δὲ σύγκλητος ἐπέρωσε ταῦτα, καὶ τῶν ὑπὸ Καίσαρος γεγονότων ἐψηφίσατο μηδὲν ἀλλάττειν. Ἐξῆι δὲ τῆς βουλῆς λαμπρότατος ἀνθρώπων δ' Ἀντώνιος, ἀνηρηκέναι δοκῶν ἐμφύλιον πόλεμον, καὶ πράγμασι δυσκολίας ἔχουσι καὶ ταραχὰς οὐ τὰς τυχοῦσας ἐμφρονέστατα περὶ ἡσθαι καὶ πολιτικώτατα. Τούτων μὲντοι ταχὺ τῶν λογισμῶν ἐξέσεισεν αὐτόν ἢ παρὰ τῶν ὄχλων ὁδῶν, πρῶτον ἐλπίσαντα βεβαίως ἔσσεσθαι, Βρούτου καταλυθέντος. Ὡς μὲν οὖν ἐκκομιζομένου Καίσαρος, ὥσπερ ἔθος ἦν, ἐν ἀγορᾷ διεξιὼν ἐγκώμιον δοῦν δὲ τὸν δῆμον ὑπερφῶς ἀγόμενον καὶ κηλοῦμενον, ἐπάρμιξε τοῖς ἐπαίνοις οἶκτον ἅμα καὶ δαίνωσιν

ἐπὶ τῇ πάθει· καὶ τῶν λόγων τελευτῶν, τοὺς τε χιτωνίσκους τοῦ τεθνηκότος ἡμαγμένους καὶ διακινομένους τοῖς ξίφεσιν ἀνασιών, καὶ τοὺς εἰργασμένους ταῦτα καλῶν παλαμναίους καὶ ἀνδροφό-
νους, τοσοῦτον ὄργῃς ἐνέβαλε τοῖς ἀνθρώποις, ὥστε τὸ μὲν σῶμα τοῦ Καίσαρος ἐν ἀγορᾷ καθαγίλαι, συννεγναμένους τὰ βράθρα καὶ τὰς τραπέζας, ἀρπάζοντες δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς πυρᾶς θαλοὺς, ἐπὶ ταῖς οἰκίαις θύν τῶν ἀπεικονότων, καὶ προσμέ-
χουσθαι.

• XV. Διὰ ταῦτα τῶν περὶ Βροῦτον ἐκ τῆς πό-
λεως ἀπελθόντων, οἳ τε φίλοι τοῦ Καίσαρος συνί-
σταντο πρὸς τὸν Ἀντώνιον, ἢ τε γυνή, Καλπούρ-
νία, πιστεύουσα τῶν χρημάτων τὰ πλεῖστα κατέ-
θηκε πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας, εἰς λόγον τῶν σύμ-
παντα τετρακισχιλίων ταλάντων. Ἐλαβε δὲ καὶ τὰ
βιβλία τὰ Καίσαρος, ἐν οἷς ὑπομνήματα τῶν κε-
κριμένων καὶ δεδογμένων ἦν ἀναγεγραμμένα· καὶ
τούτοις παραγγέλων, οὓς ἐβούλετο, πολλοὺς μὲν
ἐρχοντας ἀπειδείκνυε, πολλοὺς δὲ βουλευτὰς, ἐπίους,
δὲ καὶ κατῆγε πεφυγαδευμένους, καὶ καθειργμένους
ἔλυσεν, ὥς δὴ ταῦτα τῇ Καίσαρι δόξαντα. Διὰ
τούτους ἅπαντας ἐπισκώπτοντες οἱ Ῥωμαῖοι Κα-
ρωνίτας ἐκάλεον. Ἐλεγχόμενοι γάρ, εἰς τοὺς τοῦ
νεκροῦ κατέφυγον ὑπομνηματισμούς. Καὶ τᾶλλα
δ' ἔπραττε αὐτοκρατορικῶς ὁ Ἀντώνιος, αὐτὸς μὲν
ὑπατεύων, τοὺς δ' ἀδελφοὺς ἔχων συνάρχοντας,
Γάϊον μὲν στρατηγόν, Λεύκιον δὲ δήμαρχον.

XVI. Ἐνταῦθα δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ νῖος ἀφικνύεται Καῖσαρ εἰς Ῥώμην, ἀδελφιδῆς μὲν ὢν τοῦ τεθνηκότος νῖδος, ὡς εἴρηται, κληρονόμος δὲ τῆς οὐσίας ἀπολειψιμμένος· ἐν Ἀπολλωνίᾳ δὲ διατρίβων, ὑφ' ὃν χρόνον ἀνῆρξίτο Καῖσαρ. Οὗτος εὐθύς Ἀντώνιον, ὡς δὴ πατὴρον φίλον, ἀσπασάμενος, τῶν παρακαταθηκῶν ἐμμένητο. Καὶ γὰρ ὥφειλε Ῥωμαίων ἐκάστῳ δραχμᾶς ἐβδομήκοντα πέντε δοῦναι, Καῖσαρος ἐν ταῖς διαθήκαις γράψαντας. Ἀντώνιος δὲ, τὸ μὲν πρῶτον ὡς μισρακίου καταφρονῶν, ἔλεγεν, οὐχ ὕγιαίνειν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ φρονῶν ἀγαθῶν καὶ φίλων ἔρημεν ὄντα, φορτίον ἀβάστακτον αἰρεῖσθαι τὴν Καῖσαρος διαδοχὴν. Μὴ πειθομένον δὲ τούτοις, ἀλλ' ἀπαιτοῦντος τὰ χρήματα, πολλὰ καὶ λέγων πρὸς ὕβριν αὐτοῦ καὶ πρᾶττων διετέλει. Δημαρχίαν τε γὰρ ἐνέστη μισιόντι, καὶ διόφρον χρύσοῦν τοῦ πατρὸς, ὥσπερ ἐψήφιστο, θέντιος, ἠπέλλησεν εἰς φυλακὴν ἀπάξειν, εἰ μὴ παύσαιτο δημαγωγῶν. Ἐπεὶ μέντοι Κικέρωνι θοὺς ἑαγτόν ὁ νεανίας, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τὸν Ἀντώνιον ἐμίσησαν, δι' ἐκείνων μὲν ᾤκιστο τῇ βουλῇ, αὐτὸς δὲ τὸν δῆμον ἀνελάμβανε, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπὸ τῶν κατοικιῶν συνήγαγε. δεισὺς δ' Ἀντώνιος εἰς λόγους αὐτῷ συνῆλθεν ἐν Καπιτωλίῳ, καὶ διηλλάχθησαν. Ἐῖτα κοιμώμενος ἐκείνης τῆς νυκτός ὅππῃ εἶδε ᾠτοπον δ' Ἀντώνιος. Ἐδόκει γὰρ αὐτοῦ τὴν δεξιὰν χεῖρα βιβλῆσθαι περναυγῇ. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἄλιχας ἐνέπεσε λόγος, ὡς ἐπιβουλευοί

Καῖσαρ αὐτῷ. Καῖσαρ δ' ἀπελογεῖτο μὲν, οὐκ ἐπιθε-
δέ· καὶ πάλιν ἦν ἐνεργὸς ἢ ἐχθρα, καὶ περιθί-
οντες ἀμφοτέρω τὴν Ἰταλίαν, τὸ μὲν ἰδρυμένον ἐν
ταῖς κατοικίαις ἤδη τοῦ στρατιωτικοῦ μεγάλοις
ἀνίστασαν μισθοῖς, τὰ δ' ἐν ὅπλοις ἔτεταχμένον,
ὑποφθάναντες ἀλλήλους, προσήγοντο.

. XVII. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει Κικέρων μέγιστος
δυνάμενος, καὶ παροξύνων ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον ἅπαν-
τας ἀνθρώπους, τέλος ἔπεισε τὴν βουλὴν, ἵκνυνται
μὲν πολέμιον ψηφίσασθαι, Καῖσαρι δὲ ῥαβδου-
χίαν πέμψαι, καὶ στρατηγικὰ κόσμια, Πάνσαν δὲ
καὶ Ἰστιον ἀποστέλλειν, ἐξελοῦντας Ἀντώνιον τῆς
Ἰταλίας. Οὗτοι δ' ἦσαν ὑπατοὶ τότε, καὶ συμ-
βαλόντες Ἀντώνιῳ περὶ πόλιν Μυτίνην, Καῖσαρος
παρόντος καὶ συμμαχομένου, τοὺς μὲν πολέμιους
ἐνίκων, αὐτοὶ δ' ἀπέθανον. Φεύγοντι δ' Ἀντι-
ωνίῳ πολλὰ συνέπιπτε τῶν ἀπέρων· ὁ δὲ λιμὸς
ἀπορώτατον. Ἀλλὰ φύσει παρὰ τὰς κακοπραγίας
ἐγένετο βέλτιστος ἑαυτοῦ, καὶ δυστυχῶν ὁμοιωτάτος
ἦν ἀγαθῷ· κοινὸν μὲν ὄντος τοῦ αἰσθάνεσθαι τῆς
ἀρετῆς τοῖς δι' ἀπορίαν τινα σφαλλομένοις, οὐ μὲν
ἀπάντων, ἀλλ' ἡλοῦσι μιμῆσθαι, καὶ φεύγειν, ἀδυσ-
χερῆναισιν, ἐρῶμένοις ἐν ταῖς μεταβολαῖς· ἀλ-
λὰ καὶ μᾶλλον ἐνίων τοῖς ἔθεσι· ἐνδιδόντων ὑπ'
ἀσθενείας καὶ θραυομένων τὸν λογισμόν. Ὁ δ' οὖν
Ἀντώνιος τότε θαυμαστόν ἦν παράδογμα τοῖς
στρατιώταις, ἀπὸ τρυφῆς τοσαύτης καὶ πολυτελείας
ὑδὼρ τι πίνων διαφθαρμένον εὐκόλως, καὶ καρπούς

ὄφρους καὶ ῥίζας προσφερόμενος. Ἐβρώθη δὲ καὶ
αἰκοῖς, ὡς λέγεται, καὶ ζώων ἀγεύστων πρότερον
ἦσαντο, τὰς Ἀλπεῖς ὑπερβάλλοντες.

XVIII. Ἦν δ' ὁρμή τοῖς ἐπικείμενοι στρατεύμασιν
ἐπιχειρῆν, ὃν Λέπιδος ἦρχε, φίλος εἶναι δοκῶν Ἀν-
τωνίου, καὶ πολλὰ τῆς Καίσαρος φιλίας ἀπολελυ-
κίται δι' αὐτόν. Ἐλθὼν δὲ καὶ στρατοπεδεύσας
πλησίον, ὡς οὐθέν ἀπήντα φιλάνθρωπον, ἔγνω
παραβάλλεσθαι. Καὶ κόμη μὲν αἰτημελής, καὶ βα-
θύς πύγων μετὰ τὴν ἦταν εὐθύς ἦν αὐτῷ καθε-
μένος· λαβὼν δὲ φαῖδον ἱμάτιον, ἐγγυὲς προσῆγε
τῷ χάρακι τοῦ Λεπίδου, καὶ λέγειν ἤρξατο. Πολ-
λῶν δὲ καὶ πρὸς τὴν ὄψιν ἐπικλωμένων καὶ τοῖς
λόγοις ἀγομένων, δεισας ὁ Λέπιδος, τὰς πάλμπυ-
ρας ἐκέλευε συνηχοῦσας ἀφαιρεῖσθαι τὸ κατακόν-
εσθαι τὸν Ἀντώνιον. Οἱ δὲ στρατιῶται μᾶλλον
ῥακτερον καὶ διαλέγοντο κρύφα, Λαίλιον καὶ Κλώ-
διον ἀποστέλλοντες πρὸς αὐτόν, ἐσθ' ἡτίας λαβόντας
ἐταιρεινομένων γυναικῶν, οἱ τὸν Ἀντώνιον ἐκέλευον
ἐπιχειρεῖν θαρδρόντα τῷ χάρακι· πολλοὺς γάρ εἶ-
ναι δεχομένους, καὶ τὸν Λέπιδον, εἰ βούλοιτο, κτε-
νοῦντας. Ἀντώνιος δὲ Λεπίδου μὲν οὐκ εἶπεν
ἄψασθαι, μεθ' ἡμέραν δὲ, τὸν στρατὸν ἔχων, ἀπε-
πειρῶτο τοῦ ποταμοῦ. Καὶ πρῶτος αὐτὸς ἐμβὰς
ἐπορεύετο πρὸς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην, ὁρῶν ἤδη
πολλοὺς τῶν Λεπίδου στρατιωτῶν τὰς τε χεῖ-
ρας ὀρέγοντας αὐτῷ καὶ τὸν χάρακα διασπών-
τας. Εἰσελθὼν δὲ καὶ κρατήσας ἁπάντων,

ἡμερώεσσι Λεπίδου προσηνήχθη. Ἡτέρα γὰρ
 προσηγόρευον αὐτὸν ἀσπασάμενος· καὶ τῷ μὲν
 ἔργῳ πάντων αὐτὸς ἦν κύριος, ἐκείνῳ δ' ὄνομα καὶ
 τιμὴν αὐτοκράτορος διετέλει φυλάττων. Τοῦτο καὶ
 Πλάγκον αὐτῷ Μουνατίου ἐποίησε προσθίσθαι,
 καθήμενον οὐ πρόσω μετὰ συχνῆς δυνάμεως. Οὐ-
 τω δὲ μέγας ἄρθεις, αὐθις ὑπερέβαλε τὰς Ἄλπεις
 εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὧγον ἑπτακαίδεκα τέλη πεζῶν σὺν
 αὐτῷ, καὶ μυρίους ἵππεῖς· χωρὶς δὲ, φρουρὰν
 Γαλατίας, ἔξ τάγματα ἐλελόηται μετὰ Οὐαρίου τινὸς
 τῶν συνήδων καὶ συμποτῶν, ἐν Κοτύλωνι προση-
 γόρευον.

ΧΙΧ. Καῖσαρ δὲ Κικέρωνι μὲν οὐκέτι προσεῖχε,
 τῆς ἐλευθερίας ὄντων περιεχόμενος, Ἀντώνιον δὲ
 προῦκαλεῖτο διὰ τῶν φίλων εἰς διαλύσεις. Καὶ συν-
 ἰθύντες οἱ τρεῖς εἰς νησίᾳ ποταμῷ περιβέστομένην,
 ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας συνήδρυσαν. Καὶ τᾶλλα μὲν ἐπι-
 ικῶς ὁμολογεῖτο, καὶ διεγείμαντο τὴν σύμπασαν
 ἀρχήν, ὥσπερ οὐσίαν πατρῶαν, ἐν ἀλλήλοις. Ἡ δὲ
 περὶ τῶν ἀπολουμένων ἀνδρῶν ἀμφισβήτησις αὐτοῖς
 πλεῖστα πράγματα παρέσχε, τοὺς μὲν ἐχθροὺς ἀπε-
 λεῖν ἐκάστον, σῶσαι δὲ τοὺς προσήκοντας ἀξιούν-
 τος. Τέλος δὲ τῇ πρὸς τοὺς μισουμένους ὁργῇ καὶ
 συγγενῶν τιμὴν καὶ φίλων εὐνοίαν προέμενοι, Κι-
 κέρωνος μὲν Ἀντωνίου Καῖσαρ ἐξέστη, τούτῳ δ'
 Ἀντώνιος Λευκίου Καῖσαρος, ὃς ἦν θεῖος αὐτῷ
 πρὸς μητρός· ἐδόθη δὲ καὶ Λεπίδῳ, Παῦλον
 ἀνελεῖν τὸν ἀδελφόν· οἱ δὲ φασιν ἐκσιτῆναι τοῦ

Παύλου τὸν Αἰπίδου ἐκείνοις, ἀποθανεῖν αὐτὸν αἰτησαμένοις. Οὐδὲν ἁμότερον, οὐδ' ἀγριώτερον τῆς διαμείψεως ταύτης δοκῶ γενέσθαι. Φόνων γὰρ ἀντικαταλλασσόμενοι φόνους, ὁμοίως μὲν, οἷς ἐλάβανεν, ἀνέχον, οὓς ἐδίδεσαν· ἀδικώτεροι δὲ περὶ τοὺς φίλους ἦσαν, οὓς ἀπεκτείνουσιν μηδὲ μισοῦντες.

XX. Ἐπεὶ δ' οὖν ταῖς διαλλαγαῖς ταύταις οἱ στρατιῶται περιστάντες ἤξιον καὶ γάμοι τινὶ τῇ φιλλαν συνάψαι Καίσαρα, λαβόντα τὴν Φουλβίας, τῆς Ἀντωνίου γυναικὸς, θυγατέρα, Κλωδίαν. Ὁμολογηθέντος δὲ καὶ τούτου, τριακῶσιτοι μὲν ἐκ προγραφῆς ἐθανατώθησαν ὑπ' αὐτῶν· Κικέρωνος δὲ σφαχέντος, ἐκέλευσεν Ἀντώνιος τὴν τε κεφαλὴν ἀποκοπεῖν καὶ τὴν χεῖρα τὴν δεξιάν, ἥ τοὺς κατ' αὐτοῦ λόγους ἔγραψε. Καὶ κομισθέντων, ἐθιᾶτο γεγηθὼς, καὶ ἀνακαγχᾶζων ὑπὸ χαρᾶς πολλάκις εἰτ' ἐμπλησθεὶς, ἐκέλευσεν ὑπὲρ τοῦ βήματος ἐν ἀγορᾷ τεθῆναι, καθάπερ εἰς τὸν κεκρὸν ὑβρίζων, οὐχ αὐτὸν ἐνυβρίζοντα τῇ τύχῃ καὶ παταίσχυνοντα τῇ ἐξουσίᾳ ἐπιδεικνύμενος. Ὁ δὲ θεῖος αὐτοῦ, Καῖσαρ, ζητούμενος καὶ διωκόμενος, κατέφυγε πρὸς τὴν ἀδελφὴν. Ἦ δὲ, τῶν σφαγῶν ἐπιστάντων καὶ βιαζομένων εἰς τὸ δωματίον αὐτῆς, ἐν ταῖς θύραις στήσας καὶ διασχοῦσα τὰς χεῖρας, ἐβόα πολλάκις· „Οὐκ ἀποκτενεῖτε Καίσαρα Ἀνίκιον, εἰάν μὴ πρῶτον ἐμὲ ἀποκτείνητε, τὴν τὸν αὐτοκράτορα τεκοῦσαν.“ Ἐκείνη μὲν οὖν, τοιαύτη γενομένη, διεκλήψε καὶ διέσωσε τὸν ἀδελφόν.

XXI. Ἦν δὲ καὶ τὰ πολλὰ Ῥωμαίους ἐπαχθῆς ἢ τῶν τριῶν ἀρχῇ· καὶ τὸ πλεῖστον ὁ Ἀντώνιος τῆς αἰτίας εἶχε, πρεσβύτερος μὲν ὢν Καίσαρος, Λεπίδου δὲ δυνατώτερος, εἰς δὲ τὸν βίον ἐκείνον αὐθις, τὸν ἡδυπαθῆ καὶ ἀπόλαστον, ὥς πρῶτον ἀνιχαίττει τῶν πραγμάτων, ἐκτεχυμένος. Προσῆν δὲ τῇ κοινῇ κακοδοξίᾳ τὸ διὰ τὴν οἰκίαν οὐ μικρὸν μῖσος, ἦν ὤκει, Πομπηίου τοῦ Μεγάλου γινομένην, ἀνδρὸς οὐχ ἥτιον ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ τιταγμένως καὶ δημοτικῶς διατιῦσθαι θαυμασθέντος, ἢ διὰ τοὺς τρεῖς θριαμβοὺς. Ἠχθοντο γὰρ ὀργῶντες αὐτὴν τὰ πολλὰ κεκλεισμένην μὴ ἡγεμόσι καὶ στρατηγοῖς καὶ πρέσβεισιν, ὠθυμένοις πρὸς ὕβριν ἀπὸ τῶν θυρῶν, μεστὴν δὲ μέμων καὶ θαυματοποιῶν καὶ κολάκων χραιπαλόντων· εἰς οὓς τὰ πλεῖστα κατανηλώκατο τῶν χρημάτων, τῷ βίαιοτάτῃ καὶ χαλεπωτάτῃ τρόπῳ πορνευόμενων. Οὐ γὰρ μόνον ἐπώλουν οὐσίας τῶν φορτυμένων, ἐπισυνκοφαντοῦντες οἰκίους καὶ γυναῖκας αὐτῶν, οὐδὲ τελῶν πᾶν ἐκίνησαν γένος· ἀλλὰ καὶ παρὰ ταῖς ἑστιῶσι πυθόμενοι παρθένοις παρακαταθήκας τινας κῆσθαι καὶ ξένων καὶ πολιτῶν, ἔλαβον ἐπελθόντες. Ὡς δ' οὐδὲν ἦν ἱκανὸν Ἀντώνιῳ, Καίσαρ ἡξίωσε νείμασθαι τὰ χρήματα πρὸς αὐτόν. Βρείμαντο δὲ καὶ τὸν στρατὸν, ἐπὶ Βρούτον καὶ Κάσσιον εἰς Μακεδονίαν στρατεύοντες ἀμφότεροι, Λεπίδου δὲ τὴν Ῥώμην ἐπέτρεψαν.

XXIII. Ὡς μέντοι διαβάντες ἦσαντο πολέμοι, καὶ παρευτρατοπέδευαν τοῖς πολεμίους, Ἀντωνίου μὲν ἐπιτεταυμένον Κασσίω, Βρούτου δὲ Καίσαρος, οὐδὲν ἔργον ἐφάνη μέγα τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' Ἀντωνίος ἦν ὁ νικῶν πάντα καὶ κατορθῶν. Τῇ μὲν γε προτέρῃ μάχῃ Καίσαρ ὑπὸ Βρούτου κατὰ κράτος ἡττηθείς, ἀπέβαλε τὸ στρατόπεδον, καὶ μικρὸν ἔρθη τοὺς διώκοντας ὑπεφυγών. Ὡς δ' αὐτοῖς ἐν τοῖς ὑπομνήμασι γέγραφε, τῶν φίλων τιτὸς ὅσαρ ἰδόντος, ἀνχώρησι πρὸ τῆς μάχης. Ἀντωνίος δὲ Κασσίον ἐνίκησε· καίτοι γεγράφασιν ἔνιοι, μὴ παραγενέσθαι τῇ μάχῃ τὸν Ἀντωνίον, ἀλλὰ προσγενέσθαι μετὰ τὴν μάχην ἤδη διώκοναι. Κασσίον δὲ Πίνδαρος, τῶν πιστῶν τις ἀπελευθέρων, αὐτοῦ θεομένου καὶ κτελόντος, ἔσφαξεν· οὐ γὰρ ἔγωγε νενικηκότα Βρούτον. Ὀλέων δ' ἡμερῶν διαγενομένων, πάλιν ἐμαχίσκοντο· καὶ Βρούτος μὲν ἡττηθείς ἑαυτὸν ἀνέλεν, Ἀντωνίος δὲ τῆς νίκης ἡνέγκαστο τῇ δόξῃ τὸ πλεῖστον, ὅτι δὴ καὶ νοσοῦντος τοῦ Καίσαρος. Ἐπιστάς δὲ τῷ Βρούτου νεκρῷ, μικρὰ μὲν ἀνείδισεν ὑπὲρ τῆς Γαΐου τοῦ ἀδελφοῦ τελευτῆς· ἀνῆρθηκε γὰρ ἐκείνον ὁ Βρούτος ἐκ Μακεδονίας, Κικέρωνι τιμωρῶν. Φήσας δὲ, μᾶλλον Ὀρτήσιον, ἢ Βρούτον, αἰτιῶσθαι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σφαγῆς, Ὀρτήσιον μὲν ἐκίλευσε ἐπισφάξαι τὸ μνήματι· Βρούτου δὲ τὴν αὐτοῦ φοινικίδα πολλῶν χρημάτων ἀξίαν οὖσαν ἐπέρριψε, καὶ τῶν ἀπελευθέρων τιμὴ τῶν ἑαυτοῦ προσέταξε τῆς ταφῆς ἐπιμι-

ληθῆναι. Τοῦτον ὑπερον γνοῦς οὐ συγκυ-
κάνσαντα τὴν φοινικίδα τῷ νεκρῷ, καὶ πολλὰ κῆς
εἰς τὴν ταφὴν διαπάνης ὑψηρομένον ἀπέκτινεν.

XXIII. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν εἰς Ῥώμην ἐνο-
μίζετο, δοκῶν οὐ περιέσεσθαι πολὺν χρόνον ἐκ τῆς
ἀρχῆς. Ἀντώνιος δὲ τὰς πρὸς ἑω πάσας
ἐπαρχίας ἀργυρολογήσων, [καὶ] διέβανεν εἰς τὴν
Ἑλλάδα πολλὴν στρατιὰν ἄγων· ὑπεσχημένοι γάρ
ἐκάστῳ στρατιώτῃ δραχμὰς πεντακισχιλίας, ἐδέοντο
συντονωτέρου χρηματισμοῦ καὶ δασμολογίας. Τοῖς
μὲν οὖν Ἕλλησιν οὐκ ἄτοπος, οὐδὲ φορτικὸς, συν-
τηνέχθη τό γε πρῶτον, ἀλλὰ καὶ τὸ παῖζον αὐτοῦ
πρὸς ἀκροάσεις φιλολόγων, καὶ θίας ἀγώνων, καὶ
μυήσεις ἔτρεπε, καὶ περὶ τὰς κρίσεις ἦν ἐπιεικής·
καὶ φιλέλλην ἀκούων ἔχαιρεν, ἔτι δὲ μᾶλλον φιλα-
θῆναιος προσαγορευόμενος, καὶ τῇ πόλει πλείους
δωρεὰς ἔδωκε. Βουλομένων δὲ τι καὶ Μεγαρέων
καλὸν ἀντεπιδείξασθαι ταῖς Ἀθήναις, καὶ τὸ βου-
λευτήριον ἰδίῳ αὐτὸν ἀξιωσάντων, ἀναβὰς καὶ θε-
ασάμενος, ὡς ἐπυνθάνοντο, τί δοκῇ· „Μικρὸν
μὲν,“ ἔφη, „σαπρόν δέ.“ Πρὸς δὲ, καὶ τὸν τοῦ Πυ-
θίου νεὼν κατεμέτρησεν ὡς συντελίσων. Τοῦτο γὰρ
ὑπέσχετο πρὸς τὴν σύγκλητον.

XXIV. Ἐπεὶ δὲ Λεύκιον Κηρωρεῖον ἐπὶ τῆς
Ἑλλάδος καταλιπὼν εἰς Ἀσίαν διέβη, καὶ τῶν ἐκτὶ
πλοῦτων ἤψατο, καὶ βασιλεῖς ἐπὶ θύρας ἐφορίζων,
καὶ βασιλέων γυνᾶις, ἀμειλῶμεναι δωρεαῖς πρὸς
ἀλλήτας καὶ κάλλειν, ἐφειρόντο πρὸς αὐτόν. Ἐν

Ῥώμη δὲ Καίσαρος στάσεισι καὶ πολέμοις ἀποτρυν-
χομένου, πολλὴν αὐτὸς ἄγων ἀχολὴν καὶ εἰρήνην,
ἀνεκνυλεῖτο τοῖς πάθεισιν εἰς τὸν συνήθη βίον.
Ἀναξήτορες δὲ κιθαριδοὶ, καὶ Ζεῦθοι χοραῦλαι,
καὶ Μητροδόωρος τις ὀρχηστὴς, καὶ τοιοῦτος ἄλλος
Ἀσιανῶν ἀκροαμάτων θίασος, ὑπερβαλλομένων
λαμυρίᾳ καὶ βωμολοχίᾳ τὰς ἀπὸ τῆς Ἰταλίας κῆρας,
εἰσεφόρῃ καὶ διώκει τὴν αὐλὴν, οὐδὲν ἦν ἀνεκτὸν,
εἰς ταῦτα φορουμένων ἀπάντων. Ἡ γὰρ Ἀσίη πᾶ-
σα, καθάπερ ἡ Σοφοκλείης ἐκείνη πόλις, ὁμοῦ μὲν
θυμιαμάτων ἔγειμεν,

Ὅμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

Εἰς γοῦν Ἔφεσον εἰσιόντος αὐτοῦ, γυναῖκες μὲν εἰς
Βάνχας, ἄνδρες δὲ καὶ παῖδες εἰς Σατύρους καὶ
Πᾶνας ἡγοῦντο διασκευασμένοι· κιστοῦ δὲ καὶ
θύρσων καὶ ψαλτηρίων καὶ συρίγγων καὶ αὐλῶν ἡ
πόλις ἦν πλέα, Διόνυσον αὐτὸν ἀνακαλομένων
χαριδοτήν καὶ μειλίχιον. Ἦν γὰρ ἀμέλει τοιοῦτος
ἐπίοις, τοῖς δὲ πολλοῖς ὠμηστὴς καὶ ἄγχιμας.
Ἀφηγεῖται γὰρ εὐγενεῖς ἀνθρώπους τὰ ὄντα, μα-
στιγλαῖς καὶ κόλαξι χαριζόμενος. Πολλῶν δὲ καὶ
ζώντων, ὡς τεθνηκότων, αἰτησάμενοι τινὲς οὐσίας
ἔλαβον. Ἄνδρὸς δὲ Μάγνητος οἶκον ἐδώρησατο
μαγείρῳ, περὶ ἔν, ὡς λέγεται, δούπνον εὐδοκμή-
σαντι. Τέλος δὲ, ταῖς πόλεσι δευτέρον ἐπιβάλλον-
τος φόρον, ἐτόλμησεν Ἑβρίας, ὑπὲρ τῆς Ἀσίας λέ-
γων, εἰπεῖν, ἀγοραίως μὲν ἐκείνα, καὶ πρὸς τὸν
Ἀντωνίου ζῆλον οὐκ ἀηδῶς. „Εἰ δύνασαι δις λαβῆν

ἐνδὸς ἐνιαυτοῦ φόρον, δύνασθαι καὶ δις ἡμῖν προή-
 σασθαι θέρος, καὶ δις ὁπώραν.“ Πρακτικῶς δὲ
 καὶ παραβδύως συναγαγὼν, ὅτι μυριάδας εἴκοσι
 ταλάντων ἡ Ἀρχὴ δέδωκε, „Ταῦτ’, εἶπεν, εἰ μὲν
 οὐκ εἴληφας, ἀπαίτει παρὰ τῶν λαβόντων· εἰ δὲ
 λαβὼν οὐκ ἔχεις, ἀπολώλαμεν.“ Ἐτρέψατο τοῦτω
 δεινῶς τὸν Ἀντώνιον· ἠγνόει γὰρ τὰ πολλὰ τῶν
 γιγνόμενων, οὐχ οὕτω ῥάθυμος ὢν, ὥς δι’ ἀπλό-
 τητα πιστεύων τοῖς περὶ αὐτόν. Ἐνῆν γὰρ ἀπλότης
 τῷ ἡθελ, καὶ βραδεῖα μὲν αἰσθήσεις, αἰσθανομέ-
 νω δὲ τῶν ἁμαρτανομένων ἰσχυρὰ μετάνοια, καὶ πρὸς
 αὐτοὺς ἐξομολόγησις τοὺς ἀγνωμονηθέντας, μέγε-
 θος δὲ καὶ περὶ τὰς ἀμοιβὰς καὶ περὶ τὰς τιμωρίας.
 Μιᾶλλον γε μὴν ἰδόκει χαριζόμενος, ἢ κολάζων,
 ὑπερβάλλειν τὸ μέτριον. Ἡ δὲ περὶ τὰς παιδίας
 καὶ τὰς ἐπισκώψεις ὕβρις ἐν αὐτῇ τὸ φάρμακον εἴ-
 χεν. Ἀντισκῶπαι γὰρ ἐξῆν καὶ ἀνθυβρίσαι· καὶ
 γελῶμενος οὐχ ἦτον, ἢ γελῶν, ἔχαιρε. Καὶ τοῦ-
 το διελιμνήνατο πολλὰ τῶν πραγμάτων. Τοὺς γὰρ
 ἐν τῷ παίξειν παρῶρησιαζομένους οὐκ ἂν οἶηθεις
 σπουδάζοντας κολακεῦειν αὐτόν, ἢ λώκετο ῥαδίως
 ὑπὸ τῶν ἐπαίνων· ἀγνοῶν, ὅτι τὴν παρῶρησίαν
 τινὲς, ὥς ὑπόστρυφον ἥδυσμα, τῇ κολακείᾳ παραμι-
 γνύντες, ἀρῆρουν τὸ πλῆσμιον, τῇ παρὰ τὴν κύ-
 λικα θρασυτήτι καὶ λαλιᾷ διαμηχανώμενοι τὴν ἐπὶ
 τῶν πραγμάτων ὕφεισιν καὶ συγκατάθεσιν, μὴ πρὸς
 χάριν δμιλούντων, ἀλλὰ τῷ φρονεῖν ἡττωμένω
 φαίνασθαι.

XXV. Τοιούτω δ' οὖν ὄντι τῆς φύσιν Ἀντωνίου τελευταῖον κακὸν ὁ Κλεοπάτρας ἔως ἐπιγενόμενος, καὶ πολλὰ τῶν ἔτι κρυπτομένων ἐν αὐτῷ καὶ ἀτρεμοῦντων παθῶν ἐγείρας καὶ ἀναβαλχεύσας, εἰ τι χρηστόν καὶ σωτήριον ὅμως ἀντιῆκεν, ἠφάνισεν καὶ προσδιέφθειρεν. Ἀλλοικταὶ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀπτόμενος τοῦ Παρθικοῦ πολέμου, ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν, καλεῖων εἰς Κιλικίαν ἀπαντῆσαι, λόγον ὑφάξουσας, ὧν ἐνεκαλεῖτο τοῖς περὶ Κάσσιον δοῦναι πολλὰ καὶ συμβαλέσθαι πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς Δέλλιος, ὡς εἶδε τὴν ὄψιν, καὶ κατέμαθε τὴν ἐν τοῖς λόγοις δεινότητα καὶ πανουργίαν, εὐθὺς αἰσθόμενος, ὅτι κακὸν μὲν οὐδὲ μέλλῃσει τι ποιῆν γυναῖκα τοιαύτην Ἀντωνίος, ἔσται δὲ μεγίστη παρ' αὐτῷ, τρέπεται πρὸς τὸ θираπεύειν καὶ προτρέπεται τὴν Αἰγυπτίαν, τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν, ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν, αὐτὴν ἐντύναςαν ἐμυτὴν, καὶ μὴ φοβεῖσθαι τὸν Ἀντωνίον, ἥδιστον ἡγεμόνων ὄντα καλὸν φιλανθρωπώτατον. Ἡ δὲ καὶ Δελλίῳ πεισθεῖσα, καὶ τοῖς πρὸς Καίσαρα καὶ Γναῖον, τὸν Πομπηίου παῖδα, πρότερον αὐτῇ γεγενημένοις ἀφ' ὧρας συμβολαίοις τεκμαιρομένη, ῥᾶον ἤλπιζεν ὑπάρξαι τὸν Ἀντωνίον. Ἐκείνοι μὲν γὰρ αὐτὴν ἔτι κόρην καὶ στραγμάτωσιν ἄπειρον ἔγνωσαν, πρὸς δὲ τοῦτον ἐμίλλε φοιτήσιν, ἐν ᾧ μάλιστα καιροῦ γυναῖκες ὄραν τε λαμπροτάτην ἔχουσι καὶ τῷ φρονεῖν ἀκμάζουσι. Διὸ πολλὰ μὲν συνεσκευάσατο ὄψα καὶ χρήματα, καὶ κόσμον, οἷον εἰκὸς ἦν ἀπὸ πραγμάτων μεγάλων

λων καὶ βασιλείας εὐδαίμονος κομίζουσιν· καὶ δὲ πλείους ἐν ἑαυτῇ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν μαγεύμασι καὶ φίλτροις ἐλπίδας θεμένη παρεγένετο.

XXVI. Πολλὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων δεχομένη γράμματα καλούντων, οὕτω κατεφρόνησε καὶ κατεγύλασε τοῦ ἀνδρός, ὥστε πλεῖον ἀνὰ τὸν Κύδνον ποταμὸν ἐν πορθημῇ χρυσοπρήμνῃ, τῶν μὲν ἱστίων ἀλοιγῶν ἐκπαπειτασμένων, τῆς δ' αἰρεσίας ἀργυραῖς κόπαις ἀναφερομένης πρὸς αὐλὸν ἅμα σύριγξι καὶ κιθάραις συνηρμωσμένον. Αὐτῇ δὲ κατέκειτο μὲν ὑπὸ σκιαδὶ χρυσοπάστῃ, κεκοσμημένη γυμναστικῶς, ὥσπερ Ἀφροδίτη· παῖδεις δὲ τοῖς γραφικῶς Ἑρῶσιν εἰκασμένοι, παρ' ἑκάτερον ἐστῶτες ἐρρόπιζον. Ὁμοίως δὲ καὶ θεοραπαινίδες αἱ καλλιστευούσαι, Νηρηίδων ἔχουσαι καὶ Χαρίτων στολὰς, αἱ μὲν πρὸς οἶαξιν, αἱ δὲ πρὸς κάλοις ἦσαν. Ὀδομαὶ δὲ θαυμασταὶ τὰς ὄχθας ἀπὸ θυμιαμάτων πολλῶν κατεῖχον. Τῶν δ' ἀνθρώπων οἱ μὲν εὐθύς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ παρωμάριον ἑκατέρωθεν, οἱ δ' ἀπὸ τῆς πόλεως κατέβαινον ἐπὶ τὴν θείαν. Ἐνχεομένου δὲ τοῦ κατὰ τὴν ἀγορὰν ὄχλου, τέλος αὐτὸς ὁ Ἀντώνιος ἐπὶ βήματος καθελόμενος, ἀπελείφθη μόνος. Καὶ τις λόγος ἔχῳρει διὰ πάντων, ὥς ἡ Ἀφροδίτη κομᾶσαι παρὰ τὸν Διόνυσον ἐπ' ἀγαθῇ τῆς Ἀσίας. Ἐπιμψα μὲν οὖν καλῶν αὐτὴν ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἡ δὲ μᾶλλον ἐκείνον ἡξίου πρὸς ἑαυτὴν ἦκειν. Εὐθύς οὖν τινὰ βουλόμενος εὐκολίαν ἐπιδικνυσθαι καὶ φιλοφροσύνην, ὑπήκου-

XXV. Τοιούτῳ δ' οὖν ὄντι τῆς φύσεως Ἀντωνίου
 τελευταῖον κακὸν ὁ Κλεοπάτρας ἔως ἐπιγενόμενος,
 καὶ πολλὰ τῶν ἐν κρυπτομένῳ ἐν αὐτῷ καὶ ἀτρεμοῦν-
 των παθῶν ἐγείρας καὶ ἀναβαλχέουσας, εἴ τι χρηστὸν καὶ
 σωτήριον ὁμῶς ἀντεῖχεν, ἠφάνισεν καὶ προσδιέφθει-
 ρεν. Ἀλίσκεται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Ἀπτόμενος
 τοῦ Παρθικοῦ πολέμου, ἔπεμψε πρὸς αὐτὴν,
 καλεῖων εἰς Κιλικίαν ἀπαντῆσαι, λόγον ὑφάξουσας,
 ὡς ἐνεκαλεῖται τοῖς περὶ Κάσσιον δοῦναι πολλὰ
 καὶ συμβαλίσθαι πρὸς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ πεμφθεὶς
 Δέλλιος, ὥς εἶδε τὴν ὄψιν, καὶ κατέμαθε τὴν ἐν
 τοῖς λόγοις δεινότητα καὶ πανουργίαν, εὐθὺς αἰ-
 σθόμενος, ὅτι κακὸν μὲν οὐδὲ μelleσει τι ποιῆν
 γυναῖκα τοιαύτην Ἀντώνιος, ἔσται δὲ μέγιστη παρ'
 αὐτῷ, τρέπεται πρὸς τὸ θεραπεύειν καὶ προτρέπει-
 σθαι τὴν Αἰγυπτίαν, τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν, ἐλθὼν
 εἰς Κιλικίαν, αὐτὴν ἐντύνασαν ἐμυτὴν, καὶ μὴ φοβεῖσθαι
 τὸν Ἀντώνιον, ἥδιστον ἡγεμόνων ὄντα καὶ φιλανθρω-
 πότατον. Ἡ δὲ καὶ Δέλλιος πεισθεῖσα, καὶ τοῖς πρὸς
 Καίσαρα καὶ Γναῖον, τὸν Πομπηίου παῖδα, πρό-
 τερον αὐτῇ γεγενημένοις ἀφ' ὧρας συμβολαίοις
 τεκμαιρομένη, ῥᾶον ἤλπιζεν ὑπάρξαι τὸν Ἀν-
 τώνιον. Ἐκείνοι μὲν γὰρ αὐτὴν εἰς κόρην καὶ
 στραγαμάτων ἄπειρον ἔγνωσαν, πρὸς δὲ τοῦτον ἐμὴ
 φοιτήσιν, ἐν ᾗ μάλιστα καιροῦ γυναῖκες ὄραν τε
 λαμπροτάτην ἔχουσι καὶ τῷ φρονεῖν ἀκμάζουσι.
 Διὸ πολλὰ μὲν συνεσκευάσατο δῶρα καὶ χρήματα,
 καὶ κόσμος, οἷον εἰκὸς ἦν ἀπὸ πραγμάτων μεγά-

λων καὶ βασιλείας εὐδαίμονος κομίζειν· πῶς δὲ πλείστας ἐν ἑαυτῇ καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν μαγεύμασι καὶ φίλτροις ἐλπίδας θεμένη παραγένητο.

XXVI. Πολλὰ δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν φίλων δεχομένη γράμματα καλούντων, οὕτω κατεφρόνησε καὶ κατεγέλασε τοῦ ἀνδρός, ὥστε πλεῖν ἀνὰ τὸν Κύνδρον ποταμὸν ἐν πορφύρῳ χρυσοπρέμνῳ, τῶν μὲν ἱστίων ἀλδουργῶν ἐκπιπτασμένων, τῆς δ' εἰρεσίας ἀργυραῖς κώπαις ἀναφειρομένης πρὸς αὐλὸν ἅμα σύριγγι καὶ κιθάραις συνηρμοσμένον. Αὐτὴ δὲ κατέκειτο μὲν ὑπὸ σκιαδὶ χρυσοπλάστῳ, κηκοσμημένη γὰρ κρικῶς, ὥσπερ Ἀφροδίτῃ· παῖδες δὲ τοῖς γραφικοῖς ἔρωσι ἐκασμένοι, παρ' ἑκάτερον ἑστῶτες ἐρῶντες. Ὀμοίως δὲ καὶ θραπαινίδες αἱ καλλιστεῦνσαι, Νηρηίδων ἔχουσαι καὶ Χαρίτων στολὰς, αἱ μὲν πρὸς οἶαξιν, αἱ δὲ πρὸς κάλοις ἦσαν. Ὀδομαὶ δὲ θαυμασταὶ τὰς ὄχθας ἀπὸ θυμαμάτων πολλῶν κατεῖχον. Τῶν δ' ἀνθρώπων οἱ μὲν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ παραμάρτον ἐκατέρωθεν, οἱ δ' ἀπὸ τῆς πόλεως κατέβαινον ἐπὶ τὴν θείαν. Ἐκχεομένου δὲ τοῦ κατὰ τὴν ἀγορὰν ὄχλου, τέλος αὐτὸς ὁ Ἀντιώνιος ἐπὶ βήματος καθελόμενος, ἀπελείφθη μόνος. Καὶ τις λόγος ἐχώρει διὰ πάντων, ὥς ἡ Ἀφροδίτῃ κωμάζοι παρὰ τὸν Διόνυσον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἀσίας. Ἐπεμψε μὲν οὖν καλῶν αὐτὴν ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἡ δὲ μᾶλλον ἐκείνον ἡξίου πρὸς ἑαυτὴν ἦκειν. Εὐθὺς οὖν τινὰ βουλόμενος εὐχολίαν ἐπιδείκνυσθαι καὶ φιλοφροσύνην, ὑπήκου-

οὐ καὶ ἦλθιν. Ἐντυχὼν δὲ παρασκευῇ λόγου κρείττωνι, μάλιστα τῶν φώτων τὸ πλῆθος ἐξεπλάγη. Τοσαῦτα γὰρ λέγεται καθίεσθαι καὶ ἀναφαίνεσθαι πανταχόθεν ἄμα, καὶ τοιαύταις ἑπὶ ἄλληλα κλίσει καὶ θίσει διαπεκνυμένα καὶ συντεταγμένα πλαισίαν καὶ περιφερειῶν τρόπῳ, ὥστε τῶν ἐκδύλοις ἄξιοθείατων καὶ καλῶν ἐκείνην γένεσθαι τὴν ὄψιν.

XXVII. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πάλιν ἀνθεστιῶν αὐτὴν, ἐφιλοτιμήθη μὲν ὑπερβαλέσθαι τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν ἱπιμέλειαν ἄμφοιν δὲ λειπόμενος, καὶ κρατούμενος ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις, τρωτὸς ἔσχωπεν εἰς αὐχμὸν καὶ ἀγροικίαν τὰ παρ' αὐτῷ. Πολὺν δ' ἡ Κλεοπάτρα καὶ τοῖς σκώμμασι τοῦ Ἀντωνίου τὸν στρατιώτην ἐνορῶσα καὶ βάνυσον, ἐχρῆτο καὶ τοῦτω πρὸς αὐτὸν ἀνειμένως ἦδη καὶ κατὰ τεθάρρηκτος. Καὶ γὰρ ἦν, ὥς λέγουσιν, αὐτὸ μὲν καθ' αὐτὸ τὸ κάλλος αὐτῆς οὐ πᾶν δυσπαράβλητον, οὐδ' οἷον ἐκπλήξαι τοὺς ἰδόντας· ἀφ' ἧν δ' εἶχεν ἡ συνδιαίτησις ἄφυνκτον, ἥ τε μορφή, μετὰ τῆς ἐν τῷ διαλέγεσθαι πιθανότητος, καὶ τοῦ παραθείετος ἄμα πως περὶ τὴν ὁμιλίαν ἦθους, ἀνέφερε τὸ κέντρον. Ἠδονὴ δὲ καὶ φθιγγομένης ἐπ' ἦν τῷ ἥχῳ, καὶ τὴν γλῶτταν, ὥπερ ὄργανόν τι πολύχορδον, αὐπειῶς τρέπουσα, καθ' ἣν βούλοιτο διάλεκτον, ὀλίγοις παντάπασιν δι' ἑρμηνείας ἐνετύχανε βαρβάρους· τοῖς δὲ πλείστοις αὐτὴ δι' αὐτῆς ἀπεδίδου τὰς ἀποκρίσεις, οἷον Αἰθίοψι, Τρωγλοδύταις

Ἑβραίοις, Ἀραῦσι, Σύροις, Μήδοις, Παρθυαίοις. Πολλῶν δὲ λέγεται καὶ ἄλλων ἐκμαθεῖν γλώττιας, τῶν πρὸ αὐτῆς βασιλέων οὐδὲ τὴν Αἰγυπτίων ἀνασχομένων περιλαβεῖν διάλεκτον, ἐνίων δὲ καὶ τὸ μακεδονίζειν ἐκλιπόντων.

XXVIII. Οὕτω δ' οὖν τὸν Ἀντώνιον ἥρπασεν, ὥστε, πολυμοῦσης μὲν ἐν Ῥώμῃ Καίσαρι Φουλβίας, τῆς γυναικὸς, ὑπὲρ τῶν ἐκείνου πραγμάτων, αἰωρουμένης δὲ Παρθικῆς στρατιᾶς περὶ τὴν Μεσοποταμίαν, ἧς Λαβινητὸν οἱ βασιλέως στρατηγοὶ Παρθικὸν ἀναγορεύσαντες αὐτοκράτορα, Συρίας ἐπιβατεύουσιν ἐμὲλλον, οἷχεσθαι φερόμενον ἐπ' αὐτῆς εἰς Ἀλεξάνδρειαν· ἐκεῖ δὲ μεираκίου σχολὴν ἄγοντος διατρίβαῖς καὶ παιδιαῖς χρώμενον, ἀναλίσκειν καὶ καθηδυναθεῖν τὸ πολυτελέστατον, ὡς Ἀντιφῶν εἶπεν, ἀνάλωμα, τὸν χρόνον. Ἦν γάρ τις αὐτοῖς συνοδος ἀμιμητοβίων λεγομένη· καὶ καθ' ἡμέραν εἰσιὼν ἁλλήλους, ἄπιστόν τινα ποιοῦμενοι τῶν ἀναλισκομένων ἀμετρίαν. Διηγέτο γοῦν ἡμῶν τῶν πάππου, Λαμπρία, Φιλῶτας δ' Ἀμφισσειὺς, ἱατρός, εἶναι μὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τότε μαρθάνων τὴν τέχνην· γενόμενος δὲ τινι τῶν βασιλικῶν ὀψοποιῶν συνήθης, ἀναπεισθῆναι, νέος ὢν, ὑπ' αὐτοῦ τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν παρσασκευὴν τοῦ δείπνου θεᾶσασθαι. Παρειαχθεὶς οὖν εἰς τοῦπτανεῖον, ὡς καὶ ἑᾶλλα πάμπολλα εἴωρα καὶ σὺς ἀγρίους ὀπτομένους ὁκτῶ, θαυμάσαι τὸ πλῆθος τῶν δειπνούντων. Τὸν δ' ὀψοποιὸν γελάσαι, καὶ εἰπεῖν, ὅτι

πολλοὶ μὲν οὐκ εἰσὶν οἱ δειπνοῦντες, ἀλλὰ περὶ
 δώδεκα· δεῖ δ' ἀκμὴν ἔχειν τῶν παρατιθεμένων
 ἕκαστον, ἣν ἀκαρὲς ὥρας μαραίνει. Καὶ γὰρ αὐ-
 τήκα γίνεται ἂν Ἀντώνιον δειπνοῦ δεῖθῆναι, καὶ
 μετὰ μικρόν, ἂν δ' οὕτω τύχη, παραγαγεῖν, αἰ-
 κήσαντα ποτήριον, ἧ λόγου τινὸς ἐμπιστότος.
 Ὅθεν οὐχ ἓν, ἀλλὰ πολλὰ, φάναι, δεῖπνα δεῖ συντι-
 τεῖσθαι· δυσσιτόχαστος γὰρ ὁ καιρὸς. Ταῦτ' οὖν ὁ
 Φιλώτας ἔλεγε, καὶ χρόνου προΐδοντας ἐν τοῖς θερα-
 πεύουσι γενέσθαι τὸν πρεσβύτατον τῶν Ἀντωνίου
 παίδων, ὃν ἐκ Φουλβίας εἶχε· καὶ συνδειπνῆν
 παρ' αὐτῷ μετὰ τῶν ἄλλων ἐταίρων ἐπιεικῶς, ὅπως
 μὴ διεκνοῖη μετὰ τοῦ πατρὸς. Ἰατρὸν οὖν ποτὶ
 θρασυνόμενον, καὶ πράγματα πολλὰ παρέχοντα
 δειπνοῦσιν αὐτοῖς, ἐπιστομίσαι τοιοῦτον σοφίσματι·
 „Τῷ πως πυρέττοντι δοτεῖον ψυχρόν. Πᾶς δ' ὁ πυ-
 ρέττων πως πυρέττει· παντὶ ὅρα πυρέττοντι δο-
 τεῖον ψυχρόν.“ Πληγέντος δὲ τοῦ ἀνθρώπου καὶ
 σιωπήσαντος, ἡσθέντα τὸν παῖδα γελάσαι, καὶ
 εἰπεῖν· „Ταῦτ', ὦ Φιλώτα, χαρίζομαι πάντα σοι“
 δείξαντα πολλῶν τινῶν καὶ μεγάλων ἐκπαμάτων
 μιστὴν ἐράπειαν. Αὐτοῦ δὲ τὴν μὲν προθυμίαν
 ἀποδεικνύμενον, πόρρω δ' ὄντος τοῦ νομίζεω ἔξου-
 σίαν εἶναι παιδί τηλικούτῳ διαρῆσθαι τοσαῦτα,
 μετὰ μικρόν ἀψάμενόν τινα τῶν παίδων, ἐν ἀγγεῖῳ
 τὰ ἐκπώματα προσφέρειν καὶ σημήνασθαι κελεύειν.
 Ἀφοσιουμένου δ' αὐτοῦ καὶ δεδοικότες λαβεῖν· „Τί,
 ὦ πονηρὲ, φάναι τὸν ἄνθρωπον, ὅκνης; Οὐκ οἶδας,

ὥς δ' διδοὺς Ἀντωνίου παῖς ἐστίν, ἥ τοσαῦτα πά-
ρεστι χρυσᾷ χαρίσασθαι; Ἐμοὶ μίντοι παιθόμενος,
πάντα διάμειψαι πρὸς ἀργύριον ἡμῖν. Ἵσως γὰρ
ἂν καὶ ποθήσειεν ὁ πατὴρ ἕνα τῶν παλαιῶν ὄντα καὶ
σπουδαζομένων κατὰ τὴν τέχνην ἔργων. Ταῦτα μὲν
οὖν ἡμῖν ἔλεγεν ὁ πάππος ἐκαστοῖς διηγείσθαι τὸν
Φιλώταν.

XXIX. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα τὴν κολακίαν, οὐχ,
ὥσπερ ὁ Πλάτων φησὶ, τετραχῇ, πολλαχῇ δὲ διε-
λοῦσα, καὶ σπουδῆς ἀπτομένη καὶ παιδιᾷ αἰετίνῃ
καινὴν ἡδονὴν ἐπιφέρουσα καὶ χάριν, διαπαιδα-
γώγει τὸν Ἀντίονιον, οὔτε νυκτός, οὔτε ἡμέρας
ἀντιῖσα. Καὶ γὰρ συνεχύβευε, καὶ συνέπινε, καὶ
συνεθήρευε, καὶ γυμναζόμενον ἐν ὅπλοις ἐθεῖατο
καὶ νύκτωρ προσισταμένη θύραις καὶ θυρίαι δη-
μοτῶν, καὶ σκώπτοισι τοὺς ἄνδρα, συνεπλανᾶτο
καὶ συνήλπε, θεραπευιδίου στολὴν λαμβάνουσα.
Καὶ γὰρ ἐκείνος οὕτως ἐπειρᾶτο σκευάζειν ἑαυτόν.
Ὅθεν αἰετὶ σκαυμάτων, πολλάκις δὲ καὶ πληγῶν
ἀπολαύσας ἐπανήρχετο τοῖς δὲ πλείστοις ἦν δι'
ὑπονοίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ προσέχαιρον αὐτοῦ τῇ βω-
πολοχίᾳ, καὶ συνέπαιζον οὐκ ἀρρήθμως, οὐδ'
ἀμούσως, οἱ Ἀλεξανδρεῖς, ἀγαπῶντες καὶ λέγοντες,
ὥς τῇ τραγικῇ πρὸς Ῥωμαίους χρηταὶ προσώπῳ,
τῷ δὲ κωμικῇ πρὸς αὐτούς. Τὰ μὲν οὖν πολλὰ
τῶν ὑπ' αὐτοῦ παιζομένων διηγείσθαι, πολὺς ἂν
εἴη φύλαρος· ἐπεὶ δ' ἀλείψων ποτὲ καὶ δυσαγρῶν
ἤχθετο, παρούσης τῆς Κλεοπάτρας, ἐκέλευσε τοὺς

ἄλλοις ὑπονηξάμενους κρύφα τῷ ἀγκίστρῳ περικα-
θάπτειν ἐχθρὸς τῶν προεαλωκότων, καὶ δις, ἢ τρίς,
ἀνασπάσας, οὐκ ἔλαθε τὴν Αἰγυπτίαν. Προσ-
ποιουμένη δὲ θαυμάζειν, τοῖς φίλοις διηγέτο, καὶ
παρεκάλει τῇ ὑστεραίᾳ γενέσθαι θεατῆς. Ἐρβάν-
των δὲ πολλῶν εἰς ταῖς ἀλιάδας, καὶ τοῦ Ἀντωνίου
τὴν ὀρμιὰν καθέντος, ἐκέλευσε τινὰ τῶν αὐτῆς
ὑποφθάσαντα καὶ προσνηξάμενον τῷ ἀγκίστρῳ πε-
ριπεῖραι Ποντικὸν τέριχος. Ὡς δ' ἔχθῳ πεισθεὶς
δ' Ἀντώνιος ἀνέϊκε, γέλωτος, οἶον εἰκός, γενομέ-
νου· „Παράδος ἡμῖν, ἔφη, τὸν κάλαμον, αὐτο-
κράτωρ, τοῖς Φαρίταις καὶ Κανωβίταις βασιλεῦσιν·
ἡ δὲ σὴ θῆρα πόλεις εἰσὶ, καὶ βασιλεῖς, καὶ
ἑπείροι.“

XXX. Τοιαῦτα ληραῦντα καὶ μεираκηνό-
μενον τὸν Ἀντώνιον ἀγγελίαι δύο καταλαμβάνουσιν,
ἡ μὲν ἀπὸ Ῥώμης, Λεύκιον, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
καὶ Φουλβίαν, τὴν γυναῖκα, πρῶτον ἀλλήλοις στα-
σιάσαντας, εἴτα Καίσαρι πολυμήσαντας, ἀποβε-
βληκέναι τὰ πράγματα, καὶ φεύγειν ἐξ Ἰταλίας·
ἑτέρα δὲ, ταύτης οὐδὲν ἐπιεικτοτέρα, Λαβιηρὸν
ἐπάγοντα Πάρθους, τὴν ἀπ' Εὐφράτου καὶ Συρίας
ἄχρῃ Αὐδίας καὶ Ἰωνίας Ἀσίαν καταστρέφειν.
Μόλις οὖν, ὥσπερ ἐξυπνισθεὶς καὶ ἀποκραιπαλήσας,
ᾤκησε μὲν Πάρθοις ἐνίστασθαι, καὶ μέχρι Φοι-
κίης προῆλθε. Φουλβίας δὲ γράμματα Θρήνων
μεστὰ πεμπούσης, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἰταλίαν,
ἄγων ναῦς διαχορίας. Ἀναλαβὼν δὲ κατὰ πλοῦν

τῶν φίλων τοὺς πεφηνυμένους, ἐπυνθάνετο, τοῦ πολέμου τὴν Φουλβίαν αἰτίαν γεγονέναι, φῦσαι μὲν οὖσαν πολυπράγμονα καὶ θρασείαν, ἡλπίζουσαν δὲ τῆς Κλειοπάτρας ἀπάξειν τὸν Ἀντώνιον, εἴ τε γένοιτο κίνημα περὶ τὴν Ἰταλίαν. Συμβαίνει δ' ἀπὸ τύχης καὶ Φουλβίαν πλέρουσαν πρὸς αὐτὸν ἐν Σικυῶνι νόσῳ τελευτήσασα· διὸ καὶ μᾶλλον αἱ πρὸς Καίσαρα διαλλαγαὶ καιρὸν ἔσχον. Ὡς γὰρ προσίμῃ τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ Καῖσαρ ἦν φανερός ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἐγκαλῶν, αὐτὸς δ' ὢν ἐνκαλεῖται τὰς αἰτίας τῇ Φουλβίᾳ προσηγορευόμενος, οὐκ εἶων ἐξελέχχειν οἱ φίλοι τὴν πρόφασιν, ἀλλὰ διέλθουν ἀμφοτέρους, καὶ διήρουν τὴν ἡγεμονίαν, ὅρον ποιούμενοι τὸν Ἰόνιον· καὶ τὰ μὲν ἔδωκεν Ἀντωνίῳ, τὰ δ' ἐσπέρια Καίσαρι, Δέπιδον δὲ Λιβύην ἔχειν ἑῶντες· ὑπατεύειν δὲ τάξαντες, ὅτι μὴ δόξειεν αὐτοῖς, φίλους ἑκατέρων παρὰ μέρος.

XXXI. Ταῦτ' ἔχειν καλῶς δοκοῦντα, πίστις· ἐδεῖτο σφοδρότερας, ἣν ἡ τύχη παρέσχευ. Ὀκταβίᾳ γὰρ ἦν ἀδελφὴ, πρεσβυτέρα μὲν, οὐκ ὁμομητρία δὲ Καίσαρι· ἐγγυόμην γὰρ ἐξ Ἀγχαρίας, ἡ δ' ὑστερόν ἐξ Ἀπτίας. Ἐστραγε δ' ὑπερφυῶς τὴν ἀδελφὴν, χρῆμα θαυμαστὸν, ὥς λέγεται, γυναικὸς γενομένην. Αὕτη, Γαίου Μαρκελλοῦ, τοῦ γήμαντος αὐτὴν, οὐ πάλα τεθνηκότος, ἐχέρσειεν. Ἐδόκει δὲ καὶ Φουλβίας ἀποικομένης χρηρεύειν Ἀντωνίος, ἔχειν μὲν οὐκ ἀρνούμενος Κλειοπάτραν, γάρῃ δ' οὐκ ὁμολογῶν, ἀλλ' ἔτι τῷ λόγῳ περὶ γε

τούτου πρὸς τὸν ἔρωτα τῆς Αἰγυπτίας μαχόμενος. Τοῦτον ἅπαντες εἰσηγοῦντο τὸν γάμον, ἐλπίζοντες, τὴν Ὀκταβίαν, ἐπὶ κάλλει τοσούτῃ σεμνότητι καὶ νοῦν ἔχουσαν, εἰς ταῦτό τῃ Ἀντωνίῳ παραγαγομένην, καὶ στερχθεῖσαν, ὥς εἰκὸς τοιαύτην γυναῖκα, πάντων πραγμάτων αὐτοῖς σωτηρίαν εἶσθαι καὶ σύγκρασιν. Ὡς οὖν ἔδοξε ἀμφοτέροις, ἀναβάντες εἰς Ῥώμην ἐπιτέλουν τὸν Ὀκταβίας γάμον· οὐκ ἔωντος μὲν νόμου πρὸ δέκα μηνῶν ἀνδρὸς τελευτήσαντος γαμῆσθαι, τῆς δὲ συγκλήτου δόγματι τὸν χρόνον ἐκείνη ἀνέλεσθαι.

XXXII. Σίξτου δὲ Πομπηίου Σικελίαν μὲν ἔχοντος, Ἰταλίαν δὲ πορθοῦντος, ληστρίαι δὲ πανσὶ πολλαῖς, ὡς Μηνᾶς, ὁ πειρατής, καὶ Μενεκράτης ἄρχον, ἅπλουν τὴν θάλασσαν παποιηκότος, Ἀντωνίῳ δὲ περὶ ἡσθαι δοκοῦντος φιλανθρωπικῶς, (ὑπεδέξατο γὰρ αὐτοῦ τὴν μητέρα τῇ Φουλβίᾳ συνεπιεσοῦσαν,) ἔδοξε καὶ πρὸς τοῦτον διαλυθῆναι. Καὶ συνῆλθον εἰς ταῦτό κατὰ τὴν ἐν Μισσηνοῖς ἄκραν καὶ τὸ χῶμα, Πομπηίῳ μὲν τοῦ στόλου παρ-
ορμοῦντος, Ἀντωνίῳ δὲ καὶ Καίσαρι τῶν περὶ πικρακιερμένων. Ἐπεὶ δὲ συνέθεντο, Πομπηίον ἔχοντα Σαρδόνα καὶ Σικελίαν, καθαρὰν τε ληστηρίων παρ-
έχειν τὴν θάλασσαν, καὶ σίτου τε τεταγμένον ἀπο-
στέλλειν εἰς Ῥώμην, ἐκάλουν ἐπὶ δεῖπνον ἀλλήλους. Κληρονομήων δὲ, πρῶτος ἐστίαν αὐτοὺς ἔλαχε Πομπηίος. Ἐγομένου δ' αὐτὸν Ἀντωνίου, ποῦ δειπλήσουσιν, „Ἐνταῦθα,“ ἔφη· δείξας τὴν στρατηγίδα

ναῦν εὗσαν ἐξήρη· „πατρὸς γὰρ οἶκος αὐτῇ Πομπητῶν λείλειπται.“ Ταῦτα δ' εἰς τὸν Ἀντώνιον ὄνειδίζων ἔλεγεν, ἔπει τὴν Πομπητῶν τοῦ πατρὸς γενομένην οἰκίαν ἐκείνος εἶχεν. Ὀρμίσας δὲ τὴν ναῦν ἐπ' ἀγκυρῶν, καὶ διάβασιν τινα γιφυρώσας ἀπὸ τῆς ἄκρας, ἀνελάμβανεν αὐτοὺς προθύμως. Ἀκμαζούσης δὲ τῆς συνουσίας, καὶ τῶν εἰς Κλεοπάτραν καὶ Ἀντώνιον ἀνθούτων σκαυμάτων, Μηνᾶς, ὁ πειρατής, Πομπητῶν προσελθὼν, ὥς μὴ κατακοῦειν ἐκείνους, „Βούλει, φησί, τὰς ἀγκύρας τῆς νεὸς ὑποτέμω, καὶ ποιήσω σε μὴ Σικελίας καὶ Σαρδόνος, ἀλλὰ τῆς Ῥωμαίων κύριον ἡγεμονίας;“ Ὁ δὲ Πομπητῆος ἀκούσας, καὶ πρὸς αὐτῷ γενόμενος βραχὺν χρόνον, „Ἐδεῖ σε, φησὶν, ὦ Μηνᾶ, τοῦτ' ἐμοὶ μὴ προεπιδότω ποιῆσαι· νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργωμεν· ἐπιδορεῖν γὰρ οὐκ ἐμόν.“ Οὗτος μὲν οὖν πάλιν ἀνδραστευθεὶς ὑπ' ἀμφοτέρων, εἰς τὴν Σικελίαν ἀπέπλευσεν.

XXXIII. Ἀντώνιος δὲ μετὰ τὰς διαλύσεις Οὐγεντίδιον μὲν εἰς Ἀσίαν προῦπεμπε, Πάρθοις ἐμποδῶν ἐσόμενον τοῦ πρόσω χωρεῖν αὐτὸς δὲ Καίσαρι χαριζόμενος, ἱερὸς ἀπειδείχθη τοῦ προτέρου Καίσαρος· καὶ τᾶλλα νοινῶς καὶ φιλικῶς ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ μεγίστοις ἔπραττον. Αἱ δὲ περὶ τὰς παιδίας ἄμιλλαι τὸν Ἀντώνιον ἐλύπουν, αἱ τοῦ Καίσαρος ἑλαττον φερόμενον. Ἦν γάρ τις ἀνὴρ σὺν αὐτῷ μαντικὸς ἀπ' Αἰγύπτου, τῶν τὰς γενέσεις ἐπισκοπούντων, ὃς εἴτε Κλεοπάτρα χαριζόμενος, εἴτε

χρῶμενος ἀληθείᾳ, πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἐπαρξήσιναι-
 ξεο, λέγων, τὴν τύχην αὐτοῦ, λαμπροτάτην οὔσαν
 καὶ μεγίστην, ὑπὸ τῆς Καίσαρος ἀμαυροῦσθαι, καὶ
 συνεβούλευε πορφύρωτάτω τοῦ νεανίσκου ποιεῖν ἐαυ-
 τόν. „Ὁ γὰρ σὸς, ἔφη, δαίμων τὸν τούτου φοβεῖ-
 ται· καὶ γαῦρος ὢν καὶ ὑψηλός, ὅταν ἡ καθ' αὐ-
 τὸν, ὑπ' ἐκείνου γένηται ταπεινότερος ἐγγύσιαντος,
 καὶ ἀγεννέστερος;“ Καὶ μέντοι τὰ γινόμενα τῷ Αἰ-
 γυπτίῳ μαρτυρεῖν ἐδόκει. Λέγεται γάρ, ὅτι, κλη-
 ρομένων μετὰ παιδιᾶς ἐφ' ὅτῳ τύχοιεν ἐκάστοτε καὶ
 κυβευόντων, ἑλάττω ἔχων Ἀντώνιος ἀπῆει. Πολ-
 λάκις δὲ συμβαλλόντων ἀλεκτρούνας, πολλάκις δὲ μα-
 χίμους ὀρνυγας, ἐνίκων οἱ Καίσαρος. Ἐφ' οἷς ἠνιώ-
 μενος ἀδήλως ὁ Ἀντώνιος, καὶ μᾶλλον τι τῷ Αἰγυ-
 πτίῳ προαέχων, ἀπῆρεν ἐκ τῆς Ἰταλίας, ἐγχειρίσας
 Καίσαρι τὰ οἰκίᾳ· τὴν δ' Ὀκταβίαν ἄχρι τῆς Ἑλ-
 λίδος ἐπήγετο, θυγατρὶον γεγονότος αὐτοῖς. Δια-
 χειμάζοντι δ' αὐτῷ περὶ Ἀθήνας ἀπαγγέλλεται τὰ
 πρῶτα τῶν Οὐεντιδίου κατορθωμάτων, ὅτι μάχη τοὺς
 Πάφθους κρατήσας Λαβινὸν ἀπέκτόνοι, καὶ Φαρ-
 ναπότην, ἡγεμονικώτατον τῶν Ἡρώδου βασιλείω;
 στρατηγῶν. Ἐπὶ τούτοις εἰστία τοὺς Ἕλληνας, ἐγυ-
 μνασιάρχη δ' Ἀθηναίοις, καὶ τὰ τῆς ἡγεμονίης
 παρὰ σῆμα καταλιπόντες οἶκοι, μετὰ τῶν γυμνασιαρχ-
 κῶν ἐν ἱματίῳ καὶ φαικασίοις προήει, καὶ διαλαμ-
 βάνων τοὺς νεανίσκους ἐτραχήλιζεν.

XXXIV. Ἐξίναί δὲ μέλλων ἐπὶ τὸν πόλεμον,
 ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ἐλαίας στέφανον ἔλαβε, καὶ κατὰ τι

λόγιον ἀπὸ τῆς Κλεψύδρας ὑδατος ἐμπλησάμενος
 ἀγγεῖον, ἐκόμιζεν. Ἐν τούτῳ δὲ Πάκωρον, τὸν βα-
 σιλέως παῖδα, μεγάλῳ στρατῷ Πάρθων αὐθις ἐπὶ
 Συρίαν ἐλαύνοντα, συμπεσὼν Οὐεντίδιος ἐν τῇ Κυβ-
 ῥηστικῇ τρέπεται, καὶ διαφθείρει παμπούλους, ἐν
 πρώτοις Πακώρου πεσόντος. Τοῦτο τὸ ἔργον ἐν τοῖς
 ἀοιδιμονατοῖς γινόμενον, Ῥωμαίοις τε τῶν κατὰ
 Κροάσον ἀτυχημάτων ἐκπλεῶ πεινὴν παρέσχε, καὶ
 Πάρθους αὐθις εἰς τὴν Μηδίαν καὶ Μεσοποταμίας
 συνάειλε, τρισὶ μάχαις ἐφεξῆς κατὰ κράτος ἡττη-
 μένους. Οὐεντίδιος δὲ Πάρθους μὲν προσωτέρω
 διώκειν ἀπέγνω, πτόνον Ἀντωνίου δεισας, τοὺς δ'
 ἀφιστῶτας ἐπιὼν κατεστρέφετο, καὶ τὸν Κομμαγη-
 νὸν Ἀντίοχον ἐν πόλει Σαμοσατοῖς ἐπολιόρκει. Διο-
 μένου δὲ χίλια τάλαντα δοῦναι, καὶ ποιεῖν Ἀντωνίῳ
 τὸ προστατιζόμενον, ἐκέλευε πέμπειν πρὸς Ἀντώνιον.
 Ἦδη γὰρ ἐγγὺς ἦν ἐπιὼν, καὶ τὸν Οὐεντίδιον οὐκ
 εἶα σπένδεσθαι τῷ Ἀντιόχῳ· βουλόμενος ἔν γε τοῦ-
 το τῶν ἔργων ἐπώνυμον αὐτοῦ γενέσθαι, καὶ μὴ
 πάγια διὰ Οὐεντιδίου κατορθοῦσθαι. Τῆς δὲ πο-
 λιορκίας μῆκος λαμβανούσης, καὶ τῶν ἔνδον, ὡς ἀπ-
 ἔγνωσαν τὰς διαλύσεις, πρὸς ἀλλήν τραπεζομένων,
 πρᾶττων οὐδέν, ἐν αἰσχίνῃ δὲ καὶ μεταγνώσει γε-
 νόμενος, ἀγαπητῶς ἐπὶ τριακοσίοις σπένδεται τα-
 λάντοις πρὸς τὸν Ἀντίοχον· καὶ μικρὰ τῶν ἐν Συ-
 ρίᾳ καθιστησάμενος, εἰς Ἀθήνας ἐπανῆλθε, καὶ τὸν
 Οὐεντίδιον, οἷς ἔπρεπε, τιμήσας, ἐπεμψεν ἐπὶ τὸν
 Θρίαμβον. Οὗτος ἀπὸ Πάρθων ἄχρι δεῦρο τι-

Θριάμβευκε μόνος, ἀνὴρ γενόμενος μὲν ἀφανὴς, ἀπολαύσας δὲ τῆς Ἀντωνίου φιλίας τὸ λαβεῖν ἀφορμὰς πράξεων μεγάλων· αἷς καλλίστῳ χρησάμενος, ἐβεβαίωσε τὸν περὶ Ἀντωνίου λεγόμενον καὶ Καίσαρος λόγον, ὡς εὐτυχίστιμοι δι' ἐτέρων ἦσαν, ἣ δὲ αὐτῶν στρατηγεῖν. Καὶ γὰρ Σόσσιος, Ἀντωνίου στρατηγός, ἐν Συρίᾳ πολλὰ διεπράττετο· καὶ Κανίδιος, ἀπολειφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ περὶ Ἀρμενίαν, τοὺτους τινὲς νικῶν καὶ τοὺς Ἰβήρων καὶ Ἀλβανῶν βασιλέας, ἄχρι τοῦ Καυκάσου προῆλθεν. Ἀφ' ὧν ἐν τοῖς βαρβάροις ὄνομα καὶ κλέος ἠϋέτο τῆς Ἀντωνίου ἀννάμεις.

XXXV. Αὐτὸς δὲ πάλιν ἐκ τινῶν διαβολῶν παροξυνθεὶς πρὸς Καίσαρα, ναυσὶ τριακοσίαις ἔπλε πρὸς τὴν Ἰταλίαν· οὐ δεξαμένων δὲ τῶν Βρεντεσηνῶν, τὸν στόλον εἰς Τάραντα περιώρμισεν. Ἐταυθὰ τὴν Ὀκταβίαν (συνέπλει γὰρ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος αὐτῇ) δεηθεῖσαν ἀποπέμπει πρὸς τὸν ἀδελφόν, ἔγκλυν μὲν οὔσαν, ἥδη δὲ καὶ δεύτερον ἐξ αὐτοῦ θυγάτριον ἔχουσαν. Ἡ δ' ἀπαντήσασα κατ' ὁδὸν Καίσαρι, καὶ παραλαβοῦσα τῶν ἐκείνου φίλων Ἀγρίππαν καὶ Μαικῆναν ἐνετύγχανε, πολλὰ ποτνιαμένη καὶ πολλὰ δεομένη μὴ περιιδεῖν αὐτὴν ἐκ μακαριωτάτης γυναικὸς ἀθλιωτάτην γενομένην. Νῦν μὲν γὰρ ἀπαντίας ἀνθρώπους εἰς αὐτὴν ἀποβλέπειν, αὐτοκράτορων δυοῖν, τοῦ μὲν γυναῖκα, τοῦ δ' ἑδελφῆς οὔσαν, εἰ δὲ τὰ χεῖρω κρατήσκειν, ἔφη, καὶ γένοιτο πόλεμος, ὑμῶν μὲν ἄδηλον ὅτι κρατεῖν, ἣ κρατῆ-

εἶναι, πέπραπται, τὰ ἐμὰ δ' ἀμφοτέρως ἄθλια." Τού-
τοις ἐπικλασθεῖς ὁ Καῖσαρ, ἦκεν εἰρηνικῶς εἰς Τά-
ραντα, καὶ θάμα κάλλιστον οἱ παρόντες ἐθεώντο,
πολὺν μὲν ἐκ γῆς στρατὸν ἡσυχάζοντα, πολλὰς δὲ
ναῦς ἀτρέμα πρὸς τοῖς αἰγιαλοῖς [ἐχούσας,] αὐτῶν
δὲ καὶ φίλων ἀπαντήσεις καὶ φιλοφροσύνας. Εἰ-
σιτία δ' Ἀντώνιος πρότερος, καὶ τοῦτο τῇ ἀδελφῇ
Καίσαρος δόantos. Ἐπεὶ δ' ὁμολόγητο, Καίσαρα μὲν
Ἀντωνίῳ δοῦναι δύο τάγματα πρὸς τὸν Παρθικὸν
πόλεμον, Ἀντώνιον δὲ Καίσαρι χαλκεμβόλους ἑκα-
τὸν, Ὀκταβία, τῶν ὁμολογημένων χωρὶς, ῥητήσατο
τῷ μὲν ἀδελφῷ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἴκοσι μυριάσων
νας, τῷ δ' ἀνδρὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ στρατιώτης
χιλίους. Οὕτω δ' ἀλλήλων διακριθέντες, ὁ μὲν εὐ-
θὺς εἶχτο τοῦ πρὸς Πομπήϊον πολέμου, Σικελίας
ἑμίτος, Ἀντώνιος δ' Ὀκταβίαν μετὰ τῶν ἐξ ἐκεί-
νης, καὶ τοὺς ἐκ Φουλβίας παῖδας αὐτῷ παρακα-
ταθέμενος, εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπεπέρασεν.

XXXVI. Εὐδουσα δ' ἡ δεινὴ συμφορὰ χρό-
νον πολὺν, ὁ Κλεοπάτρας ἔρως, δοκῶν κατευ-
νάσθαι καὶ κατακεκληῆσθαι τοῖς βελτίοσι λογι-
σμοῖς, αὐθιγὰ ἀνέλαμπε καὶ ἀνεθάρρει, Συρίᾳ πλη-
σιάζοντος αὐτοῦ. Καὶ τέλος, (ὥσπερ φησὶν ὁ
Πλάτων τὸ δυσπειθὲς καὶ ἀκόλαστον τῆς ψυχῆς
ὑποζύγιον,) ἀπολακτίσας τὰ καλὰ καὶ σωτήρια
πάντα, Καπίτωνα Φοντήϊον ἐπεμψεν ἄξοντα Κλεο-
πάτραν εἰς Συρίαν. Ἐλθοῦσῃ δὲ χαρίζεται καὶ
προστίθῃσι μικρὸν οὐδὲν, οὐδ' ὀλίγον, ἀλλὰ Φοι-

νίκην, κολλήν Συρίαν, Κύπρον, Κιλικίας πολλήν
 ἔτι δὲ τῆς τ' Ἰουδαίας τὴν τὸ βάλσαμον φέρουσαν,
 καὶ τῆς Ναβαταίων Ἀραβίας ὁσὴ πρὸς τὴν ἐκτὸς
 ἀποκλίνει θάλασσαν. Αὗται μάλιστα Ῥωμαῖοις
 ἠρίασαν αἱ δωρεαί. Καίτοι πολλοῖς ἐχαρίζετο τε-
 κραρχίας καὶ βασιλείας ἐθνῶν μεγάλων, ἰδιώταις
 οὔσι, πολλοὺς δ' ἀφηγεῖτο βασιλείας· ὥς Ἀντί-
 γονον τὸν Ἰουδαῖον, ὃν καὶ προαγαγὼν ἐπελέκισεν,
 οὐδενὸς πρότερον ἐτέρου βασιλέως οὕτω κολασθέντος.
 Ἀλλὰ τὸ αἰσχρὸν ἦν τῶν Κλεοπάτρας τιμῶν ἀνα-
 ρότατον. Ἡὔξησε δὲ τὴν διαβολὴν, παῖδας ἐξ
 αὐτῆς διδύμους ἀνελόμενος, καὶ προσαγορεύσας τὸν
 μὲν Ἀλέξανδρον, τὴν δὲ Κλεοπάτραν· ἐπὶ κλησιν δὲ,
 τὸν μὲν Ἥλιον, τὴν δὲ Σελήνην. Οὐ μὴν ἀλλ' ἀγαθὸς
 ὢν ἐγκαλλωπίσασθαι τοῖς αἰσχροῖς, ἔλεγε, τῆς
 μὲν Ῥωμαίων ἡγμονίας, οὐ δὲ ὢν λημβάνουσιν,
 ἀλλ' ἐν οἷς χαρίζονται, φαίνεσθαι τὸ μέγεθος·
 διαδοχαῖς δὲ καὶ τεκνώσεισι πολλῶν βασιλέων πλα-
 τύνεσθαι τὰς εὐγενείας. Οὕτω γοῦν ὑφ' Ἡρα-
 κλέους τεκνωθῆναι τὸν αὐτοῦ πρόγονον, οὐκ ἐν μιᾷ
 γαστρὶ θεμέν· ἢ τὴν διαδοχὴν, οὐδὲ νόμους Σολω-
 νειοὺς καὶ κυήσεως εὐθύνας δεδοικότος, ἀλλὰ τῇ
 φύσει πολλὰς γενῶν ἀρχάς καὶ καταβολὰς ἀπολι-
 πεῖν ἐφικτόν.

XXXVII. Ἐπεὶ δὲ, Φραόρτου κτείναντος Ἡρώ-
 δης, τὸν πατέρα, καὶ τὴν βασιλείαν κατασχόντος,
 ἄλλοι τε Πάρθων ἀπεδιδρασκον οὐκ ὀλίγοι, καὶ
 Μιναίσης, ἀνὴρ ἐπιφανὴς καὶ δυνατὸς, ἦκε φεύ-

γων πρὸς Ἀντώνιον, τὰς μὲν ἐκείνου τύχας ταῖς Θεμιστοκλέους εἰκάσας, περιουσίαν δὲ τὴν ἑαυτοῦ καὶ μεγαλοφροσύνην τοῖς Περσῶν βασιλεῦσι παραβαλὼν, ἰδωρῆσατο τρεῖς πόλεις αὐτῷ, Λάρισσαν, καὶ Ἀρσθουσαν, καὶ Ἱερὰν πόλιν, ἣν Βαμβύκην πρότερον ἐκάλουν. Τοῦ δὲ Πάρθων βασιλέως τῷ Μοισαίῳ δεξιὰν καταπέμψαντος, ἄσμενος αὐτὸν ἀπίστευεν ὁ Ἀντώνιος, ἔξαπατᾷ μὲν ἐγνωκὼς τὸν Φραόρτην, ὡς αἰρήνης ἐσομένης, ἀξιῶν δὲ τὰς ὑλούσας ἐπὶ Κράσσου σημαίας, καὶ τῶν ἀνδρῶν ἀπολαβεῖν τοὺς περιόντας. Αὐτὸς δὲ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἀποπέμψας, ἐχώρει δι' Ἀραβίας καὶ Ἀρμενίας, ὅπου, συνελθοῦσης αὐτῇ τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν συμμάχων βασιλέων (πάμπολλοι δ' ἦσαν οὗτοι, μέγιστος δὲ πάντων ὁ τῆς Ἀρμενίας, Ἀρταουάσδης, ἑξακισχιλίους ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἑπτακισχιλίους παρέχων) ἐξήτασε τὸν στρατόν. Ἦσαν δὲ Ῥωμαίων μὲν αὐτῶν ἑξακισμύριοι πεζοί, καὶ τὸ Ῥωμαῖοις συντεταγμένον ἱππικόν, Ἰβήρων καὶ Κελτῶν, μύριοι τῶν δ' ἄλλων ἔθνων ἐγένοντο τρεῖς μυριάδες σὺν ἱππεῦσιν ὁμοῦ καὶ ψιλοῖς. Τῷ αὐτῷ μέντοι παρασκευῇ καὶ δυνάμει, ἣ καὶ τοὺς πέραν Βάκτρων Ἰνδοὺς ἐφόβησε, καὶ πᾶσαν ἐκράδανε τὴν Ἀσίαν, ἀνόνητον αὐτῷ διὰ Κλεοπάτραν γενέσθαι λέγουσι. Σπεύδοντα γὰρ ἐκείνη συνδιαχειμέσαι, τὸν πόλεμον ἐξενεγκεῖν πρὸ καιροῦ, καὶ πᾶσι χρήσασθαι τιταραγμένως, οὐκ ὄντα τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν, ἀλλ' ὑπὸ φρομάκων τινῶν, ἢ γοητείας, παπταίνοντα πρὸς

ἐκείνην αἰί, καὶ πρὸς τῷ τάχϊον ἐπανελθεῖν μᾶλλον, ἢ πρὸς τῷ κρατῆσαι τῶν πολέμιων, γενόμενον.

XXXVIII, Πρῶτον μὲν αὐτοῦ θέον ἐν Ἀρμενίᾳ διαχειμάσαι, καὶ διαναπαῦσαι τὸν στρατὸν, ὅτι αἰσχυρίων σταδίων ἀποτετρυνχόμενον πορείᾳ, καὶ πρὶν, ἢ κινεῖν ἐκ τῶν χειμαδίων Πάρθους, ἕως ἄρχῃ Μηδίαν καταλαβεῖν, οὐκ ἠνέσχετο τὸν χρόνον, ἀλλ' εὐθύς ἤγεν, ἐν ἀριστερᾷ λαβὼν Ἀρμενίαν, καὶ τὴν Αἰροπατηνῆς ὑψάμενος ἐπόρθει τὴν χώραν. Ἐπειτὰ μηχανημάτων αὐτῷ πρὸς πολιορκίαν ἀναγκαιῶν τριακοσίαις ἀμάξαις παραπεμπομένων, ἐν οἷς καὶ κριὸς ἦν ὀγδοήκοντα πόδιων μῆκος, ὧν οὐδὲν ἐνὶ χώρῃ διαφθαρέν ἐπὶ καιροῦ πάλιν γενέσθαι, διὰ τὸ τὴν ἄνω χώραν πᾶν ξύλον ἀγνὸς εἰς μῆκος καὶ μαλθακὸν ἐκφέρειν· ἐπιειγόμενος, ὥς ἐμπόδια τοῦ ταχύνειν ἀπέλιπε, φυλακὴν τινα καὶ Στατιανὸν ἡγεμόνα τῶν ἀμαξῶν ἐπιστήσας· αὐτὸς δὲ Φραόρτου μεγάλην πόλιν, ἐν ᾗ καὶ τέκνα καὶ γυναῖκες ἦσαν τοῦ τῆς Μηδίας βασιλείως, ἐπολιόρει. Τῆς δὲ χρείας εὐθύς, ὅσον ἡμαρτε τὰς μηχανὰς ἀπολιπὼν, ἐξελεγχούσης, ὁμόσε χωρῶν ἔχου πρὸς τὴν πόλιν χῶμα σχολῇ καὶ πολυπόνως ἀνιστάμενον. Ἐν τούτῳ δὲ καταβαίνων στρατιᾷ μεγάλῃ Φραόρτης, ὥς ἤκουσε τὴν ἀπόλειψιν τῶν μηχανοφόρων ἀμαξῶν, ἐπεμψε τῶν ἱππέων πολλοὺς ἐπ' αὐτάς· ἀφ' ὧν περιληφθεὶς ὁ Στατιανὸς, ἀποθνήσκει μὲν αὐτός, ἀποθνήσκουσι δὲ μύριοι τῶν μετ' αὐτοῦ. Τὰς δὲ

μηχανὰς ἐλόντες οἱ βάρβαροι διέφθειραν. Εἶλον δὲ παμπόλλους, ἐν οἷς καὶ Πολέμων ἦν, ὁ βασιλεὺς.

XXXIX. Τοῦτο πάντας μὲν, ὥς εἶκός, ἤλιασε τοὺς περὶ Ἀντώνιον, ἀνελπίστως ἐν ἀρχῇ πληγέντας· ὁ δὲ Ἀρμένιος Ἀρταουάσσης, ἀπογνοὺς τὰ Ῥωμαίων, ὥχετο τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἀναλαβὼν, καί περ αἰτιώτατος τοῦ πολέμου γενόμενος. Ἐπιφανέντων δὲ λαμπρῶς τοῖς πολιορκοῦσι τῶν Πάρθων, καὶ χρωμένων ἀπειλαῖς πρὸς ὕβριν, οὐ βουλόμενος Ἀντώνιος ἡσυχάζοντι τῷ στρατῷ τὸ δυσθυμοῦν καὶ καταπεπληγμένον ἐμμένειν καὶ αὖξισθαι, δέκα τάγματα λαβὼν, καὶ τρεῖς στρατηγίδας σπείρας ὀπλιτῶν, τοὺς δ' ἱππεῖς ἅπαντας, ἐξήγαγε πρὸς σιτολογίαν· οἰόμενος, οὕτως ἂν ἐπισπασθίντων μάλιστα τῶν πολέμιων ἐκ παρατάξεως μάχην γενέσθαι. Προελθὼν δὲ μιᾷς ὁδὸν ἡμέρας, ὥς ἑώρα τοὺς Πάρθους κύκλῳ περιχερμένους, καὶ προσπεισὶν κατ' ὁδὸν αὐτῷ ζητοῦντας, ἐξέσθηκε μὲν τὸ τῆς μάχης σύμβολον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, καθιλὼν δὲ ταῖς σκηναῖς, ὥς οὐ μαχησόμενος, ἀλλ' ἀπάξων, παρημεῖβετο τῶν βαρβάρων τὴν τάξιν, οὔσαν μηχανοειδῆ· κελεύσας, διὰν οἱ πρῶτοι τοῖς ὀπλίταις ἐν ἐφικτῷ δοκῶσιν εἶναι, τοὺς ἱππεῖς ἐναντίους εἰσελάυνειν. Τοῖς δὲ Πάρθοις παρακεκριμένοις λόγους κρείττων ἢ τάξεις ἐφαίνετο τῶν Ῥωμαίων, καὶ κατεθεῶντο παρεξιδόντας ἐν διαστήμασιν ἴσοις ἀθορύβως καὶ σιωπῇ τοὺς ἑσσοὺς κραδαίνοντας. Ὡς δὲ

τὸ σημῆϊον ἦρθη, καὶ προσεφέροντο μετὰ κραυγῆς, ἐπιστρέψαντες οἱ ἱππεῖς, τοὺτους μὲν ἡμύνοντο δεξιόμενοι, καίπερ εὐθύς ἐντὸς τοξεύματος γενομένους· τῶν δ' ὀπλιτῶν συναπτόντων ἅμα βοῇ καὶ πατάγῃ τῶν ὀπλῶν, οἳ τε ἵπποι τοῖς Πάρθοις ἐξίσταντο ταρβούντες, καὶ αὐτοὶ, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθῆναι, ἔφευγον. Ὁ δ' Ἀντώνιος ἐνέκειτο τῇ διώξει, καὶ μεγάλας εἶχεν ἐλπίδας, ὥς τοῦ πολέμου τὸ σῦμπαν, ἢ τὸ πλεῖστον, ἐκείνῃ τῇ μυχῇ διαπεπραγμένος. Ἐπεὶ δὲ, τῆς διώξεως γενομένης τοῖς μὲν πεζοῖς ἐπὶ πεντήκοντα στάδια, τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐπὶ τρεῖς τοσαῦτα, τοὺς πεπτωκότας τῶν πολεμίων καὶ τοὺς ἡλωκότας ἐπισκοποῦντες, εὖρον αἰχμαλώτους μὲν τριάκοντα, νεκροὺς δὲ ὀγδοήκοντα μόνους, ἀπορία καὶ δυσθυμία πᾶσι παρέστη, θεινὸν εἶναι λογιζομένοις, εἰ νικῶντες μὲν αὐτοὺς ὀλίγους κτείνουσιν, ἡττώμενοι δὲ στερήσονται τοσούτων, ὅσους ἀμέβαλον περὶ ταῖς ἀμάξαις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνενασάμενοι, τὴν ἐπὶ Φραόρτου καὶ τοῦ στρατοπέδου προῆγον. Ἐντυχόντες δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν πρῶτον μὲν ὀλίγοις τῶν πολεμίων, ἔπειτα πλείοσι, τέλος δὲ πᾶσιν, ὥσπερ ἀηττήτοις καὶ νεαλέσι προκαλουμένοις καὶ προυβάλλουσι πανταχόθεν, μοχθηρῶς καὶ πολυπόνως ἀπεσώθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον. Τῶν δὲ Μήδων ἐκδρομὴν τινα ποιησαμένων ἐπὶ τὸ χῶμα, καὶ τοὺς προμαχομένους φοβησάντων, θοργισθεὶς ὁ Ἀντώνιος ἐχρήσατο τῇ λεγομένῃ δεκατεταίᾳ πρὸς τοὺς ἀποδειλιάσαντας. Διελὼν γὰρ εἰς

δεκάδας τὸ πλῆθος, ἀφ' ἑκάστης ἓνα τὸν λαχόντα κλήρω διέφθειρε, τοῖς δ' ἄλλοις ἀντί πυρῶν ἐκέλευε κριθᾶς μετρεῖσθαι.

XL. Χαλεπὸς δ' ἦν ἀμφοτέροις ὁ πόλεμος, καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ φθβερώτερον. Ἀντωνίῳ μὲν, προσδοκῶντι λιμὸν· οὐκέτι γὰρ ἦν ἄνευ τραυμάτων καὶ νεκρῶν πολλῶν ἐπισιτίσασθαι· Φραόρτης δέ, τοὺς Πάρθους ἐπιστάμενος πάντα μᾶλλον, ἢ χειμῶνος ἔξω προσταλαιπωρεῖν καὶ θυραυλεῖν, δυναμένους, ἐφοβεῖτο, μὴ, τῶν Ῥωμαίων ἐγκαταρτουμένων καὶ παραμενόντων, ἀπολίπωσιν αὐτὸν, ἥδη τοῦ ἄερος συνισταμένου μετὰ φθινοπορινὴν ἰσημερίαν, Δόλον οὖν τίθῃσι τοιόνδε. Πάρθων οἱ γνωριμώτατοι περὶ τῆς σιτολογίας καὶ τῆς ἄλλας ἀπαντήσεως μαλακώτερον ταῖς Ῥωμαίοις προσεφέροντο, λαμβάνειν τε παριέντες αὐτοῖς ἓνια, καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦντες, ὡς πολεμικωτάτων ἀνδρῶν, καὶ θαυμαζομένων ὑπὸ τοῦ σφετέρου βασιλέως δικαίως. Ἐκ δὲ τούτου προσελαύνοντες ἐγγυτέρω, καὶ τοὺς ἵππους ἀτρέμα παραβάλλοντες, ἐλοιδοροῦν τὸν Ἀντώνιον, ὅτι βουλομένῳ Φραόρτῃ διαλλαγῆναι καὶ φείσασθαι τοιούτων ἀνδρῶν καὶ τοσούτων ἀφορμῆν οὐ δίδωσιν, ἀλλὰ τοὺς χαλεποὺς καὶ μεγάλους κἀθῆται πολέμους ἀναμένων, λιμὸν καὶ χειμῶνα, διῶν ἔργον ἐστὶ καὶ προσπεμπομένους ὑπὸ Πάρθων ἀποφεύγειν. Πολλῶν δὲ ταῦτα πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἀναφερόντων, μαλασσόμενος ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, ὁμοῦς

οὐ πρότερον ἐπεκηρυκεύσατο πρὸς τὸν Πάρθον, ἢ πυθέσθαι τῶν φιλοφρονουμένων ἐκείνων βαρβάρων, εἰ τοῦ βασιλέως ταῦτα φρονούντος διαλέγοντο. Φασκόντων δὲ, καὶ παρακυλούντων μὴ δεδιέναι, μὴδ' ἀπιστεῖν, ἔπεμπέ τινας τῶν ἐταίρων, πάλιν τὰς σημαίας ἀξιῶν ἀπολαβεῖν καὶ τοὺς αἰχμαλώτους, ὥς δὴ μὴ πανιάπασιν ἀγαπᾶν τὸ σωθῆναι καὶ διαφυγεῖν νομισθεῖη. Τοῦ δὲ Πάρθου ταῦτα μὲν ἰὼν κειλεύοντος, ἀπὸντι δ' εὐθύς εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν εἶναι φήσαντος, ὀλίγαις ἡμέραις συσκιωσάμενος ἀνεξεύγνυνεν. Ὡς δὲ καὶ θήμῳ πιθανὸς ἐντυχεῖν, καὶ στρατὸν ἄγειν διὰ λόγῳ παρ' ὄντιν οὖν τῶν τότε πεφυκώς, ἐξέλιπεν αὐτὸς αἰσχυρῇ καὶ κατηφεία τὸ παραθαρῆναι τὸ πλῆθος, Δομίτιον δ' Αἰνόβαρβιον ἐκέλευσε τοῦτο ποιῆσαι. Καὶ τινες μὲν ἠγανάκτησαν, ὥς ὑπερορῶμενοι, τὸ ὅτι πλῆστον ἐπεκλάσθη, καὶ συνεφρόνησε τὴν αἰτίαν· διὸ καὶ μᾶλλον ὥοντο δεῖν ἀνταιδεῖσθαι, καὶ πείθεσθαι τῷ στρατηγῷ.

XLII. Μείλλοντος δ' αὐτοῦ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄγειν ὀπίσω, πεδινὴν καὶ ἄδενδρον οὖσαν, ἀνὴρ τῷ γίνει Μάρδος, πολλὰ τοῖς Πάρθων ἡθεσιν ἐνωμιληκώς, ἦδη δὲ Ῥωμαίοις πιστὸς ἐν τῇ μάχῃ τῇ περὶ τὰς μηχανὰς γεγονώς, Ἀντωνίῳ προσελθὼν, ἐκέλευε φεύγειν ἐν δεξιᾷ, τῶν ὁρῶν ἐπιλαβόμενος, καὶ μὴ στρατὸν ὀπλίτην καὶ βαρὺν ἐν δρόμοις γυμνοῖς καὶ ἀναπεπταμένοις ὑποβαλεῖν ἵππῳ τοσαύτῃ καὶ τοξεύμασιν· ὃ δὲ τεχνώμενον τὸν Φραόρτην,

ἀνασκήσαι τῆς πολιορκίας αὐτὸν ὁμολογίαις φιλάν-
 θρώποις· ἔσθαι δ' αὐτὸς ἡγεμὼν ὁδοῦ βρα-
 χυτέρας, καὶ μᾶλλον εὐπορίαν τῶν ἐπιτηδείων ἐ-
 χούσης. Ταῦτ' ἀκούσας δ' Ἀντώνιος ἐβουλεύετο,
 καὶ Πάρθοις μὲν οὐκ ἐβούλετο δοκεῖν ἀπιστεῖν με-
 τὰ σπανδᾶς, τὴν δὲ συντομίαν τῆς ὁδοῦ, καὶ τὸ
 παρὰ κόμας οἰκουμένας ἔσεσθαι τὴν πορείαν ἐπαι-
 νῶν, πίστιν ἤτει τὸν Μάρκον. Ὁ δὲ δῆσαι παρεῖ-
 χεν αὐτὸν, ἄχρῃς οὐ καταστήσῃ τὸν στρατὸν εἰς Ἀρ-
 μενίαν, καὶ δεθεῖς ἡγεῖτο δύο ἡμέρας καθ' ἡσύ-
 χίαν. Τῇ δὲ τρίτῃ, παντάπασί τοὺς Πάρθους ἀ-
 πεγνωκότος τοῦ Ἀντωνίου, καὶ βαδίζοντος ἀναιμέ-
 νως διὰ τὸ θαρρῆν, ἰδὼν δ' Μάρκος ἀπόχωσιν ἐμ-
 βολῆς ποταμοῦ νεοσι δισπασμένην, καὶ τὸ ῥεῦμα
 πολὺ πρὸς τὴν ὁδὸν, ἣ πορευτέον ἦν, ἐκχεόμενον,
 συνῆκεν, ὅτι τῶν Πάρθων ἔργον εἴη τοῦτο, δυσκο-
 λίας ἔνεκα καὶ διατριβῆς ἐμπεδῶν αὐτοῖς τὸν πο-
 ταμὸν τιθεμένων· καὶ τὸν Ἀντώνιον δορὴν ἐκέλευε
 καὶ προσέχειν, ὥς τῶν πολεμίων ἐγγὺς ὄντων. Ἀρ-
 τι δ' αὐτοῦ καθίσταντος εἰς τάξιν τὰ ὄπλα, καὶ δι'
 αὐτῶν τοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφειδονήταις ἐκδρομὴν
 ἐπὶ τοὺς πολεμίους παρεσκευάζοντος, ἐπεφάνησαν
 οἱ Πάρθοι, καὶ περιέλαυνόν, ὥς κυλωσόμενοι καὶ
 συνταράζοντες πανταχόθεν τὸν στρατὸν. Ἐκδρα-
 μύκτων δὲ τῶν ψιλῶν ἐπ' αὐτοὺς, πολλὰς μὲν δι-
 δόντες ἀπὸ τόξων, οὐκ ἐλάττονας δὲ ταῖς μολυβδίσι
 καὶ τοῖς ἀκοντίοις πλήγας λαμβάνοντες, ἀνεχώρουν.
 Εἰτ' ἐπῆγον αὐτοῖς, ἄχρῃς οὐ συστρέψαντες οἱ Καλ-

τοὶ τοὺς ἵππους, ἐνέβαλον καὶ δεσκέδαταν αὐτοὺς, οὐκ ἐτι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὑπόδειγμα γενομένους.

XLII. Ἐκ τούτου μαθὼν Ἀντώνιος, ὁ ποιεῖν ἔδει, πολλοῖς ἀκοντισταῖς καὶ σφενδονήταις οὐ μόνον τὴν οὐραγίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς πλευρὰς ἐκατέρωστος, ἐν πλαισίῳ τὸν στρατὸν ἤγε, καὶ τοῖς ἵπποταῖς εἶρητο προσβαλόντας τρέπεσθαι, τρεψαμένους δὲ μὴ πόρρῳ διώκειν· ὥστε τοὺς Πάρθους, τὰς ἐφεξῆς τέσσαρας ἡμέρας, οὐθὲν πλεον δράσαντας, ἢ παθόντας, ἀμβλυτέρους γεγονέναι, καὶ τὸν χειμῶνα ποιούμενους πρόφασιν, ἀπέναι διανοεῖσθαι. Τῇ δὲ πέμπτῃ Φλαουῆς Γάλλος, ἀνὴρ πολέμιχός καὶ δραστήριος, ἐφ' ἡγεμονίας τεταγμένος, ᾗτησεν Ἀντώνιον προαελθὼν πλείονας ψιλοὺς ἀπ' οὐρᾶς, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ στόματος ἱππέων τινάς, ὡς μέγα κατόρθωμα ποιήσων. Δόντος δὲ, προσβαλόντας ἀνέκοπτε τοὺς πολεμίους, οὐχ, ὥσπερ πρότερον, ὑπάγων ἅμα πρὸς τοὺς ἐπλίτας καὶ ἀναχωρῶν, ἀλλ' ὑφιστάμενος καὶ συμπλεκόμενος παραβολώτερον. Ὁρῶντες δ' αὐτὸν οἱ τῆς οὐραγίας ἡγεμόνες ἀπορρήγνυμενον, ἐκάλουν πέμποντες· ὁ δ' οὐκ ἐπέθιτο. Τίτιον δὲ φασι, τὸν ταμίαν, καὶ τῶν σημαιῶν ἐπιλαβόμενον, στρέφειν ὀπίσω, καὶ λοιδορεῖν τὸν Γάλλον, ὡς ἀπολλύντα πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἄνδρας. Ἀντιλοιδοροῦντος δ' ἐκείνου, καὶ διακελευομένου τοῖς περὶ αὐτὸν μένειν, ὁ μὲν Τίτιος ἀπεχώρει· τὸν δὲ Γάλλον, ὠθούμενον εἰς

τοὺς κατὰ στόμα, λανθάνουσι πολλοὶ περισχόντες ἐκ τῶν ὀπισθεν. Βαλλόμενος δὲ πανταχόθεν ἐκάλεσε πέμπων ἀρωγὴν. Οἱ δὲ τοὺς δπλίτας ἄγοντες, ὧν καὶ Κανίδιος ἦν, ἐνῆρ παρ' Ἀντωνίῳ δυνάμενος μέγιστον, οὐ μικρὰ δοκοῦσι διαμαρτεῖν. Δῖον γὰρ ἀθρόαν ἐπιστρέψαι τὴν φάλαγγα, πέμποντες κατ' ὀλίγους ἐπιβοηθοῦντας, καὶ πάλιν ἡττωμένων τούτων, ἐτέρους ἀποστελλόντες, ἔλαθον ὀλιγοῦ θεῖν ἡτις καὶ φυγῆς ὄλον ἀναπλήσαντες τὸ στρατόπεδον, εἰ μὴ ταχὺ μὲν αὐτὸς Ἀντώνιος μετὰ τῶν δπλων ἀπὸ τοῦ στόματος ἦκεν ὑπαντιάζων, ταχὺ δὲ τὸ τρίτον τάγμα διὰ τῶν φευγόντων ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὡσάμενον ἔσχε τοῦ πρόσω διώκειν.

XLIII. Ἀπέθανον δὲ τρισχιλίων οὐκ ἐλάττους, ἐκομίσθησαν δ' ἐπὶ σκηρὰς τραυματίαι πεντακισχιλιοι· καὶ Γάλλος ἦν ἐν τούτοις, τέταρσιν ἐναντίος διαπεπαρμένος τοξεύμασιν. Ἄλλ' οὗτος μὲν ἐκ τῶν τραυμάτων οὐκ ἀνήνεγκε· τοὺς δ' ἄλλους περιῶν Ἀντώνιος ἐπεσκόπει καὶ παρεθάρρυνε, δεδακρυμένος καὶ περιπαθὼν. Οἱ δὲ φαιδροὶ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαμβανόμενοι, παρεκάλουν ἀπιόντα θεραπεύειν αὐτόν, καὶ μὴ κακοπαθεῖν, αὐτοκράτορα καλοῦντες, καὶ σώζεσθαι λέγοντες, ἂν ἐκείνος ὑγιαίνῃ. Μαθόλου μὲν γὰρ οὔτ' ἄλκαῖς, οὔτε ὑπομοναῖς, οὔτε ἡλικία, λαμπρότερον ἄλλος αὐτοκράτῳ στρατῶν ἐκείνου δοκεῖ συναγαγεῖν ἐν τοῖς τότε χρόνοις· ἢ δὲ πρὸς αὐτόν αἰδῶς τὸν ἡγεμόνα,

καὶ πειθαρχία μετ' εὐνοίας, καὶ τὸ πάντας ὁμαλῶς, ἐνδόξους, ἀδόξους, ἄρχοντας, ἰδιώτας, τὴν παρ' Ἀντωνίου τιμὴν τε καὶ χάριν μᾶλλον αἰρεῖσθαι τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀσφαλείας, οὐδὲ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις ἀπέλιπεν ὑπερβολήν. Τοῦτου δ' αἰτίαι πλείονες ἦσαν, ὥς προειρήκαμεν· εὐγένεια, λόγου ἰσχύς, ἀπλότης, τὸ φιλόδοξον καὶ μεγαλόδοξον, ἡ περὶ τὰς παιδείας καὶ τὰς ὁμιλίας εὐτραπεία. Τότε δὲ καὶ συμποσίων καὶ συναλγῶν τοῖς κακοπαθοῦσι, καὶ μεταδιδούς, οὐ τις δεηθείη, προθυμοτέρους τῶν ἐρρωμένων, τοὺς νοσοῦντας καὶ τετραμένους ἐποίησε.

XLIV. Τοὺς μὲντοι πολεμίους ἀπαγορεύοντας ἤδη καὶ κάμνοντας οὕτως ἐπήρεκ ἡ νίκη, καὶ τοσοῦτον τῶν Ῥωμαίων κατεφρόνησαν, ὥστε καὶ νυκτὸς ἐπαυλίσασθαι τῷ στρατοπέδῳ, προσδοκῶντας αὐτίκα μάλᾳ σκηναῖς ἐρήμοις καὶ χρήματα διαρπάσειν ἀποδιδρασκόντων. Ἀμα δ' ἡμέτερον πολὺ πλείονες ἐπηθροίζοντο, καὶ λέγονται τετρακισμυρίων οὐκ ἐλάττινες ἰππότες γενέσθαι, βασιλέως καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν αἰεὶ τεταγμένους ὥς ἐπὶ σαφείᾳ καὶ βεβαίᾳ κατορθώματι πέμψαντος. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐδεμιᾷ μάχῃ παρέταχεν. Ἀντώνιος δέ, βουλόμενος προσαγορεύσαι τοὺς στρατιώτας, ᾗτησε φαιδρὸν ἱμάτιον, ὥς οἰκτρούτερος ὁφθαίη. Τῶν δὲ φίλων ἐναντιωθέντων, ἐν τῇ στρατηγικῇ φοινικίᾳ προελθὼν ἐδημηγόρησε, τοὺς μὲν γενικηκότας ἐπαι-

των, ὀνειδίζων δὲ τοὺς φεύγοντας. Τῶν δ' οἱ μὲν
 παρειαλεύοντα θαρσύνειν, οἱ δ', ἀπολογούμενοι,
 σφᾶς αὐτοὺς παρῆχον, εἴτε βούλοιτο δεκατεῖειν,
 εἴτ' ἄλλῳ τρέπῳ κολάζειν· μόνον πᾶνσασθαι δυσ-
 φοροῦντα καὶ λυπούμενον εἶδόντα. Πρὸς ταῦτα
 τὰς χεῖρας ἀναιείνας, ἐπεύξατο τοῖς θεοῖς, εἴ τις
 ἄρα νέμεσις τὰς πρόσθεν εὐτυχίας αὐτοῦ μέτσειν,
 εἰς αὐτὸν ἔλθειν, τῷ δ' ἄλλῳ στρατῷ σωτηρίαν
 δίδόναι καὶ νίκην.

XLV. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ φραζάμενοι βέλτιον
 προῆγον, καὶ τοῖς Πάρθοις ἐπιχειροῦσι πολὺς
 ἀπήντα παράλογος. Οἰόμενοι γάρ, ἐφ' ἄρπαγὴν
 καὶ λεηλασίαν, οὐ μάχην, ἐλαύνειν, εἴτα πολλοῖς
 βέλεσιν ἐντυγχάνοντες, ἐρῶμένους δὲ καὶ νεαλεῖς
 ταῖς προθυμίαις δρῶντες, αὐτοῖς ἐξέκαμνον. Ἐπὶ
 δὲ καταβαίνουσιν αὐτοῖς ἀπὸ λόφων τινῶν ἐπι-
 κλινῶν ἐπίθεντο, καὶ βραδέως ἐπεξάγοντας ἔβαλ-
 λον, ἐπιστρέψαντες οἱ θυρεοφόροι συνέκλεισαν εἰ-
 σω τῶν ὅπλων τοὺς ψιλοὺς, αὐτοὶ δὲ καθέντες εἰς
 γόνυ προὔβάλλοντο τοὺς θυρεοὺς· οἱ δ' ἔπισθεν
 ὑπερέσχον αὐτῶν τὰ ὅπλα, καὶ κείνων ὁμοίως ἑτε-
 ροί. Τὸ δὲ σχῆμα, παραπλήσιόν ἐρέψει γινόμε-
 νον, ὅψιν τε θεατρικὴν παρέχει, καὶ τῶν προβλη-
 μάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς τοὺς οἴατοὺς ἀπο-
 λιεθαίνοντας. Οἱ μὲντοι Πάρθοι τὴν εἰς γόνυ
 κλίσιν τῶν Ῥωμαίων ἀπαγόρευσιν ἡγούμενοι καὶ
 κάματον εἶναι, τὰ μὲν τόξα κατέθεντο, τοὺς δὲ

κοντοὺς διαλαβόντες, ἐγγὺς προσέμιξαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι συναλαλάξαντες, ἐξαίφνης ἀνέθορον, καὶ τοῖς ὕσσοις παίοντες ἐκ χειρὸς, ἔκτεινάν τε τοὺς πρώτους, καὶ τροπὴν ἔθεντο τῶν ἄλλων ἀπάντων. Ἐγένετο δὲ ταῦτα καὶ ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐπὶ μικρὸν ἀνυόντων τῆς ὁδοῦ. Καὶ λιμὸς ἦπιετο τοῦ στρατοῦ, σιτὸν τε βραχὺν διὰ μάχης πορίζομένου, καὶ τῶν πρὸς ἀλετὸν σκευῶν οὐκ εὐποροῦντος. Τὰ γὰρ πολλὰ κατελείπετο, τῶν μὲν ἀποθνησκόντων ὑποζυγίων, τῶν δὲ τοὺς νοσοῦντας καὶ τραυματίας φερόντων. Λέγεται δὲ χοῖνιξ Ἀττικὴ πυρῶν πεντήκοντα δραχμῶν ὧνιος γενέσθαι· τοὺς δὲ κριθίνους ἄρτους πρὸς ἀργύριον ἰστάντες ἀπεθίδοντο. Τραπόμνοι δὲ πρὸς λάχανα καὶ ῥίζας, ὀλίγας μὲν ἐνετύγγανον τῶν συνήθων, ἀναγκάζομενοι δὲ πειρᾶσθαι καὶ τῶν ἀγείστων πρότερον, ἦψαντο τινὸς πόας ἐπὶ θάνατον διὰ μανίας ἀγοῦσης. Ὁ γὰρ φαγὼν οὐδὲν ἐμὲμνητο τῶν ἄλλων, οὐδ' ἐγίνωσκεν, ἐν δ' ἔργα εἶχεν, κινεῖν καὶ στρέφειν πάντα λίθον, ὥς τι μεγάλης ἀπουδῆς ἄξιον διαπρατόμενος. Ἦν δὲ μεστὸν τὸ πεδῖον κεκυφύτων χαμάζε, καὶ τοὺς λίθους περιορυττόντων καὶ μεθιστάντων· τέλος δὲ χολὴν ἐμοῦντες ἔθνησκον, ἐπεὶ καὶ τὸ μόνον ἀντιπαθεῖς, οἶνος, ἐξέλιπε. Φθειρόμενων δὲ πολλῶν, καὶ τῶν Πάρθων οὐκ ἀφισταμένων, πολλὰς ἀναφθέγγασθαι τὸν Ἀντώνιον ἱστοροῦσιν. „Ὡ μῦριοι!“ θαυμάζοντα τοὺς μετὰ Ξενοφῶντος, ὅτι καὶ πλείονα καταβαίνοντες ὁδὸν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας, καὶ πολλὰ πλυσίους μαχόμενοι πολεμίοις ἀπὲσώθησαν.

XLVI. Οἱ δὲ Πάρθοι, διαπλέξαι μὲν οὐ δύναμενοι τὸν στρατὸν, οὐδὲ διασπᾶσαι τὴν τάξιν, ἥδη δὲ πολλαῖς ἡττημένοι καὶ πεφευγότες, αὐτοὶ εἰσηνικῶς ἀνελγνυντο τοῖς ἐπὶ χιλὸν ἢ αἶταν προσχομένοις, καὶ τῶν τόξων τὰς νευράς ἐπιδεικνύντες ἀνειμένας, ἔλεγον, ὥς αὐτοὶ μὲν ἀπίαςιν ὀπίσω, καὶ τοῦτο ποιοῦνται πέρας ἀμύνης, ὀλίγοι δὲ Μήδων ἀκολουθήσουσιν ἔτι μιᾷς ἢ δευτέρας ὁδὸν ἡμέρας, οὐδὲν παρενοχλοῦντες, ἀλλὰ τὰς ἀπωτέρω κώμας φυλάττοντες. Τούτοις τοῖς λόγοις ἀσπασμοὶ τε καὶ φιλοφροσύναι προσῆσαν· ὥστε πάνυ τοὺς Ῥωμαίους εὐθαρσεῖς γενέσθαι, καὶ τὸν Ἀντώνιον ἀκούσαντα, τῶν πεδίων ἐφίεσθαι μᾶλλον, ἀνύδρου λεγομένης εἶναι τῆς διὰ τῶν ὄρων. Οὗτω δὲ ποιεῖν μέλλοντος, ἦκεν ἀνὴρ ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐκ τῶν πολεμίων, ὄνομα Μιθριδάτης, ἀνεψιὸς Μοναίσου, τοῦ πατρ' Ἀντωνίῳ γενομένου, καὶ τὰς τρεῖς πόλεις δωρεὰν λαβόντος. Ἡξίου δ' αὐτῷ προσελθεῖν ἵνα τῶν Παρθωτῶν διαλεχθῆναι δυναμένων, ἢ Συριωτῶν. Καὶ προσελθόντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀντιοχείως, ὃς ἦν Ἀντωνίῳ συνήθης, ὑπειπὼν, ὃς εἴη, καὶ Μονασίῃ τὴν χάριν ἀνάπτων, ἠρώτησε τὸν Ἀλέξανδρον, εἰ λόφους συνεχεῖς καὶ ὑψηλοὺς ὁρᾷ πρόσθεν. Φήσατος δ' ὁρᾶν·, Ἐπ' ἐκείνοις, ἔρη, πανστρατιᾷ Πάρθοι λοχῶσιν ὑμᾶς. Τὰ γὰρ μεγάλα πεδία τῶν λόφων τούτων ἐξήρηται, καὶ προσδοκῶσιν ὑμᾶς ἐξηπατημένους ὑπ' αὐτῶν ἐνταῦθα τρέφεσθαι, τὴν διὰ τῶν ὄρων ἀπολιπόντας. Ἐκείνη μὲν οὖν ἔχει δίψος ὑμῖν συνήθη καὶ πόνον· ταῦτ

δὲ χωρῶν Ἀντώνιος ἴστω τὰς Κράσσου τύχας αὐτὸν ἀκδιχομίνας·“

XLVII. Ὁ μὲν οὕτω φράσας ἀπῆλθεν Ἀντώνιος δ' ἀκούσας, καὶ διαταραχθεὶς, συνεκάλει τοὺς φίλους, καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ, Μάρδον, οὐδ' αὐτὸν ἄλλως φρονοῦντα. Καὶ γὰρ ἄνευ πολεμίων ἐγίνωσκε τὰς διὰ τῶν πεδίων ἀνοδίας καὶ πλάνας χαλεπὰς καὶ δυστεκμάρτους οὔσας· τὴν δὲ τραχεῖαν ἀπέφαιεν οὐδὲν ἄλλο δυσχερὲς, ἢ μίᾳς ἡμέρας ἀννυδρίαν, ἔχουσιν. Οὕτω δὲ τραπόμενος ταύτην ἤγε νυκτὸς, ὕδωρ ἐπιφέρεισθαι κελεύσας. Ἀγγείων δὲ ἦν ἀπορία τοῖς πολλοῖς· θιὸ καὶ τὰ κράνη πιμπλάντες ὕδατος ἐκόμιζον, αἱ δὲ θυφθέραις ὑπολαμβάνοντες. Ἦδη δὲ προχωρῶν ἀγγέλλεται τοῖς Πάρθοις· καὶ παρὰ τὸ εἰωθὸς ἔτι νυκτὸς ἐδίωκον. Ἡλίου δ' ἀνίσχοντος, ἤπτοντο τῶν ἐσχάτων, ἀγρυπνία καὶ πόνη κακῶς διακειμένων. Τεσσαράκοντα γὰρ καὶ διακοσίους ἐν τῇ νυκτὶ σταδίους κατηνύκεισαν· καὶ τὸ μὴ προσδοκῶσιν οὕτω ταχέως ἐπελθεῖν τοὺς πολεμικοὺς ἀθυμίαν παρεῖχε. Καὶ τὸ δίψος ἐπέτεινεν ὁ ἄγων· ἀμυνόμενοι γὰρ ἅμα προῆγον. Οἱ δὲ πρῶτοι βαδίζοντες ἐντυγχάνουσι ποταμῷ ψυχρὸν μὲν ἔχοντι καὶ διαφυγῆς, ἄλμυρόν δὲ καὶ φαρμακῶδες ὕδωρ, ὃ ποθὲν, εὐθὺς ὀδύνας, ἐλκουμένης τῆς κοιλίας, καὶ τοῦ δίψους ἀναφλεγόμενου, παρεῖχε. Καὶ ταῦτα τοῦ Μάρδου προλέγοντος, οὐδὲν ἥτιον ἐκβιαζόμενοι τοὺς ἀνελκοντας ἔπινον. Ἀντώνιος δὲ περιῦον ἰδεῖτο βραχὺν ἐγκατατερῆσαι χρόνον· ἕτερον γὰρ οὐ πόρρω ποταμὸν εἶναι πότιμον·

εἶτα τὴν λείπην ἄφιππον καὶ τραχεῖαν, ὥστε παντά-
 πασιν ἀποκρίψαι τοὺς πολεμίους. Ἀμα δὲ καὶ τοὺς
 μαχομένους ἀνικαλεῖτο, καὶ κατὰ ζυξιν ἐσήμαινεν, ὡς
 σκιᾷ γοῦν μετακλίβοιεν οἱ στρατιῶται.

XLVIII. Πηγυνυμένων οὖν τῶν σκηνῶν, καὶ τῶν
 Πάρθων εὐθὺς, ὥσπερ εἰώθεισαν, ἀπαλλαττόμενων,
 ἦκεν αὐθις ὁ Μιθριδάτης, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου προ-
 ελθόντος, παρήγει μικρὸν ἡσιχάσαντα τὸν στρατὸν
 ἀνιστάναι καὶ σπεύδειν ἐπὶ τὸν παταμόν, ὡς οὐ δια-
 βησομένων Πάρθων, ἄχρι δ' ἐκείνου διωζόντων.
 Ταῦτ' ἀπαγγείλας πρὸς Ἀντώνιον Ἀλέξανδρος, ἐκφέ-
 ρει παρ' αὐτοῦ χρυσᾶ ποτήρια πάμπολλα, καὶ φιά-
 λας, ὧν ἐκεῖνος, ὅσα τῇ εὐθῆτι κατακρύψαι δυνατός
 ἦν, λαβὼν ἀπῆλυνεν. Ἐτι δ' ἡμέρας οὔσης, ἀναξεν-
 ξαντες, ἐπορεύοντο, τῶν πολεμίων οὐ παρενοχλοῦν-
 των· αὐτοῖ δ' ἐαυταῖς, νύκτα χαλεπωτάτην πασῶν
 ἐκείνην καὶ φοβερωτάτην ἀπεργασάμενοι. Τοὺς γὰρ
 ἔχοντας ἀργύριον, ἢ χρυσίον, ἀποκτινύντες ἐσύλων,
 καὶ τὰ χρήματα τῶν ὑποζυγίων ἀφήρπαζον· τέλος
 δὲ, τοῖς Ἀντωνίου σκαυοφόροις ἐπιχειρήσαντες, ἐκπύ-
 ματα καὶ τραπέζας πολυτελεῖς κατέκοπτον καὶ διε-
 νέμοντο. Θορύβου δὲ πολλοῦ καὶ πλάνου τὸ στρα-
 τιμα πᾶν ἐπέχοντος, (ᾔοντο γὰρ, ἐπιπεπτωκότῳ
 τῶν πολεμίων, εὐροπὴν γεγονέναι καὶ διασπασμόν)
 Ἀντώνιος ἔκα καλέσας τῶν δορυφορούντων αὐτὸν ἀπε-
 λευθέρων, ὄνομα Ῥάμνον, ὥρκασεν, ὅταν κελεύσῃ, τὸ
 ξίφος αὐτοῦ διεῖναι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμεῖν, ὡς
 μήτε ἀλώῃ ζῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων, μήτε γνωσθεῖη

τεθνηκώς. Ἐκδακρυσάων δὲ τῶν φίλων, ὁ Μάρδος ἐθάρρυνε τὸν Ἀντώνιον, ὡς ἐγγὺς ὄντος τοῦ ποταμοῦ· καὶ γὰρ αὖρα τις ἀποθρόνουσα νοτιερά, καὶ ψυχρότερος αἴθρ ἀπαντῶν ἡδίων τὴν ἀναπνοὴν ἐποίει, καὶ τὸν χρόνον ἔφη τῆς πορείας οὕτω συμπεραίνειν τὸ μέτρον. Οὐκέτι γὰρ ἦν πολὺ τὸ λειπόμενον τῆς νυκτός. Ἀμα δ' ἀπήγγελλον ἕτεροι, τὸν θόρυβον ἐκ τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀδικίας καὶ πλεονεξίας εἶναι. Διὸ καὶ καταστῆσαι τὸ πλῆθος εἰς τάξιν ἐκ τῆς πλάνης καὶ τοῦ διασπασμοῦ βουλόμενος, ἐκέλευσε σημαίνειν κατὰ ζευξιν.

XLIX. Ἦδη δ' ὑπέλαμπεν ἡ ἡμέρα, καὶ τοῦ στρατοῦ κόσμον ἀρχομένου τινὰ λαμβάνειν καὶ ἡσυχίαν, προσέπιπτε τοῖς τελευταίοις τὰ τῶν Πάρθων τοξόματα, καὶ μάχης σημεῖον ἔδόθη τοῖς ψιλοῖς. Οἱ δ' ὀπλῖται πάλιν ὁμοίως κατερέψαντες ἀλλήλους τοῖς θυρεοῖς, ὑπέμενον τοὺς βάλλοντας, ἐγγὺς οὐ τολμῶντας συνελθεῖν. Ἐπαγαγόντων δὲ κατὰ μικρὸν οὕτως τῶν πρώτων, ὁ ποταμὸς ἐφάνη· καὶ τοὺς ἱππεῖς ἐπ' αὐτῷ παρατάξας Ἀντώνιος ἐναντίους τοῖς πολεμίοις, διεβίβαζε τοὺς ἄσθενεῖς πρώτους. Ἦδη δὲ καὶ τοῖς παχομένοισι ἄδεια καὶ ῥασιώνη τοῦ πεινῆ ἦν. Ὡς γὰρ εἶδον οἱ Πάρθοι τὸν ποταμὸν, τὰς τε νευρὰς ἀνῆκαν, καὶ θαρρόντας ἐκέλευον διαπερᾶν τοὺς Ῥωμαίους, πολλὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἐγκωμιάζοντες. Διαβάντες οὖν κατ' ἡσυχίαν, αὐτοὺς ἀνελάμβανον, εἴτα ὤδουν, οὐ πάντῃ τοῖς Πάρθοις πιστεύοντες. Ἐκτῇ δ' ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τελευταίαν μάχην ἐπὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν

ἦγον· ὁρῶντα Μηδίαν καὶ Ἀρμενίαν. Ἐφάνη δὲ καὶ
βῆθαι καὶ τραχύνετι χαλεπός· καὶ λόγος διηλθεῖ, ἐνα-
δρευόντας αὐτόθι τοὺς πολέμους ἐπιβήσασθαι δια-
βαίνουσιν αὐτοῖς. Ἐπει δ' ὠσπυλῶς διαπυράσαντες,
ἐπέβησαν τῆς Ἀρμενίας, ὥσπερ ἄρτι γῆν ἐκάνην ἰδόν-
τες ἐκ πελάγους, προσεκύνουν, καὶ πρὸς δάκρυα καὶ
περιβολὰς ἀλλήλων ὑπὸ χαρᾶς ἐτρέποντο. Προϊόν-
τες δὲ διὰ χώρας εὐδαίμονος, καὶ χρώμενοι πᾶσιν ἀνέ-
δην ἐκ πολλῆς ἀπορίας, ὑδαρικοῖς καὶ κοιλιακοῖς περι-
ἐπιπτον ἀρρώστημασιν.

Λ. Ἐνταῦθα ποιησάμενος ἐξέτασιν αὐτῶν Ἀν-
τώνιος, εὖρε δισφυρίους πεζοὺς καὶ τετρακισχιλίους
ἱππεῖς ἀπολωλότας, οὐ πάντας ὑπὸ τῶν πολεμίων,
ἀλλ' ὑπὲρ ἡμίσεις νοσήσαντας. Ὤδευσαν μὲν οὖν
ἀπὸ Φραάτων ἡμέρας ἑπτὰ καὶ εἴκοσι, μάχαις δ'
ὀκτὼ καὶ δέκα Πάρθους ἐνίκησαν, αἱ δὲ νῆκαι κρῶ-
τος οὐκ εἶχον, οὐδὲ βεβαδότητα, μικρὰς ποιου-
μένων καὶ ἀτελεῖς τὰς διώξεις. Ὡς καὶ μάλιστα
κατάδηλος ἦν Ἀρταουδάσδης δ' Ἀρμένιος Ἀντώνιον
ἐκείνου τοῦ πολέμου τὸ τέλος ἀφελόμενος. Εἰ γὰρ,
οὓς ἀπήγαγεν ἐκ Μηδίας ἱππεῖς ἑξακισχιλίους καὶ
μυρίους, παρήσαν ἰσχυρασμένοι παραπλησίως Πάρ-
θοις, καὶ συνήθεις μάχεσθαι πρὸς αὐτοὺς, Ῥω-
μαίων μὲν τοὺς μαχεμένους τρεπομένων, ἐκείνων
δὲ τοὺς φεύγοντας αἰρούντων, οὐκ ἂν ὑπῆρξεν αὐ-
τοῖς ἡττωμένοις ἀναφέρειν καὶ ἀνατολμῆν τεταυ-
λάκις. Ἀπάντες οὖν ὀργῇ παρώξυνον ἐπὶ τὴν τι-
μωρίαν τοῦ Ἀρμενίου τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ λογι-

σμός χρησάμενος, οὐτ' ἐμέμψατο τὴν προδοσίαν, οὐτ' ἀφῆκε τῆς συνήθους φιλοφροσύνης καὶ τιμῆς πρὸς αὐτὸν, ἀσθενὴς ἐπὶ στρατῷ καὶ ἄπορος γεγονώς. Ἰσχυρὸν μέντοι πάλιν ἐμβαλὼν εἰς Ἀρμενίαν, καὶ πολλαῖς ὑποσχέσας καὶ προκλήσεις πείσας αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς χεῖρας, συνέλαβε, καὶ δέσμιον καταγαγὼν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐθριάμβευσεν. Ὅτι μάλιστα Ῥωμαίους ἐλίπησεν, ὥς τὰ καλὰ καὶ σεμνὰ τῆς πατρίδος Αἰγυπτίοις διὰ Κλεοπάτραν χαριζόμενος. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐπράχθη.

LI. Τότε δὲ διὰ πολλοῦ χειμῶνος ἤδη καὶ τιφειῶν ἀπαύστων ἐπείγόμενος, ὀκτακισχιλίους ἀπέβαλε κατ' ὁδόν. Αὐτὸς δὲ καταβάς ὀλιγοστός ἐπὶ θάλασσαν, ἐν χωρίῳ τινὶ μετὰ Βηρυτοῦ κειμένη καὶ Σιδῶνος, Λευκὴ κώμη καλεῖται, Κλεοπάτραν περιέμεινε· καὶ βραδυνοῦσῃς ἀθημονῶν ἦλτε, ταχὺ μὲν εἰς τὸ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι δίδους ἑαυτὸν, οὐ καρτερῶς δὲ κατακείμενος, ἀλλὰ μετὰ πινόντων ἀνιστάμενος καὶ ἀναπηδῶν πολλάκις, ἐπισκοπεῖν· ἕως ἐκείνη κατέπλευσεν, ἐσθῆτι πολλὴν καὶ χρήματα κομίζουσα τοῖς στρατιώταις. Εἰσι δ' οἱ λέγοντες, ὅτι τὴν μὲν ἐσθῆτα παρ' ἐκείνης λαβὼν, τὸ δ' ἀργύριον ἐκ τῶν ἰδίων διέτριψεν, ὥς ἐκείνης δωδούσης.

LII. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν Μήδων γίνεται διαφορά πρὸς Φερσέτην, τὸν Πάρθον· ἀρξαμένη μὲν, ὥς φασιν, ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν λαφύρων,

ὑπόνοιαν δὲ τῷ Μήδῳ καὶ φόβον ἀφαιρέσειως τῆς ἀρχῆς παρασχόσθαι. Διὸ καὶ πέμπων ἐκάλεσε τὸν Ἀντώνιον, ἐπαγγελλόμενος συμπολεμήσειν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως. Γινόμενος οὖν ἐπ' ἐλπίδος μεγάλης ὁ Ἀντώνιος, (ὃ γὰρ ἐδόκει μόνῳ τοῦ κατεργάσθαι Πάρθους ἀπολιπεῖν, ἱππέων πολλῶν καὶ τοξοτῶν ἐνδείης ἔλθων, τοῦτο εἶδρα προσγινόμενον αὐτῷ, χαριζομένῳ μᾶλλον, ἢ δεομένῳ) παρεσκευάζετο δι' Ἀρμενίας αὐθις ἀναβαίνειν, καὶ συγγινόμενος τῷ Μήδῳ περὶ ποταμὸν Ἀράξην, οὕτω κινεῖν τὸν πόλεμον.

LIII. Ἐν δὲ Ἑβώῃ βουλομένης Ὀκταβίας πλεῦσαι πρὸς Ἀντώνιον, ἐπέτρεψε Καῖσαρ, ὥς οἱ πλείους λέγουσιν, οὐκ, ἐκείνη χαριζόμενος, ἀλλ' ὅπως περιύβρισθῆσα καὶ καταμληθῆσα πρὸς τὸν πόλεμον αἰτίαν εὐπρεπῇ παράσχοι. Γινομένη δ' ἐν Ἀθήναις ἐδέξατο γράμματα παρ' Ἀντωνίου κελεύοντος αὐτόθι προσμένειν, καὶ τὰ περὶ τὴν ἀνάβασιν δηλοῦντος. Ἡ δὲ, καίπερ ἀχθομένη, καὶ νοοῦσα τὴν πρόφασιν, θμως ἔγραψε, πυνθανομένη, ποῦ κελεύει πεμφθῆναι τὰ κομιζόμενα πρὸς αὐτόν. Ἐλόμενος δὲ πολλὴν μὲν ἰσθμίαν στρατιωτικὴν, πολλὰ δ' ὑποζύγια, καὶ χρήματα, καὶ δῶρα τοῖς περὶ αὐτὸν ἡγεμόσι καὶ φίλοις· ἐκτὸς δὲ τούτων ἐπιλέκτους στρατιώτας διαχιλλούς, εἰς στρατηγικὰς σπεύρας κεκοσμημένους ἐκπρεπέσι πανοπλίαις. Ταῦτα Νίγρος τις, Ἀντωνίου φίλος, ἀποσταλὴς παρ' αὐτῆς, ἔφραζε, καὶ προσετίθει

τοὺς ἀξίους καὶ πρόποντας ἐπαίνους. Αἰσθομένη
 δ' ἡ Κλεοπάτρα τὴν Ὀκταβίαν ὁμόσε χωροῦσαν
 αὐτῇ, καὶ φοβηθεῖσα, μὴ, τοῦ τρόπου τῇ σε-
 μνόητι καὶ τῇ Καίσαρος δυνάμει προσκτησαμένη
 τὸ κατ' ἡδονὴν ὁμιλεῖν καὶ θεραπεύειν Ἀντώνιον,
 ἄμαχος γένηται, καὶ κράτησιν παντάπασιν τοῦ ἀν-
 δρός, ἐρῆν αὐτῇ προσποιεῖτο τοῦ Ἀντωνίου, καὶ
 τὸ σῶμα λεπταῖς καθήρει διαίταις· τὸ δὲ βλέμ-
 μα προσιδόντος ἐκπεπληγμένον, ἀπεσχόμενον δὲ
 τυχόμενον καὶ ταπεινούμενον ὑπεφαίνεται. Πραγ-
 ματινομένη δὲ πολλάκις ὀφθῆναι δακρύουσα, τα-
 χὺ τῶν δακρύων ἀφῆρει καὶ ἀπέκρυπτεν, ὥς δὲ
 βουλομένη λανθάνειν ἐκείνον. Ἐπράττετο δὲ ταῦ-
 τα, μέλλοντος τοῦ ἀνδρός ἐκ Συρίας ἀναβαίνειν
 πρὸς τὸν Μῆδον. Οἱ δὲ κόλακες σπουδαῖς τις
 ὑπὲρ αὐτῆς, ἐλοιδόρουν τὸν Ἀντώνιον, ὥς σκληρὸν
 καὶ ἀπαθῆ καὶ παραπολλύντα τὸ γύναιον, εἰς ἑα
 καὶ μόνον ἐκείνον ἀνηστημένον. Ὀκταβίαν ἱμὲν
 γὰρ πραγματίων ἕνεκα διὰ τὸν ἀδελφὸν συνελθεῖν
 καὶ τὸ τῆς γαμετῆς ὄνομα καρποῦσθαι· Κλεοπά-
 τραν δὲ, τοσοῦτων ἀνθρώπων βασιλεύουσαν, ἐρω-
 μένην Ἀντωνίου καλεῖσθαι, καὶ τοῦνομα τοῦτο
 μὴ φεῦγειν, μηδ' ἀπαξιούν, ἕως ὅρῃν ἐκείνον ἔξ-
 εσι καὶ συζῆν· ἀπελευνομένην δὲ τοῦτου μὴ πε-
 ριβιῶσεσθαι. Τ'λος δ' οὖν οὕτω τὸν ἀνδραποπ
 ἐξέτηξαν καὶ ἀπεθήλυναν, ὥστε δείσαντα, μὴ
 Κλεοπάτρα πρόηται τὸν βίον, εἰς Ἀλεξάνδρειαν
 ἐπανελθεῖν, τὸν δὲ Μῆδον εἰς ὧραν ἔτους ἀνα-

βαλέσθαι, καίπερ ἐν στάσει τῶν Παρθικῶν εἶναι λεγομένων. Οὐ μὴν ἀλλὰ τοῦτον ἀναβάς αὐθις εἰς φιλίαν προσηγάγετο, καὶ λαβὼν ἐνὶ τῶν ἐκ Κίλειόπιδας υἱῶν γυναῖκα μίαν αὐτοῦ τῶν θυγατέρων, ἔτι μικρὰν οὔσαν, ἐγγυήσας ἐπανήλθεν, ἤδη πρὸς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τετραμμένος.

LIV. Ὀκταβίαν δὲ Καίσαρ ὑβρίσθαι δοκοῦσαν, ὥς ἐπανήλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκέλευε κατ' ἑαυτὴν οἰκῆν. Ἡ δ' οὐκ ἔρη τὸν οἶκον ἀπολείψειν τοῦ ἀνδρός· ἀλλὰ κἀκεῖνον αὐτὸν, εἰ μὴ δι' ἐτέρας αἰτίας ἔγνωκε πολεμιῖν Ἀντωνίῳ, παρκαίλει τὰ κατ' ἑαυτὴν ἔχον· ὥς οὐδ' ἀκούσαι καλὸν, εἰ τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων ὁ μὲν δι' ἔρωτα γυναικὸς, ὁ δὲ διὰ ζήλοτυπίας, εἰς ἐμφύλιον πόλεμον Ῥωμαίους κατέστησε. Ταῦτα δὲ λέγουσα, μᾶλλον ἐβεβαίον δι' ἔργων. Καὶ γὰρ ὥκει τὴν οἰκίαν, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος ἐκείνου, καὶ τῶν τέκνων αὐτὸν μόνον τῶν ἐξ ἑαυτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκ Φουλβίας γεγονότων, καλῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐπέμελειτο· καὶ τοὺς πεμπομένους ἐπ' ἀρχάς τινας, ἢ πράγματα, τῶν Ἀντωνίου φίλων ὑποδοχομένη, συνέπραττεν ὧν παρὰ Καίσαρος δεηθεῖν. Ἀκούσας δ' ἔβλαπτε διὰ τούτων Ἀντώνιον· ἱμισεῖτο γὰρ ἀδικῶν γυναῖκα τοιαύτην. Ἐμνήθη δὲ καὶ διὰ τὴν διανοήσασθαι, ἣν ἐποίησατο τοῖς τέκνοις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τραγικὴν καὶ ὑπερήφανον καὶ μισορώμιον φανῆσαι. Ἐμπλήσας γὰρ ὄχλου τὸ γυμνάσιον, καὶ θάμνος ἐπὶ βήματος ἀργυροῦ δὺς

θρόνους χρυσοῦς, τὸν μὲν ἑαυτῷ, τὸν δὲ Κλεοπάτρῃ, καὶ τοῖς παισὶν ἑτέρους ταπεινοτέρους· πρῶτον μὲν ὑπέρηνε Κλεοπάτραν βασίλισσαν Αἰγύπτου, καὶ Κύπρου, καὶ Λιβύης, καὶ κοίλης Συρίας, συμβασιλεύοντος αὐτῇ Καισαρίωνος, ὃς ἐκ Καίσαρος ἐδόκει τοῦ προτέρου γεγονέναι, Κλεοπάτραν ἔγκυον καταλιπόντος· δεύτερον δὲ, τοὺς ἐξ αὐτοῦ καὶ Κλεοπάτρας υἱοὺς βασιλεῖς βασιλείων ἀναγορεύσας, Ἀλεξάνδρῳ μὲν Ἀρμενίαν ἀπένευμε καὶ Μιθρίαν, καὶ τὰ Πάρθων, ὅταν ὑπαγάγηται· Πτολεμαίῳ δὲ Φοινίκην καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν· ἅμα δὲ καὶ προήγαγε τῶν παιδῶν Ἀλεξάνδρον μὲν ἐσθῆτι Μηδικῇ, τιάρην καὶ κίταριν ὀρθὴν ἐχούσῃ, Πτολεμαῖον δὲ κρηπίσι καὶ χλαμύδι καὶ κανσίσ· διαδηματοφόρῳ κεκοσμημένον. Αὕτη γὰρ ἦν σκευὴ τῶν ἀπ' Ἀλεξάνδρου βασιλείων, ἐκείνη δὲ Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Ἀσπασαμένων δὲ τῶν παιδῶν τοὺς γονεῖς, τὸν μὲν Ἀρμενίων φυλακὴν περικύττατο, τὸν δὲ Μακεδόνων. Κλεοπάτρα μὲν γὰρ καὶ τότε καὶ τὸν ἄλλον χρόνον εἰς πλήθος ἐξιοῦσα, στολὴν ἑτέραν ἱερὰν Ἰσιδος ἐλάμβανε, καὶ νέα Ἰσις ἐχρημάτιζε.

LV. Ταῦτα δ' εἰς σύγκλητόν ἐκφέρων Καῖσαρ, καὶ πολλάκις ἐν τῷ δήμῳ κατηγορῶν, παρῴξυνε τὸ πλήθος ἐπ' Ἀντώνιον. Ἐπεμψε δὲ καὶ Ἀντώνιος ἀντιγκαλῶν ἐκείνῳ. Μέγιστα δ' ἦν, ὧν ἐνεκάλει, πρῶτον μὲν, ὅτι, Πομπηίου Σικελίαν ἀφελόμενος, οὐκ ἔνευμε μέρος αὐτῷ τῆς νήσου·

δεύτερον, ὅτι χρησάμενος ναῦς παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀπιστέρησι· τρίτον, ὅτι τὸν συν-
 ἄρχοντα Λέπιδον ἐκβαλὼν τῆς ἀρχῆς, καὶ ποιή-
 σας ἄτιμον, αὐτὸς ἔχει στρατὸν καὶ χώραν, καὶ
 προσόδους τὰς ἐκείνῃ προσνεμηθείσας· ἐπὶ πᾶ-
 σιν, ὅτι τοῖς αὐτοῦ στρατιώταις ἄπασαν ὀλίγοσθ
 δεῖν Ἰταλίαν κατακτεκληροῦχῃκε, μηδὲν λιπὼν τοῖς
 ἐκείνου. Πρὸς ταῦτα Καῖσαρ ἀπελογεῖτο, Λέπι-
 δον μὴν ὑβρίζοντα καταπαῦσαι τῆς ἀρχῆς· ἃ δ'
 ἔσχηκε πολεμήσας, νέμῃσθαι πρὸς Ἀντώνιον,
 ὅτιαν κἄκεῖνος Ἀρμενίαν πρὸς αὐτόν· τοῖς δὲ
 στρατιώταις Ἰταλίας μὴ μετεῖναι· Μηδίαν γὰρ
 ἔχειν καὶ Παρθίαν αὐτοῦς, ὥς προσεκλήσαντο Ῥω-
 μαίοις, καλῶς ἀγωνισάμενοι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος.

LVI. Ταῦτ' ἐν Ἀρμενίᾳ διατρίβων Ἀντώνιος
 ἤκουσε· καὶ Κανίδιον εὐθὺς ἐκέλευσεν ἐκκαίδεκα
 τέλη λαβόντα καταβαίνειν ἐπὶ θάλασσαν. Αὐτὸς δὲ
 Κλεοπάτραν ἀναλαβὼν εἰς Ἔφεσον ἦκε. Καὶ τὸ
 ναυτικὸν ἐκεῖ συνήγει πανταχόθεν, ὀκτακόσiai σὺν
 ὀλκάσι νῆες, ὧν Κλεοπάτρα παρῆχε διακοσίας, καὶ
 τάλαντα δισμύρια, καὶ τροφήν τῷ στρατῷ παντὶ
 πρὸς τὸν πόλεμον. Ἀντώνιος δὲ πεισθεὶς ὑπὸ Δο-
 μιτίου καὶ τινων ἄλλων, ἐκέλευε Κλεοπάτραν πλεῖν
 ἐπ' Αἰγύπτου, κἄκεῖ διακαρδοκεῖν τὸν πόλεμον.
 Ἡ δὲ φοβουμένη τὰς δι' Ὀκταβίας πάλιν αὐτοῦ
 διαλύσεις, ἔπεισε πολλοῖς Κανίδιον χρήμασιν Ἀν-
 τωνίῳ διαλεχθῆναι περὶ αὐτῆς, ὥς οὔτε δίκαιον, ἀπε-
 λαμβέσθαι τοῦ πολέμου γυναικα συμβολὰς τηλικαύ-

τας δίδουσαν, οὔτε συμφέρον, ἀθυμοτέρους ποιεῖν τοὺς Αἰγυπτίους, μέγα μέρος τῆς ναυτικῆς δυνάμεως ἦντας· ἄλλως δὲ μηδ' ὄρεσθαι, οὐκ ἔστιν τῶν φυσικα-
τενόντων βασιλέων ἀπολείπειν τῇ φρονεῖν Κλεο-
πάτρα, πολὺν μὲν χρόνον δι' αὐτῆς κυβερνῶσα βα-
σιλείαν τοσαύτην, πολὺν δ' ἐκείνην συγκοῦσα, και
μανθάνουσα χρῆσθαι πράγμασι μεγάλοις. Ταῦτα
(ἴδει γὰρ εἰς Καίσαρα πάντα περιελθεῖν) ἐνίκαι· και
συνιουσῶν τῶν δυνάμεων, πλεύσαντες εἰς Σάμον ἐν
ἐνπαθείαις ἦσαν. Ὡς περ γὰρ βασιλεύσει και δυνά-
ταις και τέτταράχαις, ἔθνεσι τε και πόλεσι πάσαις,
ταῖς μεταξὺ Συρίας, και Μαριώτιδος, και Ἀρμενίας,
και Ἰλλυριῶν προίκοιτο πέμπειν και κομίζειν τὰς
εἰς τὸν πόλεμον παρασκευὰς, οὕτω πᾶσι τοῖς περὶ
τὸν Διόνυσον τεχνίταις ἐπ' ἀνάγκης ἦν εἰς Σάμον ἀπαν-
τῆν· και τῆς ἐν κύκλῳ σχεδὸν ἀπάσης οἰκουμένης
περιθρηνουμένης και περιστεναζομένης, μία νῆσος
ἐφ' ἡμέρας πολλὰς κατηυλεῖτο και κατεψάλλετο, πλη-
ρουμένων θεάτρων και χορῶν ἀγωνιζομένων. Συνέ-
θυσεν δὲ και πόλις πᾶσα βοῦν πέμπονσα, και βασι-
λεῖς διημιλλῶντο ταῖς ὑποδοχαῖς και δωρεαῖς πρὸς
ἀλλήλους. Ὡς τε και λόγος διήκει, τίνας ἔσονται
κρατήσαντες ἐν τοῖς ἐπιχειρήμασι, οἱ τοῦ πολέμου τὰς
παρασκευὰς οὕτω πολυτελεῶς ἐορτάζοντες.

LVII. Γενόμενος δ' ἐπὶ τούτων, τοῖς μὲν
περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίταις Περσὴν ἔδωκεν οἶκη-
τήριον· αὐτὸς δὲ πλεύσας εἰς Ἀθήνας, πάλιν ἐν
παιδιαῖς ἦν και θεάτραις· ἐηλοτυποῦσα δὲ Κλεο-

πατέρα τὰς Ὀκταβίας ἐν τῇ πόλει τιμὰς (ἡγαπήθη γὰρ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἡ Ὀκταβία μάλιστα) πολλαῖς ἀνελάμβανε φιλοτιμίαις τὸν δῆμον. Οἱ δὲ τιμὰς αὐτῇ ψήφισμαίναι, πρέσβεις ἐπεμψαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὸ ψήφισμα κομίζοντας, ὧν εἷς ἦν Ἀντώνιος, ὃς δὴ πολίτης Ἀθηναίων καὶ δὴ καταστάς ἐπ' αὐτῆς, λόγον ὑπὲρ τῆς πόλεως διεξῆλθεν. Εἰς δὲ Ῥώμην ἐπεμψε τοὺς Ὀκταβίαν ἐκ τῆς οἰκίας ἐκβαλοῦντας. Ἀπελθεῖν δὲ φασιν αὐτήν, τὰ μὲν τέκνα πάντα Ἀντωνίου μεθ' αὐτῆς ἔχουσαν, ἄνευ τοῦ πριεσβυταίου τῶν ἐκ Φουλβίας, (ἐκεῖνος γὰρ ἦν παρὰ τῷ πατρὶ) κλαίουσαν δὲ καὶ θναφοροῦσαν, εἰ δόξει μία τῶν αἰτιῶν τοῦ πολέμου καὶ αὐτῇ γεγονέναι. Ῥωμαῖοι δ' ὥκτιρον οὐκ ἐκείνην, ἀλλ' Ἀντώνιον, καὶ μᾶλλον οὐ Κλεοπάτραν ἰωρακότες, οὔτε κἀλλεὶ τῆς Ὀκταβίας, οὔτε ὧρ διαφέρουσαν.

LVIII. Καίσαρ δὲ τὸ τάχος καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς ἀκούσας, ἐθρουβήθη, μὴ τοῦ θέρους ἐκείνου διαπολεμῆν ἀναγκασθῇ. Καὶ γὰρ ἐνέδει πολλὰ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐλύπουν αἱ τῶν χρημάτων εἰσπραξεις· ἀναγκάζοντο γὰρ οἱ μὲν ἄλλοι τὰ τέταρτα τῶν καρπῶν, οἱ δ' ἐξελευθεῖν οἱ τῶν κτημάτων αὐτῶν τὰς ὀγδόας ἀπαφέρειν, κατεβῶν αὐτοῦ, καὶ ταρacha κατεῖχον ἐν ταύτων ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν. Ὅθεν ἐν ταῖς μεγίσταις ἀμαρτήμασιν Ἀντωνίου τὴν ἀναβελήν τοῦ πολέμου τίθεται. Καὶ γὰρ παρασκευάσασθαι χρόνον ὤκως Καίσαρι, καὶ τὰς ταρχαῖς τῶν ἀνθρώπων ἐξέλαι. Πραττόμενοι γὰρ

ἡγριαινοντο, πραχθέντες δὲ καὶ δόντες ἡσύχαζον. Τίτιος δὲ καὶ Πλάγκος, Ἀντωνίου φίλοι, τῶν ὑπα-
 τικῶν, ὑπὸ Κλεοπάτρας προπηλακίζόμενοι (πλεῖστα
 γὰρ ἠναντιώθησαν αὐτῇ περὶ τοῦ συστρατεύειν) ἀπο-
 θράντες ἤχοντο πρὸς Καίσαρα, καὶ περὶ τῶν Ἀντω-
 νίου διαθηκῶν ἐγίνοντο μηνυταί, τὰ γεγραμμένα συν-
 ειδότες. Ἀπέκριντο δ' αὐταὶ παρὰ ταῖς Ἑστιάσι παρ-
 θένοις, καὶ Καίσαρος αἰτοῦντος, οὐκ ἔδωκαν· εἰ δὲ
 βούλοιο λαμβάνειν, ἐλθεῖν αὐτὸν ἐκέλευον. Ἐλαβεν
 οὖν ἐλθὼν καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς ἰδὲ τὰ γεγραμμένα
 διεῖλε, καὶ παρεσημῆνατο τόπους τινὰς εὐκατηγορή-
 τους· ἔπειτα τὴν βουλὴν ἀθροίσας, ἀνεγίνωσκε, τῶν
 πλείστων ἀηδῶς ἔχόντων. Ἀλλόκοτον γὰρ ἔδοξεν εἶ-
 ναι καὶ δεινόν, εὐθύναις τινὰ διδόναι ζῶντα, περὶ ὧν
 ἐβουλήθη γενέσθαι μετὰ τὴν τελευτήν. Ἐπεφύετο
 δὲ τῶν γεγραμμένων μάλιστα τῇ περὶ τῆς τάφῃς. Ἐ-
 κέλευε γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, κἄν ἐν Ῥώμῃ τελειτῇ-
 σῃ, δι' ἀγορᾶς πομπευθὲν, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὡς Κλε-
 οπάτραν ἀποσταλῆναι. Καλονύσιος δὲ, Καίσαρος ἐ-
 ταῖρος, ἔτι καὶ ταῦτα τῶν εἰς Κλεοπάτραν ἐγκλημά-
 των Ἀντωνίου προῦφιε· χωρίσασθαι μὲν αὐτῇ τὰς
 ἐκ Περγᾶμου βιβλιοθήκας, ἐν αἷς εἴκοσι μυριάδες
 βιβλίων ἀπλῶν ἦσαν· ἐν δὲ συνδείκνῳ, πολλῶν πα-
 ρόντων, ἀναστάντα τρίβειν αὐτῆς τοῦδε πόδας, ἐκ τι-
 τος δρισμοῦ καὶ συνθήκης γενομένης· Ἐφεσίους δ'
 ἀνασχέσθαι, παρόντος αὐτοῦ, κυρίαν τὴν Κλεοπάτραν
 ἀσπασαμένους· δικάζοντα δὲ πολλὰς τετραρχαίς
 καὶ βυσιλιῦσιν· ἐπὶ βήματος, δεξιὰς τῶν ἱερῶν

κῶν ὀνύχια καὶ ἀκυστάλλια δάχεσθαι παρ' αὐτῆς, καὶ ἀναγνώσκειν· Φουρνίου δὲ λέγοντος, ὃς ἦν ἀξιώματος μεγάλου, καὶ δεινότατος εἰπεῖν Ῥωμαίων, τὴν μὲν Κλεοπάτραν ἐν φορείῳ διὰ τῆς ἀγορᾶς κομίζεσθαι, τὸν δ' Ἀντώνιον, ὡς εἶδεν, ἀναπηδήσαντα, τὴν μὲν δίκην ἀπολιπεῖν, ἐκπεριμανύμενον δὲ τοῦ φορείου παραπέμπειν ἐκείνην.

LIX. Ἀλλὰ ταύτων μὲν εἶδεναι τὰ πλεῖστα καταπεύδεσθαι Καλονύσιος. Οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἀντωνίου περιϋόντες ἐν Ῥώμῃ τὸν δῆμον ἐκέτευον, ὅνα δ' ἐξ αὐτῶν ἐπεμψαν, Γεμίσιον, διόμενοι τοῦ Ἀντωνίου, μὴ περιϋεῖν αὐτὸν ἀποψηφισθέντα τῆς ἀρχῆς, καὶ πολέμιον Ῥωμαίων ἀναγορευθέντα. Γεμίσιος δὲ πλεύσας εἰς τὴν Ἑλλάδα, Κλεοπάτρα μὲν ἦν ὑποπτος, ὡς ὑπὲρ Ὀκταβίας πράττων, σκωπτόμενος δὲ παρὰ δεῖπνον αἰεὶ, καὶ κλισίαις ἀτίμοις προσηλακίζόμενος ἠρεῖχετο, καιρὸν ἐντεύξεως ἀναμένων· κλειυσθεῖς δὲ λέγειν, ἐφ' οἷς ἦκει, παρὰ τὸ δεῖπνον, τὴν μὲν ἄλλην ἔφη νήφοντας εἶναι διαόλεξιν, ἐν δὲ καὶ νήφων ἐπίστασθαι καὶ μεθύων, ὅτι καλῶς ἔξει πάντα, Κλεοπάτρας εἰς Αἴγυπτον ἀπαλλαγείσης. Πρὸς τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου χαλεπήναντες, ἡ Κλεοπάτρα· „Καλῶς, ἄρη, πεποίηκας, ὦ Γεμίσιε, τὴν ἀλήθειαν ἄνευ βασιλικῶν ἐξομολογησάμενος.“ Γεμίσιος μάλιστα μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀποδράς εἰς Ῥώμην ἔρχετο. Πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἄλλων φίλων οἱ Κλεοπάτρας κόλακες ἐξέβαλον, τὰς παροιτίας καὶ βωμολοχίας οὐχ ὑπομένοντας· ὃν καὶ Μάρκος ἦν Σιλανός, καὶ Δέλλιος, ὁ

ιστορικῶς. Οὗτος δὲ καὶ διῆσαι φησὶν ἐπιβουλὴν ἐκ Κλεοπάτρας, Γλαύκου, τοῦ ἱατροῦ, φράσαντος αὐτῇ. Προσέειπεν δὲ Κλεοπάτρα παρὰ δείπνον, εἰπὼν, αὐτοῖς μὲν ὄψιν ἐγγεῖσθαι, Σάρμεντιον δὲ πίνειν ἐν Ῥώμῃ Φαλαῖνον. Ὁ δὲ Σάρμεντιος ἦν τῶν Καίσαρος παιγνίων παιδάριον, ᾧ διλίκια Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

ΛΧ. Ἐπὶ δὲ παριστάσαστο Καῖσαρ ἰκανῶς, ψηφίζεται Κλεοπάτρα πολεμεῖν, ἀφελίσθαι δὲ τῆς ἀρχῆς Ἀντώνιον, ἧς ἐξίστη γυναικί. Καὶ προσεῖπε Καῖσαρ, ὥς Ἀντώνιος μὲν ὑπὸ φαρμάκων οὐδ' ἑαυτοῦ κρατοῖ· πολεμοῦσι δ' αὐτοῖς Μαρκίον, ὁ εὐνοῦχος, καὶ Ποσειδῶν, καὶ Εἰρώς, ἡ Κλεοπάτρας κουρεύτρια, καὶ Χάρμιον, ὃν ὦν τὰ μέγιστα διοικεῖται τῆς ἡγεμονίας. Σημεῖα δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τὰδε γενέσθαι λέγεται. Πέλοισι μὲν, Ἀντωνίου πόλις κληρουχία, ὁμισμένη παρὰ τὸν Ἀδρίαν, χασμάτων ὑποῤῃαγέντων, κατεπόθη. Τῶν δὲ περὶ Ἀλβαν Ἀντωνίου λιθίνων ἀνδριάντων ἐνός ἰδρῶς ἀνέπιδυνε ἡμίρας πολλὰς, ἀποματτόντων τινῶν, οὐ πανύμενος. Ἐν δὲ Πάτραις δεσφρίβοντες αὐτοῦ, κισσόνεοις ἐτεπρήσθη τὸ Ἡράκλειον· καὶ τῆς Ἀθήνησι γιγαντομαχίας ὑπὸ πνευμάτων ὁ Διόνυσος ἐκασισθείς εἰς τὸ θέατρον κατηνέχθη. Προσηλείου δ' ἑαυτὸν Ἀντώνιος Ἡρακλεῖ κατὰ γένος, καὶ Διονῶσιν κατὰ τὸν τοῦ βίου ζῆλον, ὥσπερ εἴρηται, Διόνυσος νέος προσεγορευόμενος. Ἡ δ' αὕτη θύελλα καὶ τοὺς Εὐμενεὺς καὶ Ἀντάλλου πολεσσοῦς, ἐπιγεγραμμένους Ἀντωνίου,

Ἀθήνησιν ἔμπιστάς, μόποις ἔκ πολλῶν ἀνέτρεψε.
 Ἡ δὲ Κλεοπάτρας ναυαρχίς ἐκαλεῖτο μὲν Ἀντωνίας·
 σημεῖον δὲ περὶ αὐτὴν δεινὸν ἐφάνη. Χειρῶνες γὰρ
 ὑπὸ τῇν πρύμνῳ ἐνεόττεισαν ἑτεραι δ' ἐπέλθοῦσαι
 καὶ ταύτας ἐξήλασαν, καὶ τὰ νέοττια διέφθειραν.

LXI. Συνιδόντων δὲ πρὸς τὸν πόλεμον, Ἀντωνίῳ μὲν ἦσαν αἱ μάχῃοι νῆες οὐκ ἐλάττους πεντακοσίων, ἐν αἷς ὀπτήρεις πολλαὶ καὶ δεκῆρεις, πεκοσμημέναι σοβαρεῖς καὶ πανηγυρικῶς· στρατοῦ δὲ μυριάδες δέκα, διαχιλίοι δ' ἵππεις ἐπὶ μυρίοις. Βασιλεῖς δ' ὑπήκοοι ἀντιμάχουν, Βόλχος, ὁ Λιβύων, καὶ Ταρσόδημος, ὁ τῆς ἄνω Κιλικίας, καὶ Καππαδοκίας· μὲν Ἀρχέλαος, Παφλαγονίας δὲ Φιλάδελφος, Κομμαγενῆς δὲ Μιθριδάτης, Ἀδάλλας δὲ Θράκης. Οὗτοι μὲν αὐτῷ παρήσαν. Ἐκ δὲ Πόντου Πολέμων στρατῶν ἔπεμπε, καὶ Μάχχος ἐξ Ἀραβίας, καὶ Ἡρώδης ὁ Ἰουδαῖος· ἔτι δ' Ἀμύντας, ὁ Λυκαόνων, καὶ [Ληϊόταρος, ὁ] Γαλατῶν βασιλεὺς· ἦν δὲ καὶ παρὰ τοῦ Μήδων βασιλέως ἀπασταλμένη βοήθεια. Καίσαρι δὲ νῆες ἦσαν πρὸς ἄκτῃ πεντήκοντα καὶ διακόσμιαι, στρατοῦ δ' ὅτινι μυριάδες, ἵππεις δὲ παραπλήσιοι τὸ πλῆθος τοῖς πολεμίοις. Ἡρχον δ', Ἀντώνιος μὲν τῆς ἀπ' Εὐφράτου καὶ Ἀρμενίας μέχρι πρὸς τὸν Ἰώνιον καὶ Ἰλλυριοῦς· Καίσαρ δ' ἀπ' Ἰλλυριῶν τῆς ἐπὶ τὸν ἑσπέριον ὠκεανὸν καὶ Θηκούσης, καὶ τῆς ἀπ' ὠκεανοῦ πάλιν ἐπὶ τὸ Τυρρῆνικόν καὶ Σικελικὸν πέλαγος. Αἰθῦς δὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλατίαν καὶ Ἰβηρίαν μέχρι σιηλῶν Ἡρακλείων ἀντιπαρή-

πουσαν εἶχε Καῖσαρ· τὰ δ' ἀπὸ Κυρήνης μέχρις Αἰθιοπίας, Ἀντώνιος.

LXII. Οὕτω δ' ἄρα προσθήκη τῆς γυναικὸς ἦν, ὥστε τῷ πεζῷ πολὺ διαφέρειν, ἐβούλετο τοῦ ναυτικοῦ τὸ κράτος εἶναι διὰ Κλεοπάτραν· καὶ ταῦτα, πληρωμάτων ἀπορίᾳ συναρπαζομένους ὁρῶν ὑπὸ τῶν τριηραρχῶν ἐν τῆς πολλὰ δὴ τλάσας Ἑλλάδος ὁδοιπόρους, ὀνηλάτας, θηριστάς, ἰσθμους· καὶ οὐδ' οὕτω πληρουμένας τὰς ναῦς, ἀλλὰ τὰς πλείστας ἀποδεῖς καὶ μοχθηρῶς πλειούσας. Καῖσαρ δ' οὐ πρὸς ὕψος, οὐδ' ὄγκον, ἐπιδεικτικῶς πεπηγυῖαις ναυσὶν, εὐστρόφοις δὲ καὶ ταχείαις καὶ πεπληρωμέναις ἀκριβῶς ἐξηρτημένος, ἐν Τύραντι καὶ Βροντησίῳ συνέχων τὸ ναυτικόν, ἐπιμπε πρὸς Ἀντώνιον, ἀξιῶν μὴ διατρίβειν τὸν χρόνον, ἀλλ' ἔρχεσθαι μετὰ τῶν δυνάμεων· αὐτὸς δὲ τῷ μὲν σιόλῳ παρίξειν ὅρμους ἀκωλύτως καὶ λιμένας, ὑποχωρήσειν δὲ τῷ πεζῷ τῆς Ἰταλίας ἵππου δρόμον ἀπὸ θαλάσσης, μέχρις ἂν ἀσφαλῶς ἀποβῇ καὶ στρατοπεδεύσῃται. Τούτοις ἀνικομπάζων Ἀντώνιος, αὐτὸν μὲν εἰς μονομαχίαν προῦκαλεῖτο, καίπερ ὢν πρεσβύτερος· εἰ δὲ φεύγοι τοῦτο, περὶ Φάρσαλον ἡξίου τοῖς στρατευμασιν, ὡς πάλαι Καῖσαρ καὶ Πομπηΐας, διαγωνίσασθαι. Φθάνει δὲ Καῖσαρ, Ἀντωνίου περὶ τὸ Ἀκτιον ὁρμοῦντος, ἐν ᾧ τόπῳ νῦν ἡ Νικόπολις ἱδρύεται, διαβαλὼν τὸν Ἰόνιον, καὶ τῆς Ἠπείρου χωρίον, ὃ Τορύνη καλεῖται, κατασχὼν θορυβουμένην δὲ τῶν περὶ τὸν Ἀντώνιον, (ὑστέρει γὰρ ὁ πεζὸς αὐ-

τοῖς) ἢ μὲν Κλεοπάτρα σκώπτουσα, „Τί δεινόν, ἔλα-
γεν, εἰ Καῖσαρ ἐπὶ τῇ τορύνῃ κάθεται;“

LXIII. Ἀντώνιος δ', ἅμα ἡμέρα τῶν πολε-
μίων ἐπιπλέοντων, φοβηθεὶς, μὴ τῶν ἐπιβατῶν ἐρή-
μους ἔλωσι τὰς νῆας, τοὺς μὲν ἐρέτας ὀπλίσας ἐπὶ
τῶν καταστρωμάτων παρέταξεν ὀψίως ἔντα, τοὺς δὲ
ταρσύς τῶν νηῶν ἐγείρας καὶ πτερώσας, ἑκατέρω-
θεν ἐν τῷ στόματι περὶ τὸ Ἄκτιον ἀντιπρώρους συν-
εῖχεν, ὥς ἐνήρεις καὶ παρσκευασμένας ἀμύνεσθαι.
Καὶ Καῖσαρ μὲν οὕτω καταστρατηγηθεὶς ἀπεχώρη-
σεν. Ἔδοξε δὲ καὶ τὸ ὕδωρ εὐμηχάνως ἐρύμασι τι-
σιν ἐμπροφίλων, ἀφελίσθαι τοὺς πολεμίους, τῶν ἐν
κύκλῳ χωρίων ὀλίγον καὶ πονηρὸν ἔχοντων. Εὐ-
γνωμόνως δὲ καὶ Δομίτιω προσηνέχθη παρὰ τὴν Κλε-
οπάτρας γνώμην. Ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνος ἤδη πυρέτιαν εἰς
μικρὸν ἐμβὰς ἀκάτιον, πρὸς Καίσαρα μετέστη, βα-
ρύνως ἐνερχὼν ὁ Ἀντώνιος, ὅμως πᾶσαν αὐτῷ τὴν ἀπο-
σκευὴν μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν θεραπευόντων ἀπέ-
πεμψε. Καὶ Δομίτιος μὲν, ὥσπερ ἐπὶ τῷ μὴ λαθεῖν
τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ καὶ προδοσίαν μεταβαλλόμενος,
εὐθύς ἐτελεύτησεν. Ἐγένοντο δὲ καὶ βασιλείων ἀπρ-
στάσεις, Ἀμόντων καὶ Δηϊοτάρου, πρὸς Καίσαρα.
Τὸ δὲ ναυτικὸν ἐν παντὶ δυσπραγοῦν, καὶ πρὸς ἀπα-
σαν ὑστερίζον βοήθειαν, αὐθις ἠνάγκαζε τῷ πεζῷ
προσέχειν τὸν Ἀντώνιον. Ἔαχε δὲ καὶ Κανίδιον, τὸν
ἄρχοντα τοῦ πεζοῦ, μεταβολὴ γνώμης παρὰ τὰ δει-
νὰ καὶ σιωπεύουλε Κλεοπάτραν μὲν ἀποπέμπειν,
ἀναχωρήσαντα δ' εἰς Θράκην, ἢ Μακεδονίαν, πεζο-

μάχῃ κρῖναι. Καὶ γὰρ Διομένης, ὁ Γετῶν βασιλεὺς, ὑπισχνεῖτο πολλῇ στρατιᾷ βοηθήσειν· οὐκ εἶναι δ' αἰσχροῦν, εἰ Καίσαρι, γεγυμνασμένῳ παρὶ τὸν Σικελικὸν πόλεμον, ἐκότησονται τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ θεινόν, εἰ τῶν πεζῶν ἀγώνων ἐμπειροτάτος ὢν Ἀντώνιος οὐ χρήσεται ῥώμῃ καὶ παρασκευῇ τοσοῦτων ὀπλιτῶν, εἰς ναῦς διανεμένων καὶ καταναλλοχῶν τὴν δύναμιν. Οὐ μὲν ἀλλ' ἐξενίκησε Κλεοπάτρα διὰ τῶν νεῶν κριθῆναι τὸν πόλεμον, ἥδη πρὸς φυγὴν δρωῖσα, καὶ τιθιμένη τὰ κατ' ἑαυτήν, οὐχ ὅπου πρὸς τὸ νικᾶν ἔσται χρήσιμος, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾶστα, τῶν πραγμάτων ἀπολλυμένων. Ἦν δὲ μακρὰ σκέλη κατατείνοντα πρὸς τὸν ναῦσταθμον ἀπὸ τῆς στρατοπεδείας, δι' ὧν ὁ Ἀντώνιος εἰώθει παρῖεναι μηδὲν ὑφορώμενος. Οἰκίτου δὲ Καίσαρι φράσαντος, ὡς δυνατόν εἴη κατιόντα διὰ τῶν σκελῶν συλλαβεῖν αὐτόν, ἔπεμψε τοὺς ἐνεδρεύοντας. Οἱ δὲ παρὰ τοσοῦτον ἦλθον, ὥστε συναρπάσαι τὸν προηγούμενον αὐτοῦ, προεξαγαγάντες· αὐτὸς δὲ δρόμον μάλῃς ὑπεξέφυγεν.

LXIV. Ὡς δὲ ναυμαχεῖν ἐδόδοκτο, τὰς μὲν ἄλλας ἐνέπρησε ναῦς, πλὴν ἑξήκοντα τῶν Αἰγυπτίων· τὰς δ' ἀρίστας καὶ μεγίστας ἀπὸ τριήρων, μίξιθε-κῆρους ἐπλήρου, δισμυροὺς ἐμβιβάζων ὀπλίτας, καὶ διαχιλίους τοξότας. Ἐνθα πεζομάχων ἄνδρα τῶν ταξιαρχῶν λέγουσι, παμπόλλους ἡρωισμένον ἀγῶνας Ἀντωνίῳ, καὶ κατατετριμμένον τὸ σῶμα, τοῦ Ἀντωνίου παρῖοντος, ἀνταλαύσασθαι, καὶ εἰπεῖν· „Ὡς αὐτόκρατος, τί τῶν τραυμάτων τούτων, ἢ τοῦ ἔκρους,

καταγνοὺς, ἐν ξύλοις πονηροῖς ἔχεις τὰς ἐλπίδας; Αἰ-
γύπτιοι καὶ Φοίνικες ἐν θαλάσῃ μαχέσθουσιν, ἡμῶν
δὲ γῆν δὸς, ἐφ' ἧς εἰώθαμεν ἐσιώτες ἀποθνήσκειν,
ἢ νικῶν τοὺς πολεμίους." Πρὸς ταῦτα μηδὲν ἀποκρι-
νάμενος, ἀλλὰ τῇ χειρὶ καὶ τῷ προσώπῳ μόνῳ οἶον
ἐγκλείουσάμενος τὸν ἄνδρα θαρρόειν, παρῆλθεν, οὐ
χρηστὰς ἔχων ἐλπίδας· ὅς γε καὶ τοὺς κυβερνήτας, τὰ
ἑστία βουλομένους ἀπολιπεῖν, ἠνάγκασεν ἐμβολέσθαι
καὶ κομίζεσθαι, λέγων, ὅτι δεῖ μηδ' ἓνα φεύγοντα τῶν πο-
λεμίων διαφυγεῖν.

LXV. Ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τρεῖς τὰς
ἑφεξῆς μέγαν πνεύματι κυμανθὲν τὸ πέλαγος τὴν
μάχην ἐπέσχε, πέμπτη δὲ, νηπιῖας καὶ γαλήνης ἀ-
κλύστου γενομένης, συνήρσαν Ἀντώνιος μὲν τὸ δεξιὸν
κέρας ἔχων καὶ Ποπλικῆλας· Κοίλιος δὲ τὸ εὐώνυμον· ἐν
μέσῳ δὲ Μάρκος Ὀκτάβιος, καὶ Μάρκος Ἰνστήιος. Καῖ-
σαρ δ' ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τάξας Ἀγρίππην, αὐτῷ τὸ δε-
ξιὸν κατέλιπε. Τῶν δὲ πεζίων, τῶν μὲν Ἀντωνίου,
Κανίδιος· τῶν δὲ Καίσαρος, Ταῦρος ἐπὶ τῆς θα-
λάττης παρατάξαντες ἡσύχαζον. Αὐτῶν δὲ τῶν ἡγε-
μόνων, Ἀντώνιος μὲν ἐπεφοίτα πανταχόσε κωπήρει,
τοὺς στρατιώτας παρακαλῶν, ὑπὸ βρίθους τῶν νεῶν,
ὥσπερ ἐκ γῆς ἰδραίους μάχεσθαι, τοῖς δὲ κυβερνή-
ταις διακλυόμενος, ὥσπερ ὀρμούσαις ἀτρέμα ταῖς
ναυσὶ δέχεσθαι τὰς ἐμβολὰς τῶν πολεμίων, τὴν πε-
ρὶ τὸ σιόμα δυσχωρίαν φυλάττοντας. Καίσαρι δὲ λέ-
γεται μὲν ἔτι σκότους ἀπὸ τῆς σκηνῆς κύκλῳ περιῶν-
τι πρὸς τὰς ναῦς ἄνθρωπος ἐλαύνων ὄνον ἀπαντῆ-

σαι. Πυθομένω δὲ τοῦνομα γνωρίσας αὐτόν, εἶπεν· „Ἐμοὶ μὲν Εὐτυχὸς ὄνομα, τῷ δ' ὄνῳ Νίκων.“ Ἀπὸ καὶ τοῖς ἐμβόλοις τὸν τόπον κοσμῶν ὕστερον, ἔστησε χαλκοῦν ὄνον καὶ ἀνθρωπον. Ἐπιδὼν δὲ τὴν ἄλλην παρτάξιν, ἐν πλοίῳ πρὸς τὸ δεξιὸν κομισθεὶς, ἐθαύμασεν ἀτρεμοῦντας ἐν τοῖς στενοῖς τοὺς πολεμίους. Ἡ γὰρ ὄψις ἦν τῶν νεῶν ἐπ' ἀγκύραις ὁρμουσῶν. Καὶ τοῦτο μέχρι πολλοῦ πεπεισμένος, ἀνεῖχε τὰς ἑαυτοῦ, περὶ ὅκτῳ στάδια τῶν ἐναγτίων ἀφρεσιώσας. Ἐκτεῖ δ' ἦν ὥρα, καὶ πνεύματος αἰρομένου πελαγίου, θυσανασχετοῦντες οἱ Ἀντωνίου πρὸς τὴν διατριβὴν, καὶ τοῖς ὕψεσι καὶ μεγέθεσι τῶν οἰκείων νεῶν πεποιθότες, ὡς ἀπροσμάχοι, τὸ εὐώνυμον ἐκίνησαν. Ἰδὼν δὲ Καῖσαρ ἦσθη, καὶ πρῦμναν ἐκρούσατο τῷ δεξιῷ, βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐκ τοῦ κόλπου καὶ τῶν σιγῶν ἔξω τοὺς πολεμίους ἐπισπάσασθαι, καὶ περιπλέων εὐήρεσι σκάφεσι τοῖς ἑαυτοῦ συμπλέεσθαι πρὸς τὰς ναῦς ὑπ' ὄγκου καὶ πληρωμάτων ὀλιγότητος ἀργίας καὶ βραδείας.

LXVI. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἀγῶνος ἐν χερσίνεσθαι, ἐμβολαὶ μὲν οὐκ ἦσαν, οὐδ' ἀναρρήξεις νεῶν· τῶν μὲν Ἀντωνίου διὰ βάρος ῥύμην οὐκ ἔχουσιν, ἣ μάλιστα ποιεῖ τὰς τῶν ἐμβολῶν πληγὰς ἐνεργοῦς· τῶν δὲ Καίσαρος οὐ μόνον ἀντιπρώρων συμφέρεσθαι πρὸς χαλκώματα στερεὰ καὶ τραχέα φυλασσομένων, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ πλευρὰν ἐμβολὰς διδόναι θαρρόντων. Ἀπεθραύοντο γὰρ τὰ ἔμβολα ῥαδίως, ἣ προσπέσει σκάφεσι τετραγώνων ξύλων μεγάλων σιδήρεων.

συνηρμοσμένων πρὸς ἄλληλα δεδεμένοις. Ἦν οὖν πε-
 ζομαχία προσφερῆς ὁ ἀγὼν· τὸ δ' ἀληθέστερον εἰ-
 πεῖν, τειχομαχία. Τρεῖς γὰρ ἅμα καὶ τέσσαρες περὶ
 μίαν τῶν Ἀντωνίου συνείχοντο, γερῶν καὶ δόρασι
 καὶ κοντοῖς χρωμένων καὶ πυροβόλοις· οἱ δ' Ἀντω-
 νίου καὶ καταπέλταις ἀπὸ ξυλίνων πύργων ἔβαλλον.
 Ἀγρίππου δὲ θάτερον κέρας εἰς κύκλωσιν ἐκτείνον-
 τος, ἀντανάγειν Ποπλικόλας ἀναγκαζόμενος, ἀπερῆ-
 γνυτο τῶν μέσων. Θορυβουμένων δὲ τούτων, καὶ συμ-
 πλεκομένων τοῖς περὶ τὸν Ἀρρουντίαν, ἀκρίτου δὲ
 καὶ κοινῆς ἔτι τῆς ναυμαχίας συνεσιώσης, αἰφνιδίον
 αἱ Κλεοπάτρας ἐξήκοντα νῆες ὤφθησαν αἰρόμεναι
 πρὸς ἀπόπλουν τὰ ἱστία, καὶ διὰ μέσου φεύγουσαι
 τῶν μαχομένων· ἦσαν γὰρ ὀπίσω τεταγμέναι τῶν με-
 γάλων, καὶ διεκρίπτευσαι ταραχὴν ἐποίουν. Οἱ δ'
 ἐναντίοι θαυμάζοντες ἐθεῶντο, τῷ πνεύματι χρωμένας
 ὁρῶντες καὶ ἐπεχούσας πρὸς τὴν Πελοπόννησον. Ἐν-
 θα δὲ φανερὸν αὐτὸν Ἀντώνιος ἐποίησεν, οὔτ' ἄρχον-
 τος, οὔτ' ἀνδρός, οὔτε ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικούμε-
 νος, ἀλλ', ὅπερ τις παίζων εἶπε, τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρῶντος
 ἐν ἄλλοτρίῳ σώματι ζῆν, ἐλκόμενος ὑπὸ τῆς γυναικὸς,
 ὥσπερ συμπεφυκὼς καὶ συμμεταφερόμενος. Οὐ γὰρ ἔ-
 ρχθη τὴν ἐκείνης ἰδὼν ναῦν ἀποπλέουσαν, καὶ πάντων
 κλαυθόμενος, καὶ προδοὺς καὶ ἀποδράς τοὺς ὑπὲρ
 αὐτοῦ μαχομένους καὶ θνήσκοντας, εἰς περτήρη με-
 τμβίς, Ἀλεξάνδρου τοῦ Σύρου καὶ Σκελλίου μό-
 των αὐτῷ συνεμβάντων, ἐδίωκε τὴν ἀπολωλέκυϊαν
 ἦ καὶ προσαπολοῦσαν αὐτόν.

LXVII. Ἐκείνη δὲ γνωρίσασα σημίον ἀπὸ τῆς νειῶς ἀνέσχε· καὶ προσενεχθεὶς οὕτω καὶ ἀναληφθεὶς, ἐκείνην μὲν οὐτ' εἶδεν, οὐτ' ὤφθη· παρελθὼν δὲ μένος εἰς πρόωρον, ἐφ' αὐτοῦ ἐκάθητο σιωπῇ, ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ἐχόμενος τῆς κεφαλῆς. Ἐν τούτῳ δὲ λιβυρνίδες ὤφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος· ὁ δ' ἀντίπρωρον ἐπιστρέφειν τὴν ναῦν κελεύσας, τὰς μὲν ἄλλας ἀνέστειλεν· Εὐρυκλῆς δ' ὁ Λάκων ἐνέκειτο σοβαρὸς, λόγῃην τινὰ κραδαίνων ἀπὸ τοῦ καταστρώματος, ὡς ἀφῆσων εἰς αὐτόν. Ἐπιστάντος δὲ τῇ πρόωρᾳ τοῦ Ἀντωνίου, καὶ, „Τίς οὗτος, εἰπόντος, ὁ διώκων Ἀντώνιον;“ „Εγὼ, εἶπεν, Εὐρυκλῆς ὁ Λαχάρους, τῇ Καίσαρος τύχῃ τὸν τοῦ πατρὸς ἐκδικῶν θάνατον.“ Ὁ δὲ Λαχάρης ὑπ' Ἀντωνίου ληστείας αἰτία περιπεσὼν ἐπελεκίσθη. Πλὴν οὐκ ἐνέβαλεν ὁ Εὐρυκλῆς εἰς τὴν Ἀντωνίου ναῦν, ἀλλὰ τὴν ἐτέραν τῶν ναυαρχίδων (δύο γάρ ἦσαν) τῷ χαλκῳματι πατάξας περιερόμβησε, καὶ ταύτην τε πλαγίαν περιπεσοῦσαν εἴλε, καὶ τῶν ἄλλων μίαν, ἐν ᾗ πολυτελεῖς σκευαὶ τῶν περὶ δαιταν ἦσαν. Ἀπαλλαγέντος δὲ τούτου, πάλιν ὁ Ἀντώνιος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα καθεὶς ἑαυτὸν, ἡσυχίαν ἤγε· καὶ τρεῖς ἡμέρας καθ' ἑαυτὸν ἐν πρόωρᾳ διαιτηθεὶς, εἶθ' ὑπ' ὀργῆς, εἴτ' αἰδοῦμενος ἐκείνην, Ταιγάρῳ προσέσχεν. Ἐνταῦθα δ' αὐτοὺς αἱ συνήθεις γυναῖκες πρῶτον μὲν εἰς λόγους ἀλλήλοις συνήγαγον, εἶτα συνδαιπνεῖν καὶ συγκαθεῖδεν ἐπεισαν. Ἦδη δὲ καὶ τῶν στρογγύλων πλοίων οὐκ ὀλίγα, καὶ τῶν φίλων τινὲς ἐκ τῆς τροπῆς ἡθροί-

ζοντο πρὸς αὐτοὺς, ἀγγέλλοντες, ἀπολωλέναι τὸ ναυ-
τικόν, οἷσθαι δὲ τὸ πεζὸν συνιστάναι. Ἀντώνιος
δὲ πρὸς μὲν Κανίδιον ἀγγέλους ἐπεμψεν, ἀναχωρεῖν
διὰ Μακεδονίας εἰς Ἀσίαν τῷ στρατῷ κατὰ τάχος
κελεύων, αὐτὸς δὲ μέλλων ἀπὸ Ταινάρου πρὸς τὴν
Λιβύην διαίρειν, ὁκνάδα μίαν πολὺ μὲν νόμισμα, πολ-
λοῦ δ' ἀξίας ἐν ἀργύρῳ καὶ χρυσῷ κατασκευαῖς τῶν
βασιλικῶν κομίζουσας ἐξελόμενος, τοῖς φίλοις ἐπέ-
δωκε, κοινῇ νεύσασθαι καὶ σῶζειν ἑαυτοὺς κελεύσας.
Ἀρνούμενους δὲ καὶ κλαίοντας εὐμενῶς πάνυ καὶ φι-
λοφρόνως παραμυθησάμενος καὶ δεηθεὶς, ἀπέστειλε
γράφας πρὸς Θεόφιλον, τὸν ἐν Κορίνθῳ διοικητὴν,
ὅπως ἀσφάλειαν ἐκπορεύῃ, καὶ ἀποκρύψῃ τοὺς ἄν-
δρας, ἄχρις ἂν ἰλάσασθαι Καίσαρα δυνηθῶσιν. Οὗ-
τος ἦν Θεόφιλος, Ἰππάρχου πατήρ, τοῦ πλεῖστον
παρ' Ἀντωνίου δυνηθέντος, πρώτου δὲ πρὸς Καίσα-
ρα τῶν ἀπειλευθέντων μεταβαλομένου, καὶ κατοική-
σαντος ὕστερον ἐν Κορίνθῳ.

LXVIII. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Ἀντώ-
νιον. Ἐν Ἀκτίῳ δὲ πολὺν ὁ στόλος ἀντισχὼν Καί-
σαρι χρόνον, καὶ μέγιστον βλαβεὶς ὑπὸ τοῦ κλύδα-
νος ὑψηλοῦ κατὰ πρόωσαν ἰσταμένου, μολίς ὥρας
δεκάτης ἀπέπτε. Καὶ νεκροὶ μὲν οὐ πλείους ἐγένον-
το πεντακισχιλίαν, ἐάλωσαν δὲ τριακόσαι νῆες, ὥς
αὐτὸς ἀνέγραψε Καῖσαρ. Ἡσθοντο δ' οὐ πολλοὶ πε-
φρυγότες Ἀντωνίου, καὶ τοῖς πνυθόμενοις τὸ πρῶ-
τον ἄπιστος ἦν ὁ λόγος, εἰ δέκα καὶ ἐννέα τάγματα
πεζῶν ἀνητήτων καὶ δισχιλίους ἐπὶ μυρίοις ἵπποις

ὑπολιπὼν οὐχεται, καθάπερ οὐ πολλὰκις ἐπ' ἀρφό-
 τερα τῇ τύχῃ κικρημένος, οὐδὲ μυρίων ἀγώνων καὶ
 πολέμων μεταβολαῖς ἐγγεγυμνασμένος. Οἱ δὲ στρα-
 τιῶται καὶ πόθον τινὰ καὶ προσδοκίαν εἶχον, ὥς αὐ-
 τίκα ποθὲν ἐπιφανησομένου· καὶ τοσαύτην ἐπεδεί-
 ξαντο πίστιν καὶ ἀρετὴν, ὥστε καὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ
 φανερᾶς γενομένης, ἡμῖρας ἐπέθ' συμμαῖναί, περιο-
 ρῶντες ἐπιπρσιβεύμενον αὐτοῖς Καίσαρα. Τέλος
 δὲ, τοῦ στρατηγοῦ Κανιδίου νύκτωρ ἀποδράντος, καὶ
 καταλιπόντος τὸ στρατόπεδον, γενόμενοι πάντων ἔρη-
 μοι, καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τῷ κρατούν-
 τι προσχώρησαν. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν ἐπ' Ἀθή-
 νας ἔπλευσε, καὶ διαλλαγεὶς τοῖς Ἕλλησι, τὸν περιόν-
 τα σῖτον ἐκ τοῦ πολέμου διένειμε ταῖς πόλεσι κρα-
 τούσαις Ἀθλίως, καὶ περικεικομέναις χρημάτων, ἄν-
 δραπόδων, ὑποζυγίων. Ὁ γοῦν πρόπαππος ἡμῶν,
 Νίκαρχος, διηγεῖτο, τοὺς πολίτας ἅπαντας ἀναγκά-
 ζισθαι τοῖς ὅμοις καταφέρειν μέτρημα πυρῶν τεταγ-
 μένον ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀντίκυραν θάλασσαν, ὑπὸ μα-
 στίγων ἐπιταχυνομένους· καὶ μίαν μὲν οὕτω φορὰν
 ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ δευτέραν ἤδη μεμέτρημένοις καὶ μέλ-
 λουσιν αἰφασθαι, νενικημένον Ἀντώνιον ἀγγεῖλῃναι,
 καὶ τοῦτο διασῶσαι τὴν πόλιν· εὐθύς γὰρ, τῶν Ἀν-
 τωνίου διοικητῶν καὶ στρατιωτῶν φυγόντων, διακεί-
 μασθαι τὸν σῖτον αὐτούς.

LXIX. Ἀντώνιος δὲ, Λιβύης ἀφάμενος, καὶ
 Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Παραιτονίου προπέμ-
 ψας, αὐτὸς ἀπέλαυεν ἐρημίας ἀφ' ὅθκου σὺν δυσι φί-

λοις ἁλῶν καὶ πλανώμενος, Ἕλληνι μὲν Ἀριστοκράτει ῥητορικῶ, Ῥωμαίῳ δὲ Λουκιλίῳ περὶ οὗ δι' ἑτέρων γεγράφαμεν, ὡς ἐν Φιλίπποις, ὑπὲρ τοῦ διαφυγεῖν Βροῦτον, αὐτὸς αὐτόν, ὡς δὴ Βροῦτος ὢν, ἐνεχείρῃσι τοῖς διώκουσι· καὶ διάσωθεῖς ὑπ' Ἀντωνίου, διὰ τοῦτα πιστὸς αὐτῷ καὶ βέβαιος ἄχρι τῶν ἐσχάτων καιρῶν παρέμεινεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἐν Λιβύῃ δύναμιν ὁ πεπιστευμένος ἀπέστησεν, ὁρμήσας ἑαυτὸν ἀνελεῖν, καὶ διακωλυθεῖς ὑπὸ τῶν φίλων, καὶ κομισθεῖς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εὔρε Κλεοπάτραν ἐπιπομπῶσαν ἔργῳ παραβάλλει καὶ μεγάλῳ. Τοῦ γὰρ εἰργόντος ἰσθμοῦ τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θαλάσσης, καὶ δοκοῦντος Ἀσίαν καὶ Λιβύην ὀρίζειν, ἥ σφίγγεται μάλιστα τοῖς πελάγεσι, καὶ βραχυτάτος εὐρὸς ἐστὶ, τριακοσίων σταδίων ὄντων, ἐνεχείρῃσιν ἄρσασα τὸν στόλον, ὑπερνεωλῆσαι, καὶ καθεῖσαι τὰς ναῦς εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως, ἔξω κατοικεῖν, ἀποφυγοῦσα δουλείαν καὶ πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ τὰς πρώτας ἀνεκόμενας τῶν νεῶν οὐ περὶ τὴν Πέτραν Ἀραβες κατέκαυσαν, ἔτι δ' Ἀντώνιος τὸν ἐν Ἀκτίῳ στρατὸν ὤρετο συμμενεῖν, ἱπαύσατο, καὶ τὰς ἐμβολὰς ἐφύλαττεν. Ἀντώνιος δὲ τὴν πόλιν ἐκλιπὼν καὶ τὰς μετὰ τῶν φίλων διατριβὰς, οἴκησιν ἑναλον κατεσκεύαζεν αὐτῷ περὶ τὴν Φάρον, εἰς τὴν θάλασσαν χῶμα προβαλὼν καὶ διῆγεν αὐτόθι φυγὰς ἀνθρώπων, καὶ τὸν Τίμωνος ἀγαπᾷν καὶ ζηλοῦν βίον ἔφρασκεν, ὡς δὴ πεπονθὼς ὁμοία· καὶ γὰρ αὐτὸς ἀδικηθεῖς ὑπὸ φί-

ἡ πολιπὼν οἶχεται, καθάπερ οὐ πολλὰκις ἐπ' ἀμφότερα τῇ τύχῃ κακρημένος, οὐδὲ μυρίων ἀγώνων καὶ πολέμων μεταβολαῖς ἐγγευμνασμένος. Οἱ δὲ στρατιῶται καὶ πόθον τινὰ καὶ προσδοκίαν εἶχον, ὥς αὐτίκα ποθεῖν ἐπιφανησομένου· καὶ τοσαύτην ἐπεδείξαντο πίστιν καὶ ἀρετὴν, ὥστε καὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ φανερᾶς γενομένης, ἡμέρας ἐπὶ συμμειναῖ, περιορῶντες ἐπιπρσιβυόμενον αὐτοῖς Καίσαρα. Τέλος δὲ, τοῦ στρατηγοῦ Κανιδίου νύκτωρ ἀποδράντος, καὶ καταλιπόντος τὸ στρατόπεδον, γενόμενοι πάντων ἔρημοι, καὶ προδοθέντες ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, τῷ κραταῦντι προσιχώρησαν. Ἐκ τούτου Καῖσαρ μὲν ἐπ' Ἀθήνας ἔπλευσε, καὶ διαλλαγεῖς τοῖς Ἕλλησι, τὸν περιόντα σῆτον ἐκ τοῦ πολέμου διένειμα ταῖς πόλεσι πραιτούσαις ἀθλίως, καὶ περικεικομέναις χρημάτων, ἀνδραπόδων, ὑποζυγίων. Ὁ γοῦν πρόπαππος ἡμῶν, Νίκαρχος, διηγεῖτο, τοὺς πολίτας ἅπαντας ἀναγκάζεσθαι τοῖς ὅμοις καταφέρειν μέτρημα πυρῶν τεταγμένον ἐπὶ τὴν πρὸς Ἀντίκυραν θάλασσαν, ὑπὸ μαστιγῶν ἐπιταχυνομένους· καὶ μίαν μὲν οὕτω φορὰν ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ δευτέραν ἤδη μεμπτρημένοις καὶ μέλλουσιν αἰρεσθαι, νενικημένον Ἀντώνιον ἀγγεῖλῃναι, καὶ τοῦτο διασῶσαι τὴν πόλιν· εὐθύς γὰρ, τῶν Ἀντωνίου διοικητῶν καὶ στρατιωτῶν φυγόντων, διανείμασθαι τὸν σῆτον αὐτούς.

LXIX. Ἀντώνιος δὲ, Λιβύης ὑφάμενος, καὶ Κλεοπάτραν εἰς Αἴγυπτον ἐκ Παραιτονίου προπέμψας, αὐτὸς ἀπέλαυεν ἐρημίας ἀφ' ὅκου σὺν δυσι φί-

λοις ἄλδων καὶ πλανώμενος, Ἕλληγι μὲν Ἀριστοκράτει ῥητορικῇ, Ῥωμαίῳ δὲ Λουκιλίῳ· περὶ οὗ δι' ἐτέρων γεγράφαμεν, ὡς ἐν Φιλίπποις, ὑπὲρ τοῦ διαφυγεῖν Βροῦτον, αὐτὸς αὐτόν, ὡς δὴ Βροῦτος ὢν, ἐνεχείρισαι τοῖς διώκουσι· καὶ διασωθεῖς ὑπ' Ἀντωνίου, διὰ τοῦτα πιστὸς αὐτῷ καὶ βέβαιος ἄχρι τῶν ἐσχάτων καιρῶν παρέμεινεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ἐν Λιβύῃ δύναμιν ὁ πεπιστευμένος ἀπέστησεν, ὁρμήσας ἑαυτὸν ἀνελθεῖν, καὶ διακωλυθεῖς ὑπὸ τῶν φίλων, καὶ κομισθεῖς εἰς Ἀλεξάνδρειαν, εὔρε Κλεοπάτραν ἐγκοιμῶσαν ἔργῳ παραβόλῃ καὶ μεγάλῳ. Τοῦ γὰρ εἰργόντιος ἰσθμοῦ τὴν ἐρυθρὰν ἀπὸ τῆς κατ' Αἴγυπτον θαλάσσης, καὶ δοκοῦντος Ἀσίαν καὶ Λιβύην ὀρίζειν, ἥ σφίγγεται μάλιστα τοῖς πελάγεσι, καὶ βραχυτάτος εὐρὸς ἐστὶ, τριακοσίων σταδίων ὄντων, ἐνεχείρησεν ἄρσασα τὸν στόλον, ὑπερνεωλῆσαι, καὶ καθεῖσα τὰς ναῦς εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ δυνάμεως, ἔξω κατοικεῖν, ἀποφυγοῦσα δουλείαν καὶ πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ τὰς πρώτας ἀνελκομένας τῶν νεῶν οἱ περὶ τὴν Πέτραν Ἀραβες κατέκαυσαν, ἔτι δ' Ἀντώνιος τὸν ἐν Ἀκτίῳ στρατὸν ὤρετο συμμεῖναι, ἱπαύσατο, καὶ τὰς ἐμβολὰς ἐφύλαττεν. Ἀντώνιος δὲ, τὴν πόλιν ἐκλιπὼν καὶ τὰς μετὰ τῶν φίλων διατριβάς, οἴκησιν ἑναλον κατεσκεύαζεν αὐτῷ περὶ τὴν Φάρον, εἰς τὴν θάλασσαν χῶμα προβαλὼν· καὶ διῆγεν αὐτόθι φυγὰς ἀνθρώπων, καὶ τὸν Τίμωνος ἀγαπᾶν καὶ ζηλοῦν βίον ἔφασκεν, ὡς δὴ πεπονθὼς ὁμοία· καὶ γὰρ αὐτὸς ἀδικηθεῖς ὑπὸ φί-

λων καὶ ἀχαριστηθεὶς, διὰ τοῦτο πᾶσιν ἀνθρώποις ἀπιστεῖν καὶ δυσχεραίνειν.

LXX. Ὁ δὲ Τίμων ἦν Ἀθηναῖος, ὃς καὶ γέγονεν ἡλικίᾳ μάλιστα κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὥς ἐκ τῶν Ἀριστοφάνους καὶ Πλάτωνος δραμάτων λαβεῖν ἐστίν. Κωμῳδεῖται γὰρ ἐν ἐπίνοις, ὡς δυσμηνῆς καὶ μισάνθρωπος· ἐκκλίνειν δὲ καὶ δικασθούμενος ἅπασαν ἔντευξεν, Ἀλκιβιάδην, νέον ὄντα καὶ θρασὺν, ἡσπάζετο καὶ κατεφίλει προθύμως. Ἀπημάντου δὲ θανυμάσαντος, καὶ πυθομένου τὴν αἰτίαν, φιλεῖν ἔφη τὸν νεανίσκον, εἰδώς, ὅτι πολλῶν Ἀθηναίοις κακῶν αἴτιος ἔσοιτο. Τὸν δ' Ἀπήμεντος ρόνον, ὡς ὅμοιον αὐτῷ καὶ ζηλοῦντα τὴν δίαίταν, ἔστιν ὅτε προσέειπε· καὶ ποτε, τῆς τῶν Χοῶν οὔσης ἑορτῆς, εἰσιπύνο καὶ αὐτοὺς οἱ δύο. Τοῦ δ' Ἀπημάντου φήσαντος· „Ὡς καλὸν, ὦ Τίμων, τὸ συμπόσιον ἡμῶν!“ „Εἶγες σὺ, ἔφη, μὴ παρείης.“ Λέγεται δ' Ἀθηναίων ἐκκλησιαζόντων, ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα ποιῆσαι σιωπὴν καὶ προσδοκίαν μεγάλην διὰ τὸ παράδοξον· εἴτ' εἰπεῖν „Ἔστι μοι μικρὸν οἰκόπεδον, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ συκὴ τις ἐν αὐτῷ πέφυκεν, ἐξ ἧς ἡδη συχνοὶ τῶν πολιτῶν ἀπήγξαντο. Μείλλων οὖν οἰκοδομεῖν τὸν τόπον, ἐβουλήθην δημοσίᾳ προσιπεῖν, ἵν', ἂν ἄρα τινὲς ἐθέλωσιν ὑμῶν, πρὶν ἐκκοπήναι τὴν συκὴν, ἀπάγωνται.“ Τελευτήσαντος δ' αὐτοῦ, καὶ ταφέντος Ἀλῆσι παρὰ τὴν θάλασσαν, ὤλισθε τὰ προύχοντα τοῦ αἰγιαλαῦ· καὶ τὸ πῦμα περιελθὼν, ἄβα-

τον καὶ ἀπροσπέλαστον ἀνθρώπῳ πεποίηκε τὸν τά-
φοσ. Ἦν δ' ἐπιγεγραμμένον·

Ἐνθάδ' ἀποθήξῃς ψυχὴν βαρυδαίμονα κίβρι·

Τούτομα δ' οὐ παύσῃσθαι, κακοὶ δὲ κακῶς ἀπέλυσθαι.

Καὶ τοῦτο μὲν αὐτὸν ἔτι ζῶντα πεποιηκέναι· λέγου-
σι, τὸ δὲ περιφερόμενον Καλλιμάχειόν ἐστι·

Τίμων μισάνθρωπος ἐνταῖς. Ἀλλὰ πάρελθε,

Οἰμῶζειν εἰπας πολλὰ, πάρελθε μόνον.

LXXI. Ταῦτα μὲν περὶ Τίμωνος ἀπὸ πολλῶν
ὀλίγα. Τῷ δ' Ἀντωνίῳ Κανιδιῶς τε τῆς ἀποβολῆς
τῶν ἐν Ἀκτίῳ δυνάμεων αὐτάγγελος ἦλθε, καὶ τὸν
Ἰουδαῖον Ἡρώδην, ἔχοντα τινὰ τάγματα καὶ σπείρας,
ἤκουσε Καίσαρι πρᾶσιχωρηκέναι· καὶ τοὺς ἄλλους
ὁμοίως δυνάστας ἀφίστασθαι, καὶ μηδὲν ἔτι συμμε-
νεῖν τῶν ἑαυτοῦ. Οὐ μὴν διατάραξέ τι τούτων αὐτὸν,
ἀλλ' ὥσπερ ἄσμενος τὸ ἐλπίζειν ἀποτεθειμένος, ἵνα
καὶ τὸ φροντίζειν, τὴν μὲν ἑαυτὸν ἐκείνην διαίταν, ἣν
Τιμωνεῖαν ὠνόμαζεν, ἐξέλιπεν· ἀναληφθεὶς δ' ὑπὸ
τῆς Κλεοπάτρας εἰς τὰ βασίλεια, πρὸς δεῖπνα καὶ πό-
τους καὶ διανομὰς ἔτρεψε τὴν πόλιν, ἐγγράφων μὲν εἰς
ἐρήθους τὸν Κλεοπάτρας παῖδα καὶ Καίσαρος, τὸ δ' ἀ-
πὸρφυρον καὶ τέλειον ἱμάτιον Ἀντύλλῳ, τῷ ἐκ Φουλ-
βίας, περιτιθεὶς ἐφ' οἷς ἡμέρας πολλὰς συμπόσια καὶ
κῶμοι καὶ θάλαιαι τὴν Ἀλεξάνδρειαν κατέχον. Αὐτοὶ
δὲ τὴν μὲν τῶν ἀμιμητοβίων ἐκείνην σύνοδον κατέλυ-
σαν, ἑτέραν δὲ συνέταξαν, οὐδὲν τι λειπομένην ἐκεί-
νης ὁβριότητι καὶ τρυφαῖς καὶ πολυτελείαις, ἣν συν-

αποθανουμένων ἐκάλουν. Ἀπεγράφοντο γὰρ οἱ φίλοι συναποθανουμένους ἑαυτοῖς, καὶ δεῖχον εὐπαθοῦντας ἐν δειπνῶν περιόδοις. Κλεοπάτρα δὲ φαρμάκων θανασίμων συνῆγε παντοδαπὰς δυνάμεις, ὧν ἐκάστης τὸ ἀνώδυνον ἐλέγχουσα, προῦβαλλε τοῖς ἐπὶ θανάτῳ φρόνους. Ἐπεὶ δ' ἑώρα τὰς μὲν ἐκνυμφοὺς τὴν ὀξύτητα τοῦ θανάτου δι' ὀδύνης ἐπιφερούσας, τὰς δὲ πρασιέρας τάχος οὐκ ἔχουσας, τῶν θηρίων ἀπαιριῶτο, θωμένης αὐτῆς ἕτερον εἶδος προσφερόντων. Ἐποίη δὲ καὶ τοῦτο κατ' ἡμέραν καὶ σχεδὸν ἐν πᾶσι μόνον εὗρισκε τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἕνευ σπασμοῦ καὶ στεναγμοῦ κἄρον ὑπνώθη καὶ καταφορὰν ἐφειλόμενον, ἰδρῶτι μαλακῶ τοῦ προσώπου καὶ τῶν αἰσθητηρίων ἀμαυρώσει παραλυομένων ὁρᾷ θίως, καὶ δυσχειραίνοντων πρὸς τὰς ἐξεγέρσεις καὶ ἀνακλήσεις, ὥσπερ οἱ βαθέως καθυδόντες.

LXXII. Ἄμα δὲ καὶ πρὸς Καίσαρα πρέσβεις ἐπεμπον εἰς Ἀσίαν, ἥ μὲν αἰτουμένη τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῖς παισὶν ἀρχήν, ὃ δ' ἄξιόν Ἀθήνησιν, εἰ μὴ δοκοίη περὶ Αἴγυπτον, ἰδιώτης καταβῶναι. Φίλων δ' ἀπορίη, καὶ ἀπιστία διὰ τὰς αὐτομολίας, ὃ τῶν παιδῶν διδάσκαλος ἐπέμφθη πρεσβεῦν. Εὐφρόνιος. Καὶ γὰρ Ἀλεξᾶς, ὃ Λαοδικεὺς, γνωρισθεὶς μὲν ἐν Ρώμῃ διὰ Τιμαγέτους, καὶ πλείστον Ἑλλήνων δυνήθεις, γενόμενος δὲ τῶν Κλεοπάτρας ἐπ' Ἀντώνιον ὁργάνων τὸ βιαιότατον καὶ τῶν ὑπὲρ Ὀκταβίας ἰσταμένων ἐν αὐτῷ λογισμῶν ἀνατροπῆς, ἐπέμφθη μὲν Ἡ-

φώδην τὸν βασιλέα τῆς μεταβολῆς ἐφάβων· αὐτοῦ δὲ καταμείνας, καὶ προδοὺς Ἀντώνιον, ἐτόλμησεν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν Καίσαρος, Ἡρώδην πεποιθώς. Ὡς οὖν αὐτὸν οὐδὲν Ἡρώδης, ἀλλ' εὐθὺς εἰρχθεὶς καὶ κομισθεὶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα δέσμιος, ἐπεὶ Καίσαρος κλεῦσαντος, ἀνῆρέθη. Τοιαύτην μὲν Ἀλεξῆς ἐτιζῶντι δίκην Ἀντωνίῳ τῆς ἀπιστίας ἐξέτισε.

LXXIII. Καίσαρ δὲ τοὺς μὲν ὑπὲρ Ἀντωνίου λόγους οὐκ ἠνέσχετο, Κλεοπάτραν δ' ἀπεκρίνατο μηδενὸς ἀμαρτήσεσθαι τῶν ἐπισεικῶν, ἀγέλοῦσαν Ἀντώνιον, ἣ ἐκβαλοῦσαν. Συνέπεμψε δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τινα τῶν ἀπελευθέρων, Θύρσον, αὐτὸν ἀνόητον ἄφρωνον, οὐδ' ἀπεθάνως ἂν ἀφ' ἡγεμότος νέου διαλεχθέντα πρὸς γυναῖκα σοβαρὰν, καὶ θαύμαστον ὄσον ἐπὶ κἀλλει φρονοῦσαν. Οὗτος ἐντυχάνων αὐτῇ μακρότερα τῶν ἄλλων, καὶ τιμώμενος διαφερόντως, ὑπόνοιαν τοῦ Ἀντωνίου παρέσχε, καὶ συλλαβὸν αὐτὸν ἐμαστίγωσεν, εἰτ' ἀφῆκε πρὸς Καίσαρα· γράψας, ὡς ἐντυφῶν καὶ περιφρονῶν παροξύνειν αὐτὸν, εὐπαρόξυντον ὑπὸ κακῶν ὄντα. „Σὺ δ', εἰ μὴ φέρεις τὸ πρᾶγμα, ἔφη, μετρίως, ἔχεις ἐμὸν ἀπελευθέρων, Ἰππαρχον. Τοῦτον κρεμάσας μαστίγωσον, ἵν' ἴσον ἔχωμεν.“ Ἐκ τούτου Κλεοπάτρα μὲν ἀπολυομένη τὰς αἰτίας καὶ ὑπονοίας, ἐθερμώπειν αὐτὴν περιτιτῶς· καὶ τὴν ἑαυτῆς γενέθλιον σαρπηνῶς διαγαγοῦσα καὶ ταῖς τύχαις πρεπόντως, τὴν ἐκείνου πᾶσαν ὑπερβαλλομένην λαμπρότητα καὶ παλυτέλειαν ἐώρτασεν, ὥστε

πολλοὺς τῶν πεκλημένων ἐπὶ τὸ δαῖπνον πένητας ἐλ-
θόντας, ἀπειθεῖν πλουσίους. Καίσαρα δ' Ἀγρίπ-
πας ἀνικαλεῖτο πολλὰς ἀπὸ Ῥώμης, γράφων, ὡς
τῶν ἐκτὶ πραγμάτων τὴν παρουσίαν αὐτοῦ ποθούν-
των.

LXXIV. Ἔσχεν οὖν ἀναβολὴν ὁ πόλεμος τό-
τε· τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος, αὐτῷ ἐπήγει διὰ
Συρίας, οἱ δὲ στρατηγοὶ διὰ Λιβύης. Ἀλόντιος δὲ
Πηλουσίου, λόγος ἦν, ἐνδοῦναι Σέλευκον, οὐκ ἀκού-
σης τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ δ' ἐκείνου μὲν γυναῖκα καὶ
παῖδας Ἀντωνίῳ κτεῖναι παρεῖχεν· αὐτὴ δὲ, θήκας
ἔχουσα καὶ μνήματα κατεσκευασμένα περιτιθεῖς εἰς
τὴν κάλλος καὶ ὕψος, ἃ προσωκοδόμησε τῷ ναυ. τῆς
Ἰσιδος, ἐνταῦθα τῶν βασιλικῶν συνέφορει τὰ πλεί-
στας ἄξια σπουδῆς, χρυσόν, ἄργυρον, σμάραγδον,
μαργαρίτην, ἔβεινον, ἐλέφαντα, κινάμωμον· ἐπὶ πᾶ-
σι δὲ δῶδα πολλὴν καὶ στυπνεῖον· ὥστε δεισαντα πε-
ρὶ τῶν χρημάτων Καίσαρα, μὴ τραπομένη πρὸς ἀ-
πόγνωσιν ἢ γυνὴ διαφθεῖρη καὶ καταφλέξη τὸν πλού-
τον, αἰετίνης ἐλπίδας αὐτῇ φιλονεικίους προσέπι-
πειν, ἅμα τῷ στρατῷ πορευόμενον ἐπὶ τὴν πόλιν. Ἰ-
δρυθέντος δ' αὐτοῦ περὶ τὸν ἐκπύρομον, Ἀντώνιος
ἐπεξελθὼν ἠγωνίσαστο λαμπρῶς, καὶ τροπὴν τῶν Καί-
σαρος ἱππέων ἐποίησε, καὶ κατεδίωξεν ἄχρι τοῦ στρα-
τοπέδου. Μεγαλυνόμενος δὲ τῇ νίκῃ, παρῆλθεν εἰς
τὰ βασίλεια, καὶ τὴν Κλεοπάτραν κατεφύλησεν ἐν
τοῖς ὅπλοις· καὶ τὸν ἠγωνισμένον προθυμότατα τῶν
στρατιωτῶν συνέστησεν. Ἡ δ' ἀριστεῖον αὐτῷ θώ-

ρακα χρυσοῦν καὶ κράνος ἔδωκεν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν ὁ ἄνθρωπος, λαβὼν ταῦτα, διὰ νυκτὸς ἠΰτομόλησεν ὡς Καίσαρα.

LXXV. Πάλιν δ' Ἀντώνιος ἔπεμπε, Καίσαρα μονομαχῆσαι προκαλούμενος. Ἀποκρινάμενου δ' ἑκείνου, πολλὰς ὁδοὺς Ἀντωνίου παρεῖναι θάνατον, συμφρονήσας, ὅτι τοῦ διὰ μάχης οὐκ ἔστιν αὐτῷ βελτίων θάνατος, ἔγνώ καὶ κατὰ γῆν ἅμα καὶ κατὰ θάλασσαν ἐπιχειρεῖν. Καὶ παρὰ δεῖπνον, ὡς λέγεται, τοὺς οἰκέτας ἐκέλευσεν ὑπεγχεῖν καὶ προθυμότερον εὐωχεῖν αὐτόν· ἄδηλον γάρ, εἰ τοῦτο ποιήσουσιν αὐρίον, ἢ δεσπόταις ἑτέροις ὑπηρετήσουσιν, αὐτὸς δὲ κίεσται σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενος. Τοὺς δὲ φίλους ἐπὶ τούτοις δακρύοντας ὁρῶν, ἔφη, μὴ προάξειν ἐπὶ τὴν μάχην, ἐξ ἧς αὐτῷ θάνατον εὐκλεᾶ μᾶλλον, ἢ σωτηρίαν ζητεῖν καὶ νίκην. Ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ λέγεται, μεσοῦσης σχεδὸν, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ κατηφείᾳ τῆς πόλεως διὰ φόβον καὶ προσδοκίαν τοῦ μέλλοντος οὔσης, αἰφνίδιον ὄργάνων τε παντοδαπῶν ἐμμελεῖς φωνὰς ἀκουσθῆναι, καὶ βοῇν ὄχλου μετ' εὐασμῶν καὶ πηδήσεων σατυρικῶν, ὥσπερ θιάσου τιτὸς οὐκ ἄθρομβου ἐξελαύνοντος· εἶναι δὲ τὴν δρμὴν ὁμοῦ τε διὰ τῆς πόλεως μέσης, ἐπὶ τὴν πύλην ἔξω, τὴν τετραμμένην πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ταύτῃ τὸν θόρυβον ἐκπεσεῖν πλεῖστον γενόμενον. Ἐδόκει δὲ τοῖς ἀναλογιζομένοις τὸ σημεῖον ἀπολείπειν ὁ θεὸς Ἀντώνιον, ὃ μάλιστα συνεξομοιῶν καὶ συνουσιῶν ἑαυτὸν διετέλεσεν.

LXXVI. Ἄμα δ' ἡμέρα τὸν πεζὸν αὐτὸς ἐπὶ τῶν πρὸ τῆς πόλεως λόφων ἰδρύσας, ἐθεῖτο τὰς ναῦς ἀνηγμένας, καὶ ταῖς τῶν πολεμίων προσφερομένας· καὶ περιμένων ἔργον τι παρ' ἐκείνων ἰδεῖν, ἡσύχα-
 ζεν. Οἱ δ', ὥς ἐγγυὺς ἐγένοντο, ταῖς κώπαις ἡπά-
 σαντο τοὺς Καίσαρος· ἐκείνων δ' ἀντασπασαμένων
 μετεβάλοντο, καὶ πάσαις ἅμα ταῖς ναυσὶν ὁ στό-
 λος εἰς γενόμενος ἐπέπλει πρὸς τὴν πόλιν ἀντίπρω-
 ρος. Τοῦτ' Ἀντώνιος ἰδὼν, ἀπελείφθη μὲν εὐθύς
 ὑπὸ τῶν ἱππέων μεταβαλλομένων· ἦτηθεῖς δὲ τοῖς
 πεζοῖς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πόλιν, ὑπὸ Κλεοπάτρας
 προδεδόσθαι βούων, οἷς δὲ ἐκείνην ἐπολέμησεν. Ἡ δὲ,
 τὴν ὀργὴν αὐτοῦ φοβηθεῖσα καὶ τὴν ἀπόνόϊαν, εἰς
 τὸν τάφον κατέφυγε, καὶ τοὺς καταφθόστας ἀφῆκε,
 κλειθροῖς καὶ μοχλοῖς καρτεροὺς ᾄοντας· πρὸς δ' Ἀν-
 τώνιον ἔπεμψε τοὺς ἀπαγγελοῦντας, ὅτι τέθνηκε. Πι-
 στεύσας δ' ἐκεῖνος, καὶ εἰπὼν πρὸς αὐτόν, „Τί ἔτι μέλ-
 λεις, Ἀντώνιε; Τὴν μόνην ἣ τύχη καὶ λοιπὴν ἀφῆρκε
 τοῦ φιλοψυχίῃν πρόφασιν.“ εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωματίον,
 καὶ τὸν θώρακα παραλύων καὶ διαστέλλων, „ὦ Κλεο-
 πάτρα, εἶπεν, οὐκ ἄχθομαι σου στεροῦμενος· αὐτί-
 κα γὰρ εἰς ταῦτόν ἀφ' ἔσομαι· ἀλλ' ὅτι γυναικὸς ὁ
 τηλικούτος αὐτοκράτωρ εὐψυχία πεφώραμαι λειπό-
 μενος.“ Ἦν δὲ τις οἰκείης αὐτοῦ πιστός, Ἐρὸς ὄνο-
 μα. Τούτον ἐκ πολλοῦ παρακκληκώς, εἰ δεήσειεν,
 ἀνελεῖν αὐτόν, ἀπήτει τὴν ὑπόσχεσιν. Ὁ δὲ σπασά-
 μενος τὸ ἔλφος, ἀνέσχετο μὲν, ὥς παίσων ἐκεῖ-
 νον, ἀποστρέψας δὲ τὸ πρόσωπον εἰς αὐτόν ἀπέκτεινε.

Πισόντος δ' αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, ὁ Ἀντώνιος, „Εὔγ', εἶπεν, ὦ Ἔρως, ὅτι, μὴ δυνηθεῖς αὐτὸς, ἐμὲ ποιεῖν, ὃ θεῖ, διδάσκεις.“ κατ'παίσας διὰ τῆς κοιλίας ἑαυτὸν ἄφῃκεν εἰς τὸ κλινίδιον. Ἦν δ' οὐκ εὐθυθάνατος ἡ πληγὴ. Διδὸ καὶ τῆς φορᾶς τοῦ αἵματος, ἐπεί κατεκλίθη, παυσαμένης, ἀναλαβὼν, εἰδῆτο τῶν παρόντων ἐπισφάττειν αὐτόν. Οἱ δ' ἔφευγον ἐκ τοῦ δωματίου, βοῶντος καὶ σφαδάζοντος· ἄχρις οὗ παρὰ Κλεοπάτρας ἦκε Διομήδης, ὁ γραμματεὺς, κομίζειν αὐτόν ὡς ἐκίνην εἰς τὸν τάφον κελευσθεῖς.

LXXVII. Γινὺς οὖν, ὅτι ζῇ, προθύμως ἐκέλευσεν ἄρασθαι τοῖς ὑπηρέταις τὸ σῶμα, καὶ διὰ χειρῶν προσεκομίσθη ταῖς θύραις τοῦ οἰκήματος. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέωξεν, ἐκ δὲ θυρίδων τινῶν φανέσσα, σειρὰς καὶ καλῶδια καθέλει. Καὶ τοῦτοις ἐναψάντων τὸν Ἀντώνιον, ἀνέλκεν αὐτὴ καὶ δύο γυναῖκες, ἃς μόνας ἐδέξατο μετ' αὐτῆς εἰς τὸν τάφον. Οὐδὲν ἐκείνου λέγουσιν οἰκτροτέρον γενέσθαι οἱ παραγενόμενοι θέαμα. Περφυρμένος γὰρ αἵματι καὶ δυσθανατῶν εἴλκετο, τὰς χεῖρας δρέγων εἰς ἐκίνην καὶ παραιωρούμενος. Οὐ γὰρ ἦν γυναιξὶ ῥᾶδιον τὸ ἔργον, ἀλλὰ μόλις ἡ Κλεοπάτρα ταῖν χερσὶν ἐμπεφυκυῖα καὶ κατατεινομένη τῇ προσώπῳ, τὸν δεσμὸν ἀνελάμβανεν, ἐπικλιτομένων τῶν κάτωθεν αὐτῇ καὶ συναγωνιώντων. Δεξαμένη δ' αὐτόν οὕτως, καὶ κατακλίνασα, περιεῤῥήξατο τοὺς πέπλους ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ στέρνα τυπτομένη καὶ σπαράττουσα ταῖς χερσὶ, καὶ τῷ προσώπῳ τοῦ αἵματος ἀγα-

ματτομένη, διαπότῃν ἐκάλει, καὶ ἄνδρα, καὶ αὐτοκράτορα· καὶ μικροῦ δεῖν ἐπιλέληστο τῶν αὐτῆς κακῶν, οἷκτεν τῶν ἐκείνου. Καταπαύσας δὲ τὸν Θρηῖνον αὐτῆς Ἀντώνιος, ῥησεν οἶνον πιεῖν· εἰτέ διψῶν, εἴτε συντομώτερον ἐλπίζων ἀπολυθῆσθαι. Πιὼν δὲ, παρήνευσεν αὐτῇ τὰ μὲν ἑαυτῆς, ἃν ἢ μὴ μετ' αἰσχύνῃς, σωτήρια τίθεσθαι, μάλιστα τῶν Καίσαρος ἐταίρων Προκλήϊω πιστεύουσαν· αὐτὸν δὲ μὴ Θρηνεῖν ἐπὶ ταῖς ὑστάταις μεταβολαῖς, ἀλλὰ μακαρίζειν, ὧν ἔτυχε, καλῶν, ἐπιφανέστατος ἀνθρώπων γεγόμενος, καὶ πλεῖστον ἰσχύσας, καὶ νῦν οὐκ ἀγεννῶς Ῥωμαῖος ὑπὸ Ῥωμαίου κρατηθεῖς.

LXXVIII. Ὅσον δ' οὐπω ἀπολιπόντος αὐτοῦ, Προκλήϊος ἦκε παρὰ Καίσαρος. Ἐπεὶ γὰρ ἑαυτὸν πατάξας ὁ Ἀντώνιος ὤχετο πρὸς Κλεοπάτραν κομιζόμενος, Λερκεταῖδς τις τῶν δορυφόρων, λαβὼν τὸ ἐγχειρίδιον αὐτοῦ καὶ ἀποκρύψας, ὑπεξῆλθε, καὶ δραμῶν πρὸς Καίσαρα, πρῶτος ἠγγεῖλε τὴν Ἀντωνίου τελευτήν, καὶ τὸ ξίφος ἔδειξεν ἡμαγμένον. Ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἐνδοτέρω τῆς σκηνῆς ἀποστὰς, ἀπεδάκρυσεν ἄνδρα, κηδεστήν γεγόμενον καὶ συνάρχοντα, καὶ πολλῶν ἀγῶνων καὶ πραγμάτων κοινωνόν. Εἶτα τὰς ἐπιστολας λαβὼν, καὶ τοὺς φίλους καλέσας, ἀνεγίνωσκεν, ὥς εὐγνώμονα γράφοντος αὐτοῦ καὶ δίκαια φορτικὸς ἦν καὶ ὑπερήφανος αἰεὶ περὶ τὰς ἀποκρίσεις ἐκείνος. Ἐκ δὲ τοῦτου τὸν Προκλήϊον ἐπεμψε κτελεύσας, ἣν δύνηται, μά-

λίστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι. Καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἤγεῖτο τοῦ θριάμβου, καταγαγεῖν ἐκείνην. Εἰς μὲν οὖν χεῖρας τῷ Προκλήτῳ συνελθεῖν οὐκ ἠθέλησεν· ἐχθρόν τι δὲ λόγοι ἐν τῷ οἰκήματι, προσελθόντος ἔξωθεν αὐτοῦ κατὰ θύρας ἐπιπέδους, ἀποκεκλεισμέναι μὲν ὀχυρῶς, φωνῇ δὲ διεξοδὸν ἐχούσας. Καὶ διελέχθησαν, ἥ μὲν αἰτουμένη τοῖς παισὶν τὴν βασιλείαν, ὁ δὲ θαρρῆν καὶ πάντα πιστεῦειν Καίσαρι καλεῶν.

LXXIX. Ὡς δὲ κατιδὼν τὸν τόπον ἀπήγγειλε Καίσαρι, Γάλλος μὲν ἐπέμφθη, πάλιν ἐντευξόμενος αὐτῇ· καὶ παρὰ τὰς θύρας ἐλθὼν, ἐπίτηδες ἐμήκυνε τὸν λόγον. Ἐν τούτῳ δὲ Προκλήτιος, κλίμακος προστεθείσης, διὰ τῆς θυρίδος εἰσῆλθεν, ἥ τὸν Ἀντωνιον αἱ γυναῖκες ἐδέξαντο. Καὶ πρὸς τὰς θύρας αὐτὰς εὐθὺς, αἷς ἡ Κλεοπάτρα παρειστήκει προσέχουσα τῷ Γάλλῳ, κατέβαινε, ὑπηρέτας ἔχων δύο μετ' αὐτοῦ. Τῶν δὲ συγκαθειργμένων τῇ Κλεοπάτρᾳ γυναικῶν τῆς ἐτέρας ἀνακραγούσης· „Τάλαινα Κλεοπάτρα, ζωορῇ“ μεταστραφείσα καὶ θεασαμένη τὸν Προκλήτιον, ὥρμησε μὲν αὐτὴν πατάξαι· παρῆζωσμένη γὰρ ἐτύγχανε τῶν ληστρικῶν ξιφιδίων· προσδραμὼν δὲ ταχὺ, καὶ περισχὼν αὐτὴν ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις ὁ Προκλήτιος· „Ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ Κλεοπάτρα, καὶ σεαυτὴν καὶ Καίσαρα, μεγάλην ἀφαιρουμένη χρησιμότητος ἐπίδειξιν αὐτοῦ, καὶ διαβάλλουσα τὸν προχότατον ἡγεμόνων, ὥς ἄπιστον καὶ ἀδιύλλα-

κτον.“ Ἀμα δὲ καὶ τὸ εἶφος αὐτῆς παφέλλετο, καὶ τὴν ἐσθῆτα, μὴ κρίπτοι τι φάρμακον, ἐξέσσειεν. Ἐπέμφθη δὲ καὶ παρὰ Καίσαρος τῶν ἀπειλευθέρων Ἐπαφρόδιτος, ὃ προσετέτακτο ζῶσαν αὐτὴν φυλάττειν, ἰσχυρῶς ἐπιμελόμενον, τὰλλα δὲ πρὸς τὸ ῥᾶστον ἐνδιδόναι καὶ ἡδυστον.

LXXX. Αὐτὸς δὲ Καῖσαρ εἰσῆλθαι εἰς τὴν πόλιν Ἀρεῖα τῷ φιλοσόφῳ προσδιαλεγόμενος, καὶ τὴν δεξιὰν ἐνδεδικώς· ἔν' εὐθύς ἐν τοῖς πολλοῖς περιβλεπτός εἴη, καὶ θαυμάζοιτο τιμώμενος ὑπ' αὐτοῦ διαπρεπῶς. Εἰς δὲ τὸ γυμνάσιον εἰσελθὼν, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ βῆμά τι πεποιημένον, ἐκπεπληγμένων ὑπὸ δέους τῶν ἀνθρώπων, καὶ προσπιπτόντων, ἀνασιῆναι κελεύσας, ἔφη, πάσης αἰτίας τὸν δῆμον ἀφιέναι, πρῶτον μὲν, διὰ τὸν κτίστην, Ἀλέξανδρον· δευτέρου δὲ, τῆς πόλεως θαυμάζων τὸ κάλλος· καὶ τὸ μέγεθος· τρίτον δ', Ἀρεῖα τῷ ἐταίρῳ χαριζόμενος. Ταύτης δὲ τῆς τιμῆς ἔτυχεν Ἀρεῖος παρὰ Καίσαρος, καὶ τῶν ἄλλων ἐξητήσατο συγχροῦς· ὧν εἷς ἦν καὶ Φιλόστρατος, ἀνὴρ εἰπεῖν μὲν ἐξ ἐπιδρομῆς τῶν πῶποτε σοφιστῶν ἱκανώτατος, εἰσποιῶν δὲ μὴ προσηκόντως ἑαυτὸν εἰς Ἀκαδημίαν. Διὸ καὶ Καῖσαρ αὐτοῦ βδελυτιόμενος τὸν τρόπον, οὐ προσείετο τὰς δεήσεις. Ὁ δὲ πῶγωνα πολὺν καθεῖς, καὶ φαιδὸν ἱμάτιον περιβαλόμενος, ἐξόπισθεν Ἀρεῖα παρηκολούθει, τοῦτον αἰετὸν τὸν στίχον ἀναφθεγγόμενος·

Σοφοὶ σοφοὺς σώζουσιν, ἂν ὧσιν σοφοί.

Πυθόμενος δὲ Καῖσαρ, καὶ τοῦ φθόγου μᾶλλον Ἀ-

ρμιον, ἣ τοῦ δέουσι Φιλόστρατον, ἀπαλλάξαι βου-
λόμενος διῆκε.

LXXXI. Τῶν δ' Ἀντωνίου παίδων ὁ μὲν ἐκ
Φουλβίας, Ἀντίλλος, ὑπὸ Θεοδώρου, τοῦ παι-
δαγωγοῦ, παραδοθεὶς ἀπέθανε· καὶ τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ τῶν στρατιωτῶν ἀποτεμόντων, ὁ παιδαγω-
γὸς ἀφελὼν, ὃν ἐφόρει περὶ τῇ τραχήλῳ πολυτι-
μότατον λίθον, εἰς τὴν ζώνην κατέρριψεν· ἀρρη-
σάμενος δὲ καὶ φεραθεὶς ἀνέστηναι βίβη. Τῷ δὲ Κλεο-
πάτρᾳ παιδιὰ φρουροῦμενα μετὰ τῶν τροφόντων ἑ-
λευθέριον εἶχε δόλαιαν. Καίσαριονα δὲ, τὸν ἐκ Καί-
σαρος γεγενῆσθαι λεγόμενον, ἣ μὲν μήτηρ ἐξέπεμψε με-
τὰ χρημάτων πολλῶν εἰς τὴν Ἰνδικὴν δι' Αἰθιοπίας·
ἕτερος δὲ παιδαγωγός, ὁμοίος Θεοδώρῳ, Ρόδῳ, ἀνέ-
πεισεν ἐπανιλθεῖν, ὥς Καίσαρος αὐτὸν ἐπὶ βασι-
λείᾳ κηλοῦντος. Βουλευομένου δὲ Καίσαρος, Ἀ-
ρειον εἰπεῖν λέγουσιν·

Οὐκ ἀγαθὸν πολυκαισαρίη.

LXXXII. Τοῦτον μὲν οὖν ὕστερον ἀπέκτεινε
μετὰ τὴν Κλεοπάτρᾳς τελευτήν. Ἀντώνιον δὲ πολ-
λῶν αἰτουμένων θάψαι καὶ βασιλέων καὶ στρατηγῶν,
οὐκ ἀφείλετο Κλεοπάτρᾳς τὸ σῶμα Καῖσαρος, ἀλλ' ἐ-
θάπτετο ταῖς ἐκείνης χερσὶ πολυτελῶς καὶ βασιλι-
κῶς, πᾶσιν ὥς ἐβούλετο χρῆσθαι λαβούσης. Ἐκ
δὲ λύπης ἅμα τοσαύτης καὶ ὀδύνης (ἀνεφλέγμηνε γὰρ
αὐτῆς τὰ στέφνα τυπτομένης καὶ ἥλκωτο) πύρετῶν
ἐπιλαβόντων, ἠγάπησε τὴν πρόφασιν, ὥς ἀφιστομέ-

νη τροφῆς διὰ τοῦτο, καὶ παραλύσασα τοῦ ζῆν ἀκωλύτως ἑαυτήν. Ἦν δ' ἰατρός αὐτῇ συνήθης, Ὀλυμπος, ᾧ φράσασα τὰληθές, ἐχρῆτο συμβούλῃ καὶ συνεργῷ τῆς καθαιρέσεως, ὥς αὐτό· Ὀλυμπος εἴρηκεν, ἱστορίαν τινὰ τῶν πραγμάτων τούτων ἐκδιδωκώς. Ὑπονοήσας δὲ Καῖσαρ, ἀπειλὰς μὲν τινὰς αὐτῇ καὶ φόβους περὶ τῶν τέκνων προσέβαλεν, οἷς ἐκείνη, καθάπερ μηχανήμασιν, ἐπηρείπατο, καὶ παριδίδου τὸ σῶμα θεραπεύειν καὶ τρέφειν τοῖς χρήζουσιν.

LXXXIII. Ἦκε δὲ καὶ αὐτὸς ἡμέρας ὀλίγας διαλιπὼν, ἐντευξόμενος αὐτῇ καὶ παρηγορήσων. Ἦ δ' ἔτυχε μὲν ἐν στιβάδι κατακειμένη ταπεινῶς· εἰσίνοντι δ' αὐτῇ μονοχίτων ἀναπηδήσασα προσπίπτει, δεινῶς μὲν ἐξηγριωμένη κεφαλὴν καὶ πρόσωπον, ὑπότρομος δὲ τῇ φωνῇ, καὶ συντετηκυῖα ταῖς ὤψεσιν. Ἦν δὲ πολλὰ καὶ τῆς περὶ τὸ στέρνον αἰκίας καταφανῇ· καὶ ὅλως οὐθὲν ἑδόκει τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἔχειν βέλτιον. Ἦ μέντοι χάρις ἐκείνη καὶ τὸ τῆς ὥρας ἱταμόν οὐ κατέβριστο παντάπασι, ἀλλὰ καίπερ οὕτως διακειμένης, ἔνδοθεν ποθεν ἐξέλαμπε καὶ συνεφαίνετο τοῖς κινήμασι τοῦ προσώπου. Κελεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος αὐτὴν κατακλιθῆναι, καὶ πλησίον αὐτοῦ καθίσαντος, ἦψατο μὲν τινος δικαιολογίας, εἰς ἀνάγκην καὶ φόβον Ἀντωνίου τὰ πεπραγμένα τρέπουσα· ἐνισταμένου δὲ πρὸς ἕκαστον αὐτῇ τοῦ Καίσαρος, ἐξελεγχομένη ταχὺ, πρὸς οἶκτον μεθρημέυατο καὶ δέησιν, ὥς δὴ τις ἂν μάλιστα

τοῦ ἔξῃ περιεχομένη. Τέλος δὲ τοῦ πλήθους τῶν χρημάτων ἀναγραφὴν ἔχουσα προσέδωκεν αὐτῷ· Σαλεύκου δὲ τινος τῶν ἐπιτρόπων ἐλέγχοντος ὡς ἔνια κρύπτουσιν καὶ διακλέπτουσιν, ἀναπηδήσασα, καὶ τῶν τριχῶν αὐτοῦ λαβομένη, πολλὰς ἐνεφόρει τῷ προσώπῳ πληγὰς. Τοῦ δὲ Καίσαρος μειδιῶντος, καὶ καταπαύοντος αὐτὴν, „ Ἀλλ’ οὐ δεινόν, εἶπεν, ὦ Καῖσαρ, εἰ σὺ μὲν ἡξιώσας ἀφικέσθαι πρὸς ἐμὲ καὶ προσεῖπῃς οὕτω πράττουσάν, οἱ δὲ δοῦλοι μου κατηγοροῦσιν, εἴ τι τῶν γυναικείων ἀπεθέμην οὐκ ἐμαυτῇ δῆπουθεν, ἢ τάλαινα, κόσμον, ἀλλ’ ὅπως Ὀκταβία καὶ Λιβία τῇ σῇ μικρὰ δοῦσα, δι’ ἐκείνων ἱλεώ σου τύχοιμι καὶ προτιέρον ;“ Τούτοις δὲ Καῖσαρ ἤδετο, παντάπασιν αὐτὴν φιλοψυχεῖν οἰόμενος. Εἰπὼν οὖν, διὰ καὶ ταῦτα ἐπιτρέπει, καὶ τὰλλα πάσης ἐλπίδος αὐτῇ χρήσεται λαμπρότερον, ὥχετο ἀπὼν, ἐξηπατηκῆναι μὲν οἰόμενος, ἐξηπατημένος δὲ μᾶλλον.

LXXXIV. Ἦν δὲ Κορνήλιος Δολοβέλλας ἐπιφανὴς νεανίσκος ἐν τοῖς Καίσαρος ἑταίροις. Οὗτος εἶχε πρὸς τὴν Κλεοπάτραν οὐκ ἀηδῶς· καὶ τότε χαριζόμενος αὐτῇ δεηθείσῃ κρύφα πέμψας ἐξήγγειλεν, ὡς αὐτὸς μὲν ὁ Καῖσαρ ἀναξείγνυσιν περὶ διὰ Συρίας, ἐκείνην δὲ μετὰ τῶν τέκνων ἀποστέλλειν εἰς τρίτην ἡμέραν ἔγνωκεν. Ἡ δ’ ἀκούσασα ταῦτα, πρῶτον μὲν ἐδεήθη Καίσαρος, ὅπως αὐτὴν ἐάσῃ χάς ἐπενεγκεῖν Ἀντωνίῳ· καὶ συγχωρήσαντος, ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα καὶ περιπεσοῦσα τῇ σορῷ μετὰ

τῶν συνήθων γυναικῶν· Ὡς φίλε Ἀντώνιε, εἶπεν, ἔθαπτον μὲν σε πρῶτην ἐτι χερσὶν ἑλευθεραῖς, σπένδω δὲ νῦν αἰχμάλωτος οὖσα, καὶ φρουρουμένη, μήτε κοπιεῖς, μήτε θρήνοις, αἰκίσασθαι τὸ δοῦλον τοῦτο σῶμα, καὶ τηρούμενον ἐπὶ τοὺς κατὰ σοῦ θριάμβους. Ἄλλας δὲ μὴ προσδέχου τιμῆς, ἢ χράς· ἀλλ' αὐταὶ σοι τελευταῖαι, Κλεοπάτρας ἀγομένης. Ζῶντας μὲν γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ἀλλήλων διέστησε, κινδυνεύομεν δὲ τῷ θανάτῳ διαμείψασθαι τοὺς τόπους· σὺ μὲν ὁ Ῥωμαῖος, ἐνταῦθα κείμενος, ἐγὼ δ' ἡ δύστηνος, ἐν Ἰταλίᾳ, τοσοῦτο τῆς σῆς μεταλαβοῦσα χώρας μόνον. Ἄλλ' εἰ δὴ τις τῶν ἐκεῖ θεῶν ἀλκή καὶ δύναμις, (οἱ γὰρ ἐνταῦθα προὔδωκαν ἡμᾶς,) μὴ πρόη ζῶσαν τὴν σεαυτοῦ γυναῖκα, μηδ' ἐν ἐμοὶ περιττῆς θριαμβευόμενον σεαντὸν, ἀλλ' ἐνταῦθά με κρύψον μετὰ σεαυτοῦ καὶ σύνθαψον, ὥς ἐμοὶ μυρίων κακῶν ὄντων, οὐδὲν οὕτω μέγα καὶ δεῖνόν ἐστιν, ὥς ὁ βραχὺς οὗτος χρόνος, ὃν σοῦ χοιρὶς ἔζηκα.“

LXXXV. Τοιαῦτ' ὀλοφραμένη, καὶ στέψασα καὶ κατασπασσάμενη τὴν σφοδρὴν, ἐκέλευσεν αὐτῇ λουτρὸν γενέσθαι. Λουσάμενη δὲ καὶ κατακλιθεῖσα λαμπρὸν ἄριστον ἤριστα. Καὶ τις ἦκεν ἀπ' ἀγροῦ κίστιν τινα κομίζων· τῶν δὲ φυλάκων, ὃ τι φέροι, πυρθανομένων, ἀνοίξας, καὶ ἀφελὼν τὰ θρία, σὺκων ἐπὶ πλεον τὸ ἄγγεῖον ἔδειξε. Θαυμασάντων δὲ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος, μυιδιάσας παρεκάλεσθαι λαβεῖν· οἱ δὲ πιστεύσαντες ἐκέλευον εἰσενεγκῆν. Με-

τὰ δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα δέλτον ἔχουσα γε-
γραμμένην καὶ κατασκευασμένην, ἀπέστειλε πρὸς
Καίσαρα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκποδὼν ποιησαμένη, πλήν
τῶν δυοῖν ἐκείνων γυναικῶν, τὰς θύρας ἐκλείσει. Καί-
σαρ δὲ λύσας τὴν δέλτον, ὡς ἐνέτυχε λιταῖς καὶ ὁλο-
φρυκμοῖς δεομένης αὐτῆς σὺν Ἀντωνίῳ θάψαι, τα-
χὺ συνῆκε τὸ πεπραγμένον. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτὸς
ᾤκησε βοηθεῖν, ἔπειτα τοὺς σκευομένους κατὰ τά-
χος ἐπεμψεν. Ἐγεγόναι δ' ὁξὺ τὸ πάθος. Δρόμῳ γὰρ
ἐλθόντες, καὶ τοὺς μὲν φυλάσσοντας οὐδὲν ᾔσθημέ-
νους καταλαβόντες, τὰς δὲ θύρας ἀνοίξαντες, εὖ-
ρον αὐτὴν τεθνηκυῖαν, ἐν χρυσῇ κατακειμένην κλί-
νῃ, κεκοσμημένην βασιλικῶς. Τῶν δὲ γυναικῶν ἡ
μὲν Εἴρας λεγομένη πρὸς τοῖς ποσὶν ἀπέθνησκεν·
ἡ δὲ Χάρμιον, ἥδη σφαλλομένη καὶ καρηβαροῦσα,
κατεκόσμη τὸ διάδημα τὸ περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς.
Ἐιπόντο δὲ τινος ὄργῃ· „Καὶ ταῦτα, Χάρμιον“·
„Κάλλιστα μὲν οὖν, ἔφη, καὶ πρέποντα τῇ τσαυ-
τῶν ἀπογόνῳ βασιλείᾳ.“ Πλέον δ' οὐδὲν εἶπεν, ἀλλ'
αὐτοῦ παρὰ τὴν κλίνην ἔκειτο.

LXXXVI. Λέγεται δὲ, τὴν ἀσπίδα κομισθῆ-
ναι σὺν τοῖς σύκοις ἐκείνοις καὶ τοῖς θηρίοις ἀνωθεν
ἀπικαλυφθεῖσαν. Οὕτω γὰρ τὴν Κλεοπάτραν κε-
λεύσαι, μηδὲν αὐτῆς ἐπισταμένης τῷ σώματι πρὸς-
πεσεῖν τὸ θηρίον· ὡς δ' ἀφαιρουσα τῶν σύκων
εἶδεν, εἰπεῖν· „Ἐνταῦθα ἦν ἄρα τοῦτο“ καὶ τὸν βρα-
χίονα παρασχεῖν τῷ δείγματι γυμνώσασαν. Οἱ δὲ
τηρεῖσθαι μὲν ἐν ὑδρίᾳ τὴν ἀσπίδα καθευδυμένην

φάρμακον· ἡλακώτη δὲ τινι χρυσῇ τῆς Κλεοπάτρας ἐκκαλουμένης αὐτὴν καὶ διαγρυαινούσης, ὁρμήσασαν ἐμφῦναι τῷ βραχίονι. Τὸ δ' ἄληθές οὐδεις οἶδεν· ἐπεὶ καὶ φάρμακον αὐτὴν ἐλέχθη φορεῖν ἐν κρησιῶδι κοίλῃ, τὴν δὲ κρησιῶδα κρύπτειν τῇ κόμῃ· πλὴν οὔτε κηλὶς ἐξήνθησε τοῦ σώματος, οὔτ' ἄλλο φαρμάκου σημεῖον. Οὐ μὲν οὐδὲ τὸ θηρίον ἔντος ὤφθη, συρμούς δὲ τινας αὐτοῦ παρὰ θάλασσαν, ἢ τὸ δωμάτιον ἀφεώρα, καὶ αἱ θυρίδες ἦσαν, ἔδειν ἔφασκον. Ἐνιοὶ δὲ, καὶ τὸν βραχίονα τῆς Κλεοπάτρας ὀφθῆναι δύο νυγμᾶς ἔχοντα, λεπτὰς καὶ ἀμυδράς· οἷς ἔοικε πιστεῦσαι καὶ ὁ Καῖσαρ. Ἐν γὰρ τῷ θριάμβῳ τῆς Κλεοπάτρας αὐτῆς εἶδωλον ἐκομίζετο, καὶ τῆς ἀσπίδος ἐμπυφικυίας. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω λέγεται γενέσθαι. Καῖσαρ δὲ, καί περ ἄχθειςθεις ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς γυναικὸς, ἐθαύμασε τὴν εὐγένειαν αὐτῆς· καὶ ταφῆναι τὸ σῶμα σὺν Ἀντωνίῳ λαμπρῶς καὶ βασιλικῶς ἐκέλευσεν. Ἐντίμου δὲ καὶ τὰ γύναια κηδείας ἔτυχεν, αὐτοῦ προστάξαντος. Ἐτελεύτησε δὲ Κλεοπάτρα μὲν ἐνδὲς δέοντα τεσσαράκοντα ἔτη β. ὥσασα, καὶ τούτων δύο καὶ εἴκοσι βασιλεύσασα, συνάρξασα δὲ Ἀντωνίῳ πλείω τῶν δεκατευσάρων. Ἀντώνιον δ' οἱ μὲν ἔξ, οἱ δὲ τριῶς τὰ πεντήκοντα ὑπερβαλεῖν φασίν. Αἱ μὲν οὖν Ἀντωνίου καθηρέθησαν εἰκόνες, αἱ δὲ Κλεοπάτρας κατὰ χώραν ἔμειναν, Ἀρχιβίου τινὸς τῶν φίλων αὐτῆς δισχίλια τάλαντα Καῖσαρι δόντος, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ταῖς Ἀντωνίου πάθωσιν.

LXXXVII. Ἀντωνίου δὲ γενεὰν ἀπολείποντος ἐκ τριῶν γυναικῶν ἐπὶ τὰ παῖδας, ὁ πρεσβύτερος, Ἀντύλλος, ὑπὸ Καίσαρος ἀνῆρέθη μόνος· τοὺς δὲ λοιποὺς Ὀκταβία παραλαβούσα μετὰ τῶν ἐξ ἑαυτῆς ἔθρεψε. Καὶ Κλεοπάτραν μὲν τὴν ἐκ Κλεοπάτρας Ἰόβας, τῷ χαρισιστάτῳ βασιλέων, συνώκισεν· Ἀντώνιον δὲ τὸν ἐκ Φούλβιας οὕτω μέγαν ἐποίησεν, ὥστε, τὴν πρώτην παρὰ Καίσαρι τιμὴν Ἀγρίππου, τὴν δὲ δευτέραν τῶν Λιβίας παίδων ἐχόντων, τρίτον εἶναι καὶ δοκεῖν Ἀντώνιον. Ἐκ δὲ Μαρκέλλου δυοῖν αὐτῇ θυγατέρων οὐσῶν, ἐνὸς δ' υἱοῦ Μαρκέλλου, τοῦτον μὲν ἅμα παῖδα καὶ γαμβρὸν ἐποίησατο Καῖσαρ, τῶν δὲ θυγατέρων Ἀγρίππῃ τὴν ἑτέραν ἔδωκεν. Ἐπεὶ δὲ Μάρκελλος ἐτελεύτησε κομιδῇ νεόγαμος, καὶ Καίσαρι γαμβρὸν ἔχοντα πίστιν οὐκ εὐπορον ἦν ἐκ τῶν ἄλλων φίλων ἐλέσθαι, λόγον ἢ Ὀκταβία προσήνεγκεν, ὡς χρητὴν τὴν Καίσαρος θυγατέρα λαβεῖν Ἀγρίππαν, ἀφέντα τὴν ἑαυτῆς. Πεισθέντος δὲ Καίσαρος πρώτον, εἴτ' Ἀγρίππου, τὴν μὲν αὐτῆς ἀπολαβούσα συνώκισεν Ἀντωνίαν, τὴν δὲ Καίσαρος Ἀγρίππας ἔγημεν. Ἀπολειπομένων δὲ τῶν Ἀντωνίου καὶ Ὀκταβίας δυοῖν θυγατέρων, τὴν μὲν Δομίτιος Αἰνόβαρβος ἔλαβε, τὴν δὲ σωφροσύνη καὶ πάλλει περιβόητον Ἀντωνίαν Δροῦσος, ὁ Λιβίας υἱός, πρόγονος δὲ Καίσαρος. Ἐκ τούτων ἐγένετο Γερμανικὸς καὶ Κλαύδιος· ὃν Κλαύδιος μὲν ὕστερον ἤρξατο· τῶν δὲ Γερμανικοῦ παίδων Γάιος μὲν, ἄρξας ἐπιφανῶς οὐ πολὺν χρόνον, ἀνῆρέθη μετὰ τέ-

κνου καὶ γυναικός. Ἡ Ἀγριππίνα δὲ, υἱὸν ἐξ Αἰνο-
 βάρβου Λεύκιον Δομίτιον ἔχουσα, Κλαυδίῳ Καί-
 σαρι συνώκησε· καὶ θάμενος τὸν υἱὸν αὐτῆς Κλαύ-
 διος, Νέρωνα. Γερμανικὸν προσωνόμασεν. Οὗτος
 ἄρξας ἐφ' ἡμῶν, ἀπέκτεινε τὴν μητέρα, καὶ μικρὸν
 ἐδέχθη ὑπ' ἐμπληξίας καὶ παραφροσύνης ἀνατρέψαι
 τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, πέμπτος ἀπ' Ἀντωνίου
 καὶ ἀριθμὸν διαδοχῆς γενόμενος.

COMPARATIO DEMETRII CVM ANTONIO.

Επαι τοίνυν μεγάλοι περι ἀμφοτέρους ἐγένοντο μεταβολαί, πρῶτον τὰ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐπιφανείας σκοπῶμεν. Ὅτι τῷ μὲν ἦν πατρῷα καὶ προκατειργασμένα, μέγιστον ἰσχύσαντος Ἀντιγόνου τῶν διαδόχων, καὶ πρὸ τοῦ Δημήτριον ἐν ἡλικίᾳ γενέσθαι τὰ πλεῖστα τῆς Ἀσίας ἐπελθόντος καὶ κρατήσαντος Ἀντώνιος δὲ χαρίεντος μὲν ἄλλως, ἀπολέμον δὲ καὶ μέγα μηδὲν εἰς δόξαν αὐτῷ καταλιπόντος γενόμενος πατὴρ, ἐπὶ τὴν Καίσαρος ἐτόλμησεν ἀρχὴν οὐδὲν αὐτῷ κατὰ γένος προσήκουσαν ἐλθεῖν, καὶ τοῖς ἐκείνῳ προπεπονημένοις αὐτὸς ἑαυτὸν εἰσεποίησε διάδοχον. Καὶ τοσοῦτον ἰσχυσεῖν ἐκ μόνων τῶν περὶ αὐτὸν ὑπαρχόντων δορμώμενος, ὥστε δύο μοίρας τὰ σύμπαντα ποιησάμενος, τὴν ἑτέραν ἐλίσθαι καὶ λαβεῖν, τὴν ἐπιφανεσιεῖαν ἀπὼν δ' αὐτός, ὑπηρεταῖς τε καὶ ὑποστρατήγοις Πάρθους τε νικῆσαι πολλὰς, καὶ τὰ περὶ τὸν Κανύκασον ἔθνη βάρβαροι μέχρι τῆς Κασπίας ὥσασθαι θαλάσσης. Μαρτύρια δὲ τοῦ μεγέθους αὐτῷ καὶ δι' αὐτὸς ἀκούει.

Δημητρίῳ μὲν γὰρ ὁ πατήρ ἡγάπησε τὴν Ἀντιπά-
 τρου Φίλαν, ὥς κρείττονα, συνοικίσαι παρ' ἡλικίαν,
 Ἀντωνίῳ δ' ὁ Κλεοπάτρας γάμος ὄνειδος ἦν, γυναι-
 κὸς ὑπερβαλομένης δυνάμει καὶ λαμπρότητι πάντας,
 πλην Ἀρσάκου, τοὺς καθ' αὐτὴν βασιλεῖς. Ἀλλ'
 οὕτως ἐποίησε μέγαν ἑαυτὸν, ὥστε τοῖς ἄλλοις με-
 ζόνων, ἧ ἐβούλετο, δοκεῖν ἄξιος.

II. Ἡ μέντοι προαίρεσις, ἀφ' ἧς ἐκτίσαντο
 τὴν ἀρχήν, ἄμεμπτος ἐπὶ τοῦ Δημητρίου, κρατεῖν
 καὶ βασιλεύειν ἀνθρώπων εἰθισμένων κρατεῖσθαι καὶ
 βασιλεύεσθαι ζητοῦντος· ἡ δ' Ἀντωνίου, χαλεπὴ
 καὶ τυραννικὴ, καταδουλουμένου τὸν Ῥωμαίων δή-
 μον, ἄρτι διαφυγόντα τὴν ὑπὸ Καίσαρι μοναρχί-
 αν. Ὁ δ' οὖν μέγιστον αὐτῷ καὶ λαμπρότατόν
 ἐστὶ τῶν εἰργασμένων, ὁ πρὸς Κάσσιον καὶ Βρού-
 τον πόλεμος, ἐπὶ τῷ τὴν πατρίδα καὶ τοὺς πολίτας
 ἀφελέσθαι τὴν ἐλευθερίαν ἐπολεμήθη. Δημήτριος
 δὲ, καὶ πρὶν εἰς τύχας ἔλθειν ἀναγκαίας, ἐλευθε-
 ρῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ τῶν πόλεων ἐξελαύνων τὰς
 φρουράς· διετέλεσεν· οὐχ ὥσπερ Ἀντώνιος, ὅτι τοὺς
 ἐλευθερώσαντας τὴν Ῥώμην ἀπέκτεινεν ἐν Μακεδο-
 νίᾳ, σεμνυνόμενος. Ἐν τοίνυν ἐστὶ τῶν ἐπαινου-
 μένων Ἀντωνίου, τὸ φιλόδορον καὶ μεγαλόδορον,
 ἐν ᾧ τοσοῦτον ὑπεραίρει Δημήτριος, ὥστε χαρίσα-
 σθαι τοῖς πολεμίοις, ὅσα τοῖς φίλοις οὐκ ἔδωκεν
 Ἀντώνιος. Καίτοι ταφῆναι γε καὶ περισταλῆναι
 κελεύσας Βρούτον ἐκείνος εὐδοκίμησεν· οὗτος δὲ καὶ
 τοὺς ἀποθανόντας τῶν πολεμίων πάντας ἐκήδευσεν,

καὶ τοὺς ἄλδοντας Πτολεμαίῳ μετὰ χρημάτων καὶ δαρεῶν ἀπέπεμψεν.

III. Ὑβρίζονται μὲν εὐτυχοῦντες ἀμφοτέρω, καὶ πρὸς τρυφᾷ ἀντιμένοι καὶ ἀπολαύσεις. Οὐκ ἂν εἴποι δέ τις, ὡς Δημήτριον ἐν εὐπαθείαις καὶ συνουσίαις ὄντα πράξεων καιρὸς ἐξέφυγεν, ἀλλὰ τῇ περὶ οὐσίας τῆς σχολῆς ἐπιστῆναι τὰς ἡδονὰς, καὶ τὴν Λαμίαν, ὥσπερ τὴν μυθικήν, ἀτεχνῶς παίζων καὶ νυστάζων ἐποιεῖτο διαγωγὴν. Ἐν δὲ ταῖς τοῦ πολέμου παρὰ σκευαῖς οὐκ εἶχεν αὐτοῦ τὸ δόρυ κιτῖον, οὐδὲ μύρων ὠδῶναι τὸ κράνος· οὐδὲ γεγανωμένος καὶ ἀνδρείως ἐπὶ τὰς μάχας ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος πρόηει, κοιμίζων δὲ τοὺς θιάσους καὶ τὰ βακχεῖα καταπαύων, ἀμφίπολος Ἄρεος ἀνιέρου, κατὰ τὸν Εὐρεπίδην· ἐλύετο, καὶ δι' ἡδονὴν ἢ φεθυμίαν γέθεν· ἀπλῶς ἔπαισεν. Ἀντώνιον δ', ὥσπερ ἐν ταῖς γραφαῖς δρωμεν τοῦ Ἡρακλέους τὴν Ὀμφάλην ὑφαιροῦσαν τὸ ῥόπαλον, καὶ τὴν λεοντὴν ἀποδύουσαν, οὕτως πολλάκις Κλεοπάτρα παροπλίσασα καὶ καταθέλξασα, συνέπαισεν ἀφέντα μεγάλας πράξεις ἐκ τῶν χειρῶν καὶ στρατείας ἀναγκαίας, ἐν ταῖς περὶ Κάνωβον καὶ Ταφόσιριν ἀκταῖς ἄλυσιν καὶ παίζειν μετ' αὐτῆς. Τέλος δ', ὡς ὁ Πάρις, ἐκ τῆς μάχης ἀποδράς, εἰς τοὺς ἐκείνης κατεδύετο κόλπους· μᾶλλον δ' ὁ μὲν Πάρις ἠττηθεὶς ἔφευγεν εἰς τὸν θάλαμον, Ἀντώνιος δὲ Κλεοπάτραν διώκων ἔφευγε καὶ προήκατο τὴν νίκην.

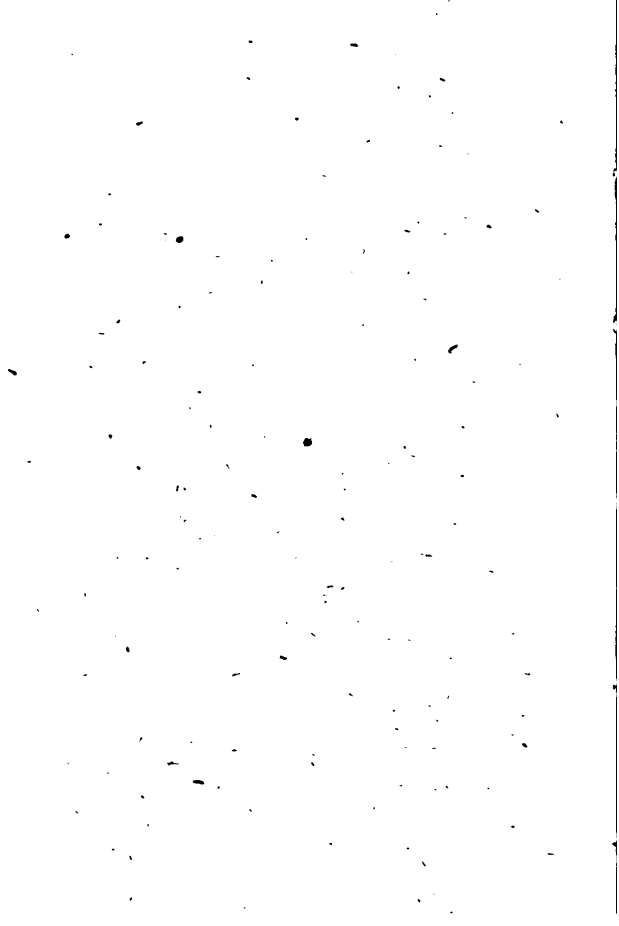
IV. Ἐτι Δημήτριος μὲν, οὐ περικλυμένον, ἀλλ'

ἀπὸ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου γεγονός ἐν ἔθει τοῖς
 Μακεδόνων βασιλεῦσιν, ἐγάμει γάμους πλείονας,
 ὥσπερ Λυσίμαχος καὶ Πτολεμαῖος· ἔσχε δὲ διὰ τι-
 μῆς, δσας ἔγχευεν. Ἀντώνιος δὲ πρῶτον μὲν ὁμοῦ
 δύο γυναῖκας ἡγάγετο, πρῶγμα μηδενὶ Ῥωμαίῳ τε-
 τολμημένον· ἔπειτα τὴν ἀσπὶν καὶ δικαίως γαμηθεῖ-
 σαν ἐξήλασε, τῇ ξένη καὶ μὴ κατὰ νόμους συνουσίᾳ
 χαριζόμενος· ὤθεν καὶ ἐκ γάμου τῇ μὲν οὐθέν, καὶ
 δὲ τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀπήνητησεν. Ἀσέβημα
 μέντοι τοσοῦτον δι' ἀσέλγειαν οὐθέν ταῖς Ἀντωνίου
 πράξεσιν, ὅσον ταῖς Δημητρίου πρόσσεσιν. Οἱ μὲν
 γὰρ ἱστορικοὶ φασί, καὶ τῆς ἀκροπόλεως ὅλης εἰρ-
 γεσθαι τὰς κύνας, διὰ τὸ τὴν μίξιν ἐμφανῆ μάλιστα
 τοῦτο ποιῆσθαι τὸ ζῶον. Ὁ δ' ἐν αὐτῷ τῷ Παρ-
 θενῶνι ταῖς τε πόρνεαῖς συνῆν, καὶ τὰς πόρ-
 νωνας πολλὰς· καὶ οὐ τις ἂν ἥκιστα τὰς πόρ-
 νωνας τρυφᾷ καὶ ἀπολαύσει οἷοιτο μετέχειν κακοῦ,
 τῆς ὁμότητος, τοῦτ' ἔνεστι τῇ Δημητρίου φιληδο-
 νίᾳ, περιϋδόντος, μᾶλλον δ' ἀναγκάσαντος οὐ-
 κτωρῶς ἀποθανεῖν τὸν κάλλιστον καὶ σωφρονέστατον
 Ἀθηναίων, φεύγοντα τὸ καθυβρισθῆναι. Συνε-
 λόντι δ' εἰπεῖν, Ἀντώνιος μὲν ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀκρα-
 σίαν, Δημήτριος δ' ἄλλους ἡδίκησε.

V. Πρὸς μέντοι γονεῖς ἄμεμπτον ἑαυτὸν εἰς
 ἅπαντα παρέσχευεν ὁ Δημήτριος· Ἀντώνιος δὲ τὸν
 ἀδελφὸν τῆς μητρὸς ἐξέδωκεν ἐπὶ τῷ Κικέρωνι ἀπο-
 κτεῖναι, πρῶγμα καὶ καθ' ἑαυτὸν μισρὸν καὶ ὤμον,
 ὥς μόλις Ἀντώνιον ἐπ' αὐτῷ συγγνώμης τυχεῖν, εἰ

σωτηρίας τοῦ Θεοῦ μισθὸς ἦν ὁ Κικέρωνος θάνατος. "Α τοίνυν ἐπιώρκησαν ἀμφοτέροι καὶ παρ-
σπόνδρησαν, ὁ μὲν Ἀρτάβαζον συλλαβὼν, ὁ δ' Ἀ-
λέξανδρον ἀποκτείνας, Ἀντωνίῳ μὲν ἔχει τὴν πρό-
φασιν ὁμολογευμένην· ἀπελείφθη γὰρ ἐν Μήδοις
ὑπ' Ἀρταβάζου, καὶ προσιδόθη· Δημήτριον δὲ πολ-
λοὶ λέγουσι ψευδεῖς αἰτίας, ἐφ' οἷς ἔδρασε, πλα-
σάμενον κατηγορεῖν ἀδικηθέντα, οὐκ ἀδικήσαντα
ἀμύνεσθαι. Πάλιν δέ, τῶν μὲν κατορθωμάτων
αὐτουργὸς ὁ Δημήτριος γέγονε· καὶ τοῦναντίον δ'
Ἀντώνιος, ἐν οἷς οὐ παρῆν, καλλίστας καὶ μεγ-
στας διὰ τῶν σφραιγῶν ἀνῆρείτο νίκας.

VI. Ἐξέπεσον δὲ τῶν πραγμάτων ἀμφοτέροι
μὲν δι' αὐτοὺς, οὐ μὴν ὁμοίως· ἀλλ' ὁ μὲν ἐγκατα-
λειφθεὶς· ἀπέστησαν γὰρ αὐτοῦ Μακεδόνες· ὁ δ'
ἐγκαταλιπὼν· ἔφυγε γὰρ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ κινδυ-
νεύοντας· ὥστε τοῦ μὲν ἔγκλημα εἶναι τὸ δυσμε-
νεῖς οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀπεργάσασθαι τοὺς μαχομέ-
νους, τοῦ δὲ τὸ παρσκευασμένην εὐνοίαν τοιαύτην
καὶ πίστιν ἐγκαταλιπεῖν. Τὸν δὲ θάνατον οὐδετέ-
ρον μὲν ἐστὶν ἐπαινεῖσαι, ψεκτὸς δ' ὁ Δημητρίου
μᾶλλον. Αἰχμάλωτός τε γὰρ ὑπέμεινε γενέσθαι,
καὶ καθιερχθεὶς ἠγάπησεν ἐπικερδᾶναι τριετίαν,
οἶνον καὶ γαστρί, καθάπερ τὰ ζῶα, χειροῆθης γε-
νόμενος. Ἀντώνιος δὲ δειλῶς μὲν καὶ οἰκτρῶς καὶ
ἀτίμως, οὐ μὴν ἀλλὰ πρὸ γε τοῦ κύριον γενέσθαι
τὸν πολέμιον τοῦ σώματος, ἑαυτὸν ἐξήγαγεν.

8

**THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT**

**This book is under no circumstances to be
taken from the Building**

APR 1 1953

12352-177

LENOX LIBRARY

Bancroft Collection.
Purchased in 1893.

